

ODBUDOWA MIASTA
POZNANIA
WYBÓR ŹRÓDEŁ

ODBUDOWA MIASTA POZNANIA WYBÓR ŹRÓDEŁ

I

1945-1946

Opracowały
Celina Barszczewska
Julia Wesołowska

Wybór źródeł
Stanisław Nawrocki
Celina Barszczewska
Julia Wesołowska

Archiwum Państwowe w Poznaniu

ARCHIWA
PAŃSTWOWE
ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W POZNANIU

wydawnictwo

Poznań 2022

Projekt okładki:
Aleksander Barszczewski

Ilustracja na okładce:
Projekt pierzei wschodniej domków budniczych,
APP, Zarząd Miejski stołecznego miasta Poznania, sygn. 123.

Na tyle okładki:
Fotografia sądu pruskiego z 1883 roku, obecnie siedziba Archiwum Państwowego w Poznaniu

Recenzja:
prof. dr hab. Stanisław Jankowiak
dr hab. Jan Miłoś, prof. UAM

Copyright © by:
Celina Barszczewska
Julia Wesołowska

Copyright © by:
Archiwum Państwowe w Poznaniu

Korekta:
Hanna Kossak-Nowocień
Sebastian Surendra

Wydanie I
Poznań 2022

ISBN 978-83-963138-3-6
ISBN 978-83-67287-42-5

Wydanie:

Archiwum Państwowe w Poznaniu
ul. 23 Lutego 41/43
61-744 Poznań
tel. (61) 852-46-01
e-mail: archiwum@poznan.ap.gov.pl

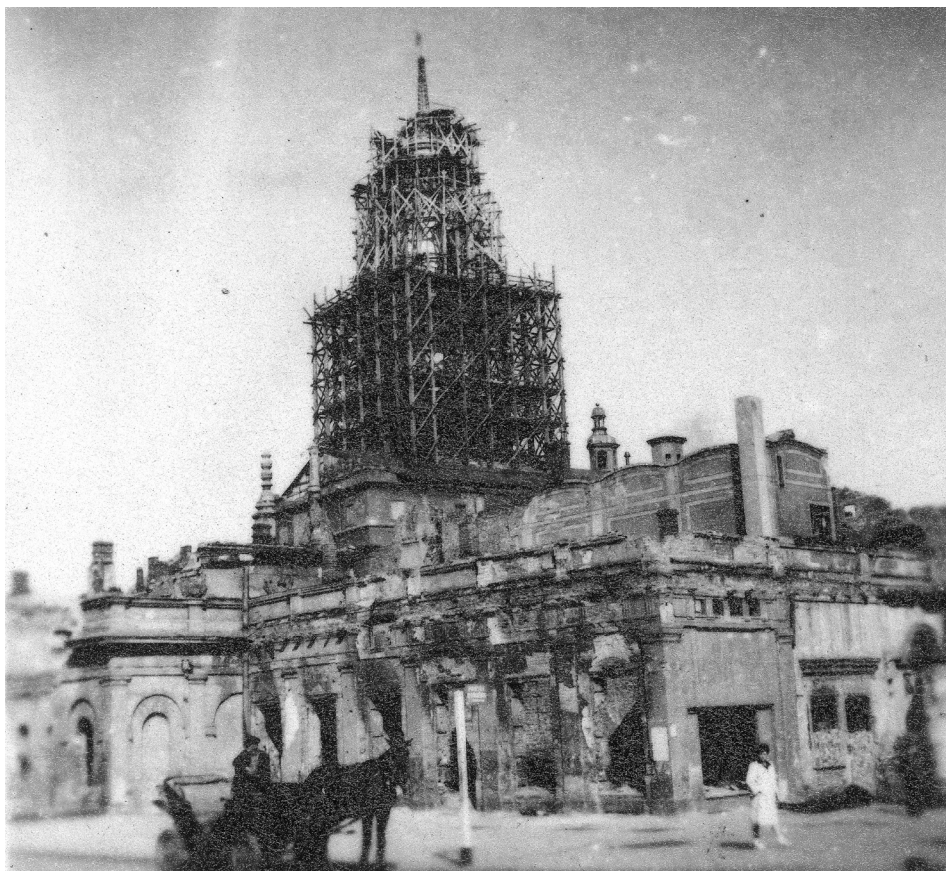

Wydawnictwo Rys
Dąbrówka, ul. Kolejowa 41
62-070 Dopiewo
tel. 600 44 55 80
e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

**Wydawnictwo punktowane uwzględnione
w „Wykazie wydawnictw publikujących
recenzowane monografie naukowe”
opublikowanym przez
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
17 grudnia 2019
Identyfikator wydawnictwa: 73900**

Spis treści

Wstęp	7
Wokół odbudowy Poznania – zarys historyczny	13
Profesor Stanisław Nawrocki i jego spuścizna	23
Nota edytorska	31
Oznaczenia redakcyjne stosowane w dokumentach	35
Wykaz skrótów	36
1945.....	37
1946.....	239
Spis dokumentów	401
Spis ilustracji.....	407
Bibliografia	409
Indeks osób	413

Ilustracja 1. Odbudowa Ratusza

Wstęp

W Państwa ręce oddajemy książkę, nad którą prace rozpoczęły się już na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku. To wtedy prof. Stanisław Nawrocki zdecydował o rozpoczęciu szeroko zakrojonej kwerendy źródłowej w materiałach Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Poznaniu, dotyczących powojennej odbudowy miasta Poznania w latach 1945-1955. Publikacja miała prawdopodobnie uświetnić 40. rocznicę zakończenia drugiej wojny światowej. Nie wiadomo, czy inspiracje do podjętych prac płynęły z zewnątrz, czy był to autorski pomysł Pana Profesora, którego zainteresowania naukowe przez całe życie oscylowały wokół historii Poznania i regionu, szczególnie pierwszej połowy XX wieku. Pewne jest, że efektem prac było kilkaset stron maszynopisu prezentującego działalność władz miejskich w obszarze odbudowy. Niestety, w obliczu zmniejszonych dotacji pieniężnych na działalność wydawniczą archiwów państwowych w tamtym okresie tekst odłożono do szuflady, w której przeleżał następne dziesięciolecia.

Sprawą „Odbudowy miasta Poznania” zainteresowałyśmy się z inspiracji prof. Krzysztofa Strykowskiego, obecnego zastępcy dyrektora Archiwum Państwowego w Poznaniu¹, który przedłożył nam maszynopis i zaproponował pomoc przy jego wydaniu. Jako badaczki zajmujące się historią społeczną i mieszkanki Poznania, pozostając pod wrażeniem ogromu pracy wykonanej nie tylko przez prof. S. Nawrockiego, ale również przez pracowniczki i pracowników Archiwum biorących udział w kwerendzie i przepisywaniu dokumentów, zdecydowałyśmy się sprawdzić, zaktualizować, uzupełnić i wydać edycję źródłową.

Pierwszym etapem pracy było skatalogowanie wszystkich materiałów i porównanie ich z oryginałami. Niezbędne było ustalenie aktualnych sygnatur archiwalnych, które przez dziesięciolecia ulegały zmianom. Pojawiały się dopływy akt, tworzone nowe zespoły archiwalne, przesuвано jednostki pomiędzy zespołami i archiwami, wreszcie zmieniano układy wewnątrz zespołu, a to wszystko modyfikowało strukturę, w ramach której pracował prof. S. Nawrocki. Udało nam się zlokalizować oryginały wszystkich wymienionych w maszynopisie spraw, porównać ich treść i zaktualizować ich dane bibliograficzne. Dostępność narzędzi cyfrowych, a w szczególności Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej, z którego korzystają obecnie archiwa państwowe, znacznie ułatwiło te prace.

Przy okazji należy wspomnieć o bardzo złej kondycji materiałów archiwalnych z zespołów zawierających akta poznańskich władz miejskich z pierwszej połowy XX wieku. Większość z nich jeszcze przed przekazaniem do Archiwum

¹ Dalej APP.

była przechowywana w nieodpowiednich warunkach². Nie pomógł również fakt, że wszystkie zostały wytworzone na tak zwanym kwaśnym papierze, który już po kilkunastu latach żółknie i kruszy się³. Papier ten był zresztą starszy, niż wskazuje datacja na dokumentach – ich przeważającą część wytworzono na odwrocie niemieckojęzycznych formularzy z czasów okupacji, ze względu na braki materiałowe w pierwszych latach powojennych. Obecnie część oryginalnych akt wykorzystywanych przy kwerendzie prof. S. Nawrockiego jest trudna do odczytania i zawiera znaczne ubytki w tekście. Również sam maszynopis, kopia oryginałów, ulega postępującej degradacji. Jesteśmy świadome ogromu pracy, jaki mają przed sobą archiwalne pracownie konserwatorskie, i prawdopodobieństwa, że nie wszystkie materiały archiwalne zdąży się ocalić przed całkowitym zniszczeniem. Tym bardziej cieszy nas, że niniejsze wydawnictwo źródłowe pozwoli zachować tak ważną część historii Poznania.

Najbardziej żmudnym i czasochłonnym zadaniem było przepisanie maszynopisu do komputerowego pliku tekstowego. Ze względu na objętość kwerendy podjęliśmy pracę nad możliwie jak największym usprawnieniem tego procesu: zeskanowałyśmy wszystkie karty i konwertowałyśmy je do edytowalnej postaci cyfrowej. Niestety, niewyraźny tekst, przekreślenia i literówki, które zdarzały się maszynistkom, a także układ kart (minimalne marginesy, przesunięcia, dzielenie wyrazów) praktycznie uniemożliwiły korzystanie z tej wersji plików. W takim wypadku byłyśmy zmuszone przepisywać tekst ręczne, to znaczy z użyciem klawiatury komputera. Część tej pracy wykonywałyśmy w bardzo trudnym czasie rosyjskiej inwazji na Ukrainę – co warte jest wspomnienia, ponieważ kolejne dokumenty na temat odbudowy Poznania wzmacniały w nas nadzieję, że nawet po największych zniszczeniach zawsze przychodzi czas na odbudowę.

Ostatnim etapem przygotowywania publikacji było wykonanie kwerendy dodatkowej. Jej pierwszym kierunkiem były dopływy do zespołów archiwalnych przebadanych przez prof. S. Nawrockiego. To materiały, które weszły w skład zasobu archiwalnego po roku osiemdziesiątym, a więc prawdopodobnie nie były brane pod uwagę podczas wykonywania oryginalnych prac. Wybrane dokumenty starałyśmy się dopasować do tematyki i kierunku pierwotnych badań tak, aby

² Warto chociażby przytoczyć historię akt z zespołu Zarząd Miejski stołecznego miasta Poznania, których część w latach 1963-1965 była przechowywana w pruskim bunkrze na Junikowie. A. Choniawko, *Wstęp do inwentarza*. APP, Zarząd Miejski Miasta Poznania (dalej ZMP), s. 3.

³ Kwaśny papier to potoczna nazwa papieru wykorzystywanego od połowy XIX wieku do lat dziewięćdziesiątych XX wieku, który produkowany był ze ścieru drzewnego, formowanego przy użyciu środków chemicznych w środowisku kwaśnym. W związku ze zmianami w technologii produkcji i wprowadzeniem międzynarodowych norm w przypadku dokumentów wytwarzanych współcześnie wyeliminowano ten problem. Pracownie konserwatorskie opracowały metody odkwaszania papieru, jednak masowość tego problemu spowodowała, że części materiałów archiwalnych i bibliotecznych nie udaje się uratować na czas. Zob. *Kwaśny papier: zagrożenia zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*, red. T. Łojewski, Z. Pietrzyk, Kraków 2001.

nie zaburzać zastanego porządku. Sięgnęliśmy również po dokumentację Spółki Akcyjnej Bazar Poznański i Zarządu Międzynarodowych Targów Poznańskich, które wspomniane były pośród materiałów wybranych przez Pana Profesora, ale w bardzo ograniczonym stopniu. Uznałyśmy, że należy wyraźniej zaznaczyć problem odbudowy tych miejsc ze względu na ich wagę w historycznym i współczesnym krajobrazie Poznania. Jednocześnie pragnęliśmy wskazać czytelnikowi dokumenty z innych zespołów archiwalnych niż te, które obrazują pracę jednostek samorządu miejskiego. Są to równie wartościowe materiały do badań prezentowanego tematu⁴. Podczas podjętych prac zdecydowałyśmy o pozostawieniu zasadniczego układu, jaki pierwotnie nadano kartom, oparte go na chronologii. Kwerendę dodatkową włączyłyśmy do tego porządku, bez dodatkowego wyszczególniania tych pozycji w publikacji. Należy podkreślić, że nasze poszukiwania można było rozszerzać na kolejne zespoły archiwalne, jednak zależało nam jedynie na uzupełnieniu już i tak monumentalnej pracy Profesora, a nie na tworzeniu jej od nowa.

Ponadto uzupełniłyśmy tekst o źródła nienarracyjne – plany, szkice, zdjęcia i schematy organizacyjne poszczególnych komórek władz miejskich. Brak tego typu materiałów w oryginalnym zbiorze dokumentów zastawia, szczególnie że przy tworzeniu innych wydawnictw prof. S. Nawrocki wykorzystywał materiały fotograficzne i dokumentację techniczną jako równie cenny materiał badawczy⁵. Być może praktyka polegała na prowadzeniu kwerendy odrębnej dla źródeł pisanych i ikonograficznych, co potwierdzają pozostawione przez Profesora materiały – zawierające osobno maszynopisy prac i wszelkiego rodzaju zdjęcia⁶. Przy kompletowaniu fotografii oprócz zbiorów APP skorzystałyśmy także z jednostki z zespołu „Socjalistyczna Agencja Prasowa” przechowywanego w Narodowym Archiwum Cyfrowym, który zawiera zdjęcia dokumentujące prace w Poznaniu w 1948 roku⁷, oraz z materiałów udostępnionych w Cyfrowym Repozytorium Lokalnym „CYRYL” na temat odbudowy Poznania, szczególnie z kolekcji dotyczącej jednego z architektów odbudowy, Stefana Sawickiego⁸. Są to materiały unikatowe, dlatego też warto było je przedstawić w niniejszej publikacji.

⁴ Zdajemy sobie sprawę, że w klimacie politycznym, w którym tworzył prof. S. Nawrocki, pierwszeństwo przyznawano materiałom archiwalnym wytworzonym przez instytucje państwowe, dlatego akta spółek prywatnych i przedsiębiorstw nie zostały włączone do maszynopisu.

⁵ APP, S. Nawrocki, *Dokumentacja techniczna jako źródło historyczne do dziejów Poznania i Wielkopolski w XIX i XX w.*, nadbitka, sygn. 43257, s. 485.

⁶ A. Choniawko, *Wartość źródłowa spuścizny profesora Stanisława Nawrockiego przechowywana w Archiwum Państwowym w Poznaniu* [w:] *Spuścizny w zbiorach poznańskich archiwów i bibliotek*, red. H. Krajewska, J. Malinowski, J. Matysiak, Poznań 2011, s. 96-97. Zdjęć, które mogłyby zostać użyte w publikacji „Powojennej odbudowy Poznania” w spuściznie prof. S. Nawrockiego nie znaleziono.

⁷ Narodowe Archiwum Cyfrowe (dalej NAC), Socjalistyczna Agencja Prasowa, sygn. 1024.

⁸ *Architekt Stefan Sawicki 1890-1967*, <https://cyryl.poznan.pl/kolekcja/architekt-stefan-sawicki-1890-1967/> [dostęp 2.06.2022].

Wspomniana już obszerność kwerendy Pana Profesora, a także włączenie nowych źródeł tekstowych i fotografii uniemożliwiły nam wydanie „Powojennej odbudowy Poznania” w jednym tomie. Materiały podzieliłyśmy więc ze względu na intensywność przebiegu prac, wyrażoną przede wszystkim w liczbie dokumentów – w pierwszym tomie lata 1945-1946, a w drugim 1947-1955. Taki podział wynika również z rozpoczynających się w 1947 roku problemów komunikacyjnych na linii Poznańska Dyrekcja Odbudowy – Zarząd Miejski i zmniejszonych dotacji kredytowych na roboty budowlane⁹. Dopiero obie te części dają pojęcie o wymagającym i żmudnym charakterze zadań postawionych przed obywatelami Poznania.

W trakcie naszej pracy zastanawialiśmy się, kim będzie czytelnik, który sięgnie po „Odbudowę miasta Poznania”? Zależało nam na tym, aby zaprezentowane tutaj materiały znalazły swoich odbiorców wśród badaczy – historyków, architektów, regionalistów – oraz społeczników i urzędników poznańskich, a szczególnie pracowników Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków i Wydziału Urbanistyki i Architektury Urzędu Miasta Poznania, bezpośrednich spadkobierców komórek organizacyjnych Zarządu Miejskiego zaangażowanych w planowanie i realizację prac w powojennym Poznaniu oraz Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy. Wydaje nam się, że część rozwiązań przedstawionych w prezentowanej dokumentacji mogłaby być odpowiedzią (lub choćby przyczynkiem do dyskusji) na dzisiejsze problemy związane z projektowaniem i przekształcaniem przestrzeni miejskiej. Mamy również nadzieję, że wydawnictwo przyciągnie uwagę mieszkańców Poznania, którzy są zainteresowani dziejami swojego miasta. Stąd rolę przewodnią odgrywają archiwalia, a nie nasza interpretacja – niech „mówią wieki”.

W powstawaniu niniejszej publikacji szczególne podziękowania należą się przede wszystkim prof. Krzysztofowi Strykowskiemu, na którego wieloletnim doświadczeniu zarówno w pracy archiwisty, jak i historyka mogłyśmy polegać. Dziękujemy Dyrektorowi Archiwum Państwowego w Poznaniu, Henrykowi Krystkowi, za pomoc w kwestiach wydawniczych i czuwanie nad terminowością wykonywanych przez nas prac. Za nadzór nad skanowaniem i próby z konwersją maszynopisu do postaci cyfrowej dziękujemy Wojciechowi Nawrockiemu, inspektorowi do spraw komputerowych w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Aleksandrze Urbańskiej i Tomaszowi Balcerkowi dziękujemy za zeskanowanie materiałów ikonograficznych z zasobu APP na potrzeby niniejszej publikacji. Dziękujemy wszystkim pracownikom Archiwum Państwowego w Poznaniu,

⁹ „W roku 1947 zaczyna się okres drugi w rozwoju powojennym miasta Poznania. Okres ten poświęcony w głównej mierze rozbudowie i tworzeniu nowych wartości trwa do dnia dzisiejszego. Budownictwo tego roku charakteryzuje już nie tylko remont uszkodzeń wojennych, ale i powstanie nowych budowli”, *Poznań – Informacja o osiągnięciach w zakresie odbudowy miasta Poznania w latach 1945-1950*. APP, Prezydium Rady Narodowej Miasta Poznania (dalej PRN MP), nr 1228, 2, s. 55.

którzy zechcieli podzielić się z nami wspomnieniami o inicjatorze „Odbudowy miasta Poznania”, prof. Stanisławie Nawrockim. Na koniec zaś dziękujemy naszym rodzinom, w szczególności wspaniałym mężom, za nieustające wsparcie i zrozumienie dla naszej zazwyczaj czasochłonnej pracy.

Celina Barszczewska
Julia Wesołowska

Wokół odbudowy Poznania – zarys historyczny

Dla Poznania XX stulecie było wiekiem przełomowym. Koniec pierwszej wojny światowej dał wolność i niezależność miastu, które przez ponad sto lat było pod panowaniem pruskiego okupanta. Niepodległość dała możliwość rozwoju gospodarczego i społecznego, a miasto zaczęło się dynamicznie rozwijać. Świadczy o tym m.in. wzrost jego znaczenia jako ośrodka przemysłowo-handlowego, akademickiego czy kulturalnego. Poznań stał się największym miastem Ziem Zachodnich i ważnym punktem na mapie Polski ze względu na swoje położenie na trasie Warszawa – Berlin. Nowe czasy przyniosły także wzrost inwestycji. Jednym z ważniejszych przedsięwzięć było wybudowanie w 1927 roku nowego Dworca Zachodniego PKP, który stał się swoistą wizytówką Poznania. Dzięki temu uzyskano nową przestrzeń dla podróżujących. Czasy dwudziestolecia międzywojennego to dla miasta również ważny moment rozwoju urbanistycznego. W latach 1930-1934 pod kierownictwem prof. Władysława Czarneckiego opracowano projekt systemu zieleni, tzw. ringów¹⁰. Pierwszym pierścieniem była linia przebiegająca w miejscu średniowiecznych murów obronnych miasta. Drugim był tak zwany Ring Stübbera wytyczony przez Zamek, Teatr Wielki oraz Collegium Minus, a trzecim – pas zieleni fortów okołomiejskich¹¹.

W dwudziestoleciu międzywojennym władze Poznania nie chciały zrywać z przeszłością i burzyć tego, co pozostało po okupacji. Miasto zasymilowało niemiecką architekturę i rozwinęło ją tak, aby była użyteczna dla mieszkańców. Jednym z przykładów ukazania świetności stolicy Ziem Zachodnich oraz całego narodu polskiego i państwa, które odbudowało się po latach niewoli, była organizacja Powszechnej Wystawy Krajowej od 16 maja do 30 września 1929 roku¹². W ramach PeWuKi powiększono teren Międzynarodowych Targów Poznańskich oraz wybudowano liczne zabytki architektury, np. westybul – Halę Reprezentacyjną. Wewnątrz kompleksu znajdował się dziedziniec, który dzięki kolumnom zainspirowanym wenecką architekturą zyskał miano Placu Św. Marka. W ramach wystawy powstały również monumentalna Hala Przemysłu Ciężkiego, Pawilon Ministerstwa Poczty i Telegrafów, Pawilon Przemysłu Likierowego i Koniaku, Pałac Sztuki, a także liczne rzeźby znajdujące się w przestrzeni międzytargowej. Niestety, w wyniku kolejnej wojny i niemiecko-rosyjskich walk na terenie Poznania miasto ucierpiało, tracąc też na znaczeniu, a budynki podziwiane i użytkowane na początku

¹⁰ *Dzieje Poznania 1793-1945, cz. 2. 1918-1945*, red. J. Topolski, L. Trzeciakowski, Warszawa–Poznań 1998, s. 1185.

¹¹ Tamże, s. 1184.

¹² M. Heruday-Kielczewska, *Powszechna Wystawa Krajowa w 1929 r. w źródłach historycznych*, Poznań–Warszawa 2020, s. 19.

dwudziestego wieku w większości uległy zniszczeniu. Dziś, spacerując po ulicach wielkopolskiego miasta, można w nim przede wszystkim znaleźć to, co jest owocem powojennej odbudowy Poznania.

Przez pięć lat drugiej wojny światowej Poznań utrzymywał się w rękach niemieckich. W styczniu 1945 roku do miasta zbliżało się wojsko sowieckie, które dzień za dniem odbijało kolejne miasta z rąk III Rzeszy. Na rozkaz Adolfa Hitlera władze administracyjne Poznania i przedstawiciele NSDAP¹³ wraz z niemieckimi obywatelami miasta zostali wezwani do ewakuacji. Regularne ostrzały ze strony Armii Czerwonej utrudniały jej przebieg¹⁴. Podstawione na Dworcu Głównym pociągi miały przewieźć niemiecką ludność cywilną w kierunku Frankfurtu nad Odrą, a z czasem, ze względu na dużą liczbę chętnych, do innych miast położonych w zachodniej Wielkopolsce¹⁵. Stronie sowieckiej zależało przede wszystkim na szybkich działaniach, które uniemożliwiłyby przeciwnikowi zajęcie którejs z linii obronnych i utrzymanie miasta¹⁶. Armia Czerwona pojawiła się w okolicach Poznania 22 stycznia 1945 roku. Nieliczne wojsko niemieckie ratowane dostawami żywności i amunicji poprzez „most powietrzny” nie miało dużych szans na powodzenie i stopniowo traciło kontrolę nad nadwarciańską stolicą¹⁷. Żołnierze 74. dywizji piechoty gwardii 26 stycznia opanowali Luboń, następnie dotarli w rejon fortów dębieckiego i górczyńskiego. W tym czasie 27. dywizja piechoty gwardii opanowała rejon dworca Poznań-Górczyn i górczyński cmentarz¹⁸. Niemcy zaczęli pospiesznie wycofywać się w stronę śródmieścia, a armia sowiecka napierała wzdłuż obecnej ul. 28 Czerwca i Dolnej Wildy, aż do Starego Rynku. Od strony lasu Dębina i Łęgów Dębińskich atakował 236. pułk piechoty. Z czasem wojskom atakującym udało się zdobyć koszary pomiędzy ul. Grunwaldzką i ul. Bukowską oraz ul. Grunwaldzką i ul. Matejki. Do końca stycznia przejęto kontrolę nad dzielnicami Łazarz, Grunwald i południowymi rejonami Jeżyc, a także Drogą Dębińską wraz z ul. Królowej Jadwigi. Zdobyto również Targi Poznańskie i gmachy przy Alei Niepodległości. Po drugiej stronie Poznania nie udało się przedrzeć za linię niemieckich fortyfikacji. Sowieckie jednostki miały atakować teren Garbar w stronę ulic: Ratajczaka, Ogrodowej i Półwiejskiej, zmierzając ku Staremu Rynkowi i spychając Niemców do Cytadeli¹⁹. Zamknięci w murach Cytadeli niemieccy żołnierze do 23 lutego próbowali utrzymać się na pozycji. W Dzień Obrony Ojczyzny Armia Czerwona ostatecznie odbiła fortyfikację, zdobywając całe miasto²⁰. Warto także nadmienić, że nie małą rolę

¹³ Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotników.

¹⁴ K. Strykowski, *Poznań 45. Ostatni rok wojny i pierwszy rok odbudowy*, Poznań 2013, s. 17-18.

¹⁵ Tamże, s. 19.

¹⁶ *Dzieje Poznania 1793-1945, cz. 2. 1918-1945*, s. 1515.

¹⁷ K. Strykowski, *Poznań 45...*, s. 27.

¹⁸ *Dzieje Poznania 1793-1945, cz. 2. 1918-1945*, s. 1518.

¹⁹ Tamże, s. 1521-1524.

²⁰ K. Strykowski, *Poznań 45...*, s. 45.

w bitwie o Poznań odegrali Polacy, którzy budowali dla armii radzieckiej siatkę zwiadowczą i czynnie wspomagali wojsko w zdobyciu Cytadeli.

Wydarzenia drugiej wojny światowej spowodowały jednak, że nietuzinkowe zabytki architektury odniosły obrażenia, w wyniku których na nowo trzeba było przemyśleć plan zagospodarowania miasta. Zniszczenia objęły wszystkie grupy zabudowań. Straty kościołów, klasztorów i ich zespołów budowlanych oszacowano na 23 018 953 zł²¹. Wśród uszkodzonych zabytków sakralnych znalazły się m.in.: kościół św. św. Apostołów Piotra i Pawła, psalteria na Ostrowie Tumskim, kościół św. Małgorzaty na Rynku Śródeckim, zespół klasztorny Reformatorów położony na wzgórzu przy ul. Bydgoskiej, kościół św. Jana Jerozolimskiego, kościół św. Wojciecha, zespół klasztorny Karmelitów Bosych oraz zespół klasztorny Bernardynów przy ul. Garbary 22, kościół św. Marcina, a także zespół zboru ewangelickiego św. Krzyża i zbor staroluterański²². Wśród zdewastowanych obiektów miejskich znajdował się Ratusz – zniszczony w 70%, Biblioteka Raczyńskich – zniszczona w 95%, Szkoła Sztuk Zdobniczych – zniszczona w 90% oraz skrzydło klasztoru Karmelitanek Bosych przy ul. Szkolnej 8/12, zniszczone w 10%. Straty wyniosły 7 342 625 zł²³. Na liście zniszczonych obiektów państwowych znalazły się: Kolegium Jezuickie, Zamek Przemysła i Odwach, Pałac Działyńskich, Pałac Górków, Pałac Mielżyńskich, Hotel „Bazar”, Loża Masońska, Gmach Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Opera Poznańska, Muzeum Wielkopolskie przy Al. Marcinkowskiego 9, Biblioteka Uniwersytecka, Collegium Minus i Medicum oraz Zamek Cesarski²⁴. W tej grupie straty wyniosły razem: 15 220 412 zł²⁵. Uszkodzeniu uległy również budynki przemysłowe, budynki mieszkalne (głównie w granicach Starego Rynku), budowle obronne oraz pomniki np. fontanna Prozerpiny, pręgierz, figura św. Jana Nepomucena oraz całkowicie zniszczony pomnik Adama Mickiewicza²⁶. Poza tym zniszczono także budynki sądownictwa, budynki administracji, szpitale i inne obiekty służby zdrowia (apteki, drogerie, przychodnie i ośrodki zdrowia), budynki opieki społecznej i socjalnej, obiekty szkolnictwa wyższego, średniego oraz powszechnego, obiekty i kluby sportowe, banki, obiekty przyrodnicze, zieleń i ogrody miejskie²⁷. Jedną z najważniejszych i najbardziej zniszczonych przestrzeni użytkowych były Międzynarodowe Targi Poznańskie, których wskaźnik zniszczeń wyniósł 75%, co razem dało 7 478 500 zł²⁸.

²¹ *Raport o stratach wojennych Poznania 1939-1945*, red. A. Sakson, A. Skarzyński, Poznań 2008, s. 73.

²² Tamże, s. 64-73.

²³ Tamże, s. 74.

²⁴ Tamże, s. 76-77.

²⁵ Tamże, s. 77-84.

²⁶ Tamże, s. 85-116.

²⁷ Tamże, s. 121.

²⁸ Tamże, s. 144-148.

W związku z ogromną skalą zniszczeń istniała obawa, iż Poznań w perspektywie nowych granic zacznie uchodzić za miasto peryferyjne w stosunku do innych aglomeracji na ziemiach polskich (m.in. Warszawy, Łodzi czy Krakowa), teoretycznie ważniejszych dla nowej władzy ze względu na swoje położenie²⁹. Zalegające na ulicach gruzy czy grożące zawaleniem domy stanowiły ogromny problem dla funkcjonowania społeczeństwa w przestrzeni miejskiej³⁰. Zachodzące po wojnie zmiany ustrojowe wymagały stworzenia nowych form administracji. Jeszcze w trakcie walk o Poznań, 20 stycznia 1945 roku, powstała Milicja Obywatelska, która miała być pierwszym załączkiem władzy polskiej w Poznaniu. Ogłoszony przez Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego 22 lipca 1944 roku Manifest Lipcowy mówił, że zarząd lokalny ma być organem przedstawicielskim Rady Narodowej³¹. Urząd pełnomocnika Rządu Tymczasowego RP na miasto Poznań i województwo poznańskie 6 lutego 1945 roku objął Michał Gwiazdowicz. Prezydentem Poznania, miasta o obszarze 22 578 ha i liczbie ok. 250 tys. mieszkańców, został inż. Franciszek Maciejewski³².

Pierwszym z tymczasowych organów samorządu terytorialnego powołanego w powojennym Poznaniu była Miejska Rada Narodowa. Kadencja urzędu ograniczała się do lat 1945-1950, podczas których odbyło się 100 posiedzeń. Liczba członków Rady wynosiła w 1945 roku 58 osób, w roku 1946 została powiększona do 72, a w roku 1948 do 80 osób. W MRN mogli zasiadać delegaci organizacji politycznych, gospodarczych, społecznych, zrzeszeń zawodowych, a także – na wniosek urzędu – przedstawiciele wojska, nauki i kultury. Na pierwszym zebraniu MRN, 26 marca 1945 roku, wybrano przewodniczącego w osobie Zygmunta Piękniewskiego. W kolejnych latach ten urząd sprawowali: Franciszek Kowalewski (1946-1948) i Edward Stokowski (1948-1950). Biuro Prezydyjne – organ pomocniczy, który pełnił funkcję kancelarii – powołano na pierwszym posiedzeniu Rady, 10 kwietnia 1945 roku. MRN posiadała również organy pomocnicze takie jak komisje: Rewizyjna, Finansowa, Techniczno-Budowlana, Opieki Społecznej, Prawnicza, Wyborcza, Apropowizacyjna, Weryfikacyjna, Kontroli Przedsiębiorstw i Walki z Lichwą, Kontroli nad Rejestracją Mienia Opuszczonego, Kontroli Kontyngentów, Zdrowia i Oświaty³³. Do głównych zadań MRN należało: zapewnienie środków finansowania miasta, odbudowa, planowanie nowych inwestycji, reaktywacja i nacjonalizacja przemysłu, uruchomienie szkół i zmiana nazw ulic. Organem wykonawczym samorządu miejskiego był Zarząd Stołecznego Miasta Poznania, kierowany przez dziesięcioosobowe (od 1 lipca 1949 roku dziewięćosobowe)

²⁹ P. Matusik, *Historia Poznania 1945-2016. Tom 4*, Poznań 2021, s. 17.

³⁰ Tamże, s. 43.

³¹ M.J. Mika, *Wstęp do inwentarza zespołu*. APP, Miejska Rada Narodowa w Poznaniu (dalej MRN), nr 1160, s. 1.

³² Tamże, nr 1160.

³³ A. Bitner-Nowak, *Wstęp do inwentarza zespołu*. APP, PRN MP, nr 1228, s. 2-3.

kolegium, na czele z prezydentem miasta³⁴. Urzędy te uległy likwidacji na mocy ustawy z 20 marca 1950 roku, a ich kompetencje przejęło Prezydium MRN, które działało w latach 1950-1956³⁵. Zakończenie ich działalności nie równało się jednak zaprzestaniu odbudowy Poznania, stąd część spraw była bezpośrednio kontynuowana przez nowo powołane wydziały oraz komisje (stałe i niestałe)³⁶. Komisjami stały się komisje: Budżetu i Planu, Ochrony Porządku i Bezpieczeństwa Publicznego, Przemysłu, Usług i Zatrudnienia, Handlu, Rolnictwa i Leśnictwa, Budownictwa, Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki, Zdrowia i Opieki Społecznej, Komunikacji, Mandatowa, Wojewódzka Komisja Ceł i Komisja do spraw Kadr Rolniczych. Komisje te były bezpośrednio podporządkowane Prezydium i dalej Radzie Narodowej. W zakres uprawnień Prezydium MRN wchodził m.in. nadzór nad dzielnicowymi radami narodowymi, które zostały powołane 5 października 1954 roku dla dzielnic: Stare Miasto, Nowe Miasto, Grunwald, Jeżyce i Wilda. W 1956 roku na mocy dekretu Rady Państwa wyłączono z województwa miasto Poznań i od 1 stycznia 1957 roku zaczęło funkcjonować Prezydium Rady Narodowej miasta Poznania, mające uprawnienia na szczeblu wojewódzkim, z podległymi mu prezydiami dzielnicowymi. Prezydium miało za zadanie przygotowywać i zwoływać sesje rady, uchwalać projekty planu gospodarczego i budżetu, a także rozpatrywać okresowe sprawozdania, nadawać kierunek działalności wydziałom, podległym przedsiębiorstwom, zakładom i instytucjom oraz nadzorować i koordynować ich działalność³⁷. W wyniku zmian w ustawodawstwie Prezydium Rady Narodowej miasta Poznania przestało działać w 1973 roku. Na jego miejsce powołano Urząd Miejski z nadal działającą radą narodową³⁸.

W celu sprawowania zarządu nad szybką i planową odbudową miasta, a przede wszystkim mieszkań, gmachów użyteczności publicznej, budynków zabytkowych, kościołów i komunikacji, minister odbudowy powołał 12 października 1945 roku Poznańską Dyрекję Odbudowy³⁹. Jej przewodniczącym został architekt Jan Cieśliński⁴⁰. Funkcjonowała w oparciu o trzy wydziały: Ogólny, Programowania i Planowania oraz Realizacji i we współpracy z jednostkami zewnętrznymi:

³⁴ A. Choniawko, *Wstęp do inwentarza zespołu*, APP, Zarząd Miejski stołecznego miasta Poznania (dalej ZM SMP), nr 1226, s. 1.

³⁵ A. Bitner-Nowak, *Wstęp do inwentarza...*, s. 1.

³⁶ Do 1954 roku w urzędzie funkcjonowały 32 wydziały i 13 komisji stałych. Tamże, s. 2-3.

³⁷ Tamże, s. 3-4.

³⁸ Tamże, s. 6.

³⁹ W tym samym czasie i na tych samych zasadach powołano także Gdańską Dyрекję Odbudowy (dla Gdańska, Gdyni, Sopotu i Elbląga) i Wrocławską Dyрекję Odbudowy. Zob. *Zarządzenie z dnia 29 marca 1936 roku Ministra Odbudowy w sprawie wewnętrznej organizacji i trybu urzędowania dyrekcji odbudowy w Gdańsku, Poznaniu i Wrocławiu*. APP, Poznańska Dyрекja Odbudowy (dalej PDO), sygn. 6, s. 38-39v.

⁴⁰ W. Michałek, *Wstęp do inwentarza zespołu*, APP, PDO, nr 781, s. 1.

Urzędem Regionalnego Planowania Przestrzennego, Miejskim Wydziałem Techniczno-Budowlanym i Wojewódzkim Wydziałem Komunikacyjnym⁴¹. W 1950 roku Poznańska Dyrekcja Odbudowy została zlikwidowana w momencie, kiedy wykonała wszystkie wytyczone dla niej zadania⁴².

Nowo powstałe organy władzy stanęły przed zadaniem odbudowy miasta. Nie spodziewano się, że uda się je zrealizować z dnia na dzień, dlatego też działania rozłożono w czasie. Na przestrzeni pierwszych dziesięciu lat po wojnie skupiano się na planach, które miałyby zostać sukcesywnie realizowane w przyszłości. Odbudowa Poznania miała się odbyć pod kierownictwem polskich techników, rzemieślników i robotników, w przeważającej mierze kosztem Niemiec jako dostawcy różnych potrzebnych materiałów i narzędzi budowlanych oraz tysięcznych rzesz zdolnych do pracy sił roboczych, rekrutujących się z cywilnych i wojskowych jeńców niemieckich⁴³. Architekci zajmujący się zagadnieniem odbudowy Poznania otrzymali wcześniej podstawowe dane dotyczące przyszłości miasta. Stolicę Wielkopolski wyobrażano sobie jako ośrodek, który będzie zasiedlać 500 tys. mieszkańców, co biorąc pod uwagę obecne liczby, zostało dobrze przewidziane. Wymagało to długofalowych planów odbudowy. Do końca XX wieku zakładano, że Poznań przejdzie przez trzy etapy rozwoju. Pierwszym okresem miały być lata 1946-1947, kiedy to należało udokumentować istniejący stan oraz odtworzyć materiały niezbędne do odbudowy. Drugi okres miał być wdrożony w latach 1948-1960, a etap ostatni w latach 1960-2000. Dzięki nowym planom odbudowy Poznań miał stać się „większy i piękniejszy”⁴⁴.

Na początek położono nacisk na pozbycie się pozostałości poniemieckich, które kłóciły się z nową wizją władzy. Zniszczenia wywołane bitwą o Poznań umożliwiły przeprowadzenie takich działań, które miały za cel przywrócić miastu polskiego ducha i usunięcie obcych, niemieckich naleciałości:

Przeprowadzenie „odniemczenia” miasta jest naczelnym postulatem. Bez względu na to, czy należy z obrazu miasta te budynki, które swą architekturą nadawały miastu obcy duchowi polskiemu charakter, przeznaczeniem swym akceptowały ducha i butę germańską oraz godziły w istotę polskości. W pierwszym rządzie należy zatem rozebrać: zamek wraz z masztalarnią, usunąć figury Hansemanna, Kennemanna i Tiedemanna z budynku Uniwersytetu przy ul. Fredry, usunąć wieżę górnoszląską, budynki wewnątrz Starego Rynku (z wyjątkiem Starego Ratusza z fontanną Prozerpiny, Pręgierzem i pomnikiem św. Jana), zburzyć budynki zasłaniające kościół św. Wojciecha, usunąć budynki Akwawitu u podnóża góry św. Wojciecha, rozebrać zniszczony budynek Arkadii na placu Wolności, budynek Domu ewangelickiego i Kasy Raiffeisena przy ul. Wjazdowej, luter. zbór przy pl. Świętokrzyskim

⁴¹ Tamże.

⁴² Tamże.

⁴³ K. Strykowski, *Poznań 45...*, s. 207.

⁴⁴ Tamże, s. 211.

i inne, które to rozbiórki przez odpowiednią komisję do rozbiórki zostaną przeznaczone⁴⁵.

Gdyby wykonano wszystkie zamierzone przebudowy wynikające z „odniemczania” miasta, dziś Poznań wyglądałby zdecydowanie inaczej. Przede wszystkim brak odpowiednich funduszy, które były niezbędne w tak radykalnej przebudowie miasta, spowodował, że w kolejnych latach zdecydowano się na delikatniejsze posunięcia⁴⁶. Jednym z postulatów, z którego władze musiały się wycofać, była rozbiórka Zamku Cesarskiego, ze względu na przekazanie obiektu w ręce Uniwersytetu Poznańskiego, który borykał się z niedostatkami lokalowymi. Roger Sławski, który wykonał projekt adaptacji Zamku na gmach uczelniany, w projekcie zniósł całkowicie wieżę zamkową, która według wielu opinii górowała nad miastem, przytłaczając jego zabudowę⁴⁷. Innym zabytkiem, który stanowił zdaniem poznańskich władz symbol niemieckiej opresji, była Wieża Górnosłaska. Zamiast odbudować wieżę, która ucierpiała w wyniku walk o miasto, rozebrano ją i w jej miejscu postawiono iglicę – nowy symbol miasta.

Zniszczenia wojenne skutecznie utrudniały funkcjonowanie mieszkańcom w przestrzeni Poznania. Władze miejskie podjęły decyzję o tym, że należy odbudować mieszkania i budynki użyteczności publicznej szybko, ale niekoniecznie zgodnie z tym, jak wyglądały przed zniszczeniem. Stare Miasto planowano odbudować na podstawie przedwojennych obrazów. Centrum miasta miało stać się dzielnicą mieszkaniową, ośrodkiem skupiającym część instytucji kulturalnych i naukowych oraz centrum ruchu turystycznego, dla którego planowano odpowiednie usługi i handel. Za odbudowę zespołu w jego pierwotnym układzie urbanistycznym przemawiały także przesłanki ekonomiczne w postaci zachowanych elementów dzielnicy, wyrażające się w niezniszczonych, a kosztownych podziemiach – urządzeniach komunalnych, jak sieć wodno-kanalizacyjna, gazowa, elektryczna i telefoniczna, oraz naziemnych, w postaci nawierzchni i innych elementów ulic i placów, a także samej substancji budynków w formie niezniszczonych w większym procencie murów wypalonych domów czy fundamentów i sklepień piwnic⁴⁸. Chciano także zachować jeden z cenniejszych w Polsce zabytkowych układów urbanistycznych. Mimo że mieszkańcy domagali się jak najszybszego uporządkowania tej części miasta, prace nad nim rozpoczęto dopiero w 1950 roku, ponieważ wymagało to szczegółowego rozplanowania działań i pozyskania wystarczających funduszy⁴⁹. Do końca lat pięćdziesiątych odbudowano większość Starego Miasta i postawiono nowe, modernistyczne budynki, m.in. Arsenału i Wielkopolskiego Muzeum Wojskowego. Z wyjątkową starannością odbudowano Odwach oraz w latach 1953-1957

⁴⁵ *Ogólny program odbudowy i rozbudowy miasta Poznania*. APP, ZM SMP, nr 1226, 11, s. 25-33.

⁴⁶ P. Matusik, *Historia Poznania 1945-2016*, s. 49.

⁴⁷ K. Strykowski, *Poznań 45...*, s. 209.

⁴⁸ H. Kondziela, *Stare Miasto w Poznaniu. Zniszczenia – odbudowa – program dalszych prac*, Poznań 1971, s. 45.

⁴⁹ P. Matusik, *Historia Poznania 1945-2016*, s. 53.

Pałac Działyńskich⁵⁰. Niemalym wyzwaniem było odnowienie i przeprojektowanie tzw. domków budniczych, dzisiejszej wizytówki rynku poznańskiego, które po wojnie pozostawały w rękach prywatnych właścicieli. Najważniejszym przedsięwzięciem w obrębie Starego Rynku było jednak rozpoczęcie w 1947 roku odbudowy Ratusza. Zniszczenia tego budynku przede wszystkim odbiły się na konstrukcji, pozostawiając nienaruszoną Salę Renesansową z jej bogato zdobionym wnętrzem. Uroczyste odsłonięcie gmachu miało miejsce 22 lipca 1954 roku⁵¹. Należy również zaznaczyć, że urzędnicy poznańscy w czasie odbudowy borykali się ze znaczącymi problemami lokalowymi. Większość pomieszczeń zaadaptowano w Zamku Cesarskim (w tym korytarze), który jednak nie odpowiadał ani pod względem architektonicznym, ani biurowym potrzebom władz miejskich. Część wydziałów była rozproszona po całym mieście, co znacznie utrudniało załatwianie spraw⁵². Dopiero odbudowa Placu Kolegiackiego i przekazanie jego części władzom miejskim poprawiły tę sytuację. W czasie walk o Poznań zniszczeniu uległa znaczna część zasobu archiwalnego przechowywanego na Zamku Przemysła. 20 stycznia 1945 roku niemiecki kierownik placówki „rozwiązał” archiwum, a budynek obsadziły wojska niemieckie⁵³. W wyniku pożaru i zniszczeń przepadło ponad 320 tys. jednostek archiwalnych, wśród nich akta staropolskie, z okresu Księstwa Warszawskiego, przełomu XIX i XX wieku oraz związane z działalnością Staatsarchiv Posen i Archiwum Państwowego⁵⁴. Ogromnym problemem było znalezienie nowego miejsca dla Archiwum Państwowego. Rewindykowane i odnajdywane akta składowano początkowo w piwnicach wypalonego Zamku, pomieszczeniach przy ul. Stawnej 10 (należących do Archiwum Miejskiego, połączonego z Państwowym po wojnie) i kilku pomieszczeniach na Zamku Cesarskim⁵⁵. Na nową siedzibę rozważano kilka budynków, w tym gmach dawnej szkoły Bergera⁵⁶. Ostatecznie odbudowano i wyremontowano budynek dawnego pruskiego Sądu Apelacyjnego przy dzisiejszej ulicy 23 Lutego i 22 Lipca 1951 roku przeniesiono tam siedzibę Archiwum, gdzie mieści się ono do dziś. Stare Miasto w Poznaniu to tylko jedna z wielu dzielnic, które zostały odbudowane i rozbudowywane w ramach powojennej odbudowy stolicy Wielkopolski. Z czasem w przestrzeni miejskiej Poznania zaczęły

⁵⁰ Tamże, s. 54.

⁵¹ H. Kondziela, *Odbudowa ratusza poznańskiego po zniszczeniach w 1945 roku i późniejsze prace restauracyjno-konserwatorskie*, [w:] *Kronika Miasta Poznania. Ratusz*, nr 2, Poznań 2004, s. 340.

⁵² *Uzasadnienie programu technicznego dla opracowania projektu rozbudowy Nowego Ratusza (Zamku)*. APP, MRN, 213, s. 46.

⁵³ Z. Wojciechowska, *Dzieje Archiwum...*

⁵⁴ B. Bielawna, *Straty materialne Miasta Poznania w latach 1939-1945 – materiały źródłowe w Zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, r. XII/XIII/XIV, 2005/2006/2007, s. 190-191.

⁵⁵ Z. Wojciechowska, *Dzieje Archiwum*, archiwum.poznan.ap.gov.pl/institucja/o-nas [dostęp 23.06.2022].

⁵⁶ *Pismo Archiwum Państwowego w Poznaniu do Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego o oddanie gmachu dawnej szkoły Bergera na Archiwum*. APP, PDO, 45, s. 9-10.

powstawać nowe zabytki architektury, które do dziś są wizytówkami miasta. Jednym z nich jest były Dom Towarowy „Okrągłak” wybudowany w latach 1948-1954. Budynek znajdujący się u zbiegu ulic 27 Grudnia i Mielżyńskiego został zaprojektowany przez architekta Marka Leykama i dziś pełni funkcję biurowo-usługową. Kolejnym innowacyjnym pomysłem było wybudowanie w latach 1949-1950 dziesięciokondygnacyjnego wieżowca przy alei Stalingradzkiej (dziś Niepodległości). Budynek miał być jednym z trzech obiektów Urzędu Wojewódzkiego. Architektami przedsięwzięcia byli Stanisław Pogórski i Tadeusz Płończak z poznańskiego biura „Miastoprojekt”, którzy współpracowali również z innymi architektami przy planach odbudowy miasta (m.in. z Kazimierzem Karwatką, Adamem Ballenstaedtem⁵⁷, Andrzejem Balcerkiem, Ignacym Kaczmarkiem, Rogerem Sławskim)⁵⁸. Innym budynkiem, również wybudowanym w latach 1949-1950, jest siedziba Komitetu Wojewódzkiego PZPR⁵⁹. Gmach zaprojektowany przez architekta Władysława Czarneckiego znajduje się na rogu ulic Kościuszki i Święty Marcin). Od 1990 roku budynek jest w rękach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, a ulokowano w nim Wydział Historyczny. W 2015 roku Wydział przeniesiono do nowego Collegium Historicum na Kampusie Morasko. Obecnie budynek nosi nazwę Collegium Martineum i znajduje się w nim między innymi Centrum Szyfrów Enigma.

Praca nad odbudową i rozbudową Poznania przeprowadzona przez polskich techników, rzemieślników, robotników, urzędników i obywateli dała podstawy do stworzenia nowego obrazu miasta, takim, jakim znamy go współcześnie. Dodatkowym motywatorem do działań była nadzieja urbanistów, że Poznań jednak nie będzie peryferyjny, dlatego też kładziono nacisk m.in. na odbudowę Międzynarodowych Targów Poznańskich czy infrastruktury uniwersyteckiej. Prezentowane w niniejszej publikacji materiały pokazują, że prace prowadzono z uwzględnieniem nowych założeń terenowych, technicznych i technologicznych, a także mając na uwadze potrzeby przyszłych mieszkańców, studentów i podróżnych. Paradoksalnie zniszczenia powstałe na skutek drugiej wojny światowej pozwoliły rozwinąć się zabudowie Poznania, stłoczonego do tej pory w murach niemieckich fortyfikacji. Jednocześnie zachowano jego historyczny charakter, również ten nawiązujący do długich lat pod zaborem pruskim. Mieszkańcy Poznania musieli jednak jeszcze długie lata zmagać się ze skutkami zniszczeń i budową miasta. Opisane wyżej budowle to tylko fragment tego, co można znaleźć w murach Poznania. Dziś wiele budynków zostało ponownie zrewitalizowanych i zaadaptowanych na nowo. Wiele z nich czeka na podjęcie działań, które udoskonaliłyby ich wygląd i funkcje.

⁵⁷ Adam Ballenstedt (1880-1942), architekt, działacz społeczny, członek SARP w Poznaniu, absolwent Wydziału Architektury Politechniki w Karlsruhe. Autor m.in. gimnazjum z internatem sióstr Urszulanek przy al. Niepodległości w Poznaniu, gmachu Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu, czy Domu Tramwajarza i kamienicy przy ul. Reja w Poznaniu.

⁵⁸ K. Strykowski, *Poznań 45...*, s. 206.

⁵⁹ P. Matusik, *Historia Poznania 1945-2016*, s. 51.

Profesor Stanisław Nawrocki i jego spuścizna

Profesor Stanisław Nawrocki był niewątpliwie jednym z najbardziej cenionych pracowników Archiwum Państwowego w Poznaniu. Dla uczczenia pamięci archiwisty w dniu obchodów jubileuszu 45-lecia utworzenia oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w Poznaniu, 3 grudnia 2010 roku, nazwano jego imieniem Pracownię Naukową Archiwum⁶⁰. W 2017 roku ustanowiono „Nagrodę im. prof. Stanisława Nawrockiego dla archiwistów województwa wielkopolskiego”⁶¹. W skład Kapituły konkursowej wchodzi przedstawiciele Wojewody Wielkopolskiego, Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu, Archiwum Państwowego w Poznaniu i Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu. Nagroda jest wręczana w trzech kategoriach: nagroda główna, nagroda dla młodych archiwistów i nagroda za całokształt dorobku archiwalnego. Nieprzypadkowo nadano takiego patrona miejscu, w którym każdego dnia profesjonalści i amatorzy z całego świata mierzą się z żywiołem archiwalnego zasobu, i nagrodzie, którą co roku są uhonorowani najlepsi w swoim fachu. Prof. S. Nawrocki był bowiem przykładem archiwisty i badacza niestrudzonego, rzetelnego i solidnego.

Urodził się 2 listopada 1925 roku we wsi Parzynów, w powiecie ostrzeszowskim. W okresie wojny i okupacji, w latach 1943-1945, pracował przymusowo jako robotnik rolny w Niemczech⁶². Od 1947 roku kształcił się na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskując najpierw tytuł magistra na podstawie pracy napisanej pod kierunkiem prof. Janusza Pajewskiego pt. *Udział nauczycieli w wydarzeniach Wiosny Ludów w Wielkopolsce w 1848 roku*, a następnie doktora, obroniwszy rozprawę pt. *Rozwój kapitalizmu w rolnictwie wielkopolskim w latach 1793-1865 na przykładzie majątku lwóweckiego* przygotowywanej na seminarium prof. Władysława Rusińskiego⁶³. W 1967 roku habilitował się na podstawie pracy *Hitlerowska okupacja Wielkopolski w okresie zarządu wojskowego wrzesień–październik 1939*. W 1977 roku uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1989 roku mianowano go na profesora zwyczajnego.

Od 1974 roku pracował na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, początkowo w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, a od 1988 roku w Zakładzie Archiwistyki Instytutu Historii. Był promotorem dziesiątek dySSERTACJI kolejnych pokoleń archiwistów i bibliotekarzy, wśród nich długoletnich

⁶⁰ P. Wojciechowski, *Działalność naukowa i zawodowa prof. Kazimierza Kaczmarczyka i prof. Stanisława Nawrockiego*, „Kronika”, nr 2(4), 2011, s. 249-252.

⁶¹ *Nagroda im. Prof. Stanisława Nawrockiego dla archiwistów*, <http://poznan.ap.gov.pl/edukacja-2/wydarzenia-stale/nagroda-im-prof-stanislaw-nawrockiego-dla-archiwistow/> [dostęp 2.06.2022].

⁶² S. Nawrocki, *Życiorys*. APP, Stanisław Nawrocki – spuścizna, sygn. 63, s. 58.

⁶³ K. Strykowski, *Stanisław Nawrocki (2 XI 1925–21 XI 2000)*, „Archeion”, t. 104, 2002 s. 403-405.

pracowników poznańskiego archiwum, w tym obecnej kierowniczką Oddziału Udostępniania i Informacji Jolantę Niezboralą i starszego kustosa Stefana Olejniczaka. W spuściznie Profesora zachowały się również recenzje naukowe jego autorstwa, które stanowią świadectwo bogatej wiedzy w dziedzinie archiwistyki i historii regionu oraz jego aktywności na polu akademickim⁶⁴.

Był autorem podręczników z zakresu metodyki pracy archiwalnej⁶⁵ i rozwoju form kancelaryjnych⁶⁶ wykorzystywanych do dziś w nauczaniu studentów. Z jego bogatej wiedzy w tym ostatnim temacie mogli korzystać także pracownicy APP, dla których organizował lekcje czytania gotyku niemieckiego w swoim gabinecie⁶⁷. Współtworzył również „Korespondencyjny kurs archiwalny” wydany w 1966 roku przez Towarzystwo Krzewienia Wiedzy Praktycznej⁶⁸. Ze swojej kariery naukowej był niezwykle dumny, podkreślając jednak, że oprócz determinacji i satysfakcji z wykonywanych zadań „trzeba mieć trochę szczęścia”⁶⁹.

Pracę zawodową podjął już w czasie studiów, najpierw w latach 1947-1949 w Magistracie Poznańskim, a od 1949 roku w Archiwum Państwowym Miasta Poznania i Województwa Poznańskiego (późniejsze APP), z którym był związany przez resztę życia. W początkowych latach kariery był zaangażowany w gromadzenie i zabezpieczanie archiwaliów, szczególnie w zachodniej Wielkopolsce i na ziemi lubuskiej⁷⁰. Wobec znacznego rozproszenia i zniszczenia narodowego zasobu archiwalnego nie była to praca ani bezpieczna, ani łatwa⁷¹. W czasie zatrudnienia w Archiwum przeszedł przez wszystkie merytoryczne działy pracy, stanowiska i funkcje. Wtedy też, przy porządkowaniu materiałów archiwalnych, zainteresował się szczególnie okresem okupacji hitlerowskiej w odniesieniu do dziejów Wielkopolski⁷². W latach 1958-1977 pełnił funkcję Kierownika Oddziału Informacji i Udostępniania Materiałów Archiwalnych, a od 1977 roku do zakończenia pracy w 1995 roku był zastępcą dyrektora do spraw naukowych. Współpracownicy pamiętają go jako osobę niezwykle życzliwą, zaangażowaną, kompetentną i pracowitą, wykorzystującą każdą wolną minutę dnia na rozmowę, naukę języków, pracę dodatkową⁷³.

⁶⁴ APP, Stanisław Nawrocki – spuścizna, sygn. 37.

⁶⁵ *Metodyka pracy archiwalnej*, red. S. Nawrocki, S. Sierpowski, wyd. V, Poznań 2004.

⁶⁶ S. Nawrocki, *Rozwój form kancelaryjnych na ziemiach polskich od średniowiecza do końca XX wieku*, Poznań 1998.

⁶⁷ J. Niezboralą, *Profesor Stanisław Nawrocki – życie i działalność naukowa*, http://poznan.ap.gov.pl/wp-content/uploads/2021/11/04_Profesor-Stanislaw-Nawrocki-zycie-i-dzialalnosc-naukowa_wspomnienie.pdf [dostęp 2.06.2022], s. 1.

⁶⁸ *Korespondencyjny kurs archiwalny*, red. C. Skopowski, Poznań 1966.

⁶⁹ S. Sierpowski, *Stanisław Nawrocki 1925-2000*, <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/712> [dostęp 2.06.2022], s. 10.

⁷⁰ S. Nawrocki, *Działalność państwowej służby archiwalnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych*, „Archeion”, t. 83 (1987), s. 57-77.

⁷¹ S. Sierpowski, *Stanisław Nawrocki...*, s. 2.

⁷² S. Nawrocki, *Życiorys...*, s. 58.

⁷³ J. Niezboralą, *Profesor Stanisław Nawrocki...*, s. 1.

Ponadto był wieloletnim członkiem Rady Archiwalnej, Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji oraz Komisji Kwalifikacyjnej dla pracowników naukowych przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Współtworzył poznański oddział Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, któremu przewodził w latach 1972-1993, i pełnił funkcję kuratora Archiwum Uniwersyteckiego w Poznaniu w latach 1993-2000. W 1970 roku objął kierownictwo nad zespołem problemowym „Informatyka i archiwa” powołanym przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, któremu przewodniczył do 1998 roku. Zespół przyglądał się m.in. poczynaniom archiwów zagranicznych na polu informatyzacji, szczególnie pod kątem usprawnienia przy użyciu narzędzi cyfrowych kwestii opracowania i udostępniania rodzimych archiwaliów, a także nadzoru archiwalnego⁷⁴. W wyniku prac zespołu powstały pierwsze komputerowe indeksy i bazy danych, prototypy powszechnie używanych dzisiaj narzędzi teleinformatycznych w archiwach państwowych i archiwach zakładowych. Początkowo zespół korzystał z komputera klasy ZX Spectrum i aparatury zaprzyjaźnionych placówek naukowych (m.in. w Ośrodku Informacji Naukowej Politechniki Poznańskiej, Instytucie Chemii Politechniki Łódzkiej). W 1991 roku do sześciu archiwów państwowych – w tym do Poznania – trafiły pierwsze komputery (IBM Ps/2 model 655), które były zaczątkiem technologicznej rewolucji w polskiej sieci archiwalnej. W tym samym roku na kolejnym sprzęcie (IBM PC 286) w Poznaniu rozpoczęto tworzenie bazy danych dotyczącej repatriantów z terenu ZSRR⁷⁵. Komputeryzacja archiwów, z teoretycznej wizji prof. S. Nawrockiego, stała się faktem. Dziś stanowi jeden z głównych kierunków rozwoju archiwów państwowych i nie można wyobrazić sobie bez niej pracy. Warto wspomnieć, że jednym ze współpracowników i następcą Profesora na stanowisku przewodniczącego zespołu „Informatyka i Archiwa” był Henryk Krystek, obecny Dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Profesor postulował również wprowadzenie do programu studiów archiwalnych przedmiotu o nazwie technika archiwalna, który miał uwrażliwić przyszłych pracowników tych instytucji na kwestie warsztatowe zawodu (przystosowanie budynków, specjalistyczny sprzęt, a w szczególności na komputeryzację)⁷⁶. Jego najbardziej znaną publikacją podsumowującą działania na polu cyfryzacji jest *Komputer w służbie archiwalnej*⁷⁷.

Oprócz pełnionych funkcji prof. S. Nawrocki szeroko udzielał się zarówno w polskim, jak i zagranicznym środowisku archiwistów. Odbýwał podróże do placówek europejskich (Wielka Brytania, Francja, Bułgaria, Republika Federalna Niemiec), brał udział w międzynarodowych konferencjach naukowych i omawiał

⁷⁴ H. Krystek, *Efekty działalności zespołu „Informatyka i archiwa” i ich wpływ na opracowanie zasobu*, kps, Poznań 2004 s. 1-2.

⁷⁵ Tamże, s. 4-5.

⁷⁶ S. Sierpowski, *Stanisław Nawrocki...*, s. 9-10.

⁷⁷ S. Nawrocki, *Komputer w służbie archiwalnej*, Poznań 1985.

zagraniczne periodyki archiwistyczne („Archives”, „The American Archivist”, „Nordisk Arkivnyt”). Języka francuskiego i angielskiego uczył się samodzielnie, pragnąc realizować na jak najszerszą skalę projekty współpracy archiwalnej. Redagował i publikował również w polskich czasopismach z dziedziny historii i archiwistyki („Teki Archiwalne”, „Archeion”, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, „Kwartalnik Historyczny” i inne).

Drugim obszarem aktywności wydawniczej prof. S. Nawrockiego była regionalistyka. Dzięki wydanej w 1995 roku pracy pt. *Archiwistyka i regionalizm* udało mu się zresztą połączyć obie te dziedziny⁷⁸. Był autorem, współautorem i redaktorem szeregu publikacji dotyczących m.in. Poznania, Leszna, Środy Wielkopolskiej, ale również mniejszych miejscowości, w tym rodzinnych stron – Ostrzeszowa i Parzynowa⁷⁹. Publikował prace na temat chłopów, mieszczan, rzemieślników, gospodarki folwarcznej, ruchów feudalnych, hutnictwa, szkolnictwa – zakres jego prac był tak szeroki, że właściwie niemożliwe jest wskazanie jednego, wiodącego kierunku badań⁸⁰. W obszarze jego największego zainteresowania pozostawała pierwsza połowa XX wieku, szczególnie okres drugiej wojny światowej, chociaż nie stronił od sięgania po starsze dokumenty i tworzenia syntez dziejów⁸¹.

Aktywnie udzielał się w różnego rodzaju organizacjach zrzeszających miłośników historii i regionu, takich jak Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania (któremu przewodniczył w latach 1983-2000), Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Ostrzeszowskiej, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Polskie Towarzystwo Historyczne, Stowarzyszenie „Wisła-Odra”, Stowarzyszenie Instytut Zachodni czy Oddział Poznański Polskiej Akademii Nauk, w ramach którego brał udział w pracach Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Poznaniu⁸². Przez wiele lat

⁷⁸ S. Nawrocki, *Archiwistyka i regionalizm*, Poznań 1995.

⁷⁹ S. Nawrocki, *Dzień powszedni mieszkańców Poznania w latach wojny i okupacji (wrzesień 1939 – maj 1945)*, Poznań 1995; tenże, *Dzieje 7. Kolejowej Drużyny Harcerskiej im. Henryka Dąbrowskiego i „Tajnej siódemki” w Lesznie 1935-1945*, Poznań 1993; *Dzieje Środy Wielkopolskiej i jej regionu*, red. S. Nawrocki, Środa Wielkopolska 1990; *Dzieje Ostrzeszowa*, red. S. Nawrocki, Kalisz 1990; W. Golus, S. Nawrocki, *Ostrzeszów. Przeszość i teraźniejszość*, Poznań 1969; S. Nawrocki, *Dzieje wsi Parzynów w powiecie ostrzeszowskim*, Poznań 2005 i in.

⁸⁰ *Inwentarze mieszczzańskie z lat 1528-1635: z ksiąg miejskich Poznania*, oprac. S. Nawrocki, J. Wisłocki, Poznań 1961; S. Nawrocki, *Dzieje hutnictwa w powiecie ostrzeszowskim*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, t. IX, z. 2, 1968, s. 41-56; tenże, *Rzemiosło średnie (w okresie od r. 1793 do r. 1918)*, Środa Wielkopolska 1989; tenże, *Uwłaszczenie chłopów i jego wpływ na przemiany gospodarczo-społeczne na wsi polskiej*, Poznań 1978; Tenże, *Losy inteligencji poznańskiej podczas okupacji*, „Kronika Miasta Poznania”, nr 2, 1998, s. 120-139 i in.

⁸¹ S. Sierpowski, *Stanisław Nawrocki*, s. 5-6.

⁸² W 1945 roku została powołana Główna Komisja Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce, działająca przy Ministerstwie Sprawiedliwości na podstawie dekretu z 10 listopada 1945 roku. Jej zadaniem było gromadzenie i badanie materiałów dotyczących zbrodni niemieckich na terenie ziem polskich, popełnionych w latach 1939-1945 oraz ogłaszanie wyników swoich prac w tym zakresie. W 1949 roku została przekształcona na Główną Komisję Badania Zbrodni Hitlerow-

Profesor był wiceprzewodniczącym Komisji jako ekspert z zakresu historii Ziemi Zachodnich pod okupacją hitlerowską. Potwierdzeniem tej wiedzy były liczne monografie dotyczące Poznania i Wielkopolski w latach 1939-1945⁸³.

Za swoją pracę był wielokrotnie nagradzany odznaczeniami państwowymi (Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej) i honorowymi (Odznaka Honorowa Miasta Poznania, odznaka honorowa „Za Zasługi dla Województwa Poznańskiego” oraz „Za zasługi dla archiwistyki”). Zmarł 21 listopada 2000 roku. Został pochowany na cmentarzu parafialnym na poznańskich Naramowicach.

Prof. S. Nawrocki pozostawił po sobie blisko pół tysiąca publikacji naukowych: monografii, edycji źródeł, syntez i recenzji⁸⁴. Był także autorem wielu artykułów popularnonaukowych i odczytów, których ta liczba nie obejmuje. Jego spuścizna archiwalna zawiera ponad 1500 jednostek i przechowywana jest w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu⁸⁵. Została uporządkowana i opracowana przez pracownika APP, Andrzeja Choniawkę, który już na etapie tych prac dostrzegł ogromny potencjał badawczy przekazanych materiałów⁸⁶.

Zespół został podzielony zgodnie z zasadami opracowania spuścizny na kilka zasadniczych kategorii: prace i działalność jej twórcy, materiały biograficzne, korespondencja, materiały o twórcy zespołu oraz materiały osób i instytucji obcych. Z tej ostatniej grupy należy wymienić bogatą kolekcję fotografii w liczbie 1276 jednostek archiwalnych, a więc stanowiącą około 80% całego zespołu⁸⁷. Część z nich była wykorzystywana w publikacjach wydawanych przez Profesora.

A. Choniawko podkreśla, że na szczególne zainteresowanie badaczy zasługuje przede wszystkim bogata korespondencja prof. S. Nawrockiego, prowadzona po polsku, angielsku, niemiecku i francusku z przedstawicielami zagranicznych ośrodków naukowych, bibliotek i archiwów. Dalej zwraca uwagę na materiały dotyczące wspomnianej już działalności zespołu badawczego „Informatyka i archiwa”, która jednak jego zdaniem powinna zostać wyłączona ze spuścizny i przekazana

skich w Polsce i pod taką nazwą funkcjonowała do 1991 roku. Zadania Komisji kontynuuje do dziś (oraz posiada inne, szersze kompetencje) Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. *Główna Komisja Badań Zbrodni na Narodzie Polskim – Instytut Pamięci Narodowej*, <https://sztetl.org.pl/pl/sloownik/> [dostęp 2.06.2022].

⁸³ S. Nawrocki, *Hitlerowska okupacja Wielkopolski w okresie zarządu wojskowego. Wrzesień – październik 1939*, Poznań 1996; tenże, *Policja hitlerowska w tzw. Kraju Warty w latach 1939-1945*, Poznań 1970; tenże, *Terror policyjny w „Kraju Warty” 1939-1945*, Poznań 1973 i in.

⁸⁴ S. Nawrocki, *Hitlerowska okupacja Wielkopolski...*; Tenże, *Policja hitlerowska...*; Tenże, *Terror policyjny...*, s. 2-3.

⁸⁵ APP, Stanisław Nawrocki – spuścizna, nr zespołu 4807.

⁸⁶ A. Choniawko, *Wartość źródłowa spuścizny...*, s. 93-102.

⁸⁷ W roku 2022 materiały fotograficzne ze spuścizny Profesora zostały udostępnione w formie skanów dla szerokiego grona odbiorców na portalu Szukaj w Archiwach. *Stanisław Nawrocki – spuścizna*, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/zespol/-/zespol/20461> [dostęp 2.06.2022].

do Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, jako organu nadrzędnego⁸⁸. Podkreśla również wartość źródłową wszelkich recenzji i opinii wydawanych przez Profesora, zarówno w toku jego pracy archiwalnej, jak i naukowej⁸⁹. Odnosnie do materiałów dotyczących „Odbudowy miasta Poznania” autor ma jednak zdanie krytyczne, twierdząc, że „zawierają tylko kopie ogólnie dostępnych materiałów”⁹⁰. Czyż nie można by tego powiedzieć o większości wydawnictw źródłowych, szczególnie tych bazujących na materiałach przechowywanych w archiwach państwowych? Jest to pogląd, z którym autorki niniejszej publikacji nie mogą się zgodzić.

Rzeczony materiał znajduje się w spuściźnie profesora pod sygnaturami 101-103. Rzeczywiście, wszystkie pochodzą z zespołów przechowywanych w APP i (w miarę swojego stanu zachowania) udostępnianych w Pracowni Naukowej. Istotny jest jednak wybór tych konkretnych dokumentów spośród tysięcy innych, które razem tworzą spójny obraz prac nad rekonstrukcją (i konstrukcją) powojennego Poznania. Analizując kwerendę prof. S. Nawrockiego, można dojść do wniosku, że jego celem było wielowątkowe ukazanie problemu odbudowy w jednostkach samorządu terytorialnego, ze szczególnym uwzględnieniem finansów, harmonogramów i podziału prac w obrębie poszczególnych komórek organizacyjnych. Dużą część prac Profesor poświęcił kwestii zaangażowania w odbudowę miasta obywateli, zrzeszonych przede wszystkim w Komitecie Odbudowy oraz pismom oficjalnym – okólnikom wydawanym przez Prezydenta Miasta, zarządzeniom Dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy czy korespondencji z poszczególnymi ministerstwami. Nie stronił również od zaprezentowania problemów, które wiązały się z tak ogromnym przedsięwzięciem – jak np. sprawy opóźnień na budowach, braków kadrowych czy nierównego rozdzielania kredytów. Materiały stanowią dowody prac władz poznańskich nie tylko nad Śródmieściem, lecz także poszczególnymi dzielnicami, w zakresie szeroko pojętej kategorii budownictwa użyteczności publicznej: urzędy, szkoły, muzea, kościoły, Uniwersytet Poznański, mosty, arterie komunikacyjne. Chronologicznie obejmują zakres od 1945 do 1955 roku, przy czym prawie połowa dokumentów dotyczy pierwszych dwóch lat po wojnie, kiedy intensywność pracy w zakresie planowania odbudowy była największa.

Poza maszynopisem przechowywanym w spuściźnie zachowały się jeszcze co najmniej dwie jego kopie, zatrzymane przez współpracowników Profesora. Maszynopis przekazany do publikacji przez prof. K. Strykowski różni się od tego w spuściźnie przede wszystkim objętościowo. Wersja zachowana w zespole

⁸⁸ A. Choniawko, *Wartość źródłowa spuścizny...*, s. 99.

⁸⁹ „W przypadku recenzji wydawniczych niezwykle interesujące byłoby dokonanie oceny wpływu, jaki krytyczne uwagi w nich zawarte wywierały na ostateczny kształt wydawanych drukiem publikacji. Jakiego typu uwagi wydawnictwa skłonne były akceptować, a jakie bezceremonialnie odrzucały. Czy sam recenzent koncentrował się na wyławianiu błędów i nieścisłości o charakterze faktograficznym, czy też próbował dokonywać głębszych analiz recenzowanych prac z pozycji metodologicznych”. Tamże, s. 97.

⁹⁰ Tamże, s. 98.

archiwalnym jest znacznie okrojona, zawiera o 428 stron mniej (wyłączając dublety), co może wskazywać, że była zmniejszana w celu przygotowania do wydania. Nie udało się ustalić klucza, według którego S. Nawrocki eliminował kolejne dokumenty z krótszej wersji – zapewne wynikało to z jego przekonania o wadze lub nieważności poszczególnych spraw. Nie ma informacji na temat ingerencji zewnętrznych czynników (cenzury) w kształt kwerendy.

Istotne jest wspomnienie, że pomimo przewodniej roli prof. S. Nawrockiego w przygotowaniu i opracowaniu źródeł do odbudowy Poznania, a także w innych jego projektach, nieocenioną wartość miała praca pozostałych pracowników APP. Mowa po pierwsze o archiwistkach i archiwistach wykonujących kwerendy naukowe, a po drugie o maszynistkach przepisujących treści z materiałów archiwalnych. Warto tutaj niewątpliwie wskazać Aleksandrę Czarnecką (kustosz), Lidię Derfert-Wolf (młodszy dokumentalista), Marię Giec (sekretarka), Czesławę Hruszkę (kustosz), Marię Kasprzak (maszynistka), Jadwigę Miedzianowską (główny specjalista), Alicję Olesków (starszy archiwista), Alicję Sznajder (starszy kustosz) i Reginę Sztul (maszynistka). Wkład „szeregowych” pracowniczek i pracowników w działalność Profesora, chociaż nieczęsto podnoszony w artykułach publikowanych na temat jego kariery zawodowej i naukowej, wymaga szczególnego podkreślenia, ze względu na ogrom i profesjonalizm wykonanej przez nich pracy. Jednocześnie nie umniejsza to pracowitości i zasług Profesora, którego pokaźny dorobek i etos pracy przedstawiono wyżej.

W trakcie prac nad publikacją próbowaliśmy ustalić, czy można w materiałach dotyczących prof. S. Nawrockiego odnaleźć dowody potwierdzające rozpoczęcie prac nad przygotowaniem „Odbudowy miasta Poznania”, np. umowy z wydawnictwem lub korespondencję w tej sprawie⁹¹. Niestety, zachowana dokumentacja nie daje potwierdzenia tego, czy kwerendę zlecono lub czy została uznana w planach wydawniczych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych⁹². Widoczna jest jednak ogromna, bo dziesięcioletnia luka w działalności wydawniczej Profesora, od 1978 do 1987 roku, co potwierdza znaczne ograniczenie aktywności pracowników archiwum w tej dziedzinie⁹³. Tę kwestię podczas przekazania maszynopisu podnosił także prof. K. Strykowski, który we wspomnianym okresie był już pracownikiem APP. To on wskazał także na prawdopodobny cel powstania publikacji,

⁹¹ APP, Stanisław Nawrocki – spuścizna, sygn. 58.

⁹² W jednostce zachowały się umowy na włączenie do planów wydawniczych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych pracy „Wielkopolska w dokumencie archiwalnym 1945” z 1974 roku, publikacja jednak nie doszła do skutku, oraz na przygotowanie książki „Początki władzy ludowej w Wielkopolsce”, wydanej w 1976 roku. Zob. *Początki władzy ludowej w Wielkopolsce. Materiały źródłowe z wielkopolskich archiwów państwowych*, red. S. Nawrocki, Warszawa 1976.

⁹³ Podobne problemy napotkano przy okazji wydawanego w latach osiemdziesiątych przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych „Tezaurusu archiwistyki”. S. Nawrocki, *Tezaurus archiwistyki*, Poznań 1984. Zob. H. Krystek, *Efekty działalności zespołu*, s. 2.

którym było upamiętnienie 40 rocznicy zakończenia drugiej wojny światowej. Nie udało się ustalić, dlaczego prace wydawnicze nad „Odbudową miasta Poznania” nie zostały wznowione po 1987 roku, tym bardziej że Profesor jeszcze w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych był autorem i redaktorem kilku wydawnictw. Faktem jest, że kwerenda do tej pory nie została opublikowana ani jako wydawnictwo źródłowe, ani w krótszych formach pisarskich.

„Odbudowa miasta Poznania” to pierwsza niebiograficzna publikacja bazująca na materiałach przechowywanych w spuściźnie prof. S. Nawrockiego. Jest kontynuacją pracy Profesora i jego współpracowników, która w perspektywie badań nad historią Poznania wydaje się niezwykle ważna i unikatowa, warta zgłębienia przez szerokie grono czytelników. Zapewne w kolejnych latach badacze uznają i wykorzystają potencjał kolejnych materiałów prezentujących badania i kwerendy tego wybitnego archiwisty. Niniejsza praca wydaje się doskonałą zachętą do sięgnięcia po te materiały.

Nota edytorska

Podstawę publikacji stanowią materiały archiwalne pochodzące z czterech zespołów z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu. Pierwszym z nich jest zespół Poznańska Dyrekcja Odbudowy (87 dokumentów)⁹⁴. Do czasów współczesnych zachowało się około 50% całkowitej dokumentacji urzędu, to jest 115 jednostek aktowych⁹⁵. Przeważającą część wykorzystaną w pracach prof. S. Nawrockiego stanowią materiały dotyczące Wydziału Ogólnego. W mniejszym stopniu wykorzystano akta Wydziału Planowania, brak natomiast spraw z Wydziału Realizacji. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w 1957 roku przekazało akta urzędu do Archiwum⁹⁶.

Drugim zespołem jest Miejska Rada Narodowa w Poznaniu (22 dokumenty)⁹⁷. Przechowywane w Archiwum akta zostały przekazane przez Prezydium w 1968 roku⁹⁸. Zespół zawiera 214 jednostek aktowych, które w pełni obrazują prace urzędu. Ważną częścią zespołu są protokoły posiedzeń Rady, z których pochodzą wszystkie materiały włączone do kwerendy prof. S. Nawrockiego. Kwerenda dodatkowa objęła także jednostki archiwalne dotyczące odbudowy Zamku Cesarskiego (Nowego Ratusza).

Kolejnym zespołem, z którego pochodzi większość materiałów w niniejszej publikacji, jest Zarząd Miejski stołecznego miasta Poznania (133 dokumenty)⁹⁹. ZMP był organem wykonawczym MRN w Poznaniu, który dzielił się na wydziały i podlegające im oddziały. Struktura w miarę upływu czasu rozrastała się i ewoluowała, co ma odbicie we współczesnym uporządkowaniu akt¹⁰⁰. Do najliczniejszych komórek organizacyjnych należały Wydział Techniczno-Budowlany i Wydział Finansowo-Majątkowy, z którego pochodzi większa część prezentowanych materiałów. W ramach ZMP działał także Urząd Mieszkaniowy i Urząd do spraw Rejestracji Szkód Wojennych. Materiały dotyczące działalności ZMP były początkowo przechowywane w składnicy akt Prezydium, w nieodpowiednich warunkach i bez należytej opieki, w związku z tym część z nich uległa zniszczeniu, a część została błędnie skategoryzowana i wybrakowana. Do Archiwum akta zaczęły napływać w roku 1968 roku, a ostatni dopływ do zespołu przyjęto w roku 2006. Obecnie zespół liczy 948 jednostek. Kwerenda dodatkowa autorek objęła przede wszyst-

⁹⁴ APP, PDO, nr zespołu 781.

⁹⁵ Akta osobowe urzędników w liczbie 50 jednostek zostały wybrakowane zgodnie z nadaną kategorią archiwalną po 50 latach.

⁹⁶ Do zespołu napłynęła jeszcze jedna jednostka aktowa w 1985 roku i 50 w 2013 roku.

⁹⁷ APP, MRN, nr zespołu 1160.

⁹⁸ M.J. Mika, *Wstęp do inwentarza zespołu*, nr 1160, s. 3.

⁹⁹ APP, ZMP, nr zespołu 1226.

¹⁰⁰ W 1947 roku funkcjonowało 17 wydziałów podzielonych na 50 oddziałów i 3 komórki samodzielne. A. Choniawko, *Wstęp do inwentarza*, s. 2.

kim akta dotyczące odbudowy Ratusza. Z tego zespołu pochodzi także większość materiałów wizualnych wykorzystanych w publikacji.

Ostatnim zespołem włączonym do kwerendy prof. Nawrockiego jest Prezydium Rady Narodowej Miasta Poznania (9 dokumentów)¹⁰¹. Zespół zawiera obecnie 2520 jednostek aktowych, z czego 180 dotyczy działalności Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. Akta były przekazywane do Archiwum w kilku partiach, w większości w złym stanie fizycznym. Dokumentacja wydziałów do 1954 roku ogranicza się zasadniczo do kilku teczek¹⁰². W pełni zachowały się wyłącznie protokoły posiedzeń, które zostały wykorzystane w kwerendzie prof. S. Nawrockiego. Po przesłaniu burzliwych dziejów zespołu (przesunąć między zespołami archiwalnymi i nabytków) ustalono, że żadne nowe materiały nie korespondują bezpośrednio z tematyką odbudowy powojennego Poznania.

Oprócz wymienionych zespołów archiwalnych kwerenda dodatkowa objęła jeszcze dwa zespoły niewykorzystywane przez prof. S. Nawrockiego: dotyczące Bazaru Poznańskiego (6 dokumentów)¹⁰³ i Międzynarodowych Targów Poznańskich (3 dokumenty)¹⁰⁴. Obie te lokalizacje zostały w lakoniczny sposób ujęte w pierwotnych badaniach, natomiast zależało nam na nieco bardziej szczegółowej perspektywie i zaznaczeniu, że odbudowa Poznania ma swoje ślady także w zespołach, które nie dotyczą władz miejskich. Na szczególną uwagę zasługuje np. „Ankieta w sprawie odbudowy i stanu zabudowy miasta Poznania na 20 października 1948 roku” z zespołu Bazar Poznański, wraz z instrukcją wypełniania, która miała za zadanie podsumować dokonania w dziedzinie odbudowy i przybliżyć informacje na temat tego, ile jeszcze pracy przed władzami Poznania¹⁰⁵. Zarówno formularz ankiety, jak i fragmenty instrukcji jej wypełnienia prezentujemy w niniejszej publikacji.

Źródła zostały ułożone w porządku chronologicznym zgodnie z układem, jaki nadano im podczas wykonywania kwerendy w latach osiemdziesiątych. Dokumenty z kwerendy dodatkowej dołożono do tego układu bez ich dalszego wyszczególniania. Uzupełnieniem źródeł pisanych są ilustracje, szkice i plany, które w większości również zamieściliśmy zgodnie z ich datacją. Dokumenty prezentowane w niniejszym wydawnictwie nie były do tej pory publikowane¹⁰⁶.

Publikację podzielono na dwa tomy ze względu na obszerność materiału źródłowego. Dokumenty w nich zawarte mają numerację ciągłą, jako że razem stanowią spójną narrację o odbudowie miasta Poznania. Dlatego też przypisy w obu tomach

¹⁰¹ APP, PRN MP, nr zespołu 1228.

¹⁰² Zachowały się akta ośmiu spośród 32 wydziałów.

¹⁰³ APP, Bazar Poznański. Spółka Akcyjna w Poznaniu, nr zespołu 1806. Materiały zostały przekazane w 1987 roku.

¹⁰⁴ APP, Polska Izba Handlu Zagranicznego – Zarząd Międzynarodowych Targów Poznańskich w Poznaniu, nr zespołu 775. Materiały były przekazywane w latach 1963-2020.

¹⁰⁵ APP, Bazar Poznański. Spółka Akcyjna w Poznaniu, sygn. 146.

¹⁰⁶ Z wyjątkiem części fotografii udostępnionych na portalu Szukaj w Archiwach (www.szukajwarchiwach.gov.pl) i CYRYL (<https://cyryl.poznan.pl>).

się nie powtarzają. W tomie pierwszym znajdują się lata 1945-1946, które charakteryzowała największa dynamika w zakresie planowania odbudowy Poznania, stąd zawierają największą ilość dokumentów. W tomie drugim przedstawiono lata 1947-1955. Stopniowo z upływem czasu ilość materiałów archiwalnych dotyczących kwestii odbudowy znacząco malała – do lat 1950-1955 wybrano już tylko 16 dokumentów.

Zasadniczą część monografii zamykają aneksy: spis dokumentów zawartych w tomie wraz z podanymi numerami stron, spis ilustracji, indeks osób i bibliografia. Krótkie noty biograficzne umieszczono w przypisach. Należy jednak zaznaczyć, że o wielu osobach występujących w dokumentach nie udało się znaleźć informacji. W szczególności dotyczy to tych wymienionych tylko z imienia i nazwiska (lub inicjału imienia i nazwiska) bez podania funkcji: obywateli biorących udział w konferencjach i otwartych zebraniach magistratu oraz właścicieli firm, robotników, techników i studentów pracujących przy odbudowie. Ze względu na duże prawdopodobieństwo pomyłki zdecydowaliśmy się nie rozwijać inicjałów imion zawartych w tekście.

Edycję tekstu oparliśmy w pierwszej kolejności na założeniach zawartych w „Projekcie instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku” I. Ihnatowicza¹⁰⁷. Należy jednak ponownie podkreślić, że przypadek niniejszej publikacji jest wyjątkowy, ponieważ korzystaliśmy z maszynopisu, w którym materiały archiwalne zostały już przedstawione zgodnie z pewnymi zasadami edytorskimi przyjętymi przez prof. S. Nawrockiego¹⁰⁸. Staraliśmy się więc zachować z jednej strony praktykę wydawniczą przyjętą w latach osiemdziesiątych, a z drugiej, przez porównanie z oryginałami, dostosować ją do wymogów współczesnych wydań. Nasze ustalenia zostały także zweryfikowane w oparciu o lekturę publikacji źródłowych bazujących na podobnym materiale archiwalnym, również z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu. Są to przede wszystkim „Powszechna Wystawa Krajowa w 1929 r. w źródłach historycznych” M. Heruday-Kielczewskiej¹⁰⁹ i czterotomowa seria „Niemcy w Polsce 1945-1950. Wybór dokumentów”, szczególnie tom III opracowany przez S. Jankowiaka i K. Steffen¹¹⁰.

¹⁰⁷ I. Ihnatowicz, *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 7, Warszawa 1962, s. 99-124.

¹⁰⁸ Czy Profesor bazował na jakiej instrukcji i jeśli tak, to na jakiej, niestety nie udało się ustalić.

¹⁰⁹ M. Heruday-Kielczewska, *Powszechna Wystawa Krajowa*.

¹¹⁰ W. Borodziej, C. Kraft, *Niemcy w Polsce 1945-1950: wybór dokumentów. Władze i instytucje centralne. Województwo olsztyńskie*, red. W. Borodziej, H. Lemberg, t. 1, Warszawa 2000; I. Eser, J. Kochanowski, *Niemcy w Polsce 1945-1950: wybór dokumentów. Polska Centralna. Województwo śląskie*, red. W. Borodziej, H. Lemberg, t. 2, Warszawa 2000; S. Jankowiak, K. Steffen, *Niemcy w Polsce 1945-1950: wybór dokumentów. Województwo poznańskie i szczecińskie*, red. W. Borodziej, H. Lemberg, t. 3, Warszawa 2001; I. Eser, *Niemcy w Polsce 1945-1950: wybór dokumentów. Pomorze Gdańskie i Dolny Śląsk*, red. D. Boćkowski, t. 4, Warszawa 2001.

Część ustaleń poczynionych przez autorów wskazanych publikacji zaadaptowałyśmy na potrzeby niniejszego wydawnictwa.

Dokonując edycji źródłowej, wprowadziłyśmy szereg zmian, uwspółcześniając ortografię i gramatykę (np. w wyrazach „arteryja”, „milion”, „Kollegium”), pisownię dat (wszystkie daty zapisane według formatu „1 stycznia 1946”), kwot, nazwisk czy nazw geograficznych (np. „Kobyle Pole” zamieniłyśmy na „Kobylepole”, „Plac Św. Krzyski” na „Plac Świętokrzyski”). Jednocześnie, wszelkie inne błędy w tekstach dokumentów (np. przekręcenia nazwiska) zostały przeniesione z maszynopisów. Wszelkie podkreślenia (maszynowe i odręczne), rozstrzelenia tekstu i dopiski odręczne oznaczono zgodnie z wykazem oznaczeń redakcyjnych zawartych w aneksie. Uzupełnienia współczesne umieściłyśmy w tekście w nawiasie kwadratowym. Jeśli jakiś fragment wymagał dodatkowego wyjaśnienia lub tłumaczenia z języka obcego, oznaczyłyśmy go przypisem tekstowym w nawiasie kwadratowym. Miejsca nieczytelne oraz skróty niezrozumiałe, niemożliwe do rozwinięcia również oznaczyłyśmy przypisem. Szczególny problem w tej materii pojawił się przy okazji opracowywania tabel – tekst w kolumnach i wierszach zmniejszono do maksimum, co często uniemożliwia poprawne odczytanie skrótu. Przekreślenia maszynowe oznaczone jako „xxxx”, drobne zmiany długopisem (np. poprawienia literówek) i liczby „z przeniesienia” i do przeniesienia”, które wpisywano przy kończeniu karty maszynopisu i rozpoczynaniu kolejnej, pominęłyśmy. Na końcu dokumentu niekiedy pojawiał się podpis odręczny nieoryginalny, co zostało oznaczone znakiem „(-)”.

W dokumentacji prof. Nawrockiego znajdowały się dublety (szczególnie w roku 1947) i dokumenty o identycznej treści, ale z inną datacją. Zdecydowałyśmy, że nie będą one powielane. Sygnatury dawne zastąpiłyśmy aktualnymi, umieszczając je na końcu każdego z dokumentów. Jeśli dokument stanowił część większej całości w oryginale, oznaczyłyśmy ten fakt, dodając po sygnaturze archiwalnej, w nawiasie słowo „fragment”.

Oznaczenia redakcyjne stosowane w dokumentach

a-a	komentarz odręczny
c-c	odręczne podkreślenie
d-d	maszynowe podkreślenie
e-e	tekst nieczytelny
f-f	rozstrzelony druk

Wykaz skrótów

ad. – adnotacja
art. – artykuł
ca – circa, około
doc. – docent
dr – doktor
Dz.U.R.P. – Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
godz. – godzina
ha – hektar
im. – imienia
inż. – inżynier
itd. – i tak dalej
itp. – i tym podobne
km – kilometr
l. dz. – liczba dziennika
L.dz.Pers. – Liczba dziennika personalnego
L.p. – liczba porządkowa
m – metr
m. b. – metr bieżący
m.in. – między innymi
mgr – magister
min – minuta
min. – minimum
np. – na przykład
nr – numer
P.K.P. – Polskie Koleje Państwowe
P.K.S. – Państwowa Komunikacja Samochodowa
pt. – pod tytułem
par. – paragraf
pkt – punkt
poz. – pozycja
prof. – profesor
sek. – sekunda
sygn. – sygnatura
św. – święty
tel. – telefon
tzw. – tak zwane
ul. – ulica
ust. – ustęp
zł – złoty

1945

1945 luty 5, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 31 stycznia 1946 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu.

^d2. Plany szczegółowe miasta Poznania: ^d

W ramach przyznanego kredytu wykonali pracownicy techniczni w godzinach pozasłużbowych 86 planów o ogólnym obszarze 3784 ha.

^d3. Plany i dokumenty katastralne: ^d

Opracowano program rekonstrukcji planów historycznych z 1863 roku i katastralnych dla Śródmieścia. Wykonano: wykaz gruntów zajęte pod budynki szkolne na terenie miasta, zestawienie map uzupełniających obręb Poznań dla kart od 1-34, księgę parcel Jeżyce karta 2, oraz sprawdzenie i uzupełnienie karty 3, uzgodnienie kartoteki z hipoteka w 331 wypadkach, porównanie odpisów kartoteki z obręb Jeżyce (200 artykułów) załatwiono 17 spraw bieżących wykonano 40 wykazów zmian własności, 35 wyciągów z kartoteki, 29 kopii z map katastralnych i 4 odpisy szkicowe polowych, zbadano 10 szkiców polowych i podstawowych.

^d4. Plany zabudowania: ^d

Dla opracowania wstępnych projektów zabudowania sprawdzono plan własności miejskich, państwowych i kościelnych w dzielnicach Gołęcina¹¹¹, Jeżyce¹¹², Winiar¹¹³, Sołacza¹¹⁴, Naramowic¹¹⁵ i Głównej na obszarze ca 3100 ha. Dla opracowania szczegółowych projektów zabudowania zaktualizowano plan nr 8 i 10, obejmujące zniszczone Śródmieście przy Wałach Wazów i Batorego, przy Wolnicy i Placu Wielkopolskim¹¹⁶ ca 15 ha. W rozliczeniu przedwojennych planów zabudowania opracowano 11 spraw, dotyczących odstąpienie terenów ulicznych na rzecz Gminy dla ulic Kopczyńskiego, Norwida, Malinowej, Makowej, Jeżyckiej, Ostrobramskiej i dla nowych osiedli w Ławica¹¹⁷ oraz Starołęce

¹¹¹ Gołęcina – część Poznania znajdująca się na północny zachód od centrum. Przyłączona do miasta w 1933 roku.

¹¹² Jeżyce – dzielnica Poznania obejmująca tereny na północny zachód od centrum. Przyłączona do miasta w 1900 roku.

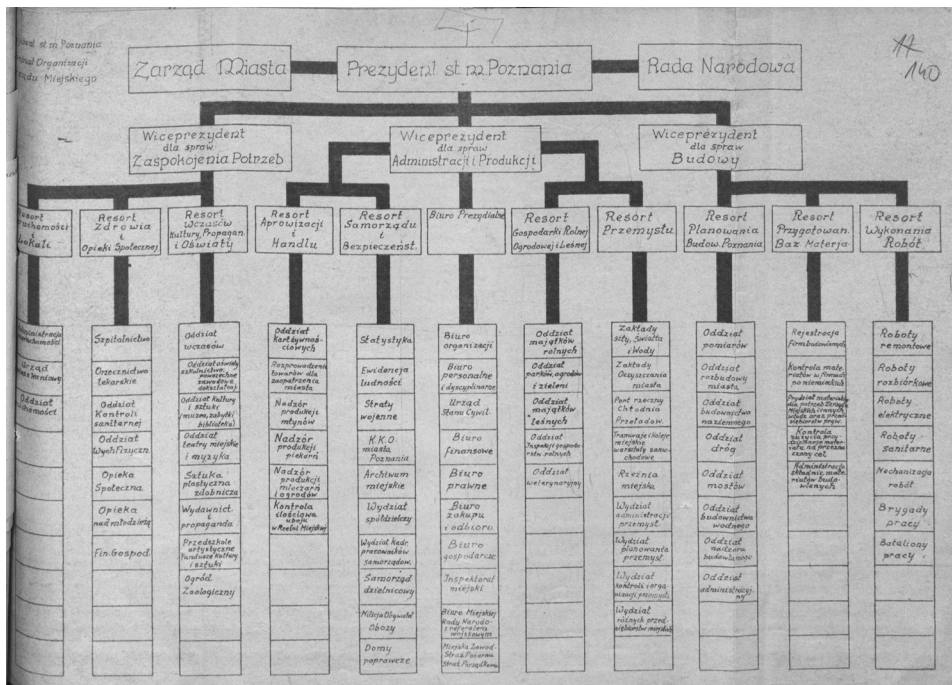
¹¹³ Winiary – dzielnica Poznania położona na północ od centrum, obecnie między ulicami: Wincentego Witosa i Obornicką. Przyłączona do miasta w 1925 roku.

¹¹⁴ Sołacz – dzielnica Poznania leżąca na północny zachód od centrum przy dolinie Bogdanki. Włączona do miasta w 1907 roku.

¹¹⁵ Naramowice – dzielnica Poznania położona na skraju doliny Warty w północnej części miasta. W 1925 roku włączono w granice Poznania obszar dworski Wilczy Młyn, a w 1940 roku pozostałe jednostki Naramowic.

¹¹⁶ Plac Wielkopolski – plac położony w centrum Poznania, na północny zachód od Starego Rynku. Do 1945 roku nazywany placem Sapieżyńskim.

¹¹⁷ Ławica – dzielnica Poznania położona w zachodniej części miasta wzdłuż ul. Bukowskiej i ul. Złotowskiej. Do 1939 roku była to wieś w gminie Żabikowo składająca się z Ławicy Gminy

Ilustracja 3. Schemat organizacyjny Zarządu Miejskiego

50
52

Obwieszczenie.

Dotyczy: Naprawy mieszkań i budynków

Zarząd Miejski w Poznaniu przystępuje do usuwania szkód powstałych na skutek działań wojennych przy domach mieszkalnych i zakładach przemysłowych.

W tym celu winni właściciele nieruchomości względnie ich prawni zastępcy (administratorzy i stróże domów) zgłaszać na piśmie odnośne szkody do Oddziału Nadzoru Budowlanego w Poznaniu, ul. Matejki 49, pokój 228.

W pierwszym rzędzie uwzględnione zostaną zgłoszenia, z których wynika, że przez usunięcie szkód powstaną pomieszczenia mieszkalne względnie zakłady przemysłowe, potrzebne dla wyżywienia ludności (piekarnie, mleczarnie, rzeźnictwa itp.).

Poznań, dnia 15 lutego 1945.

PREZYDENT

stoł. miasta Poznania

(—) Inż. Feliks Maciejewski

Ilustracja 4. Obwieszczenie dotyczące naprawy mieszkań i budynków ze szkód wojennych (plakat, 15 lutego 1945)

Wielkiej¹¹⁸. Poza tym opracowali projekt nowych nazw dla szeregu ulic. Załatwiono 10 spraw techniczno-administracyjnych, zaopiniowano 35 wniosków o udzielenie zezwolenia na przewłaszczenie. Ogółem udzielone 584 informacji technicznych.

^d Oddział Planowania i Rozbudowy Miasta^d

W myśl ogłoszenia o przystąpieniu do opracowania ogólnego planu zabudowania, opracowuje się w szczególności plan Śródmieścia, z czego sporządzono w bieżącym miesiącu studia planu ogólnego, studia pl. Wolności¹¹⁹, Bazaru¹²⁰, Muzeum, Księgarni św. Wojciecha¹²¹ oraz otoczenia kościoła św. Marcina.

Pomierzono w terenie gabaryty Alei Marcinkowskiego i pl. Wolności. Wykonano gabaryty domków budniczych w środkowej części rozbudowy Starego Rynku¹²² oraz fasady (4 strony) zewnętrzne i wewnętrzne środkowej zabudowy.

Dostarczono Urzędowi Statystycznemu inwentaryzacji szkód wojennych w budynkach m. Poznania. Sporządzono zestawienie do kontroli pożyczek budowlanych.

APP, ZMP, 20, s. 31 (fragment).

2

1945 luty 22, Poznań – Ogólny program odbudowy i rozbudowy miasta Poznania

^d Wstęp^d

Tą jedyną w dziejach narodu naszego wielką chwilę musimy wykorzystać, aby dla państwa polskiego stworzyć możliwie najlepsze warunki dalszego bytu i pomyślnego rozwoju.

i Ławicy Dworu. Do Poznania przyłączona w 1940 roku. W pobliżu zlokalizowany jest Port lotniczy Poznań-Ławica.

¹¹⁸ Starołąka – przemysłowa dzielnica Poznania położona w południowej części miasta, równoległe do prawego brzegu Warty. Włączona do miasta w 1925 roku.

¹¹⁹ Plac Wolności – jeden z największych placów miasta Poznania. Wytyczony na przełomie XVIII i XIX wieku na terenie tzw. Muszej Góry, przylegającej od strony zachodniej do obwarowań średniowiecznego miasta. Miał stanowić centrum nowej, reprezentacyjnej dzielnicy, przeznaczonej dla pruskich urzędników i oficerów. Od 1804 roku nazywany był placem Wilhelmowskim, w okresie Księstwa Warszawskiego – placem Napoleona. Obecną nazwę otrzymał w 1919 roku.

¹²⁰ Bazar Poznański – Hotel „Bazar” został zbudowany w latach 1838-1842 z inicjatywy Karola Marcinkowskiego, według projektu Ernsta Steudenera. Był siedzibą wielu organizacji działających na terenie miasta, między innymi Banku Włociańskiego, Towarzystwa Naukowej Pomocy dla Młodzieży Wielkiego Księstwa Poznańskiego, Kasyna Towarzyskiego, Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, redakcji gazet „Kurier Poznański”, „Dziennik Poznański” i „Orędownik”. 26 grudnia 1918 roku w „Bazarze” gościł Ignacy Jan Paderewski, którego przybycie do Poznania było jednym z impulsów do wybuchu Powstania Wielkopolskiego.

¹²¹ Księgarnia św. Wojciecha – najdłużej działająca księgarnia w Poznaniu, założona w 1887 roku dzięki staraniom abp. Floriana Stablewskiego.

¹²² Stary Rynek – plac centralny Poznania, lokowany w 1253 roku na lewym brzegu rzeki Warty. Wytyczony został na planie kwadratu o boku 141 m. Pod względem wielkości Stary Rynek jest trzeci w Polsce – po krakowskim i wrocławskim.

Wspólnych wysiłkiem ogółu dążyć musimy, aby olbrzymia praca jaka czeka współczesne pokolenie na różnych odcinkach życia publicznego, wykonana została z jak najlepszym wysiłkiem.

^d I. ^d

^d Wina i odpowiedzialność Niemiec ^d

Od zarania naszej państwowości, aż do ostatnich dni naród i państwo niemieckie prowadziło nieustanną walkę z narodem i państwem polskim.

Polityka krzyżacko-niemiecka – polityka Fryderyka i Bismarcka, dążąca celowo i świadomie do zniszczenia naszego narodu i państwa, do wiązani do z kart Europy, dosięgła szczytów ludzkich możliwości za rządów Hitlera i jego wyrafinowanej klikki, formując swój system i metody kompletną zagładą milionowej rzeszy Polaków, gotując tragiczny los Warszawie i Poznaniowi.

^d „Bevor wir Posen verlassen, legen der die Stadt in Schutt und Asche” ^d ¹²³

Powiedzenie to pochodzące z ust wielu Niemców tak cywilnych jak i wojskowych na terenie Poznania w okresie po 20 stycznia 1945 stwierdza niezbitcie winę i odpowiedzialność Niemiec za los naszego miasta, jakiemu uległo w czasie od 20 stycznia do 23 lutego 1945.

Wina Niemiec za los Poznania rozciąga się więc przez cały okres historii.

^{fd} Wniosek ^{fd}

Odbudowa i rozbudowa Poznania musi być przeprowadzona pod kierownictwem polskich techników, rzemieślników i robotników, w przeważnej mierze kosztem Niemiec, w postaci dostarczenia różnych potrzebnych materiałów i narzędzi budowlanych oraz tysięcy rusz ^d zdolnych do pracy sił roboczych ^d, rekrutujących się z cywilnych i wojskowych jeńców niemieckich, wybranych i podzielonych w kolumny robocze ściśle według kwalifikacji i zawodów.

^d II. ^d

^d Utrwalenie obrazu miasta w dobie obecnej ^d

Przed rozpoczęciem jakichkolwiek prac technicznych należy w pierwszym rzędzie przystąpić do utrwalenia obrazu miasta w dobie obecnej w jego najrozmaitszych fragmentach, a to w formie zdjęć fotograficznych przez artystów malarzy i rysowników.

Zebrany w ten sposób materiał będzie nie tylko historycznym dokumentem ilustracyjno-dowodowym oraz propagandowym, ale również bardzo ważną podstawą do wykonania nowego planu rozbudowy miasta (odnośne postulaty zostały już przez Zarząd Miejski przyjęte i realizacja ich jest w toku).

¹²³ Niem.: „Zanim opuścimy Poznań, obrócimy miasto w gruzy”.

^d III. ^d

^d Zagadnienie odbudowa i rozbudowy miasta ^d

Do rozwiązania nasuwają się 3 aspekty zagadnień, tworzących jedną i nierozwalną całość.

1. Konieczność uporządkowania i poprawienia estetycznego wyglądu tych części miasta, które zasadniczo ocalały od większego zniszczenia.

2. Wykonanie nowego planu rozbudowy miasta.

3. Odbudowa części miasta zniszczonych przez działania wojenne.

Miasto, to osiedle ludzkie mniejszych lub większych rozmiarów, kształtowane jest sztucznie „w terenie” przez człowieka. Tkwi ono w otaczającej je przyrodzie i jeżeli spełnia pewne postulaty estetyczne, tworzy z otoczeniem naturalnym harmonijną całość lub też nie odpowiadające tym wymaganiom jest w krajobrazie tworem obcym i spaczonym.

O charakterze miasta – jego obrazie decydują przede wszystkim elementy jak konfiguracja terenu, ziele, budynek, pomniki, ulice, mosty, a więc kształty plastyczne oraz ich barwa.

Te wszystkie czynniki w tworzeniu, czyli kształtowaniu, a więc „obrane” i funkcjonowaniu miasta musi się mieć stale na uwadze przy wszystkich poczynaniach dotyczących w jakiegokolwiek mierze zmiany jego „obrazu”.

^d Do pkt. III. 1. ^d

Przeprowadzenie uporządkowania i poprawienie estetycznego wyglądu części miasta ocalałych zasadniczo od większego zniszczenia, podyktowane jest względami natury ogólnej – na ruinach połowy miasta dźwigać się będzie miasto „nowe” a do niego należy podciągnąć również w miarę możliwości i „miasto stare”.

Należy zatem usunąć:

a. typowe niemieckie budowle,

b. szpecące ogrodzenia,

c. stare budy i przybudówki,

d. zarządzić naprawę uszkodzonych budynków.

^d Do pkt. a) ^d

Przeprowadzenie „odniemczenia” miasta jest naczelnym postulatem. Bez względu na usunąć należy z obrazu miasta te budynki, które swą architekturą nadawały miastu obcy duchowi polskiemu charakter, przeznaczeniem swym akceptowały ducha i butę germańską oraz godziły w istotę polskości.

W pierwszym rzędzie należy zatem rozebrać: zamek wraz z masztalarnią, usunąć figury Hansemanna¹²⁴, Kennemanna¹²⁵ i Tiedemanna¹²⁶ z budynku Uniwersytetu

¹²⁴ Ferdynand Hansemann (1861-1900) – ziemianin pruski, współtwórca Hakaty. Właściciel wielkopolskiego Pępowa.

¹²⁵ Herman Kennemann (1815-1910) – pruski właściciel ziemski, jeden z twórców Hakaty.

¹²⁶ Heinrich Tiedemann (1843-1922) – polityk niemiecki i ziemianin oraz założyciel Hakaty.

przy ul. Fredry, usunąć wieżę górnośląską¹²⁷, budynki wewnątrz Starego Rynku (z wyjątkiem Starego Ratusza z fontanną Prozerpiny¹²⁸, Pręgierzem¹²⁹ i pomnikiem św. Jana¹³⁰), zburzyć budynki zasłaniające kościół św. Wojciecha¹³¹, usunąć budynki Akwawitu u podnóża góry św. Wojciecha¹³², rozebrać zniszczony budynek „Arkadii”¹³³ na placu Wolności, budynek Domu ewangelickiego i kasy Raiffeisena przy ul. Wjazdowej, luterkański zbór przy placu Świętokrzyskim i inne, które to rozbiórki przez odpowiednią komisję do rozbiórki zostaną przeznaczone.

^d Do pkt. b) ^d

Wysuwamy konieczność usunięcia nieestetycznych ogrodzeń w zwartej zabudowie. Obraz estetyczny miasta przeto zyska wiele, zwiększy się optycznie wolna przestrzeń pomiędzy ulicą u budynkiem, nastąpi lepsze zespolenie budynku z terenem i zielenią. Podkreślamy przy tym fakt, że przez uniknięcie budowy ogrodzeń zaoszczędzi się znaczne ilości materiałów budowlanych.

^d Do pkt. III. 3 ^d

Odbudowa zniszczonych przez działania wojenne części miasta, a w tym przede wszystkim budynków zabytkowych, zdecydowana zostanie przez odpowiednią komisję po wysłuchaniu opinii zainteresowanych czynników.

¹²⁷ Wieża Górnośląska – 52-metrowa wieża wodna z halą targową wybudowana w 1911 roku przy organizacji przez władze niemieckie Wystawy Wschodnioniemieckiej w Poznaniu. Autorem projektu był architekt Hans Poelzig. Została zniszczona w 1945 roku, a po wojnie władze miasta nie zdecydowały się na odbudowę i dokonano całkowitej rozbiórki ruin.

¹²⁸ Fontanna Prozerpiny – jedna z czterech fontann znajdujących się na Starym Rynku w Poznaniu między ratuszem a kamienicą nr 54. Wykonana przez Augustyna Schoepsa w 1766 roku nawiązuje do mitologicznego porwania Prozerpiny przez Plutona.

¹²⁹ Pręgierz – ośmioboczna kolumna kuta w piaskowcu, na której szczycie znajduje się rycerz w zbroi wznoszący ku górze miecz – symbol karzącej władzy miasta. Postawiony został w 1535 roku na Starym Rynku przed ratuszem. Niegdyś do kamiennej kolumny przymocowane były stalowe kuny i łańcuchy, którymi mocowano przestępców. Obecnie oryginał znajduje się w Muzeum Historii Miasta Poznania w Ratuszu.

¹³⁰ Pomnik św. Jana Nepomucena – zbudowana w 1724 roku figura przedstawiająca św. Jana Nepomucena, znajdująca się na Starym Rynku w Poznaniu po jego południowej stronie, na osi ul. Jana Baptisty Quadro.

¹³¹ Kościół św. Wojciecha – kościół wybudowany w 1222 roku na Wzgórzu św. Wojciecha w Poznaniu. Początkowo prawdopodobnie jako niewielki kościół dla istniejącej tu osady.

¹³² Góra św. Wojciecha – wzgórze położone na północ od Starego Miasta, oddzielone od dzielnicy Wzgórza Winiarskiego (później Cytadeli) doliną Bogdanki. Włączone w granice Poznania w 1797 roku.

¹³³ Arkadia – nazwa budynku zamykającego zachodnią ścianę Placu Wolności w Poznaniu, w którym mieściła się restauracja i kawiarnia „Arkadia”. Wcześniej w tym miejscu stał gmach teatru królewskiego, wzniesionego w latach 1802-1804, według projektu Friedricha Gilly. Obecny budynek wybudowano w latach 1878-1879, według projektu ówczesnego architekta miejskiego Caesara Stenzla, a fasadę zaprojektował Heinrich Herrmann z Berlina, z przeznaczeniem na nowy Teatr Miejski.

Komisja ta ustali również kolejność, rozmiary, sposób i termin przeprowadzenia odbudowy.

^{fd} Uwaga: ^{fd}

Przy opracowaniu od- i rozbudowy miasta nasuwają się następujące zagadnienia:

A. Wywłaszczenie terenów potrzebnych dla realizacji planów i rozbudowy miasta.

B. Sprawa przygotowania materiałów budowlanych.

C. Wykonanie robót budowlanych.

D. Pomoc państwowa.

E. Ewentualnie pomoc zagranicy.

F. Samopomoc obywateli miasta Poznania.

^d Do pkt. A. ^d

Stwierdzając w rozdziale I. winę i odpowiedzialność Niemiec za los Poznania, wyciągnęliśmy z tego faktu podstawowy, logiczny i konkretny wniosek, że od- i rozbudowę miasta przeprowadzić należy w przeważającej części kosztem Niemiec.

Celem umożliwienia realizacji nowego planu od- i rozbudowy miasta konieczne będzie przeprowadzenie wywłaszczenia terenów będących własnością instytucji oraz osób prywatnych.

Przeprowadzenie wywłaszczenia na większą skalę jest nieuniknione.

Obecne warunki dla przeprowadzenia akcji wywłaszczeniowej są jedyne w swym rodzaju.

Prezydent miasta jako jego gospodarz ma w pierwszym rzędzie prawo do dysponowania terenami, które pod przymus wywłaszczenia podpadną.

^d Do pkt. E. ^d

Pomoc państwowa dla miasta jest konieczna i będzie bardzo wydatna.

Przed wszystkim po podpisaniu traktatu pokojowego Rzeczpospolita Polska wejdzie w posiadanie byłych terenów wschodnich byłego państwa niemieckiego. Rząd Polski będzie wtedy dysponował olbrzymim zasobem ziemi oraz budynków mieszkalnych i przemysłowych. Pomoc, jaką Państwo dać winno Poznaniowi, to będzie pomoc dla wszystkich obywateli miasta, dotkniętych właśnie przymusem wywłaszczenia.

Wszystkich właścicieli, których nieruchomości zostaną wywłaszczone celem zrealizowania nowego planu od- i rozbudowy miasta, należy odszkodować byłą własnością niemiecką. W ten sposób załatwi się jedną z bardzo ważnych spraw, od których zrealizowanie nowego planu od- i rozbudowy w znacznej mierze zależy.

^dDo pkt. F. ^d

Zarząd Miejski może też liczyć w końcu na wypróbowaną miłość obywateli do swego rodzinnego miasta i ich chęć do pomocy w zablźnieniu zadanych miastu ran, chęć do ujrzenia miasta w szacie nowej o wiele piękniejszej jak poprzednio.

^dCzęść II ^d

^dWykonanie nowego planu odbudowa i rozbudowy miasta ^d

Podstawą do wykonać się mającego nowego planu odbudowy i rozbudowy miasta tworzą:

^d1. ^d Zasadnicze wytyczne planu rozbudowy miasta przed rokiem 1939 (odtworzenie pamięciowe przez byłych współpracowników technicznych wydziałów miejskich jest możliwe).

^d2. ^d Nowy szkic planu rozbudowy miasta opracowany konspiracyjnie w czasie okupacji niemieckiej przez inż. Zarembe¹³⁴ i architekta budowlanego uprawnionego St. Kirkina¹³⁵ w latach 1943-1944.

^d3. ^d Wyniki szczegółowych studiów przeprowadzone również potajemnie w roku 1940-1943 nad planem zieleni miasta i regionu poznańskiego przez inż. Piotra Zarembe.

Szczęśliwym trafem część materiałów pod 2 (i 3), to jest podstawowe plany sieci komunikacyjnej oraz warianty właściwej rozbudowy wraz ze szkodami ocalały od pożaru – natomiast reszta planów i rysunków w podziałce 1 = 1000 i 1 = 2000, jak też rysunki architektoniczne i perspektywiczne w ilości razem około 200 sztuk, ilustrujące najważniejsze fragmenty nowego planu rozbudowy, wykonane przez architekt Stanisława Kirkina padło pastwą płomieni.

Odtworzenie z pamięci ogólnego z wyżej wymienionego plany rozbudowy oraz szkiców architektonicznych zostało już rozpoczęte.

^d4. Stan faktyczny miasta po ustaniu działań wojennych. ^d (Gromadzenie materiałów: rysunkowego u fotograficznego zostało już zapoczątkowane).

Ponadto jako podkładowe do pracy służyć będą zachowane jeszcze egzemplarze planów miasta Poznania w różnych podziałkach, a przede wszystkim będący obecnie już w opracowaniu przez Oddział pomiarów Zarządu Miejskiego polski plan miasta.

^dDo pkt. 2. Myśli przewodnie do planu rozbudowy miasta Poznania wykonanego konspiracyjnie w latach 1943-1944. ^d

¹³⁴ Piotr Zarembe (1910-1993) – współtwórca polskiej szkoły planowania przestrzennego. Od kwietnia 1945 roku wicedyrektor Wydziału Technicznego Zarządu Miejskiego w Poznaniu i dyrektor Biura Planowania Regionalnego Pomorza Zachodniego. Pierwszy polski prezydent Szczecina w latach 1945-1950.

¹³⁵ Stanisław Kirkin (1890-1968) – architekt. W latach 1945-1946 kierownik działu planowania Zarządu Miejskiego, a w latach 1946-1949 przewodniczący Biura Rozbudowy Międzynarodowych Targów Poznańskich.

^d W wyżej wymienionym planie rozbudowy miasta przyjęto dla Poznania ludność w ilości 500 000 głów.^d

Poznań liczył w roku 1939 – 270 000 mieszkańców, w czasie okupacji niemieckiej po przyłączeniu gmin sąsiednich około 330 000 głów.

Jako centrum rozszerzonej w przyszłości na zachód – Polski zachodniej osiągnie niewątpliwie w niedługim czasie cyfrę 1/2 miliona mieszkańców.

Jedynie przyszłe wytyczne polskich władz centralnych będą mogły ustalić ramy dalszego rozwoju ludnościowego, gospodarczego i przemysłowego miasta.

Nie przesadzając zatem już obecnie tych zagadnień, stwierdzić jedynie należy, że na tym miejscu, gdzie znajduje się Poznań, nie może istnieć miasto średniej wielkości, ale jedynie ośrodek wielkomiejski.

Z tego też punktu widzenia patrzeć należy na dalsze wywody.

W nowym planie rozbudowy miast starano się rozwiązać możliwie korzystnie problem komunikacyjny.

^d Komunikacja kolejowa^d

Na razie nie przewiduje się potrzeby powiększenia wypadowych linii kolejowych. Projektuje się natomiast:

a) Budowę nowego monumentalnego dworca kolejowego pomiędzy Dworcem Kolejowym¹³⁶ a Uniwersyteckim¹³⁷ (była „Kaponiera”), przy czym prowadzone obecnie w wykopie tory kolejowe zostałyby przykryte, a obszerny plan wokół dworca leżący na poziomie ul. Jasna – ul. Marsz. Focha zostałby częściowo urządzony jako rozległe trawniki.

b) Przeniesienie dworca towarowego i warsztatów kolejowych z dotychczasowego miejsca na wschód od miasta, w celu stworzenia nowej dzielnicy łączącej Wildę¹³⁸ z Łazarzem¹³⁹.

c) Podniesienie toru kolejowego pomiędzy ul. Libelta i dworcem Poznań-Wschód¹⁴⁰ celem ułatwienia eksploatacji kolei.

¹³⁶ Dworzec Kolejowy – neoromański budynek Dworca Głównego powstał w 1879 roku, zniszczony w 1945 roku. W 1949 roku dworzec odbudowano i następnie sukcesywnie modernizowano. W 2013 roku budynek został zamknięty dla obsługi biletowej i otwarto nowy dworzec przy galerii handlowej Poznań Avenida. W kwietniu 2022 roku w budynku Dworca Kolejowego uruchomiono punkt pomocy dla osób uciekających przed agresją Rosji na Ukrainę.

¹³⁷ Most Uniwersytecki – oficjalna nazwa wiaduktu pierwotnie zbudowanego według projektu Lucjana Ballenstaedta, stanowiącego przedłużenie ul. Święty Marcin w kierunku Ronda Kaponiera, łączącego Dzielnice Cesarską z Jeżycami. W latach 2014-2015 ze względu na zły stan techniczny wiadukt został rozebrany i następnie przebudowany od podstaw.

¹³⁸ Wilda – dzielnica Poznania leżąca w centralnej części miasta. Włączona w jego granice w 1900 roku.

¹³⁹ Łazarz – dzielnica Poznania przylegająca do centrum od południowego zachodu, położona wzdłuż ulicy Głogowskiej. Włączona w granice miasta w 1900 roku.

¹⁴⁰ Dworzec Poznań-Wschód – dworzec kolejowy uruchomiony w 1872 roku jako stacja węzłowa, z której rozchodzą się linie do Wągrowca, Gniezna i Wrześni, a także Skandawy i Byd-

d) Budowę nowych podmiejskich dworców osobowych, między innymi także dworców Poznań-Wschód i Poznań Tama-Garbarska¹⁴¹.

e) Istniejący już dworzec towarowy przetokowy w Szczepankowie powiększa się, zaś towarowe dworce wyładunkowe rozmieszcza się równocześnie w obrębie miasta.

f) Zachowuje się linię obwodową pomiędzy dworcem głównym z dworcem przetokowym w Szczepankowie.

g) Przewiduje się w przyszłości okrężne linie kolejowe łączące skrajne dzielnice miasta.

^d Komunikacja kołowa^d

Uznajemy potrzebę późniejszej realizacji autostrady z zachodu na wschód do Warszawy oraz ważnej autostrady Południe-Północ (Wrocław-Poznań-Gdańsk).

Pozostawiając na razie kwestię jej dalszej trasy niewyjaśnioną ustala się jej najlepszy przebieg w obrębie miasta.

Przewidujemy stworzenie głównej arterii obwodowej, pomyślanej jako nowoczesną drogą parkowo-krajobrazową w zieleni w trasie – Górczyn – ul. Wspólna – nowe dzielnice na prawym brzegu Warty – Kobylepole¹⁴² – Cmentarz wschodni – Główna – obecna szosa okrężna aż do Gołęcina – na zachód od jeziora Gołęcińskiego – szosa okrężna aż do Górczyna¹⁴³.

Poza nią przewiduje się drogę obwodową przez dzielnice dalej położone oraz wykończenie brakujących jeszcze fragmentów wewnętrznego półkola (Aleja Hetmańska – odcinek na Winiarach).

Umieszczenie nowego centralnego dworca osobowego spowoduje konieczność przeprowadzenia arterii komunikacyjnej Wschód-Zachód od osi nowego mostu drogowego na Warcie powyżej mostu św. Rocha przez ul. Królowej Jadwigi i Most Dworcowy¹⁴⁴ – aż do ul. Grunwaldzkiej.

Stwarza się nową arterię komunikacyjną Południe-Północ, a mianowicie Dolna Wilda – Aleje Marcinkowskiego z rozgałęzieniem przed kościołem Garnizonowym¹⁴⁵ – do ul. Obornickiej w jedną i do Alei Szelałgowskiej w drugą stronę.

goszcy. Jest również stacją węzłową na międzynarodowej linii kolejowej E20 Berlin-Moskwa.

¹⁴¹ Dworzec Poznań-Garbary – dworzec kolejowy uruchomiony w 1888 roku, nieopodal Starego Miasta, na linii do stacji Poznań-Wschód.

¹⁴² Kobylepole – peryferyjna dzielnica Poznania położona na skraju doliny Cybiny, we wschodniej części miasta. Od 1942 roku znajduje się w jego granicach.

¹⁴³ Górczyn – dzielnica Poznania położona w południowej części miasta, na osi ul. Głogowskiej, na przedłużeniu Łazarza. Włączona w granice miasta w 1900 roku.

¹⁴⁴ Most Dworcowy – oficjalna nazwa wiaduktu stanowiącego przedłużenie ul. Stanisława Matyi, łączącej się prostopadłe z ul. Głogowską. Pierwszy most został wybudowany w 1910 roku i następnie był wielokrotnie przebudowywany.

¹⁴⁵ Kościół Garnizonowy – kościół pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego w Poznaniu wybudowany w latach 1892-1894. Pierwotnie świątynia pod wezwaniem św. Łukasza Ewan-

Jako zasadniczą arterię Południe-Północ po prawym brzegu Warty¹⁴⁶ przewiduje się ulice od dworca kolejowego przez ul. Starołęcką na północ – w oś wzgórza i kościoła Reformatorów na Śródcie¹⁴⁷.

^d Komunikacja tramwajowa ^d

Przewiduje się rozrost sieci elektrycznych kolei podmiejskich opartej na istniejącej już sieci tramwajowej, a to w formie szybkiej kolej na własnym torowisku, o ile możliwe bez skrzyżowań w poziomie.

W dalszej przyszłości przewiduje się podziemne prowadzenie niektórych linii kolei elektrycznych szybkich w centrum miasta, natomiast w najbliższej przyszłości nastąpi wprowadzenie wozów kolei elektrycznej na tor miejskiej kolei przemysłowej do Kobylegopola i Starołęki.

^d Zieleń ^d

Ze szczególną pieczołowitością starano się rozwiązać problem zieleni miejskiej, zwiększając jej zasięg bardzo wydatnie.

Bezwzględnie wyłącza się od zabudowy – Dolną Cybinę (Malte)¹⁴⁸ dolinę rzeki Główna, dolinę strumienia Bogdanki wraz z otoczeniem jezior strzeszyńskich i kierskiego, dalej łąki dębińskie od Wałów Królowej Jadwigi aż poza Luboń¹⁴⁹; jako nowe pasy zieleni przewiduje się pas od Kiekrza do Lubonia wzdłuż strumienia junikowskiego, pas od Starołęki wzdłuż doliny rzeczki Głuszynki oraz wyraźnie określone pasy obwodowe na zewnątrz od projektowanej arterii obwodowej.

Wspomniane pasy i strefy zieleni będą łączyć się z istniejącymi lub projektowanymi lasami podmiejskimi, ciągnąć się bez przerwy aż pod same centrum miasta. Będzie to zieleń typu krajobrazowego oraz zieleń użytkowa jak cmentarze, ogródki działkowe, szkółki drzew, tereny wyścigowe itp. Przewiduje się znaczną ilość dróg leśnych i turystycznych.

gelisty należąca do jeżyckiej gminy ewangelicko-augsburskiej, a od 1945 roku garnizonowy kościół katolicki.

¹⁴⁶ Rzeką Warta – czwarta pod względem powierzchni dorzecza i długości biegu rzeka w Polsce, po Wiśle, Odrze i Bugu, o długości 808 km. Pozostałe rzeki płynące przez Poznań to Bogdanka, Chartynia, Cybina, Głuszynka, Obrzyca, Pietrzyńska, Piaśnica, Żegrzynka, Samica, Seganka, Strumień Junikowski, Wierzbak.

¹⁴⁷ Kościół Reformatorów na Śródcie – kościół znajdujący się między ul. Bydgoską i ul. Podwale. Obecnie jest kościołem parafialnym parafii polskokatolickiej. Został wybudowany w 1663 roku przez architektów: Krzysztofa Bonadurę Starszego, Krzysztofa Bonadurę Młodszego i Jerzego Catenaziego.

¹⁴⁸ Malta – niewielka dzielnica Poznania położona przy południowym brzegu Jeziora Maltańskiego, wzdłuż ul. Włodzimierza Majakowskiego. Nazwa pochodzi od zakonu kawalerów maltańskich, którzy od XII wieku byli właścicielami tych terenów. W granice miasta została włączona w 1925 roku.

¹⁴⁹ Luboń – miasto w Polsce położone w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim nad rzeką Wartą. Prawa miejskie uzyskała w 1954 roku.

W samym mieście specjalną uwagę położony się na ogródki działkowe i tzw. przegródki i zielen prywatną.

^d Woda^d

Uwzględniono w najszerzej mierze zagadnienie „wody” w krajobrazie miasta.

Warta stać ma się reprezentacyjną częścią miasta, a nie płynącą kloaką na tyłach domów. Powinna płynąć pośród zieleni i pięknej architektury.

Dla ułatwienia żeglugi i zniesienia wahań poziomu wody na rzece przewiduje się spiętrzenie rzeki do wysokości +53 · 50 tama położona bezpośrednio na północ od lasku w Głównej.

W związku z tym potrzebne będzie przeprojektowanie łąk dębińskich, okolic Wyspy tumskiej¹⁵⁰ i otoczenie obecnej ul. Podwale, stwarzając z mocno zaniedbanej nadrzecznej części miasta – atrakcyjny punkt Poznania.

Wykończy się jezioro pomiędzy Małą – nową prawobrzeżną arterią Północ-Południe, przy czym spiętrzenie wody w rzece pozwoli wreszcie na założenie nowego portu rzeczno-jezioro-łaskowego o stałym poziomie wody.

^d Zabudowa^d

Szeroko potraktowano sprawę części reprezentacyjnych miasta. Poznań rozrastał się na zachód, zaniedbując wschodni brzeg Warty, posiadający do dziś charakter zupełnie wiejski.

Plan zabudowy dąży do naprawienia tego stanu rzeczy, stwarza więc na terenie Rataj¹⁵¹ nowe dzielnice mieszkaniowe i handlowe.

Położy się kres nadmiernemu rozrostowi miasta, obwodowy szeroki pas zieleni stanie się granicą zwartej zabudowy, jedynie osiedla podmiejskie połączone doskonałą komunikacją z centrum znajdować się będą poza tym pasem.

Architektury budynków wolno stojących zwracać się winna tak do zieleni jak i do ulicy.

W szczególności powstanie nowa dzielnica pomiędzy Wildą i Łazarzem na terenach pokolejowych.

Przekształceniu ulega również teren pomiędzy Cytadelą¹⁵² i Alejami Marcinkowskiego, w bardziej jednolitą całość ujęte zostaną Winiary i Jeżyce.

¹⁵⁰ Wyspa Tumska – położony na wschodnim brzegu Warty Ostrów Tumski jest najstarszą częścią Poznania. Między rozlewiskiem Warty a Cybiną od początku IX wieku znajdował się gród. Teren został włączony w obręb Poznania w 1800 roku. Współcześnie na Ostrowie Tumskim znajduje się Bazylika Archikatedralna św. św. Apostołów Piotra i Pawła, siedziba archidiecezji poznańskiej, Kościół Najświętszej Marii Panny, Psalteria, Muzeum Archidiecezjalne (dawna Akademia Lubrańskiego), Wyższe Seminarium Duchowne, Archiwum Archidiecezjalne oraz Rezerwat Archeologiczny „Genius Loci”.

¹⁵¹ Rataje – zespół osiedli mieszkaniowych położonych we wschodniej części miasta, między Wartą a linią kolejową i dworcem Poznań-Franowo.

¹⁵² Cytadela – nazwa około stuhektarowego obszaru położonego na północ od centrum miasta, na którym do 1945 roku znajdował się dziewiętnastowieczny Fort Winiarski. Teren Cytadeli ogra-

Szczególnie pieczęłowicie traktuje się Chwaliszewo¹⁵³ i Ostrów Tumski, który przez prace wodne około Warty uzyska istotnie charakter wyspy.

Radykalnie rozwiązuje się sprawę usytuowania dzielnic przemysłowych, które sytuuje się na zachód od dworca przetokowego w Szczepankowie. Tereny te nadają się specjalnie na przemysł, gdyż leżą po stronie odwietrznej od miasta, przy terenach kolejowych i autostradach.

Tamże bezpośrednio przy skrajnych lasach na wschodniej peryferii obszaru miasta znajdują się miejsca na osiedla robotnicze położone w zieleni.

W miejsce domów koszarowych zajmą domki jedno- najwyżej dwurodzinne z ogródkiem.

Nastąpi to kosztem urządzeń komunikacyjnych, zdrowotnie i społecznie jednak będzie to miało pierwszorzędne znaczenie.

Kilkanaście fragmentów miasta wymagają specjalnego opracowania.

Do nich należy Cytadela przewidziana na dzielnice gmachów uniwersyteckich, wzgórze św. Wojciecha i kościoła Garnizonowego, gdzie projektuje się osłonięcie obu kościołów jak też samego wzgórza od strony północnej i wschodniej (zburzenie zabudowań „Akwawitu”).

Plac Wielkopolski (dotąd Sapieżyński) ulega kompletnemu przekształceniu.

Projektuje się na nich nowy gmach Zarządu Miejskiego z obszernym forum z wejściem przez monumentalne schody na górę Przemysława¹⁵⁴, na której stanie pomnik wolnej Polski.

Przewidujemy zburzenie wszystkich budynków Starego Rynku z wyjątkiem Starego Ratusza¹⁵⁵, fontanny Prozerpiny, Pręgierze i figury św. Jana.

Teren Starego Rynku zostanie odpowiednio przekształcony – przy czym osłonięte zostaną w całości domy wokół placu rynkowego, który nabierze odpowiedniego charakteru.

Plac Wolności, z którego usunie się linie tramwajowe, otrzyma nowe przekształcenie.

Zburzy się budynek Arkadii oraz dawnej Komendy Policji a na ich miejscu projektuje się nowy gmach Teatru Świetlnego i kawiarni z tarasami wysuniętymi do granicy obecnego tarasu.

niczają aleja Armii Poznań i ulice: Szelągowska oraz Winogrody. Obecnie na terenie Cytadeli znajduje się park rekreacyjny, Muzeum Uzbrojenia oraz cmentarze żołnierzy, nie tylko radzieckich, Rosarium, i Muzeum Uzbrojenia.

¹⁵³ Chwaliszewo – dzielnica Poznania położona przy ul. Chwaliszewo między Wartą a Garbarami. W granicach miasta znajduje się od 1880 roku.

¹⁵⁴ Góra Przemysława (Wzgórze Przemysława) – obszar położony w zachodniej części Starego Miasta. W XIII wieku wzniesiono na nim zamek, będący rezydencją Przemysła II. Obecnie znajduje się tam zamek zrekonstruowany według projektu Witolda Milewskiego w latach 2010-2013 (siedziba Muzeum Sztuk Użytkowych), fragmenty średniowiecznych murów obronnych oraz kościół Franciszkanów.

¹⁵⁵ Stary Ratusz – siedziba władz miejskich wybudowana pod koniec XIII wieku i od tamtego czasu licznie przebudowywana i odbudowywana. Należy do najznakomitszych przykładów architektury renesansowej w Europie Środkowej. Od 1945 do 1954 roku ratusz odbudowano, adaptując wnętrza na cele Muzeum Historii Miasta Poznania, które działa do dziś.

Pod tarasami przeprowadzi się ul. Ratajczaka do ul. 3 Maja.

Na wschodniej stronie placu Wolności stanie pomnik-mauzoleum, poświęcony pamięci wszystkich obywateli, którzy zginęli w jakikolwiek sposób z rąk krzyżackiego najeźdźcy.

Okolice nowego dworca osobowego to dzielnica reprezentacyjna Poznania.

Znajdą tu pomieszczenie w miejscu wieży Górniośląskiej hotele, a na terenie byłych Targów Poznańskich¹⁵⁶ pomieści się dzielnica handlowa.

Zamek ulegnie zburzeniu, a pomiędzy budynkiem Uniwersytetu przy u. Wjazdowej = ul. Gwarną stanie reprezentacyjny gmach rządowy (nowe Województwo). Do gmachu tego przytykać będzie od południa wielka aleja dla parad wojskowych i pochodów.

W końcu podnieść należy usytuowanie projektowaną budową nowych mostów drogowych w przedłużeniu ul. Królowej Jadwigi oraz ul. Wspólnej.

Ciekawe rozwiązanie nastrecza wprowadzenie jeziora cybińskiego do Warty, gdzie powstanie wodospad 4,25 m wysokości, który będzie niemałą atrakcją, tym bardziej że około niego przewiduje się port do sportu kajakowego.

Byłe Warownie Radziwiłła projektuje się przebudować na kawiarnię i restaurację nadbrzeżną, z kilku tarasów biegnących wokół budynków rozlegać się będzie wspaniały widok na Wartę aż do Starołęki, na port kajakowy oraz na okoliczne przekształcone, uporządkowane i zabudowane brzegi.

W ten sposób stworzyć będzie można nie miasto obudowane według danego wzoru, ale miasto nowe, na starej tradycji oparte.

APP, ZMP, 11, s. 25-33.

3

1945 marca 23, Poznań – Pismo Wydziału Techniczno-Budowlanego do Zrzeszenia Związków Zawodowych w Poznaniu w sprawie mobilizacji rzemieślników i robotników budowlanych do odbudowy miasta Poznania

Prezydent stołecznego miasta Poznania powierzył Wydziałowi Techniczno-Budowlanemu przeprowadzenie odbudowy zniszczonego miasta. Ta niezwykle odpowiedzialna praca jest możliwa do przeprowadzenia jedynie przy pomocy całego społeczeństwa a w pierwszym rzędzie przy pomocy kół fachowych zrzeszonych w Związkach zawodowych.

W chwili obecnej największą trudnością, na jaką natrafiamy, jest ciągły jeszcze ^d brak sił roboczych^d, a w pierwszej mierze brak sił wykwalifikowanych. Jesteśmy

¹⁵⁶ Międzynarodowe Targi Poznańskie – kompleks targowy o powierzchni około 212,5 ha. Swoją historią sięga początku XX wieku, kiedy to w 1921 roku odbył się I Targ Poznański o charakterze krajowym. W 1925 roku V Targ Poznański był pierwszą imprezą międzynarodową. Obecnie Międzynarodowe Targi Poznańskie są miejscem ogólnopolskich i międzynarodowych wystaw, imprez, koncertów i kongresów.

zatem zmuszeni żądać od Związków Zawodowych przeprowadzenia przymusowej rejestracji rzemieślników i robotników budowlanych oraz spowodowania, aby wszyscy pracownicy fachowi nie uchylali się od obowiązku pracy nad odbudową nowej Polski.

Niezależnie od tej rejestracji żądamy, aby poszczególne firmy budowlane, mające już od nas konkretne zlecenie, uzyskały od Związków Zawodowych potrzebną ilość pracowników. W tym celu załączamy spis firm budowlanych wraz z ich zapotrzebowaniem. Pracowników prosimy kierować bezpośrednio do zarządów poszczególnych firm. O ile zagadnienie przydziału sił fachowych nie zostanie w najbliższym czasie w myśl naszych postulatów załatwione – tak paląca odbudowa miasta zostanie wręcz zahamowana.

Jako trzecie zadanie wysuwamy konieczność niezwłocznego zorganizowania przez Związki Zawodowe kursów zawodowych w celu utworzenia nowych kadr murarzy, cieśli, stolarzy, szklarzy, ślusarzy, instalatorów itp. Tysiące fachowców zostało przymusowo wywiezionych do Niemiec, tysiące zmarło lub są do pracy niezdolni. Musimy jak najszybciej kadry te uzupełnić, choćby przez wykorzystanie sił i zawodów obecnie drugorzędnych i ich przeszkolenie na pomocniczych fachowców budowlanych. Również palącą sprawą jest kwestia zabezpieczenia i dostarczenia potrzebnej ilości narzędzi dla robotników fachowych.

Jesteśmy przeświadczeni, że nasza współpraca ze Związkami Zawodowymi wyda jak najszybciej realne rezultaty. Ze swej strony prosimy o całkowite poparcie naszych postulatów, gdyż bez tego niemożliwą będzie rzeczą dokonać odbudowy naszego ukochanego miasta.

APP, ZMP, 37, s. 17-18.

4

*1945 marzec 27, Poznań – Pismo Prezydenta Stołecznego m. Poznania
w sprawie odbudowy Łoży Pomasońskiej w Poznaniu*

Do

Obywatela inż. ^fKirkina ^f

^dw miejscu ^d

Proszę o wyremontowanie Łoży Pomasońskiej¹⁵⁷ wraz ogrodem przy ul. Grobla 25. Wszelkie pomoce udzieli obywatel inż. Paliszewski.

APP, ZMP, 102, s. 1.

¹⁵⁷ Siedziba Łoży Masońskiej – budynek znajdujący się przy ul. Grobla 25 w Poznaniu. Zbudowany w formach klasycystycznych w latach 1817-1819. Obecnie znajduje się w nim Muzeum Etnograficzne otwarte 7 czerwca 1987 roku.

5

1945 kwiecień 6, Poznań – Okólnik nr 40 Prezydenta m. Poznania dotyczący prowizorium budżetowego

Wydziały, Zakłady i przedsiębiorstwa Miejskie otrzymują po 1 egzemplarzu prowizorium budżetowego stołecznego miasta Poznania za czas od 10 lutego do 31 marca 1945 roku. Budżet ten oparty jest na wydatkach preliminarza budżetowego za rok 1939/40 z uwzględnieniem 50% zwwyżki w myśl zarządzenia Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu.

Jedynie w działach II, III, IX i XII zwiększone wydatki w związku z poniesionymi stratami na skutek działań wojennych.

Prowizorium budżetowe służy celom informacyjnym i przyszły budżet normalny za rok 1945/46 opierać się będzie na jego układzie.

Dlatego należy zapoznać się dokładnie z poszczególnymi pozycjami prowizorium budżetowego i podjąć prace przygotowawcze około ustalenia wydatków i dochodów na rok 1945/46 w danym Wydziale względnie Zarządzie Miejskim.

Potrzebnych wyjaśnień udzieli oddział budżetowy Wydziału Finansowo-Majątkowego w gmachu Zarządu Miejskiego, ul. Matejki 48/49, pokój 104.

Przy tej sposobności przypomina się okólnik nr 21 z dnia 13 marca 1945 roku o sposobie wystawienia asygnat dochodowych i rozchodowych.

Podpisał Prezydent Miasta inż. Maciejewski

APP, ZMP, 51, s. 2.

6

1945 kwiecień 6, Poznań – Sprawozdanie z wizji lokalnej w budynku Łoży Pomasońskiej w Poznaniu

Do
Pana Prezydenta
stołecznego miasta Poznania

^d w miejscu ^d

Na pisemne zarządzenie Pana Prezydenta z dnia 27 marca bieżącego roku (którego odpis dołączam) składam następujące sprawozdanie:

1) na dniu 28 marca 1945 dokonałem w obecności obywatela Kwiatkowskiego Prezesa załogowej Zakładów Siły, Światła i Wody stołecznego miasta Poznania i obywatela Frąckowiaka, członka Prezydium tejże Rady – wizji lokalnej w budynku Łoży Pomasońskiej i przyległego ogrodu;

2) na dniu 29 marca 1945 roku zleciłem „Pracowni fotograficznej” Działu Planowania Urbanistycznego, wykonanie szeregu zdjęć fotograficznych tak budynku Łoży, jak też i przyległego ogrodu celem utrwalenia widoków obecnego stanu budynku i ogrodu. Zdjęcia te zostały w tym samym dniu według udzielanych przeze mnie wskazówek wykonane.

3) Z obywatelką B. Zarembiną – Kierowniczką Działu Planowania Zieleni Miejskiej – omówiłem na miejscu sprawę uporządkowania i urządzenia ogrodu, przy czym postanowiono traktować zieleni ogrodu Łoży oraz zieleni ogrodu Miejskiego Domu Starców jak jedną całość z tym, że szkielet ogrodzenia pomiędzy oboma ogrodami oraz starą altanę w ogrodzie Domu Starców rozbierze się.

Jako pilną rzecz uznaliśmy ze względów higienicznych i estetycznych zasypanie obecnego dołu ze śmieciami zwożonymi tu ze sąsiednich domów – ziemią macierzystą celem zapobiegania szerszeniu się niezdolnego odoru i możliwości roznoszenia zarazków przy stale postępującym ocieplaniu się powietrza.

Poleciłem przy tym stróżowi realności Łoży Pomasońskiej zamknięcie wjazdu na teren ogrodu Łoży celem uniemożliwienia zwożenia na ogród śmieci i nieczystości ze sąsiednich realności.

4) Z obywatelem Marianem Paetzem, pełnomocnikiem Ministerstwa Przemysłu a zarazem kierownikiem sąsiedniej fabryki „Pecowin”, będącej obecnie pod zarządem Państwowym, uzgodniłem sprawę usunięcia przez niego z ogrodu Łoży Pomasońskiej szeregu beczek z jabłkami i innymi gnijącymi owocami, które przeznaczone były do wyżej wymienionej fabryki i w ogrodzie Łoży są przejściowo złożone.

Przy tej sposobności obywatel Marian Paetz, jako zarządca firmy „Pecowin” zgłosił pretensję do całej realności Łoży oraz sąsiednich realności należących do firm „Likwowin” i „Smołobót”, które to realności w roku 1945 miały być nabyte drogą kupna przez byłą niemiecką firmę Feliks „Kühn od Treuhanstelle Ost” na cele rozbudowy przemysłu chemicznego.

Na powyższe oświadczyłem obywatelowi Marianowi Paetzowi, że niezależnie od jego pretensji – nowy plan rozbudowy miasta Poznania – nie przewiduje w tym miejscu rozbudowy przemysłu, a natomiast rozszerzenie powierzchni zieleni.

5) Na dniu 30 marca bieżącego roku uzgodniłem z Komendą Milicji Obywatelskiej Poznań-Śródmieście sprawę przydzielenia „Volksdeutschów” do uporządkowania ogrodu Łoży.

6) Tego dnia konferencję z Dyrektorem Zakładów Siły, Światła i Wody inż. Jańczakiem, którego poinformowałem o stanie sprawy, a szczególnie odnośnie do punktu 4 ustęp 2.

Postanowiliśmy odbyć w dniu 31 marca bieżącego roku wizję lokalną – celem rozpatrzenia się w możliwościach przeprowadzenia odbudowy budynku Łoży oraz urządzenia ogrodu i związanych z tym możliwych wydatków finansowych.

7) Na dniu 31 marca 1945 roku odbyłem konferencję z Dyrektorem Wydziału majątkowo-finansowego, obywatel Tyrakowskim, w celu poinformowania się o ^d faktycznym stanie własności^d odnośnie do realności Łoży Poznańskiej.

Obywatel Tyrakowski przyrzekł mi nadesłanie swej opinii na piśmie.

8) Na dniu 6 kwietnia 1945 nadesłał mi Wydział Majątkowo-Finansowy swoją i Wydziału Prawnego opinie, które w odpisach dołączam.

9) Przedkładając Panu Prezydentowi powyższe do łaskawej wiadomości, proszę uprzejmie o dalszą dyspozycję – czy z uwagi ^d na niewyjaśnioną sprawę własności budynku i terenów Łoży ^d można jakkolwiek prace rozpocząć i kto pokryje związane z tym znaczne wydatki finansowe.

(-)
/St. Kirkin/

APP, ZMP, 102, s. 2-3.

7

1945 kwiecień 10, Poznań – Protokół z posiedzenia Komisji Rozbudowy Starego Rynku w Poznaniu

Nadzór budowlany – obywatel Maniewski
Budownictwo Naziemne – obywatel Kotecki
Rozbiórki – obywatel inż. Śmigaj
Architekci – obywatele Sawicka i Cieśliński¹⁵⁸
Biuro Planowania – obywatel inż. Zieliński¹⁵⁹

Na wstępie stwierdzono, że wobec braku odpowiedniego taboru nie można jeszcze gruzów usuwać, wobec czego należałoby się ograniczyć do obalenia jedynie fragmentów budowli, grożącym bezpośrednio bezpieczeństwu publicznemu, szczególnie podczas wichury lub na skutek większych wstrząsów.

W samym Starym Rynku dalsza rozbiórka może nastąpić dopiero po sfotografowaniu i zmierzeniu budowli zabytkowych, potrzebnych referatowi odbudowy miasta., a z czego zażąda również Urząd Wojewódzki Wydział Kultury i Sztuki.

¹⁵⁸ Jan Cieśliński (1899-1967) – architekt, docent Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Poznaniu. W 1945 roku, jeszcze podczas walk o wyzwolenie miasta, należał do głównych organizatorów odbudowy. W tym też roku został powołany na wiceprezydenta Poznania do spraw budownictwa. Równocześnie był jednym ze współorganizatorów Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy, której dyrekcję objął w 1947 roku.

¹⁵⁹ Zbigniew Zieliński (1907-1968) – architekt. Po 1945 roku kierownik Wydziału Planowania i Rozbudowy Miasta. Pod jego kierunkiem wykonano inwentaryzację szkód wojennych z naniesieniem ich na plan miasta oraz dokumentację fotograficzną. Od 1954 roku był konsultantem przygotowującej w firmie „Miastoprojekt” dokumentacji do kompleksowej odbudowy Starego Rynku i zniszczonych części Starego Miasta. Był również głównym konsultantem projektu rekonstrukcji Wagi Miejskiej na Starym Rynku w Poznaniu.

Stwierdzono, że w najbliższej okolicy przy ul. Wodnej, Szerokiej, Garbarach¹⁶⁰ itd. znajdują się również domy, grożące również bezpieczeństwu publicznemu, które należy w pierwszym rzędzie natychmiast obalać, wobec czego po obaleniu najbardziej naglących obiektów St. Rynku, nr 6, 8, 9, 10, 11, 30, 32, 35, 36, kominy 91, 67, 69 należałoby od razu zająć się obalaniem grożących części w najbliższej okolicy.

Niezależnie od tego wysunęła się sprawa własności materiałów, uzyskanych z rozbiórek, którą należałoby wyświetlić w biurze prawnym Zarządu Miejskiego.

Konieczne jest uzyskanie w Urzędzie Wojewódzkim upoważnienia dla obywatela Prezydenta miasta w przedmiocie dokonywania rozbiórek i zarządzania uzyskanym materiałem, bez względu na prawo własności.

Dla uniknięcia wyjaśnień i ewentualnych regresów, musiałyby to nastąpić formie odpowiedniego zarządzania, rozplakatowanego na słupach i na obiektach zniszczonych. Rozbiórką i gospodarką materiałami budowlanymi zajęłyby się Oddział Budownictwa Naziemnego.

Na tym protokół zakończono i podpisano.

APP, ZMP, 70, s. 82.

8

1945 maj 28, Poznań – Wybór Społecznego Komitetu Odbudowy miasta Poznania

^dPunkt 5 porządku obrad: ^d Referent obywatel Kowalewski¹⁶¹ podaje propozycje co do wyboru Miejskiego Komitetu Obywatelskiego Odbudowy Miasta

Ilość członków: 7

Partyjny podział mandatów:

Polska Partia Robotnicza) ¹⁶²	–	2
Polska Partia Socjalistyczna ¹⁶³	–	2

¹⁶⁰ Garbary – część Poznania znajdująca się w obrębie Starego Miasta przebiegająca wzdłuż ulicy Garbary na osi północ–południe.

¹⁶¹ Franciszek Kowalewski (1885-1964) – działacz ruchu robotniczego. Po wyzwoleniu powołano z jego inspiracji Miejski Komitet Robotniczy Polskiej Partii Socjalistycznej w Poznaniu, którego był przewodniczącym do kwietnia 1948 roku. Od czerwca 1945 do października 1946 roku był też I wiceprzewodniczącym Wojewódzkiego Komitetu Robotniczego Polskiej Partii Socjalistycznej na województwo poznańskie, a od listopada 1945 do kwietnia 1948 roku był przewodniczącym Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Poznaniu oraz członkiem prezydium Klubu Radnych Polskiej Partii Socjalistycznej w radzie miasta Poznania.

¹⁶² Polska Partia Robotnicza – polska partia komunistyczna utworzona w styczniu 1942 roku i działająca do grudnia 1948 roku.

¹⁶³ Polska Partia Socjalistyczna – polska partia lewicowa utworzona w 1892 roku.

Stronictwo Demokratyczne ¹⁶⁴	–	1
Okręgowa Komisja Związków Zawodowych	–	2
Skład osobowy:		
1. N. N.	(Polska Partia Robotnicza)	
2. N. N.	" " "	
3. Grajek Czesław ¹⁶⁵	(Polska Partia Socjalistyczna)	
4. Jagła Michał	" " "	
5. Mielcarek Alfons	(Stronictwo Demokratyczne)	
6. Jasiewicz Zofia	(Okręgowa Komisja Związków Zawodowych)	
7. Wieczorkowski Bogdan	" " "	

Obywatel Majewski zaznacza, iż skład Komitetu jest dość szczupły. Należy go rozszerzyć i wciągnąć do pracy szersze społeczeństwo. Referent obywatel Kowalewski wyjaśnia, że komitet ma możliwość dokooptowania osób z poza ramienia Miejskiej Rady Narodowej. Do współpracy będą musieli być wyciągnięci budowniczowie, architekci i inni fachowcy. Następnie przystąpiono do głosowania nad wnioskiem Komisji Wyborczej, w wyniku którego wybrano Miejski Komitet Obywatelski Odbudowy Miasta w proponowanym składzie z tym, że Polska Partia Robotnicza poda nazwiska swoich kandydatów do tego komitetu (wyżej wymienionych oznaczonych jako N.N.) w ciągu 3 dni, a Miejska Rada Narodowa akceptuje z góry ich wybór.

APP, MRN, 16, s. 38-38v (fragment).

9

1945 czerwiec 1, Poznań – Sprawozdanie Wydziału Oświat, Kultury i Sztuki za okres od 1 do 31 maja 1945 roku

^dI. Muzea i zabytki: ^d

Kontrola nad usuwaniem gruzów wokoło Ratusza, segregowanie wartościowych szczątków z wieży ratuszowej. Zabezpieczenie części konstrukcji żelaznej,

¹⁶⁴ Stronictwo Demokratyczne – polska partia lewicowa utworzona w kwietniu 1939 roku.

¹⁶⁵ Czesław Grajek (1901-1973) – drukarz, działacz ruchu robotniczego. W marcu 1945 roku przybył do Poznania. Do grudnia 1948 roku pełnił kolejno funkcje I i II sekretarza oraz urzędującego przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu Polskiej Partii Socjalistycznej na Wielkopolskę, wchodził też w skład Rady Naczelnej Polskiej Partii Socjalistycznej. Od marca 1945 roku do marca 1950 roku był członkiem rady i prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu. Po zjednoczeniu Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej działał w Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy Wojewódzkiej Radzie Narodowej. W latach 1953-1956 pracował jako urzędnik w resorcie gospodarki komunalnej i mieszkaniowej w Poznaniu.

płyt miedzianych i cynkowych z kopuł z i filarów. Odnalezienie wartościowych mebli pochodzenia muzealnego. Odnalezienie 4 obrazów niepospolitej wartości, pochodzące ze zbiorów polskich. Wyjazd do Obrzycka – zwiezenie dzieł sztuki z Muzeum Miejskiego i inne archiwalia Biblioteki Raczyńskich¹⁶⁶.

^d II. Teatr i widowiska:^d

Organizowanie imprez na cele społeczne. Występy „Młodych talentów” w Czarnkowie – Wieluniu – Obornikach oraz w Poznaniu. W opracowaniu występy dla Towarzystwa Przyjaciół Żołnierza w Szpitalach dla rannych i dla biednych dzieci mas robotniczych. Teatr Polski¹⁶⁷ przygotowuje premierę „Moralność Pani Dulskiej”, Teatr Wielki¹⁶⁸ inaugurację 2 czerwca 1945 opera ludowa „Krakowiacy i Górale”. Poznański Teatr Marionetek¹⁶⁹ w miesiącu maju dał 3 przedstawienia dla rannych żołnierzy, bezpłatnie.

^d III. Referat muzyczny:^d

W dalszym ciągu załatwianie spraw przydziału fortepianu. Rozpatrzenie i przyjmowanie wniosków, oraz kasowanie opłat stemplowych od wniosków. Czynny udział orkiestry Zarządu Miejskiego we wszystkich obchodach stołecznego miasta Poznania, jak również w koncertach w Parku Wilsona¹⁷⁰, w Ogrodzie Zoologicznym¹⁷¹ i szpitalach.

^d IV. Plastyka i sztuka zdobnicza:^d

Referat przygotował pierwszą Wystawę Plastyków Poznańskich w Muzeum Wielkopolskim¹⁷², która otwarta zostanie 3 czerwca 1945. Poza tym przygotowuje

¹⁶⁶ Biblioteka Raczyńskich – biblioteka ufundowana przez Edwarda Raczyńskiego. Gmach biblioteki wzniesiony w latach 1822-1829 usytuowany jest przy północnej pierzei placu Wolności. W 1945 roku został zniszczony i następnie odbudowany w latach 1953-1956.

¹⁶⁷ Teatr Polski – najstarszy zachowany obiekt polskiej architektury teatralnej. Wzniesiony został w latach 1873-1875, według projektu Stanisława Hebanowskiego. Stanowi przykład architektury eklektycznej. Swoją działalność teatr zainaugurował 21 czerwca 1875 roku.

¹⁶⁸ Teatr Wielki – teatr znajdujący się przy ul. Fredry, wzniesiony w stylu neoklasycystycznym według projektu Maxa Littmanna. Otwarcie placówki nastąpiło w 1910 roku.

¹⁶⁹ Obecnie Teatr Animacji – powstały w 1945 roku teatr znajdujący się przy ul. Czerwonej Armii, dziś Święty Marcin. Pierwsze pełnospektaklowe przedstawienie odbyło się 1 września 1945 roku.

¹⁷⁰ Park Wilsona – park miejski w Poznaniu znajdujący się w rejonie ulic: Głogowskiej, Berwińskiego i Matejki. Na jego miejscu od 1834 roku istniała szkółka drzew ozdobnych. W 1903 roku przekształcono ją w ogród publiczny, a w 1910 roku wzniesiono Palmiarnię. Dla uczczenia 150. rocznicy niepodległości USA otrzymał w 1926 roku nazwę: Park Wilsona. W 1951 roku zmieniono nazwę na Park Kasprzaka, a w 1990 roku powrócono do nazwy przedwojennej.

¹⁷¹ Ogród Zoologiczny – położone przy ul. Zwierzynieckiej „Stare ZOO”. Powstało w 1871 roku w formie zwierzyńca, a w 1875 roku rozpoczęło swoją działalność Stowarzyszenie Ogród Zoologiczny. W 1877 roku zwierzyńiec przyjął oficjalnie nazwę Ogród Zoologiczny.

¹⁷² Muzeum Wielkopolskie – założone przez Prusaków jako Muzeum Fryderykowskie. Po odzyskaniu niepodległości, w 1924 roku, z połączenia zbiorów tego muzeum oraz zbiorów Polskie-

się serie pocztówek artystycznych zniszczonych zabytków miasta Poznania, które wydaje Drukarnia św. Wojciecha¹⁷³, celem wyrugowania niemieckich produktów i wprowadzenie polskiego typu pocztówki.

^d V. Referat liter i imprez kulturalno-artystycznych:^d

Rozpoczęcie przygotowawczych prac nad wznowieniem wydawnictw miejskich (Kronika stołecznego miasta Poznania i wydawnictwa specjalne). Przyjęcie opieki nad organizowaniem „czwartków literackich” w Bibliotece Miejskiej. Pomoc i ocena literacka w imprezach zgłaszanych w komisji artystycznej. Współpraca literacka z Polskim Radio (audycje regionalne).

^d VI. Biblioteka Miejska:^d

Zwózka i segregowanie książek. Spisywanie książek.

Podpisał Naczelnik Wydziału II, prof. Lisicki Zygmunt¹⁷⁴.

APP, ZMP, 14, s. 17.

10

1945 czerwiec 2, Poznań – Zestawienie kredytów na rok 1945

Odbudowa Mostu Chwaliszewskiego¹⁷⁵, Bolesława Chrobrego¹⁷⁶, Uniwersyteckiego, Cybińskiego¹⁷⁷, Rocha¹⁷⁸ i innych mniejszych

go Towarzystwa Przyjaciół Nauk utworzono Muzeum Wielkopolskie z oddziałami: przyrodniczymi i archeologicznymi. W 1950 roku muzeum podniesiono do rangi Muzeum Narodowego.

¹⁷³ Drukarnia św. Wojciecha – drukarnia poznańska powstała w 1899 roku. W 1914 roku zainstalowano w niej pierwszą w Polsce maszynę rotograwiurową. Obecnie siedziba Drukarni i Księgarni św. Wojciech znajduje się w dzielnicy Chartowo.

¹⁷⁴ Zygmunt Lisicki (1892-1957) – pianista, docent Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Poznaniu. Po wojnie, w lutym 1945 roku, wrócił do stolicy Wielkopolski. Należał do pierwszych organizatorów życia artystycznego w mieście, pełniąc przez jakiś czas funkcję naczelnika Wydziału Kultury Urzędu Wojewódzkiego i kierownika muzycznego rozgłośni poznańskiej Polskiego Radia.

¹⁷⁵ Most Chwaliszewski – nieistniejący już most drogowy na rzece Warcie. Po wybudowaniu w 1966 roku nowego mostu Bolesława Chrobrego i decyzji o przełożeniu Warty w nowe koryto stracił na znaczeniu. Został rozebrany w 1968 roku i w jego miejscu powstał fragment ul. Chwaliszewo.

¹⁷⁶ Most Bolesława Chrobrego – powstał w 1964 roku na tzw. Trasie Chwaliszewskiej, na miejscu żelbetowego mostu łukowego oddanego do użytku w 1925 roku i całkowicie zniszczonego w 1945 roku.

¹⁷⁷ Most Cybiński – most łączący prawobrzeżną Śródkę z Ostrowem Tumskim. Obecnie, w miejscu historycznego mostu znajduje się Most Biskupa Jordana wybudowany w 2007 roku, po przeniesieniu starego przezsła z mostu Rocha.

¹⁷⁸ Most Rocha – most drogowo-tramwajowy łączący Groblę z Piotrowem i Świętym Rochem. W tym miejscu pierwszy most istniał już zapewne w XIV wieku, łącząc Poznań z Miastecz-

oraz na budowę mostu południowego (przedłużenie ul. Królowej Jadwigi ¹⁷⁹),	32 000 000 zł
z czego na miesiąc czerwiec	4 500 000 zł
Usuwanie przeszkód komunikacyjnych, odbudowa jezdni, włącznie oczyszczenia i odwiezienia cegieł oraz gruntowny remont i odnowienie zniszczonych przez działania wojenne dróg,	5 000 000 zł
z czego na miesiąc czerwiec	600 000 zł
Odbudowa Miejskiej Betoniarni, mostu przeładunkowego, naprawa taboru i odwodnienie żwirowni,	1 000 000 zł
z czego na miesiąc czerwiec	450 000 zł
Budynki Użyteczności Publicznej, zabytki, szkoły, szpitale, domy mieszkalne i rozbiórka domów wypalonych,	45 000 000 zł
z czego na miesiąc czerwiec	7 000 000 zł
Odbudowa zakładów hodowlanych, palmiarni, parków i ogrodów, włącznie budynków służbowych i gospodarczych, uzupełnienie taboru, nabycia drzew, krzewów i nasion,	4 000 000 zł
z czego na miesiąc czerwiec	500 000 zł
	razem 87 000 00 zł
	z czego na miesiąc czerwiec 13 050 000 zł

^{fd} Uzasadnienie: ^{fd}

Jedynę połączenie wschód-zachód stanowi Most Rocha, który został przez działania wojenne zniszczony i następnie tymczasowo odbudowany. Prowizorium to stanowi wielkie niebezpieczeństwo dla ruchu przelotowego z powodu stałego opuszczania się sklepienia. Przystąpić więc należy bezzwłocznie do budowy nowego

kiem. Zwany był mostem Wielkim lub Łaciną. W 1913 roku zbudowano nowy most, zniszczony w czasie drugiej wojny światowej i odbudowany w 1950 roku. Obecny most został wybudowany w latach 2002-2004.

¹⁷⁹ Most Królowej Jadwigi – most łączący lewobrzeżne osiedla Starego Miasta i Wildę z prawobrzeżnymi Ratajami. Wybudowany w 1952 roku jako Most Juliana Marchlewskiego, według projektu Lucjana Ballenstaedta. W 1986 roku został poddany rewitalizacji.

Ilustracja 5. Most Bolesława Chrobrego zniszczony przez wycofujące się z Poznania jednostki niemieckie na początku 1945 roku, w tle ruiny katedry, psalterii i kościół Najświętszej Marii Panny na Ostrowie Tumskim

mostu, w przedłużeniu ul. Królowej Jadwigi (Most Południowy). Koszty budowy tego mostu oblicza się na 76 milionów złotych, z czego wykona się roboty kosztem 25 milionów złotych. Pozostałą kwotę wydatkować się będzie na odbudowę i konserwację mostów Chwaliszewskiego, Chrobrego, Uniwersyteckiego, Cybińskiego.

Wszystkie drogi dalekobieżne, jak i częściowo ulice miasta, zostały przez działania wojenne bardzo podniszczone. Na gruntowny remont wymienionych dróg potrzebna będzie kwota 1 miliona złotych. Odwózka gruzów oraz innych przeszkód komunikacyjnych, włącznie robocizny i potrzebnego taboru, spowoduje wydatek 4 milionów złotych.

Koszty odbudowy urządzeń przeładunkowych, budynków fabrycznych, naprawa taboru kolejowego oraz uzupełnienie maszyn wyniosą 1 milion złotych.

Koszty odbudowy zakładów miejskich i innych budynków użyteczności miejskiej, wyniosą 3 miliony złotych. Na odbudowę szpitali miejskich, budynków opieki społecznej i szpitali wojskowych potrzebna jest kwota 9 milionów złotych. Odbudowa szkół spowoduje wydatek 5 milionów złotych. Na odbudowę kościołów potrzebna będzie kwota 6 milionów złotych. Remont i odbudowa domów mieszkalnych oraz rozbiórka zniszczonych budynków pochłonie 30 milionów złotych.

Wszystkie zakłady budowlane, włącznie budynków gospodarczych i służbowych, zostały bardzo zniszczone. Na odbudowę tych zakładów i urządzeń parkowych, na odnowienie taboru, sprzętu i instrumentów oraz na nabycie sadzonek, drzew, krzewów, nasion potrzebna będzie kwota 4 milionów złotych.

APP, ZMP, 50, s. 29-30.

11

1945 czerwiec 5, Poznań – Propozycja Zarządu Miejskiego w Poznaniu dotycząca utworzenia Poznańskiego Urzędu Odbudowy

Ogrom zniszczenia miasta wymaga, aby odbudową kierowało scentralizowane biuro odbudowy. Utworzenie takiego urzędu ułatwi uzyskiwanie kredytów, łączność z Ministerstwem Odbudowy i przyczynić się może do szybszego zrealizowania odbudowy. Do zadań Poznańskiego Urzędu Odbudowy należałaby odbudowa mieszkań, gmachów użyteczności publicznej, budynków zabytkowych i kościołów oraz urzędów komunikacyjnych.

Utworzenie takiego urzędu wymaga należytego przygotowania i skoordynowania zamierzeń. Sadzę, że urząd ten mógłby rozpocząć swą działalność z początkiem roku 1946. Na rzecz tego urzędu odeszłaby pewna ilość personelu z naszych Oddziałów Planowania i Budownictwa, jednak zasadniczo miejskie władze techniczne pełniłyby swe funkcje normalnie regulujące wszystkie bieżące zagadnienia techniczne w dzielnicach nie dotkniętych zniszczeniem wojennym.

Szczegółowe propozycje przedłożył po zapadnięciu zasadniczej decyzji.

^a Podpisał: Ignacy Kaczmarek¹⁸⁰, dyrektor Wydziału III Techniczno-Budowlanego Zarządu Miejskiego w Poznaniu ^a

APP, PDO, 6, s. 1.

12

1945 czerwiec 8, Warszawa – Instrukcja Ministerstwa Odbudowy o rozdziale kredytów na odbudowę w miesiącu maju i czerwcu 1945

Instrukcja niniejsza dotyczy rozdziału kredytów na odbudowę na miesiąc maj i czerwiec bieżącego roku. Kredyty te w części obciążać będą budżet Ministerstwa Odbudowy w sposób definitywny (oznacza się je literą S – subwencje), w części zaś będą musiały być zwrócone przez kredytobiorców na budżet Ministerstwa Odbudowy (oznacza się literami K.Z. – Kredyty zwrotne).

Polecam, aby ze względu na jak najbardziej celowe zużycie stojących do dyspozycji środków, rozdział wszystkich kredytów objętych niniejszą instrukcją, był dokonany zgodnie z zasadami bieżącego kredytowania odbudowy, przesłanymi łącznie z instrukcją.

W oparciu o te zasady, podaję orientacyjny podział kredytów na poszczególne rodzaje prac:

Kredyt dla miast	Rodzaj kredytu	Część kredytu w %
Usuwanie gruzów i rozbiórka obiektów zagrażających bezpieczeństwu publicznemu: (usuwanie gruzów, należy podawać w sprawozdaniach ilościowo w postaci iloczynu objętości gruzu w m ³ przez odległość odwózki w km)	S	15%
Przeczyszczenie głównych szlaków drogowych i dojazdów do ważniejszych obiektów (podać km)	S	7%

¹⁸⁰ Ignacy Kaczmarek (1888-1975) – geodeta, działacz społeczny. W okresie okupacji niemieckiej był zatrudniony w Poznaniu przy pracach pomiarowych. W lutym 1945 roku, gdy w mieście toczyły się jeszcze walki, objął kierownictwo Wydziału Techniczno-Budowlanego Zarządu Miejskiego, a od lipca 1946 roku Wydziału Pomiarów.

Uruchamianie instytucji użyteczności publicznej, w granicach konieczności natychmiastowych (należy podać ilość jednostek w sztukach)	S	30%
Remont gmachów publicznych, przeznaczonych do natychmiastowego użytku (podać w m3)	S	35%
Zabezpieczenie wartościowych obiektów przede wszystkim zakładów użyteczności publicznej i budynków publicznych, jako S. w ramach pozostałych możliwości, zabezpieczenie budynków mieszkalnych, zgodnie z zasadami bieżącego kredytowania odbudowy w ramach S lub K.Z.	S i K.Z.	13%
	Razem	100%

W przypadku konieczności naprawy i odbudowy budynków gminnych i obiektów użyteczności publicznej, uszkodzonych wskutek działań wojennych oraz zabezpieczenia gospodarstw opuszczonych, przy braku innych możliwości pokrycia potrzebnych wydatków, można pokrywać je z kredytów na odbudowę w punkcie 3, traktując je jako subwencję.

Podany na stronie poprzedniej podział ma, jak już zaznaczyłem wyżej, charakter orientacyjny. W zależności od lokalnych warunków można i należy go zmienić, zgodnie jednak z wytycznymi, zawartymi w sprawozdaniu uzasadnienie dokonanych zmian.

Polecam, aby w bieżącym okresie zakup materiałów budowlanych, przeznaczonych na rozprowadzenie w ramach akcji kredytowej, dokonywany był po cenach komercyjnych tylko w tych wypadkach, jeśli zostanie stwierdzona niemożność nabycia ich po cenach państwowych.

Jednocześnie polecam wysyłać w terminie do 30 każdego miesiąca sprawozdania finansowe za miesiąc poprzedni, oparte na wydatkach dokonanych oraz na rachunkach sprawdzonych do ostatniego dnia miesiąca sprawozdawczego. Sprawozdanie należy składać według załączonych wzorów w formacie znormalizowanym, przy czym winny one zawierać dane ilościowe i koszty od początku robót do końca okresu sprawozdawczego. Dodatkowe wyjaśnienie w sprawie ewentualnych zmian podać należy w rubryce „Uwagi”, lub też oddzielnie.

APP, ZMP, 51, s. 33-34.

*1945 czerwiec 8, Poznań – Okólnik nr 125 Prezydenta miasta Poznania
dotyczący ustalania preliminarza budżetowego na lata 1945-1946*

W związku z rozpoczęciem prac nad ustaleniem preliminarza budżetowego na rok 1945/46 przystąpią Wydziały i Zakłady oraz Przedsiębiorstwa Miejskiego niezwłocznie do ustalenia swych preliminarzy z zachowaniem przepisów, zawartych w załączonym zarządzeniu Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego z dnia 23 maja 1945 l.dz. S.F. 64/45. Przy ustalaniu preliminarza należy się kierować jak najszybciej idącymi ograniczeniami w wydatkach i przewidzieć wydatki niezbędnie potrzebne. Nie należy przewidzieć wydatków, których realizacja w całości lub częściowo może być dokonana w późniejszych okresach, oczywiście bez uszczerbku dla gospodarki miejskiej. W szczególności na sprzęty i materiały należy przewidywać kredyty tylko w niezbędnie w potrzebnej ilości i tylko na okres 1 roku. Kredyty na wydatki nadzwyczajne (inwestycyjne), mogą być prelimitowane tylko w tej wysokości, na jaką zapewni się im pokrycie z dochodów nadzwyczajnych.

Wszelkie przewidziane kredyty winny znaleźć szczegółowe uzasadnienie w objaśnieniach, bądź to w rubryce „uwagi”, bądź też w załącznikach do poszczególnych pozycji prelimitowanych kwot. W objaśnieniach, uzasadniających potrzebne kredyty, należy podać sposób i podstawę obliczenia, przy czym naprowadzić należy ustawowe uprawnienia do pobierania dochodów względnie pokrywania wydatków. Preliminarze budżetowe, należy sporządzić w trzech wykonaniach, przy czym 1 egzemplarz należy przesłać Oddziałowi Budżetowemu Wydziału Finansowo-Majątkowego w terminie do dnia 25 czerwca bieżącego roku.

Potrzebne formularze odebrać mogą poszczególne Wydziały i Zakłady w pokoju 104 w gmachu Zarządu Miejskiego ul. Matejki 48/49.

Dyrektorzy – Naczelnicy Wydziałów i Zakładów zapoznają swych referentów budżetowych dokładnie z załączonym zarządzeniem Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego i wydelegują ich celem bliższego omówienia dalszych szczegółów, związanych z opracowaniem preliminarzy na rok 1945/46 na dzień 15 czerwca bieżącego roku o godzinie ósmej do stołówki w gmachu przy ul. Matejki 48/49.

1945 czerwiec 8, Warszawa – Instrukcja Ministerstwa Odbudowy dotycząca zasad bieżącego kredytowania odbudowy

I. ^d Cele i hierarchia odbudowy ^d

^d 1. ^d Prowadzenie odbudowy w sposób skoordynowany wymaga, by była ona skoncentrowana terytorialnie na takie punkty terenu i programowo na takie zadania, aby w rezultacie powstać mogły warunki dla jak najszybszego uruchomienia żywotnych kompleksów kulturalnych, a zatem gospodarczych, społecznych, oświatowych, politycznych itp.

^d 2. ^d Odbudowa tych kompleksów, zarówno ze względu na obecne zamiary akcji odbudowy, jak i przygotowane planowo przekształcenie ich struktury, nie może być pojmowana jako całkowite i mechaniczne odtworzenie stanu z okresu przed zniszczeniem, lecz zmierzać musi przede wszystkim do umożliwienia tym kompleksem ciągłego i najpilniejszego wykonywania ich funkcji życiowych.

^d 3. ^d W tym celu kolejność wykonywania poszczególnych, powiązanych ze sobą prac, musi być tak rozplanowana w czasie, żeby rozpiętość terminów ich ukończenia, zwłaszcza w zakresie obiektów czy urządzeń dla danego zespołu podstawowych, była najmniejsza.

^d 4. ^d Ograniczone rozmiary akcji odbudowy wymagają specjalnego zwrócenia uwagi na akcje zabezpieczenia i remontu obiektów uszkodzonych przed dalszym zniszczeniem i zaoszczędzenie w ten sposób stosunkowo małym nakładem dużych wartości gospodarczych.

^d 5. ^d Z tych samych względów w zakresie zabezpieczenia, remontu i odbudowy wszelkich obiektów należy położyć nacisk na bezpośrednią celowość gospodarczą i społeczną zamierzonych prac, wykonując przede wszystkim te z nich, przy których efekty uzyskane będą największe i najszybsze.

II. ^d Ogólne zasady kredytowania ^d

^d 1. ^d Kredyty na odbudowę mogą być używane zasadniczo wyłącznie na cele związane z usunięciem skutków zniszczonych wojną. Przeznaczenie ich na inne pokrewne cele wymaga każdorazowego wyrażenia zgody Ministra Odbudowy.

^d 2. ^d Kredytowanie odbudowy odbywać się będzie z kredytów budżetowych i kredytów bankowych. W chwili obecnej akcja kredytowania opierać się będzie przede wszystkim o źródła budżetowe – Ministra Odbudowy.

^d 3. ^d Ze źródeł budżetowych udziela się subwencji, obciążających definitywnie budżet Ministerstwa Odbudowy i kredytów zwrotnych, których oprocentowanie, sposób i termin spłaty podane będą w osobnym zarządzeniu.

^d 4. ^d Wciągnięcie kapitału prywatnego do akcji odbudowy ma zasadnicze znaczenie zabezpieczenia i remontu budynków mieszkalnych, oraz obiektów przemysłowych i handlowych. W związku z tym w stosunku do osób prywatnych

i prywatnych instytucji gospodarczych, trzeba zwrócić uwagę na kredyt jako środek dopełnienia i uruchomienia znajdujących się w ich rękach zasobów pieniężnych i materiałowych.

^d 5.^d Zasada dopełnienia i uruchamiania poprzez kredyt posiadanych przez kredytobiorców środków należy uwzględnić również w odniesieniu do kapitału spółdzielczego, w tych wypadkach, w których ze względu na ograniczone rozmiary kredytu istnieje konieczność selekcji kredytobiorców.

^d 6.^d W celu pełnego wykorzystania kredytu, kredyty na zabezpieczenie remontu i odbudowę poszczególnych obiektów mogą być udzielane tylko w takich wypadkach i w takiej wysokości, aby wespół z posiadanymi przez kredytobiorcę środkami, pozwalały na zakończenie robót, umożliwiających natychmiastowe użytkowanie odbudowanych obiektów.

^d 7.^d Skuteczność akcji odbudowy jest uzależniona w dużej mierze od poziomu cen i jakości materiałów budowlanych. W związku z tym należy dążyć, aby kredyty na zabezpieczenie, remont i odbudowę udzielane były w granicach materiałowych pozycji i kosztorysu w artykułach budowlanych. Do tego celu przeznaczone będą materiały budowlane po [cenach] jakich urzędy państwowe są uprawnione do nabywania artykułów budowlanych, a podanych w miesięcznych instrukcjach o rozdziale kredytów na odbudowę. Zakup i rozdział tych materiałów poddany będzie osobistej kontroli wojewodów.

III. ^d Kredytowania odbudowy przemysłu budowlanego i materiałów budowlanych^d

^d 1.^d Rozmiary i szybkość odbudowy uwarunkowane są w znacznym stopniu rozwojem przemysłu budowlanego i zdolnością produkcyjną przemysłu w zakresie materiałów budowlanych. Jednym więc z podstawowych żądań akcji kredytowej, jeśli chodzi o podległy Ministerstwu Odbudowy przemysł materiałów budowlanych o charakterze ściśle lokalnym, będzie odbudowa, remont i zabezpieczenie odpowiednich zakładów i urządzeń produkcyjnych. Na ten cel przewiduje się pomoc ze środków budżetowych w postaci kredytów zwrotnych i z kredytów bankowych.

IV. ^d Kredytowanie odbudowy miasta^d

^d 1.^d W miastach usunięcie zagrażających bezpieczeństwu ruin, oczyszczenie zasadniczych szlaków drogowych, uruchomienie zakładów użyteczności publicznej i remont gmachów publicznych tworzy ramy dla odbudowy i remontu budynków mieszkalnych i przemysłowych.

^d 2.^d Zabezpieczenie, remont i odbudowa urządzeń komunikacyjnych zakładów użyteczności publicznej i budynków publicznych, dalej prace tego typu, jak usuwanie zagrażających bezpieczeństwu gruzów, o ile nie mogą być one usunięte w inny sposób, korzystają z subwencji.

^d 3. ^d Zabezpieczenie i remont budynków mieszkalnych, należących do państwa, korzystających z subwencji. Zabezpieczenie i remont budynków mieszkalnych, stanowiących własność samorządu i spółdzielni, odbywa się w zasadzie kredytów zwrotnych. W wypadkach specjalnych mogą być przyznane subwencje. Dalsza pomoc udzielana będzie z kredytów bankowych.

^d 4. ^d Kredytowanie remontu prywatnych domów mieszkalnych w miastach odbywać się będzie wyłącznie z uruchomionych później kredytów bankowych. Natomiast zabezpieczenie prywatnych budynków mieszkalnych może mieć miejsce w wypadkach nagłych z kredytów zwrotnych.

^d 5. ^d Za zabezpieczenie i remont budynków prywatnych, użytkowanych przez władze samorządowe i państwowe, udziela się kredytów zwrotnych. Zabezpieczenie pretensji Państwa z tego tytułu w razie przejęcia budynków przez jego właściciela, uregulowane zostanie później.

^d 6. ^d Pomoc kredytowa na zabezpieczenie i remont budynków prywatnych, znajduje się pod zarządem państwowym i Samorządu, przez nie nieużytkowanych, oparta jest na tych samych zasadach co w stosunku do pozostałych budynków prywatnych.

^d 7. ^d W odniesieniu do budynków prywatnych zakładów przemysłowych stosowane będą te same zasady kredytowania, jak do prywatnych budynków mieszkalnych. Te prywatne obiekty przemysłowe, które zastępczo wypełniają funkcje zakładów użyteczności publicznej, korzystać mogą z kredytów zwrotnych.

^d 8. ^d W zakresie bezpieczeństwa budynków zabytkowych, pomoce kredytowe dostarcza Ministerstwo Kultury i Sztuki. Kredyty te są udzielane po indywidualnym zbadaniu każdego wypadku przez konserwatorów wojewódzkich. Dodatkowe kredyty na zabezpieczenie i remont mogą być udzielone na zasadach ogólnych, stosowanych w akcji kredytowania odbudowy.

V. ^d Kredytowanie odbudowy wsi ^d

^d 1. ^d Na wsi odbudowa niezbędnych budynków gminnych i obiektów użyteczności publicznej, rozwój drobnego przemysłu spółdzielczego materiałów budowlanych, dalej akcja szkolenia instruktorów budownictwa wiejskiego, tworzy podstawy dla odbudowy zniszczonych gospodarstw wiejskich.

^d 2. ^d Organizacje gminne i spółdzielcze drobnego przemysłu budowlanego, zarówno istniejące jak i organizujące się, korzystają z kredytów zwrotnych, przy czym należy finansować w pierwszej kolejności te z nich, które posiadają częściowo własne środki.

^d 3. ^d Organizacja i utrzymanie kursów instruktorskich budownictwa wiejskiego odbywać się będzie z subwencji.

^d 4. ^d Odbudowa zniszczonych gospodarstw wiejskich jest subwencionowana. Subwencje te udzielane w zasadzie w materiałach budowlanych wynosić mogą od 8 do 12 tysięcy złotych na poszczególne gospodarstwa, zależnie od lokalnych

warunków. Suma ta dla zagród częściowo tylko zniszczonych będzie odpowiednio zmniejszona. Dalsza pomoc udzielana będzie z kredytów bankowych.

^d 5.^d Zabezpieczenie, remont i odbudowa budynków gminnych i zakładów użyteczności publicznej korzystać może z subwencji.

VI. ^d Rozprowadzenie kredytów^d

^d 1.^d Udzielenie subwencji i kredytów zwrotnych na odbudowę osobom prywatnym odbywa się tylko na podstawie ogłoszonych publicznie warunków. Warunki te ustalono zależnie od lokalnych sytuacji przez władze powołane do przyznawania kredytów, materiały jakich kredyty w danej chwili mogą być udzielane, dopuszczalny stosunek kredytu do ogólnego kosztorysu odbudowy lub do posiadanych przez kredytobiorców środków itp.

^d 2.^d Przyznawanie subwencji i kredytów zwrotnych na odbudowę odbywa się:

a) dla kredytobiorców w miastach przez miejskie władze budowlane,

b) dla kredytobiorców na wsi przez powiatowe władze budowlane na wniosek Powiatowej Komisji Odbudowy.

^d 3.^d Rozprowadzenie kredytów towarowych, do czasu przejścia tych funkcji przez aparat Centrali Materiałów Budowlanych ma być wykonywany przez miejscowy aparat rozdzielczy w pierwszym rzędzie przez „Społem”¹⁸¹. Techniczny sposób rozprowadzenia kredytów gotówkowych ustalają na razie władze miejscowe.

VII. ^d Zarządzenie organizacyjne^d

^d 1.^d Rozpoczęcie odbudowy obiektu lub innych prac związanych z odbudową na które został przyznany kredyt, winno się rozpocząć w ciągu miesiąca od udzielenia kredytu. W przeciwnym razie może nastąpić cofnięcie kredytów.

^d 2.^d Specjalne sankcje muszą być zastosowane dla uniemożliwienia odsprzedaży materiałów budowlanych, dostarczonych w ramach kredytu, jak również dla użycia przyznanych środków pieniężnych na inne cele.

^d 3.^d Sprawozdanie z wykonania akcji kredytowej winny być przesyłane co miesiąc. W sprawozdaniach pozycje wydanego na odbudowę kredytu rozbija się na 1) robociznę, 2) koszty materiałowe, 3) koszty transportu, 4) koszty ogólne. Należy również podać cyfrę zatrudnionych robotników o ile prace nie są wykonane w zakresie gospodarskim. Do czasu zorganizowania odpowiedniego aparatu sprawozdawczego, obowiązują sprawozdania uproszczone, podane w instrukcjach miesięcznych.

APP, PDO, 1, s. 3-6.

¹⁸¹ Spółdzielnia Społem – w 1948 roku nastąpiło połączenie działających w Poznaniu Spółdzielni: „Zgoda”, „Jedność”, „Robotników”, „Konsum Urzędów Polskich”, „Traktorzysta” i Spółdzielni Pracowników Urzędu Wojewódzkiego w nową Spółdzielnię pod nazwą Powszechna Spółdzielnia Spożywców.

^dDo pkt. 8 porządku obrad: ^d Obywatel wiceprezydent Cieśliński przedstawia 3 sprawy mające podstawowe znaczenie dla realizacji zagadnienia odbudowy miasta:

a) Sprawę przystąpienia gminy do przedsiębiorstwa przez Rząd powołanego pod nazwą: „Centrala Materiałów Budowlanych” Spółka z o. o. Powołanie do życia tego przedsiębiorstwa ma zapobiec brakowi kredytów i brakowi materiałów, co było chroniczną chorobą zagadnienia odbudowy. Skarb Państwa reprezentowany przez Ministerstwo Odbudowy zastrzega sobie 51% udziału w spółce. Jako dalsi udziałowcy przewidziani są Społeczne Przedsiębiorstwa Budowlane, Spółdzielnia Społem i dwa miasta, Poznań i Gdańsk. Z uwagi na ważność zagadnienia, w szczególności w dziedzinie zaopatrzenia materiałowego przystąpienie gminy do powstającego przedsiębiorstwa jest rzeczą, pożyteczną i konieczną.

b) W obecnej chwili istnieje tylko jedno przedsiębiorstwo budowlane, które w skali dużej może być użyte do odbudowy. Jest to tzw. Społeczne Przedsiębiorstwo Budowlane, które jednak nieomal w całości absorbuje odbudowa Warszawy. Inne przedsiębiorstwa są znacznie mniejsze i mogą być użyte jedynie do obsłużenia fragmentów odbudowy. Ażeby temu brakowi zapobiec, powołuje się do życia przedsiębiorstwo, w skład którego weszłyby Gmina miasta Poznania, Bank Związku Spółek Zarobkowych¹⁸², Zjednoczenie Przemysłu Budowlanego i ewentualnie Polski Związek Zachodni¹⁸³. Przystąpienie gminy do tego przedsiębiorstwa pociągnie za sobą prawne obciążenie finansów gminy, przyszłość jednak daje pełną gwarancję nie tylko amortyzacji wkładów, ale również i pewnych dochodów.

c) Zniszczenie Poznania postawiło tutaj Wydział Techniczno-Budowlany przed licznymi i zupełnie nieznanymi zadaniami, jakie w normalnych warunkach Wydział ten nie spełniał. W Warszawie dla spełniania tych zadań powołano specjalny urząd tzw. „Biuro Odbudowy Stolicy”. Istnieje zamiar utworzenia podobnej instytucji do odbudowy Poznania. Jednak niskie uposażenie, jaki Zarząd miasta wypłaca siłom technicznym jest groźbą opuszczenia naszej administracji technicznej przez najlepsze siły. Już dzisiaj istnieje obawa, że w razie utworzenia Biura Odbudowy Poznania Zarząd miasta nie będzie miał sił technicznych do obsadzenia tegoż biura. Ponieważ ustawa z roku 1924 o dostosowaniu uposażeń pracowników samorządowych do uposażeń urzędników państwowych daje możliwość podwyższenia uposażenia sił technicznych, było by wskazane, by Miejska Rada

¹⁸² Bank Związku Spółek Zarobkowych – bank założony w 1885 roku zrzeszający polskie spółdzielnie kredytowe zaboru pruskiego. W latach 1918-1938 należał, obok Banku Handlowego w Warszawie, do największych banków prywatnych na ziemiach polskich. Został zlikwidowany w 1950 roku.

¹⁸³ Polski Związek Zachodni – organizacja patriotyczna powstała w 1934 roku z przekształcenia Związku Obrony Kresów Zachodnich.

Narodowa skorzystała z tego przepisu i upoważniła Zarząd miasta do podwyżki płac pracowników technicznych Wydziału Techniczno-Budowlanego.

W dyskusji nad powyższymi wnioskami zabrał głos obywatel Kowalewski, który zarzucił, iż odbudowę należy rozpocząć od odbudowy mieszkań. Co do wniosku obywatela Cieślińskiego o przystąpienie gminy do dwóch przedsiębiorstw, to mówca wyraża obawę, iż rozchodzi się o powstanie dwóch nowych karteli, które przed rokiem 1939 były tak namiętnie zwalczane. Poza tym zabija się w ten sposób inicjatywę prywatną, a przecież Rząd wyraźnie podkreślił ważność i konieczność zachowania tej inicjatywy. Wreszcie mówca wyraził obawę, iż na tych przedsiębiorstwach możemy wyjść nieszczególnie, jak np. na spółce przedwojennej „Lot”, na imprezie Powszechnej Wystawy Krajowej¹⁸⁴ itp. Co do podwyższenia płac pracowników technicznych, to uznając konieczność takiej podwyżki sądzi, że należy ją załatwić generalnie i objąć nią również pracowników fizycznych. Wreszcie uważa, iż wszystkie trzy zagadnienia powinny być zbadane przez naszych prawników.

Obywatel Syndyk Januskiewicz prostuje twierdzenie obywatela Kowalewskiego jakoby chodziło o powstanie nowych karteli. Powstanie nowych przedsiębiorstw jest koniecznością życiową, a odraczenie sprawy mogło by pociągnąć znaczne straty dla miasta, dlatego proponuje uchwalenie wniosków obywatela Cieślińskiego.

Obywatel Walentek podnosi, iż utworzenie spółdzielni dla odbudowy miasta jest sprawą aktualną. Jeżeli natomiast chodzi o Społeczne Przedsiębiorstwo Budowlane, to na razie w Poznaniu nic się nie robi. Nie należy likwidować drobnych przedsiębiorstw prywatnych, gdyż istnieją również i drobne roboty. Odbudowę mieszkań należy przeprowadzić drogą przymusu, wywieranego na administratorów i właścicieli domów.

Obywatel Seydlitz stwierdza, iż sprawa odbudowy jest istotnie paląca, sądzi jednak, że wzorowanie się na przykładzie Warszawy nie jest słuszne, gdyż stworzone w Warszawie instytucje realizacji odbudowy stolicy nie zdały egzaminu, przeciwnie zbiurokratyzowały się i uczyniły problem zbyt ciężki. Jest to zresztą opinia prasy warszawskiej. Błędy warszawskie należy wykorzystać i stworzyć dla Poznania inną organizację, która by sprawę odbudowy ruszyła z miejsca, zaś wnioski obywatela Cieślińskiego proponuję odesłać do Komisji Odbudowy Miasta.

Obywatel dyrektor Kaczmarek porusza konieczność szybkiej decyzji w sprawach odbudowy, gdyż przewlekanie sprawy daje straty materialne. Kraków, który decyduje się szybko mimo tego, że jest niezniszczony uzyskał kredyty w tej samej wysokości co Poznań, aby dla miasta coś wytargować. Materiały budowlane są

¹⁸⁴ Powszechna Wystawa Krajowa (tzw. PeWuKa) – zorganizowana w 1929 roku wystawa z okazji dziesięciolecia odzyskania niepodległości. Miała na celu zilustrować osiągnięcia gospodarcze odrodzonego państwa i być „wielką manifestacją moralną”, pokazującą procesy integracyjne rozbitego zaborami społeczeństwa. Tereny wystawowe zajmowały powierzchnię 65 ha – oprócz Międzynarodowych Targów Poznańskich także obszary od głównego dworca kolejowego aż do ul. Chociszewskiego i ul. Promienistej.

bardzo nikle. Na pierwszym planie postawiliśmy sobie do zimy usunąć chociaż większe szkody w dachach. Nie mamy w tej chwili prawie zupełnie papy, resztkami dachówki pracujemy, a wytwórnie są nieczynne. Mimo nacisku Wydziału Przemysłowego cegielni nie można uruchomić, bo nie mają opału; podobnie ma się z fabryką papy w Poznaniu, której nie zdołano dotychczas uruchomić, tak samo szkło przychodzi do Poznania kapkami, a gdy mieliśmy większą ilość otrzymać, brakło pieniędzy. Potem kwestia blachy, z którą jednak nie jest tak bardzo trudno. Gdy się słyszy narzekania, że sezon mija a nic się nie zrobiło, jest dziwne, bo nie było czym robić. Do rozbiórek wszystkie instancje nakłaniają; Urząd Wojewódzki stale nas monituje, władze prokuratorskie grożą nam karami, a środki, którymi dysponujemy, są bardzo nikle. Mamy jedyną maszynę, do której brak nam środków zapędowych, brak nam ludzi, posługujemy się tylko jeńcami. Od 3 dni mieliśmy przydzielonych jeńców, ale dzisiaj znów ich nie mamy. Kwestia jeńców powinna być rozwiązana, gdyż Biuro Pośrednictwa Pracy nie może nam dostarczyć w ogóle ludzi. Nam nie wolno wydawać robót systemem dniówkowym, trzeba rozpisac przetarg; do tego jest potrzebny duży sztab sił technicznych, których jest wielki brak. To żądanie opóźnia wydanie większych robót. Będziemy musieli wstrzymać roboty a przejść do usuwania gruzu. Personel techniczny, który został w lutym zmontowany, przystąpił do pracy już w lutym; 17 lutego rozpoczęto już pierwsze prace remontowe. Pracowali na kredyt prawie 3 miesiące. Dziś przez przeciąganie wypłat, przez niskie uposażenie im – za które żaden człowiek wyżyć nie może – zrażeni, chcą odpłynąć i nie wiadomo w jaki sposób ich zatrzymać. Mam nakaz obywatela Prezydenta, że nie wolno się zgodzić na odejście żadnego pracownika etatowego. Nieetatowi, młodzi, odchodzą bez zgody Zarządu Miejskiego i personel się zmniejsza, zostają tylko dawniejsi, etatowi, którym się tę pracę pcha. Dział, który przerobił 1500 wypadków domów uszkodzonych, tylko w 50% jest obsadzony w porównaniu do zespołu sił przedwojennego, a jest odpowiedzialny za stan mieszkań miasta. Dotychczas wyremontowano 85 domów mieszkalnych, częściowo szkoły, 35 budynków użytku publicznego, w większej mierze szpitale. Wykonuje się tylko prace najpilniejsze, a to z powodu braku pieniędzy, materiałów i sił roboczych. Obywatel Szukała podnosi brak taboru jako główną przyczynę unieruchomienia dzieła odbudowy. Miasto nie powinno przystępować do nowych spółek akcyjnych, a powinno zwrócić uwagę na prywatnych przedsiębiorców dysponujących taborem i przy ich pomocy uruchomić odbudowę.

W dalszej dyskusji zabierają głos obywatele Kowalewski, mgr Szłapczyński, Seydlitz i Kulisiewicz.

Obywatel wiceprezydent Drabowicz podkreślił, iż nie można tak nagle załatwić spraw zasadniczych, jakie zawarte są w wnioskach obywatela wiceprezydenta Cieślińskiego. Również obywatel przewodniczący Piękniewski¹⁸⁵ uważa, iż Miejską

¹⁸⁵ Zygmunt Piękniewski (1892-1968) – działacz ruchu robotniczego. W marcu 1945 roku wrócił do Poznania i znalazł się w gronie organizatorów władzy ludowej w Wielkopolsce. Był kierow-

Radę Narodową zaskoczyła nagłość sprawy, która normalnie rzecz biorąc, winna być przez Radę rozpatrzona w trybie normalnego postępowania.

Obywatel Prezydent Miasta przyznaje, iż jego również zaskoczyła nagłość sprawy, jednak skoro zamierzenia Ministerstwa mają tak nagły charakter, a sama sprawa jest bez wątpienia dla miasta pożyteczną, proponuje, by jej nie odwlekać i wysłać do Warszawy delegata, który by wtajemniczył się w szczegóły organizacyjne obu przedsiębiorstw, a następnie zdał sprawozdanie Miejskiej Radzie Narodowej.

Po wyczerpaniu dyskusji uchwalono:

ad a) wniosku obywatela wiceprezydenta Cieślińskiego:

Miejska Rada Narodowa zgadza się w zasadzie na wniosek obywatela Cieślińskiego z tym, że ostateczna decyzja nastąpi po zaznajomieniu się ze szczegółami zagadnienia.

W tym celu deleguje Miejska Rada Narodowa obywateli wiceprezydenta Cieślińskiego, radnych Seydlitza i Walentka na posiedzenie do Warszawy celem zaznajomienia się z zasadami Spółki, obowiązkami miasta jako udziałowca itp.

O ile interes miasta jako udziałowca w Spółce będzie korzystny, należy się zgodzić na przystąpienie do Spółki z tym, że decydującym czynnikiem będzie Miejska Rada Narodowa.

ad b) wniosku obywatela wiceprezydenta Cieślińskiego:

Uchwała się odesłanie wniosku do Komisji Techniczno-Budowlanej i Prawniczej, które na wspólnym posiedzeniu wniosek rozpatrzą.

ad c) wniosku obywatela wiceprezydenta Cieślińskiego:

Uchwalono wniosek jednogłośnie.

APP, MRN, 16, s. 43v-45v (fragment).

16

1945 czerwiec 21, Poznań – Zestawienie wydatków przeznaczonych na odbudowę w miesiącu sierpniu 1945 roku

Zarząd Miejski w Poznaniu

Wydział Techniczno-Budowlany

^d Zestawienie wydatków ^d

o sprawozdania finansowego dla Ministerstwa Odbudowy za sierpień 1945 roku

nikiem Wydziału Kadr i członkiem Egzekutywy Komisji Wojewódzkiej Polskiej Partii Robotniczej w Poznaniu, przewodniczącym pierwszej Rady Narodowej miasta Poznania, następnie Wojewódzkiej Rady Narodowej. Pełnił też obowiązki posła do Krajowej Rady Narodowej.

Nr poz.	Tytuł budowlany	Podział wydatków na Oddziały:				Wydatki razem zł
		III/3 zł	III/4 zł	III/5 zł	III/6 zł	
1.	Dział 5 § 17a	-	443	-	-	443
2.	Dział 5 § 17a	-	137 662,57	-	-	137 662,57
3.	Sumy przechodnie – Odbudowa miasta I	8 417 380,50	1 165 061,94	404 444,60	73 080,64	10 059 967,68
4.	Sumy przechodnie – Odbudowa miasta II	4 837 777,15	177 091,50	51 543	-	5 066 411,65
5.	Sumy przechodnie – Ochrona zabytków	430 885,42	-	-	-	430 885,42
6.	Zaliczki budżetowe – należne przedsiębiorstwom	-	-	-	106 274,17	106 274,17
Stan wydatków do 31 lipca 1945		13 686 043,07	1 480 259,01	455 987,60	179 354,81	15 801 644,49
Stan wydatków per 31 sierpnia 1945		17 951 946,48	1 277 726,21	389 030,60	-	19 618 703,29
		31 637 989,55	2 757 985,22	845 018,20	179 354,81	35 420 347,78

1945 czerwiec 25, Poznań – Protokół z konferencji w sprawie ujednoczenia postępowania przy badaniu wykonanych remontów budynków uszkodzonych w czasie działań wojennych

Celem ujednoczenia postępowania przy badaniu wykonanych remontów budynków uszkodzonych na skutek działań wojennych i wystawianiu poświadczeń dla właścicieli domów odbyła się na skutek pisma przewodniczącego komisji mieszkaniowych stołecznego miasta Poznania z dnia 11 czerwca 1945 – l.dz. II 129/45 konferencja w Wydziale Techniczno-Budowlanym w dniu 26 czerwca 1945.

W konferencji brali udział:

III Wiceprezydent stołecznego miasta Poznania – obywatel Cieśliński
 przewodniczący komisji mieszkaniowych – obywatel Kosicki
 dyrektor Wydziału Techniczno-Budowlanego – obywatel Kaczmarek
 kierownik Oddziału Nadzoru Budowlanego – obywatel Maniewski
 kierownik Oddziału Budownictwa Naziemnego – obywatel Kotecki
 kierownik Oddziału Planowania – obywatel inż. Zieliński
 kierownik biura Oddziału Nadzoru Budowlanego – obywatel Podkowski.

Na wstępie omówił obywatel Kosicki szczegółowo przepis art. 10 ust. o dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 7 września 1944 o komisjach mieszkaniowych według którego budynki uszkodzone na skutek działań wojennych, a gruntownie wyremontowane przez właściciela na jego koszt podlegają zwolnieniu z przymusowej gospodarki mieszkaniowej, o ile właściciel przedłoży odpowiednie poświadczenie [do] Oddziału Nadzoru Budowlanego.

Postanowiono ewentualne uszkodzenia podzielić na 3 kategorie, a mianowicie:

- a) zniszczenie całego budynku względem poszczególnych mieszkań
- b) zniszczenie kapitalne w poszczególnych ubikacjach
- c) remonty nie gruntowne a tylko porządkowe nie wpływające na możliwość użytkowania ubikacji.

Zniszczenie do pkt. a) i b) musi być poważne, a mianowicie w konstrukcyjnych elementach obiektu jak w ścianach, stropach itp. i dopiero po gruntownym wyremontowaniu tych obiektów udzielone zostanie poświadczenie wymagane w myśl powzięte na wstępie dekretu. O możliwości udzielenia poświadczenia zadecyduje trzyosobowa komisja składająca się z uprawnionych budowniczych Oddziału Nadzoru Budowlanego i Oddziału Budownictwa Naziemnego oraz przedstawiciela komisji mieszkaniowych.

Komisje ustanowione na wniosek kierownika Oddziału Nadzoru Budowlanego obywatela Maniewskiego.

W wypadku gruntownego wyremontowania ubikacji będących częścią całego obiektu mieszkalnego może nastąpić zwolnienie tylko wyremontowanych ubikacji, a nie całego obiektu.

Odnośnie do remontów w punkcie c) oświadczył przewodniczący komisji mieszkaniowych, że koszty takiego remontu jak i inne np. klatki schodowej, dachów, tynków, instalacji, piecy itp. mogą być na wniosek właściciela i na podstawie orzeczenia komisji mieszkaniowej rozłożone na lokatorów zgodnie z art. 4 pkt. f) dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 7 czerwca 1944 roku.

APP, ZMP, 70, s. 109-109v.

18

1945 lipiec 2, Poznań – Rozprowadzenia kredytów do końca lipca 1945 roku

1.	Usuwanie gruzów	600 000 zł
2.	Rozbiórka	1 200 000 zł
3.	Przeczyszczenie głównych szlaków	840 000 zł
4.	Uruchomienie instalacji użyteczności publicznej	2 600 000 zł
5.	Remont gmachów publicznych	2 200 000 zł
6.	Zabezpieczenie wartościowych obiektów, zakładów użyteczności publicznej	160 000 zł
7.	Remont mieszkań	4 200 000 zł
	Razem	<u>12 000 000 zł</u>

APP, ZMP, 51, s. 81.

19

1945 lipiec 10, Poznań – Projekt budżetu Wydziału Techniczno-Budowlanego w latach 1945/46

Dział	Rozdział	Oznaczenie tytułu	Wydatki osobowe	Wydatki rzeczowe	Razem	Fol. poz. budż.	Fol. zal. budż.
^d I. Wydatki zwyczajne ^d							
V	A	Drogi i place	5 185 337	8 485 000	13 670 337	1	1-3
V	B	Mosty	1 141 200	2 999 800	4 141 000	2	1-2
V	C	Budownictwo Wodne	2 189 000	1 044 000	3 233 000	3	1-2
Va	A	Pomiary	1 677 400	2 114 600	2 792 000	4	1-2

Va	B	Rozbudowa miasta	2 250 000	916 000	3 166 000	5	1-2
Va	C	Budownictwo Naziemne	3 346 952	641 000	3 987 952	6	1-2
VIII	-	Zielenie i Ogrody	16 824 390	9 663 000	26 487 390	7	1
XIX	-	Nadzór Budowlany	602 000	299 000	901 000	8	1
			<hr/>				
			33 216 279	26 162 400	59 378 679		

^dII. Wydatki nadzwyczajne ^d

V		Budowa nowych ulic		23 370 000	23 370 000	9	1-2
V		Odbudowa mostów		28 214 000	28 214 000	10	1
V		Budownictwo Wodne		775 000	775 000	11	1
Różne		Budownictwo Naziemne		59 000 000	59 000 000	12	-
VIII		Zielenie i Ogrody		44 130 000	44 130 000	13	-
				<hr/>			
				155 489 000	155 489 000		

^dIII. Dochody ^d

^dWpływy ^d

V		Oplaty Nadzoru Budowlanego		40 000		14	
VI		z Betoniarni Miejskiej		1 500 000		15	
VI		Plany i prace miernicze		77 000		16	
VI		Zielenie i Ogrody Miejskie		389 500		17	
				<hr/>			
				2 015 500			
		Renta wojewódzka na utrzymanie dróg państwowych		1 242 000		18	

APP, ZMP, 49, s. 60.

1945 lipiec 20, Warszawa – Zarządzenie Ministra Odbudowy w sprawie podziału wydziałów komunikacyjno-budowlanych w urzędach wojewódzkich na wydziale odbudowy i wydziały komunikacyjne

Przesyłając w załączniku 1 egzemplarz zarządzenia Ministrów Odbudowy i Komunikacji z dnia 19 lipca 1945 roku w przedmiocie podziału wydziałów komunikacyjno-budowlanych w urzędach wojewódzkich na wydziały odbudowy i wydziały komunikacyjne – zarządzam:

1. Pełnienie obowiązków naczelników wydziałów odbudowy należy poruczyć kierownikiem dotychczasowych oddziałów budowlanych i przypadków, uregulowanych już odmiennym zarządzeniem personalnym.

2. Utworzenie wydziałów odbudowy w zasadzie nie powinno samo przez się spowodować przyjęcia do służby nowych pracowników.

3. W miarę potrzeby należy wydziały odbudowy podzielić na oddziały w trybie § 40 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 sierpnia 1931 roku (Dz.U.R.P. Nr 76, poz. 611).

Schemat organizacyjny i skład etatów wydziału odbudowy w urzędzie wojewódzkim załącza się.^{a a}

^d 2 załączniki.^{d186}

^d Załącznik nr 1^d

^f Zarządzenie^f

Ministrów Odbudowy i komunikacji w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej z dnia 19 lipca 1945 roku o podziale wydziałów komunikacyjno-budowlanych w urzędach wojewódzkich na wydziały odbudowy i wydziały komunikacyjne.

Na podstawie artykułów 35 i 36 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 roku (Dz.U.R.P. nr 80, poz. 555 z 1936 roku i § 39 ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 sierpnia 1931 roku (Dz.U.R.P. nr 76, poz. 611) zarządza się co następuje:

^d § 1.^d

Z zakresu działania wydziałów komunikacyjno-budowlanych w urzędach wojewódzkich wydziela się sprawy należące do oddziałów budowlanych, a w szczególności sprawy: nadzoru budowlanego, nadzoru nad wykonywaniem zawodu kierownika robót budowlanych, odbudowy, budowy i konserwacji budynków państwowych, ogólnego zarządu nieruchomościami państwowymi, techniki sanitarnej,

¹⁸⁶ Niedodany załącznik 2: „Schemat organizacyjny i skład etatów Wydziału Odbudowy w Urzędach Wojewódzkich”. APP, PDO, 1, s. 85-86.

grobownictwa wojennego, nadzoru pod względem techniczno-budowlanym nad zakładami i urządzeniami użyteczności publicznej, nadzoru nad przedsiębiorstwami budowlanym i rzemiosłem budowlanym, sprawy organizacji produkcji materiałów budowlanych dla potrzeb miejscowych i sprawy polityki budowlanej, terenowej, osiedleńczej i mieszkaniowej.

^d § 2. ^d

Dla spraw wydzielonych w § 1 tworzy się w każdym urzędzie wojewódzkim wydział o nazwie: „Wydział odbudowy” (znak Odb.), pozostałe zaś sprawy w zakresie działania dotychczasowego wydziału komunikacyjno-budowlanego załatwiane będą w wydziale, który otrzymuje nazwę „Wydział Komunikacyjny” (znak Kom.).

^d § 3. ^d

Wydziały odbudowy powinny przejąć od dotychczasowych wydziałów komunikacyjno-budowlanych personel i akta oddziałów budowlanych w terminie do dnia 31 lipca 1945 roku. ^a b ^a

^a a Podpisał: Michał Kaczorowski¹⁸⁷ – minister ^a

^a b Podpisali: Michał Kaczorowski – Minister Odbudowy

Jan Rabanowski¹⁸⁸ – Minister Komunikacji

dr Władysław Kiernik¹⁸⁹ – Minister Administracji Publicznej ^a

APP, PDO, 1, s. 84-85 (fragment).

21

1945 lipiec 26, Poznań – Pismo prezydenta miasta do Ministerstwa Odbudowy w sprawie utworzenia Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy

Panie Ministrze!

Powołując się na rozmowę z dnia 20 lipca 1945 roku, w której Pan Minister przyrzekł popieranie utworzenia Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy, przekładem w załączeniu projekt schematu oraz statutu organizacyjnego.

Ponieważ prace związane z odbudową miasta weszły na realne tory, piszę o rychłe zdecydowanie utworzenia Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy, której

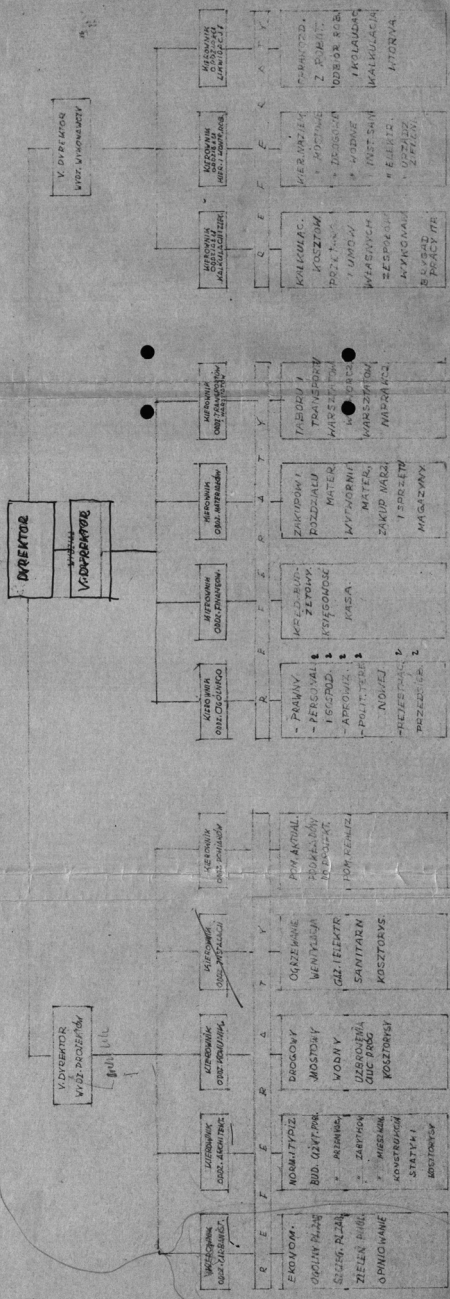
¹⁸⁷ Michał Kaczorowski (1897-1975) – ekonomista i architekt. Minister odbudowy w latach 1945-1949, poseł do Krajowej Rady Narodowej i na Sejm Ustawodawczy. W latach 1946-1949 prezes Głównego Urzędu Planowania Przestrzennego.

¹⁸⁸ Jan Rabanowski (1907-1958) – polityk. W latach 1956-1958 minister łączności. Od marca do czerwca 1951 roku minister kolei oraz minister komunikacji w latach 1945-1951.

¹⁸⁹ Władysław Kiernik (1879-1971) – polityk, działacz ruchu ludowego. Od czerwca 1945 do lutego 1947 roku minister administracji publicznej, a w latach 1947-1952 poseł na Sejm Ustawodawczy.

SCHEMAT ORGANIZACYJNY POZNAŃSKIEJ DYREKCJI ODBUDOWY

10

sygn. 6. p. 10

Ilustracja 6. Schemat Organizacyjny Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy (projekt)

powstanie w znacznym stopniu przyspieszy zrealizowanie szeroko zakrojonych planów odbudowy Poznania. ^{a a}

^a a Podpisał: architekt Cieśliński, w zastępstwie Prezydenta Miasta ^a

APP, PDO, 6, s. 2.

22

1945 lipiec 26, Poznań – Kosztorys na wykonanie prac zabezpieczających w kościele Najświętszej Maryi Panny¹⁹⁰ i Psalterii¹⁹¹ na Ostrowie Tumskim w Poznaniu

^d Stan ogólny ^d

Gotycki Kościół Najświętszej Panny Marii na Ostrowie Tumskim nie uległ wielkim zniszczeniom. Wiązary dachowe są nienaruszone, a zniszczone jedynie miejscami olacenie i postrzelana dachówka w typie „mnich” i „mniszka” są 3 średnie uszkodzenia szczytu frontowego strzałów armatnich, które należy zamurować tymczasem zwykłą cegłą. Poza tym są niewielkie uszkodzenia od wstrząsów, sklepienie nawy bocznej i [z] tego powodu pęknięcie zamurowanych dawniej okien fasady północnej. Ponieważ te ostatnie obie szkody grożą jednocześnie przebywającym w kościele niebezpieczeństwem w razie nowych wstrząsów, należy je jak najprędzej zabezpieczyć. Naprawa dachu może być wykonana dachówką zdjętą z Psalterii, aby wygląd kościoła nie uległ zeszpeceniu. Psalteria posiada dach w tym stopniu zniszczony, że będzie musiał być zabezpieczony innym materiałem ze względu na koszty.

^d 1. ^d około 13 m³ muru zniszczonego przez wybuch po usunięciu zniszczonej cegły tymczasowo nowoczesną cegłą na wapno zamurować wraz z założeniem odpowiednich otworów okiennych oraz ustawieniem rusztowania do 18 m wysokości według wskazówek kierownictwa budowy i zasad sztuki murarskiej

za 1 m ³ za materiał	350	
za 1 m ³ za robociznę	500	11 050

¹⁹⁰ Kościół Najświętszej Marii Panny – niewielki gotycki kościół znajdujący się na Ostrowie Tumskim w Poznaniu. Prawdopodobnie wzniesiony na miejscu kaplicy z X wieku. W obecnej postaci został wybudowany w latach 1431-1448 przez muratorów poznańskich Janusza Prusa i Mikołaja oraz muratora kościańskiego Jana Lorka. Trójnawowe, halowe wnętrze nakryte gwiaździstymi sklepieniami zdobi polichromia, witraże i ołtarz główny zaprojektowany w 1954 roku przez Wacława Taranczewskiego.

¹⁹¹ Psalteria na Ostrowie Tumskim – budynek położony przy ul. Mieszka I na Ostrowie Tumskim. Zbudowany około 1520 roku z fundacji biskupa Jana Lubrańskiego dla dwunastu psalterzystów katedralnych. W XIX i XX wieku przebudowano wnętrza. Odbudowany w 1947 roku po zniszczeniach wojennych.

^d2. ^dryczałem naprawić sklepienie nawy bocznej, a mianowicie brakującą część żebrowania (około 1 m) z istniejącej cegły fasonowej, starannie wstawić i na zaprawie wapienno-cementowej zamurować, a od strony dachu zaprawa orapować i wyrównać. Wszystko wykonać wraz z ustawieniem rusztowania około 10 m wysokiego oraz z wszelkimi pracami pobocznymi według wskazówek kierownika budowy i zasad sztuki murarskiej

za materiał i robociznę	5 000
-------------------------	-------

^d3. ^d2 otwory gotyckiego około 2 m szerokie a 6 m wysokie zamurowane a popękane od wstrząsów, zabezpieczyć. Należy z zewnątrz i wewnątrz ca 1,50 fugę ostrożnie z zaprawy oczyścić nie uszkadzając cegły fasonowej, następnie zaprawa wapienno-cementowa żelazo 40/4 m/m w fugach oraz przez całą długość przymurować, szpary już istniejące po oczyszczeniu zaprawą wapienną naprawiać wraz z ustawieniem rusztowania do 10 m wysokości i wszelkimi pracami pobocznymi ściśle według wskazówek kierownika budowy i zasad sztuki murarskiej

za materiał	3000	
za robociznę	300	6 600

^d4. ^d45 m.b. łąt uszkodzonych przez pociski naprawić, a mianowicie części brakujące lub zniszczone wzmocnić i przybijając je z każdej strony dwoma gwoździami wraz z dostawą gwoździ i wszelkimi pracami pobocznymi, ustawieniem odpowiedniego rusztowania, przebraniem starannym odpowiedniej części pokrycia i zabezpieczeniem dachówek na miejscu, wszystko wedle wskazówek kierownictwa budowy i zasad sztuki ciesielskiej

za materiał	35	
za robociznę	25	2 700

^d5. ^d15m² dachu pokryć dachówką typu „mnicz i mniszka” po uprzednim wysegregowaniu i przeniesieniu ze zniszczonego dachu Psalterii dachówek identycznych, nadających się do użytku; każdą dachówkę należy miedzianym drutem do krokwi umocować. Wszystko wykonać ściśle według wskazówek kierownictwa i zasad sztuki dekararskiej

za materiał	35	
za robociznę	150	2 775

^d6. ^d15m² dachu pokryć dachówką karpiówka pojedynczo na wapno oraz z umocowaniem każdej dachówki drutem miedzianym do łąty. Zresztą jak w poz. 5

za materiał	35
za robociznę	150

^d7. ^d Pojedyncze dachówki zniszczone przez kulę wymienić wraz z umocowaniem drutem miedzianym do łąt, ściśle wedle zasad sztuki dekararskiej i wskazówek kierownictwa budowy

ryczałtem 4 500

^d8. ^d Wysegregowanie staranne cegły gotyckiej, całej i połówek, fasonowej i zwykłej z rozbiórki przy budowie względnie z gruzu powstałego podczas zniszczeń wojennych, nadającej się jeszcze do użycia wraz z ustawieniem jej w najbliższym otoczeniu kościoła wskazanym przez kierownictwo budowy w stosy po 100 sztuk

za 100 sztuk 55 300

^d9. ^d 15 m³ wywiezienie gruzów i śmieci pozostałych po remoncie oraz powstałych podczas zniszczeń wojennych i całkowite oczyszczenie miejsca pracy za 1m³

110 1 650

Razem 34 757 zł

^d10. ^d Wydatki nieprzewidziane 5 425

40 000 zł

Podpisała Janina Czarnecka¹⁹², kierownik budowy.

APP, ZMP, 103, s. 21-23.

23

1945 lipiec 26, Poznań – Projekt statutu organizacyjnego Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy

^dI. Postanowienie wstępne ^d

§ 1.

Po myśli art. 6 ust. (2) Dekretu z dnia 24 maja 1945 roku o utworzeniu Ministerstwa Odbudowy (Dz.U.R.P. nr 21, poz. 123) zostaje z dniem _____¹⁹³ 1945 roku powołana do życia Poznańska Dyrekcja Odbudowy.

¹⁹² Janina Zofia Czarnecka (1898-1974) – architektka. Po wojnie, w 1945 roku, wróciła do Poznania, gdzie została rzeczoznawcą do spraw budowlanych Banku Gospodarstwa Krajowego. Pracowała również w Pracowni Architektonicznej Wydziału Rozbudowy Miasta. Od 1946 roku członkini powojennego Stowarzyszenia Architektów Rzeczypospolitej Polskiej. W latach 1949-1961 starsza projektantka biura „Miastoprojekt” Poznań. Pracowała przy odbudowie Biblioteki Raczyńskich, opracowując całościową koncepcję architektoniczną.

¹⁹³ [Pusta przestrzeń jak w oryginale.]

^d II. Zakres działania ^d

§ 2.

Do zakresu działania Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy należy:

- a) odbudowa i budowa budynków państwowych i samorządowych,
- b) odbudowa i budowa zakładów użyteczności publicznej,
- c) odbudowa budynków zabytkowych,
- d) odbudowa i budowa obiektów przemysłowych,
- e) odbudowa i budowa urzędów komunikacyjnych,
- f) odbudowa i budowa uzbrojenia i terenu dróg
na obszarach administracyjnych miasta Poznania i zespołu miejskiego.

§ 3.

Odbudowę i budowę przeprowadza Poznańska Dyrekcja Odbudowy zasadniczo na podstawie własnych projektów z uwzględnieniem postulatów Urzędu Regionalnego Planowania Przestrzennego, Wojewódzkiego Wydziału Komunikacyjno-Budowlanego i Miejskiego Wydziału Techniczno-Budowlanego.

^d III. Władze ^d

Poznańska Dyrekcja Odbudowy podlega bezpośrednio Ministerstwu Odbudowy.

§ 5.

Na czele Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy stoi Dyrektor w osobie każdorazowego Wiceprezydenta miasta resortu technicznego, chyba że tenże nie jest architektem i członkiem Stowarzyszenia Architektów Rzeczypospolitej Polskiej¹⁹⁴.

§ 6.

Zastępcami dyrektora są dwaj wicedyrektorzy.

^d IV. Zasady podziału organizacyjnego ^d

§ 7.

Dyrekcja dzieli się na Wydziały, oddziały i referaty.

§ 8.

Na czele wydziałów stoi Dyrektor względnie Wicedyrektorzy, na czele oddziałów kierownicy oddziałów, a na czele referatów kierownicy tychże.

¹⁹⁴ Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej – ogólnopolskie stowarzyszenie zrzeszające architektów, założone w 1934 roku. Obecnie nosi nazwę Stowarzyszenie Architektów Polskich.

^dV. Szczegółowy podział czynności^d

^dA. Wydział I Projektowania^d

§ 9.

Na czele Wydziału I Projektowania stoi Wicedyrektor, który winien być architektem i członkiem Stowarzyszenia Architektów Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 10.

Do Wydziału I Projektowania poza sprawami niżej umówionymi należy współpraca z Urzędem Regionalnym Planu przestrzennego Wojewódzkiego Wydziału Komunikacyjno-Budowlanego i Miejskiego Wydziału Techniczno-Budowlanego.

Zdaniem Wydziału winno być dostarczenie materiałów we formie gotowej do realizacji.

§ 11.

Wydział Projektowania dzieli się na następujące oddziały:

1. urbanistyczny,
2. architektoniczny,
3. komunikacyjny,
4. instalacyjny,
5. pomiarów.

§ 12.

W skład Oddziału 1 Urbanistycznego wchodzi następujące referaty:

1. Ekonomiczny – podstawowe studia ekonomiczne do planowania przestrzennego odbudowy i rozwoju miasta;
2. Ogólnego planu zabudowy – projektowanie ogólnego planu zabudowy miasta i zespołu miejskiego;
3. Szczegółowego plany zabudowy – projektowanie szczegółowych planów zabudowy dzielnic i fragmentów miasta ze szczególnym uwzględnieniem odbudowy zniszczeń, od niemczenia form i ochrony zabytków;
4. Zieleni publicznej – projektowanie rozmieszczenia zieleni publicznej w ramach ogólnego i szczegółowego planu zabudowy;
5. Opiniowania- opiniowanie pod względem urbanistycznym projektów odbudowy i budowy nowych budynków, zgłaszanych do miejskich władz budowlanych przez inicjatywę prywatną.

§ 13.

W skład Oddziału 2 architektonicznego wchodzi następujące referaty:

1. Budowli użyteczności publicznej,
2. Budowli przemysłowych,

3. Budowli mieszkalnych.

Ad 1-3 opracowanie szkicowych i szczegółowych projektów i rysunków roboczych odpowiedniej kategorii budynków w ścisłej współpracy z pozostałymi referatami;

4. normalizacji i typizacji – opracowanie projektów normalizacji i typizacji z elementów budowlanych i przystosowania do warunków miejscowych;

5. konstrukcji – obliczenia artystyczne wszelkiego rodzaju konstrukcji budowlanych oraz zagadnień szczegółowych dla referatów 1, 2, 3 i 4;

6. kosztorysowania – opracowanie kosztorysów wzorowych, opisów technicznych dla referatów 1, 2, 3 i 4;

§ 14.

W skład Oddziału 3 komunikacyjnego wchodzi następujące referaty:

1. Drogowy – projektowanie dróg,
2. mostowy – projektowanie mostów i wiaduktów,
3. wodny – projektowanie przepustów, obwałowań, regulacji rzeki, portów rzecznych,
4. uzbrojenia ulic i placów – projektowanie nowego uzbrojenia dróg, ulic, placów itp.,
5. kosztorysowania – opracowywanie kosztorysów dla pozostałych referatów.

§ 15.

Referaty Oddziału 3 komunikacyjnego pracują w ramach kompetencji określonych przez Ministerstwo Odbudowy.

§ 16.

W skład Oddziału 4 instalacyjnego wchodzi następujące referaty:

1. Instalacji sanitarnych – projekty urządzeń instalacji dla celów sanitarnych,
2. Instalacji ogrzewania – projekty urządzeń instalacji dla celów ogrzewania,
3. Instalacji wentylacyjnych – projekty urządzeń instalacji dla celów wentylacji,
4. Instalacji gazowych – projekty urządzeń instalacji dla celów użycia gazu jako dostawcy energii cieplnej,
5. Instalacji elektrycznych – projekty urządzeń instalacji dla celów światła, siły, telefonów, sygnalizacji i radia,
6. Instalacji wodociągowej i kanalizacyjnych – projekty urządzeń instalacji dla celów zapotrzebowania ludzkości we wodę oraz kanalizacji miasta, jako też projektu instalacji wodociągowych w budynkach,
7. Kosztorysowania – opracowywanie kosztorysów dla pozostałych referatów.

§ 17.

W skład Oddziału 4 Pomiarów wchodzi następujące referaty:

1. Pomiarów aktualizacyjnych – sporządzanie pomiarów celem aktualizacji posiadanych materiałów,
2. podkładów do projektów – sporządzanie podkładów pomiarowych potrzebnych do pracy projektodawczych pozostałych oddziałów,
3. pomiarów realizacyjnych – wyznaczanie w terenie linii regulacyjnych i punktów wysokościowych potrzebnych do realizacji budowli.

^dB. Wydział II – Administracyjno-Gospodarczy^d

§ 18.

Na czele Wydziału II – Administracyjno-Gospodarczego stoi Dyrektor Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.

§ 19.

Do Wydziału II Administracyjno-Gospodarczego poza sprawami niżej unormowanymi należy współpraca z Komitetem Rozbudowy Miasta i Komisją Techniczno-Budowlaną.

§ 20.

Wydział II Administracyjno-Gospodarczy dzieli się na następujące oddziały:

1. Ogólny,
2. Finansowy,
3. Materiałów i Sprzętów,
4. Transportu i Warsztatów.

§ 21.

W skład Oddziału 1 Ogólnego wchodzi następujące referaty:

1. personalny – sprawy personalne Dyrekcji,
2. prawny – porady i opinie prawne – pertraktacje, zawieranie umów, obrona interesów itp.,
3. Propagandy – organizacja propagandy celem zainteresowania opinii publicznej [a] także innych miast i województw sprawą odbudowy Poznania.
4. Polityki terenowej – stworzenie i dyspozycja zapasem gruntów celem realizacji polityki terenowej idącej po linii racjonalnej gospodarki miejskiej i dyrektyw wynikających z zamierzeń regulacyjnych Wydziału I Projektowania,
5. Apropowizacji – apropowizacja personelu Dyrekcji i osób zatrudnionych przy pracach przez Dyrekcję zleconych,
6. Ewidencji i Zaopatrzenia – ewidencja przedsiębiorstw, wytwórni źródeł zakupu itp. oraz zaopatrywanie biur Dyrekcji w materiały i sprzęt biurowy.

§ 22.

W skład Oddziału 2 Finansowego wchodzi następujące referaty:

1. Kredytowo-budżetowy – układanie preliminarzy budżetowych na okresy (fazy) odbudowy oraz wyjednywania kredytów, układane preliminarzy budżetów administracyjnych Dyrekcji,
2. Księgowości i kontroli – prowadzenie księgowości i kontrola rozliczeń z zaliczek,
3. Kasa

§ 23.

W skład Oddziału 3 Materiałów i Sprzętu wchodzi następujące referaty:

1. Zakupu i rozdziałów materiałów – zakup i rozdział materiałów przy uwzględnieniu zamierzeń Wydziału I, projektowania i potrzeb Wydziału III Wykonawczego,
2. Wytwórni materiałowych półfabrykatów i fabrykatów – nawiązywanie kontaktów, organizowanie dostaw itp.,
3. Zakupu i rozdziału narzędzi i sprzętu,
4. Magazyny – administracja magazynami i zamagazynowanymi w nich materiałami, narzędziami, sprzętów itp.

§ 24.

W skład Oddziału 3 Transportu i Warsztatów wchodzi następujące referaty:

1. Taboru własnego i transportu – zakup, przejmowanie i administracje własnym taborom transportowym, organizacja transportu dla celów odbudowy,
2. Warsztatów naprawczych – organizowanie i administracja warsztatami na cele naprawy środków transportu oraz innych maszyn i urządzeń służących odbudowie.

^dC. Wydział Wykonawczy ^d

§ 25.

Na czele Wydziału III Wykonawczego stoi Wicedyrektor, inżynier dróg i mostów.

§ 26.

Do zadań Wydziału III Wykonawczego, poza niżej uregulowanymi, należy współpraca ze Związkami Zawodowymi.

§ 27.

^dWydział III Wykonawczy ^d dzieli się na następujące Oddziały:

1. kalkulacji i zleceń,
2. kierownictwa i kontroli robót,
3. likwidacji.

§ 28.

W skład Oddziału 1 Kalkulacji i Zleceń wchodzi następujące referaty:

1. kalkulacji kosztów budowy – kalkulacji wskaźnika kosztów budowy w Poznaniu oraz badanie koniunktury cen rynku materiałów i sprzętu, kalkulowanie kosztorysów;

2. Przetargów i umów – rozpisywanie i rozpatrywanie przetargów, stawianie wniosków na zawarcie umów, wyczerpujące opracowania umów pod względem technicznym, dostarczenie pełnego materiału celem umożliwienia referatowi prawnemu szybkiego sformułowania umowy, względnie zawierania umów według formularzy wzorcowych;

3. Własnych zespołów wykonawczych, brygad pracy itp. – organizowanie i celowe rozporządzanie własnymi zespołami wykonawczymi przeznaczonymi do wykonywania szczególnie pilnych zadań doradczych, organizowanie i celowe rozrządzanie brygadami pracy itp.

§ 29.

W skład Oddziału II Kierownictwa i kontroli robót wchodzi następujące referaty:

1. Budownictwa naziemnego,
2. Budownictwa mostowego,
3. Budownictwa drogowego,
4. Budownictwa wodnego,
5. Budownictwa instalacyjnego,
6. Urzędzeń Zieleni Publicznych.

Każdy z powyższych referatów w swoim zakresie organizuje kierownictwo robót, prowadzi kontrole i sprawozdania z przebiegu robót w czasie ich trwania oraz akceptuje rachunki przejściowe za wykonanie w ramach zawartych umów.

§ 30.

W skład Oddziału III Likwidacji wchodzi następujące referaty:

1. Sprawozdań z robót – sprawozdania końcowe z robót wykonanych,
2. Odbiorze robót i kołaudacji,
3. Kalkulacji wtórnej – stawianie na podstawie kalkulacji wtórnej wniosków co do dalszych kalkulacji i racjonalizacji wykonania.

^dVI. Finanse^d

§ 31.

Wszystkie wydatki Dyrekcji i to tak administracyjne, personalne, jak i na odbudowę i budowę są pokrywane z funduszków Ministerstwa Odbudowy, z tym, że wydatki rzeczowe mogą być pokrywane też z funduszków innych Ministerstw

zależnie od przeznaczenia budowli, a także z funduszków uzyskanych przez Dyрекcję z ofiarności publicznej.

§ 32.

Rok budżetowy Dyrekcji pokrywa się rokiem budżetowym Gminy Miejskiej.

^dVII. Postanowienie końcowe^d

§ 33.

Dyrekcja ulega likwidacji po wykonaniu wytyczonych zadań lub też na wcześniejsze zarządzenie Ministerstwa Odbudowy.

APP, PDO, 6, s. 3-9.

24

1945 sierpień 8, Poznań – Uwagi do planu zabudowy miasta Poznania

Na szerszą skalę rozpoczęto pracę nad planem rozbudowy miasta jeszcze przed wojną w czasie konkursu na plan w roku 1930 i w roku 1931, kiedy rozpoczęto rozbudowywać Pracownię Urbanistyczną. Oczywiście plan ten dostosowany był do istniejących wtedy warunków zabudowy i ekonomicznych. Miasto posiadało swoje forum reprezentacyjne i szereg placów, które zupełnie wystarczały, choć niezupełnie były w charakterze polskim. Poruszono wprawdzie szereg zagadnień unowocześnienia miasta; dużo pomysłów dały rozwiązania konkursowe, lecz trudności finansowe i wywłaszczeniowe, brak terenów (olbrzymie płaszczyzny w śródmieściu należały do wojska) nie dopuszczały nowych, szerokich realizacji w śródmieściu. Właściwie wszystkie urządzenia były na miejscu – trochę wprawdzie przestarzałe, bo wcześniej od innych miast zrealizowane. Osiągnięcia urbanistyczne ograniczały się zatem do nowych dzielnic mieszkaniowych, powstających na zachodzie w wachlarzu pomiędzy ul. Bukowską a Marszałka Focha i na Winiarach.

Przedłużono i uzbrojono ul. Grunwaldzką, dano nową nawierzchnię i tramwaj.

Zadrzewiono ulice miasta, rozpoczęto zalesianie pasa Warty przy Naramowicach, co zostało przez Niemców zniszczone.

Wykonano dużo poprawek komunikacyjnych i przeprowadzono regulację ruchu.

Połączono bezpośrednio most Kaponiery¹⁹⁵ i św. Rocha dwoma przebieciami przez ogród wojewódzki i obok Gimnazjum Marii Magdaleny.

Wykonano nową ulicę od Mostu Dworcowego przez cmentarz staromarciński i Park Marcinkowskiego do Artyleryjskiej i Ogrodowej.

¹⁹⁵ Most Kaponiery – zob. Most Uniwersytecki.

Wyprostowano ul. Niestachowską, której poprzednia trasa zginęła już pod założeniami parkowymi na Sołacz.

Wykonano nowy odcinek szosy kórnickiej wprost na most Rocha i połączono go Podwalem do szosy warszawskiej.

Miasto może się do roku 1939 jeszcze innymi, bardzo korzystnymi osiągnięciami pochlubić (inne miasta tego nie miały), choć mniej wpadającymi w oczy: Działki budowlane miały odpowiednią wielkość i były tanie.

Bloki zwartej zabudowy były przewietrzane – w nowych domach nie był już mieszkań suterenowych ani odbudowanych podwórzu, procent mieszkań jednoizbowych z 18 spadł do 8,8%.

Wybudowano osiedla dla bezdomnych na 800 rodzin w Naramowicach i Krzyżownikach¹⁹⁶.

Rozbudowywano sieć ogródków działkowych, których miasto miało już procentowo więcej niż np. Berlin. Dziś zostały już tylko niedobitki, bo większość ogródków Niemcy zniszczyli.

Rozpoczęto budowę dróg rowerowych.

Wykonano projekt uporządkowania fasad Starego Rynku itp.

Wszystkie zagadnienia były już opracowane tak, że przystąpiono już do zatwierdzenia planów zabudowania. Zyskano też kontakt i zrozumienie społeczeństwa. Instytucje coraz częściej z własnej inicjatywy zwracały się o współpracę do Pracowni Urbanistycznej.

Te prace zostały przerwane rozproszeniem się większości pracowników zimą 1939 roku.

W czasie wojny, w pierwszych latach, władze okupacyjne wykonały pewne prace według własnych nowych pomysłów, przede wszystkim w dziedzinie zniszczenia oblicza miasta. Zburzono, gdzie się dało, dworki podmiejskie, tak nieraz charakterystyczne, stanowiące przejście z miejskiej do wiejskiej zabudowy. Miłe dla oka osiedla o ludnej zabudowie otoczono zwartymi blokami zabudowy beznadziejnie sztywnej i rażącej widocznym świadomym dążeniem nadania im wyrazu jakiejś ubogiej prostoty. Rozpoczęte pseudogigantyczne prace nad regulacją rzeki, bagrując niepotrzebnie szerokie koryto nie według naszych planów od mostu Bolesława Chrobrego wprost starym korytem rzeki, lecz w lewo, gwałtem ku starej przeładowni, aby pod mostem kolejowym na Tamie Garbarskiej mieć ten sam ostry zakręt, co poprzednio pod mostem Chwaliszewskim. Wyburzono też bezmyślnie i nieefektywnie blok starej średniowiecznej zabudowy pomiędzy ul. Wodną, a placem Kolegiackim¹⁹⁷. Rozpoczęto z nieszczęśliwym wynikiem porządkowanie fasad Starego Rynku. Te dzieła mówią same za siebie.

¹⁹⁶ Krzyżowniki – dzielnica Poznania położona na zachodzie, przy drodze krajowej numer 92. W granice miasta włączona w 1940 roku.

¹⁹⁷ Plac Kolegiacki – plac położony w południowo-wschodniej części miasta średniowiecznego. W latach 1803-1935 nazywany Nowym Rynkiem. Współczesną nazwę zawdzięcza stojącej tu

Już korzystniejsze są realizacje, opierające się na planach przedwojennych, polskich, wykonane zresztą podczas wojny personelem polskim. Są to zalesienia pasa Bogdanki z jeziorem Rusałką i pasa Cybiny z jeziorem Maltańskim oraz nowy dworzec rozrządowy na Szczepankowie i cmentarze regionalny w Główniej.

Działania wojenne w pierwszych miesiącach byłego roku zniszczyły niestety plany pomiarowe. Studia i plany zabudowania z czasów przedwojennych, przechowane w forcie Radziwiłła, w biurze przy Alejach Marcinkowskiego i ul. Podgórnjej.

Wyniki długich lat pracy zamieniły się w popiół.

Ogólny koszt zniszczenia wg cen z roku 1939 przedstawia się następująco:

uszkodzonych	do	1%	1729	budynków	zł	1 761. 000
"	" "	5%	1295	"	zł	8 181. 000
"	" "	25%	954	"	zł	11 301. 000
" " "		50%	378	"	zł	35 007. 000
" " "		75%	335	"	zł	40 018. 000
" " "		100%	1144	"	zł	165 984. 000
			5832	budynki	zł	292 252. 000

bez rozbiórek, wywozu gruzu, bez ulic, ich uzbrojenia itp. Z powyższej liczby 5732 uszkodzone są następujące budynki:

mieszkalne	w ilości	4737
gospodarcze	"	577
przemysłowo-handlowe	"	272
użyteczności publicznej	"	246
jak wyżej 5832		

Materiały w przybliżeniu, potrzebne do odbudowy:

cegły	ponad	250	milionów sztuk
dachówki	"	12	" "
pustaków	"	12	" "
cementu	"	70	tysiący ton
wapna	"	50	" "

drzewa ca 160 000 m³ licząc bardzo oszczędnie, tylko tam, gdzie nie da się uniknąć użycia drzewa.

szkła ca	800 000 m ²
żelaza, gwoździ, okuć itp. ca	15 000 ton
papy ca	90 000 rolek po 10 m.b.
pieców kaflowych i kuchennych ca	50 000 sztuk.

w przeszłości kolegiacie farnej św. Marii Magdaleny. Obecnie przy placu Kolegiackim znajduje się siedziba Urzędu Miasta Poznania.

Warto tu krótko scharakteryzować zniszczenia.

Przede wszystkim nie wszystkim wiadomo, że poza dzielnicami dokoła Cytadeli, zniszczenie nie jest wynikiem akcji bojowej, lecz świadomym aktem Niemców, którzy specjalnymi oddziałami wojskowymi tzw. „podpalaczami” niszczyli programowo miasto, oblewając domy naftą, benzyną oraz podkładając miny. Dlatego to kościoły niemieckie oraz inne charakterystyczne budowle niemieckie jaszcze stoją, natomiast zginęły budowle o polskim charakterze: polskie kościoły i Katedra¹⁹⁸, biblioteki itp. Miasto dziś może wyrzucić na przybyszu nie znającym go poprzednio, fałszywe wrażenie, bo wieże niemieckie, ten ostatecznie zaszczytowany mertykalizm niemiecki, tak obcy duchowi polskiemu, egzystuje jeszcze, a niema przeciwwagi w budowlach i wieżach polskich, które uległy zniszczeniu. Dlatego też jednym z pierwszych postulatów patriotycznych, urbanistycznych i estetycznych powinna być rozbiórka szpetnych i rażących wież niemieckich, byłego zamku cesarskiego¹⁹⁹, Dyrekcji Poczty, Ziemstwa Kredytowego, Ubezpieczalni przy ul. Mickiewicza, szkoły przy ul. Słowackiego, wieży górnośląskiej i wielu kościołów niemieckich.

Niszczenie miasta na ogół nie szło po linii poprawy urbanistycznej. Przeciwnie – w śródmieściu domy frontowe zgorzały, a wewnętrzna zabudowa bloków, którą starano się przed wojną jeszcze usunąć, ta się ostała. Domy, przez które projektowano ulice, stoją a inne znów niepotrzebnie niszczały.

Zniszczenie miasta postawiło jednak planowanie przed zupełnie innymi warunkami i możliwościami. Momentami, które domagają się innego rozwiązania planu przyszłego miasta są:

zniszczenia, zwiększony obszar miasta, nowa sytuacja w Państwie i garnięcie się ludności do miasta, pomimo licznych trudności, związanych z pobytem w Poznaniu.

a) Zniszczenia pozwalają nam obecnie na takie wytyczenie komunikacji ważnej kołowej, jaka będzie odpowiadała nowoczesnym wymaganiom. Komunikacja dalekobieżna będzie dużo przejrzystsza i płynniejsza niż przed wojną, otrzyma również odpowiednią szerokość, uniknie się dużo niepotrzebnych skrzyżowań. Główna komunikacja miejscowa zostanie również zreferowana i ulepszona. Główna oś lokalna miasta, ul. Zwierzyniecka i św. Marcina otrzymają większą szerokość i odpowiednie ramy architektoniczne. Dworzec osobowy zostanie zaprojektowany bliżej „City”, a będzie zarazem bardziej dostępnym i wygodnym niż stary, który zostanie tylko skromnie wyremontowany na czas przejściowy. Zniszczenia w ogóle

¹⁹⁸ Kościół katedralny pod wezwaniem św. Piotra i Pawła – kościół położony na Ostrowie Tumskim w Poznaniu. Pierwszy, kamienny, wczesnoromański kościół został wybudowany w 968 roku i od tego czasu był często przebudowywany. Po zniszczeniach w czasie walk o miasto, w lutym 1945 roku, katedrę odbudowano w ciągu 11 lat, przywracając jej gotycką sylwetkę.

¹⁹⁹ Zamek Cesarski – jedna z najważniejszych budowli Dzielnicy Cesarskiej położona przy ul. Święty Marcin. Neoromański, granitowy gmach został zbudowany w latach 1905-1910 jako zamek dla cesarza Wilhelma II, według projektu Franza Schwechтена. Obecnie znajduje się w nim Centrum Kultury Zamek.

pozwolą na wykonanie szerszych założeń urbanistycznych, które przed wojną byłyby nieaktualne. Oblicze architektoniczne miasta po odbudowie powinno być zupełnie już polskie, bez śladów nalotu niemieckiego.

b) Obszar miasta zmieniał się poważnie podczas wojny. Z 7 691,72 ha w roku 1939 wzrósł do 22 578 ha, czyli o 193,5%. Powierzchnia jest więc prawie 3 razy większa niż przed wojną. Już to samo musiałyby spowodować zmiany w przedwojennym planie zabudowania. Pozwoli to na lepsze nawiązanie miasta zabudowanego do pejzażu i przyrody, umożliwi skomponowanie w okolicę ściśle zabudowanego miasta licznych osiedli mieszkaniowych, połączonych szybko kolejką z „City”, daje lepszą kontrolę nad zabudowaniem okolic miasta; nie powtórzą się już takie paradoksy jak Junikowo, gdzie nie na granicy miasta [na] zewnątrz Zarząd Miejski ograniczał zabudowę, natomiast tuż za granicą administracyjną powstało duże osiedle. To rozszerzenie granic nakłada na miasto także poważne obowiązki. Trzeba koniecznie i to możliwie w najkrótszym czasie zalesić pasy wzdłuż Warty na północ i południe, wzdłuż Bogdanki, Głównej i Cybiny na wschodzie i zachodzie. Dochodzą obecnie jeszcze 2 pasy zalesień okrężne:

1) Pas turecki od Kobylegopola przez Tulce²⁰⁰ do Głuszyny²⁰¹ i wzdłuż strumieni Kopyła i Głuszynki do Warty;

2) Pas kierki do jeziora Kierskiego na południe poprzez Junikowo²⁰² i Luboń do Warty. Prawdopodobnie nawet część placów campingowych w najbliższym czasie znajdzie się na terenie miejskim. Jest oczywiście nie do pomyślenia, by do tak dużego terenu (miasto Poznań jest dziś terytorialnie jednym z największych miast w Polsce) próbowano stosować przebrzmiałe pojęcia z czasów przed pierwszą wojną światową, mianowicie, że każdy m² jest terenem budowlanym i może stanowić przedmiot spekulacji terenowej. Jest samo przez się zrozumiałe, że tereny zabudowane stanowić będą tylko część tego dużego terytorium.

Projektuje się granice miasta ściśle zabudowanego pozostawić na dawniejszych szosach okrężnych wojskowych, a zatem maskować te same, co w planie przedwojennym. Inaczej doszlibyśmy do niehigienicznego i nieekonomicznego rozwiązania, cechującego np. miasto Chicago.

Przeciwnie dalsze zapotrzebowanie na tereny mieszkaniowe pokryje się zamkniętymi i wśród zieleni położonymi osiedlami poza śródmieściem. Zmieni się natomiast poważnie charakter „City” w obrębie wałów. Tu już prawie mieszkań nie będzie, lecz same urzędy, biura, pracownie, urządzenia komunikacji i ich dyrekcja – dworzec kolejowy i autobusowy, hotele, miejsca rozrywkowe, wyższe

²⁰⁰ Tulce – wieś w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim, w gminie Kleszczewo.

²⁰¹ Głuszyna – dzielnica Poznania położona na południowy wschód od centrum, na skraju doliny rzeki Głuszynki. Włączona w granice Poznania w 1942 roku.

²⁰² Junikowo – dzielnica Poznania położona przy południowo-zachodniej granicy miasta, przy krańcu ul. Grunwaldzkiej.

szkolnictwo, instytucje, teatry, banki, kina, domy handlowe, muzea, biblioteki, sale reprezentacyjne, zrekonstruowane budowle zabytkowe, sądy, zawody wolne, lekarze, adwokaci itp.

c) Nowa sytuacja w Państwie nakłada nie tylko duże obowiązki na miasto, lecz automatycznie powiększa jego znaczenie i jego rolę. Widzimy przez 1070 lat historii, że Poznań leży w punkcie węzłowym komunikacji, handlu, kultury, jeszcze dawniej w czasach przedhistorycznych były tu stałe osiedla, że kiedy Państwo patrzyło na południe i wschód, rola jego malała do funkcji nadgranicznej fortecy. Przyłączenie natomiast ziem zachodnich automatycznie wysuwa Poznań na ich stolicę. Powiększenie zaplecza od zachodu stawia nas przed zupełnie nowymi a korzystnymi dla miasta zagadnieniami. W dziedzinie kultury miasto będzie promieniowało na zachód. Wyższe szkolnictwo nie może sobie znaleźć lepszego miejsca. Zważmy, że tu mamy oparcie o czysty i rzetelny żywiol polski, że Poznań był zawsze najbardziej polskim miastem w Państwie. Spis ludności z roku 1931 wykazał to najdowodniej. Ludności było wtedy 246 698 mieszkańców, z tego na inne narodowości przypadało zaledwie 3,48%. Jeśli zaś uwzględnimy stałą ludność: 244 836 mieszkańców, to innych narodowości było tylko 8 295, zatem 3,39%.

d) Dalszym i bezpośrednim dowodem żywotności miasta jest stale wzrastająca liczba ludności. Ludność nie daje się odstraszyć brakiem mieszkań i innymi trudnościami pobytu w zniszczonym mieście.

Miasto liczyło w dniu 1 września 1939 roku 274 106 mieszkańców. Żywiol polski i podczas okupacji był bardzo liczny. W sierpniu 1940 roku miasto liczy 285 993 ludności, w tym Polaków 233 886 = 81.78%; w kwietniu 1942 roku – 237 043 Polaków = 74,5%. Ten pozorny ubytek tłumaczy się łączeniem gmin podmiejskich, gdzie szczególnie osadzano Niemców na roli. Według statystyki liczyło miasto w roku 1945 224 454 mieszkańców.

To więc momenty: duże zniszczenia,
trzykrotnie powiększenie obszaru miasta,
nowa rola w Państwie i
garnięcie się ludności do Poznania.

powodują zupełnie odmienne dyrektywy dla naszego planu zabudowania „Wielkiego Poznania”. Przygotowanie tego planu napotyka na duże trudności i częściowy brak podkładów pomiarowych i wygodnych do pracy planów miasta z granicami własności i warstwicami – trudności z pomieszczeniem biur – zbiera się i uzupełnienia dopiero umeblowanie i urządzenie biurowe; trudności z lokomocją, gdyż aby plan zabudowania był trzeźwy, trzeba dużo zagadnień zadecydować na miejscu w terenie; trudności z personelem, gdyż tylko 4 siły techniczne sprzed wojny zostały, a nowi fachowcy muszą dopiero żyć się z miastem.

Opierać się będziemy na razie na starych obowiązujących ustaleniach i w najbliższej przyszłości nastąpi oficjalne ogłoszenie o przystąpieniu do sporządzenia

ogólnego planu zabudowania. Władze i instytucje zgłoszą wtedy zapotrzebowania terenowe na przyszłość.

Nowy ten plan ogólny zabudowania miasta określi już dość dokładnie, choć bez wnikania w szczegóły, przyszłą linię rozwojową miasta, mianowicie rozplanowanie komunikacji, podział na tereny zabudowane i niezabudowane oraz ich urządzenie, to znaczy strefowanie i funkcje terenów zabudowanych oraz przeznaczenie terenów niezabudowanych na zieleń miejską, na zalesienie dla potrzeb mikroklimatu, na tereny produkcji aprowizacyjnej itp.

Dużo uwagi poświęci się na uwydatnienie polskiego oblicza miasta, odbudowę i odpowiednie otoczenie budynków zabytkowych, na zmożenie obcego nam mertykalizmu w architekturze, większe założenia architektoniczne o jednolitych elewacjach itp.

Przyjrzymy się teraz strukturze przyszłego miasta.

Najprościej będzie tu rozpocząć od samego rdzenia, miasta z XVI wieku. Duże zainteresowanie ze strony Generalnego Konserwatora Rzeczypospolitej Polskiej²⁰³ jest tu rękojmią, że zrekonstruuje się i odbuduje szereg zabytkowych budowli, piękne wnętrza Starego Rynku z ratuszem, fragmenty średniowiecznych murów miejskich oraz Zamek Przemysławów.

Dokoła tego jądra rozbuduje się „City” Poznania w granicach dawniejszych wałów, możliwie najmniej przeznaczone dla stałego zamieszkania.

Kręgosłupem będzie tu oś ul. św. Marcina – poza tym aleje Marcinkowskiego i plac Wolności. Od południa tej „City” będą nowe dworce osobowe, kolejowy i autobusowy oraz nowy urząd pocztowy. Mieszkaniec miasta, względnie przyjezdny będzie tu mógł wszystko załatwić z czym przyjechał – znajdzie prócz tego hotele i rozrywkę. Składy bardziej luksusowe itp. „City” będzie się łączyło trzema mostami z wschodnim brzegiem rzeki. Północne połączenie będzie służyło komunikacji dalekobieżnej (ul. Dąbrowskiego do ul. Warszawskiej), drugie – średnie połączenie osi lokalnej miasta (św. Marcina) mostem św. Rocha i trzecie – południowe, wałami Królowej Jadwigi i nowym mostem łączy dworzec towarowy na Szczepankowie z dworcami osobowym i autobusowym. Ten most Królowej Jadwigi będzie pierwszym w kolejności zrealizowanym mostem stałym. Znajduje się on już w przygotowaniu.

Dokoła „City” rozłożone będzie właściwe śródmieście „Wielkiego Poznania” w granicach wojskowej szosy okrężnej. Tu będą właściwe miejskie dzielnice mieszkaniowe, szkolnictwo powszechne, parki, tereny handlu małego przemysłu. Dla dużego przemysłu przewiduje się przede wszystkim tereny dokoła nowego dworca na Szczepankowie, poza tym na Główniej i częściowo wzdłuż Warty w Starołęce.

Na tym śródmieściu skończy się właściwe, w rozumieniu XIX wieku miasto. Poza okrężnym pasem zieleni będą już tylko bardziej samodzielne dzielnice wy-

²⁰³ Generalny Konserwator Rzeczypospolitej Polskiej – najwyższy organ ochrony zabytków w Polsce.

łącznie mieszkaniowe, połączone szybką komunikacją ze śródmieściem i z „City”. Osiedla te będą miały swój własny „ośrodek”, składający się z placu, budynku administracyjnego z kasą miejską, telefonem, posterunkiem milicji, kawiarenką, ewentualnie też szkołą i kościołem. Osiedla te otoczone będą zalesieniami i terenami wykorzystanymi ogrodniczo.

Mostów przewiduje się 7:

- 1) pomiędzy Główną a Naramowicami,
- 2) 2 mosty na trasie dalekobieżnej Warszawa-Zachód nad starym korytem Warty, które będzie korytem żeglugowym i nad korytem Cybiny,
- 3) Most Rocha
- 4) Most Królowej Jadwigi pomiędzy dworcami,
- 5) most w przedłużeniu 2. okrężnej, łączący Łazarz i Wildę z Obrzycą, z osiedlami na wschodnim brzegu,
- 6) most dla komunikacji pieszej i kołowej w górę rzeki za mostem kolejowym w Starołęce.

Te projektowane mosty uwzględniają poza konieczną potrzebą nawet pewną wygodę komunikacyjną i powinny w zupełności wystarczyć.

Komunikacyjnie przewiduje się przeprowadzenie trzech osi wschód-zachód dla:

- a) komunikacji przelotowej z ul. Dąbrowskiego do Warszawskiej,
- b) komunikacji lokalnej z Jeżyc (ul. Zwierzyniecka) do mostu św. Rocha,
- c) z mostu Dworcowego do Szosy Kórnickiej przez Wały Królowej Jadwigi.

Ta komunikacja była zawsze ważniejsza dla miasta do niż komunikacja północ-południe, dla której przewiduje się:

przelotowy kierunek ul. Wilda przebiegiem do alei Marcinkowskiego i dalej alejami i dalszym przebiegiem do szosy Obornickiej. Pomocniczą arterią pozostaną Wielkie Garbary.

Dla połączenia osiedli mieszkaniowych z „City” będzie musiała powstać szybka komunikacja, ewentualnie w oparciu o szyny kolejowe, np. połączenia: Gądk²⁰⁴/Kórnik²⁰⁵/do Kiekrza²⁰⁶ i Luboń/ Mosina²⁰⁷/do Swarzędza²⁰⁸ z odpowiednimi przesiadkami Zaprojektowany będzie specjalny dworzec podmiejski.

Wielkie znaczenie, ze względu na bezpośrednie połączenie z morzem, będzie miał port rzeczny, który projektuje się na północy miasta. Miasto wysunęło już

²⁰⁴ Gądk – wieś w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim, w gminie Kórnik.

²⁰⁵ Kórnik – miasto lokowane w 1458 roku, w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim, nad Jeziorem Kórnickim.

²⁰⁶ Kiekrz – wieś w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim, w gminie Rokietnica.

²⁰⁷ Mosina – miasto w Polsce położone w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim. Prawa miejskie uzyskało w 1302 roku.

²⁰⁸ Swarzędz – miasto w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim, położone nad Jeziorem Swarzędzkim, około 10 km od centrum Poznania. Prawa miejskie uzyskało w 1638 roku.

swoje propozycje – projekt obecnie znajduje się w opracowaniu Urzędu Wojewódzkiego. Przeważa raczej tendencja, by sam port nie był niepotrzebnie duży, lecz, aby rozporządzał bardzo szybkimi możliwościami przeładunkowymi. Dotychczasowa przeładownia nie straci znaczenia. Przy usytuowaniu portu w dół rzeki nie będzie ona zanieczyszczona w obrębie miasta. Na rzece przewiduje się tramwaj rzeczny.

Wspomniałem już, że wobec olbrzymiej powierzchni miasta, tereny niezabudowane będą przeważały nad terenami zabudowanymi. Na ich odpowiednie zagospodarowanie trzeba będzie bardzo silnie zwrócić uwagę. Znajdą tam pomieszczenie zalesienia, użyteczność publiczna w dziedzinie zieleni miejskiej i tereny przemysłu aprowizacyjnego, o ile można to tak nazwać.

Przede wszystkim zalesienia. Będą one przeważnie pokrywać się ze starymi lasami, wykarczowanymi w okresie ostatnich 100 lat. Te karczunki dały trochę terenów, których nawet uprawiać nie warto ze względu na małą ich wydajność, a w niektórych miejscach, np. wzdłuż szosy berlińskiej były wprost katastrofalne, gdyż trzebieenie lasów obniżyło tak poważnie poziom wody zaskórnej, że obecnie nie może tam utrzymać nawet ogródka. Do jakich konsekwencji doprowadziło zniszczenie lasów w Stanach Zjednoczonych – wszyscy wiemy. Przedsmak tego stanu w formie orkanu poprzedzonego burzą piaskową, mieliśmy tu miesiąc temu jako wynik barbarzyńskiego wycinania lasów przez okupanta.

W tej dziedzinie pomoc może tylko wydatne zalesienie Państwa. Miasto Poznań jako odpowiedzialny gospodarz, musi i w tej dziedzinie spełnić swój obowiązek, na czym zresztą zyska klient miejscowy. Projektuje się zalesienie pasów wzdłuż rzek i strumieni, więc wzdłuż Warty, Bogdanki, Głównej i Cybiny; poza tym dwa pasy obrzeżne – turecki na wschodzie od Kobylegopola łukiem do Warty i – kierski – od jeziora kierskiego, przez Junikowo do Warty.

Ponadto na terenach niezabudowanych znajdują się użyteczności publiczne, jak 4 cmentarze: dwa na wschodzie, dwa na zachodzie. Parki, łąki ludowe, promenady z drogami rowerowymi; bliżej miasta: ogródki działkowe, tereny sportowe dla młodzieży i dorosłych. Resztę terenów projektuje się wydajnie zagospodarzyć. Takie paradoksy gospodarcze jak żniwa, w obrębie granic administracyjnych miasta, powinny ustać. Przecież miasto na taki popyt na warzywa, owoce itp., że zapewne opłaci się powstanie takiego przemysłu aprowizacyjnego. Przeskok gospodarczy ze śródmieścia do wsi nie będzie gwałtowny, lecz przejdzie łagodna krzywa. Możliwości są tu wielorakie: ogrodnictwa warzywne, sady uprzemysłowione, szkółki drzew i krzewów owocowych, stawy rybne, pasieki, farmy jajczarskie i fermy drobiu, zielarstwo medyczne itd. Powinien powstać jeden kwitnący ogród, otaczający osiedla mieszkaniowe i wciskający się do śródmieścia, przyczyniając się do zdrowia i dobrobytu mieszkańców. To słowo „dobrobyt” nasuwa nam refleksje na tematy ekonomiczne miasta. Jest to dziedzina żywego życia, na którą plan zabudowania wpływu nie ma. Można jednak wysuwać przypuszczenia i życzenia, które, mam nadzieję, znajdą oddźwięk u Władz i Instytucji, opiekujących się handlem i przemysłem.

Co do handlu, to trudno w tej chwili określić jego rozwój. Położenie jednak między wschodem a zachodem daje duże gwarancje, do czego dochodzi racjonalne wykorzystanie sieci dróg wodnych.

Sądzę jednak, że dążenia do zwiększenia uprzemysłowienia miasta są zrozumiałe. Miasto i okolica nie ma skarbów kopalnianych, jest terenem rolniczym, za tym na pierwszym miejscu stać będzie przetwórczość rolnicza owocowa i warzywnicza. Miasto samo posiada inteligentnych rzemieślników, gwarantujących powstawanie małego i średniego przemysłu: meblarskiego, zdobniczego galanterii metalowej jak: stalówki do piór, igły, szpilki, sprzęt gramofonowy, radiowy i telefoniczny, zegarki itp. Ponadto można by pomyśleć o drukarniach i ruchu wydawniczym popartym przez wyższe szkolnictwo. Podręczniki szkolne, czasopiśmiennictwo, druk nut i partytury oper. To wszystko będzie potrzebne w dużych ilościach nie tylko dla miasta, lecz dla całego kraju i na eksport. Dlaczego by Poznań, mający wszystkie dane po temu, nie miał się o to pokusić? Niejedna z istniejących a zniszczonych fabryk krajowych może się osiedlić w Poznaniu, resztę fachowców należałoby sprowadzić z zagranicy. Huta szkła na pewno wytrzyma wydatek sprowadzenia majstra z Murano, z Wenecji, bo wynagrodzi to sobie dochodami z galanterii szklanej. Możliwości jest tu tak dużo; sprowadzany surowiec potrzebny tylko w małych ilościach względnie, jeśli chodzi o rolnictwo i sadownictwo, wytwarzany na miejscu, że pozwolę sobie po prostu przeczytać listę wytworów, przy których najchętniej położyłbym od razu przymiotnik „poznański” i o których sądzę, znając dzielność mieszkańców, że będą w najkrótszym czasie synonimem dobroci i postukiwane nie tylko w kraju, ale i za granicą, jak tego przykłady mamy z przed wojny:

makaron	sprzęt wędkarski
mączka kartoflana	haczyki do wędek
oleje roślinne	szpilki
cukierki	igły
czekolada	stalówki
piwo	wieczne pióra
wina owocowe	guzikarstwo
nalewki	maszyny rolnicze
kekсы	narzędzia rolnicze i ogrodowe
pierniki	narzędzie chirurgiczne
bekony	narzędzia miernicze
kiełbasy	cyrkle
sery	budziki
konserwy jarzynowe	instrumenty muzyczne
konserwy owocowe	gobeliny
konserwy mięsne	kilimy
kostki bulionowe	tkaniny zdobnicze
zupy w kostkach	lampy elektryczne

miody pitne
ziola medycynalne
galanteria szklana
kryształy
meble typowe
meble wykwiłntne
brzytwy
nożyczki
scyzoryki
sierpy i kosy
książki
nuty
litografie
stocznie łodzi
sprzęt sportowy

lampy naftowe
aparaty radiowe i sprzęt radiowy
aparaty telefoniczne i sprzęt telefoniczny
patefony i gramofony
świece
mydło do prania i mycia
wytwórczość chemiczno-kosmetyczna
wyroby zdobnicze w metalu, drzewie, w glinie i porcelanie
zabawki
ozdoby choinkowe
rowery
drobny sprzęt elektrotechniczny
emaliernie

Całe to wyliczenie można by streścić w kilku słowach, więc: przetwórczość rolniczo-ogrodnicza i mały przemysł, posiadający surowce na miejscu lub potrzebujący, biorąc pod uwagę tylko małe ilości sprowadzonego surowca.

Wyliczyłem również przedmioty sprowadzone z zagranicy; przypomnę tylko kosy marki „Kościeszko”, sprowadzone z Niemiec, a w których to dziedzinach może i należy się usamodzielnic. Gwarancją powstania takiego przemysłu jest miejscowy pilny, obowiązkowy i dokładny rzemieślnik. Dodajmy do tego jeszcze istnienie portu z szerokimi możliwościami rozbudowanej sieci dróg wodnych, handlu ze Szczecinem i z otwartym morzem, to szanse „Stolicy Ziemi Zachodnich” wypadają raczej optymistycznie. Oczywiście miasta budowanego przez przeciąg 150 lat od razu się nie odbuduje i liczyć się musimy ^d z kilkuletnim okresem przejściowym ^d.

Normalne życie właściwie już teraz jest zagwarantowane, wobec funkcjonowania wodociągów, kanalizacji, gazowni, elektrowni, sieci tramwajowej, opery, uniwersytetu, kąpieliska na Sołaczcu itd.

W Zarządzie Miejskim Oddział Pomiarów pracuje nad nowymi planami miasta; naprawia się jezdnie i chodniki, z ulic usuwa się gruzy. Ulice otrzymały nazwy na tablicach emaliowanych. Nadzór budowlany stwierdza szkody wojenne i bezpieczeństwo budynków. Remontuje się mosty prowizoryczne – połączenia na Kaponierze już wykonano i przygotowuje się nowy stały most w przedłużeniu Wałów Królowej Jadwigi.

Ogrody Miejskie uporządkowały cmentarze, uprzętnęły leżące drzewa; zasypuje się rowy strzeleckie. Ogród Zoologiczny sprowadza zwierzęta z Wrocławia. Pracuje się nad przywróceniem Ogródków Działkowych.

Remontuje się 14 szpitali miasta, dalej domy starców, przychodnie, 8 kościołów, Operę i Teatr Polski, 26 szkół, 14 budynków użyteczności publicznej (Hotel „Po-

lonia”²⁰⁹, Urząd Stanu Cywilnego, Archiwum, Lombard Miejski, Izbę Skarbową i inne); 210 budynków mieszkalnych miesięcznie znajduje się w pracy. Rozebrano 38 domów mieszkalnych.

Bank Gospodarstwa Krajowego²¹⁰ uruchomi w najbliższym czasie pożyczki budowlane.

W tej chwili najbardziej odczuwa się brak ciężarowych samochodów. Kredyty też bardzo szczupłe napływają. Miasto nasze na odbudowę otrzymuje dokładnie to samo, co np. nie zniszczony Kraków. Wśród ludności panuje optymizm co do przyszłości.

Jeśli chodzi o plan zabudowania, to będzie on przejrzysty i będzie zabezpieczał wszystkie potrzeby ogółu w dziedzinie zdrowia, użyteczności i estetyki. Zresztą mało jest miast w Europie o takich możliwościach urbanistycznych jak Poznań. Istnieje komunikacja kolejowa, wodna, ludność jest uczciwa, pracowita i zdrowa moralnie. Otoczenie jest rolnicze, zapewniające żywność i potrzebujące w zamian wymiany na towary codziennej potrzeby.

Powstanie szkolnictwo zawodowe, średnie i wyższe. Część bibliotek ocalała. Na południe od miasta czyni się starania o zwiększenie parku narodowego, zabezpieczone będą zatem tereny wycieczkowe. Zbyt jaskrawe ślady budownictwa niemieckiego zostaną zniesione względnie przebudowane. Nic nie stoi na przeszkodzie, żeby tu powstało nowe, bezpieczne, zdrowe i średnio zamożne miasto o dużej ekspansji kulturalnej, silny bastion Państwa, prawdziwa „Stolica Ziem Zachodnich”.

APP, ZMP, 85, s. 1-12.

25

1945 sierpień 14, Poznań – Zestawienie przybliżonych kosztów strat względnie odbudowy budynków zniszczonych wskutek działań wojennych w Poznaniu (według cen z 1939 roku)

Dane: ilość domów w roku 1945 – około ^d 10 600 ^d w tym:

mieszkalnych	9 300
gospodarczych i przemysłowo handlowych	1 050
budynków użyteczności publicznej	250
mieszkań	63 000
izb	194 533

²⁰⁹ Hotel Polonia – hotel wybudowany w 1929 roku na potrzeby PeWuKi, według projektu Jerzego Tuszczyńskiego. Obecnie znajduje się w nim oddział Szpitala Klinicznego im. Heliodora Święcickiego Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu.

²¹⁰ Bank Gospodarstwa Krajowego – budynek zlokalizowany przy Placu Wolności 16, wybudowany w 1942 roku i przebudowany w 1945 roku. Twórcami projektu architektonicznego był zespół architektów, tzw. Tygrysy z Warszawy.

Ilustracja 7. Zbombardowany gmach Ziemstwa Kredytowego przy ul. Armii Czerwonej (obecnie siedziba Filharmonii Poznańskiej i filii Uniwersytetu Ekonomicznego, ul. Święty Marcin róg alei Niepodległości)

Przyjęte:

1. Koszt 1m ³ zabudowanej przestrzeni budynków mieszkalnych, przemysłowo-handlowych i gospodarczych	zł 35
2. Koszt 1m ³ zabudowanej przestrzeni budynków użyteczności publicznej	zł 70
3. Przeciętna kubatura ad 1.	2 300 m ³
4. Przeciętna kubatura ad 2.	20 000 m ³

lb.	% zniszczenia	Rodzaj	ilość	kubatura	koszt zniszczenia	Razem koszt zniszczenia w tysiącach:
		budynków:				
1.	do 1%	mieszk. gosp. i p.-b.	1701	3 912 300	1 369 305	1 761
		użyteczności publicznej	28	560 000	392 000	
2.	do 5%	mieszk. gosp. i p.-b.	1250	2 875 000	5 031 250	8 181
		użyteczności publicznej	45	900 000	3 150 000	
3.	do 25%	mieszk. gosp. i p.-b.	887	2 040 100	17 850 875	41 301
		użyteczności publicznej	67	1 340 000	23 450 000	
4.	do 50 %	mieszk. gosp. i p.-b.	348	800 400	14 007 000	35 007
		użyteczności publicznej	30	600 000	21 000 000	
5.	do 75%	mieszk. gosp. i p.-b.	315	724 500	19 018 125	40 018
		użyteczności publicznej	20	400 000	21 000 000	
6.	do 100%	mieszk. gosp. i p.-b.	1088	2 502 400	87 584 000	165 984
		użyteczności publicznej	56	1 120 000	78 400 000	
			5832			292 252 zł

^azestawił Michelini, referent: architekt Kirkin,
podpisał inż. Zieliński – Kierownik Oddziału ^a

26

1945 sierpień 14, Poznań – Zestawienie procentowe zniszczeń budynków
wskutek działań wojennych w Poznaniu

l.b.	% zniszczenia	Budynek				Razem
		mieszka- niowy	gospodar- czy	przemysłowo- -handlowy	użytku pu- blicznego	
1.	do 1%	1515	145	41	28	1729
2.	do 5%	1063	116	71	45	1295
3.	do 25%	706	116	66	67	955
4.	do 50%	284	48	16	30	378
5.	do 75%	279	15	20	20	334
6.	do 100%	890	137	58	56	1141
		4737	577	272	246	5832

^a a) Podpisał Kierownik Planowania i Rozbudowy Miasta – inż. Zieliński

b) Referent – architekt Kirkin, Micheli ^a

APP, PDO, 11 s. 25.

27

1945 sierpień 17, Poznań – Pismo Zarządu Miejskiego w Poznaniu do Wydziału odbudowy Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego dotyczy przybliżonych kosztów odbudowy budynków, zniszczonych wskutek działań wojennych w Poznaniu

W załączeniu przesyłamy żądane zestawienie przybliżonych kosztów odbudowy budynków miasta według cen z roku 1939:

1) Koszt remontu i odbudowy budynków	zł 292 252 000
2) Koszt rozbiórki i odwiezienia gruzów	zł 4 000 000
3) Koszt remontu oparkania	zł 1 500 000
4) Koszt remontu nawierzchni podwórz	zł 30 000 000
	<hr/>
	zł 327 752 000

Z tego 40% na robociznę

zł 131 100 000

Z tego 60% na materiał

zł 196 651 200

Zakład Księgi
w Poznaniu
Odział Palenowiska
i zabud. miasta

Poznań, dnia 31 lipca 1945 r.

24

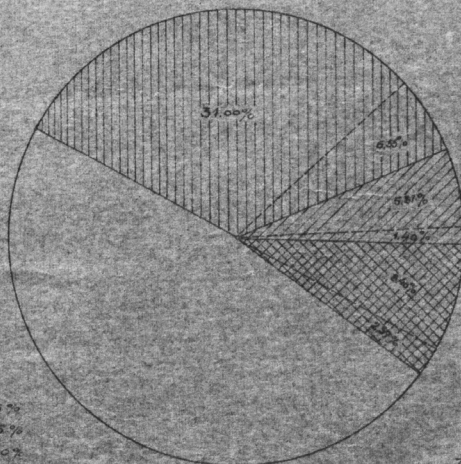
Zestawienie

% zniszczeń budynków wskutek działań wojennych
w Poznaniu

(w obrębie obszarowych art. 10 i 11 Rozw. Woj. 1945 r.)

Z ogółem ilości budynków 10600 zostało zniszczonych
w lipcu 1945 r. iległo zniszczeniu 5838 bud. = 55,06%

% zniszczenia	budynki (iloraz)		% ogółem w lipcu 1945 r.	Uwagi
	numerów	lokal.		
od 01 - 25	3287	—	31,00 %	1) Dla uwzględnienia tych budynków do ilości zniszczonych nie ma się należytego zapewnienia przy wyliczeniu zniszczeń, nie uwzględniając ich.
—	—	695	6,65 %	
od 25 - 75	963	—	9,11 %	2) Procent zniszczenia do całkowitej liczby budynków (zabud. miasta) wliczając się do zniszczeń.
—	—	149	1,40 %	
od 75 - 100	990	—	9,40 %	
—	—	251	2,37 %	

Legenda

- 01 - 25 %
- 25 - 75 %
- 75 - 100 %

Zakład Księgi
Odział Palenowiska
i zabud. miasta

Defermal
Klein
(arch. Z. 1000)

(zaw. 1000)

Dr. J. Omy

sym 11

Ilustracja 8. Procent zniszczeń budynków wskutek działań wojennych w Poznaniu, wykres kołowy (31 lipca 1945)

Ze względu na zmniejszoną wydajność
pracy i wyższy % kosztów drobnych
prac remontowych, dodać należy 80% kosztów

robocizny	zł 104 880 000
Ogółem	zł 432 632 000

W powyższym zestawieniu nie uwzględniono:

- 1) Kosztów odszkodowania za wywłaszczone grunty
- 2) Kosztów odbudowy urzędzeń komunikacyjnych
- 3) Kosztów odbudowy urzędzeń kanalizacyjnych, elektryczności i gazu
- 4) Kosztów sporządzenia planów i administracji

Po doliczeniu powyższych całkowitych kosztów odbudowy miasta Poznania
wzrośnie do około 470 milionów zł.

^a Podpisał za Prezydenta Miasta Kaczmarek – dyrektor wydziału III ^a

APP, PDO, 11, s. 21.

28

1945 sierpień 24, Poznań – Projekt układu komunikacyjnego śródmieścia Poznania

Doświadczenie ubiegłych wieków poucza nas, iż najgroźniejsze grzechy w dziedzinie urbanistyki polegają na ograniczeniu się do przewidywań zbyt krótko-wzrocznych i nieśmiałych, zbyt kurczowo trzymających się układów istniejących, zwłaszcza w dziedzinie komunikacji. Byłoby to szczególnie karygodne w obecnym wypadku, gdy zniszczenia wojenne Poznania umożliwiają i dyktują konieczność utworzenia szerszego programu, w którego ramach mogą być następnie tworzone przejściowe prognozy i projekty realizowane, dostosowane do istotnych potrzeb i możliwości.

Niektóre z proponowanych rozważań będą przypuszczalnie zrealizowane dopiero po upływie kilkudziesięciu lat, a niektóre z zamierzeń może ulegną znacznemu ograniczeniu i modyfikacji, lub nawet będą zupełnie zaniechane. Tym niemniej jest konieczne stworzenie szerszego programu obejmującego możliwie oszczędne, skupione, lecz radykalne rozwiązanie całokształtu zagadnienia komunikacji, gdyż tylko pod kątem widzenia takiej szerszej analizy jest możliwe świadoma krytyczna ocena poszczególnych fragmentarycznych zagadnień.

Brak danych statystycznych uniemożliwia oparcie się na obserwacjach dawnego ruchu ulicznego Poznania. Ruch obecny jest zupełnie niemiernodajny.

Wobec powyższego niniejsze rozważania opierają się przeważnie na danych ogólnych, wynikających z przedwojennych studiów Biura Plan[owania] Regionalnego oraz na normach wypośredkowanych i wyprowadzonych z szeregu publikacji m.in.:

- 1) Prof. T. Tołwiński²¹¹ – Urbanistyka – Tom II
- 2) Droku Ing. H. Luebke – Strassen und Plätze in Stadtkoerper – Band 1-2 – 1932 rok
- 3) P. Kurenkow i S. Kobsar – Transport pri płanirowskie gorodow. 1937 rok

Tablica 1.

Rodzaj lokomocji	Szybkość ruchu	Szybkość handlowa	Przelotność 1 tor w 1 kierunku	Zdolność przewozowa 1 tor w 1 kierunku
	km	km	pojazdów	osób
1. Tramwaj w jezdni z przyczepką	18-20	14-16	100-150 wagonów	10 000 osób
2. Tramwaj szybko o wydzielonym torowisku	20-25	18-20	150-200 wagonów	15 000 osób
3. Autobus lub trolejbus parterowy miejski	25-30	18-20	100-120 wagonów	5 000 osób
4. Autobus lub trolejbus parterowy podmiejski	30-35	20-25	60-90	5 000 osób
5. Auto osobowe poza miastem	50-1000	60-70	600	1 200 osób
6. Autobus w mieście bez skrzyżowań	35-45	35	900	1 8000 osób
7. Auto osobowe:	35-40	30	600	1 200 osób
a) przy skrzyżowaniu tylko z samochodami co 500-700 m				
8. b) przy skrzyżowaniu z tramwajem przy małym napięciu ruchu co 500-700 m	30-40	25	400	800 osób

²¹¹ Tadeusz Tołwiński (1887-1951) – architekt, profesor Politechniki Warszawskiej.

9. c) przy skrzypów. 30-40 20 250 600 osób
z tramwajem o du-
żym napięciu ruchu
co 300-400 m

Na podstawie powyższy norm przyjmujemy dla Poznania następujące zdolności przepustowe ulic różnego rodzaju:

Tablica 2.

Przekrój ulicy:	Ilość pojazdów na godz. w 1 kierunku
1. Jezdnia 9 m (3 pasma), w tym tramwaj, absorbujący jezdnię w 20%	$250+50=300$
2. Jezdnia 11-12 m (4 pasma) w tym tramwaj, absorbujący jezdnię w 80%	$250+50=300$
3. Jezdnia 11-12 m (4 pasma) bez tramwaju lub z tramwajem wydzielonym ze skrzyżowania jak „C” tabela 1	$2 \times 250=500$
4. Jezdnia 11-12 m (4 pasma) bez tramwaju lub z tramwajem wydzielonym ze skrzyżowania jak „b” tabela 1	$2 \times 400=800$
5. Jezdnia 11-12 m (4 pasma) bez tramwaju lub z tramwajem wydzielonym ze skrzyżowania jak „a” tabela 1	$2 \times 600=1200$
6. Jezdnia 17-18 m (6 pasm) w tym tramwaj ze skrzyżowaniem, jak „c” tabela 1.	$2 \times 250=500$
7. Jezdnia 17-18 m (6 pasm) bez tramwaju ze skrzyżowaniem jak „b” tabela 1	$3 \times 400 - 10\%=1100$
8. Jezdnia 17-18 m (6 pasm) bez tramwaju ze skrzyżowaniem, jak „c” tabela 1	$3 \times 250 - 10\%=700$

^d Założenie projektu sieci komunikacyjnej centralnej części Poznania ^d

1) Podstawowym środkiem masowych przewozów będzie usprawniona sieć tramwajowa jako środek lokomocji najmniej absorbujący sieć uliczną, gdyż jeden pasażer tramwajowy zajmuje około 60% przestrzeni ulicznej, wypadającej na pasażera autobusu lub trolejbusu oraz około 15% przestrzeni zajmowanej przez przechodnia. Zarazem tramwaj jest środkiem lokomocji najtańszym, gdyż tańszym o 50% od autobusu lub trolejbusu.

Wskutek możliwości wynikających ze zniszczeń wojennych należy uniknąć obecnych cech ujemnych tramwaju, wynikających z prowadzenia jezdni wąskich ulic na niewydzielonym torowisku. Należy na głównych ulicach skorzystać z obecnych możliwości i założyć tramwaj na własnym wydzielonym torowisku, umożliwiającym uniknięcie: hałasu, tamowania ruchu pojazdów oraz podniesienie szybkości handlowej z 14 na 20 km/godz. w obrębie zabudowanej części miasta, oraz do 25 km/godz., poza tym obrębem.

2) Sieć tramwajowa Powinna być dostosowana do potrzeb ruchu, a mianowicie powinna dobrze obsłużyć dojazdy do centrum ze wszystkich dzielnic miasta i połączyć te dzielnice obwódkami ze sobą. Ponadto tramwajami szybkobieżnymi pod względem osiedleńczo-mieszkaniowym a zarazem wypoczynkowym. Projektuje się taki tramwaj w kierunku na 1) Kiekrz, 2) Swarzędz, 3) Dębiec – Mosinę Puszczykowa.

3) Sieć uliczna Poznania powinna być możliwie oszczędna zarówno przy realizacji, jak i eksploatacji, a zarazem przejrzysta w swoim układzie dostosowana w fazie ostatecznego rozwoju do potrzeb ruchu miasta o 600 000 mieszkańcach i 30 000 samochodów wszelkiego rodzaju.

Dla osiągnięcia wyników powyższych przewiduje się silne zróżniczkowanie funkcyjne ulic oraz skoncentrowanie wysiłku inwestycyjnego, a zwłaszcza ograniczenie radykalnych zabiegów regulacyjnych (poszerzenie ulic, burzenie domów itp.) wyłącznie do kilku najważniejszych arterii komunikacyjnych.

^d A. Arterie komunikacyjne o kierunku Wschód-Zachód^d

Nr 1 Nowo projektowana arteria „północna” – omijająca po północnej stronie Stare Miasto i właściwe śródmieście. Arteria ta stanowić będzie wylot z miasta na wschód poprzez Pniewy na Słubice (Frankfurt)–Berlin (250 km). Kisztyń-Berlin (250 km) oraz na Pniewy-Gorzów-Szczecin (220 km). Do czasu realizacji autostrady Berlin-Poznań-Łódź-Warszawa (która przejdzie przypuszczalnie po południowej stronie Poznania, łącząc się z nim ul. Focha), będzie to najważniejsza arteria tranzytowa miasta. Zarazem będzie ona posiadała poważne znaczenie regionalne, gdyż będzie stanowiła połączenie śródmieścia na zachodzie – z terenami zieleni i Kiekrzem, oraz na wschodzie – ze Swarzędzem, terenami zieleni i jeziorami Cybińskim i Swarzędzkim.

Przy wyborze trasy tej arterii uwzględniono następujące postulaty:

a) ominięcie zabytkowego oraz gęsto zabudowanego Starego Miasta i wzgórza św. Wojciecha,

b) nawiązanie się do nasypu wykonanego w czasie wojny na Ostrowie Tumskim,

c) wykorzystanie możliwości stworzonych przez zniszczenie wojenne w budynkach oraz możliwe zachowanie cenniejszych budynków istniejących,

d) możliwie bliskie położenie arterii w stosunku do centrum (odległość od Rynku Starego Miasta lub Placu Wolności wynosi około 300 m, czyli około 5 minut pieszo), aby mogła ona obsłużyć Śródmieście.

Taka trasa tej arterii wydaje się bardziej wskazana, aniżeli proponowana przed wojną (gdy nie było obecnych możliwości, wynikających ze zniszczeń wojennych) trasa arterii pomiędzy koleją i stokami Cytadeli, gdyż wtedy tego rodzaju kosztowna inwestycja nie mogłaby obsługiwać potrzeby ruchu miejskiego i stanowiłaby jedynie arterie ruchu omijającego miasta (tego rodzaju zadanie, zwłaszcza dla ruchu ciężarowego, może spełnić w proponowanym układzie arteria obwodowa, przechodząca poprzez Sołacz, Winiary i projektowany most na Warcie ku Głównej – Swarzędzowi).

Omawiana arteria nr 1 powinna zaspakajać potrzeby ruchu szybkiego o znacznym natężeniu. Z tych względów powinna ona posiadać możliwie ograniczoną ilość skrzyżowań oraz dostateczny przekrój: wydzielone torowisko tramwajowe oraz dwie jezdnie jednokierunkowe po 3 pasma ruchu lub większą jezdnię wspólną o szerokości minimum 15 m z wydzielonym torowiskiem tramwajowym po północnej stronie tej jezdni. W miarę potrzeby należy ponadto przeprowadzić jezdnie lokalne, zwłaszcza w razie wypuszczenia frontów zabudowań ku arterii nr 1.

Ze względu na duży ruch pojazdów i tranzytowy charakter tej arterii, nie wydaje się konieczne przewidywanie szerokich chodników, chyba w razie możliwości założenia szerszego pasma zieleni, izolującego chodniki od jezdni.

Ze względu na ekscentryczne położenie arterii w stosunku do śródmieścia, nie będzie ona obsługiwała ruchu na krótkie odcinki, jak np. arterii nr 2, a raczej będzie posiadała ruch względnie równomierny. Z tych względów nie wydaje się konieczne dodatkowe poszerzenie środkowego odcinka arterii.

Z powyższych względów arteria musi posiadać następujący przekrój:

	Arteria A 2 jezdnie szybkie	Alternatywa B 1 jezdnia szybka
tramwaj wydzielony	7,0	7,0
jezdnie szybkie	$3,0 \times 3 \times 2 = 18,0$	$3,0 \times 5 = 15,0$
ścieżki rowerowe	$1,5 \times 2 = 3,0$	$1,5 \times 2 = 3,0$
chodniki min.	$3,5 \times 2 = 7,0$	$2,5 \times 2 = 7,0$
Razem (oprócz jezdni lokalnych)	35,0	32,0

Przelotność arterii zależała od przekroju oraz sposobu rozwiązania skrzyżowań. W razie istnienia skrzyżowań z ruchem tramwajowym ograniczonego napięcia, powodującym przerwę ruchu na arterii Nr 1 około 20 sek./1 min na ulicach Zawady, Tamie Garbarskiej, Wałach Leszczyńskiego i linii tramwajowej ogólnej przy ul. Żeromskiego, należy przyjąć dla arterii Nr 1 maksimum 400 pojazdów na 1 pasmo/godz., czyli wtedy przelotność wyniesie według tabeli 2 poz. 7 – 1100 aut/godz. w jedną stronę.

Ze względu na szybkobieżny, tranzytowy charakter tej arterii należy możliwie ograniczyć ilość skrzyżowań ruchu ulicznego oraz ilość przystanków tramwajowych, zwłaszcza w dalszej odległości od centrum miast (gdyż w centrum ilość przystanków i skrzyżowań wypada z ilości przecięć z ważniejszymi ulicami).

Na lewym brzegu Warty projektuje się następujące przystanki:

1) Tama Garbarska, 2) Marcinkowskiego, 3) Wały Leszczyńskiego, 4) Pułaskiego, 5) Kościelna, 6) Żeromskiego – skrzyżowanie z projektowaną obwodową linią tramwajową, 7) Sytkowo – zbieg arterii Nr 1 z ul. Dąbrowskiego, 8) Kiekrz.

Na prawym brzegu Warty byłyby następujące przystanki:

1) Chwaliszewo, 2) Plac Reformatorski, 3) Mogileńska, 4) Antoninek, 5) Antonin, 6) Swarzędz.

W ten sposób łącznie trasa wynosi ok 18 km z 14-15 przystankami. Czas przejazdu całej trasy przy szybkości handlowej około 25 km/godz. i rzadkich przystankach wyniesie ok 45-50 min, czyli ok 25 min, licząc od śródmieścia do Kiekrza lub do Swarzędza.

Czas jazdy autem ze śródmieścia do Kiekrza lub Swarzędza wyniesie około 10-12 min.

^dArteria Nr 2: ^d (Ciąg: Zwierzyniecka – Armii Czerwonej – Walki Młodych – Roli Żymierskiego – Most św. Rocha – Kórnicka). W przeciwieństwie do arterii Nr 1, arteria Nr 2 będzie miała charakter głównej handlowej arterii śródmieścia, a nie tylko arterii komunikacyjnej typu tranzytowego.

Arteria powinna mieć szerokie chodniki przed sklepami, miejsca na parkowanie samochodów, wreszcie gęste przystanki i skrzyżowania (dla możliwości zakręcania i zmiany kierunków pojazdów). Z tych względów najwęższy profil tej arterii na lewym brzegu Warty powinien posiadać:

2 tory tramwajowe		6,0	
2 jezdnie ruchu po 2 pasma	2 x 6,0 =	12,0	23,0 m
2 jezdnie postojowe	2 x 2,5 =	5,0	
2 chodniki (ewentualnie częściowo w podcieniach)	2 x 5,0 =		10 m
	razem		33,0

Na głównej części tej arterii pomiędzy Jasną a kościołem św. Marcina należy jednak dążyć do tego, aby mieć po 3 pasma ruchu, czyli na tym odcinku profil wyniesie:

2 tory tramwajowe		6,0	
2 jezdnie ruchu po 3 pasma	$2 \times 9,0 =$	18,0	29,0 m
2 jezdnie postojowe	$2 \times 2,5 \text{ m} = 5,0$	5,0	
2 chodniki	$2 \times 6 =$		12,0 m
	razem		41,0 m

Profil arterii na samym moście św. Rocha może być w drodze ostateczności zredukowany:

2 jezdnie ruchu po 2 pasma	$2 \times 3,0 =$	12,0
2 chodniki	$2 \times 3,0 =$	6,0
	razem	18,0 m

Ogólne długość arterii wyniesie około 3,5 km. Zakładając przystanki tramwajowe na 300-400 m możemy przyjąć około 15 km/godz. szybkości handlowej, czyli ok 14 min na przejazd całej trasy tramwajem lub autobusem.

Szybkość handlowa przejazdu autem wyniesie dla takiej arterii około 20 km/godz., czyli przejazd całej trasy około 10 min. Zdolność przepustowa wyniesie przy skrzyżowaniach co 300-400 m, z tego część z ruchem tramwajowym około 250 aut (pasma ruchu), czyli łącznie przy moście na 2 pasma w każdą stronę około 500 aut/godz. w jedną stronę. Zdolność przepustowa w centrum odpowiednio do szerokości jezdni większa – około 700 aut/godz. w jedną stronę.

^d Arteria nr 2a – ul. Dąbrowskiego ^d

^d nr 2a – ul Bukowska ^d

^d nr 2c – ul. Grunwaldzka ^d

Arterie te, zgodnie ze swoim położeniem w planie miasta, mogą być traktowane jako przedłużenie i rozgałęzienie arterii nr 2 w kierunku zachodnim.

^d Nr 2a – ul. Dąbrowskiego ^d będzie współpracowała z arterią Nr 1 jako główna arteria północnej części Jeżyc. Obecnie jezdnia posiada szerokość około 11 m. Wobec niemożności poszerzenia tej ulicy, należy przewidywać w dalszej przyszłości zastąpienie tramwaju autobusem lub trolejbusiem. Wobec częstych skrzyżowań zdolność przepustowa tej ulicy wynosi według tabeli 2 poz. 2 około 300/aut/godz., a szybkość handlowa auta – około 25 km/godz.

^d Nr 2b – ul. Bukowska ^d – ulica komunikacyjna, dzielnicowa obsługująca południową część Jeżyc, szpital Diakonisek i lotnisko, a w przyszłości Uniwersytet. Szerokość jezdni około 9 m, zdolność przepustowa według tabeli 2 poz. 1 wynosi ok 300 aut/godz.

^d Nr 2c – ul. Grunwaldzka ^d – ulica komunikacyjna, dzielnicowa, obsługująca północno-wschodnią część Łazarza oraz Junikowo. Szerokość jezdni około 9 m, zdolność przepustowa według tabeli 2 poz. 1 wynosi około 300 aut/godz.

^d Nr 3 – Wały Królowej Jadwigi ^d – ulica komunikacyjna, obsługująca ruch tranzytowy, omijający centrum od strony południowej, a przede wszystkim ruch ku centrum i ku Ratajom z Łazarza i dworca kolejowego. Bulwarowy typ ulicy umożliwia uzyskanie jezdni o szerokości minimum 12 m, a ponadto wydzielonego torowiska. Zdolność przepustowa według tabeli 2 poz. 4 wyniesie 800 aut/godz.

Arteria ta będzie posiadała znaczne obciążenia ruchem towarowym (kierunek ku stacji na Krzesinach) i autobusów zamiejskich oraz ruchem osobowym od Dworca Głównego ku Ratajom i Krzesinom (gdyż ruchy te będą omijały przeciążone arterie św. Marcina i most św. Rocha.

^d B. Arterie Tranzytowe o kierunku północ-południe ^d

^d Nr 4 – ul. Focha-Jasna ^d Główna arteria tranzytowa miejska o kierunku N-S, łącząca miasto z projektowaną autostradą Berlin-Poznań-Łódź-Warszawa-Moskwa oraz z szosami na Leszno-Legnice-Pragę oraz Leszno-Wrocław-Wiedeń. Północny wylot tej arterii łączy się z szosą na Oborniki-Piłę-Kołobrzeg. Obecny przekrój jezdni ulicy jasnej (9 m w tym tramwaj) oraz ul. Focha (11 m w tym tramwaj), nie odpowiada przyszłym potrzebom. Należy przewidzieć następujące rozwiązanie dwufazowe.

^d 1 faza. ^d Rozszerzenie jezdni ul. Focha i Jasnej do 10 m (wraz z tramwajem o przelotności według tabeli 2 poz. 3, wynoszącej 500 aut/godz.)

^d 2 faza. ^d Przerzucenie tramwaju z ul. Focha na ulice odciążające po stronie południowo-wschodniej (wykorzystanie w tym celu ulic Małeckiego, Ludowej itp.), zakazanie postojów na jezdni oraz zamknięcie niektórych wylotów na ul. Focha, aby skrzyżowania wypadły co 400-500 m. Przelotność ul. Focha według tabeli 2 poz. 8 wzrośnie wtedy do 1100 aut/godz. – w naturze do 800-900 aut/godz.

Przy obecnym dworcu kolejowym tramwaj ten dzieliłby się na 2 linie, z których jedna skręcałaby na dolny poziom i nie przecinałaby ruchu ku wszystkim trzem mostom nad P.K.P. Następnie powyższa linia wychodziłaby obok torów kolejowych mostem na górny poziom nad arterią nr 1, łącząc się przy ul. Kościelnej z tramwajem szybkobieżnym, idącym wzdłuż tej arterii (Alternatywa „A” arterii nr 1), ewentualnie też przecinałaby się z arterią nr 1 na placu jednopoziomowym (Alternatywa „B: arterii nr 1) i dalej szedłby poprzez ul. Pułaskiego ku Winiarom.

W tym wypadku przelotność jezdni ul. Jasnej wzrosłoby do 700 aut/godz., a ponadto usprawniłaby się znacznie szybkość jak i zdolność przewozowa linii tramwajowej Focha-Jasna-Pułaskiego, jak i przelotność wszystkich arterii przechodzących poprzez Most Dworcowy, Uniwersytecki i Teatralny.

Dalsza dążą rozwojowa powinna ponadto przewidywać umieszczenie jezdni szybkiej [na] ulicy Jasnej, również na dolnym poziomie obok tramwaju i linii

P.K.P., czyli łącznie na dolnym poziomie należy zarezerwować 6 m na tramwaj oraz 9 m na jezdnię szybką o przelotowości około 600 aut/godz. dla ruchu z Łazarza ku Winiarom (ruch z Łazarza ku centrum pozostanie na górnym poziomie).

^d Nr 5 Wierzbicice – Wały Batorego – Wały Leszczyńskiego^d

Ciąg o kierunku „N-S”, łączący Wildę z dworcem kolejowym i centrum. Większe znaczenie będzie posiadał odcinek od ul. Libelta do Placu Drwęskiego i odgałęzienie Wałów Królowej Jadwigi, gdyż odcinek ten będzie posiadał skomasywany ruch przydworcowy, oraz ruch ku centrum ze strony Sołacza oraz Wildy.

Odcinek ten powinien posiadać wydzielone torowisko linii tramwajowej oraz jezdnie o przekroju minimum 12 m, o zdolności przelotowej według tabeli 2 poz. 4 – około 800 aut/godz.

W przyszłości, po skasowaniu stacji towarowej, należy zachować ten profil dla projektowanego przedłużenia arterii Nr 4 po wschodniej stronie P.K.P. aż do ul. Traugutta i zbiegu z ul. Górna Wilda. Na razie rolę tego przedłużenia spełniają zastępcze ulice Wierzbicice (oraz w mniejszym stopniu – Przemysłowa). Przelotność ul. Wierzbicice wynosi około 300 aut/godz.

Nr 6 – ul. Marcinkowskiego – Dolna Wilda (z projektowanym przebiegiem tych ulic poprzez wzgórze św. Marcina). Będzie to główna arteria, przechodząca celowo poprzez śródmieście w kierunku „N-S” (analogicznie do głównej arterii Nr 2).

W kierunku Północy arteria ta będzie, przez wzgórze św. Wojciecha, łączyła się z Wałami Leszczyńskiego oraz wylotem ku Cytadeli i parkom w jej otoczeniu.

W kierunku Południowym arteria ta będzie stanowiła połączenie Placu Wolności i centrum miasta z terenami zieleni obok Dolnej Wildy. Wzdłuż tej arterii projektuje się przeprowadzenie tramwaju szybkiego, który by szedł następnie poprzez Wildę-Dębinę na Luboń i ewentualnie Puszczykowo.

Będzie to podstawowa [trasa] od miasta o kierunku „N-S”, obsługująca ruch ku najsilniej rozwijającym się osiedlom oraz terenom zieleni na południe od Poznania. Tramwaj ten powinien być doprowadzony od południa do Wałów Królowej Jadwigi. Pożądane jednak jest jego doprowadzenie aż do Placu Wolności, a nawet do zbiegu ul. Marcinkowskiego z projektowaną arterią Nr 1 (obok dawnego Dowództwa Okręgu Korpusu). Ze względu na wyjątkowe znaczenie komunikacyjne tej arterii należy dla jej odcinka na południe od Wałów Królowej Jadwigi zarezerwować przekrój:

tramwaj wydzielony	7 m
2 jezdnie po 3 pasma	18 m
2 jezdnie rowerowe	3 m
razem jezdnie	<hr/> 28 m <hr/>

Ponadto należy przewidzieć szerokie chodniki z plantami. W śródmieściu przekrój jej powinien w zasadzie nawiązywać do ul. Marcinkowskiego (2 jezdnie po 6 m, bulwar środkowy 15 m, oraz chodniki po 5 m, łącznie około 37 m), jednak w razie znacznych trudności terenowych może być ostatecznie nieco zwężony kosztem bulwaru, jednak z zachowaniem jezdnii o przekroju minimum 12 m.

Budowa tej ulicy niewątpliwie napotka na duże trudności, jednak wydaje się ona nieodzowna w przyszłości jako „odkorkowanie” śródmieścia w kierunku południowym, a koszty jej realizacji mogą być pokryte olbrzymim przyrostem wartości gruntów, przyległych do nowych frontów tej pierwszorzędnej arterii.

O ile arteria Nr 2 (ciąg ul. św. Marcina) będzie posiadała charakter handlowy, to omawiana arteria „N-S” powinna posiadać charakter głównej osi miasta spacerowo-handlowo-rozrywkowej, w rodzaju Pól Elizejskich lub Alei Jerozolimskich.

Zdolność przelotowa tej arterii wyniesie (tablica 2 poz. 4 i 7):

dla odcinka na północ od Wałów Królowej Jadwigi – około 800 aut/godz.

dla odcinka południowego (Dolna Wilda) – około 1100 aut/godz.

Odcinek południowy przejmie ruch z odcinka południowego ul. Królowej Jadwigi, a ponadto ruch z ul. Półwiejskiej.

Projektowana sieć komunikacyjna powinna być rozwiązana w tak radykalny sposób, by czyniła zadość wymaganiom ruchu nawet w tym wypadku, gdy Poznań osiągnie liczbę 600 000 mieszkańców oraz 30 000 samochodów wszelkiego rodzaju, licząc 1 auto na 20 mieszkańców (liczba ta nie wydaje się być przesadną, gdyż już w 1935 roku wypadało w miastach U.S.A. 1 auto na 8 mieszkańców, w Paryżu – na 16 mieszkańców, w Wiedniu na 40 mieszkańców).

Projekt powinien przewidywać rozwiązania radykalne, gdyż odbudowa nastrońca ku temu jedyną okazję dla zabezpieczenia tych możliwości. Oczywiście realizacja tego projektu może następować pewnymi fazami, ale w ramach z góry ustalonego całokształtu.

Jako sprawdzian sprawności całości układu przyjmujemy analizę sprawności komunikacyjnej śródmieścia, koncentrującego większą część ruchu.

Dla sprawdzenia tej sprawności stosujemy sprawdzenie możliwości ewakuacyjnych śródmieścia w godzinach szczytowego napięcia ruchu przy końcu pracy (ewentualnie możliwości dopływu w godzinach początku pracy). Zadanie to jest ułatwione przez okoliczności, iż śródmieście Poznania jest otoczone z zachodu i północy koleją P.K.P. oraz ze wschodu Wartą. Powyższy naturalny pierścień posiada określoną ilość przejazdów/mostów. Podobnie w kierunku południowym posiadamy ograniczoną ilość arterii wylotowych, przecinających Wały Królowej Jadwigi. Suma zdolności przepustowej w kierunku radialnym wszystkich powyższych punktów – wyznacza możliwości ewakuacyjne śródmieścia.

Ponieważ sprawdzenie wykonujemy dla godzin szczytowych ruchu – pomijamy w nim wpływ ruchu ciężarowego lub tranzytowego poprzez miasto, gdyż pierwszy

może w tych godzinach częściowo lub prawie całkowicie wyeliminowany z centrum, a ruch drugi – jest zawsze stosunkowo niewielki w porównaniu z ruchem wewnętrznym śródmieścia.

^d Analiza zdolności wylotowej ze śródmieścia na zachód^d

^d 1. Most Teatralny przy ul. Dąbrowskiego (arterii nr 2 A)^d

Zakładamy, iż przez ten most kieruje się ku centrum

a) 75% ruchu z ul. Dąbrowskiego	$300 \times 75\% = 220$ aut
b) 10 % ruchu z ul. Bukowskiej i Grunwaldzkiej	$300 \times 20\% \times 2 = 120$ aut
c) dodatkowe obciążenie z ulic równoległych (Słowackiego itp.)	= 100 aut
Razem	440 aut

Przekrój konieczny jednostronnej jezdni mostu, licząc 250 aut na 1 pasmo: 2 pasma = 6 m (ewentualnie wraz z tramwajem o małym napięciu ruchu).

^d 2. Most Uniwersytecki (arteria Nr 2)^d

Zakładamy, iż przez ten most kieruje się ku centrum:

a) 25% ruchu z ul. Dąbrowskiego	$300 \times 25\% = 70$ aut
b) 60% ruchu z ul. Bukowskiej	$300 \times 60\% = 180$ aut
c) 60% ruchu z ul. Grunwaldzkiej	$300 \times 60\% = 180$ aut
d) 70% ruchu z ul. Focha	$1100 \times 20\% = 220$ aut
e) dodatkowe obciążenie z ulic równoległych do Dąbrowskiego (Słowackiego itp.)	= 100 aut
Razem	750 aut

Przekrój konieczny jednostronnej jezdni mostu wyniesie:

3 pasma ruchu w każdą stronę – czyli po 9 stron – ponadto tramwaj o dużym napięciu ruchu.

^d Uwaga:^d Powyższy przekrój jezdni dla ruchu powinien być utrzymany na całej przestrzeni od Jasnej aż po skrzyżowanie z ul. Marcinkowskiego, gdyż co prawda część ruchu od Jeźyc po przekroczeniu Mostu Uniwersyteckiego skieruje się ku Dworcowi kolejowemu, na Plac Wolności itp., ale równocześnie przybędzie mniej więcej równoważne obciążenie dodatkowe tej arterii ruchem przyjezdnych od Dworca oraz ruchem wewnętrznym City (ruch pomiędzy biurami, bankami, sklepami itp.)

^d 3. Most Dworcowy (arteria nr 3)^d

Zakładamy, iż przez ten most kieruje się ku centrum

a) 50% ruchu z ul. Focha	$= 1100 \text{ aut} \times 50\% = 550$ aut
b) 20% ruchu z ul. Bukowskiej-Grunwaldzkiej	$= 300 \text{ aut} \times 20\% \times 2 = 120$ aut
Razem	670 aut

Przekrój jednostronnej jezdni mostu wyniesie minimum 3 pasma ruchu w każdą stronę, w tym tramwaj.

^d Analiza zdolności wylotowej ze śródmieścia na: ^d

^d Zachód: ^d Sumujemy ruch arterii nr 1 oraz na trzech mostach nad PKP, licząc według przyjętego uprzednio natężenia ruchu

$$1100 + 440 + 750 + 670 = 2960 \text{ aut/godz.}$$

Zakładając przelotność mostów a) jezdni 22-24 m wraz z tramwajem w jezdni – 600 aut/godz. (most Dworcowym i Uniwersytecki), b) jezdni 11-12 m wraz z tramwajem, w jezdni – 400 aut/godz. (most Teatralny), otrzymamy

$$1100 + 400 + 600 + 600 = 2700 \text{ aut/godz.*}$$

^d Wschód: ^d Sumujemy przelotność trzech mostów.

Most na arterii nr 1 o 6 pasmach ruchu oraz tramwaj wydzielony	1100 aut
Most na arterii nr 2 (św. Rocha) o 4 pasmach ruchu wraz z tramwajem	500 aut
Most na arterii nr 3 (Królowej Jadwigi) o 6 pasmach ruchu wraz z tramwajem	800 aut

2400 aut/godz.

* Przelotność na mostach będzie większa od tych norm ze względu na ścisłą kontrolę ruchu.

^d Północ: ^d Sumujemy przelotność trzech przejazdów pod P.K.P. przy ul. Cichej, Wałach Leszczyńskiego i Garbarach, licząc po 500 aut/godz. na przejazd 500 aut x 3 = 1500 aut/godz.

^d Południe: ^d Sumujemy przelotność arterii Nr 4 i Nr 5

$$800 + 1100 = 1900 \text{ aut/godz.}$$

^d Łączna zdolność ewakuacyjna: ^d

$$2700 + 2400 + 1900 = 8500 \text{ aut/godz.}$$

Przy obliczaniu ewakuacji tramwajami zakładamy, iż w godzinach szczytowego napięcia przelotność linii normalnej wyniesie około 8000 pasażerów/godz., przelotność linii szybkiej około 12 000 pasażerów/godz.

W ten sposób przelotność wyniesie w kierunku na:

zachód	–	12 000 + 8000 + 8000	=	28 000
wschód	–	12 000 + 8000 + 8000	=	28 000
północ	–	8000 + 8000	=	16 000
południe	–	12 000 + 8000	=	20 000

Razem 92 000 pasażerów/godz.

^d Ogólna analiza założeń projektu ^d

Powyższa analiza wykazuje, iż przyjęty układ komunikacyjny przy jego szczytowym napięciu może zapewnić ewakuacje w ciągu godziny około 92 000 zatrudnionych w centrum oraz możliwość wyjechania około 8 500 samochodów. Jest to pojemność transportowa, wystarczającą na okres najbliższych 50 lat, gdyż przy zaludnieniu

Poznania w liczbie 600 000 mieszkańców, ludność czynna zawodowo wyniesie najwyżej 1/3, czyli 200 000, z czego na pracę w śródmieściu (handel, administracja, drobne rzemiosło, uczniowie itp.) można przyjąć najwyżej 1/2, czyli 100 000 osób.

Z grubsza można na razie przyjąć (analiza szczegółowa będzie przeprowadzona przy projektowaniu innych dzielnic miasta), iż zaprojektowane arterie pokonują również przewozy międzydzielnicowe, a nie centrum, tym bardziej, iż transporty pozostałych 100 000 ludności czynnej zawodowo rozbijają się na szereg kierunków jazdy, a zwłaszcza będą wyrównywane transportem pieszym pomiędzy miejscem zatrudnienia a miejscem zamieszkania, gdy odległość nie będzie przekraczała 2 km.

Licząc, że 2 linie tramwajowe, omijające śródmieście (obwodowa i prawobrzeżną o kierunku N-S przewiezie około 16 000 pasażerów/godz. w jedną stronę, otrzymalibyśmy ogólną ludność przewozową sieci tramwajowej około 110 000 pasażerów/godz. w jedną stronę, czyli około 200 000 pasażerów/godz. w obie strony. Zakładając ponadto, iż w ciągu doby przewiezie się czterokrotną ilość pasażerów szczytowego napięcia ruchu, otrzymujemy w ciągu doby 880 000 przejazdów, czyli prawie 1,5 przejazdu na mieszkańca. Wykazuje to, iż przyjęto ogólną zdolność przewozową sieci tramwajowej z dużym zapasem, gdyż na ogół ilość przejazdów nie przekracza jednego przejazdu na mieszkańca dziennie: na przykład wypada w Paryżu i Moskwie – 700 przejazdów rocznie, w Londynie i Nowym Yorku około 520 rocznie, a w Wiedniu około 300 rocznie. Należy więc przewidywać, iż szczytowe napięcie ruchu nie powinno przekraczać 1/2-2/3 przyjętych norm.

Dla zanalizowania zdolności przepustowej sieci ulicznej w stosunku do domniemanej ilości samochodów – możemy przyjąć, iż na 600 000 mieszkańców wypadnie około 30 000 samochodów. Możemy dalej założyć, iż połowa tej ilości, czyli 15 000 aut będzie codziennie stacjonowała lub kursowała w centrum miasta, a przy końcu pracy będzie dążyła do wyjechania poza obręb „City” Widzimy, iż w tym wypadku ewakuacja tej ilości aut zajęłaby około 2 godz. czasu, a wliczając ruch tranzytowy, przydworcowy itp. około 3 godzin.

Możemy przyjąć, że około połowa aut w śródmieściu zmieści się na jezdniach postojowych głównych arterii lub na jezdniach ulic drugorzędnych (na ten cel należy zarezerwować około $5 \text{ m} \times 5000 = 2,5 \text{ km}$ jezdni postojowych o szerokości 2,50). Pozostała ilość musi mieć zapewnione miejsce na placach postojowych o łącznej powierzchni $7500 \times 10 \text{ m}^2 = 75 000 \text{ m}^2$, ewentualnie częściowo na podwórzach domów lub w specjalnych garażach.

Zagadnienie placów postojowych powinno być uwzględnione przy fabrykach, stadionach, wejściach do parków, teatrów itp. Największe trudności komunikacyjne powstają zawsze przy wystawach, zawodach sportowych, wielkich uroczystościach itp. Tak na przykład należy przewidzieć dla głównego stadionu lub w pobliżu wejścia do terenów wystawowych miejsce na postój – minimum 2000-3000 aut.

Powyższe obliczenia dotyczą natężenia maksymalnego ruchu, uwarunkowanego wykonaniem inwestycji w pełnym rozmiarze, posiadaniem największego (w sto-

sunku do długości linii), taboru tramwajowego oraz bardzo sprawnej sztucznej regulacji ruchu. Na okres 10-15 lat możemy założyć połowę powyższego natężenia ruchu, odpowiadającego zaludnieniu 300 000 – 400 000 oraz ilości samochodów do 15 000. Również ruch tramwajowy będzie wtedy mniejszy. Wyniesie około 4000 pasażerów/godz. na 1 linię i kierunek, czyli pociągów trójwagonowych co 60-90 sek. i normy 8000 pasażerów/godz.

Widzimy, że przyjęte założenia wystarczą, lecz nie posiadają nadmiernego zapasu i mogą być w pełni wykorzystane przy rozwoju Poznania do 500 000 – 600 000 mieszkańców, lub nawet wcześniej, w razie większego natężenia ruchu (np. w czasie większej wystawy, olimpiady, działań wojennych itp.).

APP, ZMP, 40, s. 15-27.

29

1945 sierpień 24, Poznań – Protokół z konferencji w sprawie projektu układu komunikacji śródmieścia Poznania

Po wygłoszeniu referatu jako pierwszy zabiera głos obywatel Kłoczek. Interesuje go przede wszystkim zagadnienie dworca kolejowego i węzła kolei żelaznych. Poddaje wątpliwości projekt nowego usytuowania dworca kolejowego, dając jako przykład dworzec główny w Warszawie. Aczkolwiek przyznaje konieczność przebudowy obecnego dworca, który już w roku 1939 ze swymi ośmioma peronami był za ciasny, nie precyzuje jednak wymogów, którym sprostać ma nowoprojektowany.

Dalej omawia niekorzystne dla miasta położenie dworca towarowego, który winien być przeniesiony w inne miejsce, oraz krytykuje prymityw dworców podmiejskich. Stawia pytanie, czy nie trzeba dla miasta obwodnicy ze strony zachodniej na wzór istniejącej już na zachodzie.

Prosi o sprecyzowanie zagadnień nowego dworca osobowego, towarowego, dworców podmiejskich itp. oraz o udostępnienie wglądu w zamierzenia Zarządu Miejskiego i współpracę przy studiach nad zagadnieniami kolejowymi.

^d Inż. Tomaszewski^{212 d}

Udzielając odpowiedzi, prosi o zadawanie pytań i prowadzenie dyskusji w ramach zagadnień komunikacji drogowej; co do spraw poruszanych przez przedmówcę, oświadcza, że nie będą one pominięte i są przedmiotem dalszych studiów.

²¹² Leonard Tomaszewski (1899-1972) – architekt. Kierownik Referatu Biura Planu Regionalnego Warszawy (1930-1934), a następnie Działu Urbanistyki Związku Miast Polskich (1934-1939). W latach 1945-1948 kierownik Pracowni Urbanistycznej w Poznaniu, a od 1948 roku kierownik pracowni „Miastoprojekt-Stolica” w Warszawie. Członek warszawskiego oddziału Stowarzyszenia Architektów Rzeczypospolitej Polskiej.

^d Wiceprezydent Cieśliński: ^d

Uważa, że o dworcu można mówić.

^d Obywatel Klocek: ^d

Tłumaczy, że nie zrozumiał myśli projektu, a mianowicie usytuowania dworca towarowego.

^d Inż. Pękalski²¹³: ^d

W roku 1938 wpłynął do Biura Planu Regionalnego plan węzła poznańskiego. Planu nie zrealizowano ze względu na trudności finansowe. Rozbudowa węzła, wykonana w czasie wojny, to jest rozbudowa stacji rozrządowej i obwodnicy na wschodzie, poszła po linii naszych przewidywań. Zaś, o ile chodzi o stację Tama Garbarska, to podwyższenie jej było już wielokrotnie rozważane i Poznań będzie musiał przystąpić do wykonania podwyższenia. Przemawia za tym usprawnienie wszelkiego rodzaju komunikacji.

W planie węzła kolejowego z roku 1938 przewidziane było również przesunięcie Poznań-Główna o kilkaset metrów w kierunku wschodnim; ułatwiało to znacznie nawiązanie sieci kolejowej z projektowanym portem rzeczny i dawało możliwość uchwycenia ciągu przelotowego linii kolejowych południe-północ po wschodniej stronie Warty. To zagadnienie jako mniej ważne dla okupanta, pominięto przy realizacji.

^d Dyrektor Kaczmarek: ^d

Omawia szczegółowo sprawę podniesienia torów kolejowych pomiędzy dworcem głównym i Tamą Garbarską. Podniesienie to jest konieczne z następujących powodów:

- 1) dla złagodzenia spadku torów na łuku pomiędzy dwoma dworcami,
- 2) dla podwyższenia przejazdów pod Wałami Leszczyńskiego²¹⁴, ulicą ku Cytađeli i ul. Tama Garbarska oraz
- 3) celem zwiększenia wysokości mostów na Warcie dla usprawnienia żeglugi
Poza tym stacja Tama Garbarska musi być rozbudowana.

W dalszym ciągu omawia rozpoczęte prace nad podwyższeniem nasypów kolejowych i różne projekty niemieckie, które uważa za brzydkie z punktu widzenia urbanisty.

^d Obywatel Szulc: ^d

Jak wyobrażamy sobie realizację arterii komunikacyjnych przez Śródmieście?

^d Obywatel Tomaszewski: ^d

Są to sprawy wymagające odrębnej konferencji. Realizacja zależy od możliwości finansowych. Liczymy na pożyczki, jakie miasto może otrzymać by

²¹³ Roman Pękalski (1899-1952) – architekt. W latach 1945-1949 kierownik Regionalnej Dyrekcji Planowania przestrzennego w Poznaniu, a w latach 1949-1952 członek Centralnego Biura Planowania Architektury i Budownictwa w Poznaniu. W latach 1945-1950 prezes poznańskiego oddziału Stowarzyszenia Architektów Rzeczypospolitej Polskiej.

²¹⁴ Wały Leszczyńskiego – pas poforteczny powstały w 1905 roku. Do 1919 roku nazywany „Kaiserring”.

wykupić tereny, względnie na uzyskanie terenów i obiekty poniemieckie, które posłużyłyby miastu dla dokonania transakcji wymiennych. Cyfrowe ujęcie kosztów realizacji, wymagałoby specjalnego opracowania, co też i niewątpliwie nastąpi, lecz sprawa ta odbiega od tematu dzisiejszej konferencji. Technicznie staraliśmy się komunikację rozwiązać ekonomicznie, a w przewidywaniach być skromnymi. Dla nas jest niewątpliwie konieczne uzgodnienie naszych projektów z wszystkimi władzami, chodzi nam głównie o uwagi natury technicznej. Opisy tego referatu będą jutro gotowe i nimi służę, zaś co do planów, których powielenie w tej formie jest niemożliwe, a posiadamy tylko po jednym egzemplarzu z każdego, podaję myśl zaznajomienia się z nimi u nas w pracowni.

Pracujemy w warunkach anormalnych, brak dobrych podkładów pomiarowych, szczupły personel i prymitywny aparat techniczny, a przy tym konieczność opracowania planu zabudowania od podstaw i wyprzedzenia z projektami życia, przemawia za przychylnym ustosunkowaniem się do naszych zamierzeń – o co proszę.

^d Inż. Pękalski^d

Ponieważ nikt nie zabiera głosu, pragnę wskazać, że praca przedstawiona przez inż. Tomaszewskiego jest pracą samodzielną i potraktowaną na poziomie. Cieszy mnie mocno, że referent doszedł do tych samych wniosków, do których doszliśmy przed wojną po wieloletnich dociekaniach. Jest ona zatem sprawdzianem, że obrany kierunek jest słuszny i wstępne prace nad stworzeniem planu zbudowania miasta są na dobrej drodze.

^d Dyrektor Kaczmarek:^d

Rozszerza zagadnienie połączenia południa z północą. Zagadnienie to jest stare, tylko ze względów finansowych nie zostało zrealizowane. Trasa prowadzi od ul. Dolna Wilda, tereny browaru Huggera²¹⁵ dalej przez cmentarz, gdzie napotykamy na trudność terenowe – teren falisty – i od ul. Ogrodowej konieczne są wyburzenia. Trzeba będzie nabyć szereg nieruchomości, z których niektóre są słabo uszkodzone przez działania wojenne, jak: dom parafialny św. Marcina i kamienica narożna przy zwężeniu Alei Marcinkowskiego. Na północy napotykamy na tereny wojskowe po przejściu ul. Solnej oraz między Wałami Leszczyńskiego i nasypem kolejowym. Wreszcie trasa prowadzi przez tereny miejskie.

O ile chodzi o trasę wschód-zachód to nie jest ona jeszcze opracowana. Idąc ze wschodu, to tam ul. Warszawska została już przygotowana, to znaczy, że Niemcy znieśli szereg prywatnych nieruchomości. Następnie przez ogrody Kurii Arcybiskupiej został wykonany nasyp. Przez Wartę trzeba będzie prowadzić nowy most, dalej przez szereg gruntów prywatnych na Chwaliszewie dostajemy się na Małe Garbary – tu znowu napotykamy na zniszczone co prawda nieruchomości, lecz

²¹⁵ Browar Huggera – browar założony przez Ambrosiusa Huggera w drugiej połowie XIX wieku przy ul. Półwiejskiej 25. W czasie drugiej wojny światowej browar mocno ucierpiał i następnie działały tu Zakłady Piwowarskie. W 2003 roku budynki zostały poddane rewitalizacji i zaadaptowane na centrum handlowe Stary Browar.

prywatne aż do Placu Działowego, po czym znaczny odcinek terenów wojskowych i państwowych do Wałów Leszczyńskiego, skąd przez grunta miejskie do nasypu kolejowego i dalej po przejściu nasypów po terenach prywatnych osiągnie się ul. Dąbrowskiego za Ogrodem Botanicznym²¹⁶. Wysięk to będzie znaczny.

^d (X Y):^d

Jako przedstawiciel Związku Zawodowego dorzucam kilka słów. Pracownicy zorganizowani żywo interesują się Poznaniem i ciekawi są jak Poznań będzie wyglądał w przyszłości. Z mej strony apeluję do wszystkich, by nie robili trudności twórcom planu miasta, by Zarząd Miejski mógł jak najszybciej przystąpić do realizacji planów i jak najpiękniej Poznań odbudować.

^d Inż. Tomaszewski:^d

Zadaje pytanie, by upewnić się, jaka jest opinia i czy obraną skalę uważać za ustaloną prawidłowo oraz czy program pod względem technicznym jest prawidłowy. Jest to dla nas ważne – musimy się szybko decydować i dziś nie możemy sobie pozwolić na luksus przewlekania. Do wiosny przyszłego roku musimy mieć ten program ustalony i zreferowany. Za tych parę ciepłych słów, wypowiedzianych przez inż. Pękalskiego bardzo dziękuję i zaznaczam, że nie ja sam jestem autorem tej pracy, gdyż szereg kolegów nad tym zagadnieniem pracuje.

Udało nam się uzyskać kredyty na planowanie, potrzeba nam jednak pomocy ze strony Zarządu Miejskiego. Mianowicie, abyśmy nie marnowali pieniędzy, trzeba nam więcej fachowców, zaś dla tych ludzi trzeba mieszkań. Zapytuję więc, czy Zarząd Miejski będzie mógł dostarczyć odpowiednią ilość mieszkań wraz z meblami, a fachowców postaramy się sprowadzić, by ruszyć całą parą z pracami. W tej chwili można jeszcze zdobyć odpowiednie siły fachowe (w Poznaniu mamy ich za mało) – później, ze zrozumiałych względów, sił tych zabraknie.

^d Wiceprezydent Drabowicz:^d

Powraca raz jeszcze do zagadnienia dworca między mostem Dworcowym i Kaponierą. Projekt może być zrealizowany za 50 lat. Biorąc jednak pod uwagę zniszczenie obecnego dworca, należy sądzić, że do realizacji przystąpi się wcześniej. Nasuwają się dwa punkty, a mianowicie: budowa dworca i śródmieścia. Wydaje się, że głosu wszyscy nie zabierają dlatego po prostu, iż nie są w stanie wydać opinii bez zetknięcia się z terenem i zapoznaniem się bezpośrednio z tymi zagadnieniami na miejscu. Proponuję urządzić objazd terenu autobusem P.K.S.²¹⁷ i w terenie zadawać pytania, a różne kwestie staną się tam jaśniejszymi.

Odnosnie mieszkań, musimy się zastanowić, czy nie należałoby z naszych domów miejskich, choćby nawet w sposób brutalny tych, którzy nie są związani z Zarządem Miejskim, usunąć. Co do mebli dla fachowców urbanistów mam nadzieję, że obywatel Lewandowski odpowiednio się tą sprawą zainteresuje.

²¹⁶ Ogród Botaniczny – obecnie ogród botaniczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu zlokalizowany w dzielnicy Ogrody. Uroczyscie otwarty w 1925 roku.

²¹⁷ Państwowa Komunikacja Samochodowa – polskie przedsiębiorstwo usługowe zajmujące się transportem publicznym, utworzone w 1945 roku.

^d Obywatel Klocek:^d

Uważa, że w stosunku do założeń kolejowych przyjęto za szczupłe ramy, jego zdaniem dworzec główny znajdzie lepsze rozwiązanie na dzisiejszym miejscu względnie na terenach dworca towarowego i dlatego bez studiów bliższych nie może wydać opinii. Przeniesienie dworca pomiędzy Most Dworcowy i Kaponierę uszczupla – jego zdaniem – możliwości dalszego rozwoju.

^d Prezydent Sroka:^{218, d}

Zapytuje inż. Tomaszewskiego czy projekt został uchwycony w słusznej skali. Projekt arterii uważa za słuszny. Solidaryzuje się z Wiceprezydentem Drabowiczem co do objazdu terenu.

Ze swej strony zapowiada, że jeśli idzie o mieszkania dla zaangażowanych architektów, to miasto już nad tym pracuje i problem ten będzie rozwiązany. Również obywatel Lewandowski przyczyni się do tego, by zapewnić zaangażowanym siłom niezbędne umeblowanie.

^d Inż. Tomaszewski:^d

Do prac nad projektem do planu zabudowania postanowiliśmy ściągnąć jeszcze pięciu projektodawców. Od razu musi ruszyć praca nad projektem dworca głównego, projektem śródmieścia. Trzecie zagadnienie to Jeżyce i Łazarz – tu wyłania się kwestia terenów pod uniwersytet.

Jeżeli mamy dbać o wygląd i funkcjonalność miasta, to nie możemy poprzestać na paru arteriach. Musimy przestudiować wszystkie zagadnienia, tworzące skomplikowany organizm miejski i po ustaleniu tych, przejść do rozwiązania poszczególnych fragmentów.

Wyraża nadzieję, że zainteresowani będą jak najczęściej odwiedzać pracownię, by zapoznawać się z pracami i prosi o zgłaszanie zapotrzebowań, które należałoby w planie uwzględnić. Nawołuje do stworzenia entuzjazmu przy kształtowaniu miasta i jak najściślejszego kontaktowania się wszystkich czynników miarodajnych z twórcami planów zabudowania, gdyż tylko formalne załatwienie tych spraw na posiedzeniach Miejskiej Rady Narodowej nie jest jeszcze wszystkim.

^d Obywatel Płóciennik:^d

Zapytuje, czy nie byłoby wskazanim, by w obradach brał udział przedstawiciel Dyrekcji Poczty i proponuje zaprosić fachowca, obywatela Skoczylasa.

^d Prezydent Sroka:^d

Kończy konferencję i dziękuje inż. Tomaszewskiemu za wyczerpujący referat i entuzjazm, z którym prowadzi prace.

APP, ZMP, 40, s. 28-33.

²¹⁸ Stanisław Sroka (1909-1967) – prawnik, prezydent miasta Poznania w latach 1947-1948. Uczestniczył w organizowaniu władzy ludowej w Wielkopolsce jako naczelnik Wydziału Ogólnego Urzędu Wojewódzkiego Poznania. W lutym 1945 roku wstąpił do Polskiej Partii Robotniczej, a 16 lipca z ramienia partii wybrano go na prezydenta Poznania.

^d Do punktu 5. porządku obrad: ^d Obywatel wiceprezydent miasta architekt Cieśliński składa obszernie sprawozdania o całokształcie prac prowadzonych nad odbudową Miasta. Mówca stwierdza, iż w Poznaniu na skutek działań wojennych uległy zniszczeniu 5 832 budynki – czyli 55%. Najwięcej ucierpiało Śródmieście, najmniej Główna. W 1945 uległo zniszczeniu 1 141 obiektów. Ażeby zlikwidować głód mieszkaniowy w Poznaniu należy stworzyć 4 011 523 m³ zabudowanej przestrzeni, co wyniosłoby według cen z 1939 roku 143 i pół miliona złotych. Koszt ogólnej odbudowy miasta, według cen dzisiejszych wyniosłoby około 9 i pół miliona złotych. Czas trwania odbudowy oblicza się na lat 10, co miesięcznie wyniosłoby około 78 milionów złotych. Do dnia 15 września otrzymało miasto z Ministerstwa Odbudowy – 35 milionów 630 tysięcy złotych. Za te skromne kredyty odbudowano 241 budynków mieszkalnych i 2 budynki szpitalne. Wywieziono 50 225 m³ gruzów, rozebrano 40 tysięcy m³ budynków zagrażających bezpieczeństwu publicznemu; wysadzono 30 tysiące m³, odbudowano 53 800 m² dróg.

Kredyty otrzymane z Ministerstwa Odbudowy są po większej części pomyślane jako bezzwrotne; użytkuje się ja na rozbiórki, usuwanie gruzów, oczyszczanie głównych szlaków, drogowych na uruchomienie budynków użyteczności publicznej, zabezpieczenia wartościowych obiektów i budynków mieszkalnych. 13% na mieszkalne są kredytami zwrotnymi, natomiast na wszystkie inne są subwencje.

Roboty tych rozmiarów, jakie są przy odbudowie miasta, mogą być sprawnie przeprowadzone tylko wówczas, gdy ich plan będzie możliwie szczegółowo opracowany, przeto dążeniem Zarządu było i jest ustabilizowanie czynnika finansowego. Tymczasem, jak dotychczas przy wszystkich pracach, gdy chodzi o finansowanie, trzeba się obracać w zakresie samych niewiadomych. Ustalając budżet na następny okres kwartalny wie się, że nie będzie uwzględniony w pełnej wysokości i czy w ogóle będzie ustabilizowany i dlatego niemożliwym jest planowanie zupełnie ściśle. Nie wiem co zrobić na przyszły miesiąc, bo nie wiem, ile tych pieniędzy będę miał. Bez tego plan finansowego jest nam bardzo trudno pracować i apeluję do społeczeństwa i Wysokiej Rady, by swoim wpływem przyczyniła się do poprawy tej sytuacji. Chciałbym Radzie przedstawić, jak wglądają nasze sprawy finansowe.

Było przewidziane 18 milionów złotych, na skutek osobistej interwencji została kwota ta podwyższona do 21 milionów, które stanowią zaledwie 1/4 zakosztowania naszego na odbudowę miasta. 1 września staliśmy przed alternatywą, że będziemy musieli stanąć z odbudową, trzeba było więc znów jechać do Ministerstwa, w wyniku czego otrzymaliśmy dalsze 2,5 miliona, które znów nie wystarczają i zmuszeni jesteśmy do ponownego wyjazdu. Mimo wszystko staramy się

pracować planowo. Nasze pracownie urbanistyczne opracowują fragmenty miasta i ogólny plan zabudowy, mimo, że brak najzwyklejszych podkładów planowych, gdyż okupant zniszczył nam wszystkie podkłady i studia urbanistyczne.

Poza tym walczymy z brakiem fachowców; w Poznaniu jest zaledwie 5 fachowców, którzy pracują w urbanistyce. W Krakowie nie ma zniszczenia a tam pracuje aż 7 pierwszorzędnych urbanistów. W Poznaniu powinniśmy mieć ze względu na wielkość zniszczenia kilkudziesięciu architektów-urbanistów. W Poznaniu w ciągu kilku ostatnich miesięcy stworzono szereg podkładów pomiarowych i najpilniejszych zagadnień śródmieścia. W najbliższych miesiącach nastąpi opiniowanie rzeczoznawców, którzy przyjadą z Warszawy i całej Polski dla zaopiniowania naszego planu zabudowania. Dużo czasu zużywamy na opiniowaniu planu pod względem ogólnego użytku obywateli. Drugi, obok czynnika finansowego, który nam dezorganizuje prace jest niewłaściwe pojęcie inicjatywy prywatnej. Poznań, który na skutek zmian geopolitycznych znalazł się w centrum Polski, stał się głównym ośrodkiem Polski. Nasze plany są bardzo szeroko zakreślone, gdyż musimy przeprowadzić cały szereg ulic, które na tak zakreślonym planie już nie wystarczają. Poznań tak zniszczony przez Niemców nie może się odbudować w ten sposób, by utrwaliły się na dalsze dziesiątki lat ślady niemieczyny. Rozwiązanie tego problemu jest możliwe jedynie przy dobrej woli i współdziałaniu całego społeczeństwa. Zarząd, chcąc zapobiec inicjatywie prywatnej z w kierunku odbudowy obiektów przeznaczonych do rozbiórki jak to do odbudowy w nowych ramach musiałby stworzyć armię kontrolerów, co jest niemożliwe w naszych skromnych ramach, a więc niemożliwym jest zapobiec przedsięwzięciom prywatnym, które godzą w interes społeczny. Staje się to łatwym do przeprowadzenia, gdy społeczeństwo wykaże zrozumienie i karność. Dlatego apeluję do klubów Stronnictw, aby rozwinęły propagandę, nasświetlającą akcję zamierzoną. Wtedy społeczeństwo zrozumie. My chętnie każdą budowę akceptujemy, jeżeli ona jest z naszymi planami zharmonizowana.

Na interpelację obywatela radnego Kowalewskiego, wniesione na posiedzeniu Miejskiej Rady Narodowej w dniu 4 września roku bieżącego w sprawie remontu lokalu kawiarni „SWAN” oraz przeróbki lokalu mieszkalnego przy ul. Walki Młodych 8 na restaurację, wyjaśniam co następuje:

Prace w kawiarni „SWAN” podjęte w dniu 23 marca na zlecenie byłego prezydenta Miasta inż. Maciejewskiego²¹⁹, spowodowanego specjalnym życzeniem pełnomocnika Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Województwo Poznańskie, co wynika z planu tegoż pełnomocnika z dnia 19 marca. Wydatki na te wykonane prace wynosiły 60 000 zł. Prace prowadzone z ramienia Zarządu Miejskiego zostały przerwane w drugiej połowie maja roku bieżącego.; a więc krótko po objęciu przeze mnie urzędowania, wtedy, kiedyśmy się dowiedzieli, że lokal ten nie będzie służył na cele Wydziału Kultury i Sztuki.

²¹⁹ Feliks Maciejewski (1903-1985) – inżynier i konstruktor. Prezydent Poznania od lutego do lipca 1945 roku.

Na urządzenie kawiarni w domu obywatelki Wicherkiewiczowej przy ul. Walki Młodych 6 zezwolono dla braku podstaw prawnych do odmowy, gdyż właściciel lokalu przedłożył zaświadczenie Urzędu Mieszkaniowego nr 2121 oraz zezwolenie Wojewódzkiego Wydziału Apropowizacji i Handlu. Obydwa dokumenty posiadamy. Oddział Nadzoru Budowlanego nie jest kompetentny do zaczeplenia decyzji Urzędu Mieszkaniowego, a tym bardziej Wojewódzkiego Wydziału Apropowizacji i Handlu, o ile one nie naruszają wymagań techniczno-budowlanych lub też nie są sprzeczne z planem odbudowy miasta. Dla uniknięcia takich wypadków trzeba by spowodować Komisje Mieszkaniowe, aby nie przydzielały lokali mieszkalnych na handlowe.

Obywatel Piękniewski zabiera głos dodając do sprawozdania:

Usłyszeliśmy sprawozdanie obywatela Cieślińskiego, dotyczące odbudowy Miasta. Cyfry, którymi operował obywatel wiceprezydent Cieśliński są naprawdę wielkie a wpływy z dotacji, które otrzymaliśmy do tego czasu, są bardzo minimalne. Jednak Poznań mimo tych minimalnych dotacji postąpił w swym dziele odbudowy bardzo daleko. Może mniej odbudowano, ale w zabezpieczeniu budynków zrobiono dużo.

Po otwarciu dyskusji nad sprawozdaniem zabrał głos dyrektor Wydziału Techniczno-Budowlanego, obywatel Kaczmarek. Mówca podkreśla, że te osiągnięcia tylko dlatego się udały, że dysponujemy urzędnikami, którzy przed wojną tutaj pracowali. Tylko dzięki ofiarności tych kilku pracowników, którzy wrócili natychmiast do pracy – ponieważ pamięciowo te sprawy mają opanowane, można było te prace wykonać. W Wydziale Techniczno-Budowlanym jest tylko 10 pracowników, którzy uposażeni bardzo nisko, wytrwali na swym stanowisku. Jeżeli chodzi o Wydział Nadzoru Budowlanego, nie dysponując żadnymi środkami lokomocji, nie może swoim zadaniom podołać i tymczasowi urzędnicy próbują dział ten opuścić, gdyż jest bardzo niewdzięczny; mają stale do czynienia z milicją. Ci pracownicy urzędują w niesłychanie ciężkich warunkach. W dziale usuwania gruzów pracują tylko 4 siły techniczne. Poza tym mam jeszcze kilku urzędników administracyjnych, którzy jako etatowi wytrwali na swym stanowisku; wszyscy inni opuszczają swe stanowiska. W tych warunkach pracujemy. O ile chodzi o stronę finansową od jutra wszystkie roboty wstrzymuję, bo nie ma ich czym zapłacić. Obywatel Kowalewski zauważa, że dotacji na odbudowę domów mieszkalnych nie ma, natomiast daje się na kościoły i inne budynki. Mówca jest zdania, że odbudowa domów mieszkalnych jest ważniejsza od innych budynków, kościołów itp. Trzeba zwrócić się do Krajowej Rady Narodowej, by spowodowała zmianę podziału na korzyść budynków mieszkalnych. Poza tym powraca mówca do sprawy odbudowy lokali, kawiarni, „SWAN”, do lokali przy ul. Walki Młodych 6, zwracając jeszcze uwagę na miejsca, na których buduje się znów lokale restauracyjne i apeluje do obywatela wiceprezydenta miasta Cieślińskiego, by temu tworzeniu się lokali restauracyjnych zapobiec. Zapytuje się obywatel Kowalewski, dlaczego zwolniono budowniczego Koteckiego. Wyjaśnienia udzielił wiceprezydent miasta Cieśliński. Co do zwolnienia budowniczego Koteckiego oświadcza obywatel

wiceprezydent miasta Cieśliński, iż obywatel Kotecki poszedł, nie przyjmując stanowiska kierownika Działu Zakupu Materiałów Budowlanych.

Obywatel Walentek zwraca uwagę na drobne dziury w domach, które dotąd pozostały. Czy nie można by zmusić właścicieli domów do naprawy i jakie są na ten cel kredyty. Obywatel wiceprezydent miasta Cieśliński wyjaśnia, iż na ten cel stoją do dyspozycji kredyty w Banku Gospodarstwa Krajowego w sumie 8 000 000 złotych. Bank Gospodarstwa Krajowego udziela 50% pożyczki, pewną część muszą pokryć właściciele nieruchomości. Dokonanie napraw 5 038 domów jest fizyczną niemożliwością. Jeżeli chodzi o właścicieli domów to otrzymują oni odpowiednie pisma do podjęcia napraw. Właściciele domów zwracają się wówczas do nas, abyśmy roboty za nich wykonali, podczas gdy my nie mamy możliwości. Obywatel Gunther zapytuje, czy domy będące pod Tymczasowymi Zarządem Państwowym zabezpiecza się. Obywatel wiceprezydent miasta wyjaśnia, iż na cel muszą być również kredyty w Banku Gospodarstwa Krajowego.

Obywatel Szulc stawia wniosek, by plany urbanistyczne miasta podać do publicznej wiadomości, a myśl społeczeństwa skierowana będzie w tym kierunku, w jakim zdążają te plany i na pewno miastu dopomoże. Poza tym zapytuje mówca czy centrum handlowe miasta pozostanie tam gdzie jest, lub czy przeniesione będzie gdzie indziej.

Obywatel Kukurenda zwraca uwagę na przedsiębiorstwa budowlane, które otrzymują od m³ po 100 zł na zwózkę gruzów; oni wynajmują poszczególnych mniejszych przedsiębiorstw i płacą im po 50-60 zł za m³ zwózki gruzów. Czy nie można dopuścić wszystkich przedsiębiorców mniejszych i dużych do tych robót?

Obywatel Twardowski zapytuje, ile szkół naprawiono. Mówca zwraca uwagę na budynki miejskie na Górczynie, które winny być naprawione, gdyż w innym razie grozi tym budynkom grzyb. Nie należy tynków naprawiać tylko dachy.

Obywatel Dizmann stwierdza brak inicjatywy prywatnej. Zwraca uwagę na Spółdzielnię Budowlaną „Nowe Osiedle” i twierdzi, że tam nic się nie robi, a budynki grożą ruiną. Kanalizacja nie jest tam (ul. Akacyjowa) w porządku, wskutek czego tworzy się niezdnośne powietrze, tak, że powstać może epidemia. Obywatel mgr Januszkiewicz nie podziela stanowiska obywatela Szulca, by plany miasta opublikować, gdyż byłoby to podatne dla spekulantów gruntów itp. Obywatel Koczorowski stwierdza, iż właściciele domów, a przede wszystkim ci mali na peryferiach miasta nie mają pieniędzy na odbudowę domów, skoro komorne jest tak niskie. Obywatel Mularczyk popiera wniosek obywatela Szulca, by plany rozbudowy miasta opublikować. Poza tym prosi o wyjaśnienie ozy w liczbie 240 domów mieszkalnych są ujęte domy odbudowane z inicjatywy prywatnej. Dalej uważa mówca, że z robotami stanąć nie możemy. Obywatel Twardowski jest zdania, że Wydział Techniczno-Budowlany względnie wiceprezydent techniczny winni zezwolenia Urzędu Mieszkaniowego, dążące do zamiany mieszkań na lokale restauracyjne lub inne zacząć i zgłosić takie fakty do Prezydium Miejskiej Rady Narodowej, które poczyni swoje. Co do słów oby-

watela Koczorowskiego nadmienia, że każdy patriotyczny Polak – demokratą wziął się zaraz do pracy i stara się by budynek uchronić. Obywatel Mączyński podkreśla z przyjemnością, że Poznań może być dumny z tego co zrobił, powinniśmy umieć to zareklamować i Warszawie przedstawić, bo my własnymi siłami nie jesteśmy w stanie miasto odbudować, gdyż to przechodzi możliwość kilku pokoleń. Mówca uważa, iż praca Zarządu Miejskiego winna iść w kierunku propagandy. Wymienionych kilka cyfr mówią nam za mało. Trzeba to tak zrobić, jak „Biuro Odbudowy Stolicy” i podać, ile m³ wykonane (np. w milionach m³). Wtedy nasze cyfry wypadłyby w ten sposób, że swą siłą zdusiłyby czynniki miarodajne do tego, że Poznań dostałby więcej niż dostaje – dotychczas. Jeżeli z powodu braku funduszy miałyby odbudowa stanąć, to uważa mówca, iż kwestię tę zaniedbał Zarząd Miejski. Poza tym mówca nie popiera zdania obywatela mgr Januszkiewicza, by plany urbanistyczne miasta trzymać w tajemnicy. Dalej porusza mówca kwestię mieszkańców po tamtej stronie Warty, „Śródki i Chwaliszewa”. Tam żyje przeważnie ludność robotnicza, która musi przechodzić po zakupy do miasta. Mówca zwraca uwagę na kładkę 0,5 m leżącą na Warcie twierdząc, iż przechodzenie po niej jest niebezpieczne. Mówca zapytuje, kiedy roboty związane z budową mostu będą ukończone? Mówca jest dalej za tym, by właściciele domów nakłonić do konserwacji swoich domów, tak samo winna Spółdzielnia Budowlana „Nowe Osiedle”, mając dużo domów i ściągając większe sumy komornego dbać o remont swoich domów. Powracając do sprawy budowniczego Koteckiego mówca zauważa, iż utrata tej siły fachowej jest naprawdę bardzo dotkliwa i należałoby poddać ją rewizji.

Obywatel Szulc, powracając do sprawy opublikowania planów urbanistycznych miasta uważa, iż społeczeństwo nie może być traktowane jak małe nieletnie dziecko. Sprawa odbudowy miasta nie może być tajemnicą, Mówca prosi obywatela wiceprezydenta miasta Cieślińskiego, by zechciał jednak uchylić rąbka tej tajemnicy, aby społeczeństwo wiedziało w jakim kierunku ma pójść. Ob. Kulisiewicz zwraca uwagę na Tymczasowy Zarząd Państwowy, który biorąc czynsze nie daje nic na inwestycje domów. Obywatel Bojża stawia istnieniem klubu radnych Polskiej Partii Robotniczej następujący wniosek:

„Miejska Rada Narodowa wzywa swych członków-posłów do przedsięwzięcia kroków na forum Krajowej Rady Narodowej w sprawie kredytów na odbudowę Poznania.

Wiceprezydenta obywatela Cieślińskiego zobowiązuje się do dostarczenia potrzebnych materiałów posłom”.

Materiału fachowego może naszym obywatelom posłom dostarczyć obywatel wiceprezydent miasta Cieśliński. Mówca sądzi, że jeżeli tak rzecz zostanie poruszona na forum Krajowej Rady Narodowej odniesie pożądany skutek.

Obywatel Piękniewski komunikuje, iż wpłynęły jeszcze 2 wnioski nagłe, które brzmią następująco:

„Wysoka Rado!

W imieniu Klubu Radnych Polskiej Partii Robotniczej wnoszę:

Remont poznańskich szkół powszechnych, mający być wykonany podczas wakacji, aby dzieci nie znudziły sobie w nauce. Wydział Budowlany stołecznego miasta Poznania obiecał ukończyć do dnia 1 października bieżącego roku.

Ponieważ w pewnych szkołach remontu nie rozpoczęto, obawiać należy się, czy od 1 października będą mogły szkoły normalnie uczyć.

Miejska Rada Narodowa wzywa Zarząd Miasta do wykonania remontu w poznańskich szkołach powszechnych wszelkimi możliwymi środkami w jak najkrótszym terminie, aby dzieciom nie leciała woda na głowy, jak to dzieje się w szkole przy ul. Dziedzickiej”.

^{fd} Wniosek ^{fd}

Zgodnie z propozycją wiceprezydenta obywatela Cieślińskiego Klub Polskiej Partii Robotniczej stawia wniosek:

Komisjom Mieszkaniowym nie wolno przydzielać lokalów handlowych na cele handlowe.

Za Klub Radnych

(-) Wróbel

(-) Skwieciński

Obywatel Mielcarek stwierdza, iż sprawa odbudowy szkół jest w toku; istnieje przecież Komitet Odbudowy Szkół do którego dokooptowano przedstawicieli zrzeszeń i organizacji. Komitet ten pracuje i będzie [fragment nieczytelny] października 1945 roku.

Obywatel prezydent miasta mgr Sroka stwierdza, iż Zarząd Miasta posiada plany odbudowy i preliminarz na 400 milionów złotych z 1939 roku, który jest złożony w Ministerstwie. Mówca podkreśla, że Zarząd Miejski stara się wszelkimi sposobami, lecz takie interwencje, jeśli są zbyt częste, odnoszą coraz mniejszy skutek. Na co mamy posłów na terenie Krajowej Rady Narodowej, przecież oni są na to, by bronili interesów miasta Poznania. Słuszny jest wniosek Klubu Polskiej Partii Robotniczej, że obywatel wiceprezydent Cieśliński powinien cały materiał dostarczyć a nasi posłowie winni w Krajowej Radzie Narodowej wystąpić z konkretnym wnioskiem i wyjednać, aby pamiętano o innych miastach. Przecież Poznań odbudowany będzie pozycją tak poważną gospodarczo, że Państwu będzie się bezwzględnie rentowało. W Warszawie dowiedział się mówca, że z podatków wpłynęło 300 milionów złotych, że Województwo Poznańskie dało samo 50 milionów złotych. Województwo Poznańskie, jeśli chodzi o kontyngenty, jest na pierwszym miejscu, a jeśli będzie odbudowane nasze życie gospodarcze na terenie miasta, społeczeństwo nasze będzie w stanie Państwu odplacić. Dlatego prosi mówca Miejską Radę Narodową, by wniosek obywatel Bejmy poparła i by nasi posłowie

nareszcie rozpoczęli pracę dla dobra naszego miasta. Obywatel Piękniewski jest za słusznym wnioskiem obywatela Bejmy, stwierdza jednak, iż twierdzenie, by posłowie do Krajowej Rady Narodowej powołani z miasta Poznania nic nie robili, jest nieuzasadnione. Mówca twierdzi, iż często poruszali sprawę w Krajowej Radzie Narodowej. Mówca proponuje wyznaczyć posiedzenie naszym obywatelom posłom do Krajowej Rady Narodowej z obywatelem wiceprezydentem miasta Cieślińskim celem zapoznania się z całokształtem odbudowy miasta, a ci posłowie pojechaliby następnie do Warszawy do obywatela Premiera, który powinien poruszyć wszystkie resorty, aby miasto nasze miało należyłą opiekę. Jako pierwszy podpisuje mówca pod ten wniosek, i tak samo zdaje się obywatel Grajek nie sprzeciwi się temu, że należałoby tę sprawę w Krajowej Radzie poruszyć.

W końcu zabrał głos obywatel wiceprezydent miasta Cieśliński. Stwierdził on, że plan zabudowania miasta jest na ukończeniu. Musi on być jeszcze zaopiniowany przez przedstawicieli miast, do których należą wybitni architekci. Gdy będzie zaopiniowany, będziemy mogli przystąpić do akcji reklamowej, bo obecnie są jeszcze wahania, są jeszcze studia, które się przeprowadza. Pierwszy wynik tych studiów wygłosił nasz pracownik, inż. Tomaszewski i społeczeństwo poznańskie się już nieco o planach naszych dowiedziało. Jeśli będziemy mogli nasze wywody zilustrować jakimiś planami konkretnymi, wystąpimy na forum publicznym. Jeżeli chodzi o preliminarz, mamy już dokładnie zanalizowany, bo mamy każdy obiekt dokładnie zakosztorysowany. Jeżeli dostaniemy w ogóle jakieś kredyty, musimy je dokładnie zanalizować; do tego należy dokładny koszt i dokładne określenie obiektu. Na szkoły mamy 3 200 000 zł kredytu. Remontujemy 38 szkół w Poznaniu. Jeżeli chodzi o zakrojenie miasta nieco szerzej, to w europejskich zamierzeniach urbanistycznych Warszawa nas o to zaczęła, mówiąc: dlaczego Poznań określa plan na 600 000 mieszkańców. Jeden z wybitnych ekonomistów warszawskich wyjaśnił, że nasze zamierzenia nie są tak bardzo wysokie, bo Poznań będzie miał nieomal te zdania co Warszawa, bo jeżeli pozostaną granice, które na zachodzie zakreślone, Poznań będzie miał może nawet większe niż Warszawa zadanie, plan miasta Poznania należy więc określić raczej szerzej niż za skromnie. Mosty na Chwaliszewie będą około października gotowe.

Po skończeniu dyskusji nad sprawą odbudowy miasta oddał obywatel Piękniewski wyżej podane 3 wnioski pod głosowanie, które zostały przez Miejską Radę Narodową jednogłośnie przyjęte.

APP, MRN, 16, s. 110-113 (fragment).

1945 wrzesień 29, Poznań – Sprawozdanie dotyczące szkód powstałych
w wyniku działań wojennych na terenie miasta Poznania

^d Sprawozdanie^d

przy rejestracji szkód powstałych na skutek działań wojennych na terenie miasta Poznania, byli zajęci obywatele: Pajzderski²²⁰, Scheibe, Gendera, Wrociński, Ossig, Michelini, Ambrosius, Pośpiech, Górny, Turek i Rypiński.

Prace rozpoczęto w marcu 1945 roku

Pierwszy etap pracy, to jest rejestrację wszystkich uszkodzonych budynków, znajdujących się w danych granicach miasta, ukończone w wyznaczonym terminie, to jest do czerwca bieżącego roku według niżej podanego zestawienia:

ilość budynków						
% zniszczenia	mieszkalne	gospodarcze	przemysłowo- handlowe	użytku publicznego	razem	
do 1%	1515	145	41	28	1729	
do 5%	1063	116	71	45	1295	
do 25%	706	116	66	67	955	
do 50%	284	48	16	20	378	
do 75%	279	15	20	20	334	
do 100%	890	137	58	56	1141	
razem	4737	577	272	246	5832	

^d Zestawienie kosztów strat:^d

²²⁰ Sylwester Pajzderski (1876-1953) – architekt. Po wyzwoleniu Poznania od 1945 roku pracował w Wydziale Planowania i Rozbudowy Miasta.

% zniszczenia	budynki rodzaj	ilość	kubatura budynku	koszt strat	razem koszt strat w tysiącach
do 1%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	1701	3 912 300	1369	1 761
	użytku publicznego	28	560 000	392 000	
do 5%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	1250	2 875 000	5 031 250	8 181
	użytku publicznego	45	900 000	3 150 000	
do 25%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	887	2 040 100	1 785 0875	41 301
	użytku publicznego	67	1 540 000	2 345 0000	
do 50%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	348	800 400	14 007 000	35 007
	użytku publicznego	30	600 000	21 000 000	
do 75%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	315	724 500	19 018 125	40 018
	użytku publicznego	20	400 000	21 000 000	
do 100%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	1088	2 503 400	87 584 000	165 984
	użytku publicznego	56	1 120 000	78 400 000	
razem					292 252

Według powyższej tabeli, przybliżony koszt odbudowy samych tylko budynków zniszczonych i uszkodzonych przez działania wojenne wynosiłby po cenach z roku 1939

1. koszt odbudowy	292 252 000 zł
2. koszt rozbiórki i odwiezienie gruzu	4 000 000 zł
3. remont parkanów	1 500 000 zł
4. koszt nawierzchni podwórzu	30 000 000 zł
	razem 327 752 000 zł
z tego	40% na robociznę 131 140 000
	60% na materiały 192 652 000

Ze względu na zmniejszoną wydajność pracy i wyższy % kosztów drobnych prac remontowych należy dodać 80% kosztów robocizny, to jest kwotę 104 880 000 zł.

Zatem ogólny koszt odbudowy należałoby przewidzieć na kwotę
^d 432 632 000 zł^d

W powyższym zestawieniu nie uwzględniono:

1. kosztów odszkodowania za wywłaszczone grunty
2. kosztów odbudowy urządzeń komunikacyjnych
3. kosztów odbudowy urządzeń kanałowych, wodociągowych, elektrycznych i gazowych
4. kosztów sporządzenia planów odbudowy i administracji
5. kosztów odbudowy mostów i urządzeń wojskowych itp.

Ogólnie przyjąć można, że całkowity koszt odbudowy miasta do stanu pierwotnego wynosiłby

ca 500 000 000 zł

według cen z roku 1939.

APP, ZMP, 36, s. 20-21 (fragment).

32

1945 października 2, Poznań – Rozdział kredytów na budowę zabytkowe w miesiącu lipcu i sierpniu 1945 roku

Powołując się na rozmowę w dniu 1 października bieżącego roku przesyłam w odpisie rozdział subwencji Ministerstwa Kultury i Sztuki na zabezpieczenie zabytków na miesiąc lipiec i sierpień.

^d Lipiec: ^d

Katedra w Gnieźnie ²²¹	150 000 zł
Kościół św. Marcina w Poznaniu	50 000 zł
Kościół Garnizonowy w Poznaniu	50 000 zł
Kościół św. Jana w Poznaniu ²²²	50 000 zł

300 000 zł

^d Sierpień ^d

Klasztor ojców Bernardynów w Kole	50 000 zł
Kościół św. Wojciecha w Poznaniu	50 000 zł
Kościół P.M.	20 000 zł
Kościół Księży Salezjanów „Katarzynki” w Poznaniu ²²³	20 000 zł
Akademia Lubrańskiego ²²⁴	18 000 zł
Kościół Bernardynów ²²⁵	100 000 zł
Kościół Garnizonowy	12 000 zł
Kościół Podominański ²²⁶	10 000 zł

²²¹ Katedra w Gnieźnie – bazylika prymasowska pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Gnieźnie. Kościół ten został wybudowany na miejscu zniszczonej katedry romańskiej w XIV wieku, w formie gotyckiej i przez kolejne wieki poddawany przebudowom.

²²² Kościół św. Jana – mурowany kościół z przełomu XII i XIII wieku znajdujący się na wschód od Śródki przy Rondzie Śródka. Obecnie prezentuje się jako budowla późnromańska, przebudowana w stylu późnogotyckim, z barokową kaplicą.

²²³ Kościół Księży Salezjanów „Katarzynki” w Poznaniu – kościół pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Wspomożenia Wiernych zbudowany w pierwszej połowie XIV wieku przez dominikanki, które w XIII wieku przybyły do Poznania jako pierwszy zakon żeński. Kilukrotnie przebudowywany, zachował gotycki układ murów oraz szczyt wschodni. W 1925 roku kościół przejęli księża salezjanie.

²²⁴ Akademia Lubrańskiego – pierwsza uczelnia o charakterze wyższym w Poznaniu ufundowana przez biskupa Jana Lubrańskiego w 1518 roku przy wsparciu króla Zygmunta Starego. Gmach Akademii położony jest na Ostrowie Tumskim przy ul. Lubrańskiego. Zbudowany w latach 1521-1527, kilukrotnie remontowany i przebudowywany, zwłaszcza w XVIII i XIX wieku. Po likwidacji uczelni umieszczono w nim bibliotekę kapitulną i seminarium duchowne, a od 1936 roku jest siedzibą Muzeum Archidiecezjalnego.

²²⁵ Kościół Bernardynów – kościół pod wezwaniem św. Franciszka Serafickiego Zakonu Braci Mniejszych – franciszkanów – znajdujący się przy placu Bernardyńskim w Poznaniu. Pierwszy kościół drewniany powstał w połowie XV wieku. W 1473 roku rozpoczęto budowę gotyckiego kościoła mурowanego. W 1609 roku dobudowano do niego renesansową kaplicę Najświętszej Marii Panny Loretańskiej. Po spaleniu budynku w 1657 roku przez Brandenburczyków do 1668 roku odbudowano go w formach barokowych. W latach 1730-1837 kościół otrzymał nową fasadę i wieże. W 1945 roku został silnie zniszczony, ocalały tylko mury, a odbudowę zakończono dopiero w 1972 roku.

²²⁶ Kościół Podominański – kościół Najświętszego Serca Jezusowego i Matki Boskiej Pocieszenia w Poznaniu przy ul. Szewskiej 18. Obecnie kościół Jezuitów jest najstarszym zabytkiem lewobrzeżnego Poznania. Zbudowany został wraz z klasztorem w połowie XIII wieku w formach wczesnogotyckich. Na początku XVIII wieku przebudowany w formach barokowych według projektu Jana Catenaziego. W 1920 roku kościół przejęli jezuiti.

Kościół Farny²²⁷

20 000 zł

300 000 zł

APP, ZMP, 101, s. 36.

33

1945 październik 2, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od 1 do 30 września 1945 roku

^d Oddział Pomiarów^d

^d Prace terenowe^d

1. Zabezpieczono i topograficznie opisano 2 punkty trygonometryczne na przyłączonych terenach miasta.
2. Wykonano pomiar sytuacyjny byłego obozu karnego w Żabikowie²²⁸.
3. Wykonano pomiar szczegółowy bloku przy ul. Bożniczej i Grochowe Łąki.
4. Pomiar wysokościowy i opis topograficzny 12 reperów niwelacyjnych.
5. Niwelacja przekroju poprzecznego przedłużenia ulicy Królowej Jadwigi w trasie nowo projektowanego mostu.
6. Pomiar wysokościowy Parku Kasprowicza²²⁹.
7. Wykonano pomiar sytuacyjny i niwelacje terenu Szpitala Miejskiego.
8. Wykonano pomiar wysokościowy terenu Przeladowni Miejskiej na odcinku od Tamy Garbarskiej do Gazowni Miejskiej²³⁰.
9. Ustalenie granic i pomiar przy ul. Garbary.
10. Wytyczono i wskazano na gruncie linię przy ul. Bydgoskiej.
11. Zabezpieczono punkt poligonowy przy ul. Św. Wincentego.
12. Pomiar sytuacyjny prac przy Alei Wielkopolskiej.
13. Dalszy ciąg prac pomiarowych i niwelacyjnych kanałów sieci miejskiej.

²²⁷ Kościół Farny – kolegiata poznańska św. Marii Magdaleny i św. Stanisława Biskupa znajduje się w pierzei ul. Gołębiej. Pierwszy kościół kolegiacki stał na terenie obecnego placu Kolegiackiego. Został zbudowany w XIII wieku w stylu gotyckim. Po szeregu katastrof został zniszczony pożarem w 1780 roku. W 1650 roku przybyli do Poznania jezuici. Rok później rozpoczęli budowę kościoła w obrębie murów miejskich. Konsekracja kościoła miała miejsce w 1705 roku, a w latach 1727-1732 Pompeo Ferrari zbudował portal główny i ołtarz. Kościół został zniszczony w 1945 roku i odbudowany w latach 1948-1950.

²²⁸ Obóz karny w Żabikowie – niemiecki obóz karno-śledczy działający w latach 1943-1945.

²²⁹ Park Kasprowicza – park o powierzchni 9,3 ha położony w zachodniej części dzielnicy Łazarz w Poznaniu. Najbardziej charakterystycznym budynkiem znajdującym się w parku jest hala widowiskowo-sportowa Arena z 1974 roku projektu Jerzego Turzenieckiego.

²³⁰ Gazownia Miejska – uruchomiona w 1856 roku gazownia znajdująca się przy ul. Grobla w budynkach wzniesionych w latach 1853-1856 pod kierunkiem angielskiego specjalisty Johna Moore'a.

^d Prace biurowe^d

1. Wykonano wykaz współrzędnych oraz plan sieci poligonowej dla obrębów: Poznań, Jeżyce, Wilda, Krzesiny i Sołacz.
2. Kompletowanie materiału podstawowego do triangulacji miejskiej na obszarach: Śródmieścia, Jeżyc, Wildy, Łazarza i Sołacza.
3. Założenie wykazu zmian własności oraz kontrole cen gruntów. W wykazie ujęto 6 spraw.
4. Wykonano graficzny wykaz cen gruntów według stanu z roku 1939.
5. Skartowanie szczegółów pomiaru ulic Wojciecha, Babińskiego, Placu Działowego, Grochowych Łąk i Bożniczej.
6. Skartowanie pomiarów katastralnych ulicy Bożniczej.
7. Skartowanie pomiarów miejskich 13 posesji, zabudowanych przy Grochowych Łąkach i Starym Rynku.
8. Wykonano 10 odrysów planów zabudowy. Dalsze 3 są w opracowaniu.
9. Zaktualizowano 4 sekcje planów zabudowy.
10. Wykonano 23 plany sytuacyjne dla Wydziałów Miejskich oraz wydano 15 orzeczeń technicznych do wniosków zainteresowanych.
11. Wykonano przekrój podłużny boczniczy kolejowej na terenie Przeładowni Miejskiej.
12. Prace kreślarskie nad planem 1:10 000 trwają. Wykonuje się oddzielne matryce warstwicowe.
13. Ogółem wykonano 293 światłokopii dla potrzeb wydziałów technicznych i władz państwowych względnie wojskowych.
14. W katastrze gruntowym wykonano następujące prace:
 - a) udzielono interesantom informacji technicznych w 350 wypadkach.
 - b) Załatwiono 14 spraw wykonania wyciągów z kopii i z map katastralnych do sprawozdania.
 - c) Uporządkowano szkice polowe na powiat Poznań-Miasto
 - d) Wykonanie księgi parcel dla obrębu Wilda i uzgodnienia z kartoteką (nie ukończono).
 - e) Wykonanie księgi parcel dla obrębu Poznań.
 - f) Załatwienie 65 spraw gruntów porzuconych (wykonanie i sprawdzenie odpisów oraz zestawień ogólnych i porównanie z hipoteką kartoteki).
 - g) Uzgodnienie kartoteki z hipoteką w 164 wypadkach.
 - h) Odpis kartoteki Wilda, 150 arkuszy.

^d Oddział Planowania i Rozbudowy Miasta^d

1. Badanie i opiniowanie wniosków o pożyczki budowlane z Banku Gospodarstwa Krajowego.
2. Studia wstępne do projektu rekonstrukcji Starego Rynku i jego otoczenia.
3. Studia do planu ogólnego zabudowania – zieleń i funkcje terenów.

4. Wykresy do studiów meteorologicznych.
5. Studia wstępne do planu zabudowania śródmieścia.
6. Studia i analiza sieci komunikacyjnej.
7. Plan własności w skali 1:5000.
8. Zdjęcia pomiarowo elewacji placu Wolności.
9. Nadzór nad pracami przy budowie pomnika i urządzaniu cmentarza bohaterów.
10. Model cmentarza i pomnika bohaterów.
11. Nadzór nad zabezpieczeniem Starego Ratusza.
12. Nadzór nad pracami przy odbudowie kościołów: Farnego, Bożego Ciała i Dominikanów.
13. Pertraktacje o przyznanie Gminie stołecznego miasta Poznania terenów poniemieckich i porzuconych.

^d Oddział Dróg^d

Przeprowadza się nadal stałą kontrolę ulic w wszystkich dzielnicach miasta. Wyrwy i uszkodzenia w jezdniach i chodnikach zabrukowuje się i wyrównuje w własnym zarządzie przez miejskich pracowników fizycznych oraz wydaje przedsiębiorcom po ustalonych cenach akordowych. Gruzy i rumowiska po zburzonych domach usuwają z jezdni i chodników Niemcy, przeciętnie ca 210 ludzi i to wózkami ręcznymi i zaprzęgami konnymi i odwozi na miejsca wskazane przy Drodze Dębińskiej i na Przepadek. Dla szybszego i wydajniejszego uprzątnięcia gruzów wydano odwózkę tychże również przedsiębiorcom i to 9 firmom po cenach akordowych na umowy. Oczyszczono jezdnie i chodniki ulic: Poczтова, Aleje Marcinkowskiego, Kramarska, Szewska, Wroniecka, Stawna, Żukowa, Garbary, Małe Garbary, Za Groblą, Grobla, Mostowa, Woźna, Wodna, Działowa, św. Wojciech, Północna, Szyperka, Strusia, Przecznicza, Mickiewicz, Poznańska.

Władze wojskowe kontynuują usuwanie amunicji w kilku dzielnicach miasta.

Dla spolszczenia miasta kontynuowano malowanie tablic ulicznych i orientacyjnych i to we własnym zarządzie na składnicy przy ul. Towarowej. Usuwa się poza tym wszelkie zauważone napisy niemieckie. Tablice malowane prowizoryczne umieszcza się jednak tylko na peryferiach miasta, zastępując w śródmieściu tablice prowizoryczne tablicami emaliowanymi. Z zamówionych tablic emaliowanych dostarczono dotychczas ca 3200 sztuk, z których 3 050 sztuk umocniono.

W bieżącym okresie sprawozdawczym płacono następującym firmom [za] wykonanie prac przy naprawie jezdni, uszkodzonych skutkiem działań wojennych po cenach akordowych na osobne zlecenie:

firmie Dochnik – naprawa ul. Marsz. Focha

firmie Józwiak – naprawa ul. Bukowskiej, Marcelińskiej i Grunwaldzkiej

firmie Kollat – naprawa ul. Potworowskiego

firmie Goźdź – naprawa ul. Warszawskiej i Chwaliszewo

firmie Kocent-Goździewicz – naprawa ul. Kórnickiej

firmie Piaszyk – naprawa ul. Szkolnej, Alei Marcinkowskiego, Paderewskiego, Ratajczaka, Walki Młodych, Garncarskiej

firmie Faustmann-Kosicki – naprawa ul. Plac Wielkopolski, Piaskowej, Wielkie Garbary, Małe Garbary, Wolnica, Pułaskiego, Nad Wierzbakiem, Rataje, Starołęka
firmie Społeczne Przedsiębiorstwo Budowlane – naprawa ul. Górna Wilda.

W wyniku oddzielnych przetargów zlecono firmie Faustmann-Kosicki naprawę ul. Wystawowej oraz firmie Kollat ul. Potworowskiego.

W biurze technicznym opracowuje się w dalszym ciągu kartotekę ulic z podaniem rodzaju nawierzchni oraz długości i szerokości. Poza tym wykonuje się plany w kilku egzemplarzach, wykazujące rodzaje umocnionych ulic dla Województwa i Zarządu Miejskiego. Przygotowuje się projekty regulacji ulic i przetargi na większe prace remontowe, drogowe, jako też wzory znaków drogowych. Opracowano projekt regulacji i przełożenia części alei Małopolskiej włącznie przetargu oraz projekty regulacji ul. Rzepeckiego-Bogusławskiego.

Opracowanie licznych wniosków dotyczących kiosków i straganów.

^d Oddział Mostów ^d

^d I. Biuro ^d

1. Most Chwaliszewski – szczegóły konstrukcyjne w związku z podniesieniem niwelety i zmiany spowodowane usunięciem szyn tramwajowych z projektu. Sprawdzanie rachunków.

2. Most Królowej Jadwigi – dalsze opracowanie trzeciej alternatywy.

3. Most Cybiński – opracowanie kosztorysu, ściąganie ofert i wydanie zlecenia.

4. Most Bolesława Chrobrego – opracowanie zmian konstrukcyjnych w związku z usunięciem szyn z projektu. Sprawdzanie rachunków.

5. Most św. Rocha – wizje lokalne i sporządzenie projektu wznowienia izbic i jarzm.

6. Zdjęcia – rysunki mniejszych mostów w rejonie miasta.

^d II. Budowa ^d

1. Most Chwaliszewski – wkładanie oczepów na jarzmach, wciąganie dźwigarów żelaznych, bicie pali pod jarzma prowizoryczne dla montażu kraty.

2. Most Bolesława Chrobrego – ustawianie jarzm, wciąganie dźwigarów i wkładanie belek poprzecznych.

3. Most Królowej Jadwigi – dalsze wiercenia próbne.

4. Most Cybiński – usunięcie szyn tramwajowych z części południowej jezdni i odkrycie miejsc do naprawy.

5. Most na Michałowce – droga Tulce-Spławie. Odślonięcie przyczółków i wykopy w zasypanym korycie.

^d III. Składnica ^d

Zwózka drzewa i żelaza do budowy mostów, oczyszczanie koryta Warty pod mostem św. Rocha.

^d Oddział Budownictwa Wodnego^d

W żwirowni i Betoniarni Miejskiej przy ul. Gdyńskiej wykonano dalszą naprawę uszkodzonych podczas działań wojennych budynków i urządzeń. Przystąpiono do odwodnienia wykopu żwirowni przez wypompowania wody. Wykonano rozbiórkę oraz gruntowną naprawę toru kolejki roboczej.

Żwirownia dostarczyła ogółem 411 m³ żwiru, z których:

166 m³ załadowano na 16 wagonów

245 m³ wywieziono furmankami.

Betoniarnia wydrukowała w miesiącu wrześniu następujące wyroby betonowe:

3970 sztuk dachówki falcowej

1135 sztuk tablic numerowych dla cmentarzy

1090 sztuk krawężników ogrodowych

585 sztuk krawężników boiskowych

150 sztuk krawężników ulicznych

90 sztuk gąsiorów dużych

65 sztuk słupów do tablic ulicznych

50 sztuk części do wypustów ulicznych.

Przy odbudowie mostu drewnianego nad bocznicą kolejową żwirowni i Betoniarni Miejskiej wykonała firma St. Przybyła następujące prace: odwiązanie i ustawienie filarów, położenie belek podłużnych, zabicie pali i prawego przyczółku, założenie kleszczy i bolce, częściowe świdrowanie otworów dla bolców w podłużnicach.

^d Oddział Zieleni i Ogrodów Miejskich^d

W okresie sprawozdawczym zatrudniono do dnia 23 września 1945 roku

1 047 pracowników fizycznych

i 71 pracowników umysłowych

razem 1 118 pracowników.

W dniu 24 bieżącego miesiąca zwolniono na zarządzenie Zarządu Miejskiego 220 pracowników fizycznych.

Z dniem 1 września 1945 przeniesiono biura Oddziału Zieleni i Ogrodów Miejskich na ul. Grunwaldzką 17, II piętro.

^{fd} Planowanie:^{fd}

Rekonstruowano w dalszym ciągu plany parków miejskich. Przygotowano podkładowe opracowania projektu powiększenia Parku Wilsona oraz podkładowe dla powiększenia zwierzyńca w Ogrodzie Zoologicznym. Powierzono drzewostan na terenie cmentarza ewangelickiego przy ul. Księdza Skorupki celem urządzenia na tym terenie parku publicznego z dziedzińcem. Wykonano pomiar terenu magazynu i warsztatów ogrodów miejskich wraz z zabudowaniami przy ul. Chociszewskiego.

^d Ogrody działkowe:^d

Wykonywano pomiary i plany sytuacyjne ogrodów działkowych, położonych na terenach przy ul. Kopczyńskiego w celu reorganizacji tych ogrodów w związku z przebiegiem przedłużenia alei Hetmańskiej oraz projektowanym przedłużeniem ul. Łukaszewicza i regulacji ul. Kopczyńskiego. Opracowano projekt odbudowy ogrodu działkowego im. Marcinkowskiego.

^d Cmentarze:^d

Prace nad realizacją cmentarza bohaterów Armii Czerwonej postępują w szybkim tempie naprzód. Obecnie pracuje się na 2 zmiany, dzienna i nocna. Po ostatecznym ustaleniu formy pomnika i konstrukcji schodów kończy się w Dziale Cmentarzy prace rysunkowe przy projekcie cmentarza Pod Stokami. Z prac przygotowawczych do projektu cmentarza regionalnego w Junikowie ukończono: kolorowe wykresy sondowań gleboznawczych, plan sytuacyjny w skali 1:1000 z oznaczeniem profili, sond i warstwie.

^d Lasy:^d

Na terenie leśnictwa Strzeszynka i Małty w miesiącu sprawozdawczym główny nacisk położono na prace rolne. Wykonano orkę, zorano 22 ha pod siew żyta. Obsiano 18 ha powierzchni żytem. Omłócono część zebranego żyta celem uzyskania materiału siewnego. Poza tym wymłócono 24 centnarów mieszanki i 8 centnarów jęczmienia. Skoszono 2 ha łąki i trawy. Pozostali ludzie pracowali w szkółkach drzew, wypielono 62 ary. Zasypane 567 m³ rowów strzeleckich. Stosunki bezpieczeństwa pozostały bez zmian. Szkody, wyrządzone przez bydło, wpędzane przez wojska są znaczne.

^d Plantacje:^d

Parki, plantacje i zadrzewienia uliczne porządkowano w dalszym ciągu i pielęgnowano. Rozebrano i zasypano podziemne schrony przeciwlotnicze, wyszalowane drzewem przy ul. Ogrodowej i przy Rzeźni Miejskiej²³¹. Na dawniejszych cmentarzach niemieckich usuwano w dalszym ciągu pomniki i nagrobki i uprzątno tereny cmentarne, celem zamiany na parki publiczne. W plantacjach publicznych i w parkach ustawiono dalsze tablice ostrzegawcze.

^d Zakłady budowlane:^d

Przesadzano do doniczek rośliny szklarniowe i dekoracyjne. W ogrodzie wysadzano byliny, bratki, goździki i niezapominajki oraz bzy w kublach do pędzenia na kwiat cięty. Szklarnie przygotowywano do wysadzania roślin. W szklarniach wysiewano i pikowano cyklameny i paprocie. Poza tym pielęgnowano rośliny dekoracyjne.

²³¹ Rzeźnia Miejska – jeden z najstarszych zakładów na terenie miasta Poznania wybudowany w latach 1897-1900 przy stacji kolejowej Tama Garbarska, a obecnie Poznań Garbary. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku zakłady zostały przeniesione poza miasto i od tego czasu budynki są wykorzystywane jedynie okazjonalnie na wydarzenia kulturalne.

^d Szkółka drzew:^d

Zbierano nasiona różnych drzew i krzewów, rozmnażano byliny przez dzielenie oraz krzewy iglaste przez sadzonkowanie.

^d Magazyny i warsztaty:^d

Naprawiono narzędzia, maszyny ogrodnicze i rolnicze oraz różne sprzęty. Wykonano 2 bramy żelazne oraz tablice ostrzegawcze dla parków i obwodów. Usuwano uszkodzenia budynków służbowych na Malcie, w Gołęcinie i na cmentarzu przy ul. Półwiejskiej. Naprawiono mosty w Parku Sołackim²³².

^d Dekoracje:^d

Urządzano dekoracje z okazji różnych uroczystości oficjalnych i obchodów, m.in. w Operze na premierę Rigoletto i Wesołej Wdówki. Na oficjalne obchody żałobne wykonywano wieńce. W dalszym ciągu pielęgnowano drzewa dekoracyjne.

^d Palmiarnia:^{d 233}

Zniszczone przez działania wojenne palmy wykarczowano i posadzono w ich miejsce nowe okazy palm i roślin, uzyskane drogą darowizny. Pielęgnacja i przesadzania roślin w oddziałach Palmiarni. Przygotowano ramy okien do oszklenia.

^d Ogród Zoologiczny:^d

W dalszym ciągu naprawia się szkody powstałe na skutek działań wojennych, m.in. całe oszklenie pawilonów. Na słoniarni pokryto kopułę blachą cynkową, która została zerwana przez huragan, a w rolnictwie dokonano sprzętu okopowych.

^d Oddział Nadzoru Budowlanego:^d

Wpłynęło wniosków:

a) dział szkód wojennych	170
b) nadzoru budowlanego	239
c) ogólno-administracyjnych	60

Załatwione:

do a) 1. wydano orzeczeń do Oddziału III/3	555
2. wysłano zarządzeń właścicielom w przedmiocie rozbiórki budynków	35
do b) w dziale nadzoru budowlanego	239
do c) w dziale ogólno-administracyjnym	60

^d Oddział Kontroli Materiałów i Przedsiębiorstwa Budowlanego^d

1. Zakup różnych materiałów budowlanych, zwłaszcza wapna i dachówki; zawarcie umowy w sprawie zwózki i przetarcia przyznanego drzewa; wyładowy-

²³² Park Sołacki – położony na Sołacz przy ul. Małopolskiej park założony w 1907 roku.

²³³ Palmiarnia – placówka botaniczna znajdująca się w Parku Wilsona w Poznaniu. Pierwszy budynek Palmiarni powstał w 1910 roku, zajmował powierzchnię 534 m². Przed Powszechną Wystawą Krajową w 1929 roku wzniesiono nową Palmiarnię według projektu Stefana Cybichowskiego. W latach 1958-1961 obiekt został rozbudowany tak, że jego powierzchnia wynosiła około 2500 m². W 1983 roku rozpoczęto kolejną przebudowę Palmiarni, w wyniku której uzyskano obiekt o powierzchni 4600 m².

wanie wagonów drzewa, dachówek i wapna. Częściowe przejmowanie materiałów budowlanych i innych znajdujących się na składnicy Rudnicza zwolnionej przez wojska radzieckie; zwózka tych materiałów na składnice miejskie przy Tamie Garbarskiej i na Podgórniku.

2. Przydział materiałów budowlanych na podstawie zapotrzebowania Oddziału Budownictwa Naziemnego oraz Nadzoru Budowlanego dla budynków użyteczności publicznej, domów mieszkalnych oraz obiektów wchodzących w zakres prac doraźnych Zarządu Miejskiego.

3. Kontrola wniosków napływających do Komitetu Ekonomicznego oraz opiniowanie w sprawie zapotrzebowania materiałów dla budynków przemysłowych (za pośrednictwem Nadzoru Budowlanego).

4. Wywiad o stanie składnic w celu odpowiedniego rozdziału zapotrzebowanych materiałów.

^d Oddział Budownictwa Naziemnego ^d

^d A. Szpitale ^d – pracuje 210 ludzi

^d 1. Szpital Miejski ^d: Dom administracyjny od ul. Podgórznej naprawiono i odbudowano dach włącznie szalowania. Naprawiono tynki ścienne i sufitowe na III piętrze oraz wykonano część stropów na poddaszu.

^d Prasownia: ^d Wykonano prace ciesielskie i naprawiono wietrzniki. Oddział dla chorób wenerycznych od ul. Szkolnej na III piętrze naprawiono tynki stropowe i ścienne. Od ul. Koziej usunięto gruz z zawalonych stropów.

Oddział patologiczny: wykonuje się prace murarskie przy zabudowie.

^d 2. Szpital św. Józefa: ^d Remont dachów dachówkowych i papowych oraz prace blacharskie ukończone. W miarę dostawy szkła wykonuje się roboty szklarskie w budynku głównym od ul. św. Józefa, w którym skończono takie remonty ubikacji szpitalnych włącznie prac malarskich.

^d 3. Szpital Przemieniania Pańskiego: ^d Przeprowadza się remont dachów krytych łupkiem i papą. W toku roboty dekarские, ślusarskie, stolarskie i murarskie. Wykonuje się w dalszym ciągu prace murarskie w budynku nr 2.

^d 4. Szpital Diakonysek: ^d Po przerwie wykonuje się obecnie w dalszym ciągu prace ciesielskie oraz kontynuuje się prace dekarские.

^d 5. Gimnazjum Marcinkowskiego – szpital rosyjski: ^d kryje się dachy baraków tekturą smołową.

^d 6. Szpital Elżbietanek: ^d W dalszym ciągu wykonuje się roboty murarskie, dekarские i blacharskie.

^d 7. Szpital Miejski – Oddział Grobla 26: ^d Z powodu braku szkła prace szklarskie przerwano.

^d 8. Szpital ul. Gąsiorowskich: ^d Obecnie żadnych prac się nie wykonuje.

^d 9. Szpital dla położnych: ^d jak poprzednio.

^d 10. Szpital miejski – Górna Wilda 87: ^d Szpital rosyjski. Wykonuje się roboty stolarskie, blacharskie, ślusarskie i szklarskie. Prace dekarские ukończone.

^d 11. Szpital wojsk rosyjskich ul. Rolna: ^d wszelkie prace przerwano.

^d 12. Szpital Wojsk Polskich – Szkoła Konarskiego: ^d W toku roboty dekarские i murarskie. W ubikacjach wykończonych wykonuje się prace malarskie.

^d 13. Zakład Dezynfekcyjny – Dolna Wilda 87: ^d Prace szklarskie ukończone.

^d 14. Szpital epidemiczny za Zawadach – dom noclegowy: ^d Wstawiano ściany działowe, wykonano i osadzono nowe drzwi, naprawia się tynki w poszczególnych ubikacjach, kontynuuje się roboty malarskie i odwozi się gruz poza obręb budynku.

^d B. Opieka Społeczna ^d – pracuje 140 ludzi

^d 15. Sierociniec w Głównej: ^d Wykonuje się roboty murarskie, blacharskie, stolarskie i ślusarskie.

^d 16. Dom Samotnych – Rybaki 18: ^d Prace stolarskie ukończone. Z powodu braku szkła prace szklarskie przerwano. Naprawiano konstrukcje dachowe i pokrycie dachu. W toku remont instalacji światła, roboty malarskie.

^d 17. Dom Starców Państwowego Urzędu Repatriacyjnego – Rybaki 18a: ^d Dach naprawiono. Obecnie wykonuje się roboty ślusarskie, roboty szklarskie, z powodu braku szkła przerwano.

^d 18. Dom Starców – Mostowa 6: ^d Szpital Wojsk Polskich. W toku prace murarskie, ciesielskie, stolarskie i ślusarskie.

^d 19. Miejski Komitet Opieki Społecznej – Słowackiego 38: ^d Wykonuje się roboty murarskie; roboty dekarские i blacharskie ukończone. W bieżącym tygodniu rozpoczęto prace stolarskie.

^d 20. Dom Starców – ul. Bydgoska 6/7: ^d Zamurowano otwory, w toku roboty stolarskie i malarskie. Ustawienie 3 kotlin ukończone. W dalszym ciągu wykonuje się roboty posadzkowe w bocznym budynku.

^d 21. Dom Starców – Zagórze 15: ^d Naprawa stropów belkowych, konstrukcji dachowej, pokrycie dachu ukończone. Ściany zewnętrzne i wewnętrzne odmurowano. Przeprowadzono naprawę pieców i ustawiono nowe kotliny.

^d 22. Poradnia dla matki i dziecka – dla płucno-chorych Ostrów Tumski: ^d Wszelkie prace prócz malarskich ukończone.

^d 23. Zakład dla niemowląt – Opieka Społeczna – Litewska 8: ^d Prace około instalacji do – odpływowej ukończone.

^d 24. Opieka Społeczna – ul. Łąkowa 16: ^d Przeprowadzono naprawę konstrukcji dachowej i kominów.

^d 25. Opieka Społeczna – Kantaka 2/5: ^d W toku prace zduniskie, malarskie i przebudowa kuchni. Prace remontowe w mieszkaniu kasztelana ukończone.

^d 25. Opieka Społeczna – ul. Żukowa 15/18: ^d W dalszym ciągu wykonuje się prace murarskie i ciesielskie.

^d 27. Fundacja Garczyńskich – ul. Starościńska 20: ^d Naprawiono i uzupełniono konstrukcje dachowe łącznie pokrycia dachu. Wykonano nowe stropy masywne i belkowe. Sufity poszalowane. Pomurowano ściany zewnętrzne i wewnętrzne, przedziałowe zniszczone pociskami. Pomurowano kominy. Uskutecznilo naprawę tynku i naprawiono uszkodzone okna. Dach pokryto tekturą smołową.

^d C. Teatry i kina ^d – pracuje 80 ludzi

^d 28. Teatr Wielki: ^d Wykonuje się prace murarskie, sztukatorskie, kamieniarskie i izolacyjne.

^d 29. Teatr Polski: ^d Wykonuje się prace budowlane przy malarni.

^d 30. Kino Apollo: ^d ²³⁴ Zabezpieczono przejście z ulicy do kina. Prace wstrzymano 8 września 1945.

^d D. Kościoły: ^d – pracuje 90 ludzi

31. Wykonuje się prace w Kolegiacie Farnej, w kościele Bożego Ciała²³⁵, w Kościele Ojców Jezuitów²³⁶, ul. Dominikańska, Archiwum Diecezjalne ul. Lubrańskiego²³⁷, kościół Katarzynek, kościół Garnizonowy, kościół Serca Jezusowego²³⁸, kościół św. Rocha²³⁹ i kościół Ojców Franciszkanów²⁴⁰.

²³⁴ Kino Apollo – kinoteatr powstały w 1921 roku przy ul. Piekary 17, a dziś przy ul. Ratajczaka 18. W 1927 roku znajdująca się obok sala Lamberta została połączona z kabiną projekcyjną kina Apollo i obiekt zaczął funkcjonować jako kino Metropolis. Po zniszczeniach wojennych w 1945 roku budynek odbudowano w latach siedemdziesiątych XX wieku. W 2005 roku przeprowadzono remont na wzór niezachowanego kina z dwudziestolecia międzywojennego.

²³⁵ Kościół Bożego Ciała – gotycki kościół znajdujący się przy ul. Strzeleckiej i Krakowskiej w Poznaniu. Został wybudowany w latach 1465-1470 z fundacji Władysława Jagiełły dla karmelitów trzewickowych. Po zniszczeniach w 1657 roku został odbudowany z wprowadzeniem elementów barokowych. W 1823 roku klasztor został zlikwidowany i przez pewien czas był opuszczony, groziło mu nawet zawalenie. Później objęli go reformaci, następnie funkcjonował jako kościół wojskowy. Od 1899 roku jest kościołem parafialnym. Po zniszczeniach w 1945 roku odbudowany został w 1947 roku.

²³⁶ Kościół Ojców Jezuitów – wczesnogotycki kościół jezuitów, dawniej dominikanów, stojący przy narożniku ul. Dominikańskiej i ul. Szewskiej. Zbudowany został wraz z klasztorem w połowie XIII wieku przez dominikanów przybyłych do Poznania w 1231 roku.

²³⁷ Archiwum Diecezjalne – archiwum założone w 1925 roku przez biskupa Stanisława Łukomskiego w dawnej Akademii Lubrańskiego.

²³⁸ Kościół Serca Jezusowego – kościół pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana w Poznaniu wybudowany w latach 1897-1899 przy ul. Kościelnej.

²³⁹ Kościół św. Rocha – kościół pod wezwaniem św. Rocha w Poznaniu wybudowany w 1938 roku według projektu Franciszka Morawskiego. Prace przerwał wybuch drugiej wojny światowej i po jej zakończeniu wznowiono prace budowlane.

²⁴⁰ Kościół Ojców Franciszkanów – kościół Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych pod wezwaniem św. Antoniego Padewskiego, położony jest na Wzgórzu Przemysława w Poznaniu. Kościół wraz z klasztorem został wybudowany w 1728 roku. W XIX wieku po kasacie zakonu Prusacy zburzyli część klasztoru, a kościół oddali niemieckim katolikom. Zakonnicy odzyskali budynki w 1921 roku. Częściowo zniszczony w 1945 roku został odbudowany w 1965 roku.

^d E. Budynki szkolne^d – pracuje 385 ludzi

^d 32.^d Wykonuje się remont w następujących szkołach:

Akademia Handlowa, Urszulanki Wały Leszczyńskiego, Przedszkole Artystyczne Noskowskiego 1, Wszystkich Świętych 1, Państwowa Szkoła Budownictwa Łąkowa, Szkoła Budowy Maszyn, Szkoła Garbary 26, Działyńskich 4, Słowackiego 54/56, Słowackiego 58/60, Dąbrowskiego 73, Berwińskiego 2/3, Bydgoska 4, Widna 1, Winiarska 38/40, Kaliska 13, w szkole na Chrobzynie, w 2 szkołach w Głównie, w Krzyżownikach, Junikowie, Minikowie, Naramowice – Osiedle, Krzesinach, Głuszynie, Fabianowie²⁴¹, Antoninie²⁴². Również wykonuje się roboty w Wydziale Kultury i Sztuki.

^d F. Budynki użyteczności publicznej^d – pracuje 370 ludzi

^d 33.^d Wykonuje się prace budowlane: Pływalnia kryta ul. Wroniecka, Archiwum Miejskie²⁴³ ul. Szewska, Biblioteka Miejska – Walki Młodych, Więzienie ul. Młyńska²⁴⁴, Zarząd Miejski, ul. Sieroca 10, Komunalna Kasa Oszczędności ul. Paderewskiego, Zarząd Miejski dawniej Urząd Stanu Cywilnego ul. Zamkowa, Hotel Polonia, gmach Zakładu Ubezpieczeń Powszechnych ul. Dąbrowskiego 12, Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, Izba Skarbowa i Stacja Pomp, Gazownia Miejska, Elektrownia

^d G. Rzeźnia Miejska^d – pracuje 120 ludzi

^d 34.^d W hali uboju cieląt wyremontowano sklepienie krzyżowe oraz stropy dachowe o łącznej powierzchni 470 m². Nadto ukończono kompletnie roboty tynkarskie, naprawiono zniszczone otwory okienne oraz wsadzono brakujące okna. Hale oddano do użytku.

W maszynowni skończono roboty tynkarskie.

²⁴¹ Fabianowo – dzielnica Poznania w południowo-zachodniej części miasta, na południe od Górczyna. W przeszłości wieś w gromadzie Żabikowo, przyłączona do Poznania w 1940 roku.

²⁴² Antonin – zespół zabudowań znajdujący się na północ od Antoninka i na zachód od Zielińca i Głowieńca. Włączony do miasta w 1951 roku.

²⁴³ Archiwum Miejskie – archiwum powstałe w 1935 roku dla akt nowszych przy ul. Wolnica. W latach 1942-1943 władze niemieckie przeniosły archiwum miejskie do budynku przy ul. Stawnej i Szewskiej, przejętego na cele Archiwum Państwowego Rzeszy (Reichsarchiv in Posen). W 1943 roku władze hitlerowskie wycofały staropolskie akta miejskie z archiwum państwowego i umieściły je w budynku dawnego lombardu przy ul. Sierociej. Akta miejskie z XIX wieku, pozostawione w Reichsarchiv, spłonęły w 1945 roku razem z budynkiem na tzw. Górze Przemysła. W 1947 roku gmach Archiwum Miejskiego przy ul. Stawnej i Szewskiej został odstąpiony Archiwum Państwowemu w Poznaniu, a zbiory miejskie zostały przeniesione do pomieszczeń w byłym zamku cesarskim, gdzie również znalazły siedzibę wszystkie wydziały i komórki organizacyjne Zarządu Miejskiego. W 1949 roku zbiory miejskie przeniesiono do gmachu przy ul. Sierociej, który w 1951 roku został razem z zawartością przekazany Archiwum Państwowemu w Poznaniu.

²⁴⁴ Więzienie Młyńska – areszt powstały w 1907 roku przy ul. Młyńskiej w Poznaniu.

Dom administracyjny – naprawiono uszkodzone mury II piętra oraz wykonano nowy strop maszyny w 2 kondygnacjach. Dach pokryto dachówką. W budynku restauracyjnym ustawiono rusztowania do rozbiórki zniszczonej wieży oraz rozpoczęto zrywanie konstrukcji dachowej, zabezpieczając uprzednio stropy przez podparcie.

^d H. Port Rzecznny²⁴⁵ i przeładownia miejska^d – pracuje 180 ludzi.

^d 35.^d Prace blacharskie i dekarские w hali „Tantowa” wykonano. Zaszalowano magazyn Toepfera, pokryto magazyn nad schronem. Hala szczecińska, zniszczona przez huragan, została odbudowana i pokryta na nowo. Budynek jest oddany Przeładowni. Obecnie przystąpiło do odbudowy parowozowni i cegłowni. W dalszym ciągu odbudowuje się magazyn I i II.

^d I. Domy mieszkalne^d – pracuje 480 ludzi.

^d 36.^d Naprawę szkód wojennych wykonuje się w 75 budynkach.

^f Ogółem ^f zatrudniono: ^d 2 055 ludzi.^d

APP, ZMP, 18, s. 144-155.

34

*1945 październik 2, Poznań – Sprawozdanie z działalności Miejskiej
Poznańskiej Kolei Elektrycznej za okres od 1 do 30 września 1945 roku*

Założono sieć jednotorową na odcinku Fredry – ul. Długa, drugi tor na ul. Grunwaldzkiej, 3 podwójne skrzyżowania na Moście Uniwersyteckim, wykończono sieć końcową przy Ogrodzie Botanicznym, wymiana 1 słupa żelaznego-okrągłego, naprawa kabla podziemnego Odcinek Dąbrowskiego – Sołacz, założenie względnie wykończenie 4 punktów zasilających na sieci napowietrznej, rozpoczęto skrzyżowanie Jasna – Dąbrowskiego.

Naprawa torów i wbudowanie nowych kawałków szyn przy Górnej Wildzie 4 m, przy Marszałka Focha 5 m i przy Polnej 18 m. Wymiana iglic przy Traugutta, spawanie wyłamanych listew przy ul. Towarowej, Placu Drwęskiego, Traugutta, Marsz. Focha i Zwierzynieckiej, Polna i Pułaskiego. Zwózka szyn z Mostu Chrobrego i wybudowanie szyn z Mostu Cybińskiego.

Gruntowa naprawa 6 wagonów motorowych, drobne naprawy przy 9 motorowych i 6 przyczepnych wagonach, 4 tworniki nowo nawinięte, naprawa uzwojeń

²⁴⁵ Port Rzecznny i przeładownia miejska – port znajdujący się niegdyś na Warcie między dawnym bulwarem Kleemana a mostem kolejowym koło Tamy Garbarskiej. Przeładownia zaczęła funkcjonować w 1902 roku i została zniszczona podczas bitwy o Poznań w 1945 roku.

przy 7 twornikach, naprawa 12 silników tramwajowych, naprawa urządzeń elektrycznych i kabli przy 18 wagonach.

Napisy na tablicach wagonowych, autobusowych, przystankowych i terenowych, większe częściowe odświeżenia przy 6 wagonach tramwajowych i 15 mniejszych napraw lakierniczych, malowanie biur w budynku administracyjnym.

Naprawy stolarskie większe przy 6 wagonach tramwajowych i drobne przy 15 wagonach, 3 autobusach i 1 samochodzie ciężarowym, reperacje stolarskie w własnych domach przy ul. Reya, Sienkiewicz, przeróbka biur w domu administracyjnym.

Naprawy silnika przy samochodzie osobowym Adler, remont i przeróbka silnika na ropę, oraz przeróbka nadwozia przy samochodzie ciężarowym Graf i Stift – naprawa silnika przy autobusie nr 41, naprawa chłodnicy i przedniej osi przy autobusie nr 30, naprawa przedniej osi przy ciężarówce „Opel” zmiana kół na inny wymiar przy samochodzie osobowym D.K.W.²⁴⁶

W ciągu miesiąca września zniesiono ruch piętnastominutowy na liniach 2, 3 i 6, a mianowicie:

na linii 2 wprowadzono ruch dziesięciominutowy z dniem 16 września

na linii 6 wprowadzono ruch dziesięciominutowy z dniem 16 września

na linii 3 wprowadzono ruch dziesięciominutowy z dniem 29 września

Ilość dziennie kursujących wagonów przy końcu września wzrosła do 36 wagonów motorowych i 44 wagonów przyczepnych.

Z dniem 17 września 1945 dodano do autobusu kursującego pomiędzy Zielonymi Ogródkami a Starołąką, przyczepkę osobową, likwidując w ten sposób przepełnienie autobusu.

Od 20 września 1945 przedłużono trasę autobusową z Środki do Zielonych Ogródków, przez co stworzono dla Głównej i Osiedla Warszawskiego, połączenie autobusowe z śródmieściem.

APP, ZMP, 18, s. 105-106.

35

1945 października 12, Warszawa – Powierzenie przez Ministra Odbudowy obowiązku zorganizowania Poznańskiej Dyrekcji odbudowy architektowi J. Cieślińskiemu

Powierzam Obywatelowi zorganizowanie oraz obowiązki kierownictwa Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy na terenie miasta Poznania, w jego granicach administracyjnych.

Na bieżącej kwartał przeznaczają się dla Dyrekcji kredyt w wysokości preliminowanej przez Ministerstwo Odbudowy.

²⁴⁶ D.K.W. (Dampfkraftwagen) – niemiecki koncern motoryzacyjny, powstały w 1905 roku.

Upoważniam Obywatela do angażowania niezbędnego personelu z tym, że kandydaci na stanowiska kierownicze w Dyrekcji będą uprzednio uzgodnieni z Ministerstwem Odbudowy.

Personel należy na razie angażować na podstawie umów prywatnoprawnych, mając na uwadze wytyczne postępowania w sprawach personalnych, zawarte w załączonej instrukcji Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 czerwca 1945 roku.

Do dnia 31 października 1945 roku winien Obywatel nadesłać Ministerstwu do przejrzenia i ewentualnie skorygowania projekt schematu organizacyjnego Dyrekcji oraz szczegółowego programu działalności.

Do dnia 25 listopada 1945 roku prześle Obywatel sprawozdanie z dotychczasowej działalności.

Charakter stosunku służbowego, tytuł i uposażenie Obywatela zostaną określone osobnym dekretem.

Do czasu wydania tego dekretu przyznaję Obywatelowi wynagrodzenie równe V (piątej) grupie uposażenia funkcjonariuszów państwowych.

W czasie wyjazdów służbowych przysługiwać będą Obywateli nadto zwrot kosztów podróży i diety według norm obowiązujących dla funkcjonariuszów państwowych.

^a Podpisał: Minister, podpis nieczytelny ^a

APP, PDO, 6, s. 27.

36

1945 października 27, Poznań – Program praca przy odbudowie i remoncie budynków państwowych miasta Poznania

^d Grupa A. ^d (Budynki, których odbudowa względnie remont wysunięty jest na plan pierwszy)

^d Ministerstwo Administracji Publicznej ^d

1. ^d Urząd Wojewódzki ul. Plac Kolegiacki 17 ^d

a) Remont na ukończeniu. Prace zabezpieczające dachy jak wnętrze zostaną ukończone do 15 września roku bieżącego.

b) Przełożenie pokrycia dachów na krycie karpiówką podwójnie. (Kompletna odbudowa pokrycia dachu).

Termin przeprowadzenia tych prac projektuje się na miesiące wrzesień, październik i część listopada bieżącego roku.

c) Remont wnętrza budynku – kontynuacja do miesięcy zimowych oraz całość przeprowadzi się w miesiącach marzec, kwiecień, maj 1946 roku.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

1a. ^d Urząd Katastralny – ul. Wały Jana III 4 (Wydział Wojewódzki)^d

a) Prace zabezpieczające na ukończeniu.

b) W miesiącach wrzesień, październik, listopad, grudzień 1945 roku oraz styczeń i luty 1946 roku kontynuacja prac odbudowy stropów spalonych, instalacji wodnej i centralnego ogrzewania i pozostałych prac wewnętrznych.

c) Od 15 lutego 1946 do 1 lipca 1946 roku całkowite zakończenie prac podanych pod b) i całkowita odbudowa).

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

2. ^d Dom mieszkalny – ul. Młyńska 11 (Urząd Wojewódzki)^d

a) Remont kapitalny ukończono dnia 30 lipca 1945 roku

b) Budynek przechodzi pod remont zwykły.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

3. ^d Budynek mieszkalny – ul. Wały Jana III 12 (Urząd Wojewódzki)^d

a) Przebudowa celem osiągnięcia większej ilości mieszkań dla urzędników Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego połączona z remontem.

b) Rozpoczęte prace 1 sierpnia 1945 roku.

c) Kontynuacja prac przez lipiec, sierpień, wrzesień, październik, listopad, grudzień. Całkowite ukończenie w dniu 15 grudnia 1945 roku.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

4. ^d Collegium Anatomicum ul. Święcickiego 6 (Uniwersytet Poznański)^{d 247}

a) Prace zabezpieczające ukończone. Miesiąc wrzesień, październik prace przy centralnym ogrzewaniu oraz pozostałe wewnętrzne.

b) Miesiące listopad, grudzień 1945 roku oraz 1 lutego 1946 roku przeznaczają się na przygotowanie projektu całkowitej odbudowy według stanu z roku 1939.

c) Całkowita odbudowa gmachu w miesiącach od 15 marca 1945 roku do 30 października 1946 roku

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański)^d

5. ^d Collegium Minus ul. Wały Wazów 26 (Uniwersytet Poznański)^{d 248}

a) Prace zabezpieczające przewiduje się ukończyć na dzień 15 listopada 1945 roku.

²⁴⁷ Collegium Anatomicum – budynek wybudowany w 1929 roku w Poznaniu według projektu Edwarda Madurowicza i Rogera Sławskiego jako Pałac Sztuki, jeden z pawilonów PeWuKi. Po zakończeniu wystawy w obiekcie otwarto Wydział Lekarski Uniwersytetu Poznańskiego. W 1945 roku budynek został zniszczony i następnie odbudowany w latach pięćdziesiątych XX wieku. Obecnie zajmuje go Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego.

²⁴⁸ Collegium Minus – budynek wzniesiony w 1909 roku na potrzeby Akademii Królewskiej w Poznaniu. Obecnie znajduje się w nim Aula Uniwersytecka i Rektorat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

b) W miesiącach styczeń, luty i marzec 1946 roku opracowanie projektu naprawy sklepienia sztukatorskiego nad Aulą Uniwersytetu Poznańskiego wraz ze zmianami dekoracyjno-sztukatorskimi (zmiana stylu germańskiego).

c) kwiecień, maj i czerwiec 1946 roku remont wnętrza budynku.
(Prace malarskie, sztukatorskie instalacyjna itp.).

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański)^d

6. ^d Biblioteka Uniwersytecka ul. Franciszka Ratajczaka 4/6 (Uniwersytet Poznański)^{d 249}

a) Prace zabezpieczające na ukończeniu w terminie do 1 listopada 1945 roku.

b) Prace przy centralnym ogrzewaniu. Do 10 listopada 1945 roku uruchomienie całości.

c) Prace przy naprawie fasady ukończy się w czasie od 15 marca 1946 roku do 30 maja 1946 roku (prace kamieniarskie).

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański)^d

7. ^d Collegium Medicum – ul. Fredry 10 (Uniwersytet Poznański)^d

a) Prace zabezpieczające – odbudowa dachów w częściach spalonych i zniszczonych do 15 listopada 1945 roku (Termin ukończenia).

b) grudzień 45 roku oraz styczeń, luty, marzec w roku 1946 opracowanie projektu odbudowy części spalonych według stanu z roku 1939.

c) Odbudowa całkowita od 15 marca 45 roku do 15 października 1946 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański)^d

8. ^d Collegium Chemicum – ul. Grunwaldzka 14 (Uniwersytet Poznański)^{d 250}

a) Prace zabezpieczające dwóch skrzydeł gmachu ukończy się do 15 listopada 1945 roku.

b) od 15 listopada 1945 roku do 30 grudnia 1946 roku opracowanie projektów odbudowy (komplet wszystkich gmachów).

c) Odbudowa całkowita gmachów Collegium Chemicum projektuje się na dwa lata i to do 1 listopada 1947 roku (o ile prace będą prowadzone bez przerwy).

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański)^d

9. ^d Kotłownia dla Collegium Chemicum i Collegium Anatomicum (Uniwersytet Poznański/ul. ROKU Świątecznego)^d

²⁴⁹ Biblioteka Uniwersytecka – biblioteka powstała w 1919 roku w budynku byłej biblioteki cesarza Wilhelma I wzniesionym w latach 1899-1902. Budynek przy ul Ratajczaka 38/40 w Poznaniu zaprojektował Karl Hinckeldeyn.

²⁵⁰ Collegium Chemicum – budynek powstały w 1929 roku w Poznaniu, początkowo jako Pałac Rządowy, jeden z pawilonów ekspozycyjnych PeWuKi. Po zakończeniu wystawy gmach przekazano Uniwersytetowi Poznańskiemu. W 2018 roku senat UAM zmienił nazwę budynku na Collegium Heliadora Świątecznego.

- a) Prace zabezpieczające ukończono.
- b) Centralne ogrzewanie – częściowo uruchomienie do 10 listopada 1945 roku.
- c) W trakcie odbudowy gmachów Collegium Anatomicum oraz Collegium Chemicum nastąpi odbudowa centralnego ogrzewania w komplecie i to w terminie do 1 listopada 1947 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański)^d

10. ^d Collegium Maius – Maszalnica ul. Fredry 3 (Uniwersytet Poznański)^{d 251}

- a) Prace zabezpieczające rozpoczęto 15 lipca 1945 roku.
- b) Czas trwania prac przez miesiąc lipiec, sierpień, wrzesień, październik, listopad, grudzień 1945 roku.
- c) Ukończenie wszystkich prac do 15 listopada 1945 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Kuratorium)^d

11. ^d Gimnazjum im. św. Marii Magdaleny – pl. Bernardyński 6 (Kuratorium)^d

- a) Prace zabezpieczające ukończą się 31 listopada 1945 roku.
- b) Styczeń, luty, marzec 1946 roku. Remont sali gimnastycznej i zabudowań gospodarczych.
- c) Całkowita odbudowa w miesiącach kwiecień-listopad 1946 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Kuratorium)^d

12. ^d Gimnazjum im. Jana Kantego – ul. Strzelecka 10 (Kuratorium)^d

- a) Prace zabezpieczające przeprowadzono w 75%.
- b) W miesiącach marzec, kwiecień, maj, czerwiec, lipiec 1946 roku dokończenia odbudowy głównych budynków. Odbudowa sali gimnastycznej obejmie miesiące sierpień, wrzesień, październik, listopad 1946 roku.
- c) Całkowita odbudowa będzie zakończona 15 grudnia 1946 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Kuratorium)^d

13. ^d Gimnazjum Państwowe im. Paderewskiego – Wały Jagiello 1-2.^d
(Budynek gimnazjum – poniemiecki)

- a) Prace zabezpieczające zakończą się 30 grudnia 1945 roku.
- b) Prace wewnętrzne w środkowej części projektuje się w miesiącach marzec, kwiecień, maj, czerwiec, lipiec 1946 roku. Opracowanie projektu odbudowy obejmie miesiące styczeń, luty, marzec 1946 roku.
- c) Odbudowę całkowitą gmachu przewiduje się w terminie od 15 marca 1946 roku do 30 listopada 1947 roku.

²⁵¹ Collegium Maius – budynek wzniesiony w latach 1908-1910 przy ul. Fredry w Poznaniu, między aleją Niepodległości a ul. T. Kościuszki, na potrzeby pruskiej Komisji Kolonizacyjnej. Po 1950 roku w większości budynek zajmowała Akademia Medyczna. Od 2008 roku gmach zajmują Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza oraz władze Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego.

^d Ministerstwo Oświaty (Kuratorium)^d

14. ^d Gimnazjum Klaudyny Potockiej – ul. Przemysłowa 46^d

(Budynek przejęty – poniemiecki)

- a) Prace zabezpieczające ukończy się 15 października 1945 roku.
- b) Prace wewnętrzne od 16 października 1945 roku do 15 marca 1946 roku.
- c) Całkowity remont zakończy się w dniu 1 maja 1946 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Kuratorium)^d

15. ^d Gimnazjum im. Generałowej Zamoyskiej – ul. Matejki 8. (Kuratorium)^d

- a) Prace zabezpieczające na ukończeniu.
- b) Termin całkowitej odbudowy do dnia 15 października 1945 roku.
- c) Po 15 października roku bieżącego przewidziano przejście na remont zwykły.

^d Ministerstwo Sprawiedliwości^d

16. ^d Sąd Grodzki – ul. Młyńska 1a (Ministerstwo Sprawiedliwości)^d

- a) Prace zabezpieczające ukończone.
- b) Przełożenie pokrycia dachów, centralne ogrzewanie i prace wewnętrzne projektuje się na wrzesień, październik, listopad, grudzień 1945 roku. W miesiącach styczeń, luty, marzec 1946 roku opracowanie projektu kompletnej odbudowy.
- c) Odbudowa całkowita od 15 marca 1946 roku do 30 listopada 1946 roku.

^d Ministerstwo Sprawiedliwości^d

17. ^d Sąd Apelacyjny – ul. Młyńska 11 (tymczasowe pomieszczenie)^d

- a) Prace zabezpieczające ukończono.
- b) Prace wewnętrzne kontynuacja przez wrzesień i październik 1945 roku. Całkowita odbudowa do dnia 30 października 1945 roku.

^d Ministerstwo Skarbu^d

18. ^d Narodowy Bank Polski – Aleje Marcinkowskiego^d

- a) Ukończono prace zabezpieczające per 15 sierpnia 1945 roku.
- b) Przełożenie dachu na krycie podwójne i na wapno od 26 sierpnia 1945 roku do 15 stycznia 1945 roku.
- c) Całkowita odbudowa będzie ukończona per 30 października 1945 roku.

^d Ministerstwo Skarbu^d

19. ^d Urząd Wag i Miar – ul. wały Jagiełły 18 (Ministerstwo Skarbu)^d

- a) Odbudowa i remont na ukończeniu.
- b) Całkowita odbudowa będzie ukończona per 15 listopada 1945 roku.

^d Ministerstwo Skarbu^d

20. ^d Trzeci Urząd Skarbowy – ul. Prądzyńskiego 49 (Ministerstwo Skarbu)^d

a) Remont kapitalny ukończony się w dniu 15 października 1945 roku.
(budynek – poniemiecki)

21. ^d Dom Higieny – ul. Noskowskiego 6 (Ministerstwo Zdrowia) ^d

a) Odbudowa i remont na ukończeniu.

b) Całkowita odbudowa będzie skończona w dniu 15 października 1945 roku.

^d Ministerstwo Zdrowia ^d

22. ^d Dom Higieny – ul. Noskowskiego 5 (Ministerstwo Zdrowia) ^d

(budynek niemiecki – przejęty)

a) Odbudowa i remont projektuje się przez miesiące sierpień, wrzesień, październik, listopad 1945 roku.

b) Całkowita odbudowa będzie ukończona w dniu 15 listopada 1945 roku.

^d Grupa B. Budynki, których odbudowa uwzględnia remont przewidywany w planie drugim. ^d

^d Ministerstwo Administracji Publicznej ^d

1. ^d Ekspozytura Wojewódzka – Wydział Wodny, ul. Mickiewicza 29 ^d

(budynek poniemiecki)

a) Prace remontowo-budowlane wykonuje użytkownik we własnym zakresie.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański) ^d

2. ^d Zakład Weterynarii Rolniczej – ul. Sołacka 52 (Uniwersytet Poznański) ^d

a) remont kapitalny. (Miesiące wrzesień, październik, listopad roku bieżącego).

b) Całkowite ukończenie remontu w dniu 30 listopada 1945 roku.

c) Remont zwykły (miesiące marzec, kwiecień 1946 roku).

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański) ^d

3. ^d Zakład Chemii – Wydział Rolniczy – ul. Gołęcińska 13 (Uniwersytet Poznański) ^d

a) Remont kapitalny rozpocznie się po opuszczeniu budynku przez wojsko. Przewiduje się w miesiącach wrzesień, październik, listopad, grudzień 1945 roku.

b) Zakończenie prac w miesiącach marzec, kwiecień, maj 1946 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański) ^d

4. ^d Studium Wychowania Fizycznego – ul. Marsz. Focha 40 (Uniwersytet Poznański) ^d

a) Remont kapitalny rozpoczęto 15 sierpnia 1945 roku.

b) Całkowite ukończenie prac przewiduje się w dniu 15 listopada 1945 roku.

c) Remont wewnętrzny jak (prace malarskie, instalacyjne itp.) w miesiącach marzec, kwiecień, maj 1946 roku.

^d Ministerstwo Zdrowia^d

5. ^d Klinika Dziecięca – ul. Marii Magdaleny 3 (Uniwersytet Poznański)^d

- a) Kontynuuje się prace zabezpieczające.
- b) Czas trwania prac przez miesiące wrzesień, październik, listopad, grudzień w roku 1945.

^d Ministerstwo Oświaty^d

6. ^d Archiwum Państwowe – (dom mieszkalny) – Góra Przemysława^{d 252}

- a) Prace zabezpieczające ukończy się do 1 listopada 1945 roku.
- b) Całkowita odbudowa na dzień 1 listopada 1945 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Kuratorium)^d

7. ^d Państwowa Szkoła Ogrodnicza – ul. Dąbrowskiego 169/171^d

- a) Prace zabezpieczające w budynkach ogrodowych ukończy się 1 września 1945 roku. Główny budynek rozpoczęto w czerwcu 1945 roku.
- b) Całkowita obudowa zostanie ukończona do 1 lipca 1946 roku.
(Przewiduje się kontynuację prac przez zimę roku bieżącego bez przerwy)

^d Ministerstwo Oświaty (Kuratorium)^d

8. ^d Gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego – ul. Bukowska 12 (Kuratorium)^d

- a) Prace zabezpieczające i wewnętrzne rozpoczną się 15 września 1945.
- b) Prace podane pod a) projektuje się w miesiącach od 15 września 1945 roku do 31 kwietnia 1946 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Kuratorium)^d

9. ^d Gimnazjum im. Dąbrówki – ul. Młyńska (Kuratorium)^d

- a) Prace zabezpieczające rozpoczną się 15 września 1945 roku.
- b) Prace pod a) oraz odbudowa częściowa potrwa od 15 września 1945 roku do 31 grudnia 1946 roku.
- c) Całkowita odbudowa będzie ukończona w dniu 1 listopada 1947 roku.

²⁵² Archiwum Państwowe – w 1939 roku Archiwum Państwowe w Poznaniu zostało przejęte przez niemieckie władze okupacyjne i przemianowane na Archiwum Rzeszy dla Kraju Warty w Poznaniu, podległe Namiestnikowi Rzeszy i Dyrektorowi Archiwów w Berlinie. Przez cały okres okupacji gromadzono w Poznaniu akta z całego terytorium przedwojennej Polski przyłączonego do Rzeszy Niemieckiej. W 1944 roku Zamek Przemysła – siedziba Archiwum – spłonął, wraz z większością przechowywanych w nim dokumentów (część z nich została w latach 1942-1944 wywieziona i ukryta na terytorium Niemiec). Po ustaniu hitlerowskiej okupacji archiwiści polscy podjęli natychmiastowe starania o rewindykację wywiezionych akt i zabezpieczenie ocalałego zasobu. Jednocześnie rozpoczęły się starania o przydzielenie Archiwum odpowiedniego dla jego zadań budynku.

^d Ministerstwo Skarbu^d

10. ^d Dyrekcja Ceł – Aleje Marcinkowskiego 31 (Ministerstwo Skarbu)^d

a) Prace zabezpieczające rozpoczęto w lipcu roku bieżącego (Dyrekcja Ceł odbudowę przeprowadza we własnym zakresie).

^d Ministerstwo Skarbu^d

11. ^d Izba Skarbowa – ul. Wały Batorego (Ministerstwo Skarbu)^d

a) Kontynuuje się odbudowę budynków (Prace te Izba Skarbowa przeprowadza we własnym zakresie w porozumieniu z Zarządem Miejskim).

^d Grupa C. Budynki, których odbudowę przewidują się w planie trzecim^d

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

1. ^d Budynek Zarządu Dróg Wodnych – ul. Kreta 10^d

a) Budynek kompletnie spalony. Przeznaczony do rozbiórki.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

2. ^d Budynek byłej Policji Państwowej – ul. Plac Wolności^d

a.) Budynek kompletnie spalony. Przeznaczony do rozbiórki.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

3. ^d Izba Kontroli Państwa – Aleje Marcinkowskiego 23^d

a) Budynek wypalony. Przeznaczony do rozbiórki.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

4. ^d Budynek mieszkalny – ul. Kreta 11/12 (Urząd Województwa Poznańskiego)^d

a) Budynek wypalony. Projektuje się zburzenie murów piętra górnego, usunięcie gruzów i przygotowanie budynku do odbudowy w miesiącach wrzesień, październik, listopad, grudzień 1945 roku.

b) Opracowanie projektu odbudowy w miesiącach styczeń, luty, marzec 1946 roku.

c) Całkowita odbudowa od 1 kwietnia do 15 listopada 1946 roku.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

5. ^d Budynek mieszkalny – ul. Wały Kościuszki 5, 7, 2 (Urząd Województwa Poznańskiego)^d

a) Budynek wypalony. W miesiącach wrzesień, październik, listopad, grudzień 1945 roku projektuje się rozebranie murów górnego piętra, usunięcia gruzu i przygotowanie do odbudowy.

b) W miesiącach styczeń, luty, marzec 1946 roku opracowanie projektu odbudowy.

c) Całkowita odbudowa od 1 kwietnia 1946 roku do 15 listopada 1946 roku.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

6. ^d „Alumnat” – ul. plac Bernardyński 6 (Urząd Województwa Poznańskiego)^d

a) Kompletnie wypalony i w 80% zburzony pociskami.

b) Sprawy odbudowy nie uzgodnione.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

7. ^d Budynek mieszkalny – ul. Kozia 4 (Urząd Województwa Poznańskiego)^d

a) Kompletnie wypalony i w 70% zburzony.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

8. ^d Pałac Górków – budynek mieszkalny – ul. Wodna 27 (Urząd Województwa Poznańskiego)^d

a) Kompletnie wypalony i w 80% zburzony.

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

9. ^d Willa Wojewody – Aleja Chopina 3 (Urząd Województwa Poznańskiego)^d

a) Kompletnie wypalony budynek i częściowo mury wyburzone pociskami

^d Ministerstwo Administracji Publicznej^d

10. ^d Budynek mieszkalny – ul. Łukaszewicza 4 (Urząd Województwa Poznańskiego)^d

Budynek mało zniszczony. Objęty remontem zwykłym.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański)^d

11. ^d Zakład Mikrobiologii – ul. Wały Wazów 24 (Uniwersytet Poznański)^d

a) Budynek całkowicie wypalony. Prace przy budzeniu części budynku oraz usunięcie gruzu w miesiącach listopad-grudzień 1945, styczeń i luty 1946.

b) Opracowanie projektu odbudowy miesiące grudzień 1945 roku oraz styczeń, luty, marzec 1946 roku.

c) Odbudowa całkowita w miesiącach od 15 marca 1946 roku do 15 listopada 1945 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański)^d

12. ^d Klinika Oczna – ul. Wały Batorego 2 (Uniwersytet Poznański)^d

a) Budynek częściowo wypalony. Prace przy burzeniu części murów oraz usunięcia gruzów w miesiącach październik, listopad, grudzień 1945 roku oraz styczeń, luty 1945 roku.

b) Opracowania projektu odbudowy w miesiącach styczeń, luty, marzec 1946 roku.

c) Odbudowa budynku projektowana jest w miesiącach marzec-październik 1946 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański) ^d

13. ^d Hala wegetacyjna (Uniwersytet Poznański) ^d

a) Prace wstępne rysunkowe, projekt odbudowy, kosztorys, usuwanie gruzu i prace wstępne. (Miesiące październik, listopad, grudzień 1945 roku).

b) Budowa i częściowa odbudowa w miesiącach od 15 lutego do 30 marca 1946 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański) ^d

14. ^d Obserwatorium Astronomiczne – ul. Słoneczna 36 (Uniwersytet Poznański) ^d

a) remont kapitalny rozpoczęto 15 lipca roku bieżącego. Termin ukończenia 15 listopada 1945 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański) ^d

15. ^d Klinika Neurologiczna – ul. Północna 10 (Uniwersytet Poznański) ^d

a) Odbudowa budynku nastąpi w miesiącach listopad, grudzień 1945 roku oraz styczeń-czerwiec 1946 roku.

b) W miesiącach zimowych usunięcie gruzu i, o ile charakter zbliżającej zimy powoli, kontynuacja odbudowy.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański) ^d

16. ^d Collegium Maius – Zamek – ul. Walki Młodych (Uniwersytet Poznański) ^d

a) Prace zabezpieczające rozpoczną się po opuszczeniu budynku przez wojsko.

b) Opracowanie projektu przebudowy oraz inwentaryzacji budynku i podładek kosztorysowych w miesiącach styczeń, luty, marzec, kwiecień 1946 roku. Remont kapitalny w miesiącach marzec-sierpień 1946 roku. Przebudowa obliczona na dwa lata do listopada 1947 roku.

^d Ministerstwo Oświaty (Uniwersytet Poznański) ^d

17. ^d Dom Akademicki – ul. Wały Leszczyńskiego (Uniwersytet Poznański) ^d

a) Budynek zniszczony pociskami. Projektuje się oddanie skrzydła od ul. Starościńskiej pod koniec grudnia 1945 roku. Obecnie usuwa się gruz i opracowuje się rekonstrukcję planów do odbudowy i we własnym zakresie Uniwersytetu Poznańskiego.

b) Całkowitą odbudowę obliczono na dwa lata.

^d Ministerstwo Oświaty ^d

18. ^d Collegium Marcinkowskiego – ul. Górna Wilda 67/89 (budynek autonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego) ^d ²⁵³

a) Remont przeprowadza Uniwersytet Poznański we własnym zakresie. Opracowanie projektu, dokończenie przebudowy i dobudowy rozpoczętej w roku 1939 przez Oddział Budownictwa Poznańskiego Urzędu Wojewódzkiego. (Ta sprawa nie jest jeszcze definitywnie załatwiona).

^d Ministerstwo Oświaty ^d

19. ^d Domy Profesorów Uniwersytetu Poznańskiego – Libelta 13/14 (Budynek autonomiczny) ^d

a) Remont i budowa części spalonych prowadzona we własnym zakresie Uniwersytetu Poznańskiego.

^d Ministerstwo Oświaty (Kuratorium) ^d

20. ^d Gimnazjum im. Bergera – ul. Marsz. Focha 27/28 ^d
^d (budynek poniemiecki) ^d

a) remont ukończy się 1 października 1945 roku.

^d Ministerstwo Oświaty ^d

21. ^d Gimnazjum Spółdzielcze – Przebieg 3 (Kuratorium) ^d
^d (budynek poniemiecki) ^d

a) Prace zabezpieczające rozpoczęto. Czas trwania prac od 15 lipca do 15 grudnia 1945 roku.

b) Odbudowa całości, połączona z przebudową budynku projektowana przez miesiące styczeń-czerwiec 1946 roku.

^d Ministerstwo Oświaty ^d

22. ^d Gimnazjum im. Bergera – ul. Strzelecka 11 (Kuratorium) ^d

a) Budynek wypalony. Sprawy odbudowy nie uzgodniono. Projektuje się kompletne zburzenie budynku.

^d Ministerstwo Oświaty ^d

23. ^d Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego – ul. Towarowa 22 ^d

a) Budynek wypalony.

²⁵³ Collegium Marcinkowskiego – budynek wzniesiony w 1871 roku przy dzisiejszej ul. 28 Czerwca 1956 roku w Poznaniu jako gmach szkolny siostr Zgromadzenia Sacre Coeur, opuszczony przez nie w 1873 roku. W 1920 roku budynek przekazano Uniwersytetowi Poznańskiemu na klinikę ortopedyczną. Po drugiej wojnie światowej otwarto Szpital Uniwersytecki im. Karola Marcinkowskiego, a obecnie znajduje się w nim Ortopedyczno-Rehabilitacyjny Szpital Kliniczny im. Wiktora Dęgi Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego.

^d Ministerstwo Oświaty ^d

24. ^d Gimnazjum i Liceum Przemysłowe – ul. Marsz. Focha ^d

a) Budynek przez okupanta rozebrany do fundamentów.

^d Ministerstwo Sprawiedliwości ^d

25. ^d Więzienie Karno-Śledcze – ul. Łańska 1a (Ministerstwo Sprawiedliwości) ^d

a) Odbudowę i remont przeprowadza Zarząd Miejski miasta Poznania oraz częściowo Zarząd Więzienia Karno-Śledczego we własnym zakresie.

^d Ministerstwo Sprawiedliwości ^d

26. ^d Sąd Apelacyjny – ul. Pocztowa 32 (Ministerstwo sprawiedliwości) ^d

a) Kompletnie wypalony budynek. Uzgadnia się z Zarządem Miejskim miasta Poznania, czy ewntualnie odbudowa nie koliduje z planem rozbudowy miasta Poznania.

b) Projektowana kompletna rozbiórka przepalonych murów i pobudowanie nowego gmachu w miejscu uzgodnionym z Zarządem Miejskim.

^d Ministerstwo Sprawiedliwości ^d

27. ^d Sąd Okręgowy – ul. Aleje Marcinkowskiego 3 (Ministerstwo Sprawiedliwości) ^d

a) Budynek kompletnie wypalony. Niwa budowa gmachu projektowana będzie po uzgodnieniu z Zarządem Miejskim – Biurem Planowania miasta Poznania.

^d Ministerstwo Skarbu ^d

28. ^d Urząd Skarbowy – ul. Dąbrowskiego 6 (Ministerstwo Skarbu) ^d

a) Budynek kompletnie wypalony. Prace rozbiórkowe Urząd Skarbowy przeprowadza we własnym zakresie.

APP, PDO, 11, 56-66.

37

1945 październik 30, Poznań – Sprawozdanie Wydziału Odbudowy na miesiąc październik 1945 roku

^d Część I punkt 3 b i d. ^d W dniu 9 bieżącego miesiąca podpisany został Układ Zbiorowy Pracy pomiędzy zrzeszonymi pracobiorcami i pracodawcami. Nowy układ wprowadził zasadniczą podwyżkę naszej taryfy w postaci premii o 18,66% plus świadczenia dodatkowe na niedostarczone z przydziałów artykuły pierwszej potrzeby, dodatki na żonę i dzieci w wieku szkolnym itp. w ogólnej wysokości 27% w stosunku dotychczas obowiązującej taryfy. Automatycznie powiększyły się koszty robocizny przy odbudowie o 39,34% w stosunku do kosztów w miesiącu sierpniu.

Nowy układ zbiorowy podniesie wydajność pracy.

^d Część II punkt 2^d Na terenie miasta Poznania odbudowuje się 49 budynków państwowych. Główny wysiłek skierowany jest na prace ciesielskie, dekarские i blacharskie mające na celu przygotowanie budowli do kontynuowania robót odbudowy na okres zimowy. Niestety nadal odczuwa się brak dachówki oraz szkła. Przydział materiałów nie odpowiada jeszcze zapotrzebowaniu. Ograniczanie kredytów powoduje zwolnienie tempa w stosunku do minionych miesięcy. Przyznawane kredyty wpływają z wielkim opóźnieniem.

Na odbudowę wydatkowano w miesiącu październiku. zł 3 302 289, 38

Do tego dochodzi kwota wydatkowana do 30 września 1945 roku zł 10 563 626, 21

^frazem ^f zł 13 865 915,59

Przetargów przeprowadzono 5, w tym 3 publiczne.

Z kredytów przyznawanych przez Ministerstwo na Ziemie Odzyskane w kwocie 3 300 000 zł rozprowadzono 1 200 000 zł. Z kredytów w kwocie 1 400 000 zł przyznawanych na zakup drzewa przekazano Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu 1 150 000 zł oraz Dyrekcji Lasów Państwowych w Łodzi 250 000 zł na zakup drewna zakupione w Dyrekcji Lasów w Łodzi drewna dla powiatów Kalisz, Koło, Konin i Turek na odbudowę wsi i miast. Na odbudowę szkół powszechnych w Poznaniu i Pile wyasygnowano 30 000 zł.

Zakupiono materiałów budowlanych na 2 700 000 zł.

Na budowę Pomnika Bohaterów w Poznaniu przekazano 500 000 zł. Kwotę 2 700 000 zł przeznaczono na usunięcie szkód huraganowych, rozdzielono odpowiednio do stopnia zniszczenia na poszczególne powiaty. Z kredytu B.G.K. w kwocie 27 000 000 zł rozdzielono resztę w kwocie 13 13 000 zł na 130 obiektów.

W dniu 26 października 1945 roku odbyło się trzecie z rzędu posiedzenie Komisji Odbudowy z udziałem 29 członków, na którym to posiedzeniu architekci okręgowi złożyli sprawozdanie z działalności z zakresu odbudowy oraz architekci powiatowi odnośnie rozprowadzenia kredytów i subwencji Ministerstwa Odbudowy. Z materiałów przydzielono 8 274,00 m³ drewna i 5 000 m³ szkła. Przeprowadzono szczegółową inwentaryzację szkód wojennych, które wynoszą 456 324 800 zł podług cen z roku 1939 i szkód huraganowych, które wynoszą 204 306 758 zł podług cen dzisiejszych.

Przeprowadzono wywiad o lokatorach w budynkach państwowych w Poznaniu.

Rozpoczęto akcję wywiezienia lokatorów prywatnych, umieszczonych w budynkach państwowych przez Komisje Mieszkaniowe. Sprawę skierowano do Prokuraturii Generalnej w Poznaniu. Dokonano pomiarów mieszkalnych w budynkach państwowych w Poznaniu przy ul. Wały Jana III nr 12, Łukasiewicza nr 4 i Młyńskiej nr 11. Ustalono czynsze za mieszkania w budynkach przy ul. Młyńskiej 11 i Łukasiewicza nr 4. Sporządzono wykaz należności komornego za mieszkania przy ul. Młyńskiej nr 11 i Łukasiewicza nr 4.

Zarządzono sporządzenie wykazu należytości komornego za mieszkania i na tereny niezabudowane na obszarze całego Województwa Poznańskiego.

Przystąpiono do ustalenia katastralnych i hipotecznych oznaczeń co do nieruchomości państwowych.

Przeprowadza się wywiad o nieruchomościach ponemieckich w związku z polityką mieszkaniową dla urzędników państwowych oraz rozpoczęto starania w Tymczasowym Zarządzie Państwowym majątków opuszczonych i porzuconych w Poznaniu²⁵⁴, celem otrzymania w zarząd i użytkowanie niektórych nieruchomości ponemieckich tak w Poznaniu jak i na terenie tutejszego województwa.

Na terenie miasta Poznania przystąpiono do ekshumacji mogił bohaterów polskich, poległych podczas zdobywania miasta Poznania i przenoszenia ich do specjalnej kwatery polskiej, cmentarza wojennego na Cytadeli. Tu też wznosi się wspólny pomnik, ku uczczeniu obrońców Poznania.

Nadal przeprowadza się ekshumację zwłok poległych żołnierzy radzieckich, rozrzuconych po okolicy i mieście przenosi się je na cmentarz wojenny na Cytadeli, gdzie prace przy budowie pomnika dobiegają końca.

Z cmentarza izraelskiego w Śmiglu, ekshumowano zwłoki 23 Polaków zamordowanych za sprawę polską przez okupanta i przeniesiono je do wspólnego grobu, pod projektowany pomnik na cmentarzu katolickim w tymże mieście.

Na pokrycie kosztów wyżej wymienionych prac udzielono Komitetowi 5 620 zł subwencji.

Nadmienić należy, że kredyty, 20 000 zł miesięcznie przydzielone na grobownictwo wojenne przez Ministerstwo Odbudowy, są zbyt szczupłe, tak, że najniezbędniejsze prace odkładać należy na później.

Część II punkt 4 Stan osobowy w Wydziale Odbudowy:

2 – grupa V, 5 – grupa VI, 8 – grupa VII, 7 – grupa VIII, 8 – grupa IX, 7 – grupa X, 6 – grupa XI, 1 – grupa XII.

13 Okręgowych Zarządów Budowlanych – Architekci Okręgowi.

5 – grupa VI, 7 – grupa VII, 1 – grupa VIII.

Techniczne siły pomocnicze.

1 – grupa VII, 4 – grupa VIII, 7 – grupa IX, 1 – grupa X, 2 – grupa XI, 40 referentów budowlanych przy Starostwach Powiatowych, z których z powodu braku sił ze względu na niskie uposażenie, 13 nieobsadzonych.

²⁵⁴ Tymczasowy Zarząd Państwowy majątków opuszczonych i porzuconych w Poznaniu – organ władzy państwowej powołany na mocy dekretu z 2 marca 1945 roku o majątkach opuszczonych i porzuconych w celu zabezpieczenia i rozdysponowania majątku państwowego. Na ziemiach zachodnich uznano za niego wszelkie ruchomości i nieruchomości, które były w posiadaniu państwa niemieckiego. Do zadań Zarządu poznańskiego należało przejmowanie, wydzierżawianie i sprzedaż majątku oraz mianowanie jego zarządców.

Architekci Powiatowi.

3 – grupa VII, 19 – grupa VIII, 5 – grupa IX.

Techniczne siły pomocnicze.

1 – grupa VII, 3 gr VIII, 3 – grupa IX, 3 – grupa X.

Z powodu braku lokomocji nie przeprowadzono żadnej inspekcji.

^a Podpisał: D. Wróblewski w zastępstwie Naczelnika Wydziału ^a

APP, PDO, 11, s. 88-90.

38

1945 październik 30, Poznań – sprawozdanie z działalności Zakładów Siły, Światła i Wody stołecznego miasta Poznania za miesiąc października 1945 roku

^d 1) Sieć gazowa ^d

Uruchomiono dotychczas martwe odcinki sieci, uszkodzone w czasie działań wojennych, przez połączenie naprawionych odcinków sieci przy równoczesnym odcięciu dalszych rurociągów przed zniszczonymi domami, mianowicie:

Sieć średnicy 100 mm na Placu Działowym – połączono w 1 i odcięto w 2 miejscach

Sieć średnicy 125 mm na św. Wojciechu – połączono w 2 i odcięto w 2 miejscach

Sieć średnicy 150 mm na ul. Kantaka – połączono w 2 miejscach

Sieć średnicy 100 mm na Placu Wielkopolskim – połączono w 1 miejscu

Sieć średnicy 150 mm na ul. św. Marcina – połączono w 1 miejscu

Sieć średnicy 100 mm na ul. Działowej – odcięto w 1 miejscu.

Stwierdzono i naprawiono pęknięcia rur w następujących miejscach: przy ul. Solnej (przed koszarami) – rurociąg średnicy 150 mm uszkodzony przez bombę, przy ul. Młyńskiej (róg Solnej) – rurociąg średnicy 150 mm uszkodzony przez bombę. Stwierdzono i usunięto zagięcia sieci, w których zbierała się woda, przy ul. Masztalarskiej 7 i Alei Marcinkowskiego 31 a przy ul. Strumykowej 18 wbudowano syfon wodny średnicy 150 mm z powodu nadmiernego zbierania się wody.

Po uszczelnieniu końcówek sieci utworzono 2 zasowy przy Moście Uniwersyteckim. Badano szczelność sieci w 2 miejscach i uszczelniano sieć średnicy 150 mm przy św. Marcinie 48.

Wykonano na rachunek obcy 3 nowe połączenia domowe i naprawiono 6, wykopano 2, odcięto 15, przeczyszczono 4 i przebudowano 1 połączenie domowe. Prócz tego odszukano zagięcie w dopływie przy Grobli 15, do którego wbudowano syfon wodny.

We wszystkich dzielnicach wypompowano wodę, zbierającą się w syfonach wodnych i wymieniono 11 obudowań ulicznych do syfonów wodnych.

^d 2) Oświetlenie publiczne^d

Prace na odbudowę gazowego oświetlenia ulic wzmogły się znacznie w okresie sprawozdawczym. Uruchomiono mianowicie dalszych 334 latarni w śródmieściu, na Wildzie, Jeżycach i Łazarzu. Czynnych obecnie jest 605 latarni gazowych, w tym 1 111 wysokich lamp wiszących. Równoległe z uruchomieniem latarni na mieście trwały prace przygotowawcze warsztatowe, jak naprawa, kompletowanie i montaż opraw i armatur oświetleniowych oraz prace sieciowe, jak zakładanie nowych i przeczyszczanie starych rur dopływowych oraz ustawianie względnie przestawianie słupów oświetleniowych.

Oprócz tego usuwano względnie naprawiano uszkodzone przez pojazdy latarnie.

APP, ZMP, 19, s. 111-112 (fragment).

39

1945 październik 31, Poznań – Sprawozdanie Wydziałów Oświaty, Kultury i Sztuki na okres od 1 do 31 października 1945 roku

^d I. Muzea i zabytki^d

W miesiącu październiku zorganizowano cztery podróże rewindykacyjne do Obrzycka²⁵⁵. Zwieziono kilkanaście tysięcy tomów dzieł. Zachowaną i zabezpieczoną płytę granitową z mapy Polski sprzed pomnika Wilsona na Bielniku, zabrały wojska radzieckie na budowę pomnika poległych w Wolsztynie. Odnaleziono pomnik Słowackiego z parku Marcinkowskiego²⁵⁶, który był w czasie okupacji zakopany w ziemi. Zabezpieczono i umieszczono w ogrodzie klasztornym w Górczynie przy ul. Ostatniej posąg z metalu przedstawiający tzw. „Sachsenross” 800 x 300 cm.

APP, ZMP, 19, s. 82 (fragment).

²⁵⁵ Obrzycko – miasto położone w województwie wielkopolskim, w powiecie szamotulskim. Prawa miejskie uzyskało prawdopodobnie w XV lub XVII wieku. W 1934 roku je utraciło, a w 1990 roku zostały mu przywrócone.

²⁵⁶ Pomnik Słowackiego – popiersie Juliusza Słowackiego znajdujące się w Parku Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Zostało wykonane w 1923 roku przez Władysława Marcinkowskiego z bryły białego marmuru.

1945 listopad 2, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 31 października 1945 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu

^d Oddział Planowania i Rozbudowy Miasta^d

- 1) Sprawy pożyczek B.G.K.
- 2) Studia wstępne do projektu rekonstrukcji Starego Rynku i otoczenia.
- 3) Studia do ogólnego planu zabudowania zieleni i funkcja terenów.
- 4) Studia wstępne do planu zabudowania śródmieścia.
- 5) Zdjęcia pomiarowe elewacji Placu Wolności i św. Marcina.
- 6) Studia i analiza sieci komunikacyjnej.
- 7) Nadzór nad pracami przy budowie pomnika Bohaterów.
- 8) Nadzór nad zabezpieczeniem Starego Rynku.
- 9) Nadzór nad pracami przy odbudowie kościołów: Farnego, Bożego Ciała, Dominikanów i Karmelitów oraz pałacu Górków, Działyńskich²⁵⁷ i Czerwonej Apteki.
- 10) Inwentaryzacja szkód wojennych w budynkach miasta Poznania.
- 11) Zbieranie materiałów do planu terenów zalewowych i podmokłych.

^d Oddział Dróg^d

Przeprowadza się nadal stałą kontrolę ulic we wszystkich dzielnicach miasta. Wyrwy i uszkodzenia w jezdniach i chodnikach zabrukowuje się we własnym zarządzie przez miejskich pracowników fizycznych oraz wydaje przedsiębiorcom po ustalonych cenach akordowych. Gruzy i rumowiska po zburzonych domach usuwają z jezdni i chodników Niemcy – przeciętnie ca 150 ludzi i to wózkami ręcznymi, zaprzęgami konnymi oraz ciągnikami własnymi i odwozi na miejsce wskazane przy Drodze Dębińskiej i na Przepadek. Dla szybszego i wydajniejszego uprzątania gruzów wydano odwózkę tychże również kilku przedsiębiorcom po cenach akordowych na umowy. Oczyszczono jezdnie i chodniki ulic: Pocztową, Aleje Marcinkowskiego, Krakowska, Szewska, Garbary, Małe Garbary, Za Groblą, Grobla, Mostowa, Woźna, Działowa, Północna, Marszałka Focha, Bukowska, Wawrzyniaka i Śniadeckich.

Władze wojskowe kontynuują usuwanie i niszczenie amunicji w kilku dzielnicach miasta – nie usuwa się jednak zniszczonych czołgów i sprzętu wojennego z ulic i placów miejskich, co ujemnie wpływa na bezpieczeństwo komunikacji i wygląd miasta. W sprawie tej zwrócono się ponownie do Komendy Miasta.

²⁵⁷ Pałac Działyńskich – położony w zachodniej pierzei Starego Rynku pałac został wybudowany w latach 1773-1776 na miejscu dwóch kamienic mieszczańskich. W 1808 roku przeszedł w ręce rodu Działyńskich. Zniszczony w 1945 roku, został w latach 1953-1957 odbudowany. Obecnie znajdują się w nim oddział Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk oraz instytut Akademii.

Dla spolszczenia miasta kontynuowano malowanie nowych tablic ulicznych i orientacyjnych i to we własnym zarządzie na składnicy przy ul. Towarowej. Usuwa się poza tym wszelkie zauważone napisy niemieckie. Tablice malowane prowizorycznie umieszcza się jednak tylko na peryferiach nowego obwodu miasta – zastępując w śródmieściu oraz przedmieściach przyległych tablice prowizoryczne tablicami emaliowanymi. Z zamówionych tablic emaliowanych dostarczono dotychczas ca 3700 sztuk, z których 3500 umocniono.

W bieżącym okresie sprawozdawczym zlecono następującym firmom wykonanie prac przy naprawie jezdni, uszkodzonych skutkiem działań wojennych po cenach akordowych na osobne zlecenie:

Firmie Faustmann-Kosicki – naprawa ulic: Starołęckiej, Rataje, Kórnickiej, Szewskiej, Ostrowskiej, Dominikańskiej, Wielkich Garbar i Grobli.

Firmie Goździewicz – naprawa ulicy Kórnickiej – rowy – pobocza.

Firmie Piaszyk – naprawa ulic: Czerwonej Armii, św. Marcina, Podgórznej, plac Świątokrzyski²⁵⁸, Szkolnej, Paderewskiego, Starego Rynku, Zawady – chodnik i ul. Bydgoskiej.

Firmie Dochniak – naprawa ulic: Marszałka Focha przy Dalekiej i Jarochońskiego.

Firmie Józwiak – naprawa ulic: Marcelińskiej i Bukowskiej.

Firmie Społeczne Przedsiębiorstwo Budowlane – naprawa ul. Przemysłowej – chodnik

Firmie Goźdz – naprawa ulicy Chwaliszewo – chodniki.

W wyniku oddzielnych przetargów zlecone firmie F. Kollat przebrukowanie ul. Potworowskich oraz chodników przy ul. Marszałka Focha i Rzepeckiego, dalej firmie Społeczne Przedsiębiorstwo Budowlane przebrukowanie ul. Marszałka Focha pomiędzy Wystawową a Śniadeckich.

W biurze technicznym opracowuje się w dalszym ciągu kartotekę ulic z podaniem rodzaju nawierzchni oraz długości i szerokości.

Poza tym wykonuje się plany w kilku egzemplarzach, wykazujące rodzaje umocnionych ulic – dla Województwa i Zarządu Miejskiego. Przygotowuje się projekty regulacji ulic i przetargi na większe prace remontowe, drogowe, jako też wzory znaków drogowym. Opracowano projekt regulacji i przełożenia części Alei Małopolskiej włącznie przetargu oraz projekty regulacji i przedrukowania ul. Saperskiej. Zestawienia w związku z programem robót na rok 1946/47, projekty i kosztorysy. Opracowanie licznych wniosków dotyczących kiosków i straganów.

²⁵⁸ Plac Świątokrzyski – plac położony w śródmieściu na południe od miasta średniowiecznego. W XV wieku zbudowano na nim szpital dla trędowatych i kościół św. Krzyża, od którego wzięła się nazwa „plac Świątokrzyski”. Od 1946 roku był nazywanym placem Hoovera, a od 1948 roku do dziś placem Wiosny Ludów. W 2001 roku w miejscu placu wybudowano Kupiec Poznański, a w 2004 roku budynek Wechty.

^d Prace przewidziane na miesiąc listopad ^d

- 1) Dalsza stała kontrola ulic i placów.
- 2) Naprawa wyrw i uszkodzeń w jezdniach i chodnikach we własnym zakresie i przez przedsiębiorców.
- 3) Dalsze spolszczenie miasta przez usuwanie napisów niemieckich i umocowanie tablic ulicznych polskich oraz nowych polskich drogowskich i innych tablic orientacyjnych.
- 4) Usuwanie gruzów i uprzątnięcie jezdni i chodników oraz odwożenie tychże i to we własnym zarządzie przez Niemców i przedsiębiorców.
- 5) Naprawa ulic: Mostowa, Kręta, Cieszkowskiego, Warszawska – rowy – przez firmę Faustmann-Kosicki.
- 6) Naprawa ulic: Półwiejska, Górna Wilda, Wały Jagiełły, Zawady – chodnik, Podwale, Piotrowo – przez firmę S. Piaszyk.
- 7) Naprawa ulic: Jarochońskiego, Hetmańska i Marszałka Focha – połączenie – firmie Dochniak.
- 8) Naprawa ulic: Marcelesińska, Dąbrowskiego, Szamarzewskiego przez firmę Józwiak.
- 9) Naprawa ulic: Rolna – jezdnia i Górna Wilda pomiędzy Bojową i Wspólną – przez firmę F. Kollat.
- 10) Naprawa ulic: przyczółek Mostu Chrobrego – przez firmę Góźdz.
- 11) Naprawa ulic: Maltańska i Mycielskich – przez firmę Kocent-Goździewicz.
- 12) Naprawa ulic: Marszałka Focha – ciąg dalszy – przez firmę Społeczne Przedsiębiorstwo Budowlane.
- 13) Naprawa i smołowanie szosy Głogowskiej – przez firmę Conrad w wyniku osobnego przetargu.

^d Oddział Mostów ^d

1. ^d Biuro: ^d

- 1) Most Chwaliszewski – projekt izbicy i zestawienia materiałów, szczegóły okucia kratownicy oraz zmiana poręczy.
- 2) Most Królowej Jadwigi, rysunki przyczółku od strony zachodniej perspektywy mostu, dalszy ciąg obliczenia statycznego, rysunek szczegółowy konstrukcji przęsła z wyciągiem żelaza.
- 3) Most Cybiński – sprawdzanie rachunków, wyszczególnienie zapotrzebowania drzewa.
- 4) Most Bolesława Chrobrego – sprawdzenie rachunków, kontrola materiałów wydzielonych na budowę.
- 5) Most św. Rocha – szkice do oferty na wznowienie konstrukcji mostu i izbicy, pomiary w terenie.

2. ^d Budowa: ^d

- 1) Most Chwaliszewski – ustawienie drewnianej kratownicy, obijanie palami osłaniającymi jarzma, spawanie podciągów dla dźwigarów żelaznych w przęśle pierwszym i drugim. Zakładanie jezdni i chodników w przęśle pierwszym i drugim.
- 2) Most Bolesława Chrobrego – zakładanie pierwszej dyliny na jezdni, założenie chodników i poręczy. Wywóz żużla spod wysadzonego filara.
- 3) Most Cybiński – zerwanie nawierzchni, zdjęcie szyn tramwajowych, rozbiórka chodnika prawego, wyjęcie belek drewnianych uszkodzonych. Ułożenie belki drewnianej składanej na przyczółku Tumskim i ułożenie trzech dźwigarów nośnych.
- 4) Most na Michałowce – ukończenie budowy mostu oraz rozbiórka drewnianego mostu pod Spławiem.

APP, ZMP, 19, s. 22-24 (fragment).

41

*1945 listopad 2, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego
w Poznaniu na okres od 1 do 31 października 1945 roku złożone
Wojewodzie Poznańskiemu*

^d Oddział Budownictwa Naziemnego: ^d

^d A. Szpitale: ^d pracuje 160 ludzi

^d 1. Szpital Miejski ^d

Prace murarskie i ciesielskie od ul. Podgórnej wykonano, budynki oddane do użytku szpitala. Zakład Patologiczny. Prace malarskie ukończone. Posadzki wyłożone linoleum. W ciągu października wykonano drobniejsze naprawy w całym szpitalu. Poważniejszych remontów się nie wykonuje z powodu braku kredytów.

^d 2. Szpital dla płucno-chorych ^d

Prace murarskie, dekarские, ciesielskie, remont centralnego ogrzewania i instalacji wodociągowej wykonane. Obecnie naprawia się okna i drzwi.

^d 3. Szpital Przemienienia Pańskiego ^d

Naprawiono stropy Westfalu na III piętrze od strony zachodniej, od strony ul. Raczyńskich. Kończy się zamurowanie otworów ściany zewnętrznej od strony zachodniej. Wykonano nowe wejście ze stopniami betonowymi do domu sióstr. Naprawiono tynki w salach operacyjnych, w których obecnie przeprowadza się prace sztukatorskie, malarskie i szklarskie. Naprawia się drzwi i okna, jak również okucia tychże. W dalszym ciągu kontynuuje się naprawę dachów łupkowych i remont rynien.

^d 4. Szpital Diakonysek^d

Wykonuje się w dalszym ciągu prace dekarские, ciesielskie i szklarskie.

^d 5. Gimnazjum Marcinkowskiego (Szpital rosyjski) – Grunwaldzka 1-3:^d

W dalszym ciągu wykonuje się prace malarskie.

^d 6. Szpital sióstr Elżbietanek – ul. Łąkowa 1-4:^d

W dalszym ciągu wykonuje się prace blacharskie i dekarские.

^d 7. Szpital Miejski – Grobla 26^d

Ukończono naprawę instalacji do- i odpływowej. Na ukończeniu naprawa pieca. Szklenia okien chwilowo się nie wykonuje z powodu braku szkła. W przygotowaniu roboty stolarskie, ślusarskie i malarskie. W początku przyszłego miesiąca ukończy się naprawę dachu dachówkowego.

^d 8. Zakład dezynfekcyjny – Dolna Wilda 87^d

Wykonuje się prace blacharskie, ślusarskie, szklarskie.

^d 9. Szpital Wojsk Rosyjskich – Szkoła im. Konarskiego – ul. Marii Magdaleny:^d

Wykonuje się w dalszym ciągu prace murarskie i ciesielskie, które są na ukończeniu. Prace dekarские wstrzymano z powodu braku dachówki.

^d 10. Szpital Miejski – Górna Wilda 87/89^d

Wykonuje się tymczasem tylko roboty szklarskie.

^d 11. Szpital epidemiczny na Zawadach (dom noclegowy):^d

Wykonuje się roboty stolarskie, osadzenie krat, roboty murarskie po wykonaniu robót instalacyjnych centralnego ogrzewania oraz instalacji do- i odpływowej oraz elektrycznej. Osadzono nowo dostarczone kotły. Poza tym wykonuje się w dalszym ciągu roboty malarskie i blacharskie.

^d B. Opieka Społeczna:^d

^d 13. Sierociniec w Główniej:^d pracuje 162 ludzi

Wykonuje się prace murarskie, po uskutecznieniu robót instalacji centralnego ogrzewania.

^d 14. Dom Samotnych (Państwowy Urząd Repatriacyjny) – Rybaki 18a:^d

Remont instalacji do- i odpływowej oraz prace ciesielskie, murarskie i dekarские ukończone. W toku naprawa instalacji świetlnej.

^d 15. Miejski Dom Starców – Rybaki 19:^d

Ukończono naprawę uszkodzonej konstrukcji dachowej i roboty stolarskie. Na ukończeniu roboty ślusarskie. W dalszym ciągu naprawia się instalację świetlną.

^d 16. Dom Starców (Szpital Wojsk Polskich) – Mostowa 6:^d

W dalszym ciągu wykonuje się prace ślusarskie. Na ukończeniu prace murarskie. W dalszym ciągu wykonuje się naprawę okien i drzwi. Obecnie przystępuje się do wykonania nowej więźby dachowej, która jest całkowicie zniszczona. W przygotowaniu prace malarskie i szklarskie.

^d 17. Miejski Komitet Opieki Społecznej – Słowackiego 38:^d

Wykonano częściowo prace ślusarskie i dokończono roboty dekarские.

^d 18. Dom Starców – ul. Bydgoska 6/7: ^d

W dalszym ciągu wykonuje się remont względnie dostawę nowych okien i drzwi. Roboty malarskie ukończone.

^d 19. Poradnie dla matki i dziecka – Ostrów Tumski 13: ^d

Ukończono prace murarskie i malarskie, jak również remont całego budynku. Budynek oddano do użytku.

^d 20. Zakład dla Niemowląt – Litewska 8: ^d

Wykonano roboty szklarskie.

^d 21. Opieka Społeczna – ul. Łąkowa 16: ^d

Ukończono prace ciesielskie, dekarские i murarskie. Pozostają do wykonania roboty blacharskie, które są w opracowaniu.

^d 22. Wydział Pracy i Opieki Społecznej – Kantaka 2/5: ^d

Naprawa instalacji do- odpływowej oraz prace zdruńskie i malarskie na ukończeniu. W dalszym ciągu wykonuje się przebudowę kuchni.

^d 23. Opieka Społeczna – ul. Żukowa 15/18: ^d

W toku są roboty budowlane.

^d 24. Fundacja Garczyńskich – ul. Starościńska 10: ^d

Roboty murarskie w stanie surowym ukończone. Od ul. Spornej pomurowano ściany działowe, naprawiono i uzupełniono konstrukcje dachów oraz naprawiono tynki. Uprzątnięcie budowy trwa w dalszym ciągu.

^d 25. Zakład opiekuńczo-wychowawczy siostr Urszulanek – Chartowo: ^d

Wykonuje się roboty szklarskie.

^d 26. Opieka Społeczna – ul. Długa 4: ^d

W przygotowaniu kosztorysy na wykonanie prac ciesielskich, dekarских, murarskich i blacharskich.

^d C. Teatry i kina: ^d

pracuje 85 ludzi

^d 27. Teatr Wielki: ^d

W toku są roboty sztukatorskie, malarskie, kamieniarskie, stolarskie i murarskie.

^d 28. Teatr Polski: ^d

Wykonuje się prace budowlane w malarni.

^d 29. Teatr Nowy – Dąbrowskiego 5: ^d

Wykonano przebudowę kina na teatr.

^d D. Kościoły: ^d

pracuje 95 ludzi

^d 30. W toku na roboty budowlane przy kościołach: ^d

w Kolegiacie Farnej, kościół Bożego Ciała, kościół ojców Jezuitów ul. Dominikańska, kościół Katarzynek ul. Wroniecka, kościół Garnizonowy, kościół Serca Jezusowego ul. Kościelna, kościół św. Rocha i ojców Franciszkanów oraz Katedry Poznańskiej, poza tym w Archiwum Archidiecezjalnym ul. Lubrańskiego 1.

^d E. Budynki szkolne: ^d pracuje 403 ludzi

^d 31. Wykonuje się remont w następujących szkołach: ^d

Akademia Handlowa, Szkoła Budowy Maszyn, plac Bergera, Liceum Budownictwa, ul. Mylna. Gimnazjum żeńskie Sióstr Urszulanek, Wydział Kultury i Sztuki ul. Śniadeckich 60, Szkoła Zawodowa Działyńskich 4, Przedszkole Artystyczne Noskowskiego, Szkoła Wszystkich Świętych Słowackiego 54-56 i 58-60, Dąbrowskiego 77/79, Strusia 12, Kaliska 20, Bydgoska 4, Wielkie Garbary 25, Naramowice – osiedle Winiary Widna 1, Winiarska 39, Garncarska 7, Starołęka ul. św. Antoniego, Starołęka – Wielka, Osiedle Warszawskie, ul. Główna 46 i 42, Szkoła w Krzyżownikach, ul. Wiśniową 53, Dębiecka 38, w Junikowie, Zatorze, Antonin, Żegrze, Fabianowo, Minikowo²⁵⁹, Jarochońskiego 1, Generała Prądyńskiego 50, Ławica – Wieś, Gimnazjum im. Bergera – Marszałka Focha, Bosa 9, Szkoła w Głuszynie.

^d F. Budynki użyteczności publicznej: ^d pracuje 391 ludzi

^d 31a. Pływalnia kryta – ul. Wroniecka ^d ²⁶⁰

Archiwum Miejskie, Biblioteka Miejska – ul. św. Marcina 39, Więzienie ul. Młyńska 1, Zarząd Miejski – ul. Sieroca 10, K.K.O. ul. Paderewskiego dawniej budynek Urzędu Stanu Cywilnego – Ułankowa 1, Wydział Zdrowia Publicznego – ul. Kochanowskiego, Izba Skarbowa, Stacja pomp, Gazownia i Elektrownia Miejska, Gmachu ZUP-u ul. Dąbrowskiego 12.

^d G. Rzeźnia Miejska: ^d pracuje 50 ludzi

^d 32. ^d Wykonuje się roboty murarskie, ciesielskie o konstrukcji żelaznej w budynku starej dyrekcji, restauracji i oborze. Naprawia się instalację centralnego ogrzewania i światła w hali maszyn i chłodni oraz doprowadza kable ziemne do poszczególnych budynków nowej transformatorni.

^d H. Port rzeczny i przeładownia miejska: ^d pracuje 42 ludzi

^d 33. ^d Wykonano prace w magazynie I, w parowozowni, w magazynie do narzędzi i garażu. Obecnie przystąpiono do napraw magazynu nr 7 dla firmy „Orion”.

²⁵⁹ Minikowo – część Poznania położona na południu, za dzielnicą Starołęka. W 1253 roku wieś książęca nadana miastu jako zaplecze gospodarcze. W granice Poznania Minikowo włączono w 1940 roku.

²⁶⁰ Nowa Synagoga w Poznaniu – synagoga znajdująca na rogu ul. Wronieckiej i Stawnej przy Skwerze Rabina Akivy Egera w Poznaniu. Została wybudowana w latach 1906-1907 wg projektu berlińskiej firmy Cremer & Wolfenstein. W czasie drugiej wojny światowej synagoga uległa dewastacji i w 1940 roku została przebudowana na pływalnię dla żołnierzy Wehrmachtu. Obecnie Gmina Żydowska i Miasto Poznań nie podjęły decyzji co do przyszłości budynku.

^d I. Domy mieszkalne: ^d pracuje 410 ludzi
^d 34. ^d Wykonuje się naprawę szkód wojennych w 92 budynkach.

^{fd} Ogółem: ^f zatrudniono 1 796 ludzi ^d

APP, ZMP, 19, s. 26-29 (fragment).

42

*1945 listopad 5, Poznań – Rozdział kredytów na budowę zabytkowe
w IV kwartale 1945 roku*

Ratusz – daszek na łóżach	zł	100 000
Kościół Bożego Ciała	zł	100 000
Kościół Farny i zakrystia	zł	100 000
Kościół Bernardynów	zł	100 000
Ojcowie Karmelici (Kościół Garnizonowy)	zł	50 000
Na Pałace: Górków, Działyńskich, Czerwona Apteka	zł	50 000
	<hr/>	<hr/>
	zł	500 000

Prócz tego można korzystać z drzewa, dachówki i szkła dla tych obiektów.

APP, ZMP, 101, s. 24.

43

*1945 listopad 14, Poznań – Protokół pierwszej konferencji w sprawie
rozplanowania śródmieścia Poznania*

Konferencję zagaja Dyrektor Wydziału Techniczno-Budowlanego Zarządu Miejskiego ^d Ig. Kaczmarek, ^d zaznaczając w zastępstwie Wiceprezydenta Cieślińskiego, iż celem konferencji jest zreferowanie opracowanych studiów rozplanowania śródmieścia Poznania, które mają być w dniach od 20-22 listopada bieżącego roku rozpatrywane przez Kolegium Rzecznawców, zwołane w tym celu do Poznania przez Ministerstwo Odbudowy, Główny Urząd Planowania Przestrzennego.

Następnie wygłaszają referaty:

^d Inż. architekt L. Tomaszewski: ^d

Studium Rozplanowania Śródmieścia;

^d Inż. architekt Z. Zieliński: ^d

Studium Rozplanowania i Rekonstrukcji Starego Miasta.

^d Inż. Tomaszewski ^d – zaznacza, iż Konferencja posiada wyłącznie charakter informacyjny, jednak pożądanym byłoby wysłuchanie wypowiedzi obrazujących pierwsze wrażenie uczestników. Wypowiedzi te oraz wszelkie wnioski i zapytania będą mogły być zreferowane na posiedzeniu Kolegium Rzecznawców w dniach od 20-22 listopada bieżącego roku.

Ze względu na obszerny zakres tematów wygłoszonego referatu, proponuję ograniczyć dyskusje do tematów omówionych w referacie, czyli do rozplanowania samego śródmieścia. Ani ogólny plan zabudowania miasta, ani też fragmenty, dotyczące wszelkich dzielnic prawobrzeżnych oraz peryferyjnych dzielnic lewobrzeżnych nie były jeszcze opracowywane, to też poruszanie tych tematów w dyskusji było przedwczesne.

^d Dyskusja: ^d

^d 1. Dyrektor I. Kaczmarek ^d – uważa, iż zreferowane projekty są mocno „rewolucyjne”, wymagające od miasta olbrzymiego wysiłku finansowego dla ich zrealizowania.

^d 2. Ksiądz Dr Nowacki – Kuria Arcybiskupia. ^d Przy odtworzeniu Starego Miasta i połączeniu go z najstarszą częścią, jak Ostrów Tumski, zważyć należy, by tych dwóch starych części miasta jakieś nowe gmachy, jak magazyny itp., ale raczej niewielkie domy mieszkalne. Nowy trakt wschód-zachód ma bieć blisko Katedry, o kilkadziesiąt zaledwie metrów od niej. Wobec tego ta część miasta znalazłaby się w kleszczach dwóch arterii, między arterią tej ulicy i arterią kolei. Arterią drogową należałoby odchylić nieco, aby Ostrów Tumski nie był objęty kleszczami. Trakt ten biegłby wtedy na północy za gmachem Seminarium Duchownego, ewentualnie należałoby go przesunąć bardziej na południe od projektowanej trasy i wykonanego podczas wojny nasypu.

^d 3. Inż. Stodolski – Okręgowa Dyrekcja Kolei Państwowych ^d

Założenia projektu na ogół są słuszne. We Florencji Włosi burzyli całe dzielnice miasta, aby stworzyć nowy projektowany dworzec kolejowy miasta. Los nam przyszedł z pomocą i zburzył części miasta. Myśli się słusznie o odtworzeniu miasta w nowych ramach. Jeżeli chodzi o budowę nowego Dworca i linii kolejowych – to nie wiadomo jeszcze jak ukształtuje się nasze życie gospodarcze. Nie można przewidzieć z jakiego kierunku i dokąd pójdzie ruch kolejowy. Od ukształtowania środka ciężkości gospodarczej będzie zależała cała sieć komunikacyjna. Niemiec stworzył dworzec Kobylepole jako dworzec rozrządowy i wypadowy na Wschód – Ukrainę, Białoruś (podobnie jak dworzec w Zbąszyniu). Skąd i dokąd pójda przywozy i jakie pociągi będą chodziły – zależy w pierwszym rzędzie od ostatecznego ustalenia naszych granic. Na razie chodzi o to, aby czasu nie tracić i odbudować dworzec w ramach takich, w jakich jest. Oczywiście, że brzydka

architektura starego dworca powinna zniknąć. Na razie o budowie nowego dworca nie ma mowy, drugie pokolenie jeszcze go chyba nie zrealizuje, gdyż do tego potrzeba ogromnych kosztów i prac. Najpierw kolej musiałaby przygotować nowe linie kolejowe, a później dopiero można by pomyśleć o wybudowaniu nowego dworca. To pochłania grube miliony. Dworzec należy odbudować w takich ramach, w jakich był. Obecny użytkownik dworca jesteśmy związani na szereg lat. Może w trzecim okresie rozwoju miast moglibyśmy pomyśleć o wybudowaniu dworca na nowym miejscu. Dziś o tym mówić nie można dokładnie – to jest muzyka przyszłości. Na razie, ponieważ kredyty są obcięte, trzeba łątać, a nawet wstrzymywać rozpoczęte już prace.

^d 4. Wieczorek – artysta-plastyk – Wydział Oświaty, Kultury i Sztuki.^d

Projekt założenia miasta jest w zasadzie prawidłowy, lecz nie jest jeszcze definitywnie sprecyzowany, jak np. szlaki podstawowe, które musiałyby raczej przebiegać w prostej linii. Stworzyłyby to kwadraty, które byłyby plastycznie skomponowane.

^d 5. Dyrektor Waschko – Izba Przemysłowo-Handlowa.^d

Przy odbudowie miasta trzeba by mieć na uwadze Halę Targową i chłodnie. Hala Targowa jako centralne miejsce sprzedaży produktów jak warzywa, nabiał, ryby itp. musiałaby być możliwie blisko Śródmieścia i przy torze kolejowym. Hala Targowa będzie potrzebna najdalej za 2-3 lat, a chłodnie w przeciągu 4-5 lat.

^d 6. Prof. Błachowski²⁶¹ – Prorektor Uniwersytetu Poznańskiego.^d

Poznań jest położony centralnie na ziemiach zachodnich, co jest bardzo ważne. Nie należy więc pominąć okazji do zrobienia naszego miasta centrum na zachodzie. Trzeba by stworzyć takie urządzenia, któreby potrafiły miasto rozwinąć właśnie już w obecnym okresie. W tej chwili garnie się do nas wiele znakomitych ludzi. Pomyśleć o takich urządzeniach, dzięki którym ten napływ ludności mógłby być uchwycony i przez które miasto stałoby się głównym naszym miastem na zachodzie. Dużo ludzi dąży właśnie do Poznania, ale przybyć nie mogą. Z Uniwersytetu Lwowskiego nie kieruje się np. do Wrocławia, Torunia ani do Łodzi, ale przede wszystkim do Poznania, a my nie możemy ich przyjąć – bo nie mamy dla nich pomieszczenia. Koncepcja stworzenia „Miasta Uniwersyteckiego” jest słuszna i odpowiadałaby zamierzeniom Uniwersytetu. Uniwersytet chętnie przeniesie się na proponowane tereny, o ile istotnie uzyska te tereny oraz środki na budowę. Uniwersytet Poznański jest największą instytucją w mieście. Posiada gmachy liczne, lecz niewystarczające. Przez dłuższy czas trzeba przebywać w gmachach jakie posiadamy (Collegium Medicum, Collegium Minus itp.). Te muszą być utrzymane. Biblioteka Uniwersytecka jest ciasna i sprawa budowy nowej jest bardzo aktualna. Miasto Uniwersyteckie musi być odpowiednio wielkie i musiałoby posiadać wiele gmachów, których na razie nie ma. Posiadamy gmachów uniwersyteckich za mało.

²⁶¹ Stefan Błachowski (1889-1962) – psycholog, prof. Uniwersytetu Poznańskiego. Prorektor Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1945-1946 oraz rektor uczelni w latach 1946-1948.

Przypuszczalnie trzeba by wybudować około 50 nowych. Wydział Rolniczo-Leśny mógłby pozostać na Sołaczu. Wykazem potrzeb możemy służyć.

^d 7. Dr Jabczyński²⁶² – Kuratorium Okręgu Szkolnego.^d

Przy planowaniu miasta należy z góry upatrzyć miejsca na szkoły powszechne, by dzieci nie miały zbyt długiej drogi. Szkoły zawodowe powinny znajdować się w dzielnicach przemysłowych, jak np. na Wildzie.

Województwo Poznańskie jest rolnicze. Poznań powinien być wielkim ośrodkiem kształcenia rolnictwa. Trzeba przygotować odpowiednie pomieszczenia.

^d 8. Augustyn Książek – Komitet Rozbudowy Miasta.^d

Należy przystąpić jak najprędzej do odbudowy. Ponieważ nie mamy kredytów, każdy Polak powinien przyczynić się do tego. Każdy musi żyć – niech pracuje i nie żyje za darmo. Dlaczego nie możemy przyczynić się zaraz do odbudowy? Trzeba wykorzystać okazję. Im prędzej Poznań będzie odbudowany tym większe będą dla miasta korzyści.

^d 9. Książek Misiółek²⁶³ – Kuria Arcybiskupia.^d

Należałoby przewidzieć miejsce na parafialne kościoły we wszystkich nowo projektowanych dzielnicach. Między innymi należy przewidzieć nowe miejsce dla kościoła św. Michała, który przypuszczalnie nie pozostanie na obecnym miejscu. Najstosowniejsze wydaje się ustawienie tego kościoła na terenach Ogrodu Zoologicznego jako zamknięcia perspektywicznego, rozszerzonej ul. św. Marcina (Zwierzynieckiej). Również należy zarezerwować miejsce na drugi kościół, gdzieś w pobliżu obecnego cyrku „Olimpia”²⁶⁴.

^d Inż. Tomaszewski^d odpowiada na poruszane tematy według kolejności zabierających głos w dyskusji.

^d 1.^d Niewątpliwie realizacja planów będzie wymagała dużego wysiłku finansowego. Będzie ona jednak przeprowadzana stopniowo. Obecnie chodzi przede wszystkim o zabezpieczenie tych może niepowtarzalnych możliwości terenowych, wynikających ze zniszczeń wojennych, bez przekonania okresu, kiedy te zamierzenia będą realizowane. Założenia projektu polegały właśnie na ograniczeniu zmian do istotnie koniecznych oraz na skoncentrowaniu wysiłku ku realizacji tych zaledwie kilku najistotniejszych dla rozwoju miasta zamierzeń komunikacyjnych i budowlanych. Z tych względów dążono do możliwego zachowania ocalałych domów, do rezygnowania z budowy nowych mostów w Śródmieściu nad torami lub ukryciu tej linii w tunelu itp.

²⁶² Mieczysław Jabczyński (1885-1960) – nauczyciel, działacz społeczny. W marcu 1945 roku został wizytatorem szkół podstawowych w Poznaniu, następnie pełnił różne funkcje urzędnicze w Zarządzie Inwestycji Szkolnych.

²⁶³ Leon Misiółek (1928-1966) – ksiądz rzymskokatolicki, kanonik Poznańskiej Kapituły Metropolitalnej.

²⁶⁴ Cyrk Olimpia – hala gastronomiczno-rozrywkowa wybudowana w 1929 roku na potrzeby Pe-WuKi w Parku Kasprowicza w Poznaniu. W grudniu 1994 roku budynek spłonął.

^d 2. ^d Sprawa pewnego oddalenia przy arterii Północnej od Katedry będzie rozważana. Będzie to możliwe po ustaleniu projektów regulacji Warty, które są w toku opracowania.

^d 3. ^d Budowa nowego Dworca Głównego może być realizowana za kilka, kilkanaście, kilkudziesięciu lat. Jednak już w jak najkrótszym czasie należy tę sprawę przestudiować, aby konkretnie wypowiedzieć się, czy proponowane usytuowanie stacji i Dworca będzie korzystne z punktu widzenia rozplanowania miasta, czy będzie możliwe i czy nie będzie wymagało większych korekt z punktu widzenia techniczno-kolejowego. Sprawa ta jest bardzo ważna i nagła, gdyż od usytuowania Dworca zależy rozplanowanie całej przyległej części miasta, i ewentualne późniejsze zmiany zasadnicze spowodują przy projektach urbanistycznych zbędne koszty, a zwłaszcza groźną dla odbudowy miasta stratę czasu.

^d 4. ^d Schemat ulic głównych jest przewidziany zasadniczo w kształcie kwadratu z ominięciem Starego Miasta, jednak ulegają wygięciu w zależności od warunków miejscowych, rzeźby terenu, konieczności ominięcia budynków itp. Wygięcia tych ulic są zresztą plastycznie przyjemniejsze, wzbogacające perspektywę.

^d 5. ^d Sprawy Hali i Rzeźni będą rozważane w trakcie dalszego opracowania projektów.

^d 6. ^d Realizacja proponowanego „Miasta Uniwersyteckiego” będzie zależała przede wszystkim od uzyskania terenów od wojska. Gdyby to nie było w całości możliwe – należałoby zostawić Wydziały Humanistyki i Prawa w okolicach Zamku, Wydział Przyrody i Fizyczno-Matematyczny zgrupować w miarę możliwości w okolicach gmachu Chemii. Usytuowanie Klinik oraz Wydziału... wymagałoby dalszych studiów.

^d 7. ^d Usytuowanie szkół będzie uwzględnione przy opracowywaniu planów poszczególnych dzielnic.

^d 8. ^d Prace projektowane stanowią właśnie wstęp do planowej odbudowy i mają być w miarę możliwości tak prowadzone, aby nie tamować odbudowy.

^d 9. ^d Rozmieszczenie kościołów parafialnych ma być uwzględnione przy opracowaniu planowania dzielnic. Pożądane jest kierowanie wniosków w tej sprawie, aby je uwzględnić w projektach. Należałoby ostatecznie ustalić miejsce pod kościół parafialnych dla Centrum. W projekcie przewiduje się zachowanie parafii św. Marcina jako dotychczasowego parafialnego kościoła, który wypada na skrzyżowaniu w perspektywie ciągu ul. św. Marcina.

Sprawę ewentualnego ustawiania kościoła na terenie Ogrodu Zoologicznego powinno zadecydować całe społeczeństwo.

Dyrektor Kaczmarek – dziękuje za udział i zamyka konferencję o godz. 17.30.

1945 listopad 14, Poznań – Opinia Kolegium Rzecznawców w sprawie zabudowy śródmieścia Poznania

Na zaproszenie Ministerstwa Odbudowy wezwani rzeczoznawcy inżynierowie:

1. I. Tłoczek²⁶⁵ – Naczelnik Wydziału Ministerstwa Odbudowy
2. Prof. J. Zachwatowicz²⁶⁶ – Generalny Konserwator Ministerstwa Kultury i Sztuki
3. R. Pękalski – Dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego²⁶⁷ w Poznaniu
4. St. Lier²⁶⁸ – Dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego w Bydgoszczy
5. K. Lisowski – Dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego w Łodzi
6. Pieńkowski – Dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego w Katowicach
7. St. Zieliński – Kierownik Pracowni Planu Okręgu Biura Odbudowy Stolicy Wydziału „U”
8. Prof. dr Brzeziński – Kierownik Pracowni Legislacyjnej Biura Odbudowy Stolicy, „U”
9. Mgr Justyna Wojsznis²⁶⁹ – Kierownik Pracowni Demograficzno-Gospodarczo-Społecznej Biura Odbudowy Stolicy
10. W. Podlewski²⁷⁰ – Pracownik Biura Odbudowy Stolicy

zbadali w Poznaniu w dniach 18-21 listopada 1945 roku prace, wykonane przez Pracownię Urbanistyczną i wyrazili swoją opinię, dotyczącą studium szkicowego rozplanowania śródmieścia miasta Poznania oraz organizacji dotychczasowej i przyszłej pracy nad planowaniem Poznania.

²⁶⁵ Ignacy Tłoczek (1902-1982) – architekt, pracownik Głównego Urzędu Planowania Przestrzennego.

²⁶⁶ Jan Zachwatowicz (1900-1983) – architekt, profesor Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej. W latach 1945-1947 generalny konserwator zabytków.

²⁶⁷ Regionalny Urząd Planowania Przestrzennego – utworzony w 1945 roku organ podległy Centralnemu Urzędowi Planowania Przestrzennego, działającemu w latach 1945-1949. Urząd ten zajmował się przygotowaniem odbudowy kraju ze zniszczeń wojennych oraz opracowywał plany rozwoju gospodarczego. W 1949 roku został – w Państwową Komisję Planowania Gospodarczego, następnie w 1958 roku przekształcony w Komitet Planowania Gospodarczego, a w 1989 roku powrócono do pierwotnej nazwy. Centralny Urząd Planowania został zlikwidowany w 1997 roku.

²⁶⁸ Stefan Lier (1892-1966) – architekt, dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego w Bydgoszczy, projektant w biurze „Miastoprojekt” w Gdańsku (od 1951 roku).

²⁶⁹ Justyn Wojsznis (1909-1965) – taternik i alpinista. W latach 1945-1946 pracował w Biurze Odbudowy Stolicy.

²⁷⁰ Wacław Podlewski (1895-1977) – architekt i konserwator zabytków. Pracownik Wydziału Architektury Zabytkowej Biura Odbudowy Stolicy.

^d 1. Uwagi ogólne wobec:^d

- a) zniszczenia wszelkich prac urbanistycznych dotyczących Poznania,
- b) wielkich zniszczeń głównie w śródmieściu wywołanych działaniami wojennymi,
- c) konieczności powzięcia szybkich decyzji co do szeregu bardzo pilnych zagadnień regulacyjnych, związanych z odbudową, głównie śródmieścia.

Pracownia Urbanistyczna wybrała jedyną właściwą metodę, a mianowicie rozpoczęcie prac urbanistycznych od studium rozplanowania śródmieścia włączając już w toku prac niezbędne studia, dotyczące obszaru całego miasta, w nawiązaniu do prac Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego. Wynik tych prac, uwzględniając krótki czasokres ich wykonania, należy uznać za pozytywny.

Zdaniem rzeczoznawców należy, zgodnie z przestrzennym programem rozszerzyć zakres prac, zmierzając do ustalenia zasad generalnego układu zespołu miejskiego Poznania i jego aglomeracji bez wstrzymania prac nad planem zabudowania śródmieścia. Zakres studium szczegółowego planu należy rozszerzyć na tereny Śródkki, Ostrowia, Chwaliszewa, ze względu na wagę zagadnień urbanistycznych oraz konieczność szybkiego prowadzenia prac, niezbędnym jest pozostawienie Pracowni Urbanistycznej nieskrępowanej inicjatywy twórczej – przy konsultacji z czynnikami zainteresowanymi.

Przyjętą metodę pracownianą niekrępującą swobody twórczej szczególnych autorów należy utrzymać nadal jako gwarantującą maximum twórczości.

^d 2.^d Z uwag na przewidywany rozwój i znaczenie Poznania przyjętą skalę zamierzeń architektoniczno-urbanistycznych uważamy za właściwą, podkreślając, że nie powinna ona ulec zmniejszeniu.

^d 3. Realizacja.^d W dziedzinie polityki realizacyjnej należy: opracować program kolejności realizacji (hierarchia zagadnień urbanistycznych), ze specjalnie starannym uwzględnieniem I etapu realizacji.

Za najważniejsze zagadnienia, które będą wyznaczały natychmiastowego zabezpieczenia, uważa Kolegium:

Uzasadniony układ komunikacji śródmieścia, zwłaszcza ciągi Bukowska-św. Marcin, Aleje Marcinkowskiego z przedłużeniem na południe oraz okrąg zieloncowo-reprezentacyjny, wreszcie arterię wschód-zachód.

^d Uwagi do studium rozplanowania centrum Poznania.^d

^d Komunikacja^d

^d Węzeł kolejowy.^d Zganień to wymaga przeprowadzenia specjalnego studium przebudowy węzła na okres maksymalnego rozwoju.

^d Układ drogowy^d Zaprojektowana arteria komunikacyjna wschód-zachód, przebiegająca przez Śródkkę, Ostrów Tumski oraz między miastem średniowiecznym

a wzgórzem św. Wojciecha winna być przesunięta na północ od rzeźni. W ten sposób wzgórze św. Wojciecha nie zostanie odcięte od całości miasta średniowiecznego oraz zabytkowa część Ostrów Tumski nie będzie zniekształcona nasypem. W ten sposób projektowana arteria obsłuży zespół portu, stację Tama Garbarska i ruch tranzytowy wschód-zachód do czasu przeprowadzenia właściwych arterii tranzytowych.

Ulica św. Marcina powinna stanowić część składową głównego ciągu komunikacyjnego wschód-zachód, co wymaga płynniejszego powiązania z ul. Bukowską, Grunwaldzką i połączenia arteriami wypadowym na wschodzie w kierunku Jarocina, Warszawy i Rogoźna.

Specjalnie starannego opracowania wymaga przebieg tej arterii w sąsiedztwie zespołów zabytkowych oraz skrzyżowanie z Alejami Marcinkowskiego.

Przebieg arterii komunikacyjnej od mostu dworcowego do mostu projektowanego na Warcie należy przeprowadzić, wyzyskując istniejące walory terenowe. Należy przestudiować przedłużenie jej na zachód dla powiązania z arteriami wlotowymi.

Należy zachować historyczną trasę łączącą Śródkę, Ostrów Tumski, Ostrów Chwaliszewski i Stare Miasto oraz utrzymać jej charakter zabytkowy.

Należy włączyć Wartę jako oś kompozycyjną do układu miasta, z uwzględnieniem wszystkich walorów gospodarczych, komunikacyjnych i krajobrazowych.

Ciąg arterii północ-południe oparty na ul. Wielkie Garbary ma charakter międzydzielnicowy, powinien więc przebiegać jako bulwar nad Wartą, co pozwoli na rekonstrukcję części murów obronnych Starego Miasta oraz na ominięcie zespołu zabytkowego przy placu Bernardyńskim.

Projektowane wprowadzenie Alei Marcinkowskiego do głównego ciągu komunikacyjnego północ-południe jest słuszne.

Ciągi ulic oparte o ul. św. Marcina i Alejach Marcinkowskiego z ich przedłużeniami tworzą zasadniczy szkielet komunikacji śródmieścia, co wymaga odpowiedniej szerokości i płynności ich przebiegu. Ulicę św. Marcina na odcinku od Zamku do kościoła św. Marcina należy rozszerzyć w granicach 40-50 m. Przedłużenie Alei Marcinkowskiego na południe należy utrzymać zasadniczo w szerokości obecnej alei.

Koncepcja sprowadzenia ul. Focha-Roosevelta na dolny poziom jest w zasadzie słuszna, należy jednak możliwość tej koncepcji poprzeć rysunkami szczegółowymi, specjalnie w rozwidleniu torów kolejowych.

^d Układ funkcjonalny.^d Związany ze stanem istniejącym podział funkcjonalny śródmieścia należy uważać w zasadzie za słuszny i ostateczny podział funkcyjny dla całości miasta winien uwzględniać walory topograficzne Warty i jej skarpy.

^d Kompleks staromiejski.^d Należy ustalić funkcje całego zespołu staromiejskiego ze Śródką, Ostrowem Tumskim, Chwaliszewem i Starym Miastem z jego enklawami.

^d Usytuowanie ośrodka administracyjnego^d, słusznie nawiązuje się do istniejących założeń na trasie wałów.

^d City handlowe^d – wybrano w sposób właściwy. Należy zwrócić szczególną uwagę na ukształtowanie północnej ściany ul. św. Marcina.

^d Uniwersytet.^d Przez wykorzystanie wszystkich możliwych pomieszczeń uniwersyteckich należy zaspokoić bieżące potrzeby wyższych uczelni. Dzielnicę wyższych uczelni należałoby usytuować na terenach płaskowzgórza Cytadeli.

^d Zieleń.^d Łuk zieleni wzdłuż XIX w. należy przeprowadzić nieprzerwanie, opierając go o Wartę, która powinna tworzyć główny ciąg zieleni w skali całego manta.

Klinowe pasma zieleni należy doprowadzić możliwie do rekonstruowanych murów obronnych miasta średniowiecznego.

^d Place.^d Rynek Staromiejski. Ogólne tendencje, dotyczące rekonstrukcji rynku, przedstawione przez inż. Zbigniewa Zielińskiego są bardzo słuszne i powinny służyć za podstawę dla realizacji.

Plac Wielkopolski winien być utrzymany w dotychczasowej wielkości. Projektowane odsłonięcie Zamku Przemysława jest konieczne. Ukształtowanie podłogi placu wymaga specjalnego opracowania.

Plac Wolności. Możliwość nawiązania kompozycyjnego Placu Wolności do założeń na Wałach wymaga przestudiowania.

Plac Nowomiejski²⁷¹. Koncepcja przeprowadzenia komunikacji przez środek placu jest słuszna.

Plac Bernardyński²⁷². wymaga specjalnego opracowania ze względów zabytkowych.

^d Budynki użyteczności publicznej.^d

^d Ratusz.^d Usytuowanie ratusza na miejscu zamku wydaje się z dotychczas proponowanych miejsc najszluszniejsze, ze względu na centralne i dominujące położenie, idealne powiązanie z komunikacją i handlowym ośrodkiem miasta. Proponowane ukształtowanie z włączeniem w kompleks przyszłego Ratusza przebudowanego Zamku jest słuszne, jak również utrzymanie w tym miejscu wybitnego akcentu wysokościowego kontrastującego z wydłużoną ścianą wzdłużną. Ewentualny plebiscyt, dotyczący losów Zamku, powinien być poprzedzony opracowaniem szkicowego projektu jego przebudowy.

^d Dworzec.^d Usytuowanie dworca kolejowego i placu dworcowego należy uważać za słuszne – dalsze prace nad tym problemem należy powiązać z pracami nad rozwiązaniem węzła kolejowego.

^d Zagadnienia plastyki miasta.^d Proponowane przez Pracownię Urbanistyczną wykonanie studiów sylwetowych miasta należy przeprowadzić w najkrótszym

²⁷¹ Plac Nowomiejski – obecnie plac Cyryla Ratajskiego położony na zachód od średniowiecznej części miasta wybudowany na początku XIX wieku. Nazwę „plac Nowomiejski” nadano po odzyskaniu niepodległości, a do 1918 roku funkcjonował jako „plac Królewski” (niem. Königsplatz).

²⁷² Plac Bernardyński – piętnastowieczny plac położony między ulicami: Długą, Zieloną i Garbary. W przeszłości stanowił punkt centralny dużego przedmieścia zwanego Piaski.

czasie z uwagi na niebezpieczeństwo realizacji zamierzeń, nie popartych tymi studiami.

Należy zwrócić specjalną uwagę na plastyczne ukształtowanie miasta i dążyć do usunięcia wszelkich elementów zakłócających jego walory sylwetowe.

APP, ZMP, 85, s. 13-16.

45

1945 listopad 15, Poznań – Uwagi dyplomowanego inż. architekta R. Sławskiego²⁷³ z Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu dotyczące planu rozbudowy Poznania

^d 1. Główne arterie komunikacyjne:

a) Autostrada mogłaby prowadzić zamiast na południe Starostw przy ul. Krętej, lepiej na północ od Starostwa, zabierze wtenczas tylko grunta wojskowe a nie domy mieszkalne własności Skarbu Państwa.

b) Ulica prowadząca przez Most Dworcowy łączy tylko Wildę z Łazarzem – powinna być przeprowadzona na zachód przez Targi (wieża ciśnień, która winna zniknąć) aż na Edwardowo – Ławicę²⁷⁴, zaś na wschód przebić się przez ul. Wysoką na ul. Szymańskiego i plac Świętokrzyski. Most Dworcowy winien być rozszerzony – o jezdnię dla rowerów i o ^a chodnik ^a dla pieszych.

c) Ulica św. Marcina powinna być tylko rozszerzona od ul. Mielżyńskiego aż do Alei Marcinkowskiego, gdyż ruch w dalszym ciągu rozdzieli się na prawo i na lewo, a natężenie ruchu kołowego przy wylocie na Świętokrzyski maleje. Wylot ten nie powinien być zbyt szerokim i pozostać w dotychczasowej szerokości.

^d 2. Szczegóły zabudowania

a) Krzyżowanie Placu Wolności i Alei Marcinkowskiego:

Muzeum powinno w części frontowej być podwyższone i dorównać Bazarowi. Bazar winien nosić tę wysokość, co inne budynki Alei. Argumenty, że ze względu

²⁷³ Roger Sławski (1871-1963) – architekt, absolwent Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej w Berlinie. W 1920 roku został naczelnikiem Wydziału Budowlanego w Ministerstwie Byłej Dzielnicy Pruskiej, a następnie na tym samym stanowisku pracował w Urzędzie Wojewódzkim w Poznaniu. W 1929 roku został powołany na stanowisko głównego architekta PeWuKi. W latach wojennych przebywał w Poznaniu, a w 1945 roku powrócił do zawodu architekta. W 1948 roku otrzymał nagrodę artystyczną miasta Poznania. W 1951 roku pracował jako projektant dla Międzynarodowych Targów Poznańskich, a w latach 1951-1953 jako kierownik biura projektowego Pracowni Konserwacji Zabytków.

²⁷⁴ Edwardowo – dzielnica Poznania zlokalizowana na wschód od Ławicy, między ul. Bukowską a Fortem VIIa, Łaskiem Marceleńskim i Osiedlem Bajkowym.

na Bibliotekę Raczyńskich winien być dom św. Wojciecha (Hotel Rzymski²⁷⁵) obniżony, nie uznaję. Bibliotekę Raczyńskich należy wiernie skopiować i postawić na miejscu pałacu komendanta wojsk miasta przy zakończeniu Alei Marcinkowskiego. Przy dalszym użytkowaniu jako czytelnia można łatwo na tyłach dobudować magazyn. Proponuję ewentualnie zużyć bibliotekę na stałą wystawę obrazową, zmieniająca się co 2 miesiące (Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych).

b) Esplanadę należy w górnych częściach przebudować, również gmach Komendy Policji Państwowej.

c) Nie uznaję argumentu, że wieża główna Zamku powinna pozostać, gdyż daje miastu pion. Wszystkie wieże (3) powinny być zniesione. Wieża główna o 14 m szerokości daje tak olbrzymią skalę, że przytłacza całą okolicę i obraża uczucia każdego Poznańczyka.

d) Odpada wtenczas argument, że ze względu na wieże powinien zamek być zamieniony na ratusz. Ratusz o wiele korzystniej należałoby postawić w Zoologicznym Ogrodzie z wieżą w osi ul. Zwierzynieckiej. Warsztaty tramwajowe zajmujące tuż obok najlepszą dzielnicę mieszkaniową należy przenieść. Ogromny ten teren nadawałby się na gmach np. politechnikę itp. Ratusz byłby w najbliższej okolicy Targów Poznańskich i placów powstałych po cmentarzach. Postawa jego domowałaby na zachodnim terenie Poznania poza linią kolejową, tak jak na wschodnim brzegu toru kolejowego dominowałaby Województwo i urzędy państwowe.

e) Zamek, Collegium Minus i Collegium Medicum winno pozostać w rękach Uniwersytetu i tworzyć dzielnicę uniwersytecką. Domy akademickie są w bliskości, tylko medyczne i doświadczalne oraz specjalne, jak rolnicze instytucje należy przenieść na dalsze peryferie. Poza tym Kliniki medyczne uniwersyteckie są zależne od położenia szpitali, w których się robi doświadczenia i wykłady.

f) Szkoły powszechne i gimnazja winny być tak rozmieszczone, aby każda dzielnica miała swoją szkołę.

g) Jestem przeciwny temu, aby odbudowywać kościół stary św. Marcina. Motywu przywiązania parafian do tego kościoła nie uznaję. Parafianie przywiązują się do każdego parafialnego kościoła, a wiele więcej do pięknego i odpowiedniego swą wielkością. Kościół św. Marcina należy co prawda do najstarszych (późny gotyk w cegle surowej), lecz zszpecony był przez przebudowy i otynkowanie zewnętrzne. Wewnątrz był ciemny i ponury, a przede wszystkim za mały na ogromną ilość parafian i już dawno był projektowany nowy kościół w innym miejscu, np. na starym cmentarzu św. Marcina przy ul. Towarowej. Proponuję nowy kościół postawić mniej więcej w osi Alei Marcinkowskiego z osią z północy na południe, np. jak Fara. Tereny na tyłach (ul. Wysoka), bezwartościowe, doskonale się na to nadają, aby

²⁷⁵ Hotel Rzymski – hotel zbudowany w latach 1837-1840 pod kierunkiem Augusta Krausego. Hotel znajduje się w centrum Poznania przy alejach Karola Marcinkowskiego, obecnie jest nieczynny.

powiększyć teren budowlany nowego kościoła parafialnego, który by starczył dla wszystkich parafian. Cofnąć go w głąb, aby miały ulicę, a frontem powstał placyk. Końcowe uwagi tyczą architekta Poznańczyka. Uznaję, że styl budowli naszych sprzed kilkudziesięciu laty był za bogaty, ulegając ówczesnemu prądowi, stosował się natomiast do miasta Poznania. Nie życzymy sobie jednak stylu nowoczesnego importowanego z wielkiego miasta Warszawy. Styl ten ma swój rodowód w publikacjach architektonicznych niemieckich, co uwydatnia najdobitniej gmach P.K.O.²⁷⁶ przy placu Wolności, którego prawzór można znaleźć w czasopiśmie niemieckich. Należy poszukać w starym mieście Poznania dawne, bardzo proste budowle z przed 150 lub 200 lat i na nich się wzorować. Również w Warszawie, a przed wszystkim w Krakowie budowle takie istnieją. Są proste, tynkowane zwykłym tynkiem odznaczając się dobrymi proporcjami, mając dobre szczegóły gzymsu i dachy pod kątem 15 stopni, pokryte dachówką i charakter polski. Po co okładziny, jeżeli ma się dobry tynk z ostrym piaskiem, który przetrzymuje wieki. Nie należy jednak koniecznie kopiować formę, lecz wzorować na prostocie i dobrych proporcjach oraz pod względem rzemieślniczym dorównać co najmniej danym wiekom.

APP, PDO, 11, s. 100-102.

46

1945 listopad 17, Poznań – Opinia dotycząca zabudowy śródmieścia Poznania

Prezydent miasta Poznania
obywatel architekt Cieśliński

W związku z przedstawionymi na konferencji w dniu 13 listopad 1945 roku rysunkami szkicowego planu zabudowania śródmieścia i omówienia wytycznych przyszłego planu zabudowania, proszę uprzejmie o przyjęcie następującego oświadczenia:

Do względu przedstawiono ogólny plan komunikacji kołowej i plan szczegółowy zabudowania śródmieścia z wyłączeniem starego miasta.

Do omówienia przedstawiono zatem bardzo wąski fragment ogólnego planu miasta Poznania.

Linijność ulicy św. Marcin, samorzutnie przez zawalenie się domów przy ul. Wrocławskiej powstałej, jest w planie szczególnie podkreślona i do pewnego stopnia do roli magistrali podniesiona. Kierunek ulicy przypadkowo od strony zachodniej zakorkowany. Zbiorcze ulicy w kierunku św. Marcina, jak przeciążona

²⁷⁶ Powszechna Kasa Oszczędności – budynek zlokalizowany przy placu Wolności 3 w Poznaniu wybudowany w latach 1935-1937.

Poznań — Szczątki zniszczonego kościoła św. Marcina u wylotu Al. Marcinkowskiego

Ilustracja 9. Szczątki zniszczonego kościoła św. Marcina u wylotu Alei Marcinkowskiego

Focha, Grunwaldzka i w przyszłości bardzo ważna ulica Bukowska z uplasowaniem przyszłego dworca, dowolnie i przypadków pokierowane.

Mimo odciążającej arterii północnej o kierunku z zachodu na wschód, nie powinna być bardzo ożywiona ulica Dąbrowskiego poprzez Fredry, zdegradowana do zupełnie ubocznej.

W planie uderza zupełnie niewystarczające opracowanie skrzyżowania ulic: Fredry, 27 Grudnia i Mielżyńskiego.

Place, jak Królewski²⁷⁷ i Nowy na podobny sposób zaprojektowany przy zbiegu ulicy Ratajczaka i Skarbowej, jako urbanistycznie nie do przyjęcia, winien być z planu usunięty.

Plac Wolności, miejsce koncentrującego się życia miasta Poznania powinien być w całej szerokości otwarty ku Fredry i przez zburzenie bloku kamienic przy Fredry prowadzić na forum miasta Poznania, okolony budynkami zamku, uniwersytetu, opery i przez odpowiednie bryły architektoniczne przeobrażony w wielki plac. W ten sposób, można by w samym centrum miasta stworzyć założenie plastyczne wywierające potężny wpływ na architekturę i sylwetę miasta. Wydaje się, że stan zniszczeń i usunięcie zamku z wieżą dają szeroką możliwość założenia urbanistycznego na miarę chociażby Nancy.

Muzeum Wielkopolskie zamykające perspektywy na stare miasto należy z czasem usunąć.

Grupa kościołów św. Wojciecha i kościoła garnizonowego w jeden zwarty plac, obniżającego o 2 m terenu jest jeszcze architektonicznie do opracowania.

W łączności z dworcem kolejowym bezpośrednio położony powinien być dworzec autobusowy dla ruchu miejskiego i zamiejscowego.

Zaprojektowany ośrodek gmachów reprezentacyjnych przy dworcu wydaje się być szczęśliwym (dodatni), dla miasta jest jednakże zbyt fragmentaryczny, aby nadać ton całemu miastu.

W projekcie i w planie przyszłym miasta Poznania należy zaniechać, a na razie rozbudowywać sieci tramwajowej miejskiej.

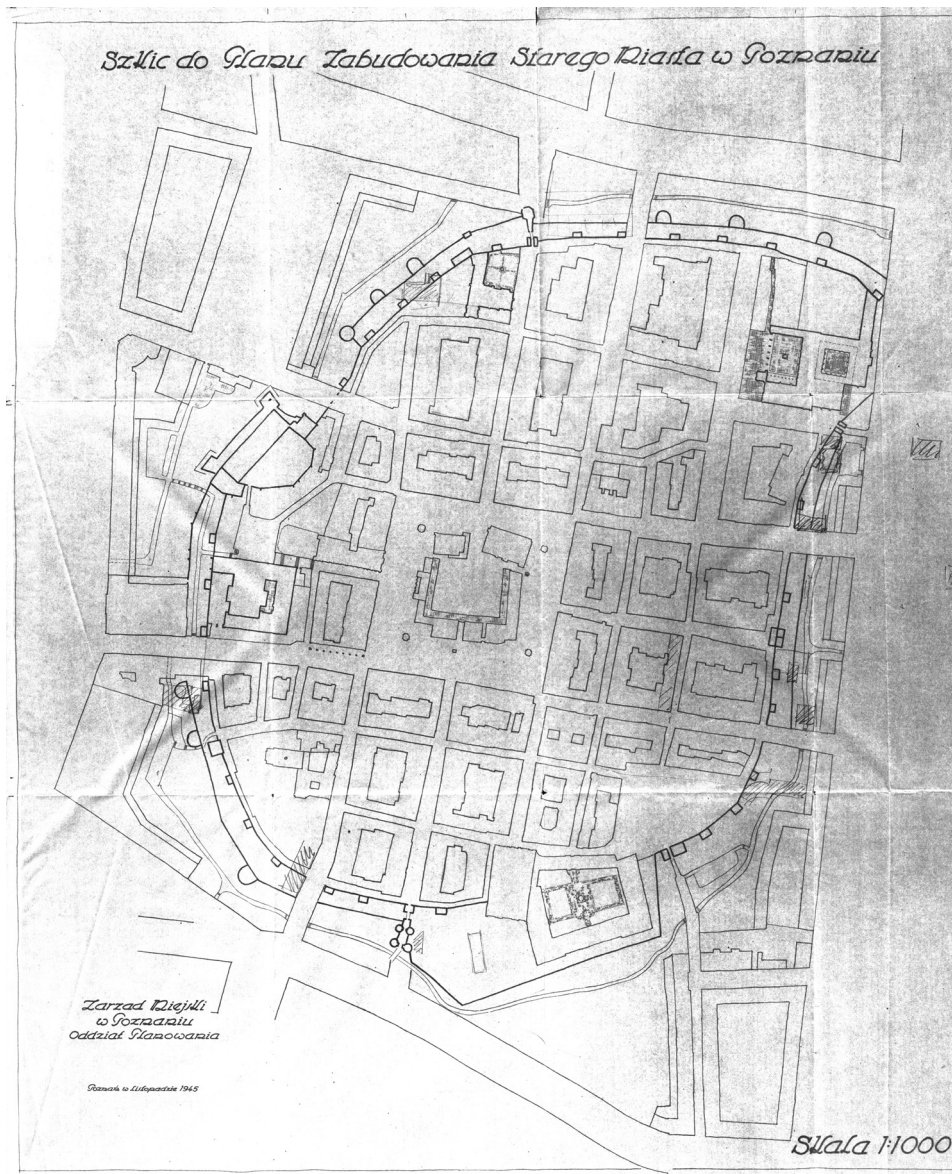
Miasto powinno dojść po pewnym czasie do bezszelestnego i bezdrutowego ruchu autobusowego.

Wszelkie rozpatrywanie ogólne nad kwestią wytycznych przyszłego miasta Poznania winno wyprzedzić opracowanie programowe podziału obrębów na poszczególne zainteresowania i użytkowania natury gospodarczej czy kulturalnej, czyli planu funkcjonalnego przyszłego miasta Poznania.

Planu takiego nie przedłożono.

Bez takich planów jest wszelka dyskusja z natury rzeczy nieistotna i nie ma realnych podstaw, tym więcej, że zagadnienia tak istotnego dla rozwoju miasta jak węzła kolejowego nie załatwiono.

²⁷⁷ Plac Królewski – zob. plac Nowomiejski.

Ilustracja 10. Szkic do Planu Zabudowania Starego Miasta w Poznaniu. Skala 1:1000

Brak szeroko i na daleką metę zakrojonego planu funkcjonalnego prowadzi do ciągłych nieporozumień w polityce gospodarki gruntami, gdzie każda komórka czy grupa interesów musi mieć do normalnego rozwoju własne możliwości rozwojowe [i] terytorialne.

Miasto Poznań, przy powierzchni w granicach administracyjnych 22 000 ha nie powinno być w kłopotach z wynalezieniem gruntów pod budowę szkoły czy terenów na urządzenie nowej dzielnicy mieszkaniowej, dla ludności ścieśnionej, a zamieszkującej jeszcze dzisiaj lochy mieszkań piwnicznych.

Miasto Poznań, mając na względzie funkcje nie tylko centralne samowystarczальной gospodarki, winno jako stolica Wielkopolski określić i nadmiar energii przekształcić na funkcje specjalne dla dobra ogólnego kraju, przez przekształcenie roli konsumenta na rolę producenta.

Plan konstruktywno-funkcyjny dla całego terytorium miasta, przydzielającej każdej komórce interesów odpowiednie przestrzenie, przy ilości mieszkańców na przykład pół miliona i ściśle zamkniętych granicach zabudowy, mogłyby stanowić podstawę do szerokich rozmów, przy zawarowaniu sobie długodystansowego czasu na wykonanie zamiarów.

Brak na konferencji planu konstrukcyjno-funkcyjnego całego obszaru miasta Poznania może zaważyć bardzo poważnie na ukształtowanie właśnie przedłożonego planu szczegółowego śródmieścia, plan taki nawet uzupełnić, zmienić czy obalić.

Przedkładając Obywatelowi Prezydentowi uwagi nasuwające się przy sposobności prowadzonej dyskusji czy oglądania przedłożonych rysunków, proszę uprzejmie wziąć pod uwagę podane wyżej myśli przy odbyć się mającej pierwszej czy późniejszej dyskusji nad odbudową miasta Poznania.

Rozważania nad odbudową miasta Poznania odbywały się przy współudziale obywatela inż. Kazimierza Ulatowskiego²⁷⁸.

APP, ZMP, 41, s. 2-5.

47

1945 listopad 18, Poznań – Tezy dotyczące zabudowy śródmieścia Poznania

^{fd} A. Ogólne ^{fd}

1. Zasadnicze założenie projektu, wyodrębniające Stare Miasto w samodzielny zespół jest słuszne, jednak
2. nie została wydobyta konieczna łączność przestrzenna Starego Miasta z Ostrowem Tumskim oraz wzgórzem św. Wojciecha. W tym celu

²⁷⁸ Kazimierz Ulatowski (1884-1975) – architekt, członek Stowarzyszenia Architektów Rzeczypospolitej Polskiej.

3. należy zlikwidować lub ograniczyć do minimum zabudowę Chwaliszewa lub Garbar, dla tych ostatnich na przestrzeni stycznej ze Starym Miastem.
4. Otoczyć szczególną opieką pejzażowy charakter wybrzeży Warty w okolicach Starego Miasta, traktując je jako paski i bulwary z wyłączeniem dotychczasowego przemysłowo-technicznego użytkowania.
5. W konsekwencji tezy drugiej o łączności przestrzennej zespołów zabytkowych należy przesunąć projektowane arterie wschód-zachód na północ od wzgórza św. Wojciecha i w komunikacji Śródką – Ostrów Tumski – Stare Miasto ograniczyć się do jednej historycznej trasy, biegnącej od Katedry ku bramie miasta. Komunikację Śródką z nowym śródmieściem zapewnić przez arterie wschód-zachód, przebiegające na północ i na południe od starego Miasta, z mostami poza obrębem Chwaliszewa.
6. Uzyskać takie rozwiązanie techniczne przy regulacji Warty, aby jej odnogi otaczające Chwaliszewo i Ostrów Tumski miały charakter koryt rzecznych rozwidlonych dokoła dwóch wysp.
7. Zwrócić szczególną uwagę na otoczenie wyodrębniających ze Starego Miasta zespołów i obiektów zabytkowych, rozszerzając pojęcie otoczenia na obszar o znacznym promieniu oraz zapewnić im przestrzenną łączność ze Starym Miastem.
8. Przepracować należy funkcjonalny program Starego Miasta jako całość oraz poszczególnych jego obiektów, pobudzając inicjatywę społeczną do odbudowy obiektów zabytkowych na określone cele.

^d B. Szczegółowo^d

9. Należy zmienić przebieg ulicy Garbary, przecinającej w części północnej linie obwarowań Starego Miasta tak, aby możliwa był rekonstrukcja tych obwarowań wraz z przedpołem.
10. Sposób zabudowania ulic otaczających Stare Miasto poddać rewizji w kierunku uzyskania jak naj[szer]szego wglądu na Stare Miasto w pierścieniu otaczających murów i fos. W tym zakresie na ul. Marcinkowskiego zapewnić, jeżeli nie zdecydowana przerwa widokowa na tereny Zamku Przemysławia, to przynajmniej znaczne prześwity jak np. otwarte bramy w parterze domów.
11. W związku z przedstawionym planem w skali 1:1000 Starego Miasta i wyjaśnieniami – nasuwa się uwaga o konieczności szczegółowego przepracowania wszelkich bloków staromiejskich dla sprecyzowania istotnych możliwości zakresu ich sanacji i rozluźnienia zabudowy. W tym celu należy zestawić analitycznie plany budynków w skali nie mniejszej niż 1:500.
12. W słusznej tendencji do przywrócenia wszystkich wartościowych elementów Starego Miasta należy pójść dalej i zlikwidować w typowych średniowiecznych zwężonych narożnikach poprzębijane podcienia.
13. Przy odbudowie budynków na Starym Mieście nie należy dopuszczać do powrotu dotychczasowego typu rozwiązań witryn sklepowych. Otwory przyziemia

muszą stanowić harmonijną całość z pozostałą częścią elewacji budynku. Przestrzegać również należy formy reklam, ustalając typ właściwy dla Starego Miasta. 14. Dla utrzymania charakterystycznego rytmu i formy elewacji Rynku Starego Miasta należy odbudowę prowadzić z zachowaniem właściwości zestawienia różnorodnych elewacji nawet w tym wypadku, gdy treść funkcjonalna wymaga skomasowania kilku sąsiednich posesji w nową całość.

^d Wniosek końcowy ^d

Należy w terminie jak najkrótszym zakończyć opracowanie projektu szczegółowego dla Starego Miasta, uzupełnionego opisem lub rysunkami o typie przepisów miejscowych dla uchwalenia i stwierdzenia tego projektu i uzyskania ten sposób prawnej podstawy realizacji założeń projektu.

APP, ZMP, 41, s. 14-15.

48

*1945 listopad 18, Poznań – Protokół Konferencji Kolegium Rzecznawców
w sprawie rozplanowania śródmieścia Poznania*

Kolegium ukonstytuowało się w składzie:

^d Przewodniczący: ^d Doc. dr Waław Brzeziński – Rzecznawca Ministerstwa Odbudowy i Biura Odbudowy Stolicy

^d Członkowie: ^d

1. Inż. architekt Stefan Lier – Dyrektor Regionalny Urzędu Planowania Przestrzennego w Bydgoszczy
2. Inż. architekt Karol Lisowski – Dyrektor Regionalny Urzędu Planowania Przestrzennego w Łodzi
3. Inż. architekt Roman Pękalski – Dyrektor Regionalny Urzędu Planowania Przestrzennego w Poznaniu
3. Inż. architekt Romuald Pieńkowski²⁷⁹ – Dyrektor Regionalny Urzędu Planowania Przestrzennego w Katowicach
4. Inż. architekt Waław Podlewski – Dyrektor Architektury Zabytkowej Biura Odbudowy Stolicy
5. Inż. Jan Sobolewski – Główny Urząd Planowania Przestrzennego Ministerstwa Odbudowy
6. Inż. architekt Ignacy Tłoczek – Główny Urząd Planów. Przestrzennego Ministerstwa Odbudowy
7. Mgr Justyn Wojsznis – Kierownik Referatu Studiów Biura Odbudowy Stolicy

²⁷⁹ Romuald Pieńkowski (1906-1955) – architekt, dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego w Katowicach.

8. Prof. dr architekt Jan Zachwatowicz – Profesor Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej – Konserwator Generalny Minister Kultury i Sztuki oraz Biura Odbudowy Stolicy

9. Inż. architekt Stefan Zieliński – Kierownik Działu Łanu Okręgu Biura Odbudowy Stolicy

Ponadto częściowy udział w obradach Kolegium przy rozpatrywaniu zagadnień wodnych brali:

1. Inż. J. Liebfeld – Ministerstwo Odbudowy

2. Inż. St. Kirchalski – Ministerstwo Odbudowy

3. Inż. St. Bortnowski – Ministerstwo Odbudowy

^d Obrady wstępne: ^d Kolegium, prowadzone w lokalu przy ul. Noskowskiego 2, rozpoczęły się dnia 18 września 1945 roku, przy czym dział ten był poświęcony na objazd miasta i zaznajomienia się z projektami.

^d Pierwsze posiedzenie Kolegium dnia 19 września 1945 roku ^d

^d Obecni: ^d członkowie Kolegium oraz

1. Wicewojewoda mgr Grosicki²⁸⁰

2. Wiceprezydent inż. Świerczyński

3. Wiceprezydent Architekt Cieśliński

4. Dyrektor Ignacy Kaczmarek

5. Inż. M. Serwacki – Dział Kanalizacji Zakładów Siły, Światła i Wody

6. Ks. Prof. Dettloff²⁸¹ – w zastępstwie Konserwatora

7. Inż. E. Jasielski – Urząd Wojewódzki

8. Radca Wróblewski – Urząd Wojewódzki

9. Inż. R. Sławski – Urząd Wojewódzki

10. Inż. P. Wreczyński – Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej

11. Inż. K. Ulatowski – Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej

^d 1. Dz. Brzeziński ^d – otwiera obrady Kolegium, proponuje rozpocząć od referatów, obrazujących proponowaną skalę miasta, następnie przejść do zagadnień układu miasta i jego komunikacji, wreszcie zagadnień zabytkowych i rozplanowania szczegółów śródmieścia.

^d 2. Inż. L. Tomaszewski ^d – zaznacza, iż Kolegium samo będzie decydować o porządku i sposobie gromadzenia obrad. Z tych względów z góry nie były ustalone ani porządek obrad, ani też nie były zaproszone inne osoby, poza bezpośrednio zainteresowanymi osobami urzędowym z Urzędu Wojewódzkiego i Zarządu

²⁸⁰ Jerzy Grosicki (1907-1981) – działacz partyjny, ekonomista. Od czerwca 1945 do września 1947 roku wicewojewoda poznański i następnie od września 1947 do marca 1948 roku podsekretarz stanu w Ministerstwie Apropowizacji oraz w Ministerstwie Kultury i Sztuki w latach 1948-1949.

²⁸¹ Szczęsny Feliks Dettloff (1878-1961) – ksiądz katolicki, historyk sztuki, profesor Uniwersytetu Poznańskiego i następnie Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

Miejskiego. Proponuje zaprosić na obrady członków Stowarzyszenia Archiwistów Rzeczypospolitej Polskiej [oddziału] Poznańskiego, którzy nadesłali swe uwagi. Wniosek przyjęto.

Inż. Tomaszewski referuje przyjęte założenia miasta oraz jego 3 okresów odbudowy i rozbudowy.

^d 3. Mgr Jarnuszkiewicz^d – referuje zagadnienia rozwoju demograficznego i gospodarczego miasta.

^{fd} DYSKUSJA: ^{fd}

^d Inż. Lisowski^d – Autorzy przewidują normalny wzrost ludności Poznania do 600 000. Uważam, że to założenie jest słuszne. Dokładnie tej liczby sprecyzować nie jesteśmy w stanie. Plany fazowe np. plan 15- lub 10-letni mogą się dostosować do takich czy innych przewidywań, ale należy też uwzględnić pewne zmiany, pewne skierowania w te strony, jakie wynikną z ukształtowania gospodarczego miasta. Polityka budowlana musi się opierać na planach: a plan maksymalnego rozrostu i pierwszofazowy plan odbudowy.

^d Prof. Wreczyński^d – Poznań leży w regionie czysto rolniczym. To, co przyłączone będzie do nas z Zachodu, musi zostać takie, jakie jest. Poznań zostanie nadal w regionie rolniczym. Określanie maximum mieszkańców na 600 000 jest słuszne. Przy planie rozbudowy miasta liczyć się trzeba z tym, że już dzisiaj za pewne posunięcia, które wskazują do tego, że trzeba określić już dzisiaj, gdzie i co należy budować. Brak wielkiego szpitala zmusza do wyboru miejsca dla niego. Chociaż jesteśmy w okresie łątania, jednak myśleć należy o tym, by powstawały nowe gmachy.

Poznań, jakkolwiek leży w ośrodku rolniczym, musi się rozwinąć dzięki Warcie. Na większy rozwój Poznania może wpłynąć tylko Warta, port wodny i jego przeładowność. Przemysł musi się rozmieścić po miastach i po terenach, które mają lepszy dostęp do energii. Poznań jako środowisko przemysłowe większe nie jest przewidywany. Musi on być wykorzystany jako punkt przeładunkowy z tytułu portu Warty.

^d Inż. St. Zieliński^d – Trzy fazy odbudowy i rozbudowy proponowane przez referentów są słuszne. Przewidywania demograficzne są trudne. Przy określeniu ilości mieszkańców najważniejszy jest biologiczny układ miasta i określenie, co ono ma reprezentować. Proponowane 600 000 mieszkańców należy przyjąć za górną granicę. Granica 500 000 byłaby również wystarczająca i zapewniająca wszelkie możliwości. Jeżeli chodzi o politykę urbanistyczną, to ważnym jest plan realizacyjny, względnie plan dalekoplanowy. Plan ogólny powinien być koncepcja, która się uzupełnia i która obejmuje wszystkie koncepcje rozwoju miasta.

^d Mgr Wojsznis^d – Jest kwestia na jaką ilość ludności Poznań może być projektowany. Utraciliśmy 40% ludności Polski z 1939 roku. Dostajemy Zachód: miasta bez ludności, a straciliśmy przeważnie ludność miejską. Sprawa nie wygląda tak

prosto i tak różowo. Liczba 600 000 jest bardzo ostrożnym obliczeniem maksymalnego maksimum, na jakie możemy się zdobyć w Poznaniu.

^dInż. L. Tomaszewski^d – Należy ustalić trzy fazy odbudowy i rozbudowy miasta. Pierwsza faza – przewaga prac projektodawczych i organizacyjnych. Ważnym jest, żeby Ministerstwo Odbudowy dało środki na planowanie. Miasto Poznań znajduje się w ciężkich warunkach i nie może pokryć kosztów planowania z własnych środków. Każdy resort miejski powinien ustalić swoje potrzeby terenowo-budowlane. Jeśli nie będziemy mieć ciągłości pieniężnej, to wszystko ustanie i nie będzie ciągłości pracy.

^dDrugi okres^d – okres właściwej odbudowy, zrealizowanie tych budynków, których Poznań nie posiada. Miasto stanie się ośrodkiem handlowym sprawnie funkcjonującym, wróci do stanu przedwojennego.

^dTrzeci okres^d – okres rozbudowy.

^dInż. I. Tłoczek^d – Sytuacja finansowa jest marna. Chociażby nawet Ministerstwo wstawiło odpowiednie sumy do budżetu proponowanego, to jednak sumy te przeważnie zostają sekowane do 50%. Cały punkt ciężkości skierowany jest teraz na odbudowę portów morskich.

^dInż. St. Zieliński^d – Mamy obecnie wyjątkowy okres, który się nie powtórzy. Okres spokoju przed ruchem budowlanym, który poświęcić można na planowanie. Jeśli teraz nie wykorzystamy go, to zmarnujemy najlepsze okazje. Chodzi o niewielki odsetek kosztów budowy, przeznaczonych na planowanie, na szatę plastyczną, na kulturę urbanistyczną i duchową.

^dInż. L. Tomaszewski^d – referuje ^dStudium Rozplanowania Śródmieścia.^d

^dDyrektor Kaczmarek^d – Zasadnicze położenie Poznania nad Wartą przedstawia bardzo dużą wartość i „city” nie powinno odsuwać się na Zachód. W Poznaniu jest bardzo duży patriotyzm lokalny. Poznań powstał z poszczególnych jednostek oddzielnych i dlatego powstała pewna odrębność lokalna tych dzielnic. Przy planowaniu należałoby to uwzględnić. Należy przewidywać rozwój miasta na północ, a nie na zachód. Pertraktacje z wojskiem będą zapewne ciężkie, gdyż koszary częściowo nie są zniszczone.

Pragnęlibyśmy Stare Miasto zachować nietknięte, tylko zatrzeć naleciałości niemieckie. Ratusz pozostanie jako zabytek reprezentacyjny. Chcielibyśmy Nowy Ratusz mieć gdzieś w pobliżu. Plac Wielkopolski nadawałby się do tego. Część znajdujących się tam nieruchomości jest własnością miasta, inne działki są bardzo podniszczone i nabycie ich nie nastęrczałoby trudności. Jeśli chodzi o Zamek, to każdy Poznaniak chciałby, żeby ten szczególny nabytek typowo pruski przekształcić tak, aby nic nie przypominało jego wyglądu dawniejszego lub rozebrać w całości.

Miło byłoby, żeby bloki śródmieścia były rozluźnione, aby było dużo pasaży. W Śródmieściu odczuwaliśmy brak odpowiednich placów, nie tylko urzędowych, ale przeznaczonych na różne obchody.

^d Inż. St. Zieliński^d – referuje – ^d Studium Odbudowy Starego Miasta oraz Studium Terenów Zieleni.^d

Koreferaty wygłaszają:

^d Inż. I. Tłoczek^d – „Krytyka założeń ogólnych miasta”

^d Inż. W. Podlewski^d – „Krytyka rozplanowania Starego Miasta”

^d Inż. I. Tłoczek^d – Trzeba by pomyśleć o tym, że od strony Warty Poznań nie ma wcale sylwety. Należy zachować Ostrów Tumski w jego charakterze. Przez skrócenie pętli Warty nastąpi zmiana w jej łożysku. Należy wszystkie możliwości i środki przedyskutować, aby pozwoliły na przeprowadzenie Warty między Ostrowem Tumskim, a korytem.

^d Inż. St. Zieliński^d – Projektanci mieli bardzo trudne warunki pracy. Pomimo to plany są dostatecznie opracowane.

Zespół Miejski rozwiązuje funkcje związane z terenem miasta, a dalsze miejsca pracy oraz osiedla powinny znaleźć swój wyraz w szerszym ujęciu w postaci samodzielnych organizmów.

Ciąg północno-zachodni zieleni dostatecznie zaakcentowany. Drugi ciąg został zaznaczony tylko na kierunku pośrednim od Fabianowa aż do jezior na północy. Powinna być strefa pośrednia, która by oddzieliła zespół miejski od zagadnień satelitów. Należy oswobodzić wnętrza bloków centrum, ażeby światło szło od strony wnętrza bloku, a nie od strony ulic. Kolano Warty, które zostanie skierowane, należałoby wyzyskać w sposób atrakcyjny. Należy stworzyć cały kompleks tego samego charakteru i trzeba temu dać jakiś wspólny wyraz. Architektura łącząc się powinna z zielenią.

Normy zieleni dla Poznania są za ostrożne. Poznań jest w warunkach, gdzie stan istniejący jest w takim układzie, który pozwala na powiększenie tych norm z powodzeniem.

W rozplanowaniu samej zieleni poszczególnych elementów należy rozdzielić je na zieleni niskopienną, wysokopienną i pośrednią. Las – to jest kwestia kilku lat, musi mieć czas na vegetację. Plan plastycznego kształtowania różnej wysokości zieleni powinien być na takich samych przesłankach oparty, jak zabudowania architektonicznego. Architektura zieleni powinna się pomieszać z architekturą monumentalną.

^d Inż. K. Lisowski^d – Decydowanie palących spraw, których wyrazem byłby plan szczegółowy, trzeba oprzeć o plan rozważania ogólnego. Z wielką ostrożnością podchodzić trzeba do spraw, które można zaraz decydować i odróżnić sprawy, które wymagają uprzednio rozważań planu ogólnego. Okres pierwszych 3-6 miesięcy należy poświęcić rozważaniom ogólnym, a one nie będą stanowiły wielkiej przeszkody w realizacji. W miesiącach zimowych cały wysiłek Biura Planowania należy skierować na rozważania natury ogólnej.

^d Arteria północna ^f Wschód-Zachód ^{fd}

^d Inż. R. Pękalski ^d – Nie jest dobrze, żeby arteria północna przechodziła przez śródmieście, ale nie może też ona być zbyt daleka od niego. Przeszkadza trochę Cytadela. Jeżeli chodzi o zielen, to ciągi zaprojektowano właściwie.

Rozwój Poznania będzie ściągał ludność. Wieś mamy przeludnioną.

^d Dyrektor I. Kaczmarek ^d – wypowiedział się przeciwko położeniu drogi na północ od Cytadeli.

^d Inż. St. Zieliński ^d – Przechodzenie tranzytu przez śródmieście jest szkodliwe. Może być jedynie jakieś doprowadzenie do niego. Omijając Śródmieście otrzymujemy połączenie tranzytowe podmiejskie.

^d Inż. L. Tomaszewski ^d – Arteria, która będzie służyła do tranzytu typu śródmiejskiego raczej powinna przejść pomiędzy wzgórzem św. Wojciecha a Starym Miastem, tuż przy samym Starym Mieście, aby obsłużyć mogła jak najsprawniej te dzielnice. Dawniej jej przeprowadzenie nie było możliwe, obecnie zburzenia ułatwiają jej realizację.

^d Inż. K. Lisowski ^d – Zupełnie zrozumiałym jest, że arteria tranzytowa, międzydzielnicowa winna przylegać do dzielnicy. Momentem trudnym do zrozumienia jest to, jak będą obsługiwane stacje na Garbarach – ruch kolejowy i ciężarowy (skrzyżowanie i przejście arterii pod terenami). Istnieje potrzeba przesunięcia arterii ku północy – wówczas spełni ona właściwą swoją rolę, obsługując nie tranzyt międzymiastowy, tylko miejski.

^d Inż. I. Tłoczek ^d – Jeśli chodzi o przeprowadzenie płynnie ul. św. Marcina ku zachodowi, to nie ma trudności takiego jej upłynnienia.

^d Inż. R. Pieńkowski ^d – ul. św. Marcina przedłużona do ul. Bukowskiej ma być główną reprezentacyjną osią miasta. Kąt 160 stopni robi wrażenie otwarcia, a nie zamknięcia. Można to zastosować przy łączeniu tego ciągu ul. Bukowską.

^d Dyrektor I. Kaczmarek ^d – Proponuję połączyć ul. Bukowską z św. Marcinem przed zamkiem, przywracając dawny ciąg, most Kaponiery na południe poszerzyć i stworzyć nad torem placyk.

^d Inż. St. Zieliński ^d – Ten placyk byłby słuszny. Przebieg taki dałby niespodzianki, zakręty. jest to niesłychana atrakcja dla Poznania.

^d Inż. L. Tomaszewski ^d – Zapytuję, czy słuszna jest proponowana szerokość ul. św. Marcina. Będzie to ulica parkingowa typu – 7 m na tramwaj, dwutorowe jezdnie po 6 m, pozostaje po 5 m oraz po 3 m na zakręcenie i po 6,5 m na chodniki – razem około 50 m.

^d Inż. K. Lisowski ^d – Przy takiej szerokości ulicy jaka powinna być wysokość zabudowy?

^d Inż. L. Tomaszewski ^d – Wysokość budynków od południa ma odpowiadać wysokości hotelu Continental²⁸². Bloki po nowej stronie św. Marcina muszą być otwarte, przez nie ma się chodzić. Skala nie wyższa niż 5-6 kondygnacji.

²⁸² Hotel Continental – hotel znajdujący się przy ul. Święty Marcin 67 w centrum Poznania. Został wybudowany w 1910 roku. Obecnie hotel należy do sieci NH Hotel Group.

^d Inż. St. Zieliński^d – Ul. św. Marcina raptownie spada i trzeba ten moment architektonicznie wykorzystać.

^d Inż. L. Tomaszewski^d – W miejscu załamania spadku proponowana zmiana kierunku jest pożądana.

^d Dyrektor I. Kaczmarek^d – Szerokość ulicy za obficie pomyślana. Szerokość przed znakiem obecnie ma 44 m, a to wydaje się jest bardzo szeroko. Ze względu na przyspieszenie realizacji należałoby ścieścić ulicę, ażeby ograniczyć koszty.

^d Inż. L. Tomaszewski^d – Poznań powinien zdobyć się na jedną arterię szerszą, gdzie byłyby zarazem postoje.

^d Inż. St. Zieliński^d – Dalsze studia plastyczne wykażą jaka ta skala powinna być: 50m to jest w każdym razie górna granica. Obniżenie tej skali poniżej 40 m jest nie do pomyslenia.

^d Inż. I. Tłoczek^d – Od strony południowej należałoby zastosować podcień i w ten sposób uzyskać zwężenie optyczne ulicy, bez utraty korzyści wynikających z większej jej szerokości.

^d Inż. K. Lisowski^d – Możliwe, że dojdzie się do nieco mniejszej szerokości niż 50 m. Arteria św. Marcina i arteria Wschód-Zachód są arteriami tego samego rzędu.

^{fd} Arteria ^f ciągu ul. Królowej Jadwigi ^{fd}

^d Dyrektor I. Kaczmarek^d – Arteria ta jest zbyt wyprostowana. W niektórych odcinkach niepotrzebnie zbacza z obecnej trasy.

^d Architekt Płończak^{d 283} – Położenie tej arterii [jest] dobre, bo przechodzi przez skarpe i posiada właściwą odległość od arterii św. Marcina.

^d Inż. L. Tomaszewski^d – Na razie nie przewiduje się przedłużenia omawianej arterii do ul. Grunwaldzkiej, gdyż na dłuższy czas Targi zostaną na starym miejscu. W przyszłości nie wiadomo jeszcze dokładnie, gdzie one będą – może na wzgórzu Cytadeli, albo gdzieś nad Wartą, np. na Błoniach Wildy.

^d Inż. St. Zieliński^d – Przedłużenie należałoby przewidywać. Trzeba przewidywać oddzielne tereny dla Targów i oddzielne dla Uniwersytetu. Targi muszą się łączyć z liniami kolejowymi. Należy przeprowadzić studia nad ewentualne przecięciem tą arterią terenów Targów.

^{fd} Plac Wolności ^{fd}

^d Inż. Wiczyński^d – Podniesienie ul. św. Marcina do roli magistrali jest uzasadnione i wymagałoby tylko pewnych korekt. Życie Poznania przesuwano się zawsze ze wschodu na zachód. Plac Wolności należy wydłużyć. Gmach PKO jest miarą, jak plac Wolności powinien być pobudowany. Należy zniszczyć Muzeum Wielkopolskie, jest to brzydka architektura i przeszkadza w oglądaniu Starego Miasta.

²⁸³ Tadeusz Płończak (1908-1981) – architekt. W latach 1945-1949 kierownik Pracowni Urbanistycznej w Poznaniu, a w latach 1949-1955 główny urbanista firmy „Miastoprojekt” w Poznaniu.

^d Inż. L. Tomaszewski^d – Zniszczyć Muzeum Wielkopolskie to rzecz trudna. Powstałby plac ślepy na jedno oko i przypadkowe widoki na dachy Starego Miasta. Przedłużenie placu Wolności na zachód jest niewłaściwie, gdyż nie byłby to już plac, ale ulica. Spowodowałoby to zarazem akcent, który przekreśliłby zabytkowy układ miasta w stopniu większym, niż rozszerzanie ul. św. Marcina.

^d Inż. St. Zieliński^d – Nie można wydłużać wnętrza placu Wolności, jeśli ma być to plac. Plac Wolności stanowi centrum życia handlowego i finansowego. Stanowi zespół, który trzeba powiązać czy pasażami, czy placami ze skwerem przed Teatrem Wielkim.

^d Inż. I. Tłoczek^d – Koncepcja powyższa mogłaby się kończyć nawet za torami. Zburzenie Muzeum Wielkopolskiego to kwestia do rozpatrzenia. Jednak Muzeum zasłania wzgórze Przemysława i przez to powoduje, że co krok zmienia się krajobraz, a to jest bardzo ciekawe i pożądane.

^d Dyrektor I. Kaczmarek^d – Z placu Wolności nie da się zrobić placu reprezentacyjnego. Były już nawet myśli skrócenia tego placu. Przedłużenie popsułoby ten plac i tak już dość nieszczęśliwy. Plac Wielkopolski mógłby być placem reprezentacyjnym. Nie posiadamy dużo tych placów, a plac Wielkopolski jest jedynym, który posiada jakąś zwartość.

^d Inż. I. Tłoczek^d – Należy wprowadzić plac Wolności do pewnej większej kompozycji. Esplanada wydaje się dobrym zamknięciem placu.

^{fd} Dworzec ^{fd}

^d Inż. Wiczyński^d – Cała historia miasta Poznania zawisała od węzła kolejowego. To muszą rozstrzygać inżynierowie, to jest sprawa kolejnictwa. Dopóki ta sprawa nie będzie rozwiązana, innych rzeczy nie będzie można robić. Węzeł kolejowy w Poznaniu, to jest żelazna rękawica, która zniekształciła układ architektoniczny miasta.

^{fd} Plac Przydworcowy^{fd}

^d Inż. Wiczyński^d – Czy plac Przydworcowy będzie dostateczną dominantą dla miasta. Czy ma być tym plac Wolności, czy też plac Przydworcowy. Dworzec należy połączyć z Dworcem Autobusowym.

^d Inż. K. Lisowski^d – Plac Dworcowy łączy się z sytuowaniem Dworca. Jest miejscem możliwie dobrze obranym, wymagającym jedynie dalszego opracowania.

APP, ZMP, 42, s. 8-18.

1945 listopad 19, Poznań – Posiedzenie Kolegium Rzecznawców w sprawie rozplanowania miasta Poznania

^d Posiedzenie Kolegium Rzecznawców z dnia 19 listopada 1945 roku ^d

^d Dyskusja: ^d

^d Lisowski ^d – Kolega Tomaszewski przewiduje wzrost ludności Poznania do 600 000. Uważa, że to założenie jest słuszne. Trzeba mieć na uwadze rozwój dzielnic o charakterze reprezentacyjnym, a kasowanie innych. Plany fazowe, plan 15, 10-cioletni może się dostosować do takich czy innych przewidywań, ale należy też uwzględnić pewne zmiany, pewne skierowania w te strony, jakie wynikają z ukształtowania gospodarczego miasta. Polityka zabudowania musi się opierać na planach o plan maksymalnego rozrostu i plan odbudowy.

^d Świerczyński ^d – Poznań leży w rejonie czysto rolniczym. To co przyłączone będzie do nas Zachodu, musi zostać takie, jakie jest. Poznań zostanie w rejonie rolniczym. Liczyć się trzeba z tym, że ośrodki rolne nie zostały wykorzystane w sensie rolniczym i mogą zajść zmiany. Określenie liczby mieszkańców na 600 000 jest słuszne. Jest jednak maksymalne. Przy planie rozbudowy miasta liczyć się trzeba z tym, że już dzisiaj są pewne posunięcia, które zmuszają do tego, że trzeba określić już dzisiaj, gdzie i co – np. brak wielkiego szpitala. Chociaż jesteśmy w okresie łatania, jednak myśleć należy o tym, by powstawały nowe gmachy.

Poznań, jakkolwiek leży w ośrodku rolniczym musi się rozwinąć przez Wartę – port wodny. Na większy rozwój Poznania może wpłynąć tylko Warta, port wodny. Na większy rozwój Poznania może wpłynąć tylko Warta, port wodny, jego przeładowność, jego przelot [z] zachodu na wschód. Przemysł musi się rozbić po większych miastach, po terenach, które mają większy dostęp do energii. Poznań jako środowisko przemysłowe nie jest przewidywany. Poznań musi być wykorzystany jako punkt przeładunkowy z tytułu portu Warty.

^d Zieliński Stefan ^d – Fazy zreferowane przez kolegę Tomaszewskiego są słuszne. Gdyby jeszcze tym fazom, z wyjątkiem pierwszej, odciąć od nich ten określony czasokres, to byłoby w porządku. Przewidywania demograficzne są trudne. Przy określeniu ilości mieszkańców najważniejszy jest biologiczny układ miasta i co ono ma reprezentować. Jeśli by przyjąć za podstawę 600 000, to powinna to być górna granica. Granica półmilionowa jest wystarczająca i zapewniająca wszelkie funkcje. To jest suma, która zawiera wszystkie możliwości. Jeżeli chodzi o politykę urbanistyczną, to ważnym jest plan realizacyjny, względnie plan dalekoplanowy. Plan ogólny powinien być koncepcją, którą się uzupełnia i obejmuje wszystkie koncepcje rozwoju miasta.

^d Wojszyc ^d – Niemcy twierdzili, że 500 000 mieszkańców pokryje teren około 30 000 m³. Padła również cyfra 800 000, od tego się już dziś odchodzi. Nie wszyscy pamiętamy 1936/37/38 rok. Załamanie się płodności nie było specyficznym. Jeśli

stosunki się nie zmieniają dojsie do pewnej cyfry zaludnienia odsunie się poza rok 2000. Liczba 600 000 jest maksymalną.

^dTomaszewski inż.^d – cieszę się, że moje poglądy zostały potwierdzone. Uważam, że liczbę 600 000 można przyjąć, nie potrzeba większej cyfry.

Pierwsza faza natury technicznej. Nic się nie planuje, mają być wykonane prace organizacyjne. Ważniejszym jest, żeby Ministerstwo dało środki na planowanie. Miasto znajduje się w bardzo ciężkich warunkach, a niektóre czynniki nie zdają sobie sprawy z konieczności tego tematu, żeby te rzeczy zostały wykonane w przeciągu najbliższych lat. Każdy resort miejski powinien zdecydować się i ustalić, co może przez ten czas zrobić. Centrala powinna zapewnić ciągłość prac przez finansowanie. Jeśli nie będziemy mieć ciągłości pieniężnej, to wszystko ustanie, nie będzie ciągłości. Trzeba by już coś zacząć budować, może jakiś szpital, względnie pomieszczenie dla Zarządu Miejskiego.

Drugi okres – zrealizowanie tych budynków, których Poznań nie posiada. Miasto stanie się ośrodkiem handlowy, sprawnie funkcjonującym – wróci do stanu przedwojennego.

Nawet w planach szczegółowych porwaliśmy się na pewne przewidywania realizacji. Miasto musi mieć pewne proporcje programowe. Musi być czynnik administracyjny w mieście ciągły – ciągłość pewnych osób konieczna, aby zapewnić ciągłość realizacji.

^dInż. Tłoczek^d – Sytuacja finansowa jest marna. Chociażby nawet Ministerstwo postawiło odpowiednie sumy na budowę, jednak sumy te zawsze zostają sekowane do 50%. Cały punkt ciężkości skierowany jest teraz na odbudowę portów morskich. W Ministerstwie Skarbu nie zdają sobie sprawy z ważności planowania odbudowy. Trzeba walczyć. Trzeba się konkretyzować.

^dInż. Zieliński^d – Mamy obecnie wyjątkowy okres, który się nie powtórzy. Okres spokojny, który poświęcić można na planowanie. Jeśli teraz [go] nie wykorzystamy to zmarnujemy najlepszą okazję. Chodzi o % na planowanie, na szatę plastyczną, % na kulturę urbanistyczną, duchową, o której możemy bardzo głośno mówić.

^{fd}Referat:^{fd}

^dLiebfeld^d – Mamy specjalne zainteresowania, które nie zmieszczą się w ramach posiedzenia. Proszę o zarządzenie przerwy, aby można zająć się w grupach.

Podzielam zdanie przedmówców. Jeśli chodzi o planowanie, musi iść z góry, ale też i z dołu. W miarę, jak na dole zaczniemy pracować, z tą chwilą pobudzimy górę, na co dół oczekuje. To musi nastąpić szybko. Dół musi pobudzić górę, bo inaczej góra usnie. Mamy trudności w Ministerstwie Skarbu. Oni nie zdają sobie sprawy z tego, czym my jesteśmy. Oni uważają nas za hamulec w odbudowie. Naszym celem jest pogłębienie i poszerzenie studiów, a oni się tego boją, bo studia pociągają za sobą nowe inwestycje, nowe gmachy. Trzeba przystąpić zaraz do studiów, chociażby je trzeba kiedyś przerabiać.

Co może Poznań wchłonąć, na ile ludności to miasto stać, już można dzisiaj obliczyć. Trzeba już dzisiaj myśleć, gdzie będzie ta ludność rozmieszczona, bo Poznań będzie wzrastał. Do tego dojdziemy, bo to jest natura ludzka. Trzeba się zorientować, ile ludności zmieści się w poszczególnych budynkach.

Jednak proszę o podział na komisje.

^d Tomaszewski inż. ^d – przedstawia wnioski kilku Poznaniaków i prosi o dopuszczenie ich do obrad.

^d Inż. Tłoczek ^d – proponuje obradowanie dalsze w takim składzie, jak dotychczas, aby mieć ogólny pogląd i dopiero na końcu podzielić się na komisje.

^d Inż. Tomaszewski ^d – podział Śródmieścia.

^d Dyrektor Kaczmarek ^d – Zasadniczo Poznań, leżąc nad Wartą, przedstawia bardzo dużą wartość i City nie powinno odsuwać się na Zachód. W Poznaniu jest bardzo duży patriotyzm lokalny. Poznań powstał z poszczególnych jednostek oddzielonych i dlatego powstała pewna odrębność lokalna tych dzielnic. Przy planowaniu należałoby to uwzględnić. Podział funkcyjny miasta – na północ, a nie na zachód. Pertraktacje z wojskiem będą zapewne ciężkie, gdyż koszary nie są zniszczone, a zniszczona Cytadela przedstawia trudne możliwości rozplanowania uczelni.

Nie jestem za przesuwaniem administracji miejskiej na zachód. Pragnęlibyśmy Stare Miasto zachować nietknięte, tylko zatrzeć należy niemieckie [ślady]. Ratusz pozostanie jako zabytek reprezentacyjny. Chcielibyśmy mieć Nowy Ratusz gdzieś w pobliżu. Plac Wielkopolski nadawałby się do tego. Część znajdujących się tam nieruchomości jest własnością miasta, inne działki są bardzo podniszczone i nabycie ich nie nastęczałoby trudności. Jeśli chodzi o zamek, to każdy Poznaniak chciałby, żeby ten szczególnie nabytek pruski przekształcić tak, aby nic nie przypominało jego wyglądu dawniejszego. Centralę miejską pozostawić w Starym Mieście tylko odpowiednio ukształtowaną. Miło byłoby, żeby Śródmieście było rozluźnione, aby było dużo pasaży. W Śródmieściu odczuwaliśmy brak odpowiednich placów, nie tylko urzędowych, ale przeznaczonych na różne obchody. Zachodnią część Półwiejskiej uwolnić o zabudowy.

^d Prof. Zakłatowicz ^d – Są braki dla całości obrazu. Przestrzenie wolne bezpośrednio stykające się z miastem są momentami uczyniającymi poszczególne elementy miasta.

^{fd} Referat – Stare Miasto ^{fd}

^d 19 listopada 1945 roku południe ^d

^d Inż. Tłoczek ^d – zachować Ostrów Tumski w jego charakterze. Przez skrócenie pętli Warty nastąpią zmiany w łożysku. Wszystkie możliwości i środki przedyskutowano, które pozwoliły na przeprowadzenie Warty między Ostrowem Tumskim a korytem.

^d Dyrektor Kaczmarek ^d – proponuje przeprowadzenie dyskusji nad rozplanowaniem całości miasta.

^d Podlewski – Referat dotyczący Śródmieścia ^d

^d Inż. Tłoczek ^d – Trzeba by pomyśleć o tym, że od strony Warty Poznań nie ma wcale sylwety.

^d Inż. Zieliński ^d – Projektant miał bardzo trudne warunki pracy. Brak jakichkolwiek podkładów. Plan dostatecznie opracowany. Generalia muszą być opracowane. Koniecznym jest ogólne zorientowanie się w możliwościach rozwoju Poznania i w naturalnych słusznych tendencjach.

^d Kanalizacja i wodociągi ^d – muszą dać podstawy do planowania bardziej szczegółowego. Studia bardzo ogólne, tym niemniej bardzo istotne. Mówi się o zespole miejskiej administracji. Zespół Miejski stanowi funkcje związane na terenie, a dalsze miejsca pracy powinny znaleźć swój wyraz w szerszym ujęciu.

Poruszające zagadnienie zieleni trzeba nawiązać do układu granic administracyjnych.

Ciąg północno-zachodni dostatecznie zaakcentowany.

Drugi ciąg został tylko na kierunku pośrednim, od Fabianowa aż do jezior na północy, a następnie część południowa silniej zaatakowana. Zieleń w skali południowej – widać pewne tendencje klinowego wcinania się Śródmieścia. To trzeba by umocnić. Powinna być strefa pośrednia, która by oddzieliła zespół miejski od zagadnień satelitów. Ciąg zieleni Śródmieścia zdecydowanie powinien być od strony wschodniej, naturalna granica Warta, Cytadela. Ciąg ruchu pieszego powinien być bardziej zaakcentowany. Oswobodzić wnętrza, ażeby światło szło od strony wnętrza bloku, a nie od strony ulic. Gdyby można było jeszcze bardziej odsłonić mury miasta średniowiecznego. Kolano Warty, które zostanie skierowane, należałoby wyzyskać w sposób atrakcyjny – cały kompleks tego samego charakteru i trzeba temu dać jakiś wyraz. Architektura łączący powinna się z zielenią.

Normy dla Poznania są za ostrożne. Poznań jest w warunkach, gdzie stan istniejący jest w takim układzie, który pozwala na powiększenie tych norm z powodzeniem. W rozplanowaniu samej zieleni poszczególnych elementów należy rozdzielić je na zieleni niskopienną, wysokopienną i pośrednią. Las to jest kwestia kilku lat, musi mieć czas na vegetację. Plan zabudowania zieleni na takich samych przesłankach oparty jak zabudowania architektonicznego. Architektura zieleni powinna się przemieszczać z architekturą monumentalną.

^d Dyrektor Tomaszewski ^d – wita członków Skarbu Poznańskiego, którzy złożyli swe wnioski na piśmie. Wy tłumaczył, co to jest Kolegium Rzecznawców. Planu ogólnego nie robiliśmy, tylko fragmenty. Niektóre rzeczy trzeba prędko decydować. Plan regulacji Warty nie był nam znany.

^{fd} Koreferaty: ^{fd}

^{fd} Dyskusja ^{fd}

^d Lisowski ^d – Decydowanie palących spraw, których wyrazem byłby plan szczegółowy trzeba robić w oparciu o plan ogólny. Z wielką ostrożnością podchodzić

trzeba do spraw, które można zaraz decydować i odróżnić sprawy, które wymagają rozważań planu ogólnego. Projektowany przebieg arterii tranzytowej da wynik, że tereny zabudowane na północy będą miały charakter dzielnicy mieszkaniowej robotniczej. Trzeba przewidywać, ale żeby nie popełniać pewnych błędów. Okres pierwszych miesięcy należy poświęcić rozważaniom ogólnym, a one nie będą stanowiły wielkiej przeszkody w realizacji. W miesiącach zimowych cały wysiłek Biura Planowania skierować na rozważania natury ogólnej.

^d Wojszyński^d – Jest kwestia, na jaką ilość ludności Poznań może być projektowany. 40% ludności straciliśmy. Dostajemy Zachód, miasta bez ludności, a straciliśmy przeważnie ludność miejską. Sprawa nie wygląda tak prosto i tak różowo. Liczba od 400 do 600 000 jest bardzo ostrożnym obliczeniem maksymalnego maksimum, na jakie ma się zdobyć.

Prosty rachunek – jeśli straciliśmy 140 000, zakładając wypadek 10% przyrostu, uzyskamy na rok 2015 – 350 000. Sprawa wyglądałaby tragicznie. Należy liczyć na to, że polityka pozwoli na większy przyrost ludności. Rozważania teoretyczne wskazują, że miasto 500 000 może spełnić wszystkie funkcje.

Czym miasto się żywi – człowiekiem ze wsi. Ta wieś nie jest jednak garnkiem bez dna i od razu nie można odbyć tego procesu przechodzenia ludności ze wsi do miasta. Ten proces składa się z kilku etapów i trwa lata całe. Wydaje się, że sprawa 350 000 jest maksymalną liczbą wielkości do jakiej miasto może dojść.

^d Inż. Pękalski^d – Nie jest dobrze, żeby arteria przechodziła przez Śródmieście, ale nie może też być zbyt daleko. Przeszkadza trochę Cytadela. Jeśli chodzi o zieleni to ciągi istnieją.

Miasta nasze będą rosły. Rozwój Poznania będzie ściągać ludność. Jeśli się znajdą kredyty, zaczniemy budować, to i ludność wzrośnie. My wieś mamy przeludnioną.

^d Inż. Tomaszewski^d – zasadniczo sprawa wygląda w ten sposób, że wszystkie koreferaty przysła się przed czasem, potem robi się listę, według której prowadzi się dyskusje. Rozbicie na komisje jest niewłaściwe. Można jedynie oddzielić komisje wodno-kanalizacyjną i zabytkową. Resztą obradować wspólnie. Trzeba wyczerpać wszystkie zagadnienia, związane z planem ogólnym.

Uważam, iż kwestia zaludnienia jest wyczerpana. 600 000 to ma być górna, szczytowa granica.

Przebieg drogi tranzytowej jest ważny i musi być rozważony.

^d Lisowski^d – Zagadnienia natury szczegółowej mają być naświetlane tylko na obszarze szczegółowym. Decydować tylko o sprawach, które są sporne. To nie jest Kolegium decydujące. Trzeba zapoznać się ze wszystkimi sprawami. Nie wolno przechodzić do porządku dziennego, jeśli coś nie jest omówione i uzgodnione. Chodzi tylko o wypowiedzenie opinii.

^{fd} Wschód-Zachód^{fd}

^d Kaczmarek Dyrektor^d – wypowiedział się przeciwko położeniu na północ od Cytadeli.

^dZieliński^d – przechodzenie tranzytu przez Śródmieście jest szkodliwe. Może być jedynie jakieś doprowadzenie. Zagadnienie nie będzie realizowane szybko i dlatego wnioski mają okazać. Omijając Śródmieście – połączenie tranzytowe podmiejskie.
^dTomaszewski^d – która będzie służyła do tranzytu raczej powinna przejść pomiędzy wzgórzem św. Wojciecha a Starym Miastem. Arteria jak najbliżej tuż przy samym Starym Mieście.

Jeśli chodzi o ukształtowanie plastyczne nic nie stoi na przeszkodzie. Będzie dawało szerszy widok na wzgórze św. Wojciecha. Wszystkie ulice uzyskają możliwości po postojowe.

^dLisowski^d – Zupełnie zrozumiałym jest, że tranzytowa międzydzielnicowa winna przylegać do dzielnicy. Momentem trudnym do zrozumienia jest, jak będzie obsługiwana stacja na Garbarach – ruch kolejowy i ciężarowy. Moment skrzyżowania i przejścia arterii pod torami, czy da się przeprowadzić bez kolizji w ruchu. Przebieg arterii, jej potrzeba przysunięcia ku północy – wówczas spełni właściwą swoją rolę, obsługując ruch lekki, międzydzielnicowy i stację Garbary. Nie tranzyt międzymiastowy, tylko miejski.

Odległość 400 m jest minimalna. Mogłaby też przejść pod Rzeźnią na południe.

^dZieliński^d – odsłania śródmieście, wzgórze zabytkowe.

^dTłoczek^d – To będzie arteria pierwszego rzędu o abnumeracji miejskiej. Drugiego rzędu arteria służy wyłącznie do obsługi dzielnic. Przesunięcie poza Rzeźnią, poza Ostrów Tumski, to sprawa przyszłości. Jeżeli chodzi o obsługę City – ul. św. Marcina jest tego samego rzędu arteria komunikacyjna i łatwo ją prowadzić do szosy państwowej, prowadzonej na Warszawę. Czy można by włączyć ul. św. Marcina do ul. Dąbrowskiego? Trzeba mówić o arterii drugiego rzędu.

^dinż. Tomaszewski^d – arterie, które by obsługiły skład kolejowy i układ tradycyjny, wynikający z układu historycznego.

^dLisowski^d – o przebiegu tej arterii była już mowa od 20 lat. Chodzi o arterię międzydzielnicową. Wszystkie dzielnice uprzemysłowione mają swój ciężar gatunkowy tak wielki, że jest konieczny przebieg arterii międzydzielnicowej na północ od toru kolejowego.

^dZieliński^d – charakter lecznicy nie jest. Zamiast kierować na właściwe miejsca raczej może odrzucić.

^dPękalski^d – Musimy się zastanowić, że główna stacja i stacja Garbary będą przebudowane. Jest to olbrzymi koszt. Mamy do dyspozycji teren po czynach i tą arterię prowadzić wprost przy szynach.

^dZieliński^d – Ta lecznica jest w niewłaściwym miejscu. To nie będzie umotywowane gospodarczo.

^dLisowski^d – Dzielnica śródmiejska wymagać będzie obsługi zapotrzebowania.

^dTłoczek^d – Nałożenie na ul. św. Marcina funkcji tranzytu międzydzielnicowego.

^dTomaszewski^d – tłumaczy tak, jak w planie przewidywano. Przedłużenie ul. św. Marcina na ul. Dąbrowskiego nie jest arterią komunikacyjną na dłuższą metę – dla celu ruchu śródmiejskiego.

^dTłoczek^d – Od ul. Bukowskiej połączyć się z szosą Państwową.

^dTomaszewski^d – Most naprzeciw Bukowskiej.

^dTłoczek^d – Jeśli chodzi o przeprowadzenie płynnie ul. św. Marcina to nie ma trudności. Idealne skrzyżowanie na dwóch poziomach kolei. Na Dąbrowskiego przez Teatralny Most.

^dPieńkowski^d – Połączony św. Marcin z ul. Bukowską ma być główną, reprezentacyjną osią miasta. Kąt 160 stopni robi wrażenie otwarcia, a nie zamknięcia.

^dKaczmarek Dyrektor^d – Połączyć Bukowską z św. Marcinem przed zamkiem, most na południe poszerzyć i stworzyć nad torem placyk. Od św. Marcina i Bukowskiej złągodniałaby.

^dZieliński^d – Ten placyk byłby słuszny. Przebieg taki dałby niespodzianki, zakręty, to jest niesłychana atrakcja dla Poznania. Taki wygolony przebieg jest niebezpieczny.

^dTomaszewski^d – Druga strona św. Marcina będzie pulsująca, pełna wgłębienia bloków. Będzie to ulica parkingowego typu. Czy szerokość jest słuszna? 7 m na tramwaj, dwutorowe jezdnie po 6 m, postoje po 5 m i 3 m na zakręcenie po 6,5 m chodniki – razem około 30 m.

Proponowany plac wymaga studiów.

^dLisowski^d – Przy takiej szerokości ulicy jaka powinna być wysokość zabudowy?

^dTomaszewski^d – Wysokość budynków jako Continental. Bloki po nowej stronie św. Marcina muszą być otwarte, przez nie ma się chodzić, jakieś domy towarowe. Skala nie wyższa niż 5-ciu kondygnacji.

^dLisowski^d – Z jednej strony będzie wysokość sześciu kondygnacji, a z drugiej 4. Czy krajobraz nie straci przy tych wysokościach budynków?

^dZieliński^d – ul. św. Marcina raptownie spada i trzeba ten moment architektoniczny wykorzystać.

^dTomaszewski^d – W miejscu załamania spadku zmiana kierunku na zmianę profilu jest pożądana.

^dKaczmarek Dyrektor^d – Szerokość ulicy za obficie pomyślana. Szerokość przed zamkiem obecnie ma 44 m, a to wydaje się już bardzo szeroko. Ze względu przyspieszenia realizacji należałoby ścieśnić ulicę, żeby ograniczyć koszty.

^dTomaszewski^d – Stać Poznań na jedną arterię szerszą, gdzie byłyby postoje.

^dZieliński^d – Dalsze studia plastyczne wykażą jaka ta skala powinna być. 50 m to jest w każdym razie górna granica. Obniżenie tej skali poniżej 40 m jest nie do pomyslenia. Wykonanie jakichś dodatkowych placyków musi być rozważane.

^dTłoczek^d – od strony południowej wystosować podsień i w ten sposób rozwiązać.

^dLisowski^d – Możliwe, że dojście się do mniejszej szerokości niż 50 m. Postój jest jednak ważny. Nie tylko względy plastyczne brać pod uwagę, ale i względy przelotności. Pod względem militarnym górna granica 50 m. Arteria św. Marcina i arteria Wschód-Zachód są arteriami tego samego rzędu.

^{fd}Arteria^{fd}

^d Dyrektor Kaczmarek^d – Zbyt prostopadła. W niektórych odcinkach niepotrzebnie zbacza.

^d Płończak^d – Utrzymanie całej trasy Wałów Królowej Jadwigi po starej osi jest bardzo niedogodne. Musielibyśmy 2 razy pod kątem prostym zakręcać. Jeśli chodzi o zieleni to niszczyliśmy coś niecoś, ale mniej [niż] niewiele zostało.

^d Tłoczek^d – Położenie tej arterii dobre, bo przechodzi przez skarpy i odległość od poprzedniej umiarkowana.

^d Tomaszewski^d – ważne opracowanie gabarytu. Arteria będzie łączyła Dworzec Autobusowy. Zburzyć Wieżę Górnosłąską i arterie prowadzić dalej. Na razie nie przewiduje się przedłużenia jej do ul. Grunwaldzkiej.

Na dłuższy czas przewiduje się Targi na starym miejscu. W przyszłości nie wiadomo jeszcze dokładnie, gdzie będą – może wzgórze Cytadeli albo gdzieś nad rzeką.

^d Zieliński^d – Przedłużenie należałoby przewidywać (zakorkowanie ruchu). Trzeba przewidywać oddzielne tereny dla Targów i oddzielne dla Uniwersytetu. Targi muszą się łączyć z liniami kolejowymi. Przeprowadzić studia nad ewentualnym przecięciem tej arterii.

^d Tłoczek^d – Targi Poznańskie zawieszono na zieleni, względnie dalej nad rzeką (pomosty).

^{fd} Plac Wolności^{fd}

^d Inż. Wiczyński^d – Zniesienie ul. św. Marcina do roli magistrali jest uzasadnione i wymagałoby tylko pewnych korekt. Życie Poznania przesunęło się zawsze od Wschodu na Zachód. Plac Wolności wydłużyć. Gmach PKO jest miarą, jak plac Wolności powinien być pobudowany. Przejście na plac w miejscu, gdzie stał pomnik Wdzięczności. Polacy wybudują nową wieżę, która będzie charakterem w sylwecie miasta. Zniszczyć Muzeum Wielkopolskie, brzydka architektura i przeszkadza w oglądaniu Starego Miasta.

^d Inż. Tomaszewski^d – Zniszczyć Muzeum Wielkopolskie rzecz trudna.

Powstałby plac ślepy na jedno oko. Przedłużenie placu Wolności dałoby nowy moment skierowania na Stare Miasto i nie byłby to już plac, ale ulica. Spowodowałoby akcent, który przekreśliłby zabytkowy układ miasta więcej, niż rozszerzenie ulicy św. Marcina. Pewne koncepcje można studiować, jednak będzie trudno wyciągnąć jakieś większe wnioski.

^d Zieliński^d – Nie można robić wnętrza, jeśli ma być plac. Odczuwa się jednak potrzebę połączenia tych zagadnień. Plac Wolności stanowi centrum życia handlowego i finansowego. Stanowi zespół, który trzeba powiązać, czy pasażami, czy placami.

^d Tłoczek^d – Koncepcja ta mogłaby się skończyć nawet za torami. Muzeum Wielkopolskie to kwestia do rozpatrzenia. Jednak Muzeum załamało Wzgórze Przemysława i przez to powoduje, że co krok zmienia się krajobraz, a to jest bardzo ciekawe.

^d Dyrektor Kaczmarek^d – Z placu Wolności nie da się zrobić placu reprezentacyjnego. Były już nawet myśli skrócenia tego placu. Przedłużenie popsułoby ten plac i tak już dość nieszczęśliwy. Plac Wielkopolski mógłby być placem reprezentacyjnym. Nie posiadamy dużo tych placów, a plac Wielkopolski jest jedynym, który posiada jakąś zwartość.

^d Tłoczek^d – Wprowadzić plac do pewnej kompozycji. Plac by charakteru nie zmienił. Stworzyć kompozycyjno-gabarytowe wrażenie. Esplanada wydaje się jego dobrym zamknięciem.

^{fd} Dworzec^{fd}

^d Inż. Wiczyński^d – Cała historia miasta Poznania zawisła od węzła kolejowego. To muszą rozstrzygać inżynierowie, to jest sprawa kolejnictwa. Dopóki ta sprawa nie będzie rozwiązana, innych rzeczy nie będzie można robić. Węzeł kolejowy w Poznaniu jest ta żelazna rękawica, która zniekształciła układ architektoniczny miasta.

^{fd} Północ-Południe^{fd}

^d Tłoczek^d – Trzeba sprowadzić na teren śródmieścia. Jest arterią międzydzielnicową. Zagadnienie wybrzeża powinno być rozwiązane również z zagadnieniem arterii północ-południe.

Dwie arterie łączy Puszczykowo. Dochodzi do kościoła na wyższym terenie. Przejście na ul. Marcinkowskiego jest konieczne.

Trzecia arteria ul. Marsz Focha – konieczność przejścia na szosę Wroniecką. Nabrała znaczenie arterii regionalnej. Rozmyśleć przejście nad torami. Połączyć z arterią Wschód-Zachód.

^d Lisowski^d – Te wszystkie trzy arterie mają charakter międzydzielnicowy. Arteria przez środek dzielnicy, to jest przykre. Na zachód, za Cytadelą jest dość mocne zaludnienie. Te dzielnice wymagają dobrego skomunikowania. Odciążyć poza środek dzielnicy. Potrzeba rozwiązania przekroju dla tych dwóch równoległych.

^d Tłoczek^d – Druga arteria – stara trasa i prowadzenie do Bramy Wrocławskiej. Nie niweczyć, tylko zachować w tej samej skali. Przebudowa rozwidlenia, znieść maszyny.

^d Wiczyński^d – Dworzec Główny złączyć z przyszłym Dworcem Autobusowym.

^{fd} Plac Przydworcowy^{fd}

^d Wiczyński^d – Czy będzie dostateczna dominanta dla miasta. Czy Plac Wolności, czy ten plac?

^d Lisowski^d – Plac Dworcowy łączy się z sytuowaniem Dworca. Jest miejscem możliwie dobrze obranym.

W dniu 19 listopad 45 obrady zamknięto o godz. 7.30.

^d 20 listopada 1945 roku godz. 10.45^d

^d Inż. Tomaszewski^d – prosi o sprecyzowanie odpowiedzi na trzy stawione pytania:
1) Czy program prac nakreślony przez okres półroczny był robiony prawidłowo?

2) Czy proponowany dalszy ciąg pracy będzie prawidłowy?

3) Czy skala jest dobra?

^{fd} Północna trasa ^{fd}

Ta trasa była rozpatrywana przed wiosną. Chwycić połączenie dwóch torów. Druga – iść pasmem zieleni i przed rozwidleniem wpaść w arterię północną. Na naszej trasie budujemy 2 mosty, na proponowanej trzeba byłoby wybudować 5 mostów. Załatwiamy równocześnie komunikację Wschód-Zachód, łączymy śródmieście tą arterią komunikacyjną. Odsuwanie jej dalej na północ spowoduje budowanie nowych mostów.

^d Tomaszewski ^d – Przejście trochę na blisko, ale ten nasyp jest wysoki. Czy studia zaniechać, czy prowadzić dalej i pod jakim kątem widzenia? Czy opierać na tych dwóch mostach. Miasto przewidywało zbudowanie mostu na ciągu ul. Królowej Jadwigi, potem most północny i w przyszłości most trzeci.

^{d,d} – Najładniejsza część Warty – lepszy nasyp niż budynki. Będzie szła na dość dużym nasypie i może dać ładne widoki. Chodzi o to, żeby utrzymać charakter wyspy. Ulgowe dawne koryto wyzyskać na efekty, aby mieć ładną sylwetę.

^d Lisowski ^d – Przebieg tej arterii niekoniecznie ma być dosunięty do linii kolejowej.

^d Tomaszewski ^d – Czy rezygnujemy z dawnego przebiegu, czy realizujemy jedną, czy jedną i drugą?

^d Lisowski ^d – Wyspy muszą być związane ze Starym Miastem. Po linii projektowania dwóch tras: międzydzielnicowej i o znaczeniu komunikacyjnym pierwszego rzędu.

^d Tomaszewski ^d – Z pewnymi korektami terenowymi w sposób dyskretny prowadzić, ale wpuścić ją na granicy północnej Starego Miasta. Żeby znaczenie tranzytowe ograniczyć, żeby jednak sens taki zachowała.

^d Radca Sławski ^d – Wygiąć autostradę ku północy i wciągnąć zabytki św. Wojciecha do obrębu Miasta, nie oddzielne.

^d Dyrektor Kaczmarek ^d – Ulica przelotowa ma być przesunięta na północ i już tak była przygotowana. Niezależnie od tego jest konieczność pobudowania mostu na starej trasie.

^d Płończak ^d – Nowa trasa zniekształca Ostrów Tumski przez nasyp, mosty dodają uroku miastu.

Odbudować 3 mosty i prowadzić na rynek.

^d Zieliński ^d – Trasa łączy zainteresowania lokalne, ma też ważne funkcje komunikacyjne. Za duże napięcie komunikacyjne, aby uderzyć wprost na centrum Starego Miasta. Należałoby Śródmieście Starego Miasta ominąć, włączyć w trasę proponowaną. Ten nasyp na Ostrowie Tumskim skalą przekreśliłby charakter zabytkowy, spokojny.

^d Inż. Pękalski ^d – Spodziewany jest wyższy stan wody. Nasyp będzie musiał być, bo wymagają tego techniczne warunki. Można by rozwidlić tę ważną trasę.

^dDyrektor Kaczmarek^d – Wzrost wody na 95 cm ponad dawny stan. Most na zachód od Katedry można by było podnieść o 95 cm. Miasto obejść na północ i południe.

^dTłoczek^d – Zachowanie tej trasy w stanie północnym i ominięcie wzgórza św. Wojciecha na północ od Rzeźni, na Ostrów Tumski, nie zatracając jego charakteru zabytkowego. Rola arterii międzydzielnicowej. Trasę starą zachować, odbudować mosty w tych samych miejscach. Zaniechać prowadzenia arterii na nasypie.

^dZieliński^d – Jeśli chodzi o zabytki, to trzeba tak przeprowadzić, żeby je ratować. Nasyp powinien być na jak najwyższym poziomie. Odsuwanie tramwaju za daleko. Te odległości muszą być brane pod uwagę. Tramwaj musi być zachowany. Dawne kolano ma być zasypane.

^dLisowski^d – Przeprowadzenie jakiegokolwiek arterii po trasie proponowanej przez kolegę Tomaszewskiego przekreśla rolę tej arterii jako arterii międzydzielnicowej. Trzeba więc tego unikać. Ulica św. Marcina zadawała potrzeby Śródmieścia.

^dDyrektor Kaczmarek^d – Tę arterię jako jedyną komunikacyjną zachować. Z dużym odchyleniem na południe, nie wpadać w zaułki przy Katedrze, puścić nisko, o zmniejszonej szerokości z miejskim tramwajem, prze... między św. Wojciechem.

^dTomaszewski^d – Północna trasa – w drugiej fazie rozważania inżynierskie, czy tranzyt obsługujący Śródmieście, czy pójść pod stokami Cytadeli.

^dLisowski^d – Kwestia skomunikowania portu z tą arterią, ale to są dalsze studia.

^dDyrektor Kaczmarek^d Ulica... skierować przez średniowieczne Miasto nie jest konieczne. Arteria pierwszego rzędu tak, jak przewiduje kolega Tomaszewski, a nie potrzeba tworzyć drugiej arterii równoległej, ona nie spełni swego zadania.

^dZieliński^d – Dodatkowy most będzie budowany wtedy, kiedy będzie faktycznie jego potrzeba i kiedy będzie uzasadniony. Czy połączony będzie od północy, czy od południa, ale na obydwie strony będzie musiał pracować. Połączenie śródmieścia od strony południowej i północnej tramwajami jest niesłuszne. Połączenie tramwajowe bliżej Śródmieścia.

^d1. Pytanie: Czy program prac nakreślony jest prawidłowo?^d

^dZieliński^d – Dotychczasowa linia postępowania była teoretycznie nie bez zarzutu, ale życiowo konieczna. Duży zasięg tego zagadnienia wymaga formy atakującej, ażeby zagadnienie było jak najwłaściwiej naświetlone i ażeby było jak najwięcej materiału do dalszych prac. To właściwy cel, do którego w pierwszym etapie trzeba dążyć. Studia szczegółowe będą musiały być prowadzone, nie można czasu tracić. Inwestycje prowadzone będą atakowały każdy punkt i opóźniały realizację planu. Jeśli chodzi o skalę, to będą różne odpowiedzi – jedni będą mówić, że skala jest maksymalna, a inni powiedzą, że jest minimalna. Wyzyskać obecny okres, czy w sensie przebudowy, czy sanacji umiarkowanej dla uprawnienia życia miejskiego. Ten poziom jest umiarkowany, który pozwoli na zdjęcie zarzutu przyszłych pokoleń. Moment realizacyjny nie jest groźny.

Etap prac nie został zmarnowany a posłuży do skierowania na tory prac ogólnych.
^d Tłoczek^d – Program prac był prawidłowy, a nawet przerósł oczekiwania. Nie wiadomo, czy ktoś inny dałby sobie radę w tak krótkim czasie zgromadzić te rzeczy, stworzyć namiastki podkładek. Biuro miało duże trudności.

Tok prac jest słuszny. Tutaj należałoby prowadzić prace równolegle, ażeby studia wstępne nie zahamowały prac nad opracowaniem Śródmieścia. Równoległość prac nie będzie ze sobą kolidowała.

^d Lisowski^d – podziela zdanie przedmówców. Jest możliwość rozpoczęcia fazy drugiej. Słuszność programu opracowanego przez kolegę Tomaszewskiego. Skala zachowana odpowiednio.

^d Inż. Wiczyński^d – wszystko jest zrobione prawidłowo. Pracy nie przerywać a włączyć studia ogólne. Bardzo ostrożnie wydawać pozwolenia na odbudowę zniszczonych budynków, zastanowić się czy warto odbudowywać, czy nie lepiej zniszczyć.

Skala w planie nie wybiega poza założenia stare. Gabaryty wysokościowe nie wybiegają poza skale. Trzeba realizować.

^d Waschko^d – (?) To jest jedyny możliwy program. Na studia ogólne trzeba lat. Błąd zrobiony przy studiach ogólnych ma większe konsekwencje niż błąd przy studiach szczegółowych. Nie bać się wyrazu przebudowa. Jest obowiązkiem wykorzystać zniszczenia dla przebudowy pewnych fragmentów. To jest konieczność życiowa i inaczej iść nie można.

^d Wiczyński^d – Oceniamy przebieg prac dotychczasowych. Przebieg jest dostateczny. Należałoby te wszystkie myśli wykorzystać dla planu ogólnego. Granice miasta winny być dostosowane do ilości mieszkańców. Żeby miasto miało zamknięte formy. Poznań zostanie przebudowany z czasem.

Trzeba planować węzeł kolejowy, miasto fabryk, port, lotnisko, wojsko, City, dzielnice mieszkaniowe.

^d Lisowski^d – Po sporządzeniu planu ogólnego plan szczegółowy. Powstają wątpliwości, na które muszą odpowiadać prace natury ogólnej. Okres zimowy nie będzie dostatecznie wystarczającym, ale może dać pewne odpowiedzi na pytania w szczegółowych rozważaniach.

^d Sławski^d – Zgadza się z Wiczyńskim.

^d Zieliński^d – Zamierzenia natury ogólnej wpływają korzystnie na Śródmieście, ułatwiają pracę. Opracować program ogólny. Elaborat ogólny musi być równolegle skończony do Śródmieścia w skali szczegółowej. Przy współdziałaniu regionu i Zarządu Miejskiego – musi się wszystko wiązać. Potrzebna konstrukcja organizacyjna, która by popchnęła te prace naprzód. Praca musi być na 2-3 poziomach prowadzona a zebrane wnioski dają rozwiązanie sprawy. Wciągnąć do współpracy miejscowe siły techniczne, architektoniczne.

^d Tłoczek^d – plan ogólny jest planem płynnym. Będzie się stale zmieniał i można prowadzić te prace równolegle.

^dInż. Tomaszewski^d – Dziękuję za wszystkie uwagi. Trzeba postępować dyskretnie, żeby rozważyć, czy to jest konieczne, czy nie. Czy metoda przez nas przyjęta jest słuszna, nie może być ograniczona przy przebudowie w trakcie prac nie można jej gwałcić. Stworzyć konstytucję prac, która nie byłaby skrepowana. W pierwszej fazie od razu uzgodnienie tych spraw jest niemożliwe. Obecnie wkraczamy w fazę drugą i prosimy o krytykę opartą na logice. Wszyscy koledzy Poznaniacy są mile widziani, prosimy o wnioski, będą te rzeczy rozważane dalej.

Te zebrane poglądy to nie poglądy Zarządu Miejskiego, tylko poglądy zespołu. teraz w miarę przyrzeczenia będziemy współpracowali. Przez następnych 6 miesięcy przepracujemy Śródmieście konkretnie i koncepcyjnie nad planem ogólnym. Koncepcje będziemy mogli przedłożyć oczywiście, jeżeli będą pieniądze.

^dPrzewodniczący^d – Równocześnie trzeba odbudowywać i przygotowywać przebudowę. Jednocześnie pracować nad planem ogólnym, planem szczegółowym, a nawet nad fragmentami. Jeżeli chodzi o remonty, to trzeba się zastanowić, czy ten dom w ogóle powinien być remontowany – jednak trzeba się decydować. Planowanie to jest czynność twórcza i nie może być krępowana w wybieraniu tematów. Trzeba uwzględnić moment przebudowy, również trzeba wnieść pod uwagę, że to będzie robione w pewnym czasie. Jeśli nie będzie można tego już teraz realizować, trzeba wytyczną przyjętą mieć na uwadze. Przy zwiedzaniu terenów w wielu wypadkach stwierdzono, że odbudowa jest prowadzona w punktach, które są wątpliwe. Zwrócić uwagę na wielkie niebezpieczeństwo przy udzielaniu pozwolenia na odbudowę. §34 Prawa Budowlanego daje prawo zawieszenia próśb pozwolenia na remont. Raczej naruszyć to prawo, byle nie dopuścić do faktu, który by stanął na przeszkodzie dla ważnych planów.

^dZieliński^d – problem jest jeden – Poznań nie kończy się tylko na Śródmieściu, granice administracyjne są co kilka lat przesuwane. Trzeba przesunąć te granice na taki obszar, na jaki się wpływ wywiera. Ktoś musi wnieść odpowiedzialność za całość i wyniki prac koncentrować na swoim odcinku.

^dDyrektor Kaczmarek^d – Jeśli chodzi o zawieszanie zezwoleń na odbudowę to korzysta się z tego prawa. Trzeba jednak stosować się do opinii kolegialnej i jeśli jest zarządzenie pozwolić, to trzeba zrobić. Jest jednak szereg zawieszzeń. Podtrzymać dawne granice administracyjne, do rewizji tych granic przystąpić w odpowiednim czasie.

^dWiczyński^d – Okres niebezpieczeństwa dla miasta, bo ten czas niektóre rzeczy rodzi. PKO jest miarą jak powinno się Plac Wolności pobudować. Bank Gospodarstwa nie jest budowany tak, jak był projektowany. Każdy z projektów winien być gruntownie rozpatrywany, aby nie psuć wyglądu.

^{fd}Wschód-Zachód^{fd}

^dZakłatowicz^d – Sprawa jest jasna. W obrębie bezpośredniej bliskości z Miastem Starym droga pierwszego rzędu jest niemożliwa. To jest normalna ulica i musi być

utrzymana, bo ma wartości historyczne. Uderza to, że Poznań skierował zainteresowanie na okolice zachodnie. Na Ostrów Tumski i Śródkę musi być skierowana szczególna uwaga. Nie gorszą wielkie zamówienia odbudowy. Brak powiązania plastycznego. Nie ulega wątpliwości, że przesunięcie powinno być przeprowadzone jak najdalej. Na północ od Rzeźni to jest trasa możliwa. Wzgórze św. Wojciecha pozostaje jako enklawa przy Starym Mieście.

Z okazji zmiany biegu tej trasy szczególną uwagę zwrócić na brzegi Warty. Konieczne usunięcie Gazowni, Elektrowni – to jest rzecz paląca. Realizacyjna możliwość przeniesienia tych rzeczy jest bardzo trudna, ale muszą być umieszczone nie tam, gdzie są dziś. Brzegi Warty budzą największe wątpliwości w całym Poznaniu. Trzeba w projekcie w tym zakresie pójść.

Powiązanie na całej linii Starego Miasta jest konieczne. Np. ul. Garbary na północ od kościoła Bernardynów, brak obustronnego zabudowania tej ulicy. Dawnego koryta Warty nie zasypywać, zostawić tak jak jest, a na tych terenach zamiar budynków rozwinąć parki.

^d Zieliński ^d – Jak rozwiązać lokalne powiązanie ze Śródmieściem?

^d Zakłatowicz ^d – Cięcie kolana Warty jeszcze mostem byłoby szkodliwe. Linia tramwajowa będzie musiała obejść Stare Miasto dookoła. Odpowiednik ul. Podwale obejdzie Stare Miasto. Można przejść tym samym mostem.

^d Inż. Tomaszewski ^d – Lepiej wcale nie opracować niż opracować źle. Jak umiarkujemy rzeki, to możemy umiarkować miasto.

^d Kaczmarek ^d – Ze względu na północne otoczenie Starego Miasta, raczej naginać na południe przez ul. Woźną i przedłużenie św. Marcina.

^d Zakłatowicz ^d – przedłużenie św. Marcina przechodzi nad Wartę. Śródką byłaby obsłużona linią południową. Kwestia Mostu Chwaliszewskiego. Skrawki Chwaliszewa – żeby było wybudowane rozluźnione.

Od katedry trzeba skierować się na Stare Miasto. Wybudowane Chwaliszewo musiałyby mieć związek plastyczny ze Starym Miastem. Dla obsługi Środki wystarczyłyby 2 linie – od południa i od północy.

^d Zieliński ^d – Związać do zagadnienia plastycznego. Jeśli ulegnie przekształceniu, to niekoniecznie ten most musi być w tej samej skali. Kładka jakaś piesza prowadziła w fosie, potem przeszłoby się do góry. Północną część Śródmieścia podkreślić. Brak planu ogólnego, który by dawał skalę.

^d Tłoczek ^d – Mają istnieć trzy drogi.

^d Zieliński ^d – Brak wypowiedzenia technicznego co do podniesienia mostu.

O godz. 13.00 przerwa obiadowa.

Po południu od godz. 15.00

^{fd} Dzielnica Administracyjna ^{fd}

^d Zieliński ^d – Układ wałów, zieleńce, predestynuje Śródmieście do roli użyteczności publicznej, jak teatr. Czy przestaniemy na układzie profortyfikacyjnym, czy

przenieść całość na Wartę. Zbyttna koncentracja nie ulega wątpliwości. Uwolnić wybrzeże od budowli zbyt licznych. W chwili obecnej nie można jeszcze powiedzieć, gdzie te instytucje lokować. Lepszego miejsca jak Cytadela nie ma. Wziąć pod uwagę, żeby obramowanie wypadło na jak najdłużej przestrzeni, żeby dało jak największy walor plastyczny miasta. Skoncentrowanie użyteczności publicznej – w tym miejscu zbyt daleko posunięte. Przy skromnym potraktowaniu tej skali, spacerowicz idący wzdłuż bulwarów będzie miał różne światłocienie. Należałoby jeszcze przestudiować dalsze wyzyskanie części południowej – czy wykorzystać do zagadnienia Uniwersyteckiego, czy do terenów wystawowych. Dworzec – koncepcja przyjęta jest słuszna. Przyjeżdżający do miasta załatwiają interesy w Śródmieściu, muszą więc być od razu skierowani do obiektu, do jakiego zdążają.

Tereny wystawowe źle sytuowane, nie dały walorów plastyczny dla całego miasta. Funkcjonowanie na okres przejściowy uzasadnione, a dalej niemożliwe. Skierowanie ich w stronę Śródmieścia jest uzasadnione.

Skoncentrowanie funkcji hotelowej i komunikacji jest słuszne i konieczne. Natomiast jest obawa co do kompozycji związku pomiędzy kompleksem urządzeń użyteczności publicznej z Dworcem. Szeroki klin zieleni będzie stanowił pewne trudności w powiązaniu + elementów.

Wzdłuż Bulwarów – droga opierająca się o Dworzec. Trudność zamknięcia w architekturze. Makieta będzie mogła te wątpliwości rozwiązać. Część południowa – wyzyskanie wybrzeża Warty i dominanty wzgórza Cytadeli. Odpowiednikiem do terenów nadbrzeża zachodniego powinien być opracowany brzeg zachodni.

^dInż. Ulatowski^d – Musi być dojazd do Dworca od południa. połączenie Dworca Autobusowego z Kolejowym. Konieczne by było, żeby Dworzec Autobusowy był blisko Dworca Kolejowego.

^dInż. Tomaszewski^d – To jest kwestia programu, co tam się zmieści.

^{fd}Zamek^{fd}

^dTomaszewski^d – Miasto musi mieć Ratusz, który by naprawdę był ratuszem i dominował nad miastem. Ratusz musi być w centrum. Przekształcić, zmienić Zamek na ratusz.

^dDyrektor Kaczmarek^d – Istnieje jeden ratusz i jedna wieża ratuszowa. I tym jest ratusz na Starym Rynku. Tworzenie nowego ratusza jest czymś obcym. Ratusz można odbudować jako ratusz zabytkowy, a Plac Wielkopolski nadaje się do administracji miejskiej. Chociażby Zamek był przebudowany, każdy Niemiec będzie wiedział, że to twór pruski, a Poznaniacy go uszanowali. Nie należałoby go przebudowywać, ale zniwelować.

^dInż. Ulatowski^d – Zgadza się z Dyrektorem Kaczmarkiem. Pamięta czasy, kiedy zamek budowano, nastroje ludności. Zamek ten miał tylko jedno uzasadnienie – pohańbienie ludności polskiej. Ówczesne gazety niemieckie pisały, że Zamek jest

symbolem, że ziemia polska jest i będzie niemiecka. Nie przebudowywać zatem, ale zburzyć. Ogłosić plebiscyt, niech się ludność poznańska wypowie, czy Zamek ma zostać. Wieża Zamku nie będzie mogła być tak przebudowana, ażeby odpowiadała obrazowi miasta. Wieża powinna prędko zniknąć. Przebudowa Zamku pochłonęłaby takie same niemal koszty, jak wybudowanie nowego budynku. Ludność Poznańska wypowiedzieć się musi.

^d Lisowski^d – Zagadnienie Zamku jest zagadnieniem emocjonalnym, uzależnia sprawę zamku, jego losu od momentów emocjonalnych. Nawet gdyby Zamek był zburzony, pozostałaby kwestia, co zrobić z tym terenem.

^d Zakłatowicz^d – Pod względem zagadnień urbanistycznych i architektonicznych, dotyczących samego obiektu, zgadza się z kolegą Tomaszewskim. Możliwa jest zmiana jego struktury i adaptacja na cele ratuszowe. Pozostają tylko argumenty, których nie brało się pod uwagę – uczuć Poznaniaków. Dobrze byłoby głosowanie – to jest sprawa wypowiedzenia się szerszego ogółu. W zakresie praktyczności nadaje się do przebudowy.

^d Tomaszewski^d – Nie mamy zamiaru obrażać uczuć Polaków. Jeśli społeczeństwo ustali rozwalić Zamek – nic nie pomoże. Jeśliby Zamek był rozwalony, czy można by postawić coś z projektowanych budynków. Czy samo miejsce można przyjąć pod Ratusz?

^d (?) Wojsznis^d – Dużo właściwsze jest to miejsce niż miejsce na placu Sapieżyńskim.

^d Dyrektor Kaczmarek^d – Pewne obiekty na Placu Wielkopolskim są właściwością Miasta i łatwiej byłoby realizować zamierzenia ratuszowe. Dobro całego miasta na celu.

^d Tomaszewski^d – miasto musi być czytelne i musi posiadać pewne akcenty wysokościowe, żeby można było w miejsce trafić.

^d Zieliński^d – Ratusz na Starym Mieście – powinno się mieć na uwadze szatę zabytkową, żeby zwolnić ten obiekt od rozbudowy. Zagadnienie Ratusza jest zagadnieniem koncentracji wszystkich Urzędów Miejskich. W sąsiedztwie dzielnicy administracyjnej połączenie jest idealne. Postępowanie Niemców na naszych terenach, którzy sobie za cel stawiali usuwanie polskiego ducha w formach plastycznych. Jeśli chodzi o usuwanie tych śladów, to można błęd usunąć poprzez całkowitą przebudowę. Forma jest przecież ważna, a nie cegła.

Moment plebiscytu byłby przesłanką, jak ustosunkowano się tego wnętrza między Zamkiem, Teatrem – zamknięcie od strony torów kolejowych byłoby konieczne, na miejscu spalonych willi. Przedłużenie ściany Zamku wydaje się konieczne. Chodzi o wyraźne ramy plastyczne.

^d (?) Wysoki – czarny^d – przyjmuje koncepcje kolegi Zakłatowicza. Miasto rozwinęło się jednak na Zachód. Miejsce to na Ratusz jest znakomicie wybrane, co do akcentu wysokościowego też. Jeśli chodzi o Stare Miasto – obowiązkiem jest wznoszenie dalszych imponujących akcentów wysokościowych. Kwestia zabudowania układu zamkowego. Akcent musi być na wejściu do City.

^dPrzewodniczący^d – Plebiscyt jest słuszny, chociażby ze względów obywatelsko-wychowawczych. Plebiscyt jednak powinien być ogłoszony dopiero po ogłoszeniu konkursu na przebudowę Zamku. poza tym trzeba się zastanowić, czy taniej rozebrać i postawić coś nowego, czy przebudować.

^dDyrektor Kaczmarek^d – Popiera myśl ucieczki Poznania od Warty. Ośrodek administracyjny rozbudować w Śródmieściu.

(?) – Przedstawienie Ratusza na starym miejscu nie powstrzyma tej ucieczki.

^dPodlewski^d – Ratusz w rynku staromiejskim, który był wystarczający w epoce średniowiecza, nie może teraz spełniać swej roli. Miasto jest większe i potrzebuje tego akcentu tam, gdzie się koncentruje życie miasta. Sprawa poszerzenia Placu Wolności to kwestia do opracowania. Gdyby mogło być przeprowadzone, to łączy się z tym przebudowa Ratusza.

Kwestia Ratusza – przed plebiscytem projekt przebudowy.

^dInż. Tomaszewski^d – Koncepcja oparta na przesłankach rozumu. To musiałyby być plebiscyt rzeczowy. Rozbiórka Zamku zużyje wiele pieniędzy i kto wie, czy nie powinno się zużyć ich na inne rzeczy, np. przeniesienie Gazowni, Rzeźni. Odniemczyć miasto w tych wypadkach, gdzie one nie byłyby takie kosztowne jak rozbiórka Zamku, a gdzie bardziej szpeci.

^{fd}Wały Leszczyńskiego^{fd}

^dInż. Tomaszewski^d – tłumaczy według planu.

^{fd}City^{fd}

^dInż. Tomaszewski^d – według planu.

^dLir (?)^d – Cel odkrywania widoku na Stare Miasto nie byłby dobry. Całkowite wrażenie na wzgórzu św. Wojciecha. Przeróbka Muzeum Wielkopolskiego wydaje się konieczna.

^dPękalski^d – Na postawienie wieży dobre miejsce. W zasadzie nowych efektów nie ma, tylko wyzyskane są te, które już istniały.

Rozszerzenie Placu Wolności może dać pewne efekty.

^dZieliński^d – Coś, co by rywalizowało z wieżą. Niemiec znalazł dobre miejsce. Jest jeszcze lepszy punkt – płaskobrzeże Cytadeli. Ośrodek samego centrum, handlowy będzie silny i będzie wywracał bloki do góry nogami. Czy jest możliwe wyzyskanie tego momentu ze względu na sąsiedztwo zdrowych zupełnie bloków. Powiązanie i wewnątrz przed teatrem – zdecydowana wartość.

^dZakłatowicz^d – Myśl o przedłużeniu placu Wolności jest ciekawa i należałoby ją przestudiować. Jeśli postawić ją na właściwej skali to musi sięgnąć aż na tyły obecnego Zamku. Jakaś wielka aleja. To byłoby zagadnienie zburzenia domów. Wydaje się koniecznym przy projektowaniu arterii św. Marcina rozdzielenia zagadnienia komunikacyjnego od układu przestrzennego (klatka ścian).

Aleje Marcinkowskiego – Zburzenie Muzeum i przeciwległych budynków nie powinno nastąpić. Nie należy bowiem wprowadzać zdecydowanie większej przerwy w stosunku do całych Alei, trzeba jednak zapewnić cały szereg dosyć szerokich wglądów.

^d Tłoczek ^d – Cały plan to siatka ulic. Nie widać wyraźnie kręgosłupa, który by posłużył za oś kompozycyjną miasta. Intencja rozszerzenia ul. św. Marcina to właśnie kręgosłup do kompozycji miasta. Skrzyżowanie się ul. św. Marcina z Alejami Marcinkowskiego potraktowano jako krzyż kompozycyjny.

Plac Wolności – właściwie ten ciąg zasługuje na uwzględnienie. Kompozycja ta mogłaby się kończyć nawet za koleją.

Gdyby Muzeum było zburzone, to byłby widok na dachy Starego Miasta. To zamknięcie jest właśnie właściwe, bo nie byłoby obrazowania.

^d Inż. Tomaszewski – Zachodni Brzeg – Targi Poznańskie – Uniwersytet ^d

^d Tłoczek ^d – Poruszona sprawa dzieli się na kilka: na teren wystawowy, teren związany z osią kompozycyjną i na sprawę dzielnicy Uniwersyteckiej. Podzielić trzeba te sprawy na pewne okresy w czasie.

Okres najbliższy – Targi pozostaną na dawnym terenie: Wartości materialne, których ruszać nie można. W okresie dalszym najlepszym miejscem na Targi Poznańskie jest miejsce arterii nad Wartą. Należy wykorzystać wodę. To dałoby rzeczy wprost fantastyczne. Równocześnie podniosłaby się bardzo rola tej arterii. Dzielnica Uniwersytecka łączyłaby się z centralnym ośrodkiem dyspozycyjnym. Ekspozycji nie ma żadna z tych dzielnic.

^d Zieliński ^d – Wpierw jednak dać wyraz pewnych tendencji długofalowych. Ciąg forteczny dalej rozwiązać po warunkach fizjograficznych, wkroczyć na teren skarpy i zbliżyć do rzeki, wejść na teren zalewowy, w stronie północnej wkroczyć na Cytadelę.

Wyzyskać bulwar wzdłuż Warty w okresie regulacji. Obecne Targi Poznańskie mogą spełnić cały szereg innych funkcji.

Uniwersytet – To jest duża kubatura tych zamierzeń.

Północna strona jest nieprzygotowana przez komplikacje natury kolejowej.

^d (?) ^d – Targi mogą pozostać na jakieś 20-30 lat. Jeśli będziemy odbudowywać na taki przeciąg czasu to jest obawa, że Targi pozostaną jednak. Winien się Poznań zdecydować, żeby Targi budować za kilka lat. Tylko odrestaurowano te baraki, które są, żeby można wybudować raczej nowe Targi. Można by te obecne zabudowania targowe zużyć na urządzenie miasta Uniwersyteckiego.

^d Inż. Tomaszewski ^d – po zburzeniu Wieży Górnosławskiej na jej miejscu ma stanąć coś lekkiej konstrukcji, a nie monumentalnej. Przecież Targi będą szybko uruchomione. Z tymi pierwowzorem trzeba się liczyć. Ta rzecz pod względem handlowym jest położona dobrze, więc przetrwa.

^d (?) ^d – Zespół administracyjny jest umieszczony właściwie. Tu jest puls życia.

^dInż. Tomaszewski^d – Nie wiadomo, czy wojsko zgodzi się oddać te tereny. Trzeba z nimi konfrontować, bo trzeba się decydować.

^dLisowski^d – W planie szkieletowym szczegółowym fragmenty miasta są dwóch kategorii – jedne, o których można dać odpowiedź pozytywną, ale są i takie, które wiążą się z rozważaniem natury ogólnej – zagadnienie terenów położonych na zachód od torów kolejowych. W okresie zimowym te badania i rozważania natury ogólnej mogą dać odpowiedź.

^dTłoczek^d – Naszym celem jest dać Kolegom Poznaniakom pewien materiał myślowy do planu szczegółowego i ogólnego. Dzisiaj Poznań nie może przewidzieć tych projektów.

Ucieczka Poznania od rzeki Warta jako oś kompozycyjna miasta.

Cytadela – to nie wzgórze, ale to warstwica.

^dCzekalski^d – Uniwersytet znajduje się w opłakanym stanie. Przenoszenie się do nowych lokali będzie wymagało nowych adaptacji. Odnowienie tego, co jest i połączenie z terenem wojskowym wydaje się najkorzystniejsze na okres najbliższych lat.

^dTomaszewski^d – Uruchomić aparat jakiś, żeby wojsko chciało z nami rozmawiać. Ten teren pasuje na Uniwersytet.

^dTłoczek^d – W pierwszym okresie realizacji trzeba wiedzieć jaki teren przeznacza się na cele uniwersyteckie.

^dZieliński^d – na okres przejściowy uzyskanie poprzedniego stanu nie nasuwa żadnych zastrzeżeń. W dalszym okresie trzeba wiedzieć, gdzie się to nowe miejsce wybierze. Rozmowy z wojskiem też coś dadzą.

^dTomaszewski^d – Może lepsze byłyby tereny wojskowe przy arterii. W każdym razie żądać będziemy oddania obydwóch.

^dPodlewski^d – Czy po odremontowaniu obecnych gmachów Uniwersyteckich, wystarczy ich na okres przejściowy?

^dCzekalski^d – obecnie są duże zgłoszenia, ale nie ma możliwości przyjąć wszystkich. Mamy następujące pomieszczenia:

Collegium Chemicum i Anatomicum,

w Zamku mieści się tylko jeden Wydział – Humanistyczny,

Collegium Medicum,

przy ul. Dominikańskiej mieszczą się Wydziały Prawne,

kompleks budynków na Sołaczcu,

W Collegium Marianum na Rzeźnej,

na Stolarskiej.

Młodzież przyjeżdża studiować do Poznania. Po odremontowaniu tych gmachów pojemność ich nie wystarczy. Trzeba szukać nowych terenów.

^dLisowski^d – okres przejściowy wymaga realizowania nowych gmachów. Wybór terenów pod kątem potrzeb mieszkaniowych dla uczącej się młodzieży. Na za-

chód od terenów kolejowych i na północ od projektowanej arterii. Nie ma innych możliwości na okres przejściowy.

^dTomaszewski^d – Raczej lokować cały zespół na zachodzie, a nawet na północy, a koszary wybudować na nowo.

^dPrzewodniczący^d – Nie będzie kłopotu z przeznaczeniem budynków uniwersyteckich, jeśli będą nowe. Szereg uczelni o charakterze co najmniej średnim. Wybudowanie biblioteki – biblioteka tych szkół mogłaby się mieścić w jednym gmachu.

^dInż. Tomaszewski^d – ^dDworzec^d

^dInż. Szczygłowski^d – (jak na planie)

^dPrzewodniczący^d – Kolega Tomaszewski postawił 3 pytania. Czy program prac dotychczasowych zakreślony był prawidłowo? Czy dalszy program prac jest odpowiedni? Czy sala jest właściwa? Program prac nakreślony przez Poznań jest prawidłowy. W obecnych warunkach inny być nie może. Warunki życiowe zmuszają do tego, że równocześnie trzeba odbudowywać i równocześnie tworzyć plan ogólny na przyszłość.

Pierwszy program jest zakreślony również prawidłowo. Większy nacisk kłaść należy na plan ogólny, który będzie prowadzony w zimie. Skala jest odpowiednia do wielkości miasta i dla potrzeb, które się zarysowują. Na skalę ma wpływ czynnik czasu, w którym to chcemy realizować.

Pierwszy okres, okres dwuletni, drugi okres do 1960 roku, trzeci okres ma doprowadzić miasto do punktu szczytowego.

Niebezpieczeństwo w odbudowywaniu budynków, nad którymi trzeba się zastanowić, czy w ogóle mają być odbudowane.

Nie można projektować urbanistycznych krępować.

^dLiebfeld^d – (Kwestia wodna – jak na planie).

^dPodlewski^d – Teren Chwaliszewa, Śródk i Ostrów Tumski włączyć do planu zabudowania Śródmieścia.

^dInż. Przybylski^d – ^dTramwaje Poznańskie^d

Dla zamknięcia architektonicznego ulicy Zwierzynieckiej projektuje się zburzenie 3 gmachów. To są właśnie główne siedziby Tramwajów Miejskich. Przeniesienie warsztatów tramwajowych w najbliższej przyszłości, byłoby to nie do zrealizowania (jest na planie).

Zamknięcie konferencji o godz. 17.30.

^{fd} Trasa Północna ^{fd}

^d Inż. K. Lisowski ^d – Wyspy muszą być związane ze Starym Miastem. Należy iść po linii projektowania dwóch tras – międzydzielnicowej poprzez Chwaliszewo i znaczeniu komunikacyjnym pierwszego rzędu na północ od Rzeźni.

^d Radca Sławski ^d – Należy wygiąć autostradę ku północy i wciągnąć zabytki św. Wojciecha do obrębu Starego Miasta.

^d Dyrektor I. Kaczmarek ^d – Ulica przelotowa winna być przesunięta na północ i już planowano i częściowo uzbrojono ulicę przelotową na trasie św. Michała – Północna. Niezależnie od tego jest konieczność odbudowania mostu na historycznej trasie od Starego Rynku poprzez Chwaliszewo.

^d Inż. St. Zieliński ^d – Trasa poprzez Chwaliszewo łączy zainteresowania lokalne, ma też ważne funkcje komunikacyjne. Posiada jednak za duże napięcie komunikacyjne, aby uderzyć wprost na centrum Starego Miasta. Należałoby Stare Miasto ominąć i włączyć omawiane ulice w trasę proponowaną bezpośrednio na północ i od Starego Miasta.

^d Inż. Pękalski ^d – Spodziewany jest wyższy stan wody. Nasyp na trasie arterii Wschód – Zachód będzie musiał być, bo wymagają tego techniczne warunki.

^d Dyrektor I. Kaczmarek ^d – Przewiduje się wzrost wody na 95 cm ponad dawny stan. Most na zachód od Katedry można by było podnieść o 95 cm. Stare Miasto należy obejść od północy i południa.

^d Inż. I. Tłoczek ^d – Proponuję poprowadzenie alternatywy odsuniętej na północ z ominięciem wzgórza św. Wojciecha na północ od rzeźni. Należy nadać jej rolę arterii międzydzielnicowej. Trasę starą ze Starego Miasta na Ostrów należy zachować i odbudować mosty w tych samych miejscach (Chwaliszewo). Należy zaniechać prowadzenie arterii na nasypie.

^d Inż. St. Zieliński ^d – Jeśli chodzi o zabytki, to trzeba tak przeprowadzić arterie, żeby je ratować. Nasyp powinien być na jak najniższym poziomie.

^d Inż. K. Lisowski ^d – przeprowadzenie jakiegokolwiek arterii po trasie proponowanej przez kół. Tomaszewskiego przekreśla rolę tej arterii jako arterii międzydzielnicowej. trzeba więc tego unikać. Ulica św. Marcina zadawała potrzeby Śródmieścia, arteria północna może iść poza Rzeźnię.

^d Dyrektor I. Kaczmarek ^d – Arterię poprzez Chwaliszewo należy skierować przez średniowieczne miasto z wyłączeniem tramwaju.

^d Ogólny kierunek prac ^d

^d Inż. L. Tomaszewski ^d – zadaje pytania:

1. Czy dotychczasowy program prac w okresie półrocznym był robiony prawidłowo?
2. Czy proponowany dalszy ciąg prac będzie prawidłowy?
3. Czy skala jest właściwa?

^dInż. St. Zieliński^d – Dotychczasowa linia postępowania była teoretycznie bez zarzutu, ale życiowo konieczna. Duży zasięg tego zagadnienia wymaga formy atakującej, ażeby zagadnienie było jak najwłaściwiej naświetlone i ażeby było jak najwięcej materiału do dalszych prac. To jest właściwy cel, do którego w pierwszym etapie trzeba dążyć. Studia szczegółowe będą musiały być prowadzone, nie można czasu tracić. Inaczej inwestycje prowadzone będą atakowały każdy punkt i opóźniały realizację planu.

Jeśli chodzi o skalę, to będą różne odpowiedzi – jedni będą mówić, że skala jest maksymalna, a inni powiedzą, że jest minimalna. Należy wyzyskać obecny okres, czy w sensie przebudowy, czy też narracji umiarkowanej dla uprawnienia życia miejskiego. Uważam skalę za umiarkowaną, która jednak pozwoli na zdjęcie zarzutu przyszłych pokoleń, iż się nie wykorzystano obecnych zniszczeń, Dotychczasowy etap prac nie został zmarnowany i posłuży do skierowania na właściwe tory pracy ogólnych.

^dInż. I. Tłoczek^d – Program prac był prawidłowy, a nawet przerósł oczekiwania. Nie wiadomo, czy ktoś inny dałby sobie radę w tak krótkim czasie zgromadzić i opracować tyle rzeczy. Tok prac jest słuszny. Tutaj należałoby prowadzić prace równoległe, ażeby studia wstępne ogólnego planu nie zahamowały prac nad opracowaniem Śródmieścia. Równoległość prac nie będzie ze sobą kolidowała.

^dInż. K. Lisowski^d – Podziela zdania przedmówców co do słuszności stosownego programu prac. Skala zachowana odpowiednio.

^dInż. Wiczyński^d – Wszystko jest zrobione prawidłowo. Prac nie należy przerywać i włączyć w nie studia ogólne. Należy bardzo ostrożnie wydawać pozwolenia na odbudowę zniszczonych budynków i zastanowić się, czy je warto odbudowywać, czy nie lepiej zniszczyć.

^dInż. Sławski^d – Całkowicie podziela opinię architekt Wiczyńskiego.

^dMgr Wojsznis^d – To jest jedyny możliwy program. Na studia ogólne trzeba lat. Błąd zrobiony przy studiach ogólnych ma większe konsekwencje niż błąd przy studiach szczegółowych. Nie bać się wyrazu przebudowa. Jest obowiązkiem wykorzystać zniszczenia dla przebudowy pewnych fragmentów. To jest konieczność życiowa i inaczej iść nie można.

^dInż. Wiczyński^d – Oceniamy dodatnio przebieg prac dotychczasowych. Należałoby te wszystkie myśli wykorzystać dla planu ogólnego. Granice miasta winny być dostosowane do ilości mieszkańców, żeby miasto miało zamknięte formy. Poznań zostanie przebudowany z czasem. Trzeba planować węzeł kolejowy, fabryki, port, lotniska, City, dzielnice mieszkaniowe.

^d Inż. K. Lisowski^d – Powstają wątpliwości, na które muszą odpowiadać prace natury ogólnej. Okres zimowy zużyty na plan ogólny nie będzie dostatecznie wystarczającym, ale może dać pewne odpowiedzi na pytania w szczegółowych rozważaniach.

^d Inż. Lier^d – Należy projektować jednocześnie i plan szczegółowy, i plan ogólny.

^d Inż. St. Zieliński^d – Zamierzenia natury ogólnej wpływają korzystanie na Śródmieście, ułatwiają prace. Należy opracować program ogólny. Elaborat ogólny musi być równolegle skończony z programem Śródmieścia w skali szczegółowej. Przy współudziale Regionu i Zarządu Miejskiego musi się wszystko wiązać. Potrzebna konstrukcja organizacyjna, która by popchnęła te prace naprzód. Praca musi być prowadzona na 2-3 poziomach, a zebrane wnioski dadzą rozwiązanie sprawy.

^d Inż. I. Tłoczek^d – Plan ogólny jest planem płynnym. Będzie się stale zmieniał i można prowadzić te prace równolegle z pracami nad planami szczegółowymi.

^d Dyrektor Brzeziński^d – Równocześnie trzeba odbudowywać doraźnie oraz pracować nad planem ogólnym, a nawet nad fragmentami planu szczegółowego. Jeśli chodzi o remonty budynku, to trzeba się zastanowić, czy dany budynek w gołe powinien być remontowany. Jednak trzeba się decydować.

Planowanie jest to czynność twórcza i nie może być krępowana w wybieraniu tematów. Trzeba zawsze uwzględnić moment przebudowy i ulepszenia miasta, również trzeba wnieść pod uwagę, że to będzie robione niekiedy w pewnej dalszej przyszłości. Jeśli nie będzie tego już teraz realizować – trzeba wytyczną przyjętą mieć na uwadze. Przy zwiedzaniu terenów w niektórych wypadkach stwierdzono, że odbudowa jest prowadzona w punktach, które są co najmniej wątpliwe. Zwrócić należy uwagę na wielkie niebezpieczeństwo przy zbyt liberalnym udzielaniu zezwoleń na odbudowę. Art. 14 Prawa Budowlanego daje prawo zawieszania prób pozwolenia na remont. Raczej należy nawet przekroczyć prawo, byle nie dopuścić do faktu, który by stanął na przeszkodzie realizacji przyszłości koniecznych zamierzeń.

^d Dyrektor I. Kaczmarek^d – Należy stwierdzić, że miasto korzysta z praw zawieszania pozwoleń na odbudowę. Trzeba jednak stosować się niekiedy do opinii kolegialnych Zarządu Miejskiego, a zdarza się, że to opinie są sprzeczne z zamierzeniami projektowanych planów urbanistycznych.

^d Dyrektor Brzeziński^d – Program prac prowadzonych dotychczas jest prawidłowy. W obecnych warunkach inny być nie może. Warunki życiowe zmuszają do tego, że równocześnie trzeba odbudowywać i równocześnie tworzyć plan wspólny na przyszłość.

Dalszy problem jest określony również prawidłowo. Większy nacisk kłaść należy na program planu ogólnego, który będzie sprecyzowany w zimie. Skala założeń jest odpowiednia do wielkości miasta i dla potrzeb, które zarysowują. Na skalę ma wpływ czynnik czasu, w którym to chcemy realizować.

Pierwszy okres – okres dwuletni, drugi okres do roku 1960, trzeci okres ma doprowadzić miasto do punktu szczytowego.

^{fd} Arteria Wschód – Zachód ^{fd} (dalszy ciąg dyskusji z dnia 19 listopada 1945 roku)

^d Prof. Zachwatowicz ^d – W obrębie bezpośredniej bliskości z Miastem Starym droga pierwszego rzędu jest niemożliwa. Należy jednak restytuować drogę historyczną przez Chwaliszewo. Jest to normalna ulica miasta i musi być utrzymana jako taka. Nie ulega wątpliwości, że droga północna powinna być odsunięta jak najdalej od Starego Miasta, na północ od rzeźni. Wzgórze św. Wojciecha pozostanie jako enklawa przy Starym Mieście. Z okazji zmiany biegu tej trasy szczególną uwagę należy zwrócić na brzegi Warty. Konieczne będzie usunięcie Gazowni, Elektrowni. Możliwość przeniesienia tych obiektów jest bardzo trudna, ale muszą one jednak w przyszłości umieszczone nie tam, gdzie są dziś. Jest to sprawa najistotniejszego znaczenia, spraw kultury i honoru Poznania.

Odsłonięcie sylwety Starego Miasta od Warty jest konieczne. Należy to osiągnąć przez wyburzenie obudowy ul. Garbary. Dawne koryto Warty nie należy zasypywać, lecz zostawić jak jest, a na tych terenach zamiast budynków rozwinąć jakieś parki, aby połączył kompozycyjnie Śródkę ze Starym Miastem.

^d Prof. Zachwatowicz ^d – Cięcie kolana Warty jeszcze jednym mostem byłoby szkodliwe. Linie tramwajowe będą musiały obejść Stare Miasto dookoła i omijać go od północy i południa.

^{fd} ZAMEK ^{fd}

^d Inż. L. Tomaszewski ^d – Miasto musi mieć ratusz, który by naprawdę był ratuszem położonym centralnie i dominującym nad miastem. Wobec tego należy przekształcić zamek na ratusz.

^d Dyrektor I. Kaczmarek ^d – Istnieje jeden ratusz i jedna wieża ratuszowa. I tym jest ratusz na Starym Rynku. Tworzenie nowego ratusza jest czym obcym. Ratusz staromiejski można odbudować jako ratusz zabytkowy, a Plac Wielkopolski nadaje się do ulokowania budynków administracji miejskiej. Zamek jako twór pruski powinien zginąć w Poznaniu. Chociażby zamek był przebudowany, każdy Niemiec będzie wiedział, że to twór pruski, a Poznaniacy go uszanowali. Nie należałoby go przebudowywać, ale zniwelować.

^d Inż. K. Ulatowski ^d – Zgadzam się z Dyrektorem Kaczmarkiem. Pamięta czasy, kiedy budowano zamek. Zamek ten miał tylko jedno uzasadnienie – pohańbienie ludzkości polskiej. Ówczesne gazety niemieckie pisały, że zamek jest symbolem, że ziemia polska jest i będzie niemiecka. Należy przeto nie przebudowywać go, ale zburzyć. Należy ogłosić plebiscyt, niech się ludność poznańska wypowie, czy zamek ma zostać. Wieża zamku nie będzie mogła być tak przebudowana, żeby odpowiadała obrazowi miasta. Wieża powinna prędko zniknąć. Przebudowa zamku pochłonięłaby takie same nieomal koszty, jak wybudowanie nowego budynku.

^d Inż. K. Lisowski ^d – Zagadnienie zamku jest ujmowane jako zagadnienie emocjonalne. Nie należy jednak uzależniać sprawy zamku od momentów wyłącznie

emocjonalnych. Nawet gdyby zamek był zburzony, pozostałaby kwestia, co zrobić z tym terenem pod względem urbanistycznym i architektonicznym.

^dProf. Zachwatowicz^d – Argumenty plastyczne i rzeczowe całkowicie przemawiają za przeróbką zamku na ratusz. Stwierdzam jako architekt, że sprawę tę przemyslałem i nie widzę większych trudności ani kompozycyjnych, ani technicznych tej przeróbki. Można również wykorzystać do nowej szaty zewnętrznej obecną fakturę piaskową. Pozostają tylko argumenty, których nie brało się pod uwagę – sprawa uczuć Poznaniaków. Uczucia te powinny jednak dotyczyć nie tyle materiałów np. cegły, co kształtu tworzonego przez ten materiał. Należy właśnie ten kształt zmienić, a jest to całkowicie możliwe i opłacalne.

^dInż. L. Tomaszewski^d – Nie mamy zamiaru obrażać uczuć Polaków – Poznaniaków. Jeśli społeczeństwo ustali rozwalić zamek – zostanie on zburzony. Jeśli by zamek był rozwalony, należałoby rozważyć, co można by postawić na tym miejscu, czy same miejsce zamku można przyjąć pod budowę nowego ratusza.

^dMgr J. Wojsznis^d – Dużo właściwsze jest to miejsce niż miejsce na Placu Wielkopolskim i pod względem położenia, i pod względem plastycznym.

^dDyrektor I. Kaczmarek^d – Pewne obiekty na Placu Wielkopolskim są własnością miasta i łatwiej byłoby realizować zamierzenia ratuszowe na tym placu.

^dInż. L. Tomaszewski^d – Miasto musi być czytelne i musi posiadać pewne akcenty wysokościowe. Do nich może należeć po przebudowie wieża zamkowa.

^dInż. St. Zieliński^d – Zagadnienie nowego ratusza jest zagadnieniem koncentracji wszystkich urzędów miejskich. Proponowane na miejscu zamku usytuowanie ratusza, w sąsiedztwie dzielnicy administracyjnej, jest idealne. Jeśli chodzi o usuwanie śladów niemieczyny, to można ślady te usunąć poprzez całkowitą przebudowę zamku. Forma jest przecież ważna, a nie sama cegła. Przedłużenie ścian zamku wydaje się konieczne. Chodzi o wyraźne ramy plastyczne placu przed Teatrem Wielkim.

^dDyrektor Brzeziński^d – Plebiscyt co do losów zamku jest słuszny, chociażby ze względów obywatelsko-wychowawczych. Plebiscyt jednak powinien być istotnym plebiscytem opartym nie ma demagogii, lecz obiektywnym porównaniem obu alternatyw. Powinien przeto on być ogłoszony dopiero po opracowaniu projektu przebudowy zamku. Poza tym trzeba się zastanowić i przekalkulować, czy jest taniej rozebrać i postawić coś nowego, czy też przebudować obiekt istniejący.

^dDyrektor I. Kaczmarek^d – ośrodek administracyjny Zarządu Miejskiego należy rozbudować obok Starego Miasta np. na Placu Wielkopolskim, a nie przesuwając ten ośrodek ku zachodowi, gdyż miasto nadmiernie w tym kierunku się rozwija.

^dInż. S. Lier^d – Podziela poglądy co do słuszności ulokowania Ratusza zamiast zamku.

^dInż. Pieńkowski^d – Pozostawienie ratusza na starym miejscu nie powstrzymałoby tej ucieczki środka ciężkości miasta na nowe tereny.

^dInż. W. Podlewski^d – Ratusz w rynku staromiejskim, który był wystarczający w epoce średniowiecza, nie może teraz spełnić swej roli. Miasto jest większe

i potrzebuje tego akcentu tam, gdzie się koncentruje życie miasta obecnie. Takim pożądanym akcentem byłby zamek przebudowany na ratusz. Popiera tezę, że przed plebiscytem należy sporządzić projekt przebudowy zamku.

^d Inż. L. Tomaszewski^d – Stwierdza, iż wszyscy członkowie Kolegium uznali urbanistyczną racjonalność oraz architektoniczną możliwość proponowanego przebudowania zamku na ratusz. Oczywiście rozumowanie zarówno projektodawcy jak i członków Kolegium opierało się wyłącznie na przesłankach plastycznych i rozumowych, a nie uczuciowych. Wypowiedzi to potwierdziły, że gdyby zamek został zburzony, to właśnie na tym miejscu należałoby wznieść nowy Ratusz. Zaproponowane przez Kolegium opracowanie projektu szkicowego oraz przeprowadzenie analizy porównawczej kosztu przebudowy, ewentualnie zburzenia i budowy od nowa zamku – stworzy obiektywne przesłanki do powzięcia dalszych decyzji przez powołane czynniki lub w drodze plebiscytu ogółu mieszkańców. Wydaje się jednak, iż dla odniemczenia miasta i przywrócenia mu niezbędnego oblicza plastycznego ważniejsza sprawa od rozbiórki zamku byłoby zburzenie lub przekształcenie szeregu pruskich budynków licowanych cegły oraz przed wszystkim przeniesienie budynków „zarzynających” sylwetę miasta oraz niszczących jego najpiękniejsze miejsca. Do nich należy zaliczyć Gazownię, Browary Huggera, Akwawit itp.

^{fd} CITY^{fd}

^d Inż. S. Lier^d – Odkrywanie widoku na Stare Miasto od Placu Wolności przez zburzenie Muzeum nie byłoby słuszne. pewna przeróbka Muzeum wydaje się jednak konieczna.

^d Prof. J. Zachwatowicz^d – Myśl o uzupełnieniu na zachód kompozycji Placu Wolności jest ciekawa i należałoby ją przestudiować.

Wydaje się koniecznym przy projektowaniu arterii św. Marcina pewne rozdzielanie zagadnienia komunikacyjnego od układu przestrzennego, np. częściowe cofanie domów od właściwej ulicy.

Zburzenie Muzeum i przeciwległych budynków nie powinno nastąpić. Nie należy bowiem wprowadzać zdecydowanej większej przerwy w stosunku do całych Alei Marcinkowskiego, trzeba jednak zapewnić cały szereg dosyć szerokich względów na ciąg dawnych murów obronnych.

^d Inż. I. Tłoczek^d – Plan obecny Poznania to siatka podobnych ulic. Nie widać wyraźnie kręgosłupa, który by posłużył za oś kompozycyjną miasta. Intencja rozszerzenia ul. św. Marcina to właśnie danie kręgosłupa miasta. Skrzyżowanie się ul. św. Marcina z Alejami Marcinkowskiego potraktowano słusznie jako krzyż kompozycyjny.

Gdyby Muzeum było zburzone, to dałoby niepotrzebny, przypadkowy widok na dachy Starego Miasta i utracenie pewnych zamkniętych, urozmaiconych wnętr.

^d Zachodni Brzeg – Targi Poznańskie – Uniwersytet^d

^d Inż. I. Tłoczek^d – Poruszona sprawa dzieli się na kilka: na teren wystawowy, teren związany z osią kompozycyjną ul. św. Marcina i na sprawę dzielnicy Uniwersyteckiej. Podzielić trzeba te sprawy na pewne okresy w czasie. Okres najbliższy – Targi pozostaną na dawnym terenie. Są wartości materialne, których ruszać nie można. W okresie dalszym najlepszym miejscem na Targi Poznańskie jest miejsce arterii nad Wartą. Należy wykorzystać wodę.

Uniwersytet należałoby sytuować na wzgórzu Cytadeli.

^d Inż. St. Zieliński^d – Wpierw należy w projektach dać wyraz pewnych tendencji długofalowych. Ciągi kompozycyjne należy dalej rozwiązać, zgodnie z warunkami fizjograficznymi, wkroczyć na teren skarpy i zbliżyć do rzeki, w stronie północnej wkroczyć na Cytadelę. Należy wyzyskać bulwar wzdłuż Warty i ulokować obok tereny wystawowe. Obecne Targi Poznańskie mogą spełniać w przyszłości cały szereg innych funkcji.

^d Inż. Pieńkowski^d – Targi mogą pozostać na jakieś 20-30 lat. Jeżeli będziemy odbudowywać na taki przeciąg czasu, to jest obawa, że Targi pozostaną jednak w tym miejscu na stałe. Należy tylko odrestaurować dawne hale, żeby można raczej wybudować nowe Targi. Można by to obecne miejsce targów zużyć na urządzenie miasta Uniwersyteckiego.

^d Doc. Czekalski^d – Zaznacza, iż nie ma mandatu przemawiania w imieniu Uniwersytetu. Uniwersytet znajduje się w opłakanym stanie. Przenoszenie się do nowych lokali będzie wymagało nowych adaptacji. Odnowienie budynków posiadanych oraz ich rozwój na terenach wojskowych na Jeźcach wydaje się najkorzystniejsze na okres najbliższych kilkudziesięciu lat.

^d Inż. St. Zieliński^d – Na okres przejściowy odrestaurowanie i wyzyskanie poprzedniego stanu powinno starczyć. Następnie należy przestudiować możliwość ulokowania Uniwersytetu na wzgórzu Cytadeli.

^d Inż. W. Podlewski^d – Czy po odremontowaniu obecnych gmachów uniwersyteckich wystarczy ich na okres przejściowy?

^d Doc. Czekalski^d – Obecnie jest dużo zgłoszeń studentów, ale nie ma możliwości przyjęcia wszystkich. Nawet po odremontowaniu pojemność istniejących gmachów nie wystarczy. Trzeba szukać nowych terenów.

^d Inż. K. Lisowski^d – Okres przejściowy wymaga realizowania nowych gmachów. Wybór terenów powinien również odbywać się pod kątem potrzeb mieszkaniowych dla uczącej się młodzieży. Należy ulokować Uniwersytet na zachód od terenów kolejowych lub na północ miasta.

^d Dyrektor Brzeziński^d – Nie będzie kłopotu z wyszukaniem przeznaczenia budynków uniwersyteckich, jeśli będą nowe. Zmieszcza one szereg uczelni o charakterze średnim.

^d Posiedzenie popołudniowe w dniu 22 listopada 1945 roku^d

Przewodniczący prof. Brzeziński powitał obywateli wojewodę i Prezydenta Miasta, przybyłych na ostatnie posiedzenie Kolegium Rzeczników.

W dyskusji zabrał głos radny miejski ^d inż. Zaus^{d 284}.

Poznań posiada dotychczasowe tendencje rozwoju w kierunku zachodnim. Usytuowanie dzielnicy Uniwersyteckiej na terenach wojskowych przy ulicach Bukowskiej i grunwaldzkiej zakorkuje ten rozwój. Czy nie należałoby pobudzić rozwój miasta w kierunku wschodnim, a zwłaszcza wzdłuż brzegów Warty, która w nowym układzie gospodarczym poważnie zyskuje na wadze. Jednakże gdyby miasto rozwijać się miało w kierunku wschodnim, to na dzielnice Uniwersyteckie zdaniem Jego nadawałyby się tereny przy Bukowskiej-Grunwaldzkiej. Poznań jest zagadnieniem realizacji planu zabudowania. Dawny tok postępowania w myśl przepisów Prawa Budowlanego z roku 1936 był bardzo długi. Należałoby proces ten zmodyfikować czy w formie nowej ustawy, czy też nowych przepisów miejscowych.

^d Inż. L. Tomaszewski^d – wyjaśnia, że rozwój miasta musi odwrócić się w kierunku wschodnim i dlatego naturalnym zamknięciem rozwoju miasta w kierunku zachodnim będzie projektowany na zachodzie Uniwersytet z klinikami.

^d Prof. J. Zachwatowicz^d – W sprawie realizacji planu zabudowania dzielnicy zabytkowej wyjaśnia, że nie można liczyć na kredyty komunalne i państwowe dla celów rekonstrukcji zabytków. Dla tej odbudowy trzeba wyzyskać inicjatywę prywatną i stworzyć specjalną atmosferę i politykę wśród miejscowego społeczeństwa. Niektórym przedsiębiorstwom specjalnie dogadza osiedlanie się w zabytkowej części miasta. Od tych można wymagać podporządkowania się zamierzeniom konserwatorskim. Biuro obywatelstwa na Starym Rynku wkłada na użytkownika obowiązek dbałości o utrzymanie jednolitego i kierowanego z góry charakteru dzielnicy zabytkowej. Tego rodzaju polityka dała już w Warszawie wyniki dodatnie. Propozycja uzyskania kredytu na odbudowę domu Staromiejskiego jest sposobem bardzo słusznym i posiada precedens w historii. Sposób podobny stosowany był przez Jana Zamojskiego w Zamościu. W obecnych czasach można by uruchomić na taki cel kredyty wspólne społeczno-państwowe.

^d Prof. Brzeziński^d – Pogłębiając zagadnienia odbudowy zabytków oświadcza, że Poznań ma specjalne cechy urbanistyczne, łączy bowiem akcenty zabytkowe z architekturą nowoczesną. Poznań leży na wielkim szlaku komunikacyjno-turystycznym Moskwa-Berlin. Umiejętne stworzenie warunków atrakcyjności turystycznej pozwolić może życiu gospodarczemu osiągnąć większe zyski niż z przyciągania przemysłu.

²⁸⁴ Jan Eugeniusz Zaus (1889-1969) – docent Politechniki Poznańskiej. Po 1945 roku nadzwyczajny komisarz odbudowy miast i wsi województwa poznańskiego, następnie dyrektor Zjednoczenia Przemysłu Materiałów Budowlanych w Poznaniu (1946-1968) i naczelnik odbudowy województwa poznańskiego.

^d Dyrektor I. Kaczmarek^d – jest zdania, że budowanie mostów, dyktowane przez zamierzenia projektowanego planu zabudowania śródmieścia, mieć będzie następująca kolejność:

I – budowa mostu na trasie Wałów Królowej Jadwigi

II – budowa mostu na trasie arterii Bukowską – św. Marcin

III – budowa mostu na trasie południowej arterii międzydzielnicowej.

Jednakże wskaźnikiem dla wysokościowego użytkowania tych mostów będą wyniki studiów nad ukanalizowaniem rzeki Warty.

Trudnym problemem w zakresie realizacji planu zabudowania miasta Poznania jest sprawa przewłaszczenia przez gminę miejską terenów potrzebnych pod zamierzone urządzenia lub dla miejskiej polityki terenowej. Dla usprawnienia toku realizacji planu zabudowania potrzebna jest także kodyfikacja obowiązujących dotychczas przepisów o konserwacji gruntów. Przedwojenna praktyka Zarządu Miejskiego wykazała w tej sprawie, że mimo dużego wysiłku nie zdołano przeprowadzić żadnego procesu komunikacyjnego. Na drodze układów miasto uzyskało bezpłatnie 267 ha terenów.

^d Mgr Jarnuszkiewicz^d – naświetla w dalszym ciągu sprawy realizacji planu zabudowania. Z zagadnieniem odbudowy miasta łączy się sprawa kredytów. Poznań, przypuszczać należy, nie będzie uprzywilejowany przez kredyty państwowe koncentrujące się na odbudowie stolicy, Śląska i portów. Można liczyć raczej na inicjatywę społeczno-prywatną i pewne dotacje państwowe.

Ze względu na to, że Poznań skazany jest na odbudowę o „własnych siłach” wydaje się niebezpieczne wprowadzenie w Poznaniu dekretu o wywłaszczeniu, gdyż mogłoby to położyć odbudowę Poznania na obie łopatki.

Rzeczoznawcy prof. Zachwatowicz, inż. Pieńkowski i inż. Liebfield odczytują opinie o przedłożonych projektach, treść opinii podana zostaje w załącznikach.

^d Prof. Brzeziński^d – udziela wyjaśnień w sprawach formalno-prawnych, związanych z realizacją planu zabudowania. Prawo Budowlane z roku 1936 zostanie zmienione. Wiele zagadnień zostanie oddanych do uregulowania przez przepisy miejscowe. Szczegółowe plany zabudowania dzielnic już mogą być uprawomocnione na podstawie przepisów obowiązującego prawa budowlanego. Prace nad realizacją planu zabudowania muszą być dyktowane przez rozsądną politykę zwierzchnictwa. Główną wytyczną tego postępowania jest urządzenie absolutnej zgodności wszystkich jednostek i urzędów miejskich, wydających opinie o wnioskach petentów. Petent nie może odczuć różnicy zdań poszczególnych agend miejskich w rozważanej przez siebie sprawie. Miejska Pracownia Urbanistyczna, choć nie jest władzą, jest jednakże komórką rzeczoznawczą Zarządu Miejskiego. Wszelkie poglądy w sprawie rozbudowy i przebudowy miasta muszą być z Pracownią uzgodnione, natomiast nie może być ona zaskakiwana przez niezgodnione aluzje i Zorganizowana Pracownia Urbanistyczna w Poznaniu, dzięki zadaniu jej pewnej autonomiczności działania niezbędnej dla wykonywania pracy twórczej

... . Dodatnią też okolicznością dla jednolitości i kierunku prac oraz uniknięcia sporów kompetencyjnych jest Unia Personalna Wiceprezydenta Technicznego i Dyrektora Odbudowy Poznania.

Na zakończenie obrad Kolegium Rzecznawców projektami planu zabudowania przewodniczący udziela szeregu wyjaśnień dotyczących nowych dekretów i ustaw odnośnie odbudowy miast, praw własności i planów zabudowania.

^d Inż. L. Tomaszewski^d – Dziękuje rzeczoznawcom za kilkudniową owocną pracę opiniodawczą i władzom Zarządu Miejskiego za umożliwienie wykonania tych prac, wnosząc równocześnie [o] konieczność i pilność zaangażowania do Poznania kilku dodatkowych sił fachowych.

^d Wicewojewoda Grosicki^d – wyraża słowa podziękui Pracowni Urbanistycznej za prace dotychczasowe, które uważa za słuszne i pokrywające się z tendencjami władz wojewódzkich i regionalnych. Zdaniem Jego prace cechowane są pewnością wiązań, śmiałością nowych prądów i pieczołowitością nad zabytkami. Ponadto stawia wniosek rozpisania pożyczki na odbudowę miasta Poznania.

^d Prezydent mgr Sroka^d – zamyka obrady, dziękuje przedstawicielom władz i rzeczoznawcom za udział w pracach i stwierdza, że społeczeństwo poznańskie odnosi się z uznaniem dla prac związanych z odbudową stołecznego miasta Poznania. Miasto to zajmie poważne miejsce dzięki zachodzącym zmianom polityczno-gospodarczym na ziemiach zachodnich, jest bowiem predestynowane na stolicę tych ziem przed Wrocławiem, Toruniem i Bydgoszczą.

Gmina miejska starać się będzie udzielać wszelkiej pomocy do umożliwienia dalszego kontynuowania prac projektodawczych przy planowaniu odbudowy.

Na tym obrady zakończone.

APP, ZMP, 41, s. 43-59.

51

*1945 listopad 20, Poznań – Organizacja Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy*²⁸⁵

^d I.^d Na czele Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy jest dyrektor, mianowany przez Ministerstwo Odbudowy w grupie uposażeniowej IV. Dyrektor kieruje całością prac Dyrekcji, koordynując działalność poszczególnych oddziałów.

^d II.^d Radca prawny podlega dyrektorowi, prowadząc wydzielony zakres spraw prawnych, na podstawie umowy o zlecenie, posiada wynagrodzenie według grupy V wraz z wszystkimi dodatkami, poza liczbą etatów – przewidzianych przez Ministerstwo Odbudowy.

²⁸⁵ [Tytuł w oryginale: „Sprawozdanie organizacyjne Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy na dzień 20 listopada 1945 z uwzględnieniem podziału etatów i grup uposażeniowych funkcjonariuszy”]

^d III. Wydział Ogólny. ^d Na czele wydziału stoi naczelnik z uposażeniem grupy V, który sprawuje równocześnie kierownictwo oddziału personalnego. Wydział dzieli się na następujące oddziały wraz z należącymi do nich referatami:

^d 1. Oddział ogólnoadministracyjny ^d z kierownikiem na czele w grupie VII. Obejmuje on następujące referaty:

a) Sekretariat i kancelaria ogólna. Obsada personalna: Kierownik Oddziału w grupie VII, pod referendarz w grupie VIII, dwie maszynistki w grupie IX, jeden woźny w grupie X.

b) Registratura. Obsada personalna: rejestrator w grupie IX, zakres działania:

1) Sprawy dotyczące prowadzenia rejestrów kancelaryjnych, dziennika podawczego, archiwum i składnicy akt.

2) Sporządzanie ogólnych wykazów ruchu spraw.

3) Sprawy dotyczące prowadzenia rejestrów okólników oraz zarządzeń ministerialnych i wewnętrznych.

4) Sporządzanie czystopisów, załatwień brulionowych.

5) Potwierdzenie zgodności odpisów z oryginałami.

6) Podpisywanie czystopisów „za zgodność”.

7) Przestrzeganie ściśle przepisów o biurowości.

8) Przestrzegania zarządzeń – mających na celu ochronę tajności i poufności spraw.

9) Przyjmowanie i wysyłanie korespondencji.

10) Prenumerata dzienników i pism.

11) Sprawy państwowej pomocy lekarskiej.

12) Przydzielanie i ewidencja biletów bezpłatnej jazdy.

13) Nadzór służbowy: nad niższymi funkcjonariuszami Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.

14) Przechowywanie i wydawanie druków o charakterze dokumentów urzędowych oraz prowadzenie ewidencji.

15) Wyjednywanie i rozdział kart żywnościowych.

16) Prowadzenie ewidencji pracowników Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy i ich członków rodzin w sprawach dotyczących kart żywnościowych.

^d 2. Oddział personalny. ^d którego kierownictwo sprawuje naczelnik wydziału obejmuje następujące referaty:

a) referaty pracowników umysłowych,

b) referat pracowników fizycznych oba z obsadą personalną pod referendarz w grupie VIII.

Zakres działania:

- 1) Organizacja personalna, sprawy dotyczące form stosunku służbowego etatów osobowych, stanowisk służbowych i przywiązywanych do nich tytułów służbowych oraz grup uposażenia.
- 2) Zawijazywanie i rozwiazywanie stosunku służbowego, sprawy przysięgi służbowej, przyrzeczenia służbowego oraz zgłoszenia i poświadczenia o zatrudnieniu do Ubezpieczalni Społecznej, a nadto pisemne polecenia wypłat uposażeniowych, stosownie do przepisów obowiązujących o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych, wreszcie sporządzenie wszelkich umów o pracę wszystkich pracowników Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.
- 3) Zarządzenia personalne i nominacje, awansy, sprawy urlopów i zastępstw służbowych, delegacji i wyjazdów.
- 4) Sprawy pochwał i nagród pieniężnych, pozwolenia na zajęcia uboczne itp.
- 5) Rejestracja personelu służbowego (legitymacji służbowych, wykazy służbowe, wykazy składu osobowego urzędników, wykazy osób zdyskwalifikowanych do służby państwowej, ewidencja i statystyka personelu służbowego, akta personalne).
- 6) Sprawy wynikające ze stosunku służbowego (ochrona prawna, ulgi kolejowe, zaliczanie lat służby itd.)
- 7) Sprawy dotyczące służby wojskowej urzędników.
- 8) Sprawy dotyczące przestrzegania obowiązków służbowych, sprawy odpowiedzialności porządkowej i dyscyplinarnej oraz postępowania dyscyplinarnego.
- 9) Sprawy emerytalne i kary.
- 10) Uzupełnienie personelu służbowego i sprawy kandydatów do służby państwowej.
- 11) Sprawy kwalifikowania personelu służbowego.
- 12) Wyszkolenie urzędników i praktykantów, sprawy egzaminów.

^d 3. Oddział Gospodarczy ^d z kierownikiem na czele w grupie VII. obejmuje następujące referaty:

- a) gospodarczy,
- b) taborów,
- c) aprowizacja. Obsada personalna: Kierownik Oddziału w grupie VII oraz czterech podreferendarzy w grupie VIII.
 - 1) Sprawy umów o najem lokali na pomieszczenia urzędu.
 - 2) Projektowanie inwestycji (umeblowanie, remont itp.).
 - 3) Sprawy instalacji telefonów.
 - 4) Sprawy czynszowe i lokatorów, zamieszkujących w gmachach, administrowanych przez Poznańską Dyrekcję Odbudowy
 - 5) Gospodarka i nadzór nad samochodami i taborami.
 - 6) Sprawy zakupu, remontu i nadzoru samochodów, nad inwentarzem.

- 7) Nadzór nad czystością w pomieszczeniach Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.
- 8) Zakup materiałów biurowych, zaopatrywanie Dyrekcji w druki itp.
- 9) Prowadzenie ksiąg inwentarzowych, gospodarczych i innych koniecznych ewidencji.
- 10) Umundurowanie niższych funkcjonariuszy Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
- 11) Prowadzenie stołków Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy. Aprowizowanie urzędników po cenach niższych.

^d4. Oddział budżetowo-finansowy^d z kierownikiem w grupie VI na czele obejmuje następujące referaty:

- a) referat kontroli finansowej opracowany przez kierownika Oddziału,
- b) referat księgowości,
- c) kasa wypłat. Obsada personalna:

Kierownik Oddziału w grupie VI,
Referendarz w grupie VII,
Referendarz w grupie VIII,
Referendarz w grupie VIII,
Referendarz w grupie IX.

Zakres działania:

- 1) Czuwanie nad prawidłowością i celowością wydatków w ramach kredytów otwartych do dyspozycji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.
- 2) Opiniowanie projektów zarządzeń poszczególnych wydziałów, które mogą powodować wydatki ze Skarbu Państwa lub zmniejszenie nieprzewidzianych dochodów.
- 3) Projektowanie zmian i uproszczeń w kierunku oszczędnościowym
- 4) Upoważnienie do podpisywania czeków, asygnat i innych dokumentów pieniężnych „Za Dyrektora” oraz do kontrasygnowania.
- 5) Sporządzanie preliminarzy budżetowych i wykazów zaległości (preliminarze fachowe poszczególne wydziały przesyłają do Oddziału Budżetowo-Finansowego w celu ostatecznego załatwienia).
- 6) Wyjednywanie kredytów.
- 7) Dysponowanie otwartymi kredytami i podział ich.
- 8) Różne sprawy budżetowe.
- 9) Sprawy z Okręgową Izbą Kontroli Państwa i Ministerstwem w związku z inspekcjami.
- 10) Opracowywanie instrukcji i zarządzeń w sprawach budżetowo-gospodarczych.
- 11) Całokształt zagadnień – wynikających ze stosowania przez Dyrekcję Odbudowy przepisów w zakresie opłat stemplowych oraz urzędowych znaczków pocztowych.
- 12) Likwidowanie należności i udzielenie zaliczek na koszty podróży, delegacje i różne wydatki rzeczowe.
- 13) Prowadzenie ksiąg zaliczek.

- 14) Ewidencja zadłużeń Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
- 15) Udział w komisjach przetargowych.
- 16) Ewidencja podróży służbowych.
- 17) Sprawy uposażeń, odpraw i pośmiertnego wszystkich funkcjonariuszów Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.
- 18) Ewidencja rent inwalidzkich oraz innych rent, uposażeń i dotacji.
- 19) Sprawy – wynikające z obliczenia świadczeń na rzecz ubezpieczeń społecznych i podatków.
- 20) Sprawy zapomóg i wynagrodzeń za nadliczbowe godziny pracy.
- 21) Sprawozdanie finansowo-osobowe.
- 22) Sprawy wynikające z zajęć sądowych i administracyjnych na uposażenia.
- 23) Prowadzenie ksiąg kredytowych i wydatków budżetowych.
- 24) Księgowanie sum niebudżetowych funduszy specjalnych sum depozytowych, rachunki bieżące, kredyty rzeczowe.
- 25) Przechowywanie sum gotówkowych na zaliczki na koszty podróży.
- 26) Wystawienie asygnat i czeków oraz ich doręczanie.
- 27) Kontrasygnowanie asygnat i czeków.
- 28) Składnica dowodów rachunkowych.
- 29) Wypłata uposażeń.
- 30) Sprawozdania okresowe i zamknięcie roczne, wydatków budżetowych oraz sum niebudżetowych.
- 31) Prowadzenie ksiąg dochodowych budżetowych.
- 32) Sprawy wynikające ze zwrotu nadpłat.
- 33) Sprawozdanie okresowe i zamknięcie roczne dochodów budżetowych.

^d 5. Oddział Materiałów Budowlanych ^d z kierownikiem Oddziału w grupie VI na czele obejmuje następujące referaty:

- a) referat zakupu materiałów budowlanych,
- b) referat rozdziału materiałów budowlanych. Obsada personalna,
- c) referat składniowy.

Kierownik Oddziału w grupie VI vacat

Dwóch podreferendarzy w grupie VIII.

Zakres działania:

- 1) Zakup i ewidencja zakupionych materiałów budowlanych.
- 2) Rozdział materiałów budowlanych w porozumieniu z naczelnikiem Wydziału.
- 3) Sporządzanie miesięcznych względnie kwartalnych zapotrzebowań na materiały budowlane w porozumieniu z Oddziałem budżetowo-finansowym.
- 4) Sporządzanie sprawozdań z gospodarki materiałami zgodnie z zarządzeniami Ministerstwa Odbudowy.
- 5) Prowadzenie ewidencji gospodarki drzewnej oraz sporządzanie zapotrzebowań.
- 6) Sporządzanie miesięcznych sprawozdań z gospodarki drzewnej.

- 7) Sporządzanie preliminarza budżetowego na zakup materiałów w porozumieniu z Oddziałem budżetowo-finansowym.
- 8) Nadzór nad magazynierem oraz nad składnicą materiałów budowlanych.
- 9) Sprawy dotyczące wyładowania wagonów oraz zwózek i magazynowania materiałów budowlanych.

^d IV. Wydział Realizacji: ^d

Na czele Wydziału stoi naczelnik w grupie V.

Wydział składa się z następujących Oddziałów:

^d 1. Oddział ogólnotechniczny ^d – kierowany przez naczelnika wydziału obejmuje referaty:

- a) sekretariat i kancelaria z obsadą personalną, dwóch podreferendarzy w grupie VIII oraz maszyn, w grupie IX, woźny w grupie X,
- b) referat statystyczny z obsadą personalną, dwóch podreferendarzy w grupie VIII,
- c) referat przetargów z obsadą personalną, jeden referendarz w grupie VII.

^d 2. Oddział budownictwa mieszkalnego, rozbiórek i instalacji ^d z kierownikiem w grupie VI na czele. Obejmuje referaty:

- a) budynki mieszkalne strefa I z obsadą kierownika Oddziału w grupie VI oraz pod referendarz w grupie VIII,
- b) budynki mieszkalne strefa II z obsadą personalną, dwóch podreferendarzy w grupie VII,
- c) referat rozbiórek z obsadą personalną, dwóch podreferendarzy w grupie VII,
- d) referat instalacyjny z obsadą, dwóch podreferendarzy w grupie VIII.

^d 3. Oddział budownictwa użyteczności publicznej ^d z kierownikiem w grupie VI na czele. Obejmuje referaty:

- a) referat szpitali z kierownikiem Oddziału w grupie VI oraz pod referendarza w grupie VIII,
- b) referat kościołów i budynków zabytkowych z obsadą personalną i pod referendarz w grupie VIII,
- c) referat szkół z obsadą – jeden referendarz w grupie VII,
- d) referat budynków państwowych – publicznych z obsadą jeden referendarz w grupie VII,
- e) referat zakładów użyteczności publicznej z obsadą dwóch referendarzy w grupie VII.

Łączna więc ilości etatów w Dyrekcji wynosi:

IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1	2	4	11	20	4	2

Ponadto wydział Realizacji zatrudnia obecnie ośmiu pracowników fizycznych z tym, że liczba ich ulegnie zwiększeniu lub zmniejszeniu w miarę potrzeby. Również do obsługi samochodów ciężarowych i osobowych przyjętych jest pięciu szoferów.

APP, PDO, 6, s. 16-20.

52

1945 grudzień 3, Poznań – Zarządzenie dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie składu komisji przetargowej

Zarządzam, aby w skład komisji przetargowej Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy wchodził:

- 1) referent przetargowy – jako przewodniczący,
- 2) kierownik Oddziału,
- 3) kierownik robót,
- 4) delegat oddziału finansowo-budżetowego.

APP, PDO, 3, s. 8.

53

1945 grudzień 13, Warszawa – Pismo Ministerstwa odbudowy o przydziale Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy szkła tafłowego

Uchwałą Komitetu Ekonomicznego przy Prezydium Rady Ministrów Ministerstwo Odbudowy upoważnione zostało do dysponowania szkłem dla wszystkich resortów i instytucji z wyłączeniem agend Ministerstwa Przemysłu.

W związku z tym Ministerstwo Odbudowy zawiadamia, że rozdzielnikiem Nr 3 z dnia 5 grudnia roku bieżącego zostało przydzielone

Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w Poznaniu
za miesiąc grudzień roku bieżącego
10 000 m² szkła tafłowego 4/4
10 000 m² szkła lanego 6/4
10 000 m² szkła zbrojonego

10 000 m² szkła katedralnego

Właściwe zlecenie sprzedaży wydane zostanie upoważnionemu przedstawicielowi w Wydziale Zaopatrzenia i Materiałów Budowlanych Ministerstwa Odbudowy w miejscu, Aleja Stalina 38, pokój 116 do dnia 31 grudnia bieżącego roku. Realizację przydziału wykona Centrala Materiałów Budowlanych w Warszawie, ul. Wspólna 27, która jest organem wykonawczym Ministerstwa Odbudowy. Nadmieniam, że odbiór szkła może być zrealizowany wyłącznie za pośrednictwem Centrali Materiałów Budowlanych, przy czym wszystkie czynności związane z przeprowadzeniem szkła wykona Centrala Materiałów Budowlanych. Szkło może być użyte jedynie do pojedynczego szklenia, przy czym kierownicy budów są osobiście odpowiedzialni za ściśle wyliczenie zużytkowania otrzymanego przydziału szkła.

Należy zwrócić uwagę, by w pierwszej kolejności zaopatrzone zostały szpitale i szkoły, przy czym w sprawie szklenia szkół powinien Wojewódzki Wydział Odbudowy (Dyrekcja Odbudowy) porozumieć się z terytorialnie odpowiednim Kuratorium Okręgu Szkolnego.

Podpisał: Dyrektor Departamentu, inż. K. Tyszka

APP, PDO, 1, s. 77.

54

1945 grudzień 18, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie zaginięcia książki Mittelstaedta „Rathaus in Posen” potrzebnej przy odbudowie Ratusza

W pokoju nr 429 zabrano z szafy zamkniętej książkę „Rathaus in Posen” Mittelstaedta

W książce znajdowały się poza tym kilka fotografii i rysunków Ratusza.

Dzieło to uchodzi na terenie miasta za unikat i jest bardzo potrzebne przy dobudowie Ratusza.

Gdyby ktokolwiek zauważył lub był w posiadaniu powyższego dzieła z fotografiami proszę o natychmiastowy zwrot do sekretariatu Dyrekcji.

Podpisał: Dyrektor Cieśliński

APP, PDO, 3, s. 17.

Ilustracja 11. Ogniomistrz Władysław Gryśka odgrywa pierwszy powojenny hejnał z wieży ratuszowej w czasie obchodów 27. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego

*1945, Poznań – Wyciąg z preliminarza budżetowego na III kwartał 1945 roku
na okres od 1 sierpnia do 30 września 1945 roku*

1) Dział III § 9 remont i przebudowa budynków państwowych mieszkalnych przy Wały Jana III	500 000
2) Dom mieszkalny przy ul. Młyńskiej remont	200 000
3) Dom mieszkalny przy ul. Łukasiewicza 4	235 000
4) Przygotowanie zniszczonych budynków do odbudowy ul. Kościuszki 5/7/9	400 000
5) Chopina 3	100 000
6) Al. Marcinkowskiego 23	313 000
7) Blok Wodna 29	313 000
8) Kozia 4	200 000
9) Alumnat pobernardyński	160 000
	<hr/>
	2 421 000
10) Budowa garażu (na IV kwartał)	1 099 705, 46
	<hr/>
	3 520 705, 46

APP, PDO, 11, s. 16.

*1945, Poznań – Zasady organizacyjne Biura Polityki terenowej przy poznańskiej
Dyrekcji Odbudowy*

fd I. Zadania ^{fd}

Biuro Polityki terenowej jest ściśle związane z planowaniem rozbudowy względnie odbudowy miasta, skutkiem czego ma dwojakiego rodzaju zadania: stałe i doraźne.

Zadania stałe wiążą się raczej z okresem realizacji planu rozbudowy. Przykładowo można tu wymienić dla orientacji także zadania szczególne, jak np. gromadzenie, systematyzacja i utrzymanie w stanie aktualności materiałów hipotecznych i katastralnych, dotyczących gruntów, położonych w mieście i w sferze interesów miasta; podobne postępowanie z materiałami dotyczącymi cen powyższych gruntów, stanu ich zabudowy itp.; opracowywanie kosztorysów realizacji poszczególnych fragmentów planu rozbudowy z punktu widzenia kosztów związanych z przejściem gruntów, względnie zabudowanych nieruchomości itp. itd. itd.

W okresie opracowywania projektów planu rozbudowy miasta przeważają natomiast zadania doraźne, gdyż prace tego Biura dają odpowiedź w pewnym zakresie

na pytanie co do celności poszczególnych wariantów, a mianowicie wyjaśniają, czy z uwagi na istniejący stan prawny i gospodarczy odnośnych gruntów dany wariant da się przeprowadzić bez niewspółmiernych trudności, względnie kosztów.

Biuro Polityki Terenowej ma być zatem komórką, która z jednej strony jest swego rodzaju „biurem adresowym” gruntów terenu miejskiego, a z drugiej czynnikiem planującym i inicjującym studia specjalne, przekraczające możliwości normalnego urzędowego załatwienia.

O ile funkcje stałe biuro będzie mogło pełnić dopiero po należytym zorganizowaniu, o tyle funkcje doraźne może już podjąć natychmiast.

^{fd} II. Struktura i obsada ^{fd}

W okresie organizacyjnym większość prac Biura musi być wykonywana we formie umów o dzieło, zawieranych z fachowcami, wobec czego obsada Biura będzie zupełnie minimalna, ograniczająca się do jednostki kierowniczej i siły pomocniczej. Studia przeprowadzone na podstawie umów o dzieło winny być w ten sposób planowane, by z jednej strony dostarczały odpowiedzi na najpilniejsze pytania związane z opracowaniem projektów zabudowy miasta, a z drugiej stawały z się zaczątkiem kolekcji materiałów, którymi Biuro w zakresie swych przyszłych zadań stałych winno rozporządzać. Po zgromadzeniu znaczniejszej ilości materiałów obsada Biura musi oczywiście nieco wzrosnąć, nie powinna jednak nigdy w zasadzie być zbyt liczna, gdyż jako zasadę właściwej pracy należy na stałe przyjąć, iż wszelkie studia specjalne także i po całkowitym zorganizowaniu Biura będą opracowywane nie przez stałych urzędników, lecz przez doraźnie angażowanych kontrahentów o dzieło. Inna metoda prowadziłaby do zbyt biurokratycznego i powolnego typu pracy, a także groziłaby tym, iż rozbudowany sztab urzędniczy miałby okresy, w których brak by było dlań pełnego zatrudnienia.

Ostateczną konieczną obsadę stałymi pracownikami da się określić dopiero w miarę narastania materiałów stojących do dyspozycji Biura. Dzisiaj, gdy Biuro takie, tak, jak w Poznaniu, gdzie wszystkie akta spłonęły, nie posiada dosłownie żadnego materiału wyjściowego – rzeczy te nie są w ogóle do przewidzenia. Jedno jest pewne, że na czele Biura musi stać jednostka kierownicza o wykształceniu wyższym, prawno-ekonomicznym oraz, że musi być pewna ilość pracowników do prowadzenia odpowiednich kartotek, wykresów itp. oraz do opracowywania sprawozdań rzeczowych w zakresie stawianych pytań na podstawie aktualnie posiadanego materiału.

^{fd} III. Zasady systematyzacji materiałów ^{fd}

Systematyzacja posiadanych materiałów winna być przeprowadzana pod kątem widzenia możliwości jak najszybszego, możliwie natychmiastowego uzyskania danych, dotyczących poszczególnych obiektów. Musi być zatem, gdy chodzi o dane hipoteczne i katastralne, oparta o system przejrzystych kartotek, gdy zaś chodzi

o dane ogólne, dotyczące grup gruntów (grunty publiczne, wojskowe, wielka i drobna własność prywatna) oraz o dane gospodarcze (ceny gruntów, gospodarczy charakter zabudowy, przeciętna gęstość zaludnienia itp.) oraz techniczne (typ istniejącej zabudowy, kategorie gruntów itp.) o odpowiednie mapy, plany i wykresy.

APP, PDO, 6, s. 12-13.

1946

1946 styczeń 5, Poznań – Informacja architekta miasta Poznania o przebiegu odbudowy w 1945 roku

^dDo pkt. 12 porządku obrad:^d

Obywatel przewodniczący Kowalewski udzielił głosu wiceprezydentowi Cieślińskiemu, który przemówił, jak następuje:

„Wysoka Rado!

O odbudowie Poznania w ścisłym tego słowa znaczeniu, pomimo już częściowo odniesionych sukcesów, mówić w tej chwili niepodobno, co się dotychczas zrobiło i co się projektuje, nazwać można jedynie skromnym wstępem do tej prawdziwej odbudowy.

Jednak o co przy wszystkich wielkich przedsięwzięciach chodzi? O ten, jakby po sportowemu powiedzieć, start. A wiemy, że start był u nas dobry. Zaczęliśmy jeszcze podczas działań wojennych. Wrzała jeszcze walka w śródmieściu Poznania i we wschodniej części miasta, gdy w dzielnicach zachodnich przystąpiono już do odbudowy. Był to czyn spontaniczny [z] inicjatywy poszczególnych komórek organizacyjnych, czynnych na terenie miasta. Dzielnica Wilda, Jeżyce i Łazarz najmniej ucierpiały na skutek działań wojennych. Tam też najwcześniej rozpoczęto odbudowę. Może się wydawać, że pierwsze nasze usiłowania były wielkim marnotrawstwem sił z powodu braku skoordynowania poszczególnych przedsięwzięć. O co tu na początku chodziło? Wiem, że niczego dosłownie nie było. Nie posiadaliśmy szpitali, nie posiadaliśmy szkół, nie posiadaliśmy biur, nie mieliśmy nawet chleba, bo większość piekarń uległa zniszczeniu. Wiem, że systematyczny Niemiec był systematyczny nawet w swoich zbrodniczych poczynaniach. Dlatego każde najdrobniejsze zadanie z dziedziny odbudowy było dla nas wielkim problemem. Dzisiaj mamy już określone możliwości działania. Na początku chodziło o odbudowę każdej najmniejszej komórki gospodarczej. W tych właśnie pierwszych dniach lutego odradza się w Poznaniu życie po prostu z niczego, jedynie i wyłącznie z dobrej woli i zapału tych, którzy Poznań nade wszystko ukochali, a pełną poświęcenia pracę uważali za najlepszy tego wyraz.

Zamknęliśmy już pierwszy sezon odbudowy. Wydawałoby się, że najpierw powinno się stworzyć aparat odpowiedni, zgromadzić narzędzia, opracować plany i dopiero przystąpić do pracy. My natomiast musieliśmy improwizować bez planu, bez funduszków i bez środków technicznych. A mimo to, nie wpływały jeszcze na rzecz odbudowy żadne kwoty pieniężne ze strony państwa, zatrudniliśmy około tysiąc trzystu robotników miesięcznie. Dzięki temu nieogłądaniu się na czyjąkolwiek pomoc mogło być jeszcze przed ukończeniem działań wojennych uruchomione szkolnictwo powszechne, a częściowo nawet średnie oraz znaleziono pomieszczenie dla dziesięciu szpitali wojskowych. Przypominam również, że już

niespełna w miesiąc po ukończeniu działań wojennych całe miasto miało prąd, gaz i wodę. Pierwszy zastrzyk subwencji państwowej, niewielki zresztą, zastał odbudowę Poznania już w pełnym biegu. Mimo to, po ukończeniu pierwszego sezonu, jest już na co spojrzeć. Oczyszcziliśmy miasto, wywożąc ca 150 tys. m³ gruzów, naprawiliśmy sieć komunikacyjną, zdatną już dzisiaj prawie, że w 100% do użytku. Oddaliśmy mosty: Uniwersytecki, Chwaliszewski, Chrobrego oraz Cybiński, rozebraliśmy 220 budynków grożących zawaleniem. W szpitalnictwie uzyskaliśmy 300 izb. Odremontowaliśmy około pięćdziesiąt szkół. Opieka Społeczna uzyskała około siedemdziesięciu izb, budynki państwowe około 100, a samorządowe ca 200 izb. W domach mieszkalnych osiągnęliśmy 1000 izb.

Koszt odbudowy przedstawia się następująco:

na szpitale wydaliśmy	9 500 000
na szkoły	10 000 000
budynki Opieki Społecznej	2 600 000
budynki państwowe	4 800 000
budynki samorządowe	2 000 000
budynki dla Kultury i Sztuki	2 000 000
na zabytki	1 300 000
na remont domów mieszkalnych	15 000 000
na zakłady użyteczności pubu.	2 700 000
na rozbiórki	2 300 000
na mosty	4 500 000
na drogi i wywózkę gruzów	13 800 000

W sezonie minionym zakupiliśmy następująco materiały budowlane:

wapna	600 000 kg
papy dachowe	52 000 m ²
dachówki	1 300 000 sztuk
szkła	40 000 m ²
i drzewa	3 000 m ³

Robotników mieliśmy

w lutym	8 750
w marcu	20 250
w kwietniu	32 400
w maju	34 000
w czerwcu	60 000
w lipcu	76 500
w sierpniu	57 000
we wrześniu	51 500
w październiku	45 000
w listopadzie	25 000

Ogólne kosza odbudowy za rok 1945 wynoszą 71 milionów złotych, w tym subwencja Ministerstwa Odbudowy w wysokości 63 milionów złotych. Przeciętny koszt odbudowy i izby w domach zniszczonych do 30% wynosi 25-30 000 zł.

Cyfry wymienione nie dają obrazu całokształtu odbudowy, bo naświetlają tylko pewien jej odcinek. Przed utworzeniem bowiem Poznańskiej Dyrekcji Obudowy praca nad nią biegła wieloma torami. Dla całego tego okresu trzeba uwzględnić jeszcze jeden czynnik, odgrywający niepośrednią rolę w odbudowie Poznania. Jest nim inicjatywa prywatna i to tak jednostkowa, jak zorganizowana we formę spółdzielczości, czy inną. Poznań wykazał niebywałą prężność tej inicjatywy. Jest bowiem miastem, jedynym bodaj w Polsce, które wyczerpało całkowicie możliwości pożyczkowe w Banku Gospodarstwa Krajowego. Z pożyczek uzyskanych z Banku Gospodarstwa Krajowego inicjatywa prywatna odbudowała około 1200 izb mieszkalnych. Pomimo wyczerpania kredytów, prywatna inicjatywa nie zamarła. Przybrała jedynie inną postać. W ślad za Warszawą rozwinęło się w Poznaniu budownictwo parterów, mające na celu stworzenie lokali handlowych. Nie wszystkie wyczyny w tym kierunku licują ze zdrową odbudową, są jednak objawem całkiem naturalnym życia gospodarczego. Gdy on się unormuje ponad mury parteru, wyrosną dalsze piętra.

Nasze dotychczasowe osiągnięcia zostały należycie ocenione w Ministerstwie Obudowy. To też na rok bieżący mamy zapewnione wyższe subwencje, pomimo ogólnej tendencji do uszczuplania kredytów. Kosztem Warszawy przyznano Poznańskiej Dyrekcji Obudowy na pierwszy kwartał, w martwym właściwie sezonie, 48 milionów na budownictwo ogólne. Oprócz tego przyznane zostaną jeszcze dodatkowe kredyty z poszczególnych ministerstw, których wysokość nie jest jeszcze dokładnie określona. Na kwartał i następny należy się liczyć ze znacznie wyższymi subwencjami.

Pamiętajmy jednak o tym, że chociażby subwencje wynosiły kwartalnie 150 milionów, nie pokryje to jeszcze kosztów odbudowy zupełnej, o ile dziesięcioletni termin ma być utrzymany. Koszt ten wnosiłby wówczas 70 milionów miesięcznie. Nie można zatem oglądać się jedynie na subwencje państwowe, tylko trzeba sięgnąć do wszelkich możliwych środków, aby utrzymać właściwe tempo odbudowy. A Poznań nie pierwszy raz przystępuje do tak gigantycznego dzieła, Na początku XIX stulecia wywiązał się doskonale z podobnego zadania, realizując odbudowę bardziej zniszczonego miasta w czterech zaledwie latach. Zawdzięczał to intensywnej pracy Komisji Dobrego Porządku²⁸⁶. Dzięki niej bowiem odbudowano w tak krótkim czasie większą część budynków monumentalnych z ratuszem i jego wieżą na pierwszym planie.

Tym bardziej dzisiaj, gdy przyświeca nam idea prawdziwej demokracji, musimy okazać się jej godni i zdobyć się na najwyższy wysiłek. Wówczas dopiero roz-

²⁸⁶ Komisja Dobrego Porządku – komisja powołana 23 listopada 1778 roku przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, która miała zadanie sporządzić plany dla aglomeracji poznańskiej w celu ożywienia miasta i poprawy komunikacji. Komisję zlikwidowano w 1784 roku.

pocznie się właściwa i prawdziwa odbudowa Poznania. Przeprowadzimy piękne, szerokie arterie komunikacyjne, rozszerzymy ulice w śródmieściu, odtworzymy nasze Stare, piękne Miasto historyczne, stworzymy zdrowe, nowe osiedla mieszkaniowe, tonące w zieleni, które zapewnią naszym działem pełno możliwości rozwoju, pobudujemy nowo szpitale, szkoły i gmachy użyteczności publicznej, godne stolicy Wielkopolski, zakrojonej na skalę europejską.

I dopiero wówczas będziemy mogli powiedzieć, że odbudowujemy Poznań”.

Obywatel przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej Kowalewski otworzył dyskusję nad sprawozdaniem obywatela wiceprezydenta Cieślińskiego. Pierwszy zabrał głos obywatel Seydlitz, prosząc o wyjaśnienie, w jakich cyfrach obraca się budownictwo dzięki inicjatywie prywatnej, na co obywatel wiceprezydent miasta Cieśliński odpowiedział, iż w sumie około 30 milionów, a miasto około 71 milionów.

Obywatel Koczorowski uważa, iż należy zastanowić się nad opracowaniem generalnego planu odbudowy miasta na kilka lat, przy czym można by przyjąć zasadę rozbudowy miasta od zewnątrz, bo to się lepiej kalkuluje.

Obywatel dyrektor Kaczmarek stwierdza, iż odbudowa śródmieścia będzie tańsza niż budowa na peryferiach, gdyż w śródmieściu jest już zainwestowany kapitał miejski, są to urządzenia elektryczne, gazowe, wodociągów i wszelkie inne.

Obywatel Grajek zapytuje w sprawie szyb do okien i uważa, iż na rynku winno być więcej szkła po cenach sztywnych.

Obywatel Seydlitz wnosi, by obywatel wiceprezydent miasta Cieśliński w przyszłych swych sprawozdaniach uwzględnił koszt odbudowy z funduszy państwowych, samorządowych i prywatnych.

Obywatel przewodniczący Kowalewski porusza sprawę odbudowy budynków wojskowych stwierdzając, iż wojsko czyni pod tym względem bardzo mało i prosi obywatela wiceprezydenta Cieślińskiego o bliższe informacje.

Obywatel Baranowski, prosi by Zarząd Miejski wziął pod rozwagę odbudowę pływalni krytej, która ulega zniszczeniu.

Obywatel Strzelecki porusza sprawę ceny za szkło do okien.

Obywatel Mączyński uważa, iż kredyty udzielone Poznaniowi na odbudowę miasta są w stosunku do Warszawy bardzo niskie. Społeczeństwo niewiele posiada, a inicjatywa prywatna dobiega do kresu. Mówca uważa, iż skoro państwo dało nam tak wielkie zadania do spełnienia, mamy prawo zadać, byśmy w budżecie państwowym zostali odpowiednio uwzględnieni.

Obywatel Płociennik zapytuje, jak miasto zamierza zużyć szkła, które zostało jemu ofiarowane przez pewną hutę.

Obywatel Kukurenda porusza sprawę budynków prywatnych, które winny być odremontowane, a w szczególności pokryte dachy, gdyż domy się niszczą.

Obywatel prezydent miasta mgr. St. Sroka wyjaśnia, iż Zarząd Miejski czyni wszystko, by dla miasta Poznania uzyskać jak największe kredyty i akcja będzie

przez niego i wiceprezydentów miasta gorliwie nadal kontynuowana. Mówca przypomina przy tym o różnych delegacjach w tym celu wysłanych do Warszawy.

Obywatel wiceprezydent miasta Cieśliński wyjaśnia na poszczególne pytania jemu stawione. Generalny plan odbudowy miasta jest opracowany i został w Ministerstwie Odbudowy złożony. Poznańska Dyrekcja Odbudowy opracowała budżet na rok 1946 i złożyła w Ministerstwie, obejmuje on budownictwo państwowe i samorządowe. Jeżeli chodzi o budownictwo na peryferiach, to jest ono już niepopularne. Korzystniej wypada odbudowa obiektów zniszczonych. Współpraca z wojskiem jest bardziej trudna. Pływalnia kryta będzie w końcu lutego odbudowana i uruchomiona. Odnośnie do inicjatywy prywatnej jest mówca zdania, iż ona nie zanika i nadal istnieje. W końcu wyjaśnił obywatel wiceprezydent miasta Cieśliński sprawę ceny za szkło, twierdząc, iż wynosi ona około 140 zł za m².

Obywatel dyrektor Kaczmarek uważa, że inicjatywa prywatna wynosi w sumie to samo, co Ministerstwo Odbudowy dało Poznaniowi, więc też około 70 milionów.

APP, MRN, 17, s. 4v-6v (fragment).

58

1946 styczeń 8, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy skierowane do Dyrekcji Odbudowy w Poznaniu w sprawie przydziału kredytu na odbudowę Poznania na miesiąc styczeń 1946 roku

Ministerstwo Odbudowy przyznało globalną sumę na miesiąc styczeń 1946 roku
^d zł 16 666 666^d

według następującego przeznaczenia:

z działu IV rozdział 2 § 55	zł 16 666 666
z kwoty tej przekazano do Centrali Materiałów Budowlanych	
z działu IV rozdział 2 § 55	zł 4 000 000

Pozostałą kwotę przekazano do dyspozycji
Dyrekcji Odbudowy w wysokości zł 12 666 666

Przydział kredytu z działu III § 52 nastąpi w drugiej połowie miesiąca.

APP, PDO, 2, s. 17.

1946 styczeń 19, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy w Warszawie do Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie rozdziału reglamentowanych materiałów budowlanych (na I kwartał 1946 roku)

Uchwałą Komitetu Ekonomicznego przy Prezydium Rady Ministrów – Ministerstwo Odbudowy upoważnione zostało do dysponowania materiałami budowlanymi, reglamentowanymi dla wszystkich resortów i instytucji, z wyłączeniem agend Ministerstwa Przemysłu.

W związku z tym Ministerstwo Odbudowy zawiadamia, że rozdzielnikiem na I kwartał 1946 roku zostały przedzielona dla

Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy następujące materiały budowlane:

30 000	m ²	szkła taflowego 4/4
" "	"	lanego 6/4
" "	"	zbrojonego
" "	"	katedralnego
50 000	"	papy w rolkach po 10 m ²
3 000	m ³	drewna okrągłego
18	ton	blachy cynkowej
"	ton	żelaza profilowego
"	ton	żelaza zbrojonego
35	ton	gwoździ

Właściwe zlecenie sprzedaży na przydzielone materiały wydane zostanie upoważnionemu przedstawicielowi w Wydziale Zaopatrzenia i Materiałów Budowlanych Ministerstwa Odbudowy w miejscu, Aleja Stalina 38, pokój 117, do dnia 15 lutego 1946 roku. Realizację przydziału wykona Centrala Materiałów Budowlanych w Warszawie, ul. Wspólna 27, która jest organem wykonawczym Ministerstwa Odbudowy. Nadmienia się, że odbiór materiałów może być zrealizowany wyłącznie za pośrednictwem Centrali Materiałów Budowlanych, przy czym wszystkie czynności, związane z rozprawdzeniem tych materiałów, wykona Centrala Materiałów Budowlanych. Kierownicy budów są osobiście odpowiedzialni za ściśle wyliczenie z zużytkowania otrzymanych przydziałów materiałów.

Należy zwrócić uwagę, by w pierwszej kolejności zaopatrzone zostały szpitale i szkoły, przy czym w sprawie zaopatrzenia szkół powinien Wojewódzki Wydział Odbudowy – Dyrekcja Odbudowy porozumieć się z terytorialnie odpowiednim Kuratorium Okręgu Szkolnego.

^a Podpisał: inż. K. Tyszka, Dyrektor Departamentu ^a

60

1946 styczeń 29, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy do Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie rozdziału kredytów na I kwartał 1946 roku na cele szkolnictwa

Ministerstwo Odbudowy zawiadamia, że przekazało zgodnie z rozdzielnikiem Ministerstwa Oświaty, z działu III § 52 kredyt w wysokości

	^d zł	<u>1 700 000</u> ^d
na pierwszy kwartał 1946 roku (remont budynków szkolnych) w tym:		
na Uniwersytet Poznański	zł	1 200 000
na Archiwum w Poznaniu	zł	100 000
do dyspozycji Kuratorium:		
na szkoły państwowe	zł	200 000
na szkoły samorządowe	zł	200 000

Podpisał: Dyrektor Departamentu, inż. K. Tyszka

APP, PDO, 2, s. 31.

61

1946 luty 13, Poznań – Sprawozdanie z działalności Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy za czas od 1 kwietnia 1945 roku do 31 grudnia 1945 roku

Akcję odbudowy miasta, rozpoczętą jeszcze w czasie trwania działań wojennych, prowadził do listopada ubiegłego roku Zarząd Miejski – Wydział Techniczno-Budowlany. Warunki tej pracy i jej wyniki zobrazowane zostały w sprawozdaniu złożonym na Zjeździe Dyrektorów Dyrekcji Odbudowy i Naczelników Wydziałów w Warszawie, w dniach od 26-27 listopada 1945.

Z dniem 1 listopada 1945 akcję odbudowy miasta przejęła Poznańska Dyrekcja Odbudowy.

^d Podstawa prawna^d

Podstawą prawną działania Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy stanowi pismo podpisane przez Ministra Odbudowy obywatela Kaczorowskiego z daty 12 października 1945 L.dz.Pers. 10686/45, którym powierzono obywatelowi architektowi Janowi Cieślińskiemu z Poznania zorganizowanie na terenie miasta Poznania, w jego granicach administracyjnych Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy. Kierownictwo tejże Dyrekcji powierzono obywatelowi architektowi Janowi Cieślińskiemu. Pismo to zawiera ponadto upoważnienie i określa grupę tymczasowego upoważ-

nienia dyrektora. Przy organizowaniu Dyrekcji wzorowano się na otrzymanym przez obywatela architekta J. Cieślińskiego w Ministerstwie Odbudowy projekcie zarządzenia Ministra Odbudowy w sprawie organizacji Gdańskiej Dyrekcji Odbudowy. Tymczasowy schemat organizacyjny wraz z opisem i uwzględnieniem podziału etatów i grup uposażeniowych pracowników został w dniu 20 listopada 1945 złożony w Ministerstwie Odbudowy i przez Naczelnika Wydziału Personalnego tymczasowo ustnie zatwierdzony. W tymże dniu złożono w Ministerstwie Odbudowy równocześnie szczegółowe sprawozdanie organizacyjne na dzień 20 listopada 1945 roku.

^d Struktura organizacyjna ^d

Dyrekcją kieruje Dyrektor, któremu bezpośrednio podlega Doradca Prawny a od 1 grudnia 1945 także Doradca Techniczny.

Poznańska Dyrekcja Odbudowy składała się do dnia 31 grudnia 1945 z dwóch Wydziałów Ogólnego i Realizacji.

I. Wydział Ogólny:

1. Oddział Ogólno-Administracyjny
 - Sekretariat Dyrektora
 - Registratura
 - Kancelaria
2. Oddział Personalny
3. Oddział Gospodarczy
 - Referat Gospodarczy
 - Referat Taborów
 - Referat Apropowizacji
4. Oddział Budżetowo-Finansowy
5. Oddział Materiałów Budowlanych
6. Oddział Administracji Domów

II. Wydział Realizacji:

1. Oddział Ogólno-Techniczny
 - Sekretariat i kancelaria
 - Referat Statystyczny
 - Referat Przetargów
2. Oddział budownictwa mieszkalnego, rozbiórek i instalacji.
 - Budynki mieszkalne – strefa I
 - Budynki mieszkalne – strefa II
 - Referat Rozbiórek
 - Referat instalacyjny
3. Oddział budownictwa użyteczności publicznej.
 - Referat szpitali
 - Referat kościołów i zabytków
 - Referat szkół

Referat budynków państwowych
Referat zakładów użyteczności publicznej

Na skutek wejścia w życie dekretu z dnia 26 października 1945 o rozbiórce i naprawie budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek wojny (Dz.U.R.P. nr 50 poz. 281) koniecznym było utworzenie w Wydziale Ogólnym nieprzewidzianego w pierwotnym schemacie organizacyjnym Oddziału Administracji Domów. Oddział ten zorganizowany został w połowie grudnia ubiegłego roku i zatrudnia trzech pracowników. Pierwszą pracą Oddziału, wykonaną do końca okresy sprawozdawczego, było ustalenie list dłużników i sum dłużnych, oraz rozesłanie zawezwań do zwrotu kosztów odbudowy.

^d Działalność^d

Działalność Dyrekcji obejmowała budynki państwowe, samorządowe, dalej budynki znajdujące się pod zarządem państwowym lub samorządowym, wreszcie drogi i mosty. Poza obrębem Działalności Dyrekcji znajdowały się w roku sprawozdawczym budynki Uniwersytetu Poznańskiego, Dyrekcji Kolei, Dyrekcji Poczty oraz budynki wojskowe, których odbudowa zorganizowana była na innych podstawach.

Jeśli chodzi o wyniki to zaznaczyć należy, że prace podjęte bez jakichkolwiek subwencji, prowadzone były w takim tempie, że jeszcze w trakcie działań wojennych uruchomiono część szkół powszechnych i kilka średnich, a miesiąc po zakończeniu walk całe miasto zostało zaopatrzone w wodę, gaz i energię elektryczną. Do końca ubiegłego roku oczyszczono wszystkie arterie komunikacyjne i rozebrano 220 grożących zawaleniem budynków, przy czym wywieziono 150 000 m³ gruzów. Wyremontowano 10 szpitali i 50 szkół, 3 teatry, 5 kin i 2 muzea. Oddano do użytku 4 mosty.

Koszty odbudowy przedstawiają się następująco:

szpitale	9 500 000
szkoły	10 000 000
budynki Opieki Społecznej	2 600 000
budynki państwowe	4 800 000
budynki samorządowe	2 000 000
budynki dla Kultury i Sztuki	2 000 000
zabytki	1 300 000
remont domów mieszkalnych	15 000 000
zakłady użyteczności publicznej	2 700 000
rozbiórki	2 300 000
mosty	4 500 000
drogi i wywózki gruzów	13 800 000
inne	500 000

Razem wynosiły koszty odbudowy 71 milionów zł, z czego 63 miliony zł pokryło Ministerstwo odbudowy.

Ilość roboczo-dniówek:

marzec	13 000
kwiecień	27 550
maj	33 000
czerwiec	47 400
lipiec	68 300
sierpień	56 400
wrzesień	54 3000
październik	48 150
listopad	26 920
grudzień	<u>10 430</u>
razem	395 450

Materiałów budowlanych zakupiono:

wapna	600 000 kg
papy dachów	52 000 m ²
dachówki	1 300 000 sztuk
szkła	40 000 m ²
drzewa	3 000 m ³

stan robót w miesiącach listopadzie i grudniu:

	listopad	grudzień
Budynki mieszkalne	26	5
Budynki użyteczności publicznej	26	26
Szkoły	20	17
Kościóły i zabytki	15	15
Szpitala i Opieka Społeczna	24	22
Budynki państwowe	6	6
Budynki miejskie	5	3
razem	122	94

Wobec braku ogólnego planu odbudowy miasta cała dotychczasowa Działalność Dyrekcji miałyby charakter improwizacji, gdyby nie ścisła współpraca z Oddziałem Finansowania przy Wydziale Techniczno-Budowlanym Zarządu Miejskiego, umożliwiona w szczególności przez to, że Dyrektor Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy jest III Wiceprezydentem Miasta, któremu podlegają Wydziały Techniczne Zarządu Miejskiego. Inżynierowie Oddziału Planowania opracowują tematy architektonicz-

ne, które Poznańska Dyrekcja Odbudowy realizuje w toku swoich prac. Dzięki temu można było zaradzić skutkom braku fachowców, jaki panuje na terenie miasta Poznania, a równocześnie uzyskano oszczędność w zużyciu etapów osobowych, gdyż nie potrzeba być stworzyć przy Dyrekcji Wydziału Projektowania.

^a Podpisał: Dyrektor architekt J. Cieśliński ^a

APP, PDO, 31, s. 77-81.

62

1946 luty 14, Poznań – Pismo Zarządu Miejskiego skierowane do ministerstwa Odbudowy z wnioskiem o ustalenie dla Poznania na rok 1946 kontyngentu kredytów budowlanych w wysokości 940 milionów złotych

Poza Warszawą miasto Poznań wykazuje spośród miast Polski w granicach przedwojennych bodaj największe zniszczenie i w związku z tym najpoważniejszy ubytek mieszkań.

Przed wojną znajdowało się w obrębie miasta Poznania ca 60 000 mieszkań w łącznej kubaturze ca 17 000 000 m³. Ubytek wskutek działań wojennych i zniszczeń dokonanych przez zaborcę wynosi (przy zniszczeniu ponad 25%) ca 20 000 mieszkań, a zatem zostało około 40 000 Mieszkań.

Mieszkania, które by nie zostały dotknięte działaniami wojennymi oraz mieszkania całkowicie naprawione, należą do rzadkości.

Ludność miasta Poznania wzrosła z 264 tysięcy w roku 1939 do obecnie ca 300 000 mieszkańców, to jest z 4,4 osób na 1 mieszkanie na 8 osób na jedno mieszkanie.

Według naszych obliczeń koszt odbudowy samych tylko budynków mieszkaniowych zniszczonych i uszkodzonych przez działania wojenne, wynosiłyby ^d po cenach z roku 1939 ^d razem około 140 milionów złotych.

Ogólnie przyjęć można, że całkowity koszt odbudowy miasta do stanu pierwotnego wynosiłyby ca 500 000 000 zł ^d według cen z roku 1939. ^d

Ministerstwo Odbudowy Kraju przyznało w roku 1945 za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego dla miasta Poznania kwotę 26 000 000 złotych na zabezpieczenie, remont, odbudowę i wykończenie budynków. Suma ta zaspokoiła zaledwie drobny ułamek zapotrzebowania faktycznego, gdyż przyjmowano tylko ilość wniosków, mieszcząca się w ramach kontyngentu kredytów budowlanych, zaś dalszych wniosków pożyczkowych nie przyjmowano, ażeby nie wprowadzać w błąd zainteresowanych osób i instytucji.

Chcąc usunąć możliwe najspieszniej panujący obecnie i dla ludności bardzo dotkliwy głód mieszkaniowy, władze miejscowe postawiły sobie jako naczelne zadanie dążyć wszelkimi drogami i sposobami do jak najdalej idącego popierania

ruchu budowlanego, m.in. do popierania zdrowej inicjatywy prywatnej i upłynienia kapitałów prywatnych na rzecz budownictwa mieszkaniowego. Własne zasoby finansowe ludności, w swojej szerszej masie spauperyzowanej wskutek wojny, nie wystarcza do zapełnienia poważnych luk, powstałych w związku ze zniszczeniami wojennymi. Jak bowiem wynika z naszych danych przedwojennych, większość budujących i ubiegających się o pożyczki budowlane, to jest 70% stanowili pracownicy zatrudnieni w charakterze robotników, rzemieślników, majstrów, urzędników itp. Zawody wolne i klasy finansowe silniejsze, stanowiły stosunkowo nieduży odsetek, bo 23%.

Rozwiązanie problemu mieszkaniowego, nadanie akcji budowlanego kierunku celowości, systematyczności i racjonalności, może jednak nastąpić jedynie i wyłącznie przy wydatnej i dostatecznej pomocy finansowej ze strony władz centralnych.

Szczególnie Spółdzielnie Budowlane „Osiedle” i Urzędników Państwowych przygotowały program odbudowy swoich zniszczonych domów. Realizacja tego programu nie tylko przyczyni się do złagodzenia głodu mieszkaniowego, lecz zabezpieczy przed zniszczeniem kilkaset mieszkań. Najpilniejszą potrzebą dla miasta Poznania o znaczeniu państwowym jest dostarczenie w roku 1946 mieszkań dla 5 000 rodzin nowo angażowanych robotników i rzemieślników fabryki H. Cegielski²⁸⁷. Fabryka wymieniona musi przystąpić do budowy nowych mieszkań możliwie w pobliżu zakładu pracy, w terminie najpilniejszym, ponieważ od tego zależy wykonanie pierwszorzędnej wagi zamówień państwowych na parowozy i wagony.

Zapotrzebowanie kredytów na budownictwo mieszkaniowe do końca roku 1946 wynosi więc:

H. Cegielski	600 000 000 złotych
Właściciele Nieruchomości	50 000 000 złotych
Spółdzielnia Budowlana „Osiedle”	120 000 000 złotych
Spółdzielnia Budowlana Urzędników Państwowych	10 000 000 złotych
razem	760 000 000 złotych

²⁸⁷ Fabryka Hipolita Cegielskiego – Zakład Przemysłu Metalowego im. Hipolita Cegielskiego w Poznaniu. Historię firmy rozpoczął niewielki sklep założony w 1846 roku w budynku Bazaru przez H. Cegielskiego. W 1855 roku przy ul. Koziej powstała wytwórnia narzędzi i prostych maszyn rolniczych. W 1858 roku Cegielski wykupił rozległy teren przy ul. Strzeleckiej. W roku następnym rozpoczęła tam pracę odlewnia żeliwa, a w 1860 roku kuźnia. W 1899 roku prywatna fabryka stała się Towarzystwem Akcyjnym i nabyła nowe tereny przy ul. Głównej, gdzie produkcja ruszyła dopiero w 1913 roku. W 1919 roku powiększono obszar fabryki. W 1920 roku zakupiono rozległy teren po zachodniej stronie dzisiejszej ul. 28 Czerwca 1956 r. W latach okupacji produkcję przestawiono na potrzeby wojska, wytwarzając głównie amunicję i maszyny amunicyjne oraz tabor kolejowy. W 1944 roku nalot lotnictwa amerykańskiego zniszczył fabrykę wagonów i uszkodził wiele budynków. W 1945 roku firmę upaństwowiono i przyłączono do zakładów tereny położone po wschodniej stronie ul. 28 Czerwca 1956 r. W 1952 roku wyłączono z zakładów teren na Głównej, tworząc tam oddzielną fabrykę „Pomet”. W latach 2010-2012 utworzono grupę HCP S.A., w której skład wchodzi cztery spółki.

Przyznanie na budownictwo mieszkaniowe kredytów co najmniej w wysokości 760 000 000 złotych jest palącą potrzebą.

^a Podpisał: architekt J. Cieśliński w zastępstwie Prezydenta Miasta ^a

APP, PDO, 5, s. 8-9.

63

1946 luty, Poznań – Plan gospodarczy Starego Miasta Poznania

Stare dzielnice miasta, w szczególności starego, położonego dokoła Starego Rynku, uznane zostały obwieszczeniem Wojewody Poznańskiego jako teren zabytkowy. Jest to dzielnica, nawiązująca do dawnej przeszłości sprzed rozbiorów i jako taka jest nieodzowna w tak dużym organizmie jak Poznań. Dążyć więc trzeba do przywrócenia dawnego charakteru zabudowy tej dzielnicy, chociażby realizacja miała rozprzestrzeniać się na dziesiątki lat.

Wobec tego tereny miasta Poznania, leżące w obrębie dawnych murów średniowiecznych, mają wrócić do swego dawnego wyglądu i charakterem ma się utrzymać na stałe. Również i życie bieżące na tych terenach musi utrzymać pewne ramy i do tych ram dostosować się. Plan ułożenia życia w pewnych określonych normach, nawiązując do dawnych tradycji i wypełniając współczesne postulaty higieny i bezpieczeństwa pracy, musi umożliwiać dalszy rozwój gospodarczy tych dzielnic.

Jak pojęty charakter Starego Miasta powinien łączyć w sobie dwa elementy:

1. musi z całym pietyzmem podkreślać historyczną stronę tradycji budynków i kultury Poznania,
2. musi posiadać realne, współczesne życie gospodarcze.

Jak wynika z tego, Stare Miasto ani Stary Rynek nie mają być – broń Boże – jednym muzeum.

Ażeby móc podkreślić historyczną stronę tradycji budynków i kultury Poznania, należy wykluczyć z tego terenu wszelkie elementy gospodarcze wyraźnie nowoczesne, np.: fabryki, warsztaty mechanicznej obróbki metali. Musimy również wykluczyć te elementy życia gospodarczego, które mogą powodować hałas, zanieczyszczać powietrze lub przyczynić się ze względów higieny pracy lub innych do przeróbek budowlanych, niezgodnych z charakterem ogólnym budownictwa, jaki będzie obowiązywał na terenach staromiejskich.

Nie wszystkie tereny Starego Miasta posiadają ten sam walor zabytkowy. Historyczny charakter, względnie współczesne życie gospodarcze będą więc w różnych częściach Starego Miasta rozmaite wywierać piętno. Z tego więc powodu możemy wydzielić z ogólnych terenów staromiejskich części charakterystyczne, mianowicie:

1. Stary Rynek jako część zabytkowo-reprezentacyjną,
2. ulice: Wielka, Żydowska i Szewska – ze względu na przelotność komunikacyjną – jako centrum handlu hurtowego połączonego ze składnicami,

3. Reszta terenów o charakterze mieszkaniowo-handlowo-rzemieślniczym. Na Starym Rynku mamy zgrupowane kilka cenniejszych budynków ze wspaniałym Starym Ratuszem na czele. Ratusz Poznański znany w całej Europie jako perła architektury, musi posiadać odpowiednią dla siebie oprawę. Oprawą tą jest dla niego cały Stary Rynek. Tutaj więc życie gospodarcze powinno się w większym niż gdzie indziej stopniu podporządkować reprezentacyjnemu charakterowi architektury tej części Starego Miasta. Ten reprezentacyjny charakter Starego Rynku pociąga za sobą jednak pewne skutki:

^d1. ^d Ażeby osiągnąć wysoki poziom architektoniczny budynków leżących przy Starym Rynku, musi się – oprócz studiów historycznych każdego poszczególnego obiektu, oprócz historycznego opracowania szczegółów budowlanych – jeszcze zestroić to wszystko z całością.

^d2. ^d Dla przechodniów jednym z najważniejszych elementów ulicy jest wystawa sklepowa. W tak reprezentacyjnym miejscu jak Stary Rynek, musi obowiązywać również wysoki poziom wystaw sklepowych. Pod kierunkiem Izby Przemysłowo-Handlowej przy współdziałaniu przedstawiciela Wydziału Kultury i Sztuki Województwa Poznańskiego odbywać się będzie coś w rodzaju stałego konkursu wystaw sklepowych, w którym obowiązkowo muszą brać udział wszyscy kupcy Starego Rynku.

^d3. ^d Komunikacja łącząca Stary Rynek z resztą miasta ma zostać zmieniona. Zamiast tramwaju, który przez sieć drutów rozpiętych oszpeca każdą ulicę, a przez zgrzyty hamulców powoduje wieczne hałasy, wprowadzony zostanie autobus łączący Stary Rynek z dzielnicami na wschodnim brzegu rzeki (od placu Wolności do św. Jana z przystankami). Krótkie dojscie natomiast do tramwaju na alei Marcinkowskiego lub placu Hoovera²⁸⁸ nie stanowi żadnej przeszkody. Między autobusami i tramwajami obowiązywałyby bilety przesiadkowe. Poza tym obowiązywałyby samochody i dorożki. Wszelkie samochody ciężarowe byłyby ze Starego Rynku całkowicie wykluczone.

Z poprzednich trzech punktów wynikają jednak zastrzeżenia co do rodzaju przedsiębiorstw (branż), mających się usadowić na Starym Rynku. ^d Względy komunikacyjne i transporty wykluczają ^d ze Starego Rynku wszelkie hurtownie, połączone ze składnicami, dostępnymi jedynie ze strony tego reprezentacyjnego placu. Natomiast handel hurtowy, nie połączony ze składami, a więc biura, powinny znaleźć sobie miejsce na I i II piętrze kamienic Starego Rynku. Również nawiązując do historycznych tradycji dawnych kupców poznańskich – pomyślano o tym, aby od strony reprezentacyjnej Placu umieścić biura handlowe, natomiast w tylnych częściach posesji od ulicy Koziej, Kramarskiej, Klasztornej lub Sieroczej, mieć składnice dostępne dla biur przez podwórze – niestety względy komunika-

²⁸⁸ Plac Hoovera – zob. plac Świętokrzyski.

cyjne nie pozwalają na tę inicjatywę. Ze względu na wąskość tych uliczek, postój samochodów ciężarowych byłby dość utrudniony.

Względy estetyczne wystaw sklepowych nie zalecają urządzenia na Starym Rynku detalicznych składów nabiału, kolonialnych, rzeźnickich, jarzyn etc.

Przejdźmy teraz kolejno, jakie rodzaje branż powinny być reprezentowane na Starym Rynku. Koniecznym wydaje się umieszczenie: Salonu Sztuki, Starożytności i Obrazów, Księgarnia nowoczesna i Antykwariat Książek, bławaty, konfekcja, 3 apteki (już istniejące – „Czerwona”, „Pod Białym Lwem” i „Pod Złotym Lwem”), meble, tkaniny, samodiały, porcelana, lampy, perfumerie, dywany, srebro i platery, kwaciarnie.

Z przedsiębiorstw gastronomicznych, oprócz istniejącej Piwnicy Ratuszowej, restauracja i jadalnia (dla ludności przybywającej targ). Co się tyczy targów pożądane są targi nie tylko na kwiaty i owoce. Sprawa targów przemawiałaby za utworzeniem placu wewnątrz zabudowy Starego Rynku: winiarnia (Goldenring²⁸⁹), kawiarnia-cukiernia (dawniej Pfitzner), handel cukierkami E. Wedel²⁹⁰, Goplana²⁹¹, ciastkarnia. W domkach budniczych: pasztecziarnia, cukierki (Śledziński), fotografie zabytków i architektury (albumy widoków Poznania i zbiorów poznańskich), pamiątki, sztuka ludowa, wyroby koszykarskie (dawniej Krause).

Pałace, względnie budynki o charakterze pałacowym powinny otrzymać specjalne przeznaczenie, np.: dla Związków Zrzeszeń Literacko-Artystycznych, dla biur reprezentacyjnych „Imki”, dla Konsulatów, ewentualnie mieszkanie reprezentacyjne dla Prezydenta miasta. Wchodziłyby tu w rachubę: Pałac Działyńskich, Mielżyńskich, nr 44, 95 i 96.

Osobnym zagadnieniem jest umieszczenie na Starym Rynku rzemiosła. Bezwarunkowo rzemiosło w tradycji historycznej jest związane z nim w dużo mniejszym stopniu niż handel. Największą trudnością jest połączone z rzemiosłem zagadnienie higieny pracy. Wsuwa się ono na pierwszy plan. Wiele rzemiosł wymaga dla wykonania swego zawodu specjalnie korzystnych warunków oświetlenia. Złotnik, zegarmistrz tkacz, obuwnik, a nawet zwyczajna krawcowa, szyjąca tak często ciemny materiał czarną nicią, musi mieć miejsce pracy dobrze oświetlone. Ponieważ w starych domach głębokość traktów jest dość znaczna, wymagałyby one większej powierzchni okien. W pomieszczeniach frontowych ściśle określony charakter fasady uniemożliwia powiększenie ich. Można by natomiast po rozpatrzeniu

²⁸⁹ Winiarnia Goldenringa – sklep, winiarnia i hurtownia założone przez rodzinę Goldenringów w 1845 roku, znajdujące się przy Starym Rynku 45. Obecnie mieści się tam Muzeum Instrumentów Muzycznych.

²⁹⁰ Wedel – przedsiębiorstwo powstałe w 1851 roku w Warszawie wytwarzające wyroby czekoladowe i cukiernicze, założone przez Karola Wedla.

²⁹¹ Goplana – zakład przemysłu cukierniczego „Goplana” należał do największych i najpopularniejszych fabryk w Poznaniu. „Goplana” powstała w 1912 roku i początkowo mieściła się na Śródce, a w 1921 roku została przeniesiona na Jeżyce, na ul. św. Wawrzyńca, gdzie działała do 2016 roku.

każdego poszczególnego wypadku dopuszczać indywidualnie powiększenie okien podwórzowych, z tym zastrzeżeniem jednak, że charakter tych okien nie powinien być sprzeczny z ogólnym charakterem budynku. Można by tu się powołać na duże otwory okienne w starych domach holenderskich oraz na stare otwory okienne podwórzowe, sięgające tradycją renesansu w Krakowie. Należy stanowczo stwierdzić, że w nowoczesnym życiu gospodarczym względy społeczne (w tym wypadku higiena pracy) stoją przed innymi. Natomiast bez żadnych zastrzeżeń mogłoby się umieścić handel hurtowy przy ulicach Wielkiej, Żydowskiej i Szewskiej. Ulica Wielka już przed wojną posiadała ten charakter. Skłaniają do tego obecnie względy komunikacyjne, gdyż z tym rodzajem handlu jest większy ruch samochodów ciężarowych. Wszystkie te ulice będą posiadały dogodne połączenie z dzielnicowymi arteriami komunikacyjnymi za pomocą poszerzonych Małych Garbar oraz przez ul. Nadbrzeżną, łączącą w przyszłości Małe Garbary, gdzie handel mógłby osiąść jedynie chwilowo, zostaną jak z tego wynika zlikwidowane.

Naokoło Starego Miasta powstanie niezbyt szeroki pas zielony wykorzystany na promenady i zadrzewienie, których obecnie w tej części miasta właściwie nie ma.

Ostatnim zagadnieniem omawianym – nadzwyczaj ważnym – jest uzdrowotnienie bloków mieszkalnych na terenie całego Starego Miasta. Musi więc tu być stanowczo zaprowadzona wspólnota podwórzowa. Wszystkie podwórza w obrębie bloku muszą tworzyć otwartą całość, obudowaną jedynie od strony ulic. Wszelkie dobudówki, pochodzące w czasie późniejszym, mają być usunięte (rozebrane), podwórze połączone, jeżeli względy zabytkowe nie sprzeciwiają się temu, trakty budowlane spłycone, a środkowa część wolna, dająca ubikacjom, leżącym od strony podwórzowej więcej światła i powietrza, albo wyłożona porządnie płytami chodnikowymi i skanalizowana, albo jeśli wielkość podwórza na to pozwoli, zamieniona na trawnik z paroma drzewami i przejściami chodnikowymi. Każdy blok mieszkalny po komisyjnym zbadaniu go z punktu widzenia historycznego, zdrowotnego i gospodarczego, zostanie ściśle nakreślona tylną linią zabudowy, nieprzekraczalną w żadnym wypadku.

APP, ZMP, 88, s. 69-72.

64

1946 luty 22, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od lutego do końca września 1945 roku

^d Organizacja Wydziału^d

W połowie stycznia 1945 roku ukończono prace przygotowawcze dla przejścia wszystkich agend technicznych Zarządu Miejskiego, prowadzone konspiracyjnie przez dyrektora Ignacego Kaczmarka z kolegami, którzy mieli objąć kierow-

nictwo poszczególnych oddziałów. Podczas okupacji niemieckiej mieściły się miejskie urzędy techniczne, mianowicie: Pomiarów, Planowania, Budownictwa Naziemnego, Wodny, Drogowy, Policji Budowlanej, Kanalizacji oraz Ogrodów i Cmentarzy w gmachu przy ul. Marcinkowskiego 13 oraz ul. Podgórznej 10 i 10a. Przy zabezpieczaniu niektórych akt i sprzętu technicznego zasłużyli się portierzy gmachów Ignacy Tadeuszczyk i Wawrzyniec Słomiński oraz pracownik Kazimierz Ossowski. Podczas działań wojennych zostały wyżej wymienione gmachy zupełnie wypalone, a wszelkie dokumenty, akta i plany zniszczone.

Na podstawie pełnomocnictwa Prezydenta Miasta inż. Feliksa Maciejewskiego przystąpił dyrektor Ignacy Kaczmarek wspólnie z budowniczym miejskim Andrzejem Balcerkiem już w dniu 10 lutego 1945 roku do montowania miejskich agend technicznych w gmachu przy ul. Matejki 48/49, zajęтым na biura Zarządu Miejskiego.

Opracowano plan organizacyjny, na podstawie którego złączono wszystkie istniejące do roku 1939 samodzielne wydziały techniczne w jeden „Wydział Techniczno-Budowlany”, w którym utworzono 10 oddziałów technicznych. W ten sposób ujęto całą działalność techniczno-budowlaną w jednolite ramy organizacyjne, co znacznie przyczyniło się do uproszczenia administracji i sprawnego działania, zwłaszcza w tym pierwszym okresie pracy od podstaw. Plan organizacyjny, który uzyskał aprobatę prezydenta miasta Maciejewskiego, przedstawiał się następująco:

Oddział	Kierownik
Pomiarów	mierniczy przysięgły Ignacy Kaczmarek
Planowania i Rozbudowy Miasta	stanowisko na razie nieobsadzone
Budownictwa Naziemnego	budowniczy Leon Kotecki
Dróg	inż. Ignacy Gensler
Mostów	inż. Lucjan Ballenstaedt ²⁹²
Wodno-Kanalizacyjny	inż. Andrzej Balcerk
Zieleni i Ogrodów Miejskich	technik Tomasz Stryczyński
Nadzoru Budowlanego	budowniczy Stanisław Maniewski
Materiałów i Kontroli Przedsiębiorstw Budowlanych	architekt Stefan Najgrakowski
Administracji	starszy sekretarz miejski Tadeusz Maciejewski

²⁹² Lucjan Ballenstedt (1881-1958) - inżynier, projektant mostów, absolwent Wydziału Inżynierii Lądowej i Wodnej Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej w Charlottenburgu. Autor poznańskich mostów m.in. Bolesława Chrobrego, św. Rocha, Królowej Jadwigi i Uniwersyteckiego. Autor stalowej konstrukcji wieży poznańskiego ratusza oraz brał udział w odbudowie pawilonu przemysłu ciężkiego i hali przemysłu na Międzynarodowych Targach Poznańskich.

W planie organizacyjnym Zarządu Miejskiego Wydział Techniczno-Budowlany otrzymał później numer porządkowy III.

Przy pierwszych pracach organizacyjnych zasłużyli się: dzisiejszy prezydent miasta Szczecina inż. Piotr Zaremba, wszyscy wyżej wymienieni kierownicy Oddziałów oraz następujący pracownicy, budowniczy Waclaw Krysiński, sekretarz miejski s.p.²⁹³ Stefan Podkowski, stenotypistki: Zofia Lemke, Ludomira Śródecka, Helena Łakoma i Irena Woźniak.

Dnia 20 marca 1945 roku po powrocie z wygnania, objął kierownictwo Oddziału Planowania i Rozbudowy Miasta inż. Zbigniew Zieliński.

^dDziałalność Wydziału^d

Pracę w Wydziale rozpoczęto od podstaw, gdyż brak było wszystkiego, przede wszystkim dokumentów, planów i akt, jak również podręczników i przepisów, maszyn i urządzeń biurowych. W najtrudniejszych warunkach, w biurach nieogrzewanych i bez szyb okiennych opracowano pierwsze formularze, przepisy, instrukcje i wykazy, przyjmowano pracowników, organizowano najpilniejsze prace i załatwiano licznie zgłaszających się interesantów. Pod koniec lutego 1945 roku przeniesiono biura Wydziału do obszerniejszych lokali w gmachu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przy ul. Dąbrowskiego 12, który również był bez szyb okiennych i wymagał poważnego remontu. Pracowano tutaj dalsze dwa miesiące w bardzo trudnych warunkach. W pierwszych tygodniach odbywały się codziennie wspólne konferencje wszystkich kierowników oddziałów, aby oszczędzić na czasie i pracach pisemnych.

Ten pierwszy, trzymiesięczny okres ofiarnej pracy wszystkich pracowników Wydziału, bez zapewnienia dostatecznej aprowizacji i bez wypłaty wynagrodzenia, pozostanie w historii miasta- chlubną kartą urzędnika miejskiego.

Później zaczęli wracać współpracownicy z wygnania i sztab urzędniczy się powiększał, a praca przybierała normalniejszy tok. Wyposażenie w urządzenie biurowe i sprzęt techniczny wzrastało również. W pierwszych dniach kwietnia ukończono montaż urządzeń światłokopijnych, co jest zasługą Piotra Pawlewskiego. W miesiącach kwietniu i maju wykonano 1600 m² odbitek, a do końca września 5040 m².

Skład osobowy współpracowników ulegał częstym zmianom. Niskie uposażenie powodowało odpływ sił – szczególnie technicznych – do wolnych zawodów oraz przedsiębiorstw budowlanych i przemysłowych. Grupy operacyjne (techniczne) na Śląsk Dolny i Pomorze Zachodnie, korzystające z wydatnej pomocy Wydziału, przed wyruszeniem na swoje tereny zabierały nam również część personelu.

Działalność Wydziału Techniczno-Budowlanego była ściśle związana z odbudową miasta. Wobec ogromu zniszczenia były i zadania rozliczne. Władze wojskowe rosyjskie i polskie, urzędy i instytucje państwowe, i miejskie oraz cała

²⁹³ [Skrót niezrozumiały]

prawie ludność miasta żądała pomocy technicznej. Tymczasem środki techniczne i finansowe Wydziału były bardzo małe. Pierwsze prace przy oczyszczeniu głównych szlaków komunikacyjnych z gruzów i najgroźniejszych ruin dokonano w lutym i marcu 1945 roku przy pomocy społeczeństwa poznańskiego.

Do najpilniejszych prac należało uporządkowanie ramp wyładunkowych, dojazdów i gmachów przeznaczonych na szpitale dla rannych oraz częściowy remont zakładu położniczego przy ul. Polnej. Dla zapewnienia miastu odpowiednich warunków zdrowotnych przeprowadzono ekshumacje zwłok obywateli, poległych i zmarłych podczas działań wojennych, a pochowanych prowizorycznie na placach, podwórzach i ulicach miasta. Brak trumien, środków dezynfekcyjnych i transportowych utrudniał pracę, której dokonani dyplomowani Ogrodnik Lisiak i wszyscy pracownicy działu cmentarzy.

Ponieważ w pierwszych miesiącach pracy nie było jeszcze organu stanowiącego, a czynności Wydziału obejmowały stopniowo coraz szerszy zakres działania, powołał prezydent miasta na wniosek Wydziału „Tymczasową Komisję Techniczną” jako opiniodawczy organ społeczny. W skład Komisji weszli przedstawiciele ugrupowań politycznych, związków zawodowych i stowarzyszeń technicznych. Po ukonstytuowaniu się Miejskiej Rady Narodowej i Kolegialnego Zarządu Miejskiego, rozwiązano dnia 11 czerwca 1945 roku Tymczasową Komisję Techniczną, przekazując jej czynności Komisji Techniczno-Budowlanej Miejskiej Rady Narodowej.

Przy Wydziale III działa również Komitet Rozbudowy Miasta. Poza tym czynny jest Społeczny Komitet Odbudowy Miasta, którego zadaniem jest propaganda odbudowy Poznania i gromadzenie środków finansowych.

Działalność była utrudniona przez brak kredytów na odbudowę miasta, których ogólny koszt obliczony został na 470 000 000 zł według cen w roku 1939. Plan odbudowy, rozłożony na 10 lat, przewidywał wydatki miesięczne w kwocie 100 000 000 zł. według cen obecnych. Subwencje, przyznane miastu przez Ministerstwo Odbudowy, którymi dysponował następnie Wydział III, były znacznie niższe i osiągały w ostatnich miesiącach 1/10 część tej kwoty. Pierwszą subwencję w kwocie 2 100 000 zł przekazał Urząd Wojewódzki w dniu 2 maja 1945 roku.

Do dnia 30 września 1945 roku otrzymało miasto następujące subwencje na:

a) odbudowę	38 540 000 zł
b) usuwanie gruzów	2 100 000 zł
c) drogi i mosty	1 980 000 zł
d) ochrona zabytków	^d 1 064 500 zł ^d
czyli razem	^d 43 684 500 zł ^d

Wydatki na wszystkie roboty, wykonane przez Wydział III do 30 września 1945 roku obejmują kwotę ^d 56 283 486 zł.^d

W stosunku do ogromu zadań były to środki zbyt małe.

W [dniu] 1 czerwca 1945 roku został trzecim Wiceprezydentem, miasta architekt Cieśliński, który odtąd przejmuje cały ciężar wyjednania subwencji i kontyngentów materiałów budowlanych. Po czterech miesiącach starań zdołał przekonać Ministerstwo resortowe, że dla odbudowy Poznania należy utworzyć osobny urząd, niezależny od Zarządu Miejskiego i Urzędu Wojewódzkiego, mianowicie „Poznańską Dyрекcję Odbudowy”. W październiku 1945 roku otrzymuje wiceprezydent Cieśliński nominację na dyrektora tej nowej placówki.

Z dniem 1 października 1945 roku Wydział Techniczno-Budowlany ograniczy się do swych resortowych czynności. Obsada osobowa na stanowiskach kierowniczych przy końcu września była następująca:

Dyrektor Wydziału – mierniczy przysięgły Ignacy Kaczmarek
Zastępca dyrektora – inż. Zbigniew Zieliński

Oddział	Kierownik
Pomiarów	mierniczy przysięgły Ignacy Kaczmarek
Planowania i Rozbudowy Miasta	inż. Zbigniew Zieliński
Budownictwa Nziemnego	inż. Bronisław Śmigaj
Dróg	budowniczy Ignacy Gensler
Mostów	inż. Lucjan Ballenstaedt
Wodno-Kanalizacyjny	budowniczy Andrzej Balcerek
Zieleni i Ogrodów Miejskich	technik Tomasz Stryczyński
Nadzoru Budowlanego	inż. Jan Skotarek
Materiałów i Kontroli Przedsiębiorstw Budowlanych	technik Stefan Łakomy starszy sekretarz miejski Tadeusz Maciejewski
Administracji	Maciejewski

^d Działalność poszczególnych Oddziałów^d

^d Oddział Pomiarów:^d

stracili prawie cały dorobek dwudziestoletni w planach i dokumentach, który był dumą Poznania. Oddział, podzielony na 5 działów i 18 referentów zatrudnia obecnie: 5 mierniczych przysięgłych, 3 mierniczych, 3 starszych sekretarzy mierniczych, 9 sekretarzy mierniczych, 5 techników mierniczych, 4 kreślarzy, 2 grafików, 5 praktykantów i 4 urzędników administracyjnych, czyli ogółem 40 urzędników oraz 18 pracowników fizycznych.

Po skompletowaniu personelu przystąpiono do poszukiwań za odbitkami miejskich planów i dokumentów, które dały pewne wyniki. Przygotowano do druku plan poglądowy miasta w podziałce 1:20 000 i 1:30 000, katalog reperów niwe-

lacyjnych i polski wykaz ulic. Wymienione prace wykonano na dwie zmiany, aby przyspieszyć termin ich ukończenia. Dla ubezpieczenia 61 nowych punktów trygonometrycznych i 171 punktów poligonowych wykonano ich opis topograficzny. Zabezpieczono również 11 punktów trygonometrycznych na wieżach kościelnych. Dla odbudowy mostów wykonano profile, niwelacje i plany dla cmentarzy dzielnicowych w Gołęczynie i Junikowie oraz dla kilkunastu ulic. Wytyczono znaki heksametrowe na drogach państwowych i wojewódzkich oraz zniwelowano część sieci kanalizacyjnej śródmieścia.

Wydatki na zakup instrumentów i urządzeń biurowych, na materiały kreślarskie i światłokopie wynosiły:

a) w okresie do 31 maja	63 608 zł
b) od 1 czerwca do 30 września 1945 roku	^d 179 062 zł ^d
razem	^d 242 670 zł ^d

^d Odział Planowania i Rozbudowy Miasta^d

napotykał w swych początkach na pewne trudności z powodu braku wykwalifikowanych sił technicznych. Odział składa się z 5 działów i 16 referatów.

Po skompletowaniu personelu i zabezpieczeniu pozostałych planów, rysunków i publikacji przystąpiono do stwierdzenia szkód wojennych. Prace te trwały 3 miesiące, a wynik badań wkreślono w plany w podziałce 1:2000 podają poniższe zestawienia:

% zniszczenia	ilość budynków				razem:
	mieszkania- wych	gospodar- czych	przemysł- wo-handlo- wych	użyteczności publicznej	
do 1%	1 515	145	41	28	1 729
do 5%	1 063	116	71	45	1 295
do 35%	706	116	66	67	955
do 50%	284	48	16	30	378
do 75%	279	15	20	20	334
do 100%	890	137	58	56	1 141
Razem:	4 737	577	272	246	5 832

Zestawienie kosztów strat:

% zniszczenia	budynki rodzaj	ilość	kubatura budowlana	koszt strat w tysiącach	Razem koszt strat w tysiącach
do 1 %	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	1 701	3 912 100	1 369	1 761
	użyteczności publicznej	28	560 000	392	
do 5%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	1 250	2 875 000	5 031	8 181
	użyteczności publicznej	45	900 000	3 150	
do 25%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	887	2 040 100	17 851	41 301
	użyteczności publicznej	67	1 340 000	23 450	
do 50%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	348	800 400	14 007	35 007
	użyteczności publicznej	30	600 000	21 000	
do 75%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	315	724 500	19 018	40 018
	użyteczności publicznej	20	400 000	21 000	
do 100%	mieszkaniowe, gospodarcze i przemysłowo- handlowe	1 088	2 502 400	87 584	165 984
	użyteczności publicznej	56	1 120 000	78 400	
Razem:					292 252

W dziale finansowania budownictwa mieszkaniowego załatwiono 190 wniosków o pożyczkę z Banku Gospodarstwa Krajowego na sumę 26 035 000 złotych.

Zmontowana w końcu lutego pracownia fotograficzna pod kierownictwem R.S. Ulatowskiego wykonała 1 557 zdjęć i dostarczyła 3 300 fotografii. Zebrane materiały przedstawiają wartość ca 40 000 zł według cen z roku 1939.

Pracownia urbanistyczna opracowała program ogólny jako podstawę do planu zabudowania; studium komunikacji w podziałce 1:20 000, wstępne prace do regulacji śródmieścia, szkicowy projekt portu rzecznoego, plan zieleni, plan zabudowania śródmieścia, plan geologiczny i plan zabytków miasta. Opracowano warunki konkursu na pomnik bohaterów a po rozstrzygnięciu konkursu wypracowano szczegółowy plan wykonawczy.

Zabezpieczono w miarę uzyskanych środków ratusz i inne budynki zabytkowe. Dział kształtowania ogłosił konkurs na meble domowe i czuwał nad odniedmieniem miasta.

Oddział zatrudnia obecnie: 2 inżynierów-urbanistów, 5 architektów, 5 techników, 2 kreślarzy, 4 fotografów, i laborantkę, 4 urzędników administracyjnych oraz 3 pracowników fizycznych.

^dOddział Budownictwa Naziemnego^d

zorganizował bez większych trudności budowniczy miejski Leon Kotecki. Podzielono go na 4 działy i 18 referatów. Największy ciężar odbudowy spoczywał na tym Oddziale. Obsada osobowa powiększała się stopniowo, lecz odczuwano brak wykwalifikowanych sił (budowniczych) z dłuższą praktyką. Rozpoczęto prace nad usuwaniem szkód wojennych w kilku szpitalach i szkołach przy pomocy organizujących się firm budowlanych. Wykonano remont lokali i zakładów, koniecznych dla aprowizacji ludności, jak piekarnie, wędliniarnie itp., a następnie budynków mieszkalnych. Na skutek przeprowadzonych prac remontowych w okresie do 30 września oddano do użytku 1501 izb, 85 lokali handlowych i naprawiono 327 dachów. Przy robotach tych zatrudnionych było do 3000 robotników. Podział wykonanych prac na rodzaje budynków podaje drugostronne zestawienie:

Rodzaj budynku	uzyskano izb	uzyskano lokali handlowych	naprawiono dachów
budynki użyteczności publicznej	474	-	84
gmachy publiczne	103	3	18
budynki mieszkalne	924	82	225
Razem:	1501	85	327

W czasie działań wojennych ucierpiały specjalne szpitale i szkoły. Te obiekty remontuje się wpierw, przy czym ukończono remont w 20 na ogólną ilość 54 będących w remoncie. Naprawiono również 349 budynków mieszkalnych. W maju zorganizował Oddział 2 kolumny rozbiórkowe z drabinami, które usuwały w 163 budynkach elementy budowlane, zagrażające bezpieczeństwu publicznemu. Do poziomu parteru rozebrano 13 budynków.

W okresie do końca września wykonano roboty na ogólną sumę ^d zł 42 413 074,96^d według poniższego zestawienia:

	Rozbórka domów	Uruchomienie instytucji użyteczności publicznej	Remont gmachów publicznych	Zabezpieczenie wartościowych obiektów	Zabezpieczenie domów mieszkalnych	Ogółem zł:
do 31 maja	350343,73	1171988,17	366083,31	27730,56	936814,39	2852 969,16
czerwiec	872493,79	2102040,46	801544,56	75500,00	1573628,80	5425 207,61
lipiec	643692,36	3892645,17	946042,50	354942,05	4077551,42	9914 873,50
sierpień	585805,87	6939705,82	1742675,22	430885,42	3986970,74	13686 043,07
wrzesień	458474,23	5593470,57	1130499,19	155045,60	3196501,03	10533990,62
					Razem	42413074, 96

Przemęczony pracą nadmierną ustąpił z zajmowanego stanowiska z dniem 1 lipca 1945 roku kierownik tego Oddziału Leon Kotecki i został zastąpiony przez inż. Bronisława Śmigaja. Obecnie zatrudnia Oddział 4 architektów, 2 starszych budowniczych, 9 budowniczych, 19 techników, 12 majstrów, 2 monterów, 5 kreślarzy i 17 urzędników administracyjnych oraz 10 pracowników fizycznych.

Wobec ogromnego zniszczenia miasta (55%) prace remontowe wykonane przez Oddział Budownictwa Naziemnego są jeszcze bardzo skromne, jednak uwzględniając fakt, że dysponowano kredytami w wysokości zaledwie 10% sum potrzebnych na określony okres odbudowy, zrobiono względnie dużo. Każdy obywatel, który zwiedził w ostatnich tygodniach inne miasta polskie, wraca do „swego” Poznania z uczuciem, że jednak tu się dużo robi.

^d Oddział Dróg^d

zorganizowany już 12 lutego podzielony został później na 4 działy i 13 referatów. Obecnie zatrudnia Oddział 19 urzędników technicznych i 5 urzędników administracyjnych. Na pracę Oddziału wpłynęło dodatkowo, że zespoły drogomistrzów zdołano zestawić już w połowie lutego. Jeszcze w czasie działań wojennych rozpoczęto naprawę ulic. W okresie do końca maja naprawiono 9800 m², a do końca 48 050 m² nawierzchni ulic.

Najpilniejszą sprawą było usunięcie tablic z niemiecką nazwą ulic i placów. Ogółem wykonano i zawieszono 8 050 tablic emaliowanych i malowanych.

Przy oczyszczaniu ulic odwieziono 61 051 m³ gruzów na odległość 2-3 km kosztem 6 007 977 zł.

^dOddział Mostów^d

podjął swoją działalność dnia 17 lutego 1945 roku. Na skutek działań wojennych zniszczone zostały w obrębie miasta następujące mosty na Warcie: św. Rocha, do Gazowni, Chwaliszewski i Bolesława Chrobrego; uszkodzony został most Cybiński oraz wiadukty drogowe jak: Dworcowy, Uniwersytecki, Teatralny i wiele innych mniejszych mostków i wiaduktów.

W miarę możliwości zabezpieczono resztki materiałów i sprzętu na składnicy Oddziału przy moście św. Rocha, która była zajęta przez wojska radzieckie. Po zwolnieniu jej wykonano konieczne naprawy ogrodzenia i budynków na terenie składnicy.

W celu umożliwienia mieszkańcom Śródky i Głównej przejścia do śródmieścia wykonano prowizoryczną kładkę na zniszczonym prześle mostu Bolesława Chrobrego oraz uzupełniono dylinę i poręcze mostu Cybińskiego. Równocześnie przystąpiono do opracowania projektu tymczasowego mostu drewnianego na Warcie z wylotu ul. Woźnej na Chwaliszewo, w miejsce zniszczonego mostu Chwaliszewskiego. Opracowano również podkładki dla prowizorycznej odbudowy w konstrukcji drewnianej zniszczonego prześla mostu Bolesława Chrobrego. Na podstawie wykonanych pomiarów na miejscu opracowano następujące podkładki:

1) projekt podparcia mostu boczniczy do Nowej Elektrowni dla Zakładów Siły, Światła i Wody,

2) projekt rekonstrukcji wiaduktu drewnianego Żwirowni Miejskiej przy ul. Odyńskiej dla Oddziału Budownictwa Wodnego,

3) projekt i obliczenie statyczne mostu w konstrukcji stalowej dla Gazowni Miejskiej.

W celu dalszego usprawnienia komunikacji wykonano odbudowę Mostu Uniwersyteckiego w konstrukcji drewnianej na dźwigarach żelaznych, którą ukończono łącznie z ułożeniem szyn tramwajowych w drugiej połowie lipca. Drogą przetargu zlecono firmie Trawczyński budowę mostu drewnianego z ul. Woźnej na Chwaliszewo, zaś firmie Holzmann prowizoryczną odbudowę mostu Bolesława Chrobrego oraz naprawę uszkodzonej konstrukcji mostu Cybińskiego. W własnym zakresie wykonano konieczne naprawy przy moście św. Rocha.

Oddział Mostów zatrudnia: 2 inżynierów, 2 techników, 3 kreślarzy, 1 pomocnika technicznego, 4 urzędników administracyjnych, czyli razem 12 urzędników oraz 39 pracowników fizycznych.

Do dnia 30 września 1945 r. wydatkowano ogółem 1 800 000 zł. Tytułem subwencji na odbudowę mostów otrzymano w tym czasie 1 200 000 zł.

^dOddział Budownictwa Wodnego^d

podjął działalność w dniu 12 lutego 1945 roku. W pierwszym okresie obejmował Oddział również kanalizację miejską, która z dniem 10 marca przydzielona została do Zakładów Siły, Światła i Wody. W związku z tym oddano Zakładom 12 pracowników umysłowych i 55 pracowników fizycznych. W tym pierwszym okresie przeprowadzono:

a) najkonieczniejsze naprawy uszkodzonych podczas działań wojennych urządzeń kanalizacyjnych,

b) zabezpieczenia taboru i narzędzi do czyszczenia i naprawy kanałów,

c) zabezpieczenie materiałów budowlanych i urządzeń maszynowych na terenie budowy nowej oczyszczalni ścieków w Szelażu.

Po wydzieleniu agend kanalizacji nastąpiła reorganizacja Oddziału, który podzielono na 4 działy. Do Oddziału należy również Żwirownia i Betoniarnia Miejska przy ul. Gdyńskiej oraz składnica wyrobów betonowych dawniejszej Betoniarni Miejskiej w Szelażu. W Żwirowni i Betoniarni Miejskiej wykonano najkonieczniejsze naprawy w budynkach i urządzeniach technicznych. i podjęto z końcem maja produkcję w Betoniarni w ograniczonych rozmiarach. Do końca września wyprodukowała Betoniarnia okrągłe 21 000 sztuk różnych wyrobów betonowych, jak krawężników, kamieni granicznych i numerowych, dachówki falcowej i inne. Żwirownia dostarczyła okrągłe 1 000 m³ żwiru dla celów odbudowy miasta. W zakresie odbudowy wykonano: zasypianie zbiornika wody na placu Wielkopolskim oraz naprawę uszkodzonych basenów i skoczni w kąpielisku na Sołacz, łącznie z ustawieniem baraków dla szatni. Poza tym przystąpiono do odbudowy zniszczonego drewnianego mostu przeładunkowego nad bocznicą kolejową Żwirowni Miejskiej.

Wydatki rzeczowe Oddziału wynosiły:

a) w okresie do 31 maja	–	54 736 zł
b) od 1 czerwca do 30 września	–	^d 374 408 zł ^d
razem:		^d 429 144 zł ^d

Oddział zatrudnia obecnie: 10 urzędników technicznych, 5 urzędników administracyjnych oraz 120 pracowników fizycznych.

^dOddział Zieleni i Ogrodów Miejskich^d

zorganizował obywatel Tomasz Stryczyński przy Urzędzie Wojewódzkim. Kilka dni przed utworzeniem tymczasowego Zarządu Miejskiego, przenosząc następnie biura do gmachu przy ul. Matejki 48/49. Pracę rozpoczęto w bardzo trudnych warunkach. z uwagi na rozległe tereny. Niektórzy pracownicy Oddziału, jak palacze Palmiarni, kierownik i palacz zakładu hodowlanego przy ul. Palacza trwali na swoich posterunkach pod czas działań wojennych, chroniąc obiekty ta przed zniszczeniem.

Najpilniejszym zadaniem Oddziału było zabezpieczenie wszystkich terenów jak parki miejskie, cmentarze, ogrody działkowe i lasy i znajdujące się w nich

budynki mieszkalne i gospodarcze wraz z urządzeniami oraz żywym inwentarzem. Zorganizowano straż w celu ochrony tych obiektów.

Oddział dzieli się na następujące działy: Planowania, Ogrodów działkowych, Cmentarzy, Lasów i Zalesień oraz Plantacji, których działalność przedstawia się następująco:

Dział Planowania uzgodnił z Oddziałem Planowania i Rozbudowy Miasta program nowych robót oraz przystąpił do wykonania pomiarów i planów dla tych obiektów.

Dział Ogrodów działkowych zebrał plany i spisy członków ocalałych ogrodów, opracował projekt umowy dzierżawionej oraz regulamin porządkowy dla dzierżawców działek. Akcje przydzielenia ogrodów działkowych przejął Komitet Polskiej Partii Robotniczej

Dział Cmentarzy rozpoczął swą działalność od przeprowadzenia ekshumacji zwłok, poległych podczas działań wojennych. Chowanie zmarłych odbywa się aż do odwołania na cmentarzach w Górczynie, Gołęczynie, Naramowicach, Starołęce, na Jeżycach, Wildzie, Winiarach i na cmentarzu regionalnym w Główniej. Na terenie cmentarza w Główniej uporządkowano i uruchomiono ogrodnictwo cmentarza i przystąpiono do usuwania szkód wojennych. Opracowano formularze ogłoszeń, kartoteki i księgi cmentarne oraz taryfy opłat za czynności Działu Cmentarzy.

Dział Lasów nawiązał kontakt z Sekcją Leśną Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego, w celu racjonalnego zaprojektowania zalesień i odpowiedniej gospodarki biologicznej. Przystąpiono do usuwania szkód wojennych, oczyszczono i uporządkowano stawy i kanały, naprawiono budynki mieszkalne i gospodarcze. Zorano i obsiano wolne tereny między obszarami zalesionymi.

Dział Plantacji rozpoczął pracę od usuwania szkód wojennych, które w parkach, ogrodach i zadrzewieniach ulicznych były dość znaczne. Uporządkowano przede wszystkim Park Wilsona oraz Park w Sołaczu, usuwając zniszczone drzewa i krzewy i zasypując rowy strzeleckie. Zniszczone trawniki przekopano i obsiano nasieniem trawy a kwietniki obsadzono kwiatami. Przejęto w celu uporządkowania wszystkie niemieckie cmentarze ewangeliczne. Oczyszczono znajdujące się w parkach i plantacjach ochrony Obrony Przeciwlotniczej przy pomocy niemieckich sił roboczych.

Oddział Zieleni i Ogrodów Miejskich objął również zakład hodowlany przy ul. Palacza i Szkółkę Drzew przy ul. Dąbrowskiego, w których na ogół nie było większych szkód. Prace w tych zakładach nastawiono na produkcję warzyw z uwagi na istniejące trudności aprowizacyjne miasta.

Palmiarnia w Parku Wilsona ucierpiała znacznie, większa część szyb uległa zniszczeniu, przewody centralnego ogrzewania zostały uszkodzone, a rośliny wskutek mrozów uległy częściowo zniszczeniu. Uporządkowano szklarnię i naprawiono częściowo powstałe szkody. Przegrupowano pozostałe rośliny i zabiegano o uzupełnienie ich nowymi.

Ogród Zoologiczny przejęto w bardzo zniszczonym stanie. Dzięki energii Dyrektora Zoologu i jego współpracowników naprawiono w krótkim czasie ogrodzenia i klatki zwierzęce, rozlokowano zwierzęta fachowo i podano polskie nazwy. Oczyszczono i uporządkowano cały ogród i naprawiono muszlę koncertową. Z dniem 1 kwietnia 1945 roku oddano Ogród Zoologiczny do użytku zwiedzającej publiczności.

Przeciętny stan pracowników Oddziału był następujący:

w lutym 1945	180	pracowników	fizycznych
	30	pracowników	umysłowych
w marcu 1945	710	pracowników	fizycznych
	50	pracowników	umysłowych
w wrześniu 1945	1050	pracowników	fizycznych
	70	pracowników	umysłowych.

Z dniem 1 września 1945 roku przeniesione zostały biura Oddziału do budynku prywatnego przy ul. Grunwaldzkiej 17.

^dOddział Nadzoru Budowlanego^d

rozpoczął pracę organizacyjną dnia 12 lutego 1945 roku. Kierownikiem Oddziału został długoletni komisarz nadzoru budowlanego budowniczy Stanisław Maniewski.

Podział czynności Oddziału ustalono w dniu 28 lutego.

Na wniosek Oddziału ogłoszone zostało obwieszczenie Prezydenta Miasta w przedmiocie zgłoszenia szkód wojennych przez właścicieli względnie administratorów nieruchomości, na skutek którego wpłynęło do końca maja 2614 wniosków o zbadanie szkód wojennych a ponadto 28 spraw dotyczących nadzoru oraz 204 spraw ogóln-administracyjnych.

W drugiej połowie lutego rozpoczęto nalepianie plakatów ostrzegawczych na zagrożonych obiektach. W kwietniu ogłoszono w prasie komunikat w sprawie napisów reklamowych, firmowych itp. W maju i sierpniu ogłoszono ostrzeżenia w sprawie zajmowania lokali w budynkach wypalonych i chodzenia po ruinach zburzonych lub wypalonych budynków.

Od 1 czerwca wysłano 158 zarządzeń do właścicieli względnie administratorów domów w przedmiocie rozbiórki budynków, grożących zawaleniem względnie usunięcia różnych elementów budowlanych, zagrażających bezpieczeństwu publicznemu.

Dnia 15 września 1945 roku objął kierownictwo Oddziału inż. Jan Skotarek. Budowniczy Stanisław Maniewski pełni od 16 września czynności kierownika działu szkód wojennych. Obsada personalna Oddziału wynosi obecnie 18 urzędników technicznych i 12 urzędników administracyjnych.

^dOddział Centrali Materiałów i Przedsiębiorstw Budowlanych^d

utworzony został dnia 10 lutego 1945 roku w celu zabezpieczenia przed grabieżą składnic i przedsiębiorstw budowlanych na terenie miasta Poznania oraz w celu racjonalnego rozdziału materiałów budowlanych. Oddział ten współpracując z Pełnomocnikiem Rządu, mianował tymczasowych zarządców poniemieckich przedsiębiorstw i składnic, zobowiązując ich do natychmiastowego przeprowadzenia dokładnej inwentury i oddania posiadanych zapasów do dyspozycji Zarządu Miejskiego.

W celu zapobieżenia nadużyciom i spekulacji przeprowadzono lotne kontrole i wywiady o stanie składnic. Dużym utrudnieniem w pracy było zajmowanie składnic i samowolna sprzedaż materiałów przez pojedyncze jednostki wojska radzieckiego. W okresie od 1 czerwca do końca września Oddział zajmował się również zakupem materiałów budowlanych wobec wyczerpania się zapasów w składnicach.

Oddział zajmował się również przydzielaniem materiałów potrzebnych na remont szpitali, urzędów, szkół i kościołów, a w miarę możliwości także prywatnych domów mieszkalnych. Przydział ten zależny był od decyzji Oddziału Budownictwa Naziemnego.

Przydział najważniejszych materiałów budowlanych podaje poniższe zestawienie:

Material	Przydział ze składnic	Przydział spoza składnic
Cegła zwykła	65 500 sztuk	50 000 sztuk
Cegła tonówka	11 000 sztuk	10 000 sztuk
Cegła szamotowa	2 500 sztuk	26 000 sztuk
Cegła stropowa	22 250 sztuk	52 000 sztuk
płyty ściennie	18 300 sztuk	22 000 sztuk
wapno	150 000 kg	250 000 kg
wapno gaszone	73 000 litrów	17 000 litrów
cement	80 000 kg	150 000 kg
gips	5 000 kg	7 500 kg
trzcina	3 500 m ²	5 000 m ²
papa dachowa	27 000 m ²	15 000 m ²
lepik	11 500 kg	14 000 kg
smoła	14 000 kg	31 000 kg
dachówka	176 000 sztuk	54 000 sztuk
blacha cynkowa	1 800 m ²	1 600 m ²

gwoździe	2 700 kg	4 600 kg
szkło	2 000 m ²	850 m ²
dykta	2 200 m ²	500 m ²
drzewo	655 m ³	1 276 m ³
ogólnej wartości	3 820 000 zł	4 605 000 zł

W okresie sprawozdawczym Oddział zakupił materiałów budowlanych na łączną kwotę 11 976 000 zł, z których jednak tylko część dostarczono.

^d Zakończenie^d

Sprawozdanie niniejsze wykazuje, że w tym pierwszym okresie działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego osiągnięto dość poważne rezultaty, mimo rozlicznych trudności i braków, które zaznaczały się w każdej dziedzinie. Pracownicy Wydziału pracowali na swoich stanowiskach chętnie i wydajnie, choć wynagrodzenie ich i aprowizacja były niedostateczne. Działalność Wydziału od 1 października 1945 roku zilustruje następne sprawozdanie.

APP, ZMP, 42, s. 19-32.

65

1946 luty 23, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy do Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie przydziału kredytów na I kwartał 1946 roku

Ministerstwo Odbudowy zawiadamia, że z Działu III § 52 zostały przydzielona na I kwartał bieżącego roku następujące kredyty:

1. dla ^d Ministerstwa Sprawiedliwości^d
na remont Sądu Grodzkiego w Poznaniu zł 450 000
 2. dla ^d Ministerstwa Informacji i Propagandy^d
na przebudowę i remont budynku na garaż Urzędu
Wojewódzkiego Informacji i Propagandy w Poznaniu zł 64 0000
 3. dla ^d Ministerstwa Kultury i Sztuki^d
na remont gmachu Państwowych
Szkół Muzycznych w Poznaniu zł 500 000
 4. dla ^d Ministerstwa Skarbu^d
na odbudowę gmachu Izby
Skarbowej w Poznaniu ^d zł 760 000^d
- Razem: zł 1 774 000

Z powyższej kwoty przekazano w lutym		
1) na rachunek	Ministerstwa Sprawiedliwości	zł 225 000
2) " "	Ministerstwa Informacji i Propagandy	zł 32 000
3) " "	Ministerstwa Kultury i Sztuki	zł 500 000
4) " "	Ministerstwa Skarbu	^d <u>zł 760 000</u> ^d
		^d <u>zł 1 517 000</u> ^d

Pozostała suma w wysokości 257 000 zł zostanie przekazana z chwilą uruchomienia kredytów na marzec bieżącego roku.

APP, PDO, 2, s. 40.

66

1946 marzec 1, Poznań – Uwagi Dyrektora Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu do planu gospodarczego Starego Miasta

Do „Planu gospodarczego dla Starego Miasta” pozwalam sobie na [zy]czenie zgłosić następujące uwagi:

Przy planowaniu odbudowy miasta należy brać jak najbardziej pod uwagę polską rzeczywistość, która wyraża się w jednym słowie „Bieda” i to bieda zafiksowana na dłuższy okres czasu. Wszystkie zatem plany, które nie mają szans realizacji w najbliższym, powiedzmy, dziesięć lat należy uznać za niezyciowe i nierealne. Do tych np. planów zaliczam projekt zburzenia lewej strony św. Marcina licząc od Wjazdowej. Na to sobie nigdy nie będziemy mogli pozwolić, skoro ta lewa strona w dużej części się odbuduje.

Jeżeli chodzi o Stary Rynek, to nie ulega wątpliwości, że z punktu widzenia architektonicznego odbudowa domów w starym stylu byłaby rzeczą piękną, ale niepraktyczną. Na argument, że stary ratusz wymaga odpowiedniej oprawy można by zauważyć, że Biblioteka Raczyńskich (zresztą prawie wierna kopia jednego z gmachów w Paryżu) również wymagałaby zupełnie innego sąsiedztwa, jednak to, które było, specjalnie nas nie raziło choćby dlatego, żeśmy się do niego przyzwyczaili.

Życie gospodarcze miasta Poznania niewątpliwie wypowie się z całą stanowczością za utrzymaniem charakteru handlowego Starego Rynku, chodzi tylko o to, w jakiej formie ma to nastąpić. Odbudowa domów w starym stylu niewątpliwie obniżyłaby ich wartość użytkową z punktu widzenia handlowego, dlatego gdyby projekt starych fasad miał być utrzymany uważam, że należałoby ograniczyć się tylko do fasad, a wewnątrz zbudować całkiem nowoczesnie, do czego potrzeba też dużych okien, które zresztą jak w samym „Planie” się wzmiankuje, są również i w starych budynkach. Zgadzam się w zupełności z zastrzeżeniem, żeby ze Starego Rynku wykluczyć tego

rodzaju zakłady przemysłowe jak fabryki, warsztaty obróbki metali, jak również kina i teatry oraz takie, które mogłyby powodować hałas i zanieczyszczać powietrze. Nie wdaje mi się jednak szczęśliwy plan łamanej komunikacji tramwajowo-autobusowej. Zgadza się z celowością pomijania przez tramwaj Starego Rynku, zauważam jednakże, że tramwaj ten mógłby okrężną drogą przechodzić na drugą stronę Warty.

Mam wątpliwość co do celowości zlikwidowania Wielkich Garbar. Jeżeli chodzi o sąsiednie ulice wychodzące na Stary Rynek to zdaje mi się, że one nie miały na tyle zabytkowego charakteru, ażeby tymi względem krępować się w ich planowaniu. Podzielałam pogląd, że nadają się bardzo dobrze na hurtownię wszelkiego rodzaju i zgadzam się z tym, że wyżej wypowiedziane zastrzeżenia co do unikania zbytniego hałasu i zanieczyszczenia powietrza odnoszą się również i do tych ulic.

Ograniczając się do tych uwag podkreślam raz jeszcze konieczność liczenia się z celowością gospodarczą, w szczególności z możliwościami realizacji wzwanych projektów.

Projektowane konferencja ustali stanowisko kół gospodarczych do „Planu gospodarczego dla Starego Miasta”.

APP, ZMP, 88, s. 76-77.

67

1946 marzec 1, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od 1 października do 31 grudnia 1945 roku

Z dniem 30 września 1945 r. zamknął Wydział Techniczno-Budowlany pierwszy okres swej działalności, obejmujący przede wszystkim prace związane z organizacją poszczególnych działów technicznych, zabezpieczeniem wszelkich ocalałych z pożogi wojennej dokumentów, planów i akt oraz przejściem i uporządkowaniem wszelkich placówek należących do Wydziału. Równocześnie z pracami organizacyjnymi przystąpiono do usuwania szkód wojennych i do odbudowy miasta. Wyniki tych prac podane zostały w sprawozdaniu z działalności wydziału za czas od lutego do końca września 1945 roku.

Po utworzeniu Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy nie dysponował już Wydział Techniczno-Budowlany bezpośrednio subwencjami z Ministerstwa Odbudowy. W czasie od 1 października do 31 grudnia 1945 roku wpłynęły do Wydziału jedynie następujące dotacje:

1) na drogi i mosty	zł 560 000
2) na rekonstrukcje zniszczonych planów	^d zł 100 000
razem	^d zł 600 000

Wydatki na wszystkie roboty, wykonane przez Wydział III, w czasie od 1 października do 31 grudnia 1945 roku obejmują kwotę zł 5 213 475 z których przypada na:

a) rekonstrukcje zniszczonych planów	zł 96 400
b) prace Oddziału Planowania i Rozbudowy oraz Pomiarów	zł 402 975
c) usuwania gruzów i naprawę ulic	zł 1 847 800
d) naprawę mostów	zł 1 551 100
e) ogrody i zieleńce	zł 911 700
f) prace Oddziału Budownictwa Wodnego	zł 292 700
g) ochronę zabytków	zł 110 800

Działalność poszczególnych Oddziałów przedstawia się następująco:

^d Oddział Pomiarów ^d pracował przede wszystkim nad odtworzeniem map sytuacyjno-wysokościowych w podziałce 1:1000, będących podstawą dla wszystkich prac nad planowaniem i odbudową miasta. W okresie sprawozdawczym wykonano 91 wspomnianych map, ogółem do końca roku wykonano 180 map o łącznej powierzchni 7 920 ha, obejmujących prawie cały obszar miasta Poznania w granicach z roku 1939.

Poza tym wykonano odrisy sieci trygonometrycznej i poligonowej oraz wykazy współrzędnych dla niektórych dzielnic miasta. Dla poszczególnych Oddziałów technicznych wykonano pomiary i niwelacje parcel, ulic, kanałów sieci miejskiej i obwałowania Warty; w dziale katastru gruntowego wykonano różne kopie z map katastralnych oraz wyciągi gruntowe i rekonstruowano dokumenty.

Przy końcu grudnia zatrudniał Oddział 9 mierniczych przysięgłych, 2 mierniczych, 3 starszych sekretarzy mierniczych, 9 sekretarzy mierniczych, 5 techników mierniczych, 4 kreślarzy, 2 grafików, 6 praktykantów i 7 urzędników administracyjnych, razem 43 urzędników oraz 20 pracowników fizycznych.

^d Oddział Planowania i Rozbudowy Miasta ^d wykonał studia i analizy sieci komunikacyjnej, plany zabytków, zieleni, terenów niemieckich i porzuconych oraz plan średniowiecznego miasta lewobrzeżnego. Poza tym wykonał Oddział studia do planu śródmieścia – gabaryty Starego Rynku (rekonstrukcja) oraz inwentaryzację szkód wojennych w budynkach miasta (Jeżyce-Ławica).

Przy końcu grudnia zatrudniał Oddział: 3 inżynierów-urbanistów, 5 architektów, 7 techników, 7 kreślarzy, 4 fotografów, 1 laborantkę, 6 urzędników administracyjnych oraz 2 pracowników fizycznych.

^d Oddział Budownictwa Naziemnego ^d doznał pewnego zmniejszenia zakresu swej pracy. W związku z tym nastąpiła reorganizacja Oddziału, który przeprowadza odtąd remont i odbudowę miejskich budynków mieszkalnych. Przystąpiono przede

wszystkim do wykonania pomiarów i opracowywania kosztorysów dla obiektów, mających być remontowanych lub odbudowanych. Wykonano również szacowanie szkód wojennych i zbadano możliwości odbudowy różnych budynków szkolnych.

Wykonano naprawy w gmachach miejskich.

Przy końcu grudnia zatrudnia Oddział: 2 architektów, 2 starszych budowniczych miejskich, 3 budowniczych, 10 techników, 6 kreślarzy, 15 majstrów, 12 urzędników administracyjnych i 13 pracowników fizycznych.

^d Oddział Dróg^d wykonał przebrukowanie części jezdni ul. Marszałka Focha pomiędzy ul. Wystawową i ul. Śniadeckich, naprawę nawierzchni maziowej ul. Głogowskiej oraz połączenia nowego mostu Chwaliszewskiego z ul. Chwaliszewo i ul. Woźną, przy czym wykonano ogółem:

a) naprawy chodników	ca	3 5 00 m ²
b) naprawy i przebrukowanie jezdni	ca	4 500 m ²
c) odwózki gruzów	ca	1 900 m ³

Poza tym wykonano bieżące roboty renowacyjne i konserwacyjne na drogach państwowych, obejmujących ca 30 km.

Przy końcu grudnia zatrudnia Oddział 2 starszych budowniczych miejskich, 4 techników, 2 kreślarzy, 9 drogomistrzów i 6 urzędników administracyjnych oraz 171 pracowników fizycznych.

^d Oddziałów Mostów^d ukończył prace przy budowie nowego mostu Chwaliszewskiego w konstrukcji drewnianej oraz przeprowadził próbne obciążenie i otwarcie mostu. Przy moście Bolesława Chrobrego wykonano szalowanie i betonowanie uszkodzonego filara oraz układanie dyliny na jezdni i odwózkę gruzu. Przy moście Św. Rocha wykonano wzmocnienie izbic i dolnej konstrukcji mostu. Przystąpiono do prac wstępnych dla rozszerzenia jezdni i chodników mostu Uniwersyteckiego. Wykonano rozbiórkę starego i budowę nowego mostu na Michałowce.

Oddział Mostów zatrudniał przy końcu grudnia: 2 inżynierów, 2 techników, 2 kreślarzy, 1 pomocnika technicznego, 3 urzędników administracyjnych, czyli razem 10 urzędników oraz 39 pracowników fizycznych.

^d Oddział Budownictwa Wodnego^d opracował zestawienia i wykresy odnoszące się do przebiegu powodzi i pochodu lodów na rzece Warcie w ubiegłym dwudziestopięcioletniu. Opracowano instrukcję przeciwpowodziową dla sieci kanałowej. Przeprowadzono badanie dla projektu przełożenia koryta rzeki Warty w obrębie miasta i przestudiowano odnośny projekt Dyrekcji Dróg Wodnych. Zbadano na miejscu stan grobel przeciwpowodziowych dla ustalenia koniecznych robót remontowych.

Na terenie Żwirowni i Betoniarni Miejskiej wykonano dalszą naprawę maszyn i urządzeń elektrycznych. Po doprowadzeniu prądu przystąpiono do maszynowej

produkcji wyrobów betonowych. Rozpoczęto budowę kanału dla odwodnienia Żwirowni.

Żwirownia dostarczyła z wykopu dla Betoniarni i na cele odbudowy miasta 3 180 m³ żwiru i 470 m³ piasku.

Betoniarnia wyprodukowała okrągłe 29 000 sztuk różnych wyrobów betonowych, jak płyt chodnikowych, dachówki falcowej, krawężników i inne. Przy nastaniu mrozów przerwano produkcję w dniu 7 grudnia 1945 roku.

Ukończono odbudowę drewnianego mostu przeładunkowego nad bocznicą kolejową.

Oddział zatrudnia przy końcu roku 10 urzędników technicznych, 5 urzędników administracyjnych oraz 98 pracowników fizycznych.

^d Oddział Zieleni i Ogrodów Miejskich ^d wykonał następujące prace w poszczególnych działach:

Dział Planowania wykonał pomiary Ogrodu Zoologicznego oraz różnych placów i zieleńców oraz opracował projekty ich uporządkowania. Ogród Zoologiczny posiada po uporządkowaniu zwierzostan prawie skompletowany. Dzięki umiejętnemu kierownictwu zakład ten jest samowystarczalny.

Dział Ogrodów Działkowych przejął od Komitetu Polskiej Partii Robotniczej administrację ogrodów działkowych. Utworzono Związek Towarzystw Ogrodów Działkowych dla unormowania stosunków w tej dziedzinie. Dla osiągnięcia połączenia komunikacyjnego między ul. Pogodną i Promienistą zlikwidowano część ogrodów znajdujących się w administracji miejskiej.

Dział Cmentarzy przeprowadził prace rolne i ogrodnicze na cmentarzu regionalnym w Główniej. Ukończono prace przy budowie Cmentarza Bohaterów na Cytadeli, którego otwarcie nastąpiło w dniu 18 listopada 1945 roku. Przeprowadzono około 50 ekshumacji międzycmentarnych. Opracowano projekt cmentarza regionalnego w Junikowie.

Dział Lasów przygotował role pod zasiewy i uprawy wiosenne. Przeprowadzono mniejsze naprawy budynków gospodarczych, narzędzi i maszyn rolniczych. Pracowano w dalszym ciągu przy usuwaniu szkód wojennych, szczególnie w drzewostanie.

Dział Plantacji Miejskich wykonał dalsze prace porządkowe w parkach, plantacjach i zadrzewieniach miejskich. Na poniemieckich cmentarzach ewangelickich wykonano prace porządkowe dla przygotowania terenów pod projektowaną zieleń miejską.

Szkółka drzew przy ul. Dąbrowskiego 144 przygotowywała materiał szkółkowy dla plantacji miejskich.

Oddział zatrudniał przy końcu roku 67 pracowników umysłowych oraz 693 pracowników fizycznych.

^d Oddział Nadzoru Budowlanego^d załatwił w okresie sprawozdawczym:
409 spraw dotyczących stwierdzenia szkód wojennych
895 spraw dotyczących nadzoru budowlanego
202 spraw ogólno-administracyjnych.

W październiku 1945 ogłoszono komunikat w sprawie rejestracji sił technicznych uprawnionych do kierowania robotami budowlanymi i przeprowadzono następnie odnośną rejestrację.

Oddział Nadzoru Budowlanego zatrudniał przy końcu roku 22 siły techniczne oraz 13 sił administracyjnych.

Sprawozdanie niniejsze wykazuje, że prace w dziedzinie odbudowy miasta postępują systematycznie, a dalszy ich rozwój zależy od uzyskania dostatecznych kredytów, szczególnie w zakresie budownictwa mieszkaniowego, wodnego, drogowego i leśnego.

APP, ZMP, 42, s. 33-37.

68

1946 marzec 5, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy dotyczącej ustalania stopnia zniszczenia odbudowywanych obiektów

Celem ustalenia stopnia zniszczenia odbudowywanych przez Dyрекcję obiektów, należy przed rozpoczęciem robót w każdym wypadku dokładnie oszacować procent zniszczenia poszczególnych elementów jak i całości budynku, posługując się przy tym tabelami szacunkowymi Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.

Niezależnie od tego należy w każdym wypadku podjęcia robót budowlanych zawiadomić obywatelkę Wróblewską z Sekretariatu Dyrekcji, która zarządzi sфотографowanie remontowanego obiektu jeszcze przed rozpoczęciem robót. Również o każdym wypadku ukończenia robót budowlanych zobowiązani są kierownicy budowy powiadomić obywatelkę Wróblewską.

^a Podpisał: Cieśliński, dyrektor ^a

APP, PDO, 3, s. 44.

1946 marzec 5, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 28 lutego 1946 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu

^d Oddział Planowania i Rozbudowy Miasta:^d

W myśl ogłoszenia o przystąpieniu do opracowania ogólnego planu zabudowania, opracowuje się w szczególności plan Śródmieścia, z czego wykonano w bieżącym miesiącu:

podkłady (matryce) ul. Walki Młodych i Półwiejskiej,
kopie (2 części) średniowiecznego planu,
gabaryty części Alei Marcinkowskiego,
model placu Wolności,
model Targów Poznańskich,
szkic planu zabudowania Targów Poznańskich 1:1000,
plan warstwicowy 1:25000 oraz
plan wysokościowy 1:25000 (barwny).

^d Oddział Budownictwa Naziemnego:^d

W miesiącu sprawozdawczym kontynuuje się, w miarę jak na to pozwalają warunki atmosferyczne, roboty przy odbudowie miejskich domów mieszkalnych.

Obecnie na ukończeniu są roboty w blokach I i II przy ul. Wiśniowej 13, w blokach mieszkalnych Wspólna – Rolna – Zielna, w 16 blokach w Górczynie, 2 blokach przy ul. Serafickiej na Ratajach i blokach mieszkalnych [przy ul.] Marszałka Focha 94-100. Również brak oszklenia tamuje obecnie w dużej mierze postęp robót.

Z dalszych prac będących w toku to bloki mieszkalne: Półwiejska 24, Jagiełły 1, 3, 5. Ukończenie prac przewiduje się w połowie marca; oddanych będzie do użytku 45 pokoi. W odbudowie są bloki mieszkalne Wspólna 50/56, Krańcowa, Gnieźnieńska 55, bloki mieszkalne na Zawadach i Chartowska 8. Rozbiórka domu Ostrówek 19 jest ukończona.

W ciągu marca rozpocznie się remont budynków: Nadolnik 9 przy ul. Wincentego 9. Na ukończeniu są prace porządkowe bloku Garbary 65/67. Rekonstrukcje planów tego budynku już wykonano, obecnie opracowuje się kosztorys na odbudowę.

W toku są również prace budowlane w budynku plac Wolności 11. Oprócz prac wyszczególnionych jest w toku cały szereg prac mniejszych, które bądź są na ukończeniu lub na skutek mrozów przerwane.

Poza pracami w miejskich budynkach mieszkalnych Oddział III/3 wykonał na polecenie Wydziału Kultury Sztuki i Oświaty całego szeregu remontów w szkołach, umożliwiając oddanie budynków szkolnych do użytku i tak w szkole przy ul. Prądyńskiego wytańczono 3 bloki szkolne a także przy ul. Jarochońskiego i część budynków szkolnych przy ul. Różanej 1/3. Remont szkoły przy ul. Wiśniowej jest na ukończeniu.

^d Oddział Dróg: ^d

Z uwagi na porę zimową ograniczał się Oddział Drogowy w miesiącu sprawozdawczym jedynie do drobnych napraw koniecznych do utrzymania ulic w stanie bezpiecznym dla ruchu kołowego oraz zwiornia gołoledzi i usuwania zasp śnieżnych.

Przy uprzążaniu, odwózce gruzu zatrudniano oprócz stałej ilości robotników – Polaków – przeciętnie dziennie 30 Niemców oraz 3 firmy prywatne. Odwieziono do końca bieżącego miesiąca ca 300 m³ gruzu.

APP, ZMP, 20, s. 70 (fragment).

70

1946 marzec 19, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy dotyczący utworzenia Wydziału Inspekcji Robót

Zarządzam co następuje:

Tworzy się Wydział Inspekcji Robót, który oznaczać się będzie jako Wydział II.

Kierownictwo tegoż Wydziału powierzyłem obywatelowi inż. Edmundowi Jasielskiemu z tytułem Naczelnika Wydziału.

W skład wydziału wchodzi naczelnik, inspektorzy robót i personel biurowy.

Podział pracy, opracowanie regulaminu wewnętrznego urzędowania i organizacja wewnętrzna Wydziału należy do właściwości Naczelnika Wydziału.

Wydział Inspekcji Robót sprawuje nadzór nad prawidłowym wykonywaniem robót ze stanowiska wiedzy i sztuki technicznej, oszczędnej gospodarki i obowiązujących przepisów.

W szczególności Wydział ten:

- 1) sprawdza urzędowe kosztorysy wstępne, mające służyć za podstawę do rozpisania przetargu, przy czym sprawdzenie przedmiarów wyłącza się,
- 2) uczestniczy w komisji przetargowej.
- 3) przeprowadza stałą kontrolę robót, składając Dyrektorowi raporty o wszystkich zauważonych niedociągnięciach, przy czym inspektor na prawo wydawania nakazów i zakazów kierownikowi robót, czynić adnotacje w dzienniku budowy, żądać wyjaśnień od wszystkich osób zatrudnionych na budowie,
- 4) przeprowadza kontrolę rozdziału materiałów budowlanych pod względem rzeczowym, formalnym i celowości ich zużycia,
- 5) współuczestniczy przy odbiorze/kolaudacji i superkolaudacji robót,
- 6) przeprowadza superkontrolę rachunków i wyraża zgodę na ich wypłatę,
- 7) ustawia preliminarze budżetowe odpowiadając za ich terminowe przedłożenie Dyrektorowi.

^a Podpisał: Cieśliński, dyrektor ^a

APP, PDO, 3, s. 47.

Na konferencji kierowników Wydziału III w dniu 12 marca 1946 roku z udziałem przedstawiciela Targów Poznańskich przedstawił inż. Tuszowski plan zabudowania Targów Poznańskich, architekt Kirkin przedstawił szkic innego rozplanowania terenów Targowych.

Wiceprezydent Cieśliński, inż. Ballenstaedt i inż. Zieliński wypowiedzieli się za zburzeniem uszkodzonej Wieży Górnosląskiej, zaś inż. Tomaszewski wypowiada się za przebudowaniem środkowej części Wieży Górnosląskiej na dom biurowy. Wszyscy zebrani są zgodni, że Most Dworcowy należy połączyć z ul. Grunwaldzką przez ul. Konopnickiej. Tereny Targów przecięte zostaną w ten sposób na dwa kompleksy, połączone przejściem dla pieszych na wysokości I piętra projektowanego gmachu, mającego stanąć na miejscu Wieży Górnosląskiej. Dyrektor Szłapczyński zaznacza, że projektowany nowy gmach powinien być tak usytuowany, aby był główną dominantą Targów.

W wyniku konferencji jak i dyskusji w dniu 13 marca 1947 roku przedkładałam następujące wnioski:

1. Dyrektor Targów odbuduje halę ciężkiego przemysłu w myśl uzgodnionego projektu.
2. Pałac Targowy odbuduje się tylko częściowo a mianowicie parter i I piętro wschodniego frontu gmachu.
3. Włączy się do Targów Poznańskich obszar cmentarza Parafii Farnej i św. Marcina oraz cmentarza pożydowskiego.
4. Na plan zabudowania terenów Międzynarodowych Targów Poznańskich, a szczególnie na projektowany plac pomiędzy Mostem Dworcowym, a obecną Wieżą Górnosląską rozpisze się konkurs architektoniczny na warunkach ustalonych przez Oddział Planowania i Dyrekcję Targów.
5. Dyrekcja Targów przeprowadzi rozbiórkę pawilonu wystawowego miasta Lwowa i Wieży Górnosląskiej.

Podpisał: Dyrektor Wydziału III Ig. Kaczmarek

APP, Polska Izba Handlu Zagranicznego –
Zarząd Międzynarodowych Targów Poznańskich w Poznaniu, 22, s. 35.

1946 marzec 20, Poznań – Pismo Prezydenta miasta Poznania do Ministerstwa Odbudowy w Warszawie w sprawie przyznania dodatkowych subwencji na odbudowę

Pośród miast Polski w terytorialnych granicach przedwojennych, największe zniszczenie – poza Warszawą – wykazuje niewątpliwie miasto Poznań. Fakt ten ilustruje najdobitniej okoliczność, że w ogólnej przedwojennej ilości, to jest 60 000 mieszkań, zniszczeniu ponad 25% uległo ca 25 000 mieszkań, podczas gdy pozostałe około 35 000 są zniszczone w 1 do 25%. Mieszkania, które by nie zostały dotknięte działaniami wojennymi oraz mieszkania całkowicie naprawione, należą do rzadkości.

Podstawę do wyrównania olbrzymich zniszczeń wojennych może na tutejszym terenie stworzyć w pierwszym rzędzie jak najdalej idące poparcie zdrowej inicjatywy prywatnej. Punktem wyjścia z tej akcji o istotnym i realnym znaczeniu jest stworzenie przez władze miejscowe odpowiednich warunków zasadniczych w formie przyspieszenia prac około opracowywania ogólnych i szczegółowych planów regulacji i zabudowania, dostosowanych do obecnych, zmienionych strukturalnie warunków powojennych. Tylko spieszne wykonanie planów zabudowania może przyczynić się do nadania akcji budowlanej kierunku celowości, systematyczności i racjonalności, a tym samym przyspieszyć pozytywne rozwiązanie obecnie wskutek nadmiernego zgęszczenia ludności tak ogromnie zaostrzonego problemu mieszkaniowego na terenie miasta Poznania.

Olbrzymie zniszczenie i miliardowe straty, poniesione przez miasto Poznań na skutek działań wojennych nie pozostały również bez ujemnego wpływu na przeciętny stan zamożności mieszkańców i przyniosły w skutkach ogólne zubożenie wszystkich warstw społeczeństwa miejscowego, co w znalezienie źródeł pokrycia nawet na najbardziej palące i najkonieczniejsze wydatki, do których należy niewątpliwie przyspieszone sporządzenie nowych planów zabudowania.

Dawniejsze przedwojenne plany zabudowania uległy wraz z podkładami i materiałem pomocniczym kompletnemu zniszczeniu przez pożar. Trzeba zatem zrekonstruować i tworzyć wszystko na nowo od samych podstaw. Prace w tym kierunku są ogromnie mozolne i wymagające ze względu na konieczny pośpiech gigantycznego nakładu pracy oraz materiałów, na które trudno znaleźć całkowite pokrycie z nikłych i ograniczonych środków finansowych i normalnych wpływów tutejszego Zarządu Miejskiego.

Z uwagi na wyżej przedstawiony stan rzeczy, wnoszę niniejszym: „o przyznanie Zarządowi Stołecznego Miasta Poznania bezzwrotnej subwencji w kwocie 1 000 000 zł (jednego miliona) złotych, która posłuży na częściowo pokrycie wydatków Oddziału Planowania i Rozbudowy miasta Poznania przy Wydziale Techniczno-Budowlanym, wynikających z warunkowanej zniszczeniami wojen-

nym, a palącej konieczności przyspieszonego sporządzenia planów zabudowania miasta Poznania”.

APP, ZMP, 70, s. 87-87v.

73

1946 marzec 26, Poznań – Projekt budżetu Wydziału Techniczno-Budowlanego na rok 1946

Dział	Rozdział	Oznaczenie tytułu	Wydatki osobowe	Wydatki rzeczowe frazem: f	Pulla:
<u>^{fd}I. Wydatki zwyczajne^{fd}</u>					
V	A	Drogi i place		13 444 400	1-4
V	B	Mosty		3 629 000	5-8
V	C	Budownictwo Wodne		1 795 000	9-17
V a	A	Pomiary		5 230 000	18-22
V a	B	Rozbudowa Miasta		1 227 585	23-24
V a	C	Budownictwo Naziemne		1 443 200	35-39
VIII		Zieleńce i Grody		15 076 650	40-53
XII		Nadzór Budowlany		742 650	54-60
				42 588 735	
<u>^{fd}II. Wydatki nadzwyczajne^{fd}</u>					
V		Budownictwo nowych ulic i wykup teren ulicznych		38 700 000	61-63
V		Odbudowa urzędzeń w Żwirowni i Betoniarni Miejskiej		11 800 000	64
II/VIII		Remont miejskich domów mieszkaniowych i budynków ustępu		11 178 800	65-68

VIII	Rozbudowa cmentarzy regionalnych	43 000 000	69-70
		<hr/>	
		96 678 800	
	^{fd} <u>III. Dochody</u> ^{fd}		
	Sprzedaż materiałów budowlanych	410 000	71
	Opłaty Nadzoru Budowlanego	130 000	72
	Wpływy z Betoniarni i Żwirowni	5 000 000	73
	Za plany i plany miernicze	154 000	73
	Wpływ Zieleni i Ogrodów	1 399 000	74
		<hr/>	
		7 093 000	
		<hr/>	

Dotacje województwa na utrzymanie państwowych dróg i mostów
^d 2 164 000 ^d

^{fd} Uwagi. ^{fd} Wydatki osobowe poda Wydział I – Ogólny Dział Uposażeń.

APP, ZMP, 50, s. 163.

74

*1946 marzec 29, Warszawa – Zarządzenie w sprawie wewnętrznej organizacji
i trybu urzędowania Dyrekcji Odbudowy w Poznaniu*

Na podstawie § 6 rozporządzenia Ministra Odbudowy z dnia 12 stycznia 1946 roku o utworzeniu dyrekcji odbudowy w Gdańsku, Poznaniu i Wrocławiu (Dz.U.R.P. Nr 5, poz. 48) zarządzam co następuje: /

§1.

1. Dyrekcja Odbudowy, zwana w dalszym ciągu dyrekcją, dzieli się na wydziały.
2. W wydziałach mogą być tworzone oddziały dla załatwienia spraw wymagających ściślejszego wyodrębnienia.
3. Oddział jest najniższą jednostką organizacyjną.

§2.

Przy tworzeniu wydziałów obowiązują zasady:

- a) najszerszego objęcia spraw jednorodnych,
- b) dołączenia spraw pokrewnych.

§3.

Sprawy: prawne, organizacji wewnętrznej, personalne, gospodarcze, nadzoru nad stroną techniczną pracy biurowej, rachunkowe oraz kancelaria ogólna – należą do wydziału ogólnego.

§4.

1. Sprawy prawne mogą być wydzielone z wydziału ogólnego i przydzielone do załatwienia radcy prawnemu.

2. Radca prawny:

- a) powinien posiadać ustawowe warunki do zastępstwa przed wszystkimi sądami,
- b) jest jednostką organizacyjną równorzędną wydziałowi,
- c) podlega bezpośrednio dyrektorowi.

§5.

1. Do inspekcji robót należy nadzór nad prawidłowym wykonywaniem robót, w szczególności ze stanowiska:

- a) obowiązujących przepisów,
- b) władzy i sztuki technicznej,
- c) oszczędnej gospodarki.

2. Inspekcja robót jest jednostką organizacyjną równorzędną wydziałowi, może być zorganizowana w formie wydziału.

3. Sprawy inspekcji robót są załatwiane przez inspektorów posiadających uprawnienia określone w art. 361 lub 362 prawa budowlanego (Dz.U.R.P. Nr 34, poz. 216 z 1939 roku).

§6.

1. Jednostki organizacyjne dyrekcji załatwiają sprawy porozumiewając się pomiędzy sobą w miarę potrzeby.

2. Porozumienie odbywa się w miarę możliwości w krótkiej drodze.

3. W razie sporu, o właściwości rzeczowej wydziału rozstrzyga dyrektor, a o właściwości rzeczowej oddziału naczelnik wydziału.

§7.

1. Dyrektor kieruje całokształtem spraw dyrekcji i decyduje samodzielnie w sprawach niezastrzeżonych (§ 13).

2. Naczelnicy wydziałów kierują sprawami podległych sobie jednostek organizacyjnych i decydują samodzielnie w zakresie ustalonym przez dyrektora.

3. Dyrektor i naczelnicy wydziałów dla odciążenia w pracy lub na czas dłuższej nieobecności mogą mieć zastępców.

4. Zastępcy naczelników wydziałów i kierownicy oddziałów decydują samodzielnie w zakresie ustalonym przez naczelników wydziałów za zgodą dyrektora.

§8.

1. Dyrektor jest kierownikiem inspekcji nieorganizowanej w formie wydziału.

2. Naczelnik wydziału jest z reguły kierownikiem jednego z oddziałów w wydziale podzielonym na oddziały.

§9.

1. Funkcjonariusze dyirekcji podlegają bezpośrednio naczelnikom wydziałów bądź, jeśli są utworzone oddziały – kierownikom oddziałów.

2. Kierownicy oddziałów podlegają bezpośrednio naczelnikom wydziałów.

3. Naczelnicy wydziałów podlegają dyrektorowi.

§10.

1. Zlecenia służbowe należy udzielać bezpośrednio podległemu funkcjonariuszowi, a sprawozdania składać – bezpośrednio przełożonemu.

2. Niezachowanie wyżej określonej drogi służbowej jest dopuszczalne, gdy zwłoka grozi naruszeniem interesu publicznego lub poważnego interesu prywatnego.

3. O otrzymaniu zlecenia służbowego od pośredniego przełożonego należy zawiadomić możliwie niezwłocznie przełożonego bezpośredniego.

§11.

Jednostki organizacyjne nie mogą działać na zewnątrz samodzielnie. Pisma wychodzące na zewnątrz podpisuje dyrektor oraz w zakresie ustalonym przez dyrektora – naczelnicy wydziałów.

§12.

1. Dyrektor odpowiada za całokształt działalności dyirekcji, a w szczególności za zgodność z obowiązującymi przepisami i wskazówkami, za fachowość, celowość i oszczędność gospodarki oraz za podejmowanie potrzebnej inicjatywy.

2. To samo dotyczy odpowiedzialności innych funkcjonariuszy dyirekcji z uwzględnieniem ich zakresu kierownictwa bądź wykonawstwa.

§13.

Następujące zarządzenia dyrektora wymagają uprzedniej zgody Ministra Obudowy:

- a) utworzenie i zniesienie wydziału,
- b) utworzenie oddziału,
- c) utworzenie stanowiska radcy prawnego i zorganizowania inspekcji robót w formie wydziału,
- d) zwolnienie radcy prawnego oraz inspektora robót od wymagań co do kwalifikacji (§4 ust. 2 pkt. a), (§5 ust. 3).

§14.

1. Dyrekcja sporządza w terminach przez Ministra Odbudowy oznaczonych projekt programu odbudowy, oparty na planach finansowo-gospodarczych i wnioskach zainteresowanych władz, urzędów i organów administracji państwowej i samorządu terytorialnego.

2. W razie nieuwzględnienia wniosków (ust. 1) co do zasady lub kolejności odbudowy oddzielnych obiektów, znajdujących się pod zarządkiem państwowym lub samorządowym – wnioskodawca może wnieść umotywowany sprzeciw.

3. Sprzeciw należy wnieść do dyrekcji w ciągu dni 14 od daty pisemnego zawiadomienia o nieuwzględnieniu wniosku.

§15.

1. Komisja programowa dyrekcji opiniuje projekt programu odbudowy oraz wypowiada się co do sprzeciwów.

2. O terminie posiedzenia komisji programowej należy powiadomić zainteresowanych wnioskodawców i dać im możliwość wypowiedzenia się bez udziału w głosowaniu.

3. Do porządku prac komisji programowej mają odpowiednie zastosowanie przepisy zarządzenia Ministra Odbudowy i Administracji Publicznej z dnia 19 lipca 1945 roku w sprawie powołania wojewódzkich Komisji Odbudowy (Monitor Polski z dnia 30 sierpnia 1945 roku Nr 21), jeżeli zarządzenie niniejsze nie stanowi inaczej.

§16.

Program odbudowy ustala Minister Odbudowy na podstawie przedstawionego przez dyrekcję projektu po zapoznaniu się z opinią Komisji Programowej i ewentualnymi sprzeciwami wnioskodawców.

§17.

Szczegółowy podział dyrekcji na wydziały i oddziały oraz oddział czynności w dyrekcji określi regulamin, wydany przez dyrektora i zatwierdzony przez Ministra Odbudowy.

1946 kwiecień 11, Poznań – Sprawozdanie w sprawie runięcia części ściany frontowej Pałacu Górków w Poznaniu

W dniu 31 marca 1946 roku w niedzielę około godziny 21.00 runęła ściana frontowa Pałacu Górków od Placu Kolegiackiego, grzebiąc część portalu głównego Pałacu. Gmach, zniszczony przez ostatnie działania wojenne, przedstawia wypaloną ruinę. Pozostały jedynie mury obwodowe zewnętrzne, niektóre mury wewnętrzne oraz częściowo sklepienie nad piwnicami, parterem, pierwszego i drugiego piętra. Wszelkie części drzewne nie istnieją, wewnątrz gmachu jest zupełnie wypalone i zniszczone, częściowo również od pocisków. Mury wewnętrzne i mur zewnętrzny od ul. Koziej nie posiadają już swej spistości, wymaganej statycznie, natomiast mury zewnętrzne od Placu Kolegiackiego i ul. Wodnej o znacznej grubości, aczkolwiek mocno podniszczone, nie posiadają w strukturze takich cech, które by kwalifikowały je do zburzenia, tym więcej, że mury były przez tutejszą Straż Pożarną oczyszczone od wszystkich luźnych części, szczególnie od tych, które zagrażały życiu ludzkiemu.

Prace zabezpieczające Poznańska Dyrekcja Odbudowy zleciła po przetargu publicznym firmie „Front Pracy” na podstawie oferty w wysokości zł 230 000. Prace polegały w pierwszej linii na usuwaniu gruzów i na usunięciu luźnych części murów, wysortowaniu cegieł całych i połówek, i oczyszczeniu tychże. W szczególności starano się odciążyć sklepienie głównych pięter, celem zapobieżenia zawaleniu się tych sklepień i otaczających ich murów. Mury od ul. Koziej i mury wewnętrzne specjalnie nie ratowano, ponieważ znajdują się w takim stanie budowlanym, że odbudowa ich względnie użytkowanie przy późniejszej odbudowie gmachu okazałyby się niewskazane. Natomiast większą opieką i ostrożnością otaczano mury zewnętrzne od Placu Kolegiackiego i od ul. Wodnej ze względu na lepszy ich stan budowlany. Pomimo to i pomimo istnienia pewnych kotwic i murów poprzecznych, które wiązały mury zewnętrzne z murami wewnętrznymi, część muru zewnętrznego od Placu Kolegiackiego runęła z niewiadomych powodów. Prawdopodobnie murowisko tego gmachu jest przez wstrząsy do tego stopnia rozluźnione, że zaprawa wapienna nie łączy już należycie poszczególnych cegieł. Murowisko, tracąc swoją spistość jako monolit, staje się do pewnego stopnia rozluźnioną masą cegieł, które przy dalszych wstrząsach względnie silnym wietrze może się rozsypać.

Z uwagi na brak kredytów w odpowiedniej wysokości prace zabezpieczające na razie przerwano. Wywieziono dotychczas około 1 600 m³ gruzów, rachunków złożono na okrągłą sumę 263 129 zł, wypłacono 209 800 zł, resztę ureguluje się w późniejszych terminach.

Podpisał: St. Sawicki, Kierownik budowy

T. Gromadziński, Kierownik budowy z ramienia Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy

*1946 kwiecień 18, Poznań – Opinia Oddziału Planowania i Rozbudowy Miasta
w sprawie odbudowy Katedry w Poznaniu*

Przedkładając załączone pismo Delegata Arcybiskupiego dla spraw odbudowy Katedry Poznańskiej, Księdza Infułata Doktora Będlewskiego, Oddział Planowania i Rozbudowy Miasta pozwala sobie przesłać swoją opinię.

Stan zniszczenia Katedry jest bardzo poważny, tak, że na razie nie chodzi o odbudowę, lecz o zabezpieczenie przed dalszym zniszczeniem tej największej i bardzo ciekawej budowli zabytkowej. W tych warunkach należy wszelkie do dyspozycji stojące kredyty skomasować i zużyć na najważniejsze i najpilniejsze obiekty zabytkowo.

W pierwszej kolejności powinny się znaleźć:

- 1) Ratusz,
- 2) Katedra,
- 3) Kościół Pobernardyński.

Rozczłonkowanie kredytów na szereg drobnych sum na poszczególne obiekty nie da żadnego wyniku, ponieważ wobec szczupłości tych sum, nie zabezpieczy się żadnego obiektu. Skierowanie natomiast wszystkich możliwych kredytów na wymienione trzy obiekty, umożliwi zabezpieczenie ich od dalszego zniszczenia.

Ratusz w tej chwili jest nieomal zabezpieczony, wobec czego treść pisma Księdza Doktora Będlewskiego wydaje się uzasadniona.

Prosimy przeto o przelanie kwoty zł 200 000 na cele zabezpieczenia Katedry.

^a Podpisał: architekt Stefan Sawicki, w zastępstwie Kierownika Oddziału ^a

APP, ZMP, 103, s. 91.

Ilustracja 12. Stefan Sawicki (pierwszy z lewej) wśród pracowników Wydziału Planowania i Rozbudowy Zarządu Miejskiego stołecznego miasta Poznania

*1946 kwiecień 25, Poznań – Decyzja Komisji Programowej Poznańskiej
Dyrekcji Odbudowy w sprawie kolejności robót*

Na posiedzeniu Komisji Programowej Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w dniu 18 kwietnia 1946 ustalono kolejność robót, które mają być wykonane z funduszków Ministerstwa Odbudowy. Z uwagi na szczupłość kredytów ustalono następującą kolejność:

1. Rozbiórkę 150 ruin groźnych dla bezpieczeństwa ruchu,
2. odbudowa trzech szkół powszechnych,
3. odbudowa szpitali,
4. odbudowa (zabezpieczenie) ratusza.

Na zabezpieczenie Katedry nie można niestety przeznaczyć w tej chwili odpowiednich kredytów. Wniosku Oddziału Planowania i Rozbudowy Miasta uwzględnić z tych powodów nie można.

APP, ZMP, 103, s. 90.

*1946 maj 2, Poznań – Protokół w sprawie zabezpieczenia i częściowej rozbiórki
zabytkowego Pałacu Górków przy ul. Wodnej*

W dniu 2 maja 1946 roku zebrała się Komisja na miejscu w składzie:

- 1) obywatel architekt Cieśliński, Dyrektor Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
- 2) " inż. Jasielski, Naczelnik Wydziału Inspekcji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
- 3) " inż. Sławski, radca
- 4) " " Śmigaj, Naczelnik Wydziału Realizacji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
- 5) " " Zieliński, Naczelnik Wydziału Planowania Zarządu Miejskiego

^dUchwalono:^d

- 1) Zrobić zdjęcia fotograficzne fragmentu Pałacu Górków w obecnym stanie.
- 2) Przesunąć gruz celem dojścia do portalu.
- 3) Zabezpieczyć portal renesansowy (od strony ul. Klasztornej) przez
 - a) podmurowanie łęku
 - b) zamurowanie całego portalu od wewnątrz i zewnątrz.
- 4) Poszukać dokładnie wszystkich kawałków piaskowca z płaskorzeźbą portalu renesansowego znajdującego się w gruzach.
- 5) Zamurować filar (kolumnę historyczną) wewnątrz dziedzińca celem zabezpieczenia go.

- 6) Rozebrać II i III piętro Pałacu, jako zagrażające runięciem – za wyjątkiem kilku fragmentów, które wskaże Kierownictwo. Doprowadzić budynek do stanu niezagrażającego bezpieczeństwu publicznemu. Rozbiórkę należy prowadzić bardzo umiejętnie i ostrożnie ze względu na mocno nadwyrężone i wybrzuszone, względnie odchylone z pionu mury i nadwyrężone oraz zarysowane sklepienia.
- 7) Przesiać gruzy i znaleźć kolumny renesansowe, wszelkie fragmenty z piaskowa we wszystkich pomieszczeniach na parterze i na piętrach.
- 8) Cegłę całą, połówki, ćwiartki oczyścić i ustawić na miejscu wyznaczonym przez Kierownika robót, celem zużycia jej przy konserwacji budynku.

Komisja stwierdza, że pałac Górków nie został zniszczony wyłącznie przez pociski, lecz na skutek pożaru. Budynek bezpośrednio po pożarze nadawał się już do rozbiórki z uwagi na duży procent zniszczenia, szczególnie ze względu na zatracenie murów i rozłączenia się poszczególnych nawarstwień budowli. Niezależnie od powyższego ściany były wychylone od pionu, częściowo również od silnych wstrząsów przy wybuchu bomb lotniczych w najbliższym otoczeniu. Bezpośrednim powodem runięcia ściany było poziome parcie sklepień na nią.

Komisja stwierdziła, że ze względu na groźny stan w jakim się znajdował i znajduje obecnie Pałac Górków – kierownik robót odpowiedzialności nie ponosi i poleca przeprowadzanie robót rozbiórkowych i zabezpieczających przez firmę specjalną obeznaną z tego rodzaju pracami i dającą gwarancję ich należytego wykonania. Zlecenie winno być wydane w tym wypadku z wolnej ręki, sposobem dniówkowym.

^a Podpisali: architekt Cieśliński, dyrektor Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy inż. Jasielski, naczelnik Wydziału Inspekcji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy inż. Sławski, radca inż. Śmigaj, naczelnik Wydziału Realizacji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy inż. Zieliński, naczelnik Wydziału Planowania Zarządu Miejskiego ^a

APP, PDO, 17, s. 6-7.

79

1946 maj 15, Poznań – Sprawa odbudowy Uniwersytetu Poznańskiego w Poznaniu

Ob. prof. Sulczyński zreferował sprawę odbudowy Uniwersytetu Poznańskiego. Referent powiedział, co następuje:

Wysoka Rado! Pismem z 20 marca bieżącego roku odniósł się do Miejskiej Rady Narodowej rektor Uniwersytetu Poznańskiego z prośbą o poparcie starań Uniwersytetu około uzyskania kredytów na odbudowę gmachów i urządzeń uniwersyteckich. Pismo ma charakter wołania o pomoc dla tonącego. Dlatego też, skoro

Prezydium Rady Miejskiej uchwaliło poprzez starania Uniwersytetu, a sprawę tą mnie powierzyło, zadałem sobie trud zbadania na miejscu stanu budynków. Wyjechałem do Krakowa i Wrocławia, aby porównać pomoc, jaką daje Państwo na tamte uniwersytety, a ile daje na nasz. Wynikiem moich badań jest memoriał, który odczytam i o uchwalenie którego proszę usilnie. Miejska Rada Narodowa może tylko pośrednio pomóc tej naszej uczelni poznańskiej, Uniwersytetowi Piastowskiemu, bo tak powinien się nazywać znajdując się na piastowskiej ziemi i w demokratycznej Polsce ma za zadanie uczyć, realizować i pielęgnować myśl piastowską. Uważam, że społeczeństwo wielkopolskie, a Miejska Rada Narodowa stołecznego miasta Poznania jako sumienie tego społeczeństwa, swym głosem pomoże do uzyskania tych funduszy, przede wszystkim w Ministerstwie Oświaty, a jeśli to będzie wskazane, to memoriał ten będzie również wysłany do Krajowej Rady Narodowej i Centralnego Urzędu Planowane, Ministerstwa Obudowy i Poznańskiej Dyrekcji Obudowy.

Jeśli sięgniemy w przeszłość, to widzimy, że tak społeczeństwo wielkopolskie jak i radni poznańscy dawniejsi, tacy jak Marcinkowski²⁹⁴ i Libelt²⁹⁵ jeden z tych największych demokratów uczonych, pochodzący ze stanu rzemieślniczego, ci największe boje o tego rodzaju sprawy staczali.

Memoriał brzmi następująco:

Akcję odbudowy gmachów i urzędzeń Uniwersytetu Poznańskiego, zniszczonych działaniami wojennymi, śledziła od początku Miejska Rada Narodowa z dużą uwagą. Zagadnienie odbudowy Uniwersytetu Poznańskiego nie jest zagadnieniem lokalnej uczelni, lecz zagadnieniem państwowym. Przesunięcie granic politycznych państwa ku zachodowi zmieniło zasadnicze położenie Poznania, który z przedwojennego miasta kresowego urósł do znaczenia ośrodka dyspozycyjnego pod względem gospodarczym, politycznym i kulturalnym. Te zasadnicze przemiany zmieniły również i ciężar gatunkowy Uniwersytetu Poznańskiego, przed którym stanęło zadanie kulturalnego opanowania ziem odzyskanych. Dlatego też dzisiejszy Uniwersytet Poznański jest nader cennym instrumentem w rękach Rządu, realizującego ^d piastowską koncepcję ^d polityczną. Te oczywiste prawdy wszystkim znane i przez wszystkich uznane, znajdują niewątpliwie odpowiednik w trosce o szybką odbudowę Uniwersytetu. Należy jednak liczyć się z rzeczywistością. Przy stałej tendencji zwykłej liczba studiujących na Uniwersytecie młodzieży wynosi około 7 000. Warunki nauczania i uczenia nie zawsze jednak odpowiadają najprymitywniejszym wymogom.

²⁹⁴ Karol Marcinkowski (1800-1846) – lekarz, społecznik, filantrop. Inicjator budowy hotelu Bazar w Poznaniu i założyciel Spółki Akcyjnej Bazar. W 1838 roku założył i stanął na czele zarządu Poznańskiego Towarzystwa Pomocy Naukowej.

²⁹⁵ Karol Fryderyk Libelt (1807-1875) – filozof, działacz społeczny. Od 1838 roku należał do komitetu współpracującego z Towarzystwem Demokratycznym Polskim, zajmującego się przygotowaniem do powstania w Wielkopolsce. Członek Komitetu Narodowego oraz prezes Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk od 1868 roku.

Na sali wykładowej przewidzianej na 250 osób tłoczy się na wykładach ponad 500 słuchaczy. Tylko mały odsetek słucha wykładów siedząco. Przeważająca część młodzieży korzysta z wykładów stojąc po kilka godzin dziennie. Niedostateczne oszklenie okien (szyby pojedyncze) oraz zniszczenie urządzeń centralnej ogrzewania, powodują tak niską temperaturę, iż w okresie zimowym mimo natłoczonej sali, skostniałe od zimna ręce utrudniały wykonywanie pracy, ćwiczeń laboratoryjnych i notowanie wykładów profesorskich.

Niektóre wykłady odbywają się z braku sal na korytarzach i sieniach. Typowym przykładem służyć może Collegium Anatomicum. Prosektorium umieszczone jest w dawniejszej szatni, w której znajduje się 9 stołów prosektoryjnych, urządzonych wysiłkiem słuchaczy. Przy każdym stole pracuje 12 studentów. Przy zupełnym braku wentylacji i braku okien można sobie wyobrazić zaduch, w którym ponad 100 studentów na małej przestrzeni pracuje nad dziewięcioma rozkładającymi się zwłokami.

Przygodni goście w Collegium Chemicum byli jesienią ubiegłego roku świadkami osobliwego widowiska. Osoby wchodzące wewnątrz gmachu rozpinały parasole, gdyż przez rozbity dach strugi deszczu ściekały na klatkę schodową, spływając strumieniami. Drewniana podłoga w pewnym miejscu wygniła, zaś spływająca woda zmieszana z gruzem znajdującym się pod podłogą utworzyła błotne jezioro, uniemożliwiające komunikację klatką schodową. Aby przywrócić łączność komunikacyjną, położono ponad błotnym i jeziorem deskę, na podobieństwo tzw. „kładek” przeznaczonych ponad potokami górskimi.

Budynki uniwersyteckie, będące przecież w przeważnej części własnością Państwa, częściowo niezabezpieczone, a częściowo zabezpieczone niedostatecznie – niszczeją. Dzieło zniszczenia działaniami wojennymi prowadzą dalej wpływy atmosferyczne przy zupełnej obojętności czynników miarodajnych. Księgozbiory o ^d bezcennej wartości ^d naukowej umieszczone dla braku miejsca w zawilgoconych piwnicach niszczy systematycznie wilgoć. Aby nie mnożyć tych bolesnych przykładów należy stwierdzić, iż według obliczeń Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy odbudowa uniwersyteckich gmachów państwowych (resort Ministerstwa Oświaty) domaga się 144 milionów złotych. Do tego dochodzą zapotrzebowania urządzeń wewnętrznych do sal wykładowych, pracowni i seminariów wyrażające się cyfrą 70 milionów złotych. Cyfry te ustalone jeszcze w ubiegłym roku są już nieaktualne wobec zwyżki cen na materiały i robociznę oraz powiększającego się zniszczenia niezabezpieczonych obiektów.

Kredyty państwowe, którymi Uniwersytet dysponuje na cele odbudowy, na przestrzeni całego roku budżetowego wynoszą najzupełniej niewystarczającą sumę 14 milionów złotych. Błędem byłoby przypuszczać, że ciężkie położenie Skarbu Państwa jest przyczyną tak niskiej dotacji, skoro niemal zupełnie niezniszczony Uniwersytet Krakowski uzyskał 6 milionową dotację.

Miejska Rada Narodowa nie wnika w przyczyny takiej oszczędności Władz Centralnych. Wprawdzie od czasu do czasu zjawiali się delegaci tych Władz

w Poznaniu i składali obiecujące wspomnienia co do odbudowy Uniwersytetu. Jednak ^d najpiękniejszymi ^d zapewnieniami nie można oszklić nawet jednego okna.

Miejska Rada Narodowa pragnie w tej chwili uniknąć publicznej dyskusji na temat ustosunkowania się Władz Centralnych do zagadnienia odbudowy Uniwersytetu Poznańskiego. Nie można jednak pominąć ważnego momentu społecznego. Młodzież uniwersytecka zdobywająca wiedzę w tak nieprawdopodobnych warunkach może być z natury rzeczy rozżalona i rozgoryczona. A przecież ta młodzież Uniwersytetu Poznańskiego wykazuje szczególny spokój i umiar.

Trzeba podkreślić, że na Władzach Centralnych spoczywa wielka odpowiedzialność wobec Uniwersytetu Poznańskiego. Uniwersytet ten, po uczelniach warszawskich, najbardziej zniszczony w Polsce zerwał się do pracy zaraz po ukończeniu działań wojennych i wyteżył wszystkie siły, by dać młodzieży wykształcenie niezbędne do wykonania zawodów, a zmuszony jest w dalszym ciągu pracować w warunkach zupełnie anormalnych. Pod względem frekwencji Uniwersytet Poznański wysuwa się dzisiaj na czoło wyższych uczelni w Polsce. Liczba studiującej młodzieży wynosi już 7 000 i przejawia tendencję wzrostu.

Nie można pozwolić, by ten Uniwersytet, dzisiaj obciążony, marniał skazany na pracę w warunkach nienormalnych i by gmachy jego dalej niszczały. Należy młodzieży dać możliwość pełnego kształcenia się w salach wykładowych, pracowniach i seminariach, których brak odczuwa się dotkliwie. Młodzież ta kończąca studia odchodzi do szkolnictwa, administracji, sądownictwa, rolnictwa, leśnictwa, w służbę zdrowia i do przemysłu, a od jej stanu wykszolenia zależy dalszy rozwój oświaty średniej i niższej, najrozmaitszych gałęzi życia gospodarczego oraz stan zdrowotny narodu. Młodzież ta ma poważne powody do rozgoryczenia. Po wieloletniej poniewierce wojennej nie posiada dzisiaj dostatecznej ilości pomieszczeń, gdyż domy akademickie w przeważnej części nie mogły zostać odbudowane. Gdy ubiegłego lata młodzież Uniwersytetu Poznańskiego wzięła masowy udział w akcji żniwnej na ziemiach odzyskanych, dając przykład młodzieży innych wyższych uczelni, otrzymała przyrzeczenie, że w nagrodę za ten udział Uniwersytet Poznański uzyska 400 krzeseł z magazynów na Pomorzu Zachodnim do sal wykładowych. Przyrzecze nie to do dziś nie zostało dotrzymane i duży odsetek młodzieży nie może usiąść podczas wykładów na salach bez urządzeń i w prymitywnych pracowniach, lecz musi stać słoczona. Młodzież ta w interesie przyszłości narodu ma prawo domagać się, by Uniwersytet Poznański, tak bardzo dotknięty wojną, miał możliwość dawania młodzieży pełnowartościowego, dobrze zorganizowanego nauczania, co będzie możliwe tylko przez całkowitą odbudowę gmachów Uniwersytetu Poznańskiego i ich urządzeń wewnętrznych.

Te wszystkie okoliczności należy wziąć pod uwagę przy ocenie wniosku Miejskiej Rady Narodowej, który streszcza się w ^d prośbie ^d o przyznanie Uniwersytetowi Poznańskiemu wystarczających kredytów na odbudowę.

Miejska Rada Narodowa będzie nadal śledziła z uwagą zagadnienia Uniwersytetu Poznańskiego, a obecnie wyraża głębokie przekonanie, iż konieczność zaspokojenia najpilniejszych potrzeb Uniwersytetu znajdzie właściwe zrozumienie u decydujących czynników w dobrze zrozumiałym interesie społeczeństwa, Państwa i Rządu.

Proszę usilnie Radę o przegłosowanie tego memoriału. Po przygotowaniu może być wysłany do Ministerstwa Oświaty.

Obywatel wiceprezydent miasta Drabowicz stwierdza, że memoriał niewątpliwie zostanie przyjęty przez wszystkich, lecz w pewnej jego części winien być zmieniony, a to z uwagi na tą część, która mówi, że nastawienie czynników pewnych jest całkiem obojętne. Zdaniem mówcy może się to odnosić tylko do Władz Centralnych, ponieważ Zarząd Miejski zrozumiał ważność naszej uczelni i wyasygnował na remont jego budynku 500 000 zł.

Obywatel Szukała uważa, że nie ze wszystkim może się zgodzić z memoriałem przedstawionym przez referenta, przy czym zwraca uwagę na ostatnie wypadki młodzieży akademickiej. Mówca uważa, że memoriał ten daje im przychlebstwo, że oni mogą być rozgoryczeni, a to może ich rozbrykać. Mówca chciałby, by ten w tym memoriale trochę zmienić, a chętnie wszystko dla tej młodzieży zrobimy.

Obywatel dr Taeding stwierdził, że klub radnych Polskiej Partii Robotniczej poprze wszelką akcję zmierzającą do poprawy stanu naszych uczelni i poprawy bytu studentów i dlatego memoriał niewątpliwie przyjmie, jeno może w pewnym innym sformułowaniu. Przy tej okazji poruszył mówca sprawę, mając dzisiaj właśnie sposobność, która się z tym stanem łączy. Klub radnych Polskiej Partii Robotniczej popierać będzie zawsze wszystkie zamierzenia, czy to Zarządu Miejskiego, czy to naszego Rządu, które idą w kierunku podniesienia oświaty naszej i jej rozwoju. My jednakże musimy to wszystko czynić z pewnymi zastrzeżeniami. To, co stało się w ostatnim czasie na terenie naszego kraju względnie w ostatnich dniach na terenie naszego miasta, musi wzbudzać wielkie wątpliwości i zastrzeżenia w klasie robotniczej i wśród inteligencji pracującej. Nasze święto 3 Maja zostało wykorzystane przez faszystowską część studentów do urządzenia demonstracji antyrządowych. O ile wiadomo, w innych miastach uniwersyteckich zostali aresztowani nawet studenci z Poznania. Widać z tego, że to demonstracje miały zorganizowany charakter i wyszły z pewnej centrali. Tak samo na odwrót na terenie Poznania zostali przy ostatnich wystąpieniach antyrządowych przechwyceni studenci z innych miast uniwersyteckich. Widzimy, że mamy do czynienia ze zorganizowaną akcją młodzieży faszystowskiej, która także przed wojną urządziła burdy, na niekorzyść tych, którzy chcieli się uczyć w spokoju dla dobra kraju. Przy tej okazji wyraził mówca potępienie tych akcji antyrządowych, zorganizowanych przez studentów faszystowskich i wykorzystujących tę okazję, kiedy obradujemy nad poparciem memoriału, opracowanego przez obywatela prof. Sulczyńskiego, przedłożyć Radzie krótką rezolucję, która zawiera ten nasz protest, przeciwko wybrykom studentów endecko-faszystowskich.

Następnie odczytał obywatel dr Taeding rezolucję klubu radnych Polskiej Partii Robotniczej, która brzmi jak następuje:

„Miejska Rada Narodowa w Poznaniu potępia najkategoryczniej wystąpienie antyrządowe zorganizowane w dniu 3 maja przez odłamy faszystowskiej młodzieży akademickiej w różnych miastach uniwersyteckich Polski oraz ostatnie wystąpienie antyrządowe endecko-faszystowskich studentów w Poznaniu.

Miejska Rada Narodowa w Poznaniu uważa, że Uniwersytety winny być instytucjami, w których młodzież zdobywa wiedzę, wykształcenie i wychowanie dla dobra Państwa i Narodu Polskiego.

Klasa robotnicza i inteligencja pracująca nie będzie tolerować, aby pod płaszczykiem nauki prowadziło się politykę faszystowską i wychowywało się wrogów demokratycznego Państwa Polskiego. W tym celu wzywa się właściwe władze do poczynienia wszelkich kroków, aby w przyszłości zabezpieczyć spokój na wyższych uczelniach, aby ta część młodzieży, która chce się uczyć, nie doznała w tym względzie żadnych przeszkód i utrudnień oraz aby ułatwić synom robotników, chłopów i inteligencji pracującej możliwości studiów na Uniwersytetach.”

Obywatel Urbański powiedział, że punkt 13 dotyczy sprawy odbudowy Uniwersytetu Poznańskiego i nie widzi powodu, by mieszać ją ze sprawami zajęć studentów na terenie miasta Poznania, która winna znajdować się na innym miejscu.

Obywatel wiceprezydent miasta Drabowicz popiera zdanie obywatela Urbańskiego i stwierdza, że kwestia Uniwersytetu nie jest kwestią burd ulicznych. Mówca uważa, że kwestia zajęć ulicznych można omówić w ramach punktu „wolne głosy”. Mówca stwierdza, że Uniwersytet Poznański znajduje się w opłakanych warunkach i dlatego trzeba zwrócić się do Rządu Jedności Narodowej, by przyszedł nam z pomocą.

Obywatel inż. Zaus uważa, że memoriał powinien być poparty kosztorysami, które Uniwersytet posiada. Dyrekcja Obudowy posiada na 3 kwartały na odbudowę Uniwersytetu tylko 25 milionów złotych a potrzeba około 300 milionów złotych. Szkoda, że ten memoriał wcześniej nie trafił do Władz Centralnych. Mówca prosi, by ten memoriał uzupełnić cyframi, ewentualnie kosztorysami, aby Ministerstwo Oświaty i Odbudowy wiedziało o jaki zakres odbudowy chodzi.

Obywatel Grajek stawiał wniosek, by w ślad za memoriałem przeprowadzić dyskusje nad zgłoszoną rezolucją obywatela dr. Taeding i poruszyć pewne zagadnienie, które nas interesuje. Poza tym stwierdza on, że nie może się zgodzić z wywodami obywatela Urbańskiego i wiceprezydenta miasta obywatela Drabowicza.

Obywatel wiceprezydent miasta Drabowicz uważa, że jest to problem dość poważny. Odnośnie do rezolucji obywatela dr. Taeding proponuje on, by została ona ujęta w formie pouczającej, a nie potępiającej.

Obywatel przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej Kowalewski stwierdza, że nie może się zgodzić z wywodami obywatela wiceprezydenta miasta Drabowicza. Mówca uważa, że tych wszystkich studentów, którzy nie umieją się wplatać o życie naszej demokratycznej Polski należy ukarać.

Obywatel Madajewski uważa, że należałoby sprawę rozważyć i podzielić ją na dwie części. Najpierw powinniśmy rozważyć kwestie potrzeby uczelni jako takiej. Tę sprawę rozumiemy i nie ma nikogo na Sali, kto by stał w opozycji. Druga sprawa jest sprawą zachowania się młodzieży. Mówca popiera słuszność wywodów obywatela wiceprezydenta miasta Drabowicza i uważa, że Miejska Rada Narodowa winna znaleźć ten wspólny język przemówienia do tej młodzieży, aby ona zrozumiała.

Obywatel przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej powiedział, że nikt nie potępia młodzieży, która chce się uczyć, lecz tylko tych, którzy zamiast się uczyć burdy urządzają. Uważa on, że rezolucja zgłoszona przez klub radnych Polskiej Partii Robotniczej jest zupełnie słuszna.

Obywatel Janik twierdzi, że o ile rozumiał umieszczono w memoriale, a obywatel inż. Zaus powiedział, że studenci w razie nieodbudowania Uniwersytetu grożą ucieczką z niego. Jest straszna rozpacz, że na stojąco słuchają wykładów, a czy nad tymi maluczkimi, których najszybciej łapie gruźlica, my się rozczulamy? My się rozczulamy najwięcej nad tymi studentami, którzy burdy urządzają. Kwestia, który rektor jest na czele Uniwersytetu nie jest obojętna, bo z naszego potu idą pieniądze na Uniwersytet. My dążymy do tego i osiągniemy to, że nasze dzieci będą na Uniwersytecie. Nam nie jest obojętne, jaki będzie lekarz czy inżynier. Nie jest dla nas obojętne, w jakim duchu będzie wychowywał rektor przyszłych intelektualistów. Do rezolucji obywatela dr Taeding dołącza mówca coś więcej, wnosząc, by Rada do rezolucji dodała zniesienie eksterytorialności uniwersytetów. W uchwalonym dziś regulaminie uwzględniamy potrzeby pedagogów, literatów i artystów, uznajemy potrzeby literatury i nauki, ale nie można wszystko włożyć tylko w Uniwersytet. Skoro powiedział obywatel inż. Zaus, że studenci pójdą z tego Uniwersytetu, to gdzie my, mieszkający po pięciu w jednej izbie, dokąd my pójdziemy. Niech ci studenci i panowie stający w ich obronie, wiedzą, że robotnik też ma swoje prawa.

Referent memoriału, obywatel prof. Sulczyński powiedział, że opracowując memoriał, miał na myśli nie studentów, ale Uniwersytet, tę kuźnię nauki i kultury. Jeśli chodzi o studentów, uważa on, że rękę trzeba karcnąć, a nie ślepy miecz.

Obywatel Grajek uważa, że tutaj nie chodzi o to byśmy młodzież potępiali w ogólności. Chodzi o to, by nasz Uniwersytet nie gromadził w swoich murach element, który przeszkadza w nauce naszej młodzieży. Mówca nie jest za zniesieniem eksterytorialności uniwersytetów. Rezolucja klubu Polskiej Partii Robotniczej jest słuszna, a memoriał należy poprzeć.

W dalszym ciągu dyskusji przemawiali jeszcze obywatele: Urbański, dr Taeding, inż. Zaus i wiceprezydent miasta Drabowicz.

Następnie oddał przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej Kowalewski memoriał obywatelowi prof. Sulczyńskiemu z poprawką obywatela inż. Zausa, by dołączyć do niego jako uzupełnienie kosztorysu, pod głosowanie.

Miejska Rada Narodowa memoriał w sprawie odbudowy Uniwersytetu z poprawką by dołączyć do niego kosztorysy, jednomyślnie uchwaliła.

Po tej uchwale odczytał obywatel dr Taeding ponownie zgłoszoną przez Polską Partię Robotniczą rezolucję w sprawie studentów. Po zabraniu głosu przez obywateli Urbańskiego, Janika i przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej Kowalewskiego przystąpiono do głosowania nad rezolucją.

Miejska Rada Narodowa zgłoszoną przez obywatela dr. Taeding rezolucję większością głosów, przy 10 wstrzymujących się, uchwaliła.

APP, MRN, 17, s. 138-142 (fragment).

80

1946 maj 15, Poznań – Protokół w sprawie zabezpieczenia zabytkowego Pałacu Działyńskich w Poznaniu

W dniu 15 maja 1946 r. zebrała się Komisja w składzie:

- 1) obywatel architekt Cieśliński, Dyrektor Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
- 2) " inż. Jasielski, Naczelnik Wydziału Inspekcji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
- 3) " mgr dr Kępiński²⁹⁶, Konserwator Urzędu Wojewódzkiego
- 4) " " dr Sławski, radca
- 5) " inż. Śmigaj, Naczelnik Wydział Realizacji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
- 6) " inż. architekt Ulatowski, Kierownik robót budowl
- 7) " inż. architekt Zieliński, Naczelnik Wydziału Planowania Zarządu Miejskiego

^d Uchwalono:^d

- 1) Usunąć gruz przez wywiezienie – z tym, że podczas segregowania gruzów należy części mające wartość zabytkową, odłożyć na wskazane miejsce przez kierownictwo.
- 2) Cegłę całą, połówkę i ćwiartki oczyścić i ustawić na miejscu wyznaczonym przez kierownika robót, celem zużycia jej przy konserwacji budynku.
- 3) Zwrócić się do Nadzoru Budowlanego Zarządu Miasta w celu zawezwania właściciela sąsiedniej nieruchomości nr 79 – o wywiezienie gruzów (parcie na mury).
- 4) Zamurować okna parteru w miarę postępu robót.

²⁹⁶ Zdzisław Kępiński (1911-1978) – historyk sztuki, prof. Poznańskiej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Dyrektor Muzeum Narodowego w Poznaniu. Po wyzwoleniu w 1945 roku został naczelnikiem Wydziału Rewindykacji i Odszkodowań Wojennych w Ministerstwie Kultury i Sztuki w Warszawie, następnie Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu. W latach 1945-1948 pełnił obowiązki wicedyrektora Muzeum Wielkopolskiego, a w latach 1949-1951 zastępcy dyrektora Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków przy Ministerstwie Kultury i Sztuki.

- 5) Rozebrać kratownicę żelazną (pozostałą konstrukcję uszkodzoną) i usunąć.
- 6) Usunąć fragmenty murów:
 - a) na ścianie zachodniej wielkiej sali
 - b) usunąć komin sterzący na ścianie południowej
 - c) usunąć ponad wielką salą resztki ścianki na stronie północnej.
- 7) Zamknąć natychmiast dostęp dla osób postronnych i przerwać prywatną pracę przez Nadzór Budowlany.
- 8) Zwrócić się do Gazowni Miejskiej o usunięcie latarni miejskiej.
- 9) Podmurować parkan celem zamknięcia budynku od strony południowej w ogrodzie.
- 10) Zrobić fotografie zagrożonej ściany od strony zachodniej i pomiar szczegółowy (ściana grozi runięciem).
- 11) Skotwiczyć wewnątrz oba ryzality skrzydłowe elewacji zachodniej.
- 12) Po dokonaniu pomiaru i fotografii rozebrać ścianę zagrodową od strony zachodniej – troskliwie – żeby nie uszkodzić 2 pawilonów.
- 13) Usunąć grzyzy w dalszej części budynku.
- 14) Zamurować furtkę w parkanie od strony Franciszkańskiej.
- 15) W bramie zawiesić prymitywne wrota celem zamknięcia dostępu do pałacu.
- 16) Równocześnie z usunięciem gruzów aż do sklepień należy usunąć i rozebrać wszelkie późniejsze dodatki bez wartości historycznej, np. ustępy, ścianki działowe (na 1/4 cegły) z pustaków, kafłowanie ścian, podłóg itp.
- 17) Wszelkie otwory od podwórza należy zamurować w miarę zarządzeń kierownictwa.
- 18) Należy dążyć w najkrótszym czasie (w ciągu miesiąca) do sporządzenia szczegółowego zdjęcia pomiarowego w skali 1:50 (łącznie z zachowanymi detalami w skali 1:1).
- 19) Rozebrać ścianę drugiego i częściowo I piętra położoną na zachód od podwórza (oraz dawnych ustępów), która już obecnie wyszła z pionu.
- 20) Mury górne oczyścić schodkowo z gruzów oraz przykryć dwoma warstwami papy ze smołowaniem i wypuszczeniem pasków z obu stron murów po 3 cm, z przemurowaniem na papie 3 warstw cegieł na chudej zaprawie.
- 21) Piętro górne od ul. Franciszkańskiej, poczynając od czwartego okna (od fasady rynkowej) do ósmego okna włącznie zdjąć po dokonaniu pomiarów.
- 22) Wszelkie otwory okienne zamurować na grubość 1 cegły.

^a Podpisali: architekt Cieśliński, inż. Jasielski, mgr Kępiński, mgr Sławski, inż. Śmigaj, inż. Ulatowski, inż. Zieliński ^a

APP, PDO, 13, s. 19-20.

81

1946 maj 20, Warszawa – Pismo Ministerstwa Obudowy do Poznańskiej Dyrekcji Obudowy w sprawie rozszerzenia kompetencji przetargowych Dyrekcji Odbudowy

Celem usprawnienia w nadchodzącym sezonie budowlanym tempa robót, zarówno budowlach jak i instalacyjnych, Ministerstwo Obudowy postanowiło rozszerzyć dotychczasowe kompetencje Dyrekcji Obudowy w kierunku:

1-0) zlecenia robót z wolnej ręki Państwowym i Społecznym Przedsiębiorstwom Budowlanym w granicach do 100 000 zł (stu tysięcy złotych), na podstawie ustalonego przez Dyrekcję Odbudowy urzędowego cennika robót budowlanych z warunkiem każdorazowego zawiadomienia Delegatury Biura Kontroli o dokonanym zleceniu.

2-0) zatwierdzania we własnym zakresie kosztorysów przetargowych w granicach do 2 000 000 zł (dwóch milionów złotych)

^a Podpisał: inż. S. Pietrusiewicz, Podsekretarz Stanu ^a

APP, PDO, 2, s. 58.

82

1946 maj 20, Poznań – Zawiadomienie Zarządu Miejskiego w Poznaniu o mających się odbyć obradach na temat programu ogólnego planu zabudowy Poznania

W dniach 26 do 29 maja 1946 roku odbędą się w Poznaniu obrady Komisji Rzeczoznawców, zwołanej na zlecenie Ministerstwa Odbudowy (Główny Urząd Planowania Przestrzennego) dla zaopiniowania programu ogólnego planu zabudowania Poznania oraz szkicowych projektów rozplanowania śródmieścia.

Do Komisji tej wchodzi następujący rzeczoznawcy:

- 1) inż. architekt Romuald Gutt, profesor Politechniki
- 2) inż. architekt Stanisław Filipowski, profesor Politechniki
- 3) inż. architekt Stanisław Różański, Dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego w Gdańsku
- 4) inż. architekt Kamil Lisowski, Dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego w Łodzi
- 5) inż. architekt Wacław Ostrowski, Naczelnik Wydziału Urbanistyki Biura Odbudowy Stolicy
- 6) inż. architekt Zygmunt Skibniewski, zastępca Naczelnika Wydziału Urbanistyki Biura Odbudowy Stolicy
- 7) inż. architekt Stefan Zieliński, Wydział Urbanistyki Biura Odbudowy Stolicy

8) inż. architekt Wacław Podlewski, Wydział Architektury Zabytkowej Biura Odbudowy Stolicy

9) dr Zbigniew Różycki²⁹⁷, Dział fizjograficzny Biura Odbudowy Stolicy oraz instytutu geograficznego Uniwersytetu Warszawskiego

Ponadto w Komisji udział wezmą:

Prof. inż. architekt Jan Zachwatowicz, Konserwator Generalny oraz inż. architekt Ignacy Tłoczek, jako delegat z ramienia Głównego Urzędu Planowania Regionalnego.

Opinia Komisji będzie wykorzystaną w dalszym toku prac przy opracowaniu projektów planu zabudowania, które mają być sporządzane w trybie przewidzianym przez art. 25 do 36 Prawa Budowlanego (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 Dz. Ust. 23).

W ramach powyższych obrad odbędzie się dnia 28 maja 1946 roku o godzinie 10 rano w Sali Starego Ratusza na Starym Rynku posiedzenie Komisji Rzecznawców z udziałem przedstawicieli władz i zainteresowanych instytucji. Zapraszając do wzięcia udziału w powyższym posiedzeniu komunikuję, iż dla zaznajomienia tych przedstawicieli władz i instytucji, którzy mają wziąć udział w posiedzeniu dnia 28 maja 1946 roku – odbędzie się w lokalu Pracowni Urbanistycznej (Moskiewskiego nr 2 – tel. 2832) w czwartek, dnia 23 maja bieżącego roku o godz. 15 wstępna konferencja informacyjna.

^a Podpisał: Prezydent Miasta w zastępstwie Günther ^a

APP, PDO, 8, s. 25-25v.

83

1946 maj 28, Poznań – Kolegium Rzecznawców powołane przez Ministerstwo Odbudowy do zaopiniowania planu zabudowy miasta Poznania

^d A. Członkowie kolegium: ^d

1. inż. architekt St. Filipowski – profesor Politechniki,
2. inż. architekt R. Gutt – profesor Politechniki, prezes Towarzystwa Urbanistów Polskich,
3. inż. architekt P. Krzywda-Polkowski – profesor Politechniki,
4. inż. architekt St. Różański – wykładowca Politechniki Gdańskiej, dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego w Gdańsku,
5. inż. architekt K. Lisowski – dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego w Łodzi,

²⁹⁷ Stefan Zbigniew Różycki (1906-1988) – geolog i geograf. W latach 1945-1946 kierownik Pracowni Fizjografii Urbanistycznej przy Wydziale Urbanistycznym w Biurze Odbudowy Stolicy.

6. inż. architekt Z. Skibniewski – wykładowca Politechniki Warszawskiej, zastępca naczelnika Wydziału Urbanistyki Biura Odbudowy Stolicy,
7. inż. architekt W. Podlewski – Wydział Architektury Zabytkowej Biura Odbudowy Stolicy,
8. inż. architekt St. Zieliński – Wydział Urbanistyki Biura Odbudowy Stolicy,
9. inż. architekt J. Reński – b. kierownik Biura Planowania Regionalnego w Kielcach,
10. dr St. Zb. Różycki – kierownik Pracowni Fizjograficznej Biura Odbudowy Stolicy.

^dB. Przedstawiciele miasta Poznania:^d

1. mgr Sroka – Prezydent stołecznego miasta Poznania,
2. Günther – wiceprezydent Prezydent stołecznego miasta Poznania,
3. Ig. Kaczmarek – dyrektor Wydziału Techniczno-Budowlanego,
4. inż. Zieliński – kierownik Oddziału Planowania i Rozbudowy,
5. Dudek – Oddział Nadzoru Budowlanego,
6. Ratajczak – Oddział Budownictwa Wodnego,
7. Krakowski – Kierownik Prasowy,
8. mgr Januskiewicz – Wydział Prawny Zarządu Miejskiego,

^dC. Przedstawiciele władz, instytucji i stowarzyszeń:^d

1. inż. J. Hryniewski – Ministerstwo Kultury i Sztuki,
2. inż. Wróblewski – Wydział Odbudowy Urzędu Wojewódzkiego,
3. inż. R. Pękalski – dyrektor Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego,
4. Wawrzyniak – Urząd Wojewódzki Poznański,
5. inż. Stefański – Wydział Komunikacji Urzędu Wojewódzkiego,
6. mgr Kempniński – Konserwator Wojewódzki,
7. Sosiński – Sąd Okręgowy,
8. Kutzner – Sąd Apelacyjny,
9. inż. J. Ulatowski – dyrektor Okręgowych Kolei Państwowych,
10. inż. Stryjski – Okręgowa Kolej Państwowa,
11. Czerwiński – Okręgowa Kolej Państwowa,
12. Ksiądz Lewandowski²⁹⁸ – Kuria Biskupia,
13. Maciejewski – Izba Przemysłowo-Handlowa,
14. Fr. Woźniak – Izba Przemysłowo-Handlowa,
15. Cieśliński – Poznańska Dyrekcja Odbudowy,
16. inż. R. Sławski – Poznańska Dyrekcja Odbudowy,
17. inż. St. Słoński²⁹⁹ – Poznańska Dyrekcja Odbudowy,

²⁹⁸ Hieronim Lewandowski (1909-1998) – ksiądz rzymskokatolicki, kapelan w więzieniu karno-śledczym przy ul. Młyńskiej w Poznaniu.

²⁹⁹ Stefan Słoński (1912-1976) – architekt. Od 1946 roku członek Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy, a od 1949 roku pracownik biura „Miastoprojekt” w Poznaniu.

18. inż. Z. Grabowski – Dyrekcje Dróg Wodnych,
19. E. Dastych – Dyrekcje Dróg Wodnych,
20. Drzewiecki – Izba Rzemieślnicza,
21. dr Jabczyński – Kuratorium Okręgu,
22. A. Krysiak – Dyrektor Okręgowy [Dyrekcji] Poczty i Telegrafów,
23. dr W. Grochowski – Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości,
24. prof. Barciński³⁰⁰ – Akademia Handlowa
25. inż. Orgelbrandt³⁰¹ – dyrektor Szkoły Inżynierskiej,
26. inż. K. Kozak – Szkoła Inżynierska,
27. inż. K. Ulatowski – Szkoła Inżynierska oraz Towarzystwo Miłośników miasta Poznania,
28. prof. Wodziczko³⁰² – Państwowa Rada Ochrony Przyrody oraz Uniwersytet Poznański,
29. inż. dr Rajewski – Polskie Radio,
30. Ruciński – Polskie Radio
31. Michalski – Stowarzyszenie Techników,
32. Z. Derda – Stowarzyszenie Techników,
33. Bandyk – Cech Mistrzów Murarskich i Ciesielskich,
34. B. Rudolf – Spółdzielnia Budowlano-Mieszkaniowa Urzędników Państwowych.

APP, ZMP, 92, s. 1-3.

84

*1946 maj 28, Poznań – Protokół^a konferencji^a Kolegium Rzecznawców^a
^a w sprawie^a planu zabudowy i rozbudowy miasta Poznania*

^d Prezydent mgr Sroka^d – Zagajam posiedzenie i witam przybyłych. Konferencja ma na celu zaopiniowanie prac nad rozplanowaniem miasta Poznania. Poznań znajduje się w tym położeniu – szczęśliwym czy nieszczęśliwym – że ma możliwość przeprowadzenia całego szeregu korekty pod względem urbanistycznym.

³⁰⁰ Florian Barciński (1901-1987) – geograf i ekonomista. W latach 1948-1951 rektor Akademii Handlowej w Poznaniu.

³⁰¹ Bolesław Orgelbrandt (1884-1957) – prof. Politechniki Poznańskiej, specjalista w zakresie silników spalinowych. W marcu 1945 roku przyjechał do Poznania i rozwinął działalność organizacyjną i dydaktyczną jako dyrektor Państwowej Wyższej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki, a od 1 października 1945 roku przez 10 lat był dyrektorem Szkoły Inżynierskiej.

³⁰² Adam Marcin Jakub Wodziczko (1887-1948) – botanik, prof. Uniwersytetu Poznańskiego. W latach 1930-1931 pełnił funkcję dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego, a w roku 1931 został wybrany na stanowisko prorektora Uniwersytetu Poznańskiego.

Zarząd Miejski starał się zasięgnąć opinii czynników tak społecznych, jak i ściśle zawodowych. Kolegium powinno w interesie miasta ustalić pewne wytyczne, które pomogłyby wypełnić braki, jakie się w tej pracy mogą znajdować. Przewodniczenie dalszych obrad przekazuję prof. Filipkowskiemu.

^dProf. Filipkowski^d – W przeciągu 2 dni mieliśmy możliwość zapoznać się z planami opracowanymi w Poznaniu przez Pracownię Urbanistyczną oraz objechać teren, zapoznając się z warunkami terenowymi na miejscu. Wykonane projekty wywarły na nas wrażenie prac bardzo głębokich, prowadzonych w dobrej atmosferze i we właściwym kierunku. W pracach tych sięgają projektodawcy w dosyć daleką przyszłość, co jest słuszne i konieczne. Również nie pominięto odpowiedniego przystosowania tych planów do potrzeb dzisiejszych. Metoda samego prowadzenia prac jest słuszna i prawidłowa. Dziś pragnęlibyśmy wysłuchać opinii społeczeństwa miejscowego tak, aby przedstawiony materiał mógł być uwzględniony przy sformułowaniu ostatecznej naszej opinii, która mogłaby służyć do dalszych prac nad rozplanowaniem miasta Poznania.

^dinż. Tomaszewski^d – Pierwsze obrady Kolegium Rzecznawców (w innym składzie) odbyły się w listopadzie 1943 roku i były poświęcone zaopiniowaniu owoców pierwszych trzech miesięcy pracy nad planowaniem Poznania, a mianowicie studium wstępnym rozplanowania śródmieścia. Obecne Kolegium ma zaopiniować wynik następnych sześciu miesięcy prac, a mianowicie program ogólnego zabudowała miasta. Równocześnie ma możliwość kompletowania obecnej fazy prac nad rozplanowaniem śródmieścia oraz szeregu najpilniejszych i najważniejszych dla wyglądu Poznania projektów architektonicznych. Obecny skład Kolegium podkreśla dążenie do wzajemnej wymiany poglądów i doświadczeń z innymi ośrodkami myśli i pracy w dziedzinie urbanistyki jak w Warszawie, Gdańsku i Łodzi, z Wydziałami Architektury Politechniki Warszawskiej i Gdańskiej, wreszcie z Towarzystwem Urbanistów Polskich jako instytucją naukową, poświęconą rozwojowi wiedzy oraz utrzymywaniu kontaktu z ośrodkami zagranicznymi.

Projekty urbanistyczne są zawsze dziełem zbiorowym. Wykonywane są one dla kilku pokoleń. Stąd duża trudność i odpowiedzialność tej pracy oraz konieczność utrzymania systematyczności pracy i ciągłości myśli. Z tych względów szczególnie cenną jest obecność w Kolegium współautorów wszystkich trzech nagród na konkursie w rozplanowaniu Poznania, zorganizowanym w 1931 roku przez Zarząd Miejski w Towarzystwie Urbanistów Polskich. Konkurs ten był momentem przełomowym i jego wyniki były podstawą dla dalszego opracowania planów przez wydział Planowania i Rozbudowy, pod kierownictwem inż. architekta W. Czarneckiego, który – należy przypuszczać – powróci do pracy w Poznaniu po zakończeniu roku akademickiego na Polskim Wydziale Architektury w Liverpoolu. Proponuję uczcić przez powstanie, nieżyjących organizatorów w współautorów konkursu na rozplanowanie Poznania:

Cyryla Ratajskiego³⁰³ – wiceprezydenta miasta – Przewodniczącego Sądu Konkursowego

inż. Adama Paprockiego³⁰⁴ – Prezesa Towarzystwa Urbanistów Polskich i organizatorów konkursu – zamordowanego w Mauthausen

inż. Jana Graefego³⁰⁵ – zmarłego w obozie w Niemczech w 1945 roku, współautor I nagrody

inż. Władysława Günther – zamordowanego przez Niemców w 1939 r. współautora III nagrody.

^dProf. Filipkowski^d – wzywa do uczczenia przez powstanie pamięci nieżyjących organizatorów i uczestników konkursu na rozplanowanie Poznania.

^dinż. Tomaszewski^d – referuje główne założenie programu ogólnego planu zabudowania.

^dinż. Skibniewski^d – Zadanie naszego Kolegium polega na rozpatrywaniu i wyrażeniu opinii o generalnym układzie planu:

Metoda prac przyjęta przez Pracownię w tych trudnych warunkach jest słuszna. Zadanie każdego planowania urbanistycznego można podzielić na 3 stopy:

1. określenie roli ośrodka urbanistycznego
2. dobre poznanie miejscowych warunków
3. ustalenie właściwego planu przestrzennego i wyznaczenie w terenie tego programu, o którym jest mowa powyżej.

Rola Poznania jako głównego ośrodka dyspozycji, jest istotna i bezsporna. Nie możemy pozwolić, żeby za skromne przyjęte ramy utrudniły mu rozwijać się prawidłowo na przyszłość. Słusznie projektodawcy unikają tego niebezpieczeństwa. Cyfra 500 000 mieszkańców, która dziś może wydawać się za daleko wybiegająca nie jest przesadną, jeśli ją przyjąć w perspektywie kilkudziesięciu lat. W obliczu powojennym Poznania wybija się kilka elementów, ośrodek polityczny ziem wschodnich, ośrodek administracyjno-handlowy, wreszcie ośrodek kulturalny. Należy odpowiednio hierarchicznie te ośrodki rozplanować i rozmieścić. Rezerwowanie znacznych terenów dla przemysłu wydaje się słuszne, choć może miasto dziś jeszcze tej skali produkcji nie potrzebuje. Zdaniem czynników, które będą te

³⁰³ Cyryl Ratajski (1875-1942) – prawnik, działacz polityczny, prezydent miasta Poznania w latach 1922-1924, 1925-1934 oraz 5-12 września 1939. Minister spraw wewnętrznych w latach 1924-1925.

³⁰⁴ Adam Paprocki (1891-1940) – architekt. Autor m.in. planu rozbudowy miasta Chełma, projektu regulacji i zabudowy miasta Łowicza, budynku Dowództwa Korpusu Ochrony Pogranicza przy ul. Chałubińskiego 3b w Warszawie. W 1932 roku był prezesem Związku Stowarzyszeń Architektów Polskich, a przed 1939 rokiem pełnił funkcję rzeczoznawcy urbanistycznego Związku Miast Polskich. Podczas drugiej wojny światowej był więźniem obozu KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął.

³⁰⁵ Jan Władysław Graefe (1896-?) – architekt. Autor m.in. planu regulacyjnego Warszawy w latach 1928-1929, planu ogólnego Poznania z 1931 roku czy planu zabudowy uzdrowiska Busko-Zdrój z 1934 roku. W czasie drugiej wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej. Okoliczności jego śmierci są nieznane.

rzeczy realizowały, jest zachowanie pewnej równowagi tych różnych przejawów życia gospodarczego.

Bezpośrednio ze sprawą tych terenów zatrudnienia, związane są tereny mieszkaniowe, łatwy dojazd do miasta, tereny odpoczynku i rozrywki.

Jeśli chodzi o pewne wytyczne rozmieszczenia terenów i gęstości zaludnienia, normy przyjęte przez Pracownię odpowiadają w zasadzie obecnym warunkom, ale wymagają jeszcze dalszych studiów. Należy traktować jako zabytki pewne zespoły urbanistyczne i starać się zachować charakter całych zespołów. Jak najostrożniej należy postępować przy pełnym odbudowywaniu zabytków. Nie można w tym wypadku postawić tezy uniwersalnej i słusznej we wszystkich wypadkach. Budowa od nowa musi być przeprowadzana bardzo ostrożnie, ażeby nie stworzyć pewnych fałszów historycznych przy odtwarzaniu zabytków, po których wszelkie ślady zagięły. Należy jednak zachować układ, skalę i ogólny charakter architektoniczny zespołu, który może być zazwyczaj uzgodniony z nowymi warunkami programowymi.

Liczyć się trzeba bardzo z zabudową, która istnieje, a która jest wielkim wkładem gospodarczym. Decyzja Pracowni Urbanistycznej o zachowaniu w miarę możliwości i uporządkowaniu istniejących zabudowań śródmiejskich wydaje się słuszną.

Plan między innymi realizuje się poprzez dobrze rozplanowane inwestycje komunikacyjne, oparte na właściwie ujętym przez Pracownię układzie komunikacyjnym.

Wybór miejsca na właściwy ośrodek pracy jest słuszny.

Najmniej opracowany jest teraz dla zakładów naukowych. Należy tereny te ustalić. Jest to przede wszystkim ośrodek życia kulturalnego. Naszym zaleceniem jest, aby szukać tych terenów na północ od samego centrum miasta w kierunku Cytadeli. Możliwości terenowe są duże.

Produkcja rzemieślnicza drobna znajdzie się w mieszanych ośrodkach. Produkcja fabryczna musi mieć specjalny teren. Teren zachodnio-północny, oparty o port rzeczny, jest słuszny. Czy proporcja tego terenu i wymiary są takie jak trzeba, dziś przedwcześnie mówić nie można. Trzeba jednak rezerwować na ten cel jak najwięcej terenów. Również słusznie przyjęte obszary przemysłowe przy stacji Kobyłepole. Plan przewiduje zajęcie nowych terenów mieszkaniowych na przyrost ludności. Przy tworzeniu nowych dzielnic mieszkaniowych trzeba uważać, aby narastanie miasta odbywało się systemami pączkowymi, a nie koncentrycznym. Ludność dzielnicy przemysłowej musi mieć możliwość pracować i równocześnie brać udział w życiu śródmieścia. Wybór tych terenów daje jak najlepsze nadzieje. Trzeba jednak opracować te dzielnice w ten sposób, aby stworzyły one całości kompozycyjne.

Układ terenów wypoczynkowych w Poznaniu jest przejrzysty. Plan słusznie wykorzystuje i rozwija układ naturalny.

W tym układzie terenów jeszcze jeden czynnik wchodzi w grę: powiązania komunikacyjne. Większość tras jest planowana prawidłowo, co do niektórych

jednak Kolegium wysuwa pewne wnioski. podkreślam na przyszłość konieczność opracowania tras komunikacji pieszej, poza ruchem kołowym.

Należy stwierdzić, że praca jest rozpoczęta i prawidłowo postawiona. Mamy pewne zastrzeżenia, które sformujemy w opinii. Równocześnie muszą być przeprowadzone studia nad pewnymi szczegółami urbanistycznymi i zespołami architektonicznymi. Prace nad całością powinny się równocześnie rozwijać dalej.

Na zakończenie muszę podkreślić niebywałe tempo pracy i bogactwo już opracowanych terenów przy jak nielicznej obsadzie pracowni.

^dProf. Filipkowski^d – wznawia po krótkiej przerwie obrady i na prośbę niektórych uczestników proponuje rozpocząć od zreferowania projektów, nadesłanych przez kilku architektów miejscowych z tym, że następnie się powróci do omówienia zagadnień planu ogólnego.

^dinż. architekt Ulatowski Kazimierz^d – Referuję 2 moje projekty i zabudowę wewnętrzną Rynku i Wieży św. Wojciecha.

Przechodziłem często koło niemieckiego „nowego” Ratusza i dziwiłem się, że Magistrat Poznański jeszcze go nie usunął. Nie myślałem o tym, że dopiero po wojnie znajdzie możliwość zniszczenia tego Ratusza. Z usunięciem nowego Ratusza łączy się konieczność pobudowania biur miejskich przy Starym Rynku. Na miejscu domków zniszczonych projektuję pobudować budynek, który by pomieścił na I i II piętrze biura ratuszowe, a na parterze w podziemiach znajdowałyby się sklepy.

Odwach należy odbudować. Nie chodzi mnie o zarzucenie form, ale o samą ideę zabudowy Rynku.

Przy opracowaniu projektu Wzgórza św. Wojciecha uważałem, że trzeba zabudować ul. Działową i św. Wojciecha. Należy pobudować coś, co stworzyłoby pewien związek myślowy pomiędzy dwoma znajdującymi się tutaj kościołami. Zakładam tutaj budynki mieszkaniowe o 2 kondygnacjach, dom parafialny i plebanię. Placyk można zamknąć pomnikiem św. Wojciecha. Pomiędzy terenem ulicy a terenem kościoła jest różnica wysokości ca 3 m. Można by wznieść teren o 1 m, a pozostałe 2 m wyrównać schodami.

^dKonserwator mgr Kępiński^d – Przedłożony projekt jest sprzeczny z podstawową zasadą układu i charakteru zabudowy Rynku. Ratusz jest stosunkowo mały i zachowanie wypalonych lecz ocalałych w masach i łatwych do rekonstrukcji „Domków Budniczych” jest konieczne, jako niezbędne tła i uzupełnienie Ratusza.

Po skasowaniu tych domków oraz ich zastąpieniu proponowanym przez architekta Ulatowskiego budynkiem o dużej skali i jednolitym długim froncie – Ratusz Poznański utraci swoje otoczenie, straci skalę i charakter dominanty architektonicznej całego zespołu. Byłoby to przekreślenie jednej z największych wartości architektonicznych Poznania i zubożenie stanu posiadania naszej kultury, tak już zubożałej po ostatniej wojnie. Rolę domków budniczych rozumieli wszyscy miłośnicy miasta, podziwiali turyści, utrwalali na swoich obrazach artyści tej miary

co na przykład Wyczółkowski, który właśnie malował Ratusz nie od frontu, lecz od strony malowniczych „Domków Budniczych”³⁰⁶.

Zabytkiem chronionym ustawowo nie jest sam Ratusz, lecz cały zespół i należy te czynniki uwzględnić przy powzięciu jakich bądź decyzji.

^d Prezydent mgr Sroka^d – Konserwator Kępiński ma zwolenników wśród architektów, jednakże poglądy społeczeństwa nie pokrywają się z poglądami specjalistów. Nie ulega wątpliwości, że wewnętrzna zabudowa Rynku była bardzo szpetna. Uważam, że nie ma powodów wskrzeszać to, co zostało już zniszczone. Jestem za tym, żeby wewnętrzną zabudowę Starego Rynku znieść. Zniszczone obecnie domki uległyby już w międzyczasie parokrotnej przebudowie. Jeśli by się chciało je odbudować, to nie wiadomo czy odbudowałoby się je według fantazji rozmiłowanych w przyszłości architektów, czy według rzeczywistego ich wyglądu. Chociaż i odbudujemy – to będziemy musieli sto lat czekać, zanim one znów staną się tak uroczo odrapane jak były poprzednio. Pozostaje do dyspozycji zagadnienie – co mamy pobudować wewnątrz Starego Rynku. W każdym razie nie ma sensu budować w tym punkcie oddalonym od ruchu, od obecnego centrum żywego miasta, gmachu Zarządu Miejskiego.

^d Prof. J. Hryniewski^d – Ratusz jest pięknym klejnotem zabytkowym, ale drobnym w skali. Miał pewną wartość, gdy miał odpowiednią oprawę. Nie należy wprowadzać większego budynku na rynek. Istotną wartością miasta jest skala tego miasta. Dlatego tę skalę należy przede wszystkim zachować. Można projektować najrozmaitsze rozwiązania, ale skala powinna być zachowana. Ośrodki kulturalne mogą się mieścić w różnych małych budynkach. Domki budnicze, które się znajdowały wzdłuż Ratusza można by odtworzyć. Powinno się zabudować architekturę w takiej skali, ażeby Ratusz nie został zeszpecony, żeby nie znalazł się w obecnym dla siebie otoczeniu. Zagadnienie zabudowy Starego Rynku to nie jest zagadnienie tylko Poznania, jest to już zagadnienie ogólnokrajowe, zagadnienie kultury całego naszego narodu. Powinno być przeto rozstrzygnięte bardzo ostrożnie. Przedstawiony projekt zaprzecza temu postulatowi.

^d Inż. Stefan Zieliński^d – Urbanista średniowieczny – gdy otworzył formę wewnętrzną Rynku, założył Ratusz jako dominantę ośrodka handlowego. Należy ten układ zachować.

^d Inż. St. Różański^d – Poznań ma jednak brak w konstrukcji. Zwykle koło Ratusza była jakaś katedra. Dziś jej nie mamy. Miasto posiada jedyny Akcent na rynku

³⁰⁶ Domki budnicze – kamieniczki budników stojące na Starym Rynku, w części wschodniej zabudowy wewnętrznej. Od XIII wieku istniały w tym miejscu budy śledziowe, w których sprzedawano: sól, śledzie, ryby solone i wędzone, świece, pochodnie i przedmioty codziennego użytku. W XV wieku właściciele kramów zrzeszeni w cechu budników zaczęli budować na wąskich parcelach jednoosiowe murowane domy z podcieniami, kramem na parterze i mieszkaniem na wyższych kondygnacjach. W XIX wieku domki przebudowano, a podcienie zamurowano. Po zniszczeniach w 1945 roku przywrócono domkom postać z XVI wieku, a w 1961 roku kamieniczki otrzymały dekorację malarską według projektu Zbigniewa Bednarowicza.

– Ratusz. Poznań ma promieniować kulturą na zachodnie dzielnice Polski – musi więc pamiętać o przeszłości i pieczołowicie dbać o zachowanie swoich wartości kulturalnych, między innymi otoczenie Ratusza.

^dInż. Zb. Zieliński^d – Stary Rynek stanowi zwarty logiczny organizm. Trzeba iść w tym kierunku, żeby ten organizm zachować i jego układ rozwinąć bez wprowadzenia nowych, obcych elementów.

^dInż. Tomaszewski^d – Nie jestem architektem specjalizującym się w dziedzinie zabytków. W Poznaniu uchylałem się od zabierania głosu w sprawach zabytkowych. Są jednak sprawy, gdy każdy architekt może i powinien go zabrać. Przedłożonego projektu zabudowy wewnętrznej Rynku jednym wielkim budynkiem jest moim zdaniem zaprzeczeniem skali Rynku i przeto zakłóca nie tylko wartość zabytkową Rynku, ale jego samą skalę i kompozycję architektoniczną. Byłby to błąd tego rodzaju, jakim byłoby pobudowanie we Florencji dużych, długich frontów domów na przykład obok Ratusza na Piazza Signorii lub zastąpienie drobnych budynków na Ponte Vecchio nad Arno jednym budynkiem.

W różnych wiekach i w różnych okolicznościach władze miejskie decydowały w sprawie utrzymania lub zachowaniu zabytków. Niewątpliwie działały w dobrej wierze i na podstawie różnych istotnych okoliczności. A jednak decyzje te były różne oraz różnie oceniane przez następne pokolenia. Tak na przykład niewątpliwie wydawały się słuszne powody do skasowania murów i wieś dookoła Krakowa i podobno tylko „obawa przed przeciąganiem”, jak podają przewodniki, skłoniła do zachowania Wieży Floriańskiej z fragmentem murów z Barbakanami.

Przy decyzjach tego rodzaju należy uwzględnić okoliczności. W Polsce coraz mniej zostaje zabytków po każdej wojnie i że wobec tego wartość tych pozostałych, możliwych do ocalenia zabytków proporcjonalnie wzrasta. Wobec ogromu zniszczeń Warszawy, Poznań wysuwa się wśród atrakcji turystycznych Polski na drugie miejsce za Krakowem.

Poznań jest położony na wielkim szlaku turystycznym z Zachodu. Należy przeto uwzględnić również stronę gospodarczą zachowania zabytków, a zwłaszcza obecnego charakteru Rynku. Wiemy, jak poważną pozycję w budżecie Włoch i Francji wykazały wpływy z turystyki. Po zniszczeniach miast niemieckich i Warszawy rola Poznania pod tym względem wzrasta i zachowanie właściwego charakteru zabudowy Rynku może wyrazić się poważną pozycją w budżecie Poznania, gdy rozpocznie się za lat kilka lub kilkanaście większy ruch turystyczny.

^dProf. R. Gutt^d – Siedząc tutaj i słuchając tych wywodów, mam wrażenie, że jestem w sądzie, który ma wydać wyrok śmierci. Trzeba pomyśleć, jakie przewinienie tych budynków i ustalić, co nas w nich zraziło. Jako architekt chciałbym zwrócić uwagę, że musimy sobie zdawać sprawę, że w architekturze nie ma budynków samych w sobie małych, ani dużych. Wrażenie o ich wymiarach odnosimy przez ich porównanie z otoczeniem z budynkami sąsiednimi, opierając się na zasadach prawa kontrastu. Skala, która właściwie decyduje o wrażeniu musi być tutaj za-

chowana. Nie możemy dopuścić do tego, aby powstał budynek, który by skalą swoją przekreślił Ratusz, stworzony tutaj po to, aby dominował nad otoczeniem.

^dProf. Filipkowski^d – Dla nas byłoby bardzo ciekawe usłyszenie opinii któregoś z architektów miejscowych.

^darchitekt Cieśliński^d – Do tych drobnych budynków, które stoją wkoło Ratusza, nabraliśmy bardzo wiele sentymentu. Widziałem projekty niemieckiej zabudowy otoczenia Ratusza, podobne do przedłożonego projektu. Już Niemcy projektowali przebudowę otoczenia Ratusza, gdyż obca im była duchem nasza kultura, skala i wdzięk starego miasta. Projektowany duży budynek obok Ratusza byłby bardziej obcy w charakterze, aniżeli na przykład Zamek.

^darchitekt Derda^d – Trzeba zastanowić się nad tym, jakie znaczenie będzie miał w przyszłości Stary Rynek. Dawniej cały ruch handlowy koncentrował się wokół Starego Rynku i do roku 1939 miał jeszcze taką wartość. Obecnie będzie to zupełnie martwy punkt miasta. Jako punkt handlowy nie będzie miał znaczenia. Nie potrzeba wprowadzić tyle sklepików, ile było. Trzeba kierować się tym, co właściwie na Starym Rynku będzie potrzebne. Nie kierować się tym, że była to dzielnica handlowa, ale myśleć o podniesieniu świetności Ratusza i zachowanie drobnego otoczenia, które by tą świetność podkreślało.

^dKs. Lewandowski^d – Sentyment miasta łączy się do każdego kamienia na Starym Rynku. To co mamy starożytnego jest naszą największą dumą. Zachowanie starych budynków jest konieczne.

^dFr. Woźniak^d – (Izba Przemysłowo-Handlowa) – Uważam, że interesy poszczególnych ludzi muszą się podporządkować interesom wyższym. Sądzę, że przesądzoną jest rzeczą, iż zewnętrzne domy na Starym Rynku będą tylko o 3 kondygnacjach, o wąskich frontach. Uważam, jednak za wskazane, ażeby jak najprędzej właściwe plany ustalić i ruszyć z odbudową Starego Rynku.

^dPrezydent mgr Sroka^d – Dawna zabudowa drobnymi domkami i zaułkami otoczenia Ratusza mogła się podobać architektom i malarzom, ale w istocie swej była brzydką i szpeciła miasto. Również turyści różnie błagowali – widziałem turystę Amerykanina, który zapytywał o domki przy Ratuszu i powiedział „po co właściwie trzymacie tą brzydotę?”. Nie upieram przy koncepcji architekta Ulatowskiego, gdyż między innymi nie jest celowe umieszczenie gmachu Zarządu Miejskiego na Rynku, ale należy przez powzięciem decyzji uwzględnić czynniki gospodarcze i wysłuchać opinii ogółu społeczeństwa, a nie tylko rozmówianych w przeszłości architektów i malarzy.

^dInż. Skibniewski^d – Proponowany przez architekta Ulatowskiego budynek o 3 trwałych kondygnacjach przekreśliłby skalę Ratusza i byłby wyższy od otoczenia, co zostało jednak w sposób błędny, myślący widza przedstawione na rysunku perspektywicznym.

^dInż. Zb. Zieliński^d – Stary Rynek to 4 poszczególne wnętrza. Zabudowa wewnętrzna musi być niższa niż zabudowa zewnętrzna. Podkreślam, że to co różni

miasto od siebie, to nie nowe dzielnice, ale właśnie stare dzielnice, gdzie charakter narodu wypowiedział się najwłaściwiej.

^dProf. Filipkowski^d – przewodniczący – Stwierdzam, iż temat został całkowicie naświetlony oraz że opinia Kolegium jest jednomyślna. Schemat rozplanowania miasta opracowany przez architekta Wiczyńskiego.

^dArchitekt Wiczyński^d – Miasta należy całkowicie oddzielić od wsi. Należy w określonych ramach rozmieścić mieszkańców miasta i tych ram nie przekraczać (obrazuje schemat ograniczenia miasta).

Plac Wolności jest rozpoczęty, ale nie skończony, powinien on być przedłużony. Poznań musi uzyskać właściwą skalę. To musi być wielkie miasto, a nie Krotoszyn. Nie można rozplanować budynków monumentalnych po kątach. Do miasta trzeba właściwie wejść i zobaczyć obok siebie akcenty.

^dInż. K. Ulatowski^d – Sprawa ul. 27 Grudnia jest sprawą jeszcze nie załatwioną. Stworzenie pasaży pieszych sprawy tej nie załatwi. Ulica 27 Grudnia powinna być poszerzoną i powinna znaleźć jakieś przedłużenie.

^dInż. Tomaszewski^d – Plac Wolności ma swoją proporcję, którą należy uszanować. Esplanada powinna pozostać (jako zamknięcie placu). Gwałtowne poszerzenie ul. 27 Grudnia miałyby się z celem.

Zagadnienie wodne

^dInż. Grabowski^d – Trasa Warty na terenie Poznania ma się rozgałęzić na trzy ramiona. Te ramiona nie będą mogły istnieć. Warta prowadzi bardzo mało wody – 18 m³ na sekundę. Elektrownia sama zabiera 12 m³. Naszym dążeniem jest, aby skoncentrować całą wodę w jednym korycie i puścić rzekę przekopem, który zrobił okupant. Most Chrobrego jest za niski dla celów żeglugowych. przeprowadzając wielką wodę jednym korytem, można by pominąć łuk na Chwaliszewie, stworzyć trasę łagodniejszą i zastosować maksymalne łuki, które można stworzyć dla żeglugi na 600 ton. Warta nie jest uregulowaniem tego odcinka do Konina. Realizacja zbiorników retencyjnych nie jest bliska i Poznań będzie musiał na razie co kilkadziesiąt lat ulegać powodziom.

Sprawę żeglugi trzeba jak najprędzej uregulować.

Co do wybudowy portu żadnych zastrzeżeń nie ma.

^dDyr. Kaczmarek^d – Zarząd Kolegialny zajął już stanowisko. Dojdziemy do porozumienia z Dyrekcją Dróg Wodnych. Korytem ulgowym będzie koryto Cybiny. Ostrów Tumski charakter wyspy zachowa. Kwestią stroną jest Most Chrobrego, ale jest to kwestia projektu porównawczej kalkulacji.

APP, ZMP, 92, s. 10-19.

1946 maj 28, Poznań – Protokół obrad Kolegium Rzecznawców dotyczący rozplanowania Śródmieścia Poznania

^d Projekt ukształtowania Placu Wolności i domów Placu Wolności nr 1, 16 i 18^d

^d Inż. Tomaszewski^d – referuje projekt wstępny ukształtowania placu (z rozbiem jego poziomów) oraz schematy elewacji Bazaru i domu Placu Wolności 1.

^d Inż. Skotarek^d – pokazuje szkice elewacji domu Placu Wolności 1.

^d architekt Cieśliński^d – pokazuje szkice elewacji domów Placu Wolności 16 i 18.

^d Prof. Gutt^d – stwierdza, iż założenia projektu Pracowni są słuszne i wszelkie fasady domów przyległych należałoby podporządkować zobrazowanym schematem elewacji. Samo ukształtowanie szczegółów placu wymaga starannego opracowania. Zieleni może być usytuowana na placu niesymetrycznie.

^d Prof. Krzywdą-Polkowski^d – podkreśla rolę zieleni na placu oraz wprowadzenie wody np. w postaci fontanny.

^d Prof. Gutt^d – stwierdza konieczność dostosowania rozwiązania narożnika Placu Wolności 1 do schematów elewacji, opracowanych przez Pracownię oraz zgrania wejścia głównego tego domu od ul. Marcinkowskiego z osią symetrii elementu tego domu od tej ulicy.

^d Prof. Filipkowski^d – Sprawa jest dostatecznie naświetlona oraz że schematy Placu Wolności nr 16 i 18 mogą być przyjęte za podstawę do dalszego opracowania.

^d Projekt ukształtowania Wzgórza św. Wojciecha^d

^d Prof. Gutt^d – W projekcie wyszło się z błędnego założenia, wprowadzając sztywne kompozycje odbudowy do miękkiego wzgórza oraz dotykając przybudówkami istniejących zabytków.

^d Prof. Filipkowski^d – stwierdza, iż opinia Kolegium jest jednolicie negatywna, że należy pójść po linii rozwiązania zabudowy typu parkowego, luźnego, przewidywanej przez Pracownię.

^d Projekt kościoła ojców Dominikanów^d

^d Inż. Pospieszalski – senior^d – referuje projekt i jego uzasadnienie.

^d Inż. St. Zieliński^d – Budowa kościoła w danym miejscu wydaje się sprzeczną z założeniami urbanistycznymi.

^d Prof. Gutt^d – Wobec dużej ilości niszczących cennych kościołów zabytkowych, należałoby zaniechać budowy kościoła nowego, w dodatku w tak niewłaściwym miejscu, przeznaczając na cele świątyni akademickiej kościół św. Józefa, panujący nad przyszlą dzielnicą uniwersytecką.

^d Inż. Pospieszalski – junior^d – obrazuje konieczność budowy kościoła dla młodzieży akademickiej właśnie w obranym miejscu, stwierdzając, iż zadaniem archi-

tekta jest znalezienie najmożliwszego rozwiązania, nawet w wypadku wyjątkowo niepomyślnego usytuowania.

^d Prof. Filipkowski^d – stwierdza zasadnicze negatywne stanowisko Kolegium.

^d Inż. Tomaszewski^d – referuje przesłanki Pracowni, stwierdzając nieodpowiednie umiejscowienie kościoła, prosząc jednak Kolegium o wydanie merytorycznej opinii o szczegółach usytuowania i architektury.

^d Prof. Filipkowski^d – stwierdza, iż sprawa jest dostatecznie naświetlona i Kolegium wyda opinię na piśmie.

^d Projekt ukształtowania Targów Poznańskich i Ośrodka Zachodniego przy zbiegu ul. Zwierzynieckiej i ul. Bukowskiej.^d

^d Inż. Tomaszewski^d – referuje zasady ukształtowania Targów i ich otoczenia proponowane przez Pracownię.

^d Prof. Filipkowski^d – stwierdza, po wymianie poglądów przez członków Kolegium, iż projekt jest rozwiązany w zasadach prawidłowo. Zwłaszcza trafną jest ulica piesza równoległa do ul. Roosevelta i wejście główne Targów na jej osi, skierowanej na Wieżę Górnoszląską, która powinna być przestudiowana pod względem możliwości jej przebudowy i adaptacji jako jednego z nielicznych wysokościowych akcentów nowego miasta. Należałoby przestudiować w sylwetkach miasta możliwość usytuowania innych akcentów wysokościowych pomiędzy Wieżą Górnoszląską a ulicą Dąbrowskiego. Skrzyżowania ul. przy Moście Dworcowym i Wieży Górnoszląskiej jest poprawne.

^d Projekt otoczenia kościoła św. Marcina.^d

^d Prof. Filipkowski^d – stwierdza, iż ostatni wariant (skrzyżowanie w jednym poziomie z ulicą Półwiejską) jest w zasadzie prawidłowy i wymaga jedynie przestudiowania szczegółów plastycznych zabudowy i ukształtowanie ulicy ze skarpą.

APP, ZMP, 92, s. 23-25 (fragment).

86

1946 maj 28, Poznań – Opinia Kolegium Rzecznawców dotycząca rozplanowania Śródmieścia Poznania

^d III. Opinia w sprawie poszczególnych projektów architektonicznych w Poznaniu^d, opracowana w dniach 28 i 30 maja 1946 roku przez Kolegium Rzecznawców, powołane przez Ministerstwo Odbudowy (Główny Urząd Planowania Przestrzennego Kraju),

w składzie

1. Prof. St. Filipkowski – przewodniczący
2. Prof. R. Gutt
3. Prof. Krzywda-Polkowski

4. Inż. architekt Z. Skibniewski
5. Inż. architekt K. Lisowski
6. Inż. architekt S. Różański
7. Inż. architekt J. Reński
8. Inż. architekt W. Podlewski
9. Inż. architekt St. Zieliński
10. Dr St. Z. Różycki

Po zaznajomieniu się z zasadami rozplanowania śródmieścia oraz zaznajomieniu się z sytuacją w terenie – Kolegium Rzecznawców zaopiniowało następujące projekty:

- A. Plac Wolności i budynki Placu Wolności Nr 1, Nr 16 i 18.
- B. Ukształtowanie Centrum administracyjnego z budynkami Dyrekcji Kolejowej oraz Izby Rzemieślniczej.
- C. Usytuowanie dworca głównego i rozwiązanie jego otoczenia.
- D. Ukształtowanie wewnętrzne zabudowy Starego Rynku.
- E. Ukształtowanie zabudowy w Górze św. Wojciecha.
- F. Klasztor i kościół ojców Dominikanów przy ul. Libelta.

^dA. ^d Przedstawiony przez Pracownię Urbanistyczną projekt wstępny ukształtowania Placu Wolności jest zasadniczo słuszny. Powinien on być uzupełniony szczegółowymi projektami ukształtowania terenu, placu, jego niwelacji i urządzenia (zieleń i wprowadzenie fontanny) wraz z proponowanymi różnicami poziomów i stopniami oraz studiami elewacji jego obramowania.

Słuszną jest przyjęta zasada, iż należy zachować obecne wymiary Placu, a zwłaszcza ograniczenie jego długości przez budynek Esplanady. Plac ten powinien być traktowany jako element pośredni pomiędzy Starym Miastem o jego bardzo drobnej skali oraz nowoczesnymi założeniami o dużej skali.

Powyższa ustalona przez Pracownię Urbanistyczną zasada stopniowania skali oraz charakteru architektonicznego jest całkowicie słuszną.

Wobec powyższego błędnym byłoby przedłużenie placu w kierunku zachodnim, bądź też jego częściowe otwieranie na Stare Miasto np. przez zburzenie Muzeum Wielkopolskiego, jak to przewidywał zreferowany w dniu 28 maja roku bieżącego projekt szkicowy architekta Wiczyńskiego.

Zaproponowany przez Pracownię schemat ukształtowania placu jest prawidłowy, a zwłaszcza nawiązany do zróżniczkowania poziomów placu obniżenie zabudowy jego wschodniego zakończenia i oderwanie wysokości tej zabudowy i skonstrastowanie z wysoką zabudową obu boków dłuższej, zachodniej, górnej części placu. Rozwiązanie to umożliwi zupełnie odrębne traktowanie architektury budynków dolnej części placu od skali i charakteru architektury górnej części placu.

Z tych względów należy uznać za właściwe pewne zrównoważenie w bryłach zabudowy dolnej części placu i powiązanie w jedną całość architektury zewnętrznej Nowego Bazaru z domem „Kwilecki-Potocki” jako odpowiednika Muzeum Wielkopolskiego, oraz obniżenie do 4 kondygnacji i odcięcie przerwą od wyższej zabudowy typu Polska Kasa Oszczędnościowa domu Plac Wolności 1, jako równoważnika bryłowego Biblioteki Raczyńskich, lecz bez powtarzania jakich bądź reminiscencji architektonicznych Biblioteki.

Zaproponowany przez Pracownię schemat fasad budynku Placu Wolności Nr 1 jest trafny, a zwłaszcza ich rozbitcie w poziomie tylko na 2 elementy, czyli ograniczenie się wyłącznie do wydzielenia parteru oraz możliwie spokojnego, niepodzielnego w poziomie potraktowania innych pięter. Prawidłowym jest również dążenie do wprowadzenia elementu łącznikowego pomiędzy zagierowaną elewacją na ul. Marcinkowskiego od narożnika Placu Wolności, a pozostałą częścią frontu od ul. Marcinkowskiego. Słuszne jest stworzenie ryzalitu, zamykającego zachodni koniec elewacji od Placu Wolności.

Z tych względów konieczne jest dostosowanie elewacji domu Plac Wolności Nr 1 do zasad, zobrazowanych w powyższym schemacie, jak również przeróbka wejścia głównego od ul. Marcinkowskiego, aby zgodnie z charakterem tej elewacji oraz spokojnej architektury domów sąsiednich wypadło ono po środku symetrycznej elewacji.

Przedstawione schematy elewacji domów Nr 16 i 18 – są właściwie nawiązane do architektury Banku Gospodarstwa Krajowego i nie nasuwają zastrzeżeń, wymagając jedynie dalszego opracowania, a zwłaszcza możliwie jednolitego potraktowania parterów i antresoli, jak również cofniętego ostatniego piętra.

^dB. ^dGmach Dyrekcji Kolejowej³⁰⁷ powinien zachować swój dawny charakter o przewadze architektury poziomej i wobec tego nie może być nadbudowany. Należy dążyć jedynie do obniżenia spadku dachu dachówkowego, ewentualnie do pewnego uspokojenia elewacji, lecz bez jej zmiany zasadniczej.

Zaspokojenie potrzeb rozwojowych Dyrekcji powinno nastąpić przez adaptację lub budowę innych budynków w ramach ogólnej koncepcji architektonicznej „Centrum administracyjnego”. W żadnym wypadku nie należy wiązać kompozycyjnie elewacji Dyrekcji z Akademią Handlową, leżącą poza zespołem kompozycji „Centrum administracyjnego”

Obecną częściową, nieuzgodnioną z całością zagadnienia odbudową Izby Rzemieśniczej należałoby potraktować jako prowizoryczną z możliwym ograniczeniem programu tych robót, bądź też dostosować ją do koncepcji całości przez podwyższenie budynku Izby i jego zharmonizowanie z całością założenia.

³⁰⁷ Gmach Dyrekcji Kolejowej – budynek wybudowany w latach 1910-1915 przy alei Niepodległości w Poznaniu. Pierwszym właścicielem była Pruska Dyrekcja Kolei.

^dC. ^d Alternatywa usytuowania Dworca Kolejowego, przedłożona przez inż. architekta J. Ulatowskiego, a jego rozbudową opartą na wyzyskaniu obecnych torów, peronów i przejść jest niekorzystna w wielkim stopniu dla rozplanowania miasta. W ten sposób zmarnowałyby się okazji zbliżenia Dworca do centrum miasta, ciągu ul. św. Marcina i usytuowania Dworca pomiędzy głównymi arteriami komunikacji miejskiej.

Zreferowany szkic wykazuje, abstrahując od kwestii kosztów i możliwości technicznych, zasadniczą niecelowość tego rodzaju rozwiązania oraz zawiera podstawowe błędy w układzie całości założenia z punktu widzenia komunikacji miejskiej oraz zasad kształtowania kompozycji urbanistycznej.

^dD. ^d Projekt zabudowy wewnętrznej rynku, przedłożony przez inż. architekta K. Ulatowskiego, jest nie do przyjęcia, gdyż wykazuje następujące zasadnicze błędy:

1) przekreślenie skali założenia Rynku przez wprowadzenie długiego, jednolitego budynku, sprzecznego z samą zasadą ukształtowania planu i architektury Rynku i Ratusza,

2) wysokość proponowanego budynku (3 kondygnacje) byłaby jednakową lub nawet wyższą od ścian obramujących Rynek oraz zupełnie przekreśliłaby obecny efekt Ratusza, świadomie skomponowanego i skonstrastowanego z wyjątkowo drobną skalą „domków budniczych”.

Ponieważ Rynek poznański stanowi jeden z klejnotów architektury, Kolegium podkreśla wyjątkową wagę omawianego zagadnienia i jego ogólne krajowe znaczenie.

Wobec powyższego należałoby zabezpieczyć na razie istniejącą zabudowę oraz opracować w najkrótszym czasie koncepcję programową i architektoniczną wewnętrznej zabudowy Rynku.

^dE. ^d Projekt zabudowy wzgórza św. Wojciecha, przedstawiony przez inż. architekta K. Ulatowskiego, wykazuje następujące zasadnicze błędy:

1) zamiast koniecznej w tym miejscu kompozycji luźnej, drobnej w skali, zaprojektowano zabudowę o sztywnym rozplanowaniu, sprzecznym z konfiguracją wzgórza, z duchem epoki kościołów oraz wycinającą ze wzgórza wnętrza w sposób sztuczny,

2) zaprojektowano dobudowanie nowych elementów, niezharmonizowanych z architekturą zabytkową obu kościołów.

^dF. ^d Projekt pobudowania nowego kościoła ojców Dominikanów przy ul. Libelta, przedstawiony przez architektów Pospieszalskich – seniora i juniora – mija się w świetle założeń planu zabudowania z celowością budowy nowych kościołów w śródmieściu, przeznaczonym na stopniowe wyludnienie, jako typowa dzielnica

administracyjno-handlowa i uczelniana. Tereny te śródmieścia mogą być w sposób dostateczny obsłużone przez liczne kościoły zabytkowe, znajdujące się w pobliżu. Cały wysiłek władz kościelnych, społeczeństwa i miasta powinien być skierowany na zabezpieczenie przed ostateczną zagładą i na odbudowę tych kościołów, posiadających wysokie wartości architektoniczne i zabytkowe. W świetle tych wywodów pożądanym jest przeznaczenie na kościół akademicki – kościoła św. Józefa, położonego tuż obok projektowanej dzielnicy wyższych uczelni i panującego nad nią wzgórza. Kościół św. Józefa jest znacznie większy od kościoła, jaki dałoby się pomieścić w sposób poprawny pod względem architektonicznym na ciasnym narożniku ul. Libelta i Wałów Leszczyńskiego.

Wobec powyższego należałoby również dążyć do przeniesienia klasztoru ojców Dominikanów i ulokowanie jego w budynkach poklasztornych przy kościele św. Józefa, przeznaczając dla ojców Karmelitów inny zespół klasztorny z kościołem.

Przewidziany pod budowę kościoła narożnik, przy ul. Libelta – zasadniczo nie nadaje się pod budowę kościoła ze względu na ciasną i niedogodną sytuację, niskie położenie w terenie i nieodpowiednie otoczenie, które skalą swych budynków po jednej i drugiej stronie kościoła, a zwłaszcza budynkiem Izby Skarbowej przytłaczać będzie bryłę kościoła.

W razie ostatecznym, czyli w razie pozostawienia klasztoru ojców Dominikanów na omawianym miejscu, należałoby poprzestać na pobudowaniu kaplicy lub jak najmniejszego kościoła, związanego z istniejącym skrzydłem klasztorным, posiadającym charakter bloku mieszkalnego lub biurowego. Proponowane ostatnie usytuowanie jest lepsze od poprzedniego, opartego na celprzekątniowej, lecz nie zabezpiecza kościołowi właściwych warunków otoczenia. Ujęcie architektoniczne kościoła należy uważać za wstępne opracowanie szkicowe, wykazujące zasadnicze błędy architektoniczne.

APP, ZMP, 92, s. 32-35.

87

1946 maj 28, Poznań – Opinia Kolegium Rzecznawców dotycząca zabudowy śródmieścia Poznania

^dII. Opinia w sprawie rozplanowania śródmieścia ^fPoznania ^{fd}
opracowania w dniach 28-30 maja 46 roku przez Kolegium Rzecznawców, powołane przez Ministerstwo Odbudowy (główny Urząd Planowania Przestrzennego Kraju) w składzie:

- 1) Prof. St. Filipkowski – Przewodniczący
- 2) Prof. R. Gutt
- 3) Prof. Krzywda-Polkowski

- 4) Inż. Architekt Z. Skibniewski
- 5) Inż. Architekt K. Lisowski
- 6) Inż. Architekt S. Różański
- 7) Inż. Architekt J. Reński
- 8) Inż. Architekt W. Podlewski
- 9) Inż. Architekt St. Zieliński
- 10) Dr St. Z. Różyczki

Po zaznajomieniu się z trzema wariantami rozplanowania śródmieścia Poznania, wykonanymi przez Pracownię Urbanistyczną w postaci szkiców w skali 1:2000, Kolegium powzięło następującą opinię:

1) Rozplanowanie projektowanego śródmieścia jest słuszne zarówno pod względem nawiązania do ogólnego rozplanowania miasta, jak i samej koncepcji składu kompozycyjnego śródmieścia i jego podziału funkcjonalnego na Stare Miasto, City, Ośrodek Administracyjny oraz śródmieścia z Targami Poznańskimi po zachodniej części torów.

2) Wykonane trzy szkice obrazują wyraźne dojrzewanie koncepcji, gdyż wszelkie rozwiązanie, wykazane na wariancie Nr 3, są lepsze od rozwiązań obu wariantów poprzednich. Uwaga ta dotyczy również dodatniej ewolucji w tych wariantach:

a) połączenia północ-południe, a mianowicie skasowanie zamierzonego przedłużenia ul. Marcinkowskiego do zbiegu z ul. Dolnej Wildy, z przecięciem cmentarza i skarpy;

b) uniknięcie dwupoziomowego skrzyżowania ciągu ul. św. Marcina z ciągiem Podgórna-Półwiejska,

c) rozwiązania zachodniej części ciągu ul. św. Marcina (Zwierzyniecka-Bukowska),

d) kompozycji zespołu Targi Poznańskie – Dworzec Główny – Centrum Administracyjne.

3) Zwłaszcza trafnie jest rozwiązany w układzie i skali ciąg kompozycyjny śródmieścia Stare Miasto – Plac Wolności – ul. 27 Grudnia – ul. S. Mielżyńskiego – ciąg św. Marcina. Ciąg ten jest słusznie skomponowany po za trasą głównej komunikacji (przechodzącej poprzez ciąg ul. św. Marcina) oraz będzie stanowił kolejne kontrastowanie wewnątrz urbanistycznych, większych i mniejszych (np. drobna skala Starego Miasta, następnie większa skala Placu Wolności, znowu większe wnętrza ul. 27 Grudnia i Mielżyńskiego, skontrastowane z dużą skalą założeń osi poprzecznej kompozycji (Dworzec Główny – Centrum Administracyjne – skwer przed Teatrem Wielkim) wreszcie duża nowoczesna skala założenia przy zbiegu Zwierzynieckiej-Bukowskiej z kompleksem Targów Poznańskich.

4) Rozwiązanie trasy ciągu ul. św. Marcina jest słuszne pod względem przekrojów poprzecznych wysokości obudowy.

5) Z przedłożonych wariantów rozwiązania ciągu ul. św. Marcina w pobliżu kościoła św. Marcina, lepszym jest wariant z łagodnym obejściem kościoła od strony południowej oraz jednopoziomowym skrzyżowaniem z ciągiem Podgórna-Półwiejska.

Należałoby jednak dokładniej opracować niezmiernie trudną plastykę tego fragmentu, a zwłaszcza rozwiązanie architektury samego kościoła w nowych warunkach sytuacyjnych oraz zabudowę jego otoczenia, zwłaszcza na spadku. Pomysł odsłonięcia w tym miejscu fragmentu skarpy jest trafny. Należałoby dążyć w miarę możliwości do jeszcze większego upłynnienia skrzyżowania z górnego ciągu ul. Św. Marcina w kierunku zjazdu w dół oraz do zwiększenia widoczności przy wyjeździe na skrzyżowaniu z wylotu ul. Półwiejskiej.

6) Zaprojektowane wewnątrz urbanistyczne przed Teatrem Wielkim jest rozwiązane w zasadzie prawidłowo. Projektowana przez Pracownię rozbudowa gmachu byłego Zamku w kierunku ul. Fredry (dla otrzymania ramy zachodniej tego wnętrza) z zachowaniem akcentu wysokościowego w postaci przebudowanej obecnej wieży zamkowej lub nowej wieży, pobudowanej mniej więcej w tym samym miejscu, jest właściwe. Ukształtowanie architektoniczne powyższego obramowania skweru przed teatrem, wraz z koniecznym przekształceniem wglądu byłego Zamku, należy opracować w drodze szczegółowych studiów, ewentualnie na tle konkursu.

Wskazaniem jest unikanie zwartej zabudowy po zachodniej stronie tego skweru (od strony torów) poprzestając na niewielkich budynkach wśród zieleni.

Wylot z tego wnętrza w kierunku południowym nie może być zabudowywany i powinien być nieco poszerzony w stosunku do szerokości, okazanej na wariancie śródmieścia Nr 3, aby dać lepszy wgląd na wewnątrz architektoniczne przed przyszłym Dworcem Głównym.

Ze względu na swoje centralne eksponowane położenie gmach byłego Zamku nadaje się na Ratusz, bądź też na inny budynek podobnej lub większej jeszcze roli programowej (np. Ministerstwo Ziem Zachodnich³⁰⁸ lub „Gmach Prowincji Ziem Zachodnich”), ale nie na Uniwersytet, jako położony bezpośrednio przy najruchliwszej handlowej ulicy miasta.

7) Centrum Administracyjne zostało w „Wariancie Nr 3” rozwiązane w zasadzie prawidłowo. Zwłaszcza koncepcja odwrócenia całości założenia frontem do miasta i uformowania placu po północno-wschodniej stronie głównego korpusu Województwa i związania tego placu z ul. Ratajczaka i ciągiem ul. św. Marcina. Ukształtowanie tego placu np. jego pewne wydłużenie w proporcjach, wymaga szczegółowego opracowania. Oparcie tej kompozycji na skośnym w stosunku do ul. św. Marcina i Królowej Jadwigi, w ciągu Wałów Zygmunta jest słuszne pod względem historycznym oraz wynikających właściwości terenu oraz dążenia

³⁰⁸ Ministerstwo Ziem Zachodnich – polskie ministerstwo istniejące od 1945 do 1949 roku, mające na celu uporządkowanie sytuacji na Ziemiach Odzyskanych i przyspieszenie procesów integracyjnych z resztą kraju.

do zachowania zieleni i zabudowy gruntów podkopanych na terenie dawnych fortyfikacji.

W ramach tej kompozycji ogólnej powinny być zharmonizowane ze sobą bryły Dyrekcji P.K.P. oraz Izba Rzemieślnicza³⁰⁹.

8) Ukształtowanie Dworca Głównego i dojazdów do niego wymaga dalszych studiów, jednak miejsce usytuowania jest wybrane wyjątkowo dobrze. Wydaje się możliwe przestudiowanie założenia placu komunikacyjnego przydworcowego od strony wschodniej, zapewniając dodatkowy dostęp do Dworca dla obsługi zachodnich dzielnic miasta. Usytuowanie Dworca Autobusowego po południowej stronie części ulicy Królowej Jadwigi – Mostu Dworcowego jest prawidłowe.

9) Przedstawiono na „Wariancie Nr 8” zasady rozplanowania Targów Poznańskich są słuszne. Zwłaszcza jest prawidłowo rozwiązane główne wejście na Targi od strony północnej oraz projekt. Ulica piesza, skierowana ku głównym wejściu Targów od strony ul. Dąbrowskiego, a projektowanego placu u wylotu jako uzupełnienie kompozycyjne Targów. Ulica ta powinna być potraktowana jako przejście piesze (różnice poziomów i stosunków mała szerokość).

Zasada otwarcia wnętrza „Podwórza reprezentacyjnego” Targów w kierunku zachodnim i jego powiązania z terenu zieleni Targów jest słuszna. Należy jednak dążyć do możliwego rozszerzenia ul. Focha, obramowanej Targami i Dworcem Głównym oraz uniknięcia ślepej, równej w planie, ściany Targów pod strony tej ulicy. Skrzyżowanie ciągu ul. Focha z ciągiem ul. Królowej Jadwigi ku zachodowi (poprzez ul. Konopnickiej) jest rozwiązane w sposób właściwy pod względem komunikacyjnym.

Proponowane przekształcenie „Wieży Górnosławskiej” na akcent wysokościowy np. w postaci domu biurowego, wynika z jej bardzo korzystnego pod względem widokowym usytuowania na osi kilku ulic w dominującym położeniu, w odniesieniu do całości Targów. Ukształtowanie wieży, jej podwyższenie oraz nadanie możliwie smukłej sylwety, wymaga specjalnego opracowania.

Należy podkreślić konieczność jednolitego ukształtowania architektonicznego całości „Targów” i powiązania tej koncepcji z rozwiązaniem Dworca Głównego i zespołu „Centrum Administracyjnego”. W razie ogłoszenia konkursu architektonicznego na Targi – konkursem tym należy objąć całość koncepcji powyższego wielkiego zespołu. Żadne doraźne budowy, przebudowy, nie powinny przekreślić koncepcji powyższej całości jako zagadnienia o skali ogólnokrajowej.

10) Proponowane usytuowanie dzielnicy wyższych Uczelni w kierunku północnym wzdłuż wałów Leszczyńskiego i jej częściowe usytuowanie na Cytadeli jest trafne i wymaga dalszego opracowania. Frontowa część Cytadeli od strony miasta i Warty powinna być potraktowaną jako krawędź widokowa, teren dalszy może być ukształtowany jako rodzaj Akropolu, uformowanego zielenią i architekturą wolnostojących budynków, stanowiących nowym dominantę miasta. Na dalszym

³⁰⁹ Izba Rzemieślnicza – budynek organizacji cechowych wybudowany w 1929 roku przy alei Niepodległości 2 w Poznaniu.

planie mogą stać wkomponowane widokowo w sylwetkę wzgórza, oglądane z przeciwległego brzegu Doliny Warty, gmachy wysokie, np. kompleksu klinik.

W ramach tego zagadnienia nie należy dopuścić do odbudowy jakichkolwiek budynków dolinie pomiędzy wzgórzem św. Wojciecha i ciągiem ulic Solnej-Starościńskiej a Cytadelą, oraz w miarę możliwości należy wykluczyć odbudowę innych willi przy Wałach Leszczyńskiego i ul. Matejki, rezerwując powyższe teren na cele wyższych uczelni.

11) Koncepcja parkowego ujęcia wzgórza św. Wojciecha jest trafna. Powinno ono dominować nad otoczeniem, oczyszczonym z zabudowy. Na samym wzgórzu i jego zboczach jest dopuszczalne pobudowanie tylko niewielkich wolnostojących budynków dla podkreślenia skali kościołów.

12) Proponowane rozwiązanie parkowe terenu pomiędzy Cytadelą a Starym Miastem jest trafne, wraz z całą kompozycyjną parkową, podkreślającą kierunek z ośrodka Cytadeli ku Rynkowi Starego Miasta. Proponowane odsłonięcie sylwety Starego Miasta od strony Cytadeli z obniżeniem budynku pływalni i paru wyższych domów sąsiednich jest słuszne.

13) Na terenie głównego tarasu (nowego miasta) należy zachować i wykorzystać po przeróbkach istniejące główne Akcenty Wysokościowe (np. Wieża Zamkowa i Wieża Górnosłaska), dostosowując ich zarys do kompozycji sylwetowej miasta. Ponadto należy zaprojektować parę nowych akcentów wysokościowych, ewentualnie niższych od poprzednich skomponowanych w miejscach wynikających ze studiów sylwetowych miasta, gdyż bez tych akcentów sylweta nowego miasta jest nie do pomyślenia.

Akcenty te powinny być traktowane w sposób zupełnie odmienny co do skali i charakteru od akcentów wysokościowych obiektów zabytkowych Starego Miasta. Nie mogą też one być usytuowane zbyt blisko od tych ostatnich. W ten sposób ujęte nowe akcenty wysokościowe nie będą stanowiły współzawodnictwa lub pogmatwania widokowego przy oglądaniu sylwety Starego Miasta, położonego przeważnie w dolnym tarasie.

Niezależnie od tych akcentów Śródmieścia, należy przewidzieć pewne akcenty wysokościowe w poszczególnych dzielnicach, związane z ośrodkami tych dzielnic oraz mniejszą skalę tych ośrodków. Posiadanie tych akcentów jest konieczne dla ułatwienia orientowania się w mieście a zarazem wzbogacenia sylwety miasta przy oglądaniu z krańców miasta doliny Warty, wzgórza Cytadeli lub terenów zieleni.

Zapoczątkowane studia układu wzajemnego „punktów kompozycyjnych” miasta oraz studia sylwetowe zapowiadają się bardzo dodatnio i powinny być rozwinięte w jak najszerszym zakresie, stanowiąc wytyczne dla plastycznych rozwiązań poszczególnych fragmentów miasta oraz strefowania wysokościowego.

1946 maj, Poznań – Odezwa Miejskiego Komitetu Obywatelskiego Premiowej Pożyczki Odbudowy Kraju do obywateli miasta o wkład finansowy na odbudowę Ratusza Poznańskiego

^fObywatele!^f

^fRatusz Poznański ^f, najpiękniejsza świecka budowla renesansu włoskiego na północ od Alp, uległ na skutek działań wojennych bardzo poważnemu zniszczeniu.

Nie możemy już dzisiaj podziwiać zgrabnej sylwetki jego wieży, która legła w gruzach. Orzeł nie rozpościera już nad naszym miastem swych opiekuńczych skrzydeł.

Poznań i jego Ratusz, to dwa nierozdzielne pojęcia i dlatego wszyscy jesteśmy jednego zdania, że ten nasz ukochany zabytek musi być odbudowany, że będzie odbudowany na pewno.

Zarząd Miejski Stołecznego Miasta Poznania nie jest w stanie z swoich środków finansowych odbudowy tej przeprowadzić. Pomoc społeczeństwa poznańskiego jest konieczna.

Dlatego Miejski Komitet Obywatelski Premiowej Pożyczki Odbudowy Kraju zwraca się do Obywateli z gorącą prośbą, by subskrybując Premiową Pożyczkę Odbudowy Kraju zadeklarowali również pewną kwotę na odbudowę Ratusza.

Miejski Komitet Obywatelski Premiowej Pożyczki Odbudowy Kraju wierzy, że apel ten nie minie bez echa, że społeczeństwo poznańskie tak bardzo do swego miasta przywiązane walnie przyczyni się do przeprowadzenia odbudowy przez odpowiedni wkład finansowy.

Obywatele, którzy zadeklarują swą pomoc przy odbudowie Ratusza otrzymają jako podziękowanie specjalne dyplomy uznania.

Poznań, w maju 1946 roku

MIEJSKI KOMITET OBYWATELSKI
Premiowej Pożyczki Odbudowy Kraju

APP, ZMP, 118, s. 5.

Ilustracja 13. Przedstawiciele Zarządu Miejskiego stołecznego miasta Poznania wśród robotników budowlanych pracujących przy odbudowie Ratusza ze zniszczeń wojennych

1946 czerwiec 1, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy dotyczący utworzenia Oddziału Programowania i Planowania

Z dniem dzisiejszym tworzy się Oddział Programowania i Planowania (znak akt: O.P.) podlegający bezpośrednio Dyrektorowi.

Kierownictwo Oddziału powierzam obywatelowi inż. Słońskiemu.

Do zakresu działania Oddziału należą sprawy:

- a) planowania i programowania ogólne
- b) planowania i programowania finansowe (preliminarz budżetowy)
- c) planowania i programowania gospodarcze (materiały budowlane)
- d) Planu Inwestycyjnego
- e) Komisji Programowej (wnioski zainteresowanych uchwały itp.)
- f) kredytów bankowych

Tym samym uchylono punkt 7 Okólnika Nr 16/46.

Podpisał: Cieśliński, dyrektor

APP, PDO, 3, s. 64.

1946 czerwiec 18, Poznań – Opinia Wacława Podlewskiego dotycząca spraw zabytkowych miasta Poznania

^d Sprawy zabytkowe Poznania^d

Komisja stwierdza wysoki poziom dotychczas wykonanych prac urbanistycznych dzielnic zabytkowej śródmieścia średniowiecznego, opartych na wszechstronnych – w granicach obecnych możliwości – studiach historycznych.

Plan zabudowania jednakże powinien być uzupełniony – w nawiązaniu do poprzedniej opinii Komisji Rzecznawców – również terenami zabytkowymi, położonymi na wschód od Warty, tj.: Chwaliszewa, Ostrowie Tumskim, Śródką i otoczeniem kościoła św. Jana na Komandorii.

Ze względu na wielką wagę zagadnień zabytków Poznania w skali już nie tylko samego miasta, jako stolicy ziem zachodnich, ale i w skali ogólnopolskiej Komisja stwierdza, że zagadnienia te powinny być z wyjątkowym pietyzmem potraktowane.

Stwierdzając konieczność możliwie szybkiego opracowania nie tylko planów, ale i elewacji, zwłaszcza rynku miasta średniowiecznego, gdzie odbudowa poszczególnych obiektów już następuje, a przewidziana jest w dalszym ciągu, sądząc ze zgłoszeń osób zainteresowanych, zaleca się możliwie szybkie sprecyzowanie

elewacji rynku w większych skalach, ze szczególnym uwzględnieniem ważnego zagadnienia rozwiązania otworów parterów budynków.

Dotychczas wykonane fragmenty otworów nie wydają się szczęśliwie skomponowanie.

Ścisłe opracowanie tylnej linii zabudowania bloków w obrębie miasta średniowiecznego oraz wewnątrz jest również pilne. Wymaga ono specjalnych studiów historyczny i terenowych.

Stare Miasto niewątpliwie będzie w dalszym ciągu ośrodkiem handlowym, co wiąże się bezpośrednio z dogodną komunikacją z nim. Słuszna jest intencja ograniczenia komunikacji w obrębie Starego Miasta i usunięcia z niego wszelkich sztywnych szlaków (tramwaje, ewentualnie trolejbusy), gdyż komunikacja ta byłaby w kolizji z odbudową i przebudową rynku, która w myśl postulatów Komisji spowodowałaby zwężenie niektórych wylotów w rynku, zeszepeconych przebudową późniejszą. Kolizja ta nastąpiłaby w momencie przebudowy narożnych kamienic przy swych wylotach i konieczności zachowania jeszcze jednocześnie komunikacji tramwajowej. W związku z tym uważa się za konieczne i pilne opracowanie schematu komunikacji tramwajowej z pominięciem Starego Miasta.

Ponadto Komisja zaleca niezwłoczne przystąpienie do opracowania projektu wnętrza rynku, otaczającego ratusz zabytkowy. Przy tym prace te powinny być prowadzone z całym pietyzmem i subtelnością z uwagi na wielką wartość zabytkową i kulturalną starego Poznania dla całej Polski.

Wyjątkowe wartości krajobrazowe i sylwetowe terenów, położonych zarówno na wschód jak i zachód od Warty, jak również samej Warty, muszą znaleźć swój wyraz w planie zabudowania, przy czym zilustrowanie ich widokami sylwetowymi względnie perspektywicznymi wydaje się bardzo pożądane.

Uzupełniając dzielnice zabytkowe aneksami o charakterze zabytkowym, leżącymi na peryferiach tych terenów, zaleca się zwrócenie specjalnej uwagi na wzgórze św. Wojciecha wraz z jego otoczeniem, którego wybitne walory pejzażowe – w nawiązaniu do miasta średniowiecznego – powinny znaleźć szczególny wyraz w plastyce miasta. To samo dotyczy kościoła Bernardynów, Bożego Ciała oraz kościoła św. Marcina w związku zaprojektowaną przez Pracownię Urbanistyczną zmianą trasy ulicy św. Marcina.

(-) Wacław Podlewski

APP, ZMP, 92, s. 39-40.

1946 czerwiec 19, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie ustalania organizacji wewnętrznej wydziału realizacji

Z dniem dzisiejszym ustalam organizację Wydziału Realizacji w sposób następujący:

^d <u>Oddział 1</u> ^d –	Ogólny Sekretariat Registratura Kancelaria Przetargi Statystyka robót Kierownik Oddziału – inż. Śmigaj	^d <u>Znak akt III A</u> ^d
^d <u>Oddział 2</u> ^d –	Budownictwo ogólne Instalacje Rozbiórki Kierownik Oddziału – ob. Juraszek	^d <u>Znak akt III C</u> ^d
^d <u>Oddział 3</u> ^d –	Budownictwo specjalne Zakład użyteczności publicznej Szpitale i Opieka Społeczna Kierownik Oddziału – architekt Smolny	^d <u>Znak akt III B</u> ^d
^d <u>Oddział 4</u> ^d –	Szkolnictwo i Zabytki Budynki Urzędów Kierownik Oddziału – inż. Sylwestrowicz	^d <u>Znak akt III D</u> ^d
^d <u>Oddział 5</u> ^d –	Materiałów budowlanych Kierownik Oddziału – ob. Musiał podlega inż. Sylwestrowiczowi ³¹⁰ Mosty	^d <u>Znak akt III P</u> ^d

W związku z powyższym dokona registrator Wydziału Realizacji odpowiedniego oznaczenia teczek.

^a Podpisał: Cieśliński, dyrektor ^a

APP, PDO, 3, s. 68.

³¹⁰ Kazimierz Sylwestrowicz (1900-1955) – architekt. Członek Stowarzyszenia Architektów Rzeczypospolitej Polskiej.

1946 czerwiec 21, Poznań – Rezolucja Miejskiej Rady Narodowej stołecznego miasta Poznania potępiająca nieprawidłowości w podziale kredytów i dotacji bankowych

Miejska Rada Narodowa
stołecznego miasta Poznania

Poznań, dnia 21 czerwca 1946 roku

^fRezolucja^f

Miejskiej Rady Narodowej, powzięta na posiedzeniu
w dniu 18 czerwca 1946 r.

Miejska Rada Narodowa stwierdza, że przy rozdziale kredytów budowlanych, stojących do dyspozycji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy pomijane są istotne interesy i potrzeby miasta. W szczególności w ostatnim czasie przy rozdziale kredytów przy odbudowie szpitali nie uwzględniono należycie potrzeb odbudowy Szpitala Miejskiego, przerzucając jednocześnie poważne kwoty na odbudowę prywatnych szpitali Przemienienia Pańskiego i Sióstr Elżbietanek.

Stwierdzając fakt powyższy jako jeden z bardziej rażących, Miejska Rada Narodowa nie wchodzi w to, czy przy podziale kredytów decydowały czynniki miejscowe, czy też centralne lub inne, gdyż okoliczność ta dla Miejskiej Rady Narodowej nie posiada istotnego znaczenia wobec oczywistego pominięcia interesu publicznego.

W tym stanie rzeczy Miejska Rada Narodowa czuje się zmuszona do wyrażenia swego niezadowolenia i stwierdza kategorycznie, że do podziału i przyznania kredytów tak rzeczowo jak i formalnie kompetentna jest jedynie Rada Programowa przy Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy, nie zaś czynniki inne narzucające swój punkt widzenia i nie znające dostatecznie terenu i potrzeb miasta Poznania.

Dla uniknięcia w przyszłości jakichkolwiek zadrażnień, Miejska Rada Narodowa kategorycznie żąda, aby na wszelkie posiedzenia ciał kolegialnych omawiających podział kredytów i dotacji budowlanych w ramach działalności Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy, zapraszany był Prezydent Miasta i Przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej.

Przewodniczący
Miejskiej Rady Narodowej
Stołecznego Miasta Poznania
(-) Kowalewski

APP, ZMP, 52, s. 28.

*1946 czerwiec 25, Poznań – Pismo do Wojewódzkiej Rady Narodowej
w Poznaniu w sprawie prowadzenia akcji zbierania funduszu na odbudowę
zabytków Poznania*

Działania wojenne spowodowały olbrzymie spustoszenia w stolicy województwa – Poznania. Zniszczeniu uległa najważniejsza część miasta, a mianowicie śródmieście. Już od roku trwa odbudowa, w której biorą udział czynniki państwowe, samorządowe, społeczne i prywatne. Wyniki nie są jednakże zadawalające. Państwo, które z natury rzeczy jest najbardziej sprawą odbudowy zainteresowane, ma tak rozliczne potrzeby do zaspokojenia, że nie może łożyć na odbudowę takich sum, jakich wymagają ogromne zniszczenia wojenne. Wskutek tego z kredytów przyznawanych na rzecz Poznania odbudowuje się obiekty, które w hierarchii potrzeb stoją na pierwszym miejscu, a więc szkoły, szpitale, siedziby władz i urzędów, również domy mieszkalne, którymi zajmuje się inicjatywa prywatna i spółdzielnie mieszkaniowe.

Pozostaje duża grupa budynków, na które nie ma kredytów. Są to budynki zabytkowe. Odbudowa ich w nielicznych tylko wypadkach daje bezpośrednie korzyści gospodarce. Pomimo tego, znaczenie ich jest tak wielkie, że nie wolno nam pozostawić je swojemu losowi i patrzeć obojętnie, jak wpływy atmosferyczne dokonują dzieła zniszczenia rozpoczętego przez najeźdźcę. Wiadomo powszechnie, że nasi wrogowie zaprzeczali nam prawa do ziem między Odrą a Wisłą, głosząc wszędzie, że są to ziemie poniemieckie. Najlepszym argumentem przeciwko przewrotnej propagandzie są nasze zabytki murowane i to zarówno świeckie, jak i religijne.

Niemcy zdawali sobie z tego doskonale sprawę i dlatego nie jest rzeczą przypadku, lecz wynikiem planowej akcji niszczyielskiej, zburzenie względnie spalenie większej części zabytkowych budowli Warszawy, Poznania, Gdańska, Wrocławia i Szczecina. Wrogowi chodziło o zniszczenie dowodów polskości tych ziem.

Jest rzeczą zupełnie oczywistą, że w tych warunkach obowiązkiem naszym jest ratować to wszystko, co jeszcze można uratować. Poznańska Dyrekcja Odbudowy w pełnym zrozumieniu tego obowiązku zwraca się do Wojewódzkiej Rady Narodowej z prośbą o wydanie apelu do społeczeństwa i o wyrażenie zgody na prowadzenie na terenie całego województwa poznańskiego akcji zbiórkowej celem uzyskania z tą drogą funduszy na odbudowę zabytków Poznania.

^a Podpisał architekt Jan Cieśliński – dyrektor ^a

1946 czerwiec 26, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od 1 stycznia do 31 marca 1946 roku

Okres od 1 stycznia 1946 do 31 marca 1946 przypada na sezon zimowy, w który ruch budowlany zależny jest od warunków atmosferycznych pory roku i zazwyczaj się zmniejsza. Jest to sezon na prace wewnętrzne, przygotowanie planów i programu na przyszłość. Łagodna w tym roku zima pozwoliła jednak na wykonanie szeregu robót na łączną sumę zł 3 450 975,75, z której to kwoty najwięcej przypada na odbudowę dróg i mostów.

Poniżej podaje się zestawienie wydatków na okres sprawozdawczy przypadających na poszczególne Oddziały Wydziału Techniczno-Budowlanego oraz zestawienie preliminowanych i rzeczywistych dochodów z całego roku sprawozdawczego.

^d Zestawienie^d

^d wydatków rzeczowych za czas od 1 stycznia 1946 do 31 marca 1946^d

Oddział	Suma wydatków od 1 stycznia do 31 marca 1946 zł	Uwagi
1. ^d <u>Wydatki budżetu zwyczajnego</u> ^d		
Oddział Pomiarów	330 034,50	
Oddział Planowania i Rozbudowy	39 240,50	
Oddział Budownictwa Naziemnego	184 442,30	
Oddział Dróg	934 624,25	
Oddział Mostów	818 526, 26	
Oddział Budownictwa Wodnego	286 152,99	
Oddział Zieleni i Ogrodów Miejskich	539 407,43	
Oddział Nadzoru Budowlanego	52 630	
<hr/>		
	3 185 058,23	
2. ^d <u>Wydatki z kredytów pozabudżetowych</u> ^d		
Ochrona i zabezpieczenie zabytków	51 447,52	
Rekonstrukcja zniszczonych planów	163 630	
Cmentarz na stokach Cytadeli	58 840	
<hr/>		
	273 917,52	
^{fd} <u>Zestawienie</u> ^{fd}		
1. Wydatki budżetu zwyczajnego	3 185 058,23	
2. Wydatki z kredytów pozabudżetowych	273 917,52	
<hr/>		
	3 458 975,75	

^{fd} Uwaga: ^{fd}

Powyższe zestawienie nie obejmuje wydatków osobowych.

W wyżej wymienionym czasokresie wpłynęły następujące subwencje i dotacje:

1) na drogi i mosty	458 225
2) na rekonstrukcję zniszczonych planów	160 000
3) na ochronę i zabezpieczenie zabytków	140 000
4) na cmentarz na stokach Cytadeli	35 199

^f Razem: ^f 793 424 zł

A to zestawienie dochodów osiągniętych w roku budżetowym 1945/46 z uwzględnieniem preliminowanych dochodów:

Dział	Paragraf	Oznaczenie tytułu dochodu	Preliminowano na rok 1945/46 zł	Wpłynęło na rok 1945/46 zł
	Pozycja			
I	4 b	Sprzedaż materiałów budowlanych	15 670	15 670
V	18 c	Opłaty za czynności Oddziału III/8	40 000	82 680,33
VI	20	Wyroby betonowe i sprzedaż żwiru	1 500 000	356 025,35
VI	21	Korzystanie ze środków lokomocji	100 000	43 427,56
VI	22	Plany i prace miernicze	77 000	136 169,39
VI	27 a	Dział dekoracji	15 000	28 535,80
VI	27 b	Dział plantacji	20 000	53 345,63
VI	27 c	Za pogrzeby	90 000	133 559
VI	27 d	Za formowanie grobów	20 000	16 120
VI	27 e	Za ustawianie pomników	2 000	2 300
VI	27 g	Różne opłaty	400	70 781,21
		Razem:	1 880 070	938 614,27

Działalność poszczególnych Oddziałów przedstawia się następująco:

^d Oddział Pomiarów: ^d

^d I. Prace pomiarowe podstawowe ^d

^d 1. Triangulacja: ^d Uzupełniono i opisano sieć trygonometryczną miasta dla inwentaryzacji punktów I i II rzędu, triangulacji państwowej, wykonano wywiad na gruncie i zabezpieczenie oraz opis topograficzny punktów nr 6, 8 i 132. Dla punktów trygonometrycznych nr 297 Krzyżowniki I, Główna nr 1 i 2 wykonano

opisy topograficzne Szczepankowo I i II, Piotrowo I i II i Kobylepole. Plan sieci trygonometrycznej dla punktów IV rzędu wykonano w podziale 1:25 000.

^d2. Niwelacja ścisła: ^d Osadzenie nowego bolca wysokościowego i zniwelowanie przy placu Hoovera i ul. św. Józefa.

^d II. Prace pomiarowe miejskie ^d

^d 1. Sieć linii pomiarowych: ^d Wykonano plan linii poligonowych i wykazy współrzędnych dla obrębów Poznań-Komandoria³¹¹, Gołęcin, Sołacz, Główna, Nadolnik-Młyn³¹², Winiary, Wilda, Chartowo³¹³, Chyby³¹⁴, Garby³¹⁵, Zalasewo³¹⁶, Czapury³¹⁷ i Kiekrz, topograficzny opis 126 punktów poligonowych, uzupełnienie i spis 12 arkuszy sieci poligonowej.

^d 2. Pomiar szczegółów: ^d Odtworzenie i wytyczenie granic Drogi Junikowskiej, zbadanie i wytyczenie linii regulacyjnej ul. św. Stanisława, pomiar wysokościowy włazów kanałowych i niwelacja 54 ulic, pomiar wysokościowy Grobli prawobrzeżnej nad Wartą w odcinku od mostu Chrobrego do Warowni Radziwiła oraz nowej grobli przy ul. Chwaliszewo do mostu Chrobrego, pomiary szczegółów i wysokości kościoła na Dębcu, ulic na Winiarach, Ogrodowej i Półwiejskiej. Miesięczna kontrola pomiarowa (wysokościowa) mostu św. Rocha. Pomiar gruntów miejskich na Zawadach³¹⁸, w Głównie, Sołaczu, Berdychowie³¹⁹ i przy Drodze Dębińskiej, badania pionu pomnika Bohaterów i komina na terenie Rzeźni Miejskiej, pomiar Żwirowni przy ul. Dąbrowskiego i w Krzyżownikach, wyznaczenie spadków dróg państwowych, od granic miasta w trasie Antoninek-Krzyżowniki i 726 światłokopii dla potrzeb miejskich, zbadano 2 plany parcelacyjne i 23 plany sytuacyjne.

³¹¹ Poznań-Komandoria – dzielnica położona na wschód od Śródki, przy początku ul. Warszawskiej w Poznaniu.

³¹² Nadolnik-Młyn – nieistniejący już młyn usytuowany na Główniej przy ul. Nadolnik w Poznaniu.

³¹³ Chartowo – dzielnica położona we wschodniej części Poznania. Do miasta Chartowo zostało przyłączone w 1940 roku.

³¹⁴ Chyby – wieś w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim, w gminie Tarnowo Podgórne.

³¹⁵ Garby – wieś w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim, w gminie Swarzędz.

³¹⁶ Zalasewo – wieś w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim, w gminie Swarzędz.

³¹⁷ Czapury – wieś w Polsce położona w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim, w gminie Mosina.

³¹⁸ Zawady – prawobrzeżna część Poznania oraz główna ulica tej części miasta. Wraz z sąsiednimi częściami tworzą jednostkę pomocniczą osiedle Ostrów Tumski-Śródka-Zawady-Komandoria.

³¹⁹ Berdychowo – część Poznania znajdująca się na wschodnim brzegu Warty, przyłączona do miasta w 1896 roku.

^d III. Prace pomiarowo katastralne. ^d

Wykonano pomiar katastralny posesji Zakonu Karmelitów przy ul. Działowej, zbadano i przyjęto 2 operaty pomiarowe, zbadano 2 zarysy i sieci linii pomiarowych Górczyn karta 3.

^d IV. Prace kameralne. ^d

^d 1. Plany ogólne: ^d Ukodowano kreślenie dalszych 2 matryc z warwicami do planu technicznego w podziałce 1 i 10 000.

^d 2. Plany szczegółowe miasta Poznania: ^d Wykonano 112 arkuszy szczegółowych planów miasta Poznania w podziałce 1 i 1 000, odbito 455 egzemplarzy, zbadano i uzupełniono arkusz nr 27.

^d 3. Plany i dokumenty katastralne: ^d Opracowano wykaz gruntów zajętych pod budynki szkolne na terenie miasta, zestawienie map uzupełniających obrębu Poznania dla kart od 1-34, zrekonstruowano 15 matryc planów katastralnych na podstawie map pierwotnych i map pomiarów uzupełniających z obrębu Poznań, wypożyczonych z Wojewódzkiego Wydziału Pomiarów, wykonano księgę parcel Jeżyce karta 2, 3, 4 i 5, sprawdzenie i uzupełnienie karty 3, kartotekę dla 1240 artykułów obrębu Jeżyce i Poznań, zbadanie odpisów kartoteki obrębu Jeżyce 490 artykułów, uzgodnienie kartoteki gruntowej z hipoteką w 741 wypadkach, wykonano zestawienie matryc kart katastralnych Jeżyce, Łazarz i Wilda, załatwiono 54 spraw bieżących, sporządzono 159 wyciągów z kartoteki gruntowej, 93 kopii z map katastralnych i 4 odpisy szkiców połowych, wykonano 193 wykazów zmian własności, zbadano 10 szkiców połowych i podstawowych.

^d 4. Plany zabudowania: ^d Sprawdzono plan własności miejskich, państwowych i kościelnych w dzielnicach Gołęcin, Jeżyc, Winiar, Sołacza, Baranowie, Głównej, Komandorii, Śródky, św. Łazarza, Wildy, Dębca, Rataj, Minikowa i Starołęki Wielkiej na obszarze ca 7672 ha i wykonano plan sytuacyjny Starego Rynku w podziałce 1:200, dla opracowania szczegółowych projektów zabudowania zaktualizowano arkusze szczegółowego planu miasta Poznania 1:1000 nr 8 i 10, obejmujące zniszczone Śródmieście przy Wazów, Batorego, Wolnicy i placu Wielkopolskiego (obszar ca 15 ha) w zrealizowaniu przedwojennych planów zabudowania opracowano 100 spraw, dotyczących odstąpienia terenów ulicznych na rzecz Gminy i to dla ulic: Kopczyńskiego, Norwida, Malinowej, Makowej, Jeżyckiej, Ostrobramskiej, Nowych Osiedli, Ławicy i Starołęki Wielkiej, Czarnkowskiej, Żniwnej, Wiśniowej, Szydłowskiej, Źródlanej i części Rudnicza, Wierzbięcic, Matejki, Czarnej Roli, Pasterskiej, Włodarskiej i dla Kobylegopola oraz plan sytuacyjny ul. Wierzbięcice z obliczeniem powierzchni terenów ulicznych, przewidzianych do odstąpienia. Wykonano: projekt parcelacyjny (12 działek) dla terenu przy ul. Marszałka Focha i Rzepeckiego, wykaz graficzny planów katastralnych i gmin podmiejskich i publicznych, zaopiniowano 101 wniosków o udzielenie zezwolenia w sprawie zniesienia obciążeń hipotecz-

nych, dla celów statystycznych związanych z rozbudową miasta odnotowano 31 transakcji w kontroli cen gruntowych.

^d5. Różne: ^dOpracowano projekt nowych nazw dla szeregu ulic, przeprowadzono zmiany w wykazie nieruchomości państwowych, według oznaczeń katastralnych, dla Urzędu Wojewódzkiego wykonano 2 przekroje poprzeczne i podłużne, obliczenie niwelacji włązów i uzupełnienie planów sytuacyjnych dla 7 ulic, 1 plan numeracyjny, schemat organizacyjny Wydziału Techniczno-Budowlanego, załatwiono 34 sprawy techniczno-administracyjne, udzielono ogółem 1617 informacji technicznych, dziennik podawczy wykazuje wpływ 900 spraw.

^dOdział Planowania i Rozbudowy Miasta ^d

^dWykonano w tym okresie: ^d

1. podkłady (matryce) ul. św. Marcina i ul. Półwiejskiej,
2. kopie (2 części) średniowiecznego planu, gabaryty części Alei Marcinkowskiego,
3. model placu Wolności,
4. model oraz szczegółowy plan zabudowania Targów Poznańskich 1:1000,
5. plan warstwiczny 1:25 000 oraz plan wysokościowy 1:25 000 (barwny),
6. Sporządzono studia planu ogólnego, studia placu Wolności, Bazaru, Muzeum, Księgarni św. Wojciecha oraz otoczenia kościoła św. Marcina.
7. Pomierzono w terenie gabaryty Alei Marcinkowskiego i placu Wolności.
8. Wykonano gabaryty domków budniczych w środkowej części rozbudowy Starego Rynku oraz tarasy (4 strony) zewnętrzne i wewnętrzne środkowej zabudowy.
9. Wykonano studium szczegółowego planu Śródmieścia w skali 1:5000.
10. Program do ogólnego planu zabudowania w podziałce 1:10 000.
11. Ogólny plan zabudowania do publikacji w podziałce 1:10 000.
12. Szkice szczegółowego planu zabudowania na Dębcu.
13. Plan regulacji części ul. Marszałka Focha.
14. Plan podkładowy starych dzielnic.
15. Kopie (V część) starego planu miasta oraz pomalowano 10 egzemplarzy tego planu.
16. Przygotowano materiał na wystawę odbudowy w Paryżu.

Odnośnie obiektów zabytkowych, na terenie miasta Poznania wykonano prace budowlane – zabezpieczające przy następujących budynkach:

1. Stary Ratusz,
2. Kościół Garnizonowy św. Józefa ojców Karmelitów Bosych przy placu Działowym,
3. Kościół Podominikański ojców Jezuitów w Poznaniu przy ul. Szewskiej,
4. Czerwona Apteka przy Starym Rynku,
5. Pałac Górków przy ul. Wodnej,
6. Kościół Szpitala Przemienienia Pańskiego,
7. Kościół Bożego Ciała przy Wałach Jagiełły,

8. Kościół Farny przy ul. Gołębiej,
9. Plebania Farna przy Placu Kolegiackim,
10. Katedra na Wyspie Tumskiej.

Pracownia Fotograficzna, kontynuując swe czynności z roku ubiegłego, służyła dalej pracami swymi wszystkim Wydziałom i Oddziałom, jak i przedsiębiorstwom Zarządu Miejskiego, które jej na to zleceń udzielały. Oprócz tego także dla Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w czasie od 1 stycznia do 31 marca 1946 wykonano: na 50 zleceń około 500 zdjęć różnego rodzaju i rozmiaru, z tych w przybliżeniu 2000 fotografii i tyleż fotografii, ostatnio w rozmiarze 30 x 40 cm.

Poza tym dostarczono Urzędowi Statystycznemu inwentaryzację szkód wojennych w budynkach miasta Poznania.

W okresie od 1 stycznia do 31 marca 1946 sfinalizowano 7 umów w przedmiocie bezpłatnego odstąpienia Gminie Miasta Poznania ca 36 123 m² terenów ulicznych.

Załatwiono około 1 000 spraw bieżących i udzielono około 5000 informacji ustnych.

^dOddział Budownictwa Naziemnego^d

dokonał szeregu remontów w 18 miejskich budynkach mieszkalnych oraz cały szereg remontów wewnętrznych i koniecznych konserwacji budynków zaniedbanych w czasie wojny.

^dW szkołach^d wykonano następujące prace: prace szklarskie w 45 budynkach szkolnych. Wyremontowano 3 pawilony szkolne przy ul. Prądyńskiego i oddano do użytku. W Szkole Handlowej przy ul. Śniadeckich, Gimnazjum Kupieckim przy ul. Słowackiego 60, w szkole przy Wszystkich Świętych i przy ul. Kosynierskiej wykonano remont pieców.

Szkołę przy ul. Jarochowskiego, przy ul. Wiśniowej oraz część budynków przy ul. Różanej 1/3 oddano do użytku wykonując cały szereg remontów wewnętrznych.

^dDział Ogrzewalnictw^d a wykonał następujące większe prace:

^dSzkoła przy ul. Garbarach 26^d – gruntowny remont instalacji elektrycznej.

^dDom Samotnych przy ul. Rybaki 19^d – instalacja sanitarna.

^dSzkoła Powszechna w Junikowie^d – doprowadzono światło i założono instalację wewnętrzną.

^dSzkoła przy ul. Prądyńskiego 53^d – zremontowano w 4 budynkach instalację sanitarną i ogrzewania.

^dul. Marsz. Focha 148 – żłóbek miejski^d – wyremontowano instalację sanitarną i elektryczną.

^dul. Jarochowskiego 1 – Liceum Gospodarcze^d – wyposażono w instalację.

^dul. Wspólna 59/61^d – dom mieszkalny, wykonano instalację sanitarną i elektryczną.

Na terenie składnicy miejskiej na Podgórniku postawiono 1 barak drewniany, a drugi barak jest w trakcie budowy. Pracownia architektoniczna dokonała pomia-

rów zdjęć niektórych budynków miejskich na podstawie których opracowuje się plany rekonstrukcyjne. Wykonano plany następujących budynków: plac Wolności 11, budynku administracji Targów Poznańskich, domów mieszkalnych przy Garbarach 65/67, Marszałka Focha 179/197, szkoły powszechnej na Winiarach i byłego pawilonu „Polonia Zagranicą”.

^d Oddział Dróg^d

^d a) roboty wykonane w terenie^d

W wymienionym kwartale ze względu na porę zimową roboty drogowe ograniczały się jedynie do najniezbędniejszych drobnych napraw jezdni i chodników koniecznych dla bezpieczeństwa ruchu kołowego i pieszego.

Ilościowo wykonane następujące roboty:

1) naprawiono chodników	1650 zł
2) naprawiono względnie przedrukowano jezdni	1950 zł
3) odwieziono gruzu	12 500 zł

4) przeprowadzono roboty konserwacyjne na drogach państwowych na długości 30 km.

^d b) Czynności w biurze technicznym^d

^d 1) Wykonano zestawienia 195 kiosków w obrębie granic miasta, z podziałem kiosków znajdujących się na terenach prywatnych, miejskich i państwowych.

^d 2) W związku z ustaleniem programu robót na rok bieżący wykonano 25 kosztorysów dotyczących przebrukowania, względnie umocnienia ulic stołecznego miasta Poznania oraz 5 projektów.

^d 3) Rozpoczęto wykonanie planów liniowych dla dróg państwowych I kolejności według zarządzenia Wojewódzkiego Urzędu Poznańskiego.

^d 4) Naniesiono na 5 planach stołecznego miasta Poznania (1:20 000) istniejące kioski oraz oznaczono na 18 planach drogi państwowa, wojewódzkie i powiatowe. Na 6 planach zaznaczono rodzaje nawierzchni wszystkich ulic.

^d 5) Uzupełniono kartotekę ulic z podaniem rodzaju nawierzchni ulic, jej długości i szerokości.

^d 6) Zaznaczono na 5 planach miasta w skali 1:100 000 akcję odsnieżną oraz na 4 planach podano rodzaje, szerokości i długości dróg państwowych, wojewódzkich i powiatowych.

^d 7) Opracowano szczegóły drogowskazów oraz znaków ostrzegawczych i informacyjnych.

^d Oddział Mostów^{fd} wykonał następujące prace:

Przy starym moście Chwaliszewskim usunięto zawałoną stalową kratownicę w przęśle wschodnim o łącznym ciężarze około 100 ton, założono wydobyte części na wagony i odesłano do hut. Rozebrano przęsło zachodnie mostu, zajęto dźwigary

nośne o łącznym ciężarze 40 ton. Pracę wykonywała firma Radomski, przy czym całkowity koszt wykonania robót wynosi około 500 000 zł.

Przy nowym moście Chwaliszewskim wykonano w celu ochrony mostu 2 izbice drewniane. Na zarządzenie władz Wojewódzkich przewiduje się wykonanie jeszcze jednej izbicy. Praca przy budowie izbic napotykała na poważne trudności z powodu wysokiej wody na rzece. Roboty wykonywała firma Trawczyński kosztem 250 000 zł. Na izbice zużyto 150 m³ drzewa.

Przy moście Uniwersyteckim z uwagi na wzmożony ruch na tej trasie wykonano poszerzenie dwustronne mostu, tak że szerokość obecna mostu równa się szerokości jezdni za i przed mostem. Prace wykonano sposobem gospodarczym. Zużyto 70 m³ drzewa, 20 ton żelaza, wbudowano 5 m³ muru ceglanego, 20 m³ betonu.

Most przy ul. Świętojańskiej na Cybinie został wskutek działań wojennych poważnie uszkodzony. Roboty wykonano sposobem gospodarczym, przy czym zużyto 300 kg żelaza i 5 m³ betonu.

Z powodu wysokiego stanu wody w Warcie i pochodu kry Oddział utrzymał przez cały okres sprawozdawczy stałe pogotowie ochronne, które kilkakrotnie skutecznie interweniowało. Najbardziej zagrożonym mostem był most św. Rocha, który w czasie pochodu kry najbardziej ucierpiał. Przez napływającą krę zniszczona została jedna izbica, którą z powodu wysokiego stanu wody usunąć z koryta rzeki nie było można.

Na składnicy Oddziału przygotowywano potrzebne materiały do wykonania robót. Zwożono materiały drzewne przydzielone przez władze Wojewódzkie.

Ogółem zwieziono z lasu względnie z tartaku w Murowanej Goślinie³²⁰

250 m³ drzewa kantowego

200 m³ drzewa okrągłego.

Przewozu dokonywała firma Strzyżyński na łączną sumę zł 250 000

Opracowywano projekty:

- a) rusztowania dla mostu Król. Jadwigi,
- b) poszerzenie mostu Uniwersyteckiego do normalnej szerokości jezdni,
- c) izbic dla mostu Chwaliszewskiego.

Poza tym dokonano pomiarów i wykonano rysunki rewizyjne mostów:

- a) Chwaliszewskiego nowego
- b) Cybińskiego,
- c) św. Rocha.

^d Oddział Budownictwa Wodnego^d

W okresie sprawozdawczym opracowano i wydano „Instrukcję w przedmiocie akcji przeciwpowodziowej na terenie miasta Poznania”. Pogotowie przeciwpowodziowe zostało z dniem 28 marca odwołane, gdyż niebezpieczeństwo powodzi

³²⁰ Murowana Goślina – miasto w Polsce położone w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim, założone w 1389 roku.

minęło. Poza tym opracowano plan granic zalewów Warty, Cybiny i Głównej w obrębie miasta Poznania oraz plany poglądowe dopływów Warty. Dla katastru sił wodnych Ministerstwa Komunikacji opracowano zestawienie uprawnień wodnych oraz załatwiono kilka spraw wodno-spornych. Przystudiuowano projekt regulacji rzeki Warty, przedłożony przez Dyрекcję Dróg Wodnych i odbyto szereg konferencji z zainteresowanym Oddziałem.

Na terenie Żwirowni i Betoniarni Miejskiej ukończono budowę kanału dla odwodnienia wykopu Żwirowni.

Ułożono 275 m.b. rur betonowych średnicy 30 cm oraz wykonano 5 sztuk włązów średnicy 100 cm. Opracowano projekt przebudowy placu składowego Betoniarni oraz rampy kolejowej. W warsztatach wykonano naprawę taboru kolejowego. Wykonano dalsze naprawy budynku fabrycznego.

Żwirownia dostarczyła z wykopu na cele odbudowy 2560 m³ żwiru i piasku.

Produkcja w Betoniarni Miejskiej była w tym okresie z powodu mrozów wstrzymana. Przeprowadzono przegląd i remont maszyn i urządzeń Betoniarni oraz uporządkowanie placu składowego.

^d Oddział Nadzoru Budowlanego ^d

W miesiącu marcu 1946 roku w myśl zarządzenia Urzędu Wojewódzkiego Oddział ogłosił w prasie oraz przeprowadził rejestrację sił technicznych uprawnień do kierowania robotami budowlanymi.

^d W czasie od 1 stycznia do 31 marca 1946 ^d

a) wpłynęły następujące sprawy:

- 175 spraw o zbadanie szkód wojennych,
- 236 spraw dotyczących nadzoru budowlanego,
- 269 spraw ogóln-administracyjnych.

b) załatwiono w okresie sprawozdawczym:

- 285 spraw dotyczących szkód wojennych,
- 1692 spraw dotyczących nadzoru budowlanego,
- 269 spraw dotyczących ogóln-administracyjnych.

APP, ZMP, 89, s. 292-303.

*1946 lipiec 5, Warszawa – Protokół inspekcji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
przeprowadzonej w maju – czerwcu 1946 roku*

Stroną organizacyjną Dyrekcji nie zajmowaliśmy się, gdyż sprawa ta była przedmiotem osobnych badań i rozważań.

Dyrekcja posiada przyznaných 56 etatów osobowych, faktycznie pracuje na stanowiskach etatowych 57 osób, przekroczenie jest o 1 pracownika w X grupie uposażenia. Z kredytów rzeczowych opłacanych jest 17 szoferów i 2 osoby służby. Ze swej strony uważamy za niezbędne przydzielenie 1 rachmistrza do Wydziału Inspekcji, dla pomocy przy kontroli rachunków.

Dyrekcja Poznańska rozpoczęła swą działalność w miesiącu październiku 1945 roku. Przyjęła ona wtedy szereg zaangażowanych robót przy odbudowie i remoncie budynków państwowych na terenie miasta Poznania od Wojewódzkiego Wydziału Odbudowy oraz zastała pewne fakty w dziedzinie odbudowy miasta, stworzone przez Zarząd Miejski, które według naszej orientacji, przesądziły w znacznym stopniu o kierunku rozwojowym Dyrekcji.

Władze miasta Poznania rzuciły hasło szybkiej odbudowy miasta, zapowiadając znalezienie pokrycia związanych z tym kosztów w spodziewanych odszkodowaniach wojennych. Zasilony poważną kwotą czterdziestu milionów złotych, otrzymaną z kredytów państwowych od Wojewódzkiego Wydziału Odbudowy, przystąpił Zarząd Miejski do realizacji swych zamierzeń, odbudowując nie tylko budynki miejskie użyteczności publicznej, ale i szereg prywatnych domów mieszkalnych. W jakim stopniu akcja ta pobudziła inicjatywę prywatną i przyczyniła się przez to do zwiększenia efektu odbudowy Poznania trudno jest się wypowiedzieć dla braku konkretnego materiału sprawozdawczo-dowodowego.

Podjęte przez Zarząd Miejski prace przejęła i kontynuowała Dyrekcja Odbudowy. Jej polityka odbudowy poszła w dużym stopniu po linii dotychczasowych dążeń Zarządu Miejskiego zaspokojenia przede wszystkim potrzeb miasta jako jednostki samorządowej. To nasze wnioskowanie opieramy na porównaniu niżej przedstawionych kwot, wydatkowanych przez Dyrekcję z kredytów inwestycyjnych w okresie od 1 października 45 do 30 kwietnia 46 roku:

	w tys. złotych
na budynki miejskie różnego przeznaczenia	1 612
na miejskie zakłady użyteczności publicznej	2 243
na szkoły powszechne	3 766
na przedszkola	269
na budynki kultury i sztuki	1 404
na szpitale i zakłady opiekuńcze	11 465
na kościoły i zabytki	1 989
na domy prywatne	4 787

wypłacone dotacje na odbudowę	^d 9 500 ^d	37 035
na budynki publiczne, państwowe i społeczne		17 051
na drogi i mosty		2 975
na rozbiórkę i wywóz gruzów		^d 4 777 ^{d,d}
		<u>61 838</u> ^d

Dominują, jak widać, wydatki na zaspokojenie potrzeb miasta jako takiego, a dopiero na drugim miejscu występuje zaspokojenie potrzeb Państwa na terenie Poznania. Obrazu tego nie przytaczamy, jako wyrazu bezwzględnie krytycznego naszego ustosunkowania się do obecnej linii postępowania Dyrekcji, gdyż potrzeby zarówno samorządu, jak i Państwa posiadają dla nas ten sam stopień ważności, lecz z tego powodu, że według naszego poglądu Dyrekcja pracuje dotąd w skali zainteresowań Zarządu Miejskiego, a nie w skali zainteresowań Państwa na obszarze Poznania. Przykładowo to uwydatniając, wskażemy na odbudowę pływalni krytej, teatru marionetek, salonu wystawowego, gdy jednocześnie konsulaty zagraniczne uskarżają się na niemożność ulokowania się w Poznaniu, nie znajdując odpowiedniej pomocy przy odbudowie upatrzonych obiektów, urzędy i instytucje podległe Ministerstwu Odbudowy gnieźdzą się w za ciasnych pomieszczeniach (nie wyłączając samej Dyrekcji), względnie remontują dla swych potrzeb lokale własnym kosztem (Z.P.B.³²¹, Centrala Materiałów Budowlanych), a Uniwersytet Poznański zawiesza wypłaty za odbudowę gmachów dla braku gotówki.

Tradycja kierowania polityką odbudowy Poznania przez Zarząd Miejski jest tak silna, że Dyrekcja nie zdobyła się właściwie dotąd na wytworzenie własnego programu działania. Próby usamodzielnienia się Dyrekcji wywołały rodzaj konfliktu z władzami miejskimi stwarzającego atmosferę sprzyjającą spokojnej i rzeczowej pracy.

Wypowiadając się na ten temat, nie chcemy przez to kwestionować uprawnień władz miejskich do wpływania na program odbudowy i tok oraz sposób jej prowadzenia, lecz wyrażamy pogląd nasz na zadania Dyrekcji Odbudowy, nie zamykające się przecież w ramach tylko polityki Zarządu Miejskiego. W dotychczasowym stanie rzeczy rola Dyrekcji sprowadzała się raczej do wykonania narzuconych przez Miasto prac, niewątpliwie potrzebnych, lecz absorbujących Dyrekcję i jej środki materialne w stopniu, który ograniczał jej możliwości i planowość działania w innym kierunku. Kontynuacja takiego stanu rzeczy sprowadziłaby Dyrekcję Odbudowy do roli technicznej agendy wykonawczej Zarządu Miejskiego, stawiając wtedy celowość jej istnienia pod znakiem zapytania.

Wydaje się nam rzeczą wskazaną rozpatrzenie przez Ministerstwo problemu Dyrekcji Poznańskiej na szerszej platformie, niż to dać mogą nasze spostrzeżenia, poczynione w trakcie kilkudniowej inspekcji.

Ilościowe i jakościowe rezultaty, uzyskane przy pomocy kredytów, jakimi dysponowała Dyrekcja w czasie do 30 kwietnia 1946 roku, wyrażają się w nastę-

³²¹ [Skrót niezrozumiały]

pujących liczbach oddanych do użytku po remoncie, względnie będących jeszcze w stadium odbudowy budynków:

32 gmachy publiczne – państwowe, samorządowe i społeczne;

29 szpitali i zakładów opiekuńczych;

8 miejskich zakładów użyteczności publicznej;

7 budynków szkół wyższych;

42 szkoły powszechnej;

6 przedszkoli;

8 budynków dla instytucji kultury i sztuki;

10 kościołów i budynków zabytkowych;

155 budynków mieszkalnych.

Koszt wspomnianych robót przekracza znacznie kwoty już wyasygnowane, a wynoszące według przytoczonego poprzednio obliczenia w zaokrągleniu 54 miliony zł. Do tego doliczyć należy zobowiązania jeszcze książkowo nie ujęte, a wynoszące według prowizorycznie sporządzanych obliczeń około 14 milionów złotych (rachunek w sprawdzaniu).

Nie wszystkie wymienione wyżej inwestycje wykonane zostały przy bezpośrednim współudziale Dyrekcji, to większość wypadków, jeżeli chodzi o budynki przeznaczone na użytek instytucji miejskich, roboty budowlane prowadzone były przez organa techniczne Zarządu Miejskiego, względnie na nich zlecenie przez przedsiębiorców, a rola Dyrekcji sprowadzała się do regulacji przedkładanych rachunków.

Ażeby otrzymać pełny obraz osiągnięć dotychczasowych w dziedzinie Odbudowy Poznania, należałoby znać efekty prac, wykonanych przez Zarząd Miejski z otrzymanych od Wojewódzkiego Wydziału Odbudowy i Dyrekcji Odbudowy kredytów państwowych w kwocie 50 milionów złotych. Sprawozdania żadnego w tej mierze Zarząd Miejski dotychczas nikomu nie przedstawił, zresztą tego od niego nie żądano. W aktach Dyrekcji znaleźliśmy pismo, w którym wzywano Zarząd Miejski do wyliczenia się z kwot otrzymanych od Dyrekcji na cele odbudowy, względnie do oświadczenia, że posiada odpowiednie dowody wydatkowania. Zarząd Miejski ograniczył się do załatwienia sprawy w myśl tej drugiej alternatywy.

Dla wyczerpania tematu współpracy Dyrekcji z Zarządem Miejskim poruszyć musimy kwestię rozbiórek budynków, grożących zawaleniem. Obecna praktyka w tej dziedzinie polega na wskazywaniu przez miejski nadzór techniczny obiektów, które muszą być usunięte i na wykonywanie rozbiórek przez grupy robocze Dyrekcji. Ponieważ kredyty na ten cel przeznaczone w pewnych chwilach są niewystarczające, następuje przerwa w pracach, a odpowiedzialność za mogące nastąpić w między czasie wypadki, ciąży na Dyrekcji. Ponieważ ta ewentualność nie jest zawiniona przez Dyrekcję, należałoby znaleźć wyjście asekurujące Dyrekcję przed konsekwencjami, o których mowa. Zdaniem naszym najbardziej wskazanym byłoby przekazanie całości przeznaczonych każdorazowo na rozbiórki

i usuwanie gruzów środków finansowych Zarządowi Miejskiemu, w którego ręku skupiłaby się wówczas dyspozycja wraz z odpowiedzialnością.

W Dyrekcji należałoby pozostawić tylko kredyty na rozbiórki częściowe obiektów poddawanych remontom.

Perspektywy dla działalności Dyrekcji w bieżącym okresie gospodarczym zapowiadają się nieszczerólnie. Na możliwościach finansowych ciążyć będzie przede wszystkim spadek minionego okresu w postaci poważnego zadłużenia, przekraczającego wysokość odzyskanych obecnie dotacji miesięcznych. Następną niepomyślną okolicznością jest zachodząca ostatnio zwyżka cen materiałów budowlanych oraz oczekiwane poważne zwiększenie kosztów robocizny z chwilą wprowadzenia na terenie województwa poznańskiego nowej umowy zbiorowej w przemyśle budowlanym. Przy szczupłości kredytów inwestycyjnych, nieproporcjonalnych, do miejscowych potrzeb odbudowy i technicznych możliwości Dyrekcji w zakresie zachodzi obawa, że przez wzrost kosztów robót wielkość ich skurczy się tak dalece, że rola Dyrekcji sprowadzi się do funkcji raczej symbolicznych, a tym samym znaczenie jej w dziele odbudowy Poznania poważnie się zmniejszy.

Reasumując wypowiedziane wyżej uwagi na temat zakresu działania i linii postępowania Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy, dochodzimy do wniosku, że możliwości rozwojowe Dyrekcji na przyszłość uzależnione są od dwóch okoliczności:

- a) wytworzenia długofalowego programu działania w skali państwowej
- b) uzyskania odpowiednika środków materialnych na racjonalną realizację takiego programu.

Przy badaniu gospodarki finansowej Dyrekcji na IV kwartał 1945 roku i I kwartał 1946 roku stwierdziliśmy co następuje:

1. Kredyty bieżące – §§ 1-8 budżetu – otwarte w wysokości złotych 2 434 144, wykorzystane zostały w kwocie złotych 2 295 679 18; niewyczerpane zostały kredyty z §1 – płace – złotych 61 159,30 wskutek nieobsadzenia wszystkich etatów i z §4 – środki lokomocji złotych 73 579,75 wskutek zbyt późnego przyznania przekroczenia kredytów w poszczególnych paragrafach nie było.

Niewłaściwie poczynione wydatki:

z §1 – płace – na wynagrodzenia szoferów za styczeń, właściwym był §4,

z §5 – pomieszczenie – za instalacje telefonów i abonament, za karty tramwajowe i maszynę do pisania,

z §8 – specjalne wydatki rzeczowo-administracyjne – na remont samochodu, za godziny nadliczbowe, dożywianie pracowników oraz wydatki reprezentacyjne.

3. Kredyty majątkowe – §§ 52 i 55 budżetu – wyasygnowane w wysokości 67 174,000 zł zostały w całości wykorzystane.

4. Niewłaściwie z § 55 pokryto takie wydatki, jak: płace szoferów, zakup części samochodowych, koszty sprowadzenia samochodów, zakup maszyny biurowej, karty tramwajowe.

5. Dyrekcja prowadziła przez pewien czas gospodarkę pozabudżetową na roku bieżącym w 1 Urzędzie Skarbowym. Ogółem wpływy tutaj wynosiły 716 204 zł i składały się z wpłat za odstąpione materiały budowlane (szkło, cegła), zwrotów od właścicieli nieruchomości za poczynione remonty, wpłat zaliczkowych na udzielone Dyrekcji zlecenia oraz wpływów przejściowych. Wydatki związane były z prowadzonymi robotami, pozostałość na roku bieżącym w kwocie złotych 186 020 wpłacona została do Kasy Skarbowej na wznowienie kredytów budżetowych.

6. Na posiadanym w Kasie Skarbowej rachunku depozytowym gromadzi Dyrekcja zwroty od właścicieli wyremontowanych kosztem funduszów państwowych budynków. Na dzień 24 maja 1946 roku wpłaty z tego tytułu wynosiły 1 892 718 zł. Wpływy te, stanowiące dochód Skarbu Państwa, winny być niezwłocznie odpowiednio przelane.

7. Dla przyjmowania wpłat, o których wyżej mowa, przekazywanych następnie na rachunek depozytowy w Kasie Skarbowej, prowadzi Dyrekcja od 1 stycznia 1946 roku kasę podręczną. Z kasy tej korzysta się przejściowo na drobne wydatki i zaliczki, co nie powinno mieć miejsca.

Sprawa rozrachunku z właścicielami nieruchomości, wyremontowanych z funduszów skarbowych i wyegzekwowania należności Państwa z tego tytułu, wymaga bliższego omówienia.

Dyrekcja przejęła wspomniane domy w imieniu Skarbu Państwa pod swój zarząd na podstawie art.8 dekretu z dnia 26 października 1945 o rozbiórce i naprawie budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek wojny (Dz.U.R.P. Nr 50 poz. 281) i z racji tego obowiązku ustanowiła dla nich administratorów, a następnie przystąpiła do ściągnięcia czynszów, zaliczając je, po potrąceniu części wpływów na koszty administrowania, na poczet przypadającej do zwrotu Skarbowi Państwa należności. Właściciel nieruchomości ma możliwość wcześniejszej spłaty zadłużenia, odzyskując wtedy swobodę dysponowania swym majątkiem.

Zarządem Dyrekcji objęte są również domy wyremontowane z funduszów państwowych przez Zarząd Miejski, przekazane następnie z dobrodziejstwem inwentarza Dyrekcji. W czasie inspekcji wszystkich zarządzanych domów było 257, z tego 223 administratorami byli ich właściciele, a 34 osoby obce.

Klasyfikując grupowo omawiane domy według stopnia opłacalności zadłużenia, określić można grupę, gdzie opłata następuje dość szybko na ca 40%, grupę opłat długoterminowych na ca 20% i na ca 20% grupy domów deficytowych, to jest takich, z których czynsze albo zupełnie nie wpływają, albo też wystarczają zaledwie na pokrycie kosztów administracyjnych. Do tej pory spłaconych zostało całkowicie około 40 budynków.

W poruszanej tu materii nasuwają się poza sprawą deficytowości jeszcze następujące uwagi:

a) prace administrowania domami absorbują w Dyrekcji 2 osoby: radcę prawnego i pracownika manipulacyjnego,

- b) pozostała kwestia, z jakich funduszków pokrywać koszty remontów bieżących zarządzanych domów,
- c) proces zarządzania trwać może bardzo długo, zależnie od postępu opłat,
- d) otwartą jest kwestia hipotecznego zabezpieczenia należności Skarbu Państwa,
- e) właściwym terytorialnie dla zarządzania odbudowanymi z funduszków państwowych domami w myśl art.8 dekretu z dnia 26 października 1945 roku jest Wydział Odbudowy Poznańskiego Urzędu Wojewódzkiego.

W sprawie poruszonej w pkt. a) właściwości zaznaczyć jednak musimy, że zarząd domami wykonywany jest przez Dyрекcję dobrze, przy znajomości już sytuacji i przeprowadzenia zmiany zarządcy w wykonaniu przepisu formalnego mogłoby pociągnąć za sobą ujemne skutki. Ponieważ Państwo, w wypadku poznańskim, nie osiąga z odbudowanych domów korzyści dla jakich w myśl cytowanego wyżej dekretu ma prawo wkraczać w sferę własności prywatnej i do wyłożonych już funduszków dołącza jeszcze kwoty administracyjne, uważalibyśmy raczej za wskazane znalezienie wyjścia dla zrezygnowania z uciążliwego dla każdego urzędu obowiązku, przy zabezpieczeniu, oczywiście, pełnym pretensji Skarbu Państwa.

Pod adresem Dyrekcji zauważamy, że brak jest ewidencji czynszów komornianych i dokonywanych wpłat (księgi bierczej), samo rozliczanie, na miesięcznych arkuszach dla kontroli nie wystarczy i nie zapewnia ścisłości obrachunku z lokatorami i administratorami.

Na temat gospodarki materiałowej Dyrekcji przytaczamy następujące uwagi:

Zaopatrywanie się w materiały dokonywane jest w zasadzie za pośrednictwem Centrali Materiałów Budowlanych. Wyjątkowo tylko, gdy zachodzi tego pilna potrzeba [której] Centrala Materiałów Budowlanych nie była w stanie jej zaspokoić, [dokonywano] zakupywania materiałów u innych dostawców (dachówka i posadzka dębowa), osiągając przy tym ceny korzystniejsze od liczonych przez Centralę Materiałów Budowlanych.

Sprawa cen stosowanych przez Centralę Materiałów Budowlanych przy dostawach dla Dyrekcji kwalifikowałaby się do rewizji. Poza wymienionymi wyżej wypadkami Dyrekcja podnosi sprawę cen dachówki w ogóle, którą na rynku można otrzymać po złotych 4,20 za sztukę, podczas gdy Centrala Materiałów Budowlanych liczy za nią złotych 6, a następnie sprawę ceny drzewa, które przetarte na tartaku we własnym zakresie kalkuluje się Dyrekcji po złotych 2430 za metr³²² Poznań, cena zaś tego samego drzewa, dostarczonego przez Centralę Materiałów Budowlanych przekracza 3000 zł.

Drugim momentem, niesprzyjającym współpracy Dyrekcji Centralą Materiałów Budowlanych jest długa zwłoka w dostawach, powodująca nawet zahamowania w prowadzonych przez Dyrekcję robotach budowlanych. Wina nie leży, jak mieliśmy możność stwierdzić, w zaniedbaniach Centrali Materiałów Budowlanych, lecz w trudnościach na jakie natrafia realizacja zamówień u źródeł produkcji.

³²² [Fragment nieczytelny]

Na poczet dostaw materiałów wpłacono do Centrali Materiałów Budowlanych z kredytów IV kwartału 1945 roku i I kwartału 1946 roku ogółem złotych 18 725 000 (przekazy Ministerstwa Odbudowy i wpłaty własne Dyrekcji), zaś wartość dostaw dotychczasowych wyniosła złotych 11 107 320 tak, że na dzień 4 czerwca 1946 roku pozostawało na dobro Dyrekcji saldo w kwocie złotych 7 617 680. Wysokość udzielonych przez Dyрекcję zamówień materiałowych na rok 1946 wynosi około 59 milionów zł. Dyrekcja powstrzymała się jednak ostatecznie od wpłacenia do Centrali Materiałów Budowlanych nakazanych przez Ministerstwo 30% każdorazowych kredytów majątkowych, nie tyle ze względu na wspomniane wyżej saldo do rozrachunku, lecz ze względu na własne kłopoty finansowe, będące wynikiem szczupłości rozporządzanych kredytów z jednej strony, a poważnymi zobowiązaniami wobec przedsiębiorców z ubiegłego okresu z drugiej.

Dyrekcja posiada własne magazyny, w których przechowuje nabywane towary, a także materiały pochodzące z rozbiórek. Wydaje się godnym rozważania, czy celnym jest przewożenie do swych magazynów materiałów, nabywanych od Centrali Materiałów Budowlanych. W grę wchodzi materiały pochodzące z magazynów Centrali Materiałów Budowlanych i materiały nadchodzące bezpośrednio pod adresem Dyrekcji na podstawie skierowań Centrali Materiałów Budowlanych. Całkowita rezygnacja przez Dyrekcję z magazynów własnych nie wydaje nam się ze względów praktycznych wskazaną, natomiast uważamy za celowe wyeliminowanie pośredniego przeznaczenia materiałów z magazynów Centrali Materiałów Budowlanych do magazynów Dyrekcji, jeżeliby istniała możliwość bezpośredniego pobierania materiałów na budowy. Wszystkie za i przeciw należałoby omówić przy udziale zainteresowanych stron (w tym wypadku Departamentu III Ministerstwa Odbudowy i Centrali Materiałów Budowlanych).

W odniesieniu do czynności wewnętrzno-administracyjnych i gospodarczych Dyrekcji zauważamy co następuje:

- 1) Brak jest rejestru rachunków, składanych przez przedsiębiorców, co utrudnia kontrolę ich obiegu.
- 2) Kartoteka dłużników z tytułu remontu budynków prywatnych wymaga upewnienia się, czy wniesione są do niej w całości koszty poniesione na odbudowę zarówno przez Dyrekcję, jak i poprzednio przez Zarząd Miejski.
- 3) Kartoteka przedsiębiorców prowadzona jest błędnie w rubryce „suma rachunków”. Mianowicie wpisuje się te sumy każdorazowo składanego rachunku bez uwzględnienia odliczenia poprzednio już za tą samą robotę księgowych rachunków wcześniejszych. W ten sposób ze sporządzanego dla naszych potrzeb, na podstawie wspomnianej kartoteki, zestawienia należności przedsiębiorców wynikało, że złożyli oni rachunków na sumę złotych 114 817 000, zaś do wypłaty, po obliczeniu rat kaucyjnych, przypadało tylko złotych 65 125 000.
- 4) W referacie samochodowym, w ewidencjonowaniu pracy pojazdów i zużycia materiałów pędnych istnieje przerwa w zapisach od 18 marca w związku z obo-

wiązkiem prowadzenia od 1 maja specjalnych ksiąg kontrolnych, wymaganych przez Wojewódzki Urząd Samochodowy, które zresztą do chwili inspekcji nie zostały założone.

5) W magazynie warsztatowym nie prowadzi się ewidencji części samochodowych, których jest sporo.

6) Brak jest w biurze książki inwentarzowej, ujmującej cały majątek ruchomy Dyrekcji.

7) W składnicy Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy przy placu Drwęskiego materiały budowlane są wydawane na roboty bez pokwitowań, rozchód notowany ołówkiem przez magazyniera.

8) W kancelarii brak kontroli nad ruchem spraw. Przy bezdziennikowym systemie i podzieleniu spraw między oddziały koniecznym jest wprowadzenie wspomnianej kontroli okresowej dla zapobieżenia przetrzymywania spraw bez załatwienia i ewentualnemu zagubieniu.

9) Rachunkowość finansowa Dyrekcji prowadzona jest starannie i prawidłowo, na drobne usterki zwróciliśmy uwagę na miejscu. Kontrola rachunkowo materiałowa winna być uzupełniona założeniem ewidencji udzielonych zamówień na dostawy, przewidzianej w instrukcji Ministerstwa Odbudowy z dnia 16 marca 1946 roku.

Technicznej strony działalności Dyrekcji, ściślej mówiąc wykonawstwa właściwego i organizacji prac z tym związanych w sprawozdaniu niniejszym nie poruszamy, gdyż tematy te były przedmiotem delegata Inspektoratu Technicznego Ministerstwa Odbudowy i poczynione przez niego spostrzeżenia i uwagi zawarte są w osobnym sprawozdaniu.

^a Podpisali A. Kubero i Imielski – inspektorzy wydziału organizacyjno-inspekcyjnego Gabinetu Ministra ^a

APP, PDO, 18, s. 1-9.

96

1946 lipiec 10, Poznań – Odbudowa szkolnictwa w Poznaniu

^d Szkolnictwo ^d

Szkolnictwo miasta Poznania posiada stosowanie do obowiązujących ustaw częściowo publiczno-państwowy, częściowo miejski charakter.

Zarząd Miejski miasta Poznania w myśl ustaw, a przede wszystkim ustawy z dnia 17 lutego 1922 „O zakładaniu i utrzymaniu publicznych szkół powszechnych oraz ustawy z dnia 29 marca 1937 „O zakładaniu i utrzymaniu Publicznych Szkół Doksztalcająco-Zawodowych” pokrywał w miarę funduszków wszelkie wydatki

rzeczowe szkół, a zatem na pomieszczenie szkół i ich konserwację, dostarczał w miarę możliwości urządzeń wewnętrznych, utrzymywał służbę szkolną, porządek wewnętrzny, pokrywał koszty oświetlenia i opalania szkół, dostarczał artykułów piśmiennych itp.

1) Publiczne Szkoły Powszechne i Specjalne niszczą się w miejskich budynkach szkolnych, których budowę i utrzymanie finansuje Zarząd Miasta. Poza tym Zarząd Miasta zaopatruje budynki w urządzenia wewnętrzne i, w miarę funduszków, w niezbędne pomoce naukowe. Personel nauczycielki powołuje i opłaca państwo. Gmina płaciła w roku ubiegłym dobrowolnie, mimo ciężkiej sytuacji finansowej, 580 nauczycielom dodatek administracyjny tytułem opieki nad budynkami i znajdującym się w nich sprzętem szkolnym.

2) Miejskie Szkoły Zawodowe a to:

- a) Miejskie Gimnazjum Kupieckie
- b) Miejskie Liceum Handlowe
- c) Miejskie Liceum Administracyjne

posiadają wyłącznie miejski charakter. Właścicielem szkół jest gmina miasta Poznania. Personel nauczycielski powołuje się na wniosek dyrektorów w porozumieniu z państwowymi władzami (Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego).

Nauczycieli Miejskich Szkół Zawodowych opłaca miasto, przy czym w myśl ustaw skarb państwa zwraca 2/3 uposażenia. Wszelkie wydatki rzeczowe utrzymania szkół ponosi wyłącznie miasto.

3) Publiczne Szkoły Doksztalcająco-Zawodowe mają częściowo miejski, częściowo państwowy charakter. Zarząd Miejski opłaca uposażeń nauczycieli, państwo 2/3. Wszystkie wydatki rzeczowe ponosi Zarząd Miasta.

4) Przedszkola są utrzymywane wyłącznie przez Zarząd Miejski.

5) Gmina miasta Poznania jako właściciel budynków, w których mieszczą się Państwowe Liceum Budownictwa i Szkoła Inżynierska przyczynią się do utrzymania tychże uczelni.

Wskutek sześcioletniej okupacji oraz pięcioletnich działań wojennych na terenie miasta Poznania szkolnictwo poniosło bardzo poważne straty, tak w budynkach, jak i urządzeniach wewnętrznych. Okupant zamienił większość budynków szkolnych na fabryki, warsztaty względnie koszary wojskowe i szpitale, a w ostatnich latach okupacji zaniechał w ogóle konserwacji budynków, przez co doprowadził do poważnych szkód. Sprzęt szkolny został w większej części wywieziony, względnie wskutek działań wojennych zniszczony.

Koszt odbudowy szkolnictwa w wartości złotego dzisiejszego wynosi 203 000 000 zł w odniesieniu do budynków i 29 000 000 zł w odniesieniu do sprzętu i urządzeń wewnętrznych – razem 232 000 000 zł.

Miasto Poznań wobec ciężkiej sytuacji finansowej mogło jedynie podjąć najbardziej konieczne prace remontowe, mające na uwadze dobro młodzieży i chcąc się wywiązać z obowiązków nałożonych nań ustawowo.

W pierwszym okresie prac remontowych podejmowano przede wszystkim prace nad oczyszczaniem terenów, usuwaniem gruzów, zabezpieczeniem budynków przed nadchodzącą zimą.

Odbudowę zniszczonych i uszkodzonych budynków przeprowadziły: Poznańska Dyrekcja Odbudowy z kredytów państwowych przeznaczonych na odbudowę miasta i Wydziału Techniczno-Budowlanego z kredytów Zarządu Miejskiego.

W roku sprawozdawczym wykonano ogółem prace remontowe w 51 budynkach szkolnych, przy czym ogólne koszty odbudowy wyniosły według stanu na dzień 31 marca 1946 roku 9 010 028,49 zł, z czego wypłacił:

Zarząd Miejski w gotówce	1 133 349,94 zł
Poznańska Dyrekcja Odbudowy w gotówce	7 114 278,63 zł
w materiałach	762 399,92 zł

z powyższego wynika, że Zarząd Miejski pokrył dotychczas ca 13% ogólnych wydatków na odbudowę budynków szkolnych.

Jak łatwo zrozumieć, nauka szkolna w okresie sprawozdawczym nie odbywała się w normalnych warunkach. Budynki szkolne ze względu na wielką ilość dzieci szkolnych, którym przez 5 ½ lat okupacji zabronione było uczyć się, były wprost przeciążone. Nauka była w nich częstokroć prowadzona nawet na 3 zmiany od godz. ósmej do dwudziestej bez przerwy.

Z końcem okresu sprawozdawczego czynnych było 63 szkół powszechnych, wobec 47 z roku 1939. Ilość izb lekcyjnych wynosiła 412, wobec 510 z roku 1939. Ten brak około 100 izb lekcyjnych daje się stale odczuć, gdyż ilość dzieci szkolnych, przypadających na 1 izbę lekcyjną wynosiła w roku 1939 – 56, a obecnie 71.

Ilość dzieci szkolnych wynosząca w roku 1939 29 117, została przekroczona i sięga obecnie cyfry 29 649. Żywimy nadzieję, iż danina szkolna uchwalona przez Wysoką Radę dostarczy Zarządowi Miasta środków umożliwiających w bieżącym roku odpowiednie uposażenie szkół i polepszenie warunków nauczania.

Miejskie Szkoły Handlowe obejmowały w roku szkolnym 1944/45 następujące typy szkół handlowych:

- 1) Gimnazjum Kupieckie
- 2) Liceum Handlowe
- 3) Liceum Administracyjne
- 4) Roczna Szkoła Przystosobienia Kupieckiego I. stopnia
- 5) Półroczne kursy handlowe
- 6) Publiczna Doksztalająca Szkoła Kupiecka, która została uruchomiona z dniem 16 maja bieżącego roku

Frekwencja przedstawiała się następująco:

w gimnazjum kupieckim studiowało	372 osób
w liceum handlowym	139 osób

w liceum administracyjnym	105 osób
w Rocznej Szkole Przynsposobienia Kupieckiego	309 osób
w półrocznych kursach handlowych	121 osób
w Publicznej Dokszałcającej Szkole Kupieckiej	185 osób

1 231 osób

W zrozumieniu potrzeb niezamożnej, zdolnej i pilnej młodzieży polskiej Zarząd Miejski udzielił celem ułatwienia nauki ogółem 22 bezzwrotnych stypendiów i to:

12 stypendiów dla uczniów szkół średnich oraz

10 stypendiów dla słuchaczy uczelni wyższych

W tym: 5 stypendiów słuchaczom Szkoły Inżynierskiej

5 stypendiów słuchaczom Uniwersytetu Poznańskiego,

wydatkując na ten cel w okresie sprawozdawczym sumę: 84 500 zł.

APP, MRN, 17, 178v-180 (fragment).

97

1946 lipiec 17, Poznań – Okólnik wewnętrzny naczelnika Wydziału Budowlanego dotyczący struktury organizacyjnej

Uchwałą Kolegialnego Zarządu Miejskiego z dnia 6 czerwca 1946 roku utworzono samodzielny Wydział Budowlany, który według okólnika I nr 107 z dnia 2 lipca 1946 roku składa się z następujących oddziałów, będących do niedawna częścią składową dawnego Wydziału Techniczno-Budowlanego:

Oddział 1 – Budownictwo Naziemne

Oddział 2 – Budownictwo Drogowe

Oddział 3 – Budownictwo Wodne

Oddział 4 – Administracyjny.

Obsada osobowa wydziału jest następująca:

Naczelnik Wydziału – budowniczy Wiktor Stachowiak, zastępca Naczelnika Wydziału – architekt Jerzy Tuszowski.

Oddział Budownictwa Naziemnego – kierownik budowniczy Kazimierz Kaczmarek, zastępca kierownika – budowniczy Marian Budzyński.

Oddział Budownictwa Drogowego – kierownik budowniczy Ignacy Gensler, zastępca kierownika – inspektor Marian Nowakowski.

Oddział Budownictwa Wodnego – kierownik budowniczy Andrzej Balcerek, zastępca kierownika budowniczy Waław Krysiński.

Oddział Administracyjny – kierownik Bogusław Janikowski, zastępca kierownika – Edmund Krakowski.

Zakres działania poszczególnych kierowników oddziałów oraz ich kompetencje nie ulegają żadnym zmianom. Tak samo nie zmienia się kierownictwo w prowadzeniu Żwirowni i Betoniarni Miejskiej oraz Referatu Budowy Mostów pomimo podporządkowania tychże innym oddziałom.

Wszelkie pisma wychodzące na zewnątrz, a więc do władz i urzędów, do Wydziału I, komunikaty prasowe, zażalenia i inne o znaczeniu zasadniczym, zlecenia robót i tym podobne, należy przekładać mnie do podpisu. Pisma dotyczące spraw personalnych oraz pisma w sprawach wymagających merytorycznych uzasadnień w świetle obowiązujących przepisów administracyjnych należy wysyłać za pośrednictwem administracji Wydziału.

Niniejszy okólnik należy przedłożyć wszystkim pracownikom do wiadomości.

Podpisał Stachowiak, Naczelnik Wydziału.

APP, ZMP, 29, s. 23.

98

1946 sierpień 2, Poznań – Program prac urbanistyczno-architektonicznych na terenach zabytkowych miasta Poznania

1) Ustalenie i określenie obszarów zabytkowych wraz z historycznymi szlakami komunikacyjnymi i uzyskanie zaświadczenia ich przez Konserwatora Generalnego. Skala 1:10000.

(Ewentualny podział na 2 lub 3 strefy pod względem wagi tych obszarów).

2) Określenie powierzchni tych obszarów w hektarach.

3) Opracowanie planu ogólnego tych terenów w nawiązaniu do planu ogólnego całego miasta. Skala 1:10000.

4) Zebrania materiałów historycznych, dotyczących dzielnic zabytkowych, a mianowicie:

a) literatury,

b) dawnych planów historycznych,

c) sztychów, fotografii, rysunków itp.

5) Opracowanie planu zabytkowego miasta Poznania. Skala 1:2000, a w niektórych wypadkach, jak np. dawne miasto średniowieczne w obrębie murów obronnych w skali 1:1000.

6) Opracowanie planu szczegółowego obszaru miasta średniowiecznego (w obrębie dawnych murów obronnych) wraz z najbliższym otoczeniem na zewnątrz dawniejszych murów, przy czym w kierunku wschodnim od Starego Miasta granica powinna być nad Wartą.

W planie tym należy ustalić wewnętrzną zabudowę bloków, opartą na studiach historycznych i konserwatorskich.

7) Opracowanie schematu komunikacji w dzielnicach zabytkowych z wyłączeniem w szczególności na terenie miasta średniowiecznego (w obrębie dawnych murów obronnych) komunikacji na sztywnych szlakach. Skala 1:10000.

8) Ustalenie szczegółowego schematu komunikacji kołowej w obrębie miasta średniowiecznego po opracowaniu projektu tegoż. Skala 1:1000.

9) Opracowanie elewacji ścian rynku Starego Miasta. Skala 1:200

10) Opracowanie elewacji wewnętrznej zabudowy rynku (bezpośredniego otoczenia Ratusza). Skala 1:200.

11) Schematyczne, szkicowe opracowanie rzutów projektowanych budynków wewnętrznej zabudowy rynku Starego Miasta z proponowanym charakterem przeznaczenia tych budynków. Skala 1:200.

12) Sporządzenie przybliżonego kosztorysu na wykonanie wewnętrznej zabudowy rynku.

13) Zilustrowanie projektów ważniejszych fragmentów urbanistycznych i architektonicznych dostateczną ilością rysunków perspektywicznych względnie aksonometrycznych, a nawet w razie konieczności – sylwetowych.

14) Ewentualne wykonanie modelu rynku Starego Miasta w trakcie opracowania i po opracowaniu projektu. Skala 1:200.

W dalszym zaś zakresie prac sporządzenie ewentualnego modelu całego miasta średniowiecznego. Skala w tym wypadku wystarczająca byłaby 1:500 lub nawet 1:1000.

15) Opracowanie planu wyburzeń w dzielnicach zabytkowych. Skala 1:2000 i 1:1000.

16) Przeprowadzenie badań wewnątrz bloków dla ustalenia wewnętrznej zabudowy.

17) Sporządzanie projektu oświetlenia rynku Starego Miasta z uwzględnieniem punktów dla oświetlenia ewentualnymi reflektorami w razie uroczystości.

18) Ustalenie przestrzeni na elewacjach rynku dla ewentualnie Galowej dekoracji rynku.

19) Opracowanie projektu posadzki rynku. Skala 1:1000.

20) Opracowanie wytycznych do projektu przepisów miejscowych.

^d Załącznik 1. ^d

Do programu prac urbanistyczno-architektonicznych na terenach zabytkowych miasta Poznania.

^f Wykaz ^f materiałów, niezbędnych dla przystąpienia do prac projektodawczych.

1) Dostarczenie planów miasta Poznania w skali 1:10000, 1:2000 i dla części miasta, obejmującej miasto średniowieczne z rynkiem w skali 1:1000.

2) Dostarczenie planów warstwicznych miasta Poznania w skalach jak poz. 1.

- 3) Naniesienie na planie 1:1000 rzędnych wysokościowych rynku Starego Miasta w punktach skrzyżowania rynku z ulicami wlotowymi oraz kilka punktów pośrodku rynku.
- 4) Dostarczenie planów urządzeń podziemnych na terenie Starego Rynku z uwagi na przewidziane w niektórych wypadkach dopełnienia narożników rynku do prostego kąta.
- 5) Dostarczenie gabarytu stanu istniejącego zarówno zewnętrznej, jak i wewnętrznej zabudowy Starego Rynku.
- 6) Dostarczenie fotografii stanu istniejącego dzielnic zabytkowych i uzupełnienie ich w miarę potrzeby w trakcie opracowania projektu.
- 7) Dostarczenie materiałów rysunkowych, jak papier, kalka, ołówki itd. (introli-gator).
- 8) Dostarczenie lokalu na pracownię.
- 9) Dostarczenie planów własnościowych dla dzielnic zabytkowych.

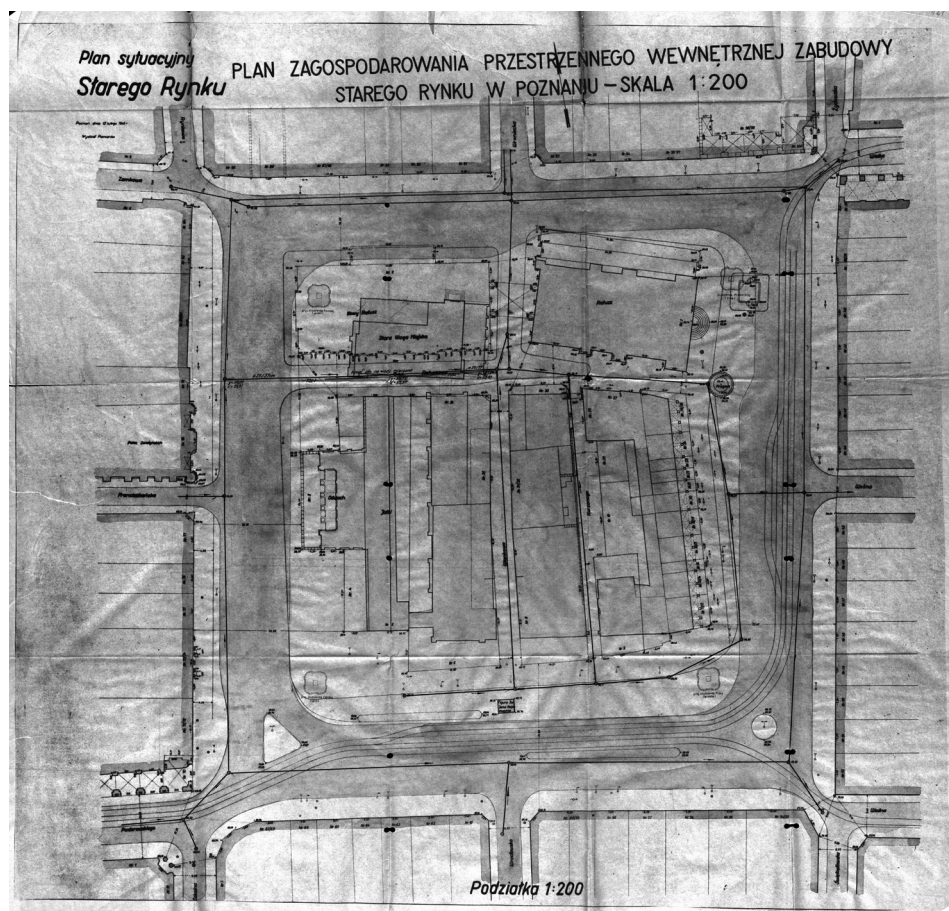
^d Załącznik 2. ^d

do programu prac urbanistyczno-architektonicznych na terenach zabytkowych miasta ^f Poznania ^f.

^d Wykaz ^d

materiałów znajdujących się w posiadaniu Wydziału Planowania i Rozbudowy Miasta Zarządu Miejskiego stołecznego miasta Poznania.

- 1) Stare Miasto – wykaz terenów przeznaczonych do opróżnienia, względnie zmian budowlanych w skali 1:1000.
- 2) Kopia planu miasta Poznania z roku 1780.
- 3) Plan średniowiecznego Poznania – miasto lewobrzeżne w skali 1:1000
- 4) Szkic do Planu Zabudowania Starego Miasta w Poznaniu – w skali 1:1000.
- 5) Śródka – karta 11, obręb Poznań nr 144. Podziałka 1:1250.
- 6) Śródka – karta 11, obręb Poznań nr 144. Podziałka 1:1250 – plan pomiarowy.
- 7) Śródka, Chwaliszewo, Ostrów Tumski – karta 10 Obręb Poznań nr 144. Podziałka 1:1250.
- 8) Śródka, Chwaliszewo, Ostrów Tumski – karta 10 Obręb Poznań nr 144. Podziałka 1:1250 – plan pomiarowy.
- 9) Stan zabytków z roku 1939 – w skali 1:2000.
- 10) Stary Rynek – studium gabarytów zabudowy zewnętrznej w skali 1:200
- 11) Studium komunikacji i Starego Rynku – w skali 1:1000, 1:10000.
- 12) Studium gabarytów zabudowy zewnętrznej w skali 1:200.
- 13) Na ukończeniu ujęcie pomiarowe elewacji zewnętrznej Starego Rynku w skali 1:100.
- 14) Plan sytuacyjny Starego Rynku w skali 1:200 i 1:250.
- 15) Elewacje domów budniczych z roku 1938 Starego Rynku w skali 1:100.

Ilustracja 14. Plan zagospodarowania przestrzennego wewnętrznej zabudowy Starego Rynku w Poznaniu, skala 1:200 (12 lutego 1946 roku)

16) Fotografia planu sytuacyjnego zabudowy wewnętrznej Starego rynku w roku 1879.

APP, ZMP, 109, s. 10-13.

99

1946 sierpień 2, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 31 lipca 1946 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu

^d Wydział Techniczno-Budowlany. ^d W okresie sprawozdawczym Wydział kontynuował wszelkie prace, wchodzące w zakres bieżących napraw i remontów, szczególnie uszkodzeń wojennych ogółem w 126 budynkach, pozostających pod Zarządem Miejskim lub też będących własnością miasta. Przeważały prace dekarские. Remonty obejmują zarówno budynki mieszkalne jako też szkolne, gospodarcze itp.

^d Odział drogowy: ^d naprawiał uszkodzenie jezdni i chodniki, przeważnie we własnym zarządzie, częściowo zaś systemem ofertowym.

Akcja oczyszczenia ulic miasta z gruzów po zburzonych domach odbywa się w miarę możliwości własnymi środkami. Oczyszczenie ulic sposobem ofertowym na zlecenie Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy z powodu braku kredytów wstrzymano. Ogółem odwieziono w miesiącu lipcu 14333 gruzów.

W referacie mostów biuro wykonywało rysunki rewizyjne mostów, kontrolę budowy i prac, jak również kontrolę rachunków i zestawień kosztów.

Budowa prowadziła bieżąco roboty, jak przygotowanie materiały do budowy, sortowanie drzewa, zwózka itp. Poza tym uskutecziano naprawy bieżące przy różnych mostach.

^d Budownictwo wodne: ^d prowadziło niwelację grobli nad Wartą dla wykonania podwyższenia odcinka długości 840 m.b. W opracowaniu są rysunki i obliczenia kubatury wykopów, względnie zasypów grobli i materiałów przetargowych. Naprawiano poza tym: tabory kolejowe na terenie betoniarni miejskiej, podtorza, maszyny i narzędzia.

Żwirowani dostarczyła w okresie sprawozdawczym 4314 m³ żwirów, z czego 2770 m³ rozesłano do odbioru.

Betoniarnia czynna była cały miesiąc przy produkcji artykułów do dobudowy dróg, Przy robotach zatrudniano ogółem 77 pracowników, z czego 18 Niemców.

^d Wydział Pomiarów. ^d Między innymi wykonano prace triangulacyjne w kilku punktach miasta oraz podstawowe szkice trygonometryczne.

Wykonano między innymi pomiar i opis 38 punktów poligonowych oraz spisy fotograficzne dla 56 punktów poligonicznych.

Przeprowadzono pomiary szczegółowe kilku odcinków terenowych, niwelacje kontrolne mostu św. Rocha, niwelacje dla odwodnienia Starego Ratusza, parcelacje niektórych bloków budowlanych etc.

W zakresie prac kontrolnych wykonano między innymi przepisy techniczne o sposobie wykonania mapy gospodarczej miasta Poznania 1:5000.

Sprawdzono i uzupełniono arkusz 19 planu szczegółowego miasta w podziałce 1:1000.

Wykonano kilkaset planów i dokumentów katastralnych, załatwiano czynności odnoszące się do planów zabudowań, sporządzano plany sytuacyjne, plany parcelacyjne, odrisy plany śródmieścia 1:1000, wykreślenie granic i obliczenia powierzchni dworca autobusowego itd.

^d Planowanie i rozbudowa miasta^d – w związku z opracowaniem ogólnym szczegółowego planu zagospodarowania przestrzennego wykonano względnie sporządzono:

Studium ul. Marcina w skali 1:1000.

Usytuowanie Targów Poznańskich.

2 programy ogólnego zabudowania w skali 1:10000.

Plan inwentaryzacyjny Zamku w skali 1:200.

Zabezpieczanie zabytków miasta, w szczególności prowadzi się wiercenia dookoła Ratusza z powodu ukazania się wody w piwnicach i szereg innych bieżących spraw.

APP, ZMP, 20, s. 261-262 (fragment).

100

1946 sierpień 5, Poznań – Sprawa odbudowy Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu

Obywatel prof. Sulczyński referując sprawę odbudowy Biblioteki Raczyńskich powiedział, co następuje:

Sadzę, że nie muszę długo uzasadniać potrzeby dania upoważnienia Zarządowi Miejskiemu do podjęcia starań wokoło odbudowy Biblioteki Raczyńskich. Każdy prawie Poznańczyk wie, czym była Biblioteka Raczyńskich, wie, że ta Biblioteka i Ratusz były chlubą Poznania, całej Wielkopolski i całej Polski. Ci wszyscy, którzy korzystali z Biblioteki Raczyńskich wiedzą, że nie tylko naukowcy tam przychodzili, ale było tam pełno mieszczan, rzemieślników, robotników, a przede wszystkim korzystała z niej ucząca się młodzież. Brak tej biblioteki daje się dziś bardzo odczuć, więc słusznie Zarząd Miejski czyni starania i występuje z wnios-

skiem, aby Rada upoważniła Zarząd Miejski do poczynienia odpowiednich starań. Przed wojną już ówczesne Zarządy Miasta starały się wydostać parcele, należące do państwa, przylegające do Biblioteki Raczyńskich, lecz nie udało się jednak uzyskać, ponieważ na niej stał dom. Skoro jednak teraz parcela przytykająca do gruntów na którym stoi zniszczony budynek Biblioteki Raczyńskich jest o wiele łatwiej do uzyskania, Zarząd Miejski chciał poczynić starania w celu przejęcia tej parceli. Proszę więc o wysłuchanie wniosku idącego w tym kierunku, by Zarząd mógł poczynić starania w kierunku odbudowy Biblioteki Raczyńskich i uzyskania dalszej parceli przy Alejach Marcinkowskiego 23. Proszę usilnie radę o uchwalenie tego wniosku dla dobra miasta i dla dobra jego obywateli.

W dyskusji zabrali głos:

Obywatel Janik: Nie ma dwóch zdań – w całokształcie zgadzam się z wnioskiem obywatela prof. Sulczyńskiego, lecz z tym, aby wniosek ten był poprzednio udogodniony z kustoszem wojewódzkim. Nie ma dwóch zdań, że Biblioteka Raczyńskich jest zabytkiem dla miasta, niemniej takie wnioski powinny być uzgodnione z kustoszem Urzędu wojewódzkiego, gdyż my w tych rzeczach nie jesteśmy w zupełności kompetentni. Poza tym zabezpieczanie obiektów zniszczonych należy postawić a drugi plan, to jest budynków kulturalnych i artystycznych. Wnoszę więc o porozumienie się z kustoszem w sprawie zabezpieczenia i odbudowy tych zabytkowych budynków miasta.

Obywatel wiceprezydent miasta Günther: w związku z zastrzeżeniami obywatela Janika pragnę zaznaczyć, że żadna budowa, nawet najmniejsza, nie idzie samorzutnie, jeno przez wszystkie czynniki fachowe, w tym wypadku z udziałem kustosza wojewódzkiego. Jeśli chodzi o Plac Wolności, gmach Biblioteki Raczyńskich ma być zrekonstruowany.

Obywatel wiceprezydent miasta Drabowicz: Chcę i ja cegiełkę dorzucić i oświadczyć Radzie, dlaczego tego rodzaju wniosek wypłynął na Radzie: gdyż Związek Artystów, względnie oddzielni artyści planowali na swoje pracownie użyć poszczególne lokale w tym budynku. Te zakusy ze strony świata artystycznego możemy za pomocą uchwały Rady odeprzeć, gdyż na to są domy prywatne, a nie spuścizna, która była perłą miasta naszego.

Miejska Rada Narodowa powzięła jednomyślnie następująca uchwałę: Miejska Rada Narodowa wyraża zgodę na odbudowę gmachu Biblioteki Raczyńskich przy Placu Wolności i restytucję tej Biblioteki oraz upoważnia Zarząd Miejski do poczynienia starań o nabycie w drodze wymiany parceli przy Alejach Marcinkowskiego nr 23 na cele rozszerzenia gmachu.

Uzasadnienie:

1) Biblioteka Raczyńskich ma wspaniałą kartę w historii rozwoju życia umysłowego i oświatowego na terenie Wielopolski. Zakładając instytucję tę fundator

jej Edward Raczyński³²³ pragnął, by Biblioteka gromadziła w swych zbiorach piśmiennictwo dotyczące dziejów i życia Wielkopolski oraz służyła społeczeństwu do kształcenia się i pogłębiania wiedzy. W przeciągu swej 120-letniej działalności Biblioteka Raczyńskich chlubnie to zadanie spełniała. Mimo nieprzyjaznej opieki rządów zaborczych przetrwała okres niewoli, stanowiąc w tych czasach ostoję i ośrodek polskiego życia umysłowego, a po uzyskaniu niepodległości również poszczycić się mogła świetnym rozwojem, zajmując swym księgozbiorem, liczącym przeszło 250 000 pozycji poważne miejsce wśród bibliotek krajowych. Świetny ten rozwój zawdzięcza także ofiarności społeczeństwa poznańskiego, a w szczególności władz miejskich, które nie szczędziły wysiłków finansowych, aby bibliotece po utracie majątku wskutek inflacji, zapewnić pomoc finansową, umożliwiającą jej dawną, owocną pracę. Ofiarność ta świadczy wybitnie o głębokim przywiązaniu z jakim odnosi się społeczeństwo do tej tak bardzo zasłużonej instytucji.

Świetna tradycja, którą biblioteka może się poszczycić, przywiązanie i sympatie jakim darzy społeczeństwo tę instytucję, wreszcie wdzięczność, którą żywi mieszczaństwo dla jej fundatora, przemawiają usilnie za tym, aby instytucja ta w przyszłości mogła wznowić swoją pracę w gmachu odpowiednio na ten cel urządzonym.

2) Gmach Biblioteki Raczyńskich ze swą artystycznie wykonaną fasadą stanowił najpiękniejszą ozdobę miasta i należał do budowli zabytkowych. Chcąc odbudować miasto należałoby w pierwszej linii uwzględnić budowle mające wartość zabytkową i mogące przyczynić się do podniesienia estetycznego wyglądu miasta.

3) Nowa ustawa o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi nakłada na miasto obowiązek zakładania i utrzymania bibliotek publicznych mających obsługiwać czytelników na obszarze gminy. Biblioteka Publiczna miasta Poznania jako miasta wojewódzkiego ma ponadto pełnić rolę biblioteki regionalnej, gromadząc pełne piśmiennictwo i inne dokumenty odnoszące się do regionu wielkopolskiego (art. 9 ust. 2 i 4). Ponadto przewiduje nowa ustawa, że zadania bibliotek wojewódzkich, jakie mają być utworzone, przekazane być mogą bibliotece miejskiej (art. 9 ust. 5). Ze względu na ogrom zadań, które w myśl ustawy czekają miasto przystąpienie do rozważenia projektu restytucji Biblioteki Raczyńskich uważać należałoby za nieodzowne, przy czym należy uwzględnić ten moment, że z Biblioteki Raczyńskich uratowano najcenniejsze jednostki biblieczne, mianowicie wszystkie rękopisy i starsze druki do roku 1800 i niemal wszelkie druki do 1830 roku.

4) Planując odbudowę Biblioteki Raczyńskich, należy wziąć pod uwagę, że parcela, na której mieści się gmach biblieczny nie daje możliwości dalszego rozbudowania budynku. Przeszkodę stanowi parcela przy Al. Marcinkowskiego 23, należąca do Skarbu Państwa (zastąpionej w tym przypadku przez Urząd

³²³ Edward Raczyński (1786-1845) – działacz społeczny, pisarz, kolekcjoner, fundator Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu.

Wojewódzki) i wcinająca się klinem w realność Biblioteki Raczyńskich. Dołączony odrys z map katastralnych uwidacznia usytuowanie obu parcel. Budynek na realności Alei Marcinkowskiego 23, również zniszczony został przez działania wojenne, co znacznie ułatwia uzyskanie parceli, o którą miasto już przed wojną daremnie się ubiegało.

APP, MRN, 17, s. 221v-223 (fragment).

101

1946 sierpień 7, Poznań – Protokół Wydziału Inspekcji Poznańskiej Dyrekcji Obudowy o przeprowadzonej kontroli prac przy odbudowie Pałacu Górków w Poznaniu

Po skontrolowaniu całej budowy gmachu pałacu Górków ustalono:

1. Konieczna jest rozbiórka trzeciego piętra, pomimo śladów starych filarów, pochodzących z XVI względnie XVII wieku (pelcówka). Wszelkie fragmenty ciekawsze należy sfotografować (około 15 fotografii) między innymi komin kręcony, 2 okienka z obramowaniem z piaskowca od strony południowej, jeden ogólny widok, drugi kręcony komin, stary łuk na parterze w całym podwórzu.

Należy usunąć gruzy ze wszystkich sklepień. Mury należy zabezpieczyć przez założenie dwóch warstw papy i pomurowanie na nich trzech warstw muru z cegły, zaopatrzonych w szlichtę.

Wykruszoną ścianę od strony północno-zachodniej podwórza należy zankrować z równoległą ścianą. Będzie to próba zabezpieczenia tej budowli, gdyż w przeciwnym razie trzeba by tę ścianę i sklepienie usunąć. Należy usunąć większą część nagromadzonych gruzów. Pomiary wykonane przez poliera Michałowskiego i studentów należy złożyć do akt. Cegły gotyckie, obramowanie piaskowcowe należy troskliwie składać na miejscu wskazanym przez kierownictwo. Sklepienia po oczyszczeniu ich należałoby zaszlachtować cementem od góry oraz wykuć odpływy dla wody przy zagiętkach, w celu uniknięcia gromadzenia się wody i rozmarzania. Praca ta jest konieczna, gdyż zachodzi obawa, że sklepienia dalszej zimy nie wytrzymają. Ze względu na porę roku prace należy przyspieszyć i skoczyć najdalej do 15 września roku bieżącego z tym, że prace będzie się wykonywać od trzeciego piętra w dół z równoczesnym usuwaniem poszczególnych kondygnacji rusztowania, aby zmniejszyć koszty dzierżawy rusztowania.

Po przeprowadzeniu wspomnianych robót należy wyznaczyć lokalnego kierownika budowy przez Poznańską Dyrekcję Odbudowy.

APP, ZMP, 70, s. 247-248.

UMOWA

W dniu 7 sierpnia 1946 roku w Poznaniu pomiędzy Zarządem Bazaru zastąpionym przez Dyrektora pana Stefana Twardowskiego i Edwarda Kujacińskiego³²⁴ zwaną niżej w umowie „Zleceniodawcą” z jednej strony, a Państwowym Przedsiębiorstwem Budowlanym Poznań 2 ul. św. Jerzego 13 zwanym niżej „Przedsiębiorcą” i reprezentowanym przez pana inż. Niziołka Cezarego, uprawnionego na podstawie pełnomocnictwa, wystawionego przez Ministerstwo Odbudowy Zrzeszenie Przedsiębiorstw Budowlanych województwa Poznańskiego plac Wolności 4 do zawierania umów i obierającego prawne miejsce zamieszkania dla skutków niniejszej umowy w Poznaniu ul. św. Jerzego 13 przy ulicy św. Jerzego pod nr 13 została zawarta umowa treści następującej:

§ 1.

Na podstawie oferty i kosztorysu przetargowego Przedsiębiorcy z dnia 30 lipca 1946 roku złożonych w Zarządzie Bazaru Poznańskiego na przetarg w dniu 30 lipca 1946 roku, Zleceniodawca powierza, a Przedsiębiorca przyjmuje na siebie wykonanie częściowej Odbudowy Starego Bazaru wraz z odremontowaniem 10 sklepów, ^c na które zostanie zawarta umowa ^f po cenach ^f jednostkowych wymienionego kosztorysu.^c

Ogólny koszt robót określa się na ^c 3 021 300 złotych^c (słownie trzy miliony osiemdziesiąt jeden tysięcy trzysta złotych) włącznie z materiałem, drzewem i dźwigarami żelaznymi.

§ 2.

Integralną częścią umowy są załączone do niej:

- 1) warunki ogólne, obowiązujące przy wykonaniu robót budowlanych dla Skarbu Państwa i Samorządu
- 2) warunki techniczne
- 3) warunki specjalne
- 4) kosztorys i oferta przedsiębiorcy, uzupełniona w dniu 7 sierpnia 1946
- 5) Firma dostarczy obliczenia statyczne

W ^c razie różnicy pomiędzy wymienionymi^c załącznikami a treścią niniejszej umowy, ^c obowiązuje ta ostatnia.^c

§ 3.

Objęte niniejszą umową roboty Przedsiębiorca zobowiązuje się rozpocząć w terminie, w terminach dnia 12 sierpnia 1946 roku oraz wykonać w terminie,

³²⁴ Edward Kujaciński (?-1974) – dyrektor Bazaru Poznańskiego od 1922 roku.

w terminach do 1 października 1946 roku wykończyć dach konstrukcji wraz z pokryciem papą oraz wykonać stropy masywne nad sklepami w parterze, oraz stropu strychowego na najwyższym piętrze.

Do dnia 1 listopada 1946 roku zabezpieczyć okna górnych pięter zgodnie z poz. 21 oferty.

Do 1 listopada 1946 osadzenie stolarszczyzny oraz rynny wiszące i spustowe, kominy wolno stojące i ustępy wraz z instalacją, pod rygorami przewidzianymi w ogólnych warunkach wykonania robót wymienionych w § 2 pkt. 1.

§ 4.

Tytułem zabezpieczenia należytego wykonania robót i dotrzymania wszelkich innych warunków umowy Przedsiębiorca składa przy podpisywaniu niniejszej umowy kaucję w wysokości zł Ponadto tytułem dodatkowej kaucji gwarancyjnej potrącane będzie z każdego opłacanego przejściowego rachunku Przedsiębiorcy za wykonane roboty 10%.

Kaucje powyższe stanowią będą zabezpieczenie na rzecz Zleceniodawcy wszelkich należności, szkód i strat, jakie by powstały wskutek niedotrzymania przez Przedsiębiorców jakiegokolwiek bądź z warunków umowy. Kaucje gotówkowe nie podlegają oprocentowaniu. Kaucje będą zwolnione po potrąceniu przez Zleceniodawcę ewentualnego odszkodowania umownego za opóźnienie robót oraz wszelkich należności wynikających z umowy.

§ 5.

Wyplata należności będzie dokonywaną w sposób i w terminach przewidzianych w warunkach ogólnych, obowiązujących przy wykonywaniu robót, wymienionych w § 2 pkt. 1, albo jak następuje.

Dnia 16 sierpnia 1946 wpłaca Bazar zaliczkę na materiał drzewny w wysokości zł 250 000 (dwieście pięćdziesiąt tysięcy złotych). Reszta opłatami z dołu potrącając 10% na gwarancję robót do odbioru budynku.

§ 6.

W razie niedotrzymania przez Przedsiębiorcę terminów wykonania robót, podanych w § 3 niniejszej umowy, Przedsiębiorca obowiązany będzie zapłacić odszkodowanie umowne w wysokości 1 000 tysięcy ^a na dobę ^a w I dekadzie 2 000 zł (dwa tysiące zł) w II dekadzie, 3 000 zł (trzy tysiące zł) w III dekadzie. W dalszych dniach opóźnienia liczyć się będzie zł 4 000 (cztery tysiące zł) na dobę.

Ponadto Zleceniodawcy przysługuje prawo domagania się od Przedsiębiorcy odszkodowania, przewyższającego odszkodowanie umowne na podstawie art. 84 § 2 Kodeksu Zobowiązań.

§ 7.

Wszelkie opłaty stemplowe, podatki i inne należności skarbowe, komunalne i socjalne ponosi w całości Przedsiębiorca bez prawa regresu z tego tytułu do Zleceniodawcy.

§ 7a

Wszelkie prace nie objęte kosztorysem nie mogą być wykonane bez pisemnego zlecenia Zarządu Bazaru.

§ 8.

Dla rozstrzygnięcia ewentualnych sporów, mogących wyniknąć z tytułu niniejszej umowy, strony poddają się orzecznictwu rzeczowo właściwych sądów w Poznaniu.

§ 9.

Cedowanie umowy oraz wszelkich praw i obowiązków z niej wynikających nie może nastąpić bez uprzedniej pisemnej zgody Zleceniodawcy.

§ 10.

Wszelkie warunki niniejszej umowy obowiązują Przedsiębiorcę bez potrzeby osobnych wezwań i stawiania w zwłoce. Przedsiębiorca nie może powoływać się na warunki ustne lub jakiegokolwiek błąd bądź pomyłki.

§ 11.

Umowa niniejsza zostaje spisana w dwóch egzemplarzach przez obie strony podpisanych. Oryginał umowy pozostaje w aktach Zleceniodawcy a duplikat u Przedsiębiorcy,

(Podpisano inż. Cezary Niziołek, Stefan Twardowski, Edward Kujaciński)

Poznań, dnia 18 września 1946 roku

^dDodatkowa umowa^d

Dodatkowa umowa do umowy z dnia 7 sierpnia 1946 roku pomiędzy Zarządem Bazaru zastąpionym przez p. Stefana Twardowskiego i Edwarda Kujacińskiego z jednej strony, a Państwowym Przedsiębiorcą Budowlanym Poznań 2 i reprezentowanym przez inż. Niziołka Cezarego.

Państwowe Przedsiębiorstwo Budowlane Poznań 2 wykona 10 sklepów na łączną sumę w wysokości 3 609 867 słownie trzy miliony sześćset dziewięć tysięcy osiemset sześćdziesiąt siedem złotych.

^c Powyższe dane są uzupełnieniem § 1 wspomnianej umowy z dnia 7 sierpnia 1946 roku.^c

Uzupełnia się § 3 omawianej umowy z tym, że termin wykonania wszystkich 10 (dziesięciu) sklepów upływa z dniem 15 listopada 1946 roku,^a lecz bez robót malarskich i posadzki.^a

W dodatkowej umowie podtrzymuje się przewidziane kary konwencjonalne w § 6 właściwej umowy.

(Podpisano inż. Cezary Niziołek, Stefan Twardowski, Edward Kujaciński)

APP, Bazar Poznański. Spółka Akcyjna w Poznaniu, 64, s. 42-46.

103

1946 sierpień 13, Poznań – Protokół z konferencji, odbytej u Prezydenta Miasta, w sprawie odbudowy terenu Międzynarodowych Targów Poznańskich

Na konferencji w gabinecie Obywatela Prezydenta Miasta, odbytej w dniu wczorajszym przy udziale obywateli: obywatela Prezydenta Miasta Dyrektora Sroki,^a Dyrektora^a Dyrekcji Poznańskiej Odbudowy architekta Cieślińskiego, Syndyka^a administracyjnego Zarządu Miejskiego^a radcy Czasza i Dyrektora Międzynarodowych Targów Poznańskich mgr Szłapczyńskiego zostały ustalone następujące zasady postępowania w sprawie odbudowy terenu Międzynarodowych Targów Poznańskich:

1) Poznańska Dyrekcja Odbudowy przekaże bezzwłocznie kierownictwo odbudowy Hali nr 1 Ciężkiego Przemysłu w protokolarnej formie architektowi, wskazanemu przez Dyrekcję Międzynarodowych Targów Poznańskich.

2) Uczestnicy konferencji stwierdzają, że kredyty w wysokości 50 000 000 na odbudowę terenów targowych są zaciągnięte w Banku Gospodarstwa Krajowego przez Gminę Miasta Poznania i przez nią zostaną rozprowadzone, zgodnie z przeznaczeniem. Dyrekcja Międzynarodowych Targów Poznańskich zapewni jednak Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy wgląd w sprawy, związane z prowadzeniem odbudowy terenów

a) przez dostarczenie planu inwestycyjnego,

b) dostarczenie odpisów miesięcznych sprawozdań dla Banku Gospodarstwa Krajowego ze sposobu użycia kredytu,

c) umożliwienie przeprowadzenia inspekcji, którą z uwagi na wielkość odbudowujących się obiektów odbywać będzie Dyrektor Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy – obywatel architekt Cieśliński w obecności Dyrektora Międzynarodowych Targów Poznańskich mgr Szłapczyńskiego.

Ilustracja 15. Budowa nowej hali na terenach wystawowych Międzynarodowych Targów Poznańskich

3) Na podobnych zasadach jak w punkcie 2, oparta będzie współpraca Dyrekcji Międzynarodowych Targów Poznański z Poznańską Dyрекcją Odbudowy przy rozprawdzeniu funduszy z przyznanej subwencji Skarbu Państwa w wysokości 17 000 000 zł, którą Poznańska Dyrekcja Odbudowy przekaże na konto Międzynarodowych Targów Poznańskich w Banku Gospodarstwa Krajowego.

4) Przyznana dla Międzynarodowych Targów Poznańskich przez Ministerstwo Odbudowy subwencja w 500 000 zł z kredytów Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy na II kwartał bieżącego roku zostanie przez Międzynarodowe Targi Poznańskie wykorzystana w formie przydzielenia taboru samochodowego Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy do wywózki gruzów z terenów targowych, oraz dostarczenia przez Poznańską Dyrekcję Odbudowy materiałów budowlanych z tym, że wykonanie tego punktu niniejszego protokołu zleca się Dyrekcjom obu wyżej wymienionych instytucji.

^a Podpisali: Sroka, Cieśliński, Czasza, Szłapczyński ^a

APP, PDO, 12, s. 4-4v.

104

1946 sierpień 19, Poznań – Sprawozdanie z wykonania zaleceń pokontrolnych skierowane do Gabinetu Ministra, Ministerstwa Odbudowy w Warszawie

W związku inspekcją przeprowadzoną w tutejszej Dyrekcji w miesiącach maju i czerwcu bieżącego roku przedkładam następujące sprawozdanie:

1) ^d Polityka budowlana. ^d Pewna zależność polityki budowlanej Dyrekcji od Zarządu Miejskiego spowodowana była, zwłaszcza w pierwszych miesiącach działalności, faktem kumulowania stanowisk Dyrektora ze stanowiskiem III Wiceprezydenta Miasta, co ze zrozumiałych względów nie mogło pozostać bez wpływu na samodzielność polityki Dyrekcji. Sprawa ta była tym bardziej trudna, że aż do połowy stycznia nie znany był zakres działania Dyrekcji co z kolei powodowało niemożność ustalenia jakiegokolwiek planu działania. Ukazanie się dekretu z dnia 12 stycznia 1946 roku o utworzeniu dyrekcji odbudowy oraz zrezygnowanie Dyrektora ze stanowiska Wiceprezydenta Miasta w lutym bieżącego roku stworzyły podstawę do uniezależnienia się od wpływów Zarządu Miejskiego.

W praktyce natrafia akcja usamodzielnienia się na duże trudności ze względu na stanowiska zajmowane wobec Dyrekcji przez Zarząd Miejski, który od samego początku ustosunkował się do Dyrekcji nieprzychylnie, ustawicznie rości sobie pretensje do wszystkich kredytów Dyrekcji i w swoim zacietrzewieniu posuwa się do działań nieprzyjaznych, wyrażających się w wystąpieniach przeciwko Dyrekcji na posiedzeniach Komisji Programowej, w mobilizowaniu opinii społecznej

za pośrednictwem prasy, a nawet wciąganiem do tej akcji Miejskiej Rady Narodowej i powodowaniu jej przez jednostronne naświetlanie zagadnień odbudowy do podejmowania uchwał wyrażających niezadowolenie z działalności Dyrekcji. W tej sytuacji Poznańska Dyrekcja Odbudowy, będąc organem wykonawczym Ministerstwa, a nie pełnoprawnym urzędem, zwróciła się natychmiast do Ministerstwa Odbudowy z prośbą o interwencję, która jednak, pomimo przyrzeczenia, nie nastąpiła, co ośmiela Zarząd Miejski do dalszych ataków. Wobec braku jakiegokolwiek poparcia ze strony władz naczelnych, Dyrekcja przystąpiła do obrony we własnym zakresie.

Uniezależnienie się Dyrekcji od Zarządu Miejskiego w dziedzinie polityki budowlanej staje się obecnie łatwiejsze dzięki temu, że Ministerstwo przekazuje kredyty inwestycyjne rozbijając je na poszczególne grupy budowlane, co siłą rzeczy zmusza Zarząd Miejski do zmniejszenia wymagań pod adresem Dyrekcji.

^dSprawa rozbiórek. ^dZarządzeniem z dnia 21 maja 1946 wyjaśniło Ministerstwo, że ściążenie kosztów rozbiórki domów prywatnych należy do władzy budowlanej. Zarząd Miejski uchyla się jednak od tego twierdząc, że żądanie zwrotu kosztów rozbiórki od właścicieli nie ma uzasadnienia ustawowego. W tej sprawie zwróciła się Dyrekcja do Gabinetu Ministra pismem z dnia 26 lipca 46, L.dz. IA 2/14-46, z prośbą o decyzję.

Oдноśnie braków stwierdzonych w zakresie czynności wewnętrzno-administracyjnych i gospodarczych (strona 8 i 9 sprawozdania inspekcji) wyjaśniam co następuje:

- ad. 1) Z dniem 8 bieżącego miesiąca zaprowadzono rejestr rachunków składowanych przez przedsiębiorców, przy czym każdy rachunek otrzymuje kolejny numer bieżący.
- ad. 2) Dyrekcja zażądała od Zarządu Miejskiego oświadczenia na piśmie czy dostarczona ewidencja domów wyremontowanych jest kompletna. Odpowiedź dotąd nie wpłynęła.
- ad. 3) W rubryce „suma rachunków” wpisuje się obecnie faktyczną wartość danego rachunku. Stopniowo poprawia się również sumy wpisane uprzednio w tejże rubryce.
- ad. 4) Wspomniana w sprawozdaniu przerwa w zapisach od 18 marca została bezpośrednio po zakończeniu inspekcji uzupełniona. Obecnie prowadzi się księgi kontrolne według wymogów Wojewódzkiego Urzędu Samochodowego.
- ad. 5) W magazynie warsztatowym wprowadzono książkę i kartotekę części samochodowych.
- ad. 6) W biurze zaprowadzono książkę inwentarzową ujmującą cały majątek ruchomy Dyrekcji.
- ad. 7) Materiały budowlane wydaje się z magazynów Dyrekcji wyłącznie za pokwitowaniem. Pokwitowania wystawia się systemem przebitkowym.

ad. 8) W kancelarii zaprowadzono kwartalną kontrolę ruchu spraw. W chwili obecnej bada się wyniki kontroli spraw niezalatwionych w okresie od 1 listopada 45 – 30 czerwca 1946 roku.

ad. 9) Kontrolę rachunkowo-materiałową uzupełniono zaprowadzeniem kartoteki udzielonych zamówień na dostawy.

Odnosnie braku ewidencji czynszów komorniczych i dokonywanych wpłat – księgi bierczej (strona 7 sprawozdania inspekcji) stwierdzić muszę, że zaprowadzenie takiej księgi nie jest w chwili obecnej możliwe i to ze względu na brak dostatecznej ilości pracowników w Oddziale Administracji Domów. Wobec braku wolnych etatów osobowych zaangażowano do tego Oddziału jednego pracownika, którego spłaca się z kwot wpływających od dłużników za remont domów. Wynagrodzenie wynosi 3 000 zł miesięcznie. Gdyby Ministerstwo wyraziło zgodę na zaangażowanie w taki sam sposób drugiej siły pomocniczej, można by pracę w Oddziale w wysokim stopniu usprawnić.

^a Podpisał: architekt J. Cieśliński – dyrektor ^a

APP, PDO, 18, s. 17-19.

105

*1946 sierpień 21, Poznań – Projekt organizacji i regulamin prac
Komisji Architektonicznej*

§ 1.

Komisja Architektoniczna jest organem opiniodawczym dla Oddziału Nadzoru Budowlanego.

§ 2.

Komisja Architektoniczna rozpatruje przedłożone przez referenta Komisji projekty budowlane na posiedzeniach zamkniętych i wydaje opinię zwykłą większością głosów, przy czym do ważności orzeczeń Komisji potrzebna jest obecność przewodniczącego i co najmniej 2 członków oraz referent. W razie równości głosów rozstrzyga Przewodniczący.

Opinie Komisji są protokołowane i przesyłane wraz z projektem Oddziałowi Nadzoru Budowlanego.

Na posiedzeniach Komisji mogą być obecni autorzy przedłożonych projektów, celem udzielenia wyjaśnień, o ile Komisja ich zawezwie.

§3.

Komisja przewodniczy resortowy Wiceprezydent stołecznego miasta Poznania, na wypadek jego nieobecności zastępuje do Naczelnik Wydziału Planowania i Rozbudowy Miasta (VIII).

Członkami Komisji uprawnionymi do głosowania są:

- 1) Naczelnik Wydziału Planowania i Rozbudowy Miasta,
- 2) Naczelnik Wydziału Budowlanego,
- 3) Naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa Budowlanego,
- 4) Delegat Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego,
- 5) Delegat Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy,
- 6) Delegat Stowarzyszenia Architektów Rzeczypospolitej Polskiej,
- 7) Delegat Urzędu Wojewódzkiego (Wydział Odbudowy),
- 8) Konserwator Urzędu Wojewódzkiego,
- 9) Delegat Stowarzyszenia Techników,
- 10) Referent Komisji Architektonicznej.

Wymienieni w § 3 Członkowie Komisji wyznaczają swoich zastępców, którzy biorą udział w posiedzeniach Komisji i głosują w razie nieobecności Członków Komisji.

§4.

Organem wykonawczym Komisji jest jej Referent, który załatwia i podpisuje wszelką korespondencję i opinie Komisji za Przewodniczącego Komisji, a oboje wspólnie protokoły obrad Komisji.

§ 5.

Posiedzenia Komisji odbywają się raz w tygodniu w miarę potrzeby.

§ 6.

Komisja Architektoniczna rozpatruje projekty architektoniczne większe – projekty drobniejsze oraz sprawy reklamowe załatwia bezpośrednio Referent Komisji.

§ 7.

Projekty, przed rozpatrzeniem ich przez Komisję Architektoniczną – winny uzyskać przedtem aprobatę Wydziału Pomiarów odnośnie linii wytycznych oraz Wydziału Planowania i Rozbudowy Miasta odnośnie możliwości i sposobu zabudowy.

§ 8.

Na Komisję Architektoniczną winny być przedkładane szkice projektowanej budowy.

Komplet szkiców w podziałce 1:100 względnie 1:200 obejmować winien:

- 1) plan sytuacyjny i orientacyjny,

- 2) rzuty wszystkich kondygnacji,
- 3) charakterystyczne przekroje,
- 4) widoki,
- 5) więźbę dachu,
- 6) zdjęcia fotograficzne terenu zabudowy z nawiązaniem do sąsiadów,
- 7) dla parterów lokali handlowych szkice winny być skonstruowane w podziałce 1:50,
- 8) w rysunkach elewacji należy objąć część domów sąsiednich (przy zabudowie zwartej),

9) przy rozwiązywaniu narożników oraz bardziej skomplikowanych należy przedkładać rysunki aksonometryczne, względnie perspektywy.

10) Wszystkie przedkładane projekty winny być zaopatrzone w datę wykonania rysunku, podpis wyraźny autora projektu, numer i datę rejestracji w Nadzorze Budowlanym oraz podpis właściciela budowy.

APP, ZMP, 29, s. 39-41.

106

1946 sierpień 27, Poznań – Regulamin prac Komisji Architektonicznej

^d 1. ^d Wszelkie szkice i projekty są przed skierowaniem do opinii Komisji sprawdzone w terenie przez Sekretarza Komisji lub Komisarzy Budowlanych oraz zaopatrzone ich uwagami, dotyczącymi zgodności w terenie stanu istniejącego ze stanem podanym w projekcie, jak również skreślającymi stan zabudowy działek sąsiednich obok i naprzeciwko (czy są budynki i jakie, czy są zniszczone, przybliżona wysokość, sposób pokrycia ich dachów).

^d 2. ^d O.P.R.³²⁵ (w odniesieniu do dzielnic niezabytkowych Pracownia Urbanistyczna) opisuje przed skierowaniem na Komisję proponowany sposób zabudowy pod względem usytuowania budowli i jej wysokości. Opinia dotycząca rozmieszczenia architektonicznego projektu jest reformowana przez przedstawiciela O.P.R. lub Pracowni Urbanistycznej bezpośrednio na Komisji.

^d 3. ^d Wszelkie szkice i projekty budowli nowych lub przebudowy zewnętrznej powinny być poparte fotografiami i rysunkami fasad budynków sąsiednich (najbliższych istniejących po obu stronach, jak również schematem fasad położonych naprzeciwko – po drugiej stronie ulicy). W razie niemożności wykonania tych studiów przez projektującego we własnym zakresie przysługuje mu prawo zażądania sporządzenia tych danych przez O.P.R. w ciągu miesięcznego terminu od dnia złożenia wniosku w tej sprawie i wpłacenia do Kasy Miejskiej należności tytułem zwrotu własnych kosztów wykonania tych prac.

³²⁵ [Skrót niezrozumiały]

O.P.R. przedstawia powyższe studia do opinii Komisji i po przychylnym ich zaopiniowaniu wydaje się wytyczne ukształtowania zewnętrznego petentowi lub jego projektodawcy, do uwzględnienia przy sporządzeniu projektów architektonicznych.

^d4. ^d Wszelkie protokoły i sprawy Komisji prowadzi architekt – sekretarz Komisji, który też przyjmuje wszelkie składane projekty, stwierdza, czy są załączone wszelkie niezbędne dane, bądź też warunkuje przyjęcie projektu uzupełnieniem brakujących danych. Udzielanie wszelkich informacji petentom w zakresie żądania danych do projektu, przeróbek lub uzupełnienia projektu przysługuje wyłącznie Naczelnikowi Wydziału Nadzoru Budowlanego bądź też sekretarzom Komisji.

^d5. ^d Dla załatwienia drobnych projektów (remonty wewnętrzne, przeróbki, drobne kioski itp.) Komisja wyłania Podkomisję złożoną z członków, w tej liczbie Sekretarza Komisji.

^d6. ^d Członkowie Komisji wstrzymują się od głosowania przy rozpatrywaniu wniosków, przy sporządzaniu których brali udział lub współudział.

(-)

^d7. ^d Większe projekty mogą być przydzielane przez Sekretarza Komisji poszczególnym jej członkom do opracowania opinii, które następnie służą za podstawę dyskusji na Komisji.

APP, ZMP, 29, s. 42-43.

107

1946 sierpień 29, Poznań – Protokół w sprawie rozbiórki głównej wieży Zamku Poznańskiego

^{fd} Obecni: ^{fd}

- 1) obywatel architekt Wróblewski Dominik, delegat Wydziału Odbudowy Urzędu Wojewódzkiego, przewodniczący
- 2) obywatel architekt Cieśliński, dyrektor Poznańskiego Biura Odbudowy
- 3) obywatel inż. architekt Jasielski Edmund, naczelnik Wydziału Inspekcji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
- 4) obywatel inż. architekt Sylwestrowicz Kazimierz, Wydział Realizacji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy
- 5) obywatel Mroczkowski Waclaw, delegat „Strzechy Budowniczych”
- 6) obywatel Gmurowski Władysław, kierownik budowy.

Komisje powołane pismem Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy z dnia 24 sierpnia 1946 roku L.dz. III-D 3525/46, celem zaopiniowania sposobu wykonywania robót (rozbiórki) przez firmę Pietz i powstałych szkód.

- 1) Komisja ustaliła ilość m³ kamienia ciosowego (piaskowca) z rozbiórki górnej części wieży, jak następuje:

^{d a)} Całkowitą ilość kamienia w górnej części wieży o wysokości 11,50 m wynosi 228 m³.

^{d b)} Całkowitą ilość kamień zniszczony przez działania wojenne w części południowej wynosi 45 m³.

^{d c)} Trzy pozostałe boki zniszczone w 10% od pozostałości, czyli 18 m³.

^{d d)} Komisja ustala normalne zniszczenie kamienia przy rozbiórce, uwzględniając zastosowanie zaprawy cementowej przy budowie oraz trudności rozbiórki, wynikające z uszkodzonej konstrukcji wieży przez działania wojenne i wysokość wieży (65m), na 50%, czyli 83 m³.

Wobec powyższego ilość kamienia z rozbiórki w blokach winna wynosić $228 - (45+18+83) = 82 \text{ m}^3$.

Komisja przyjmuje 10% tolerancji do ilości kamienia, to jest 73m³. Komisja stwierdziła, że kamień z rozbiórki był zrzucony z wieży o wysokości 65 m.

Wobec powyższego ilość kamienia uzyskanego z rozbiórki będzie znacznie mniejsza niż obliczono teoretycznie w wysokości 73 m³. Wobec niemożliwości ustalenia w stanie obecnym robót ilości rzeczywiście uzyskanego kamienia, który jest przywalony zwałami gruzu – Komisja ustala teoretycznie straty powstałe o ca połowę 73 m³ – czyli w wysokości 40 m³ a 1 500 zł.....60 000 zł.

Poza tym Komisja stwierdza dalsze straty:

1) 10 m.b. gzymsu nad portalem wschodnim około 0,4 m³ a 7.500 zł – 3000 zł, Łącznie straty wynikające z zastosowanej przez firmę rozbiórki wynieść mogą.....60 000 zł + 3 000 zł = 63 000 zł.

2) Pozycja 11 oferty, stanowiąca integralną część umowy, nakazuje przedsiębiorcy rozebrania górnej części wieży w przepisowy sposób dojścia za pomocą osobnego rusztowania, materiał uzyskany z rozbiórki znieść na dół – oczyścić, a gruz wywieźć poza obręb budowy, włącznie wykonanie prac przygotowawczych i ochronnych oraz utrzymania potrzebnych narzędzi i rusztowań.

Jak wynika z oferty – kosztorys nie przewidywał specjalnego rusztowania z windą do rozbiórki i spuszczenia kamieni, za wyjątkiem rusztowania, jako miejsca dojścia do miejsca pracy. Komisja rozważyła możliwość wykonania rusztowań wysuniętych na wysokości rozebranej części celem spuszczenia materiału na poziom niższego poddasza i stamtąd po raz drugi na poziom ternu. Komisja stwierdza, że względu na stan wieży grożącej niebezpieczeństwem zawalenia jej części, [że] wykonanie takich rusztowań było technicznie niewykonalne. Pozostała jedyna możliwość przeprowadzenia robót w należyty sposób przez pobudowanie silnego rusztowania ciesielskiego zewnętrznego z jednej strony z windą na wysokości 65 m.

Komisja ustaliła koszt takiego remontowania na około 800 000 zł. Kosztorys ofertowy nie przewidywał takiego rusztowania. Całkowite wynagrodzenie firmy na tą robotę wynosiło 418 180 zł. Koszt rusztowania z windą w wysokości 800 000 zł nie stoi w żadnym stosunku do wysokości strat (63 000 zł).

Rozpatrywano również możliwości spuszczenia kamieni przy pomocy dźwigu – żurawia ustawionego na poziomie części rozbieranej wieży, która również ze względu na stan murów była technicznie niewykonalna.

3) Komisja stwierdza na podstawie powyższych rozważań, że inny sposób rozbioru wieży byłby ekonomicznie nieracjonalny. Jednocześnie Komisja zwróciła przedsiębiorcy uwagę, że w trakcie robót firma winna zwrócić Dyrekcji uwagę na niszczenie materiałów. Wobec powyżej stwierdzonych faktów nie ma podstawy do wstrzymywania opłat firmy Fietz i do potrącenia powstałych strat.

APP, PDO, 12, s. 16-16v.

108

1946 wrzesień 4, Poznań – Regulamin Komitetu Rozbudowy stołecznego miasta Poznania

Opracowany na podstawie:

- a) artykułów 2, 3 i 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 22 kwietnia 1937 roku o rozbudowie miast w brzmieniu obwieszczenia Ministra Skarbu z 22 stycznia 1936 roku (Dz.U.R.P. nr 12, poz.107 z 13 lutego 1936 roku) i ze zmianą wprowadzoną ustawą z 18 lutego 1938 roku (Dz.U.R.P. nr 12 poz. 113)
- b) §§ 1 i 2 rozporządzenia Ministra Skarbu z 9 kwietnia 1937 roku w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 kwietnia 1927 roku o rozbudowie miast (Dz.U.R.P. nr 34, poz. 267 z 1 maja 1937 roku).

^dI. Skład i zakres działania Komitetu Rozbudowy:^d

^d §1. ^d Komitet Rozbudowy jest organem doradczym Zarządu Miejskiego o ustawowo przewidzianym zakresie działania.

^d §2. ^d Komitetowi Rozbudowy przewodniczy z urzędu prezydent miasta lub jego zastępca.

^d §3. ^d Komitet składa się poza przewodniczącym z jedenastu członków, wybieralnych z pośród osób zamieszkałych stale w mieście Poznaniu. Urząd członka Komitetu jest honorowy.

^d §4. ^d Rada Miejska na wniosek Zarządu Miejskiego powołuje połowę członków Komitetu Rozbudowy spośród członków Zarządu Miasta i Miejskiej Rady Narodowej oraz połowę spośród mieszkańców miasta, obeznanych ze sprawą rozbudowy miasta, mianowicie fachowców urbanistów, architektów, ekonomistów oraz spośród kandydatów, przedstawionych Zarządowi Miejskiemu przez izby przemysłowo-handlowe, związki rewizyjne spółdzielni mieszkaniowych i miesz-

kaniowo-budowlanych, organizacje zawodowe i robotnicze, i związki właścicieli nieruchomości miejskich.

^d §5. ^d Do udziału w obradach Komitetu Rozbudowy może Wojewoda Poznański delegować przedstawicieli z prawem przemawiania, ale bez prawa głosowania. Jako eksperci z głosem doradczym, lecz bez prawa głosowania, mogą brać udział w posiedzeniach Komitetu również delegaci Banku Gospodarstwa Krajowego, względnie innych banków i instytucji finansowych stawiających do dyspozycji Komitetu kredyty na czele rozbudowy.

^d §6. ^d Nadzór państwowy nad działalnością Komitetu w zakresie rozbudowy miasta sprawuje właściwa rządowa władza nadzorcza, to jest Urząd Wojewódzki Poznański.

^d §7. ^d Do zadań Komitetu należy akcja zapobiegania brakowi mieszkań. W celu poprawy stosunków mieszkaniowych, Komitet popiera inicjatywę zarówno społeczną jak i prywatną w zakresie ruchu budowlanego.

W związku z tym Komitet:

a) pomaga spółdzielniom mieszkaniowym i mieszkaniowo-budowlanym, instytucjom społecznym oraz innym osobom fizycznym i prawnym w budowie domów mieszkalnych, przez ułatwianie ich sfinansowania, jako też w korzystaniu ulg przysługujących budującym na podstawie postanowień ustawy o rozbudowie miast i innych przepisów,

b) wyjednywa, względnie udziela pożyczki budowlane krótkie, względnie długoterminowe z funduszków przewidzianych rozporządzeniem o rozbudowie miast, to jest z kredytów Państwowego Funduszu Budowlanego lub z funduszków uzyskanych inną drogą,

c) wykonuje nadzór nad sposobem użytkowania mieszkań przez osoby i instytucje, którym została udzielona pomoc kredytowa ze względu na solidarną odpowiedzialność za udzieleniem pożyczki ze strony Gminy oraz Skarbu Państwa.

Poza tym może Rada Miejska przekazać Komitetowi Rozbudowy także inne sprawy, związane z kwestią mieszkaniową.

^d II. Sposób obradowania Komitetu ^d

^d §8. ^d Posiedzenia Komitetu odbywają się w miarę zachodzącej potrzeby, co najmniej jednak raz na kwartał. Posiedzenie zwołuje przewodniczący Komitetu lub jego zastępca, uświadamiając poszczególnych członków co najmniej 3 dni przed posiedzeniem o dniu, godzinie i miejscu posiedzenia przy dołączeniu porządku obrad.

^d §9. ^d Przewodniczący Komitetu, względnie jego zastępca otwiera i zamyka posiedzenie, kieruje dyskusją, czuwa nad legalnością i zgodnością obrad i uchwał z niniejszym regulaminem.

^d §10. ^d Porządek obrad Komitetu ustala przewodniczący lub jego zastępca, uwzględniając przy tym uzasadnione życzenia członków Komitetu.

^d §11. ^d Członkowie Komitetu są zobowiązani do punktualnego przybywania na posiedzenia i uczestniczenia w nich do końca. Członek nie mogący przybyć na posiedzenie, winien sną nieobecność usprawiedliwiać.

Usprawiedliwienie należy zapisać w protokole posiedzenia. W razie opuszczenia przez członka Komitetu trzech kolejnych posiedzeń bez usprawiedliwienia się Komitet może członka tego osobną prawomocną uchwałą pozbawić piastowanego mandatu.

^d §12. ^d Członkowie Komitetu, względnie uczestnicy posiedzeń nie będący członkami Komitetu są wyłączeni z posiedzeń, o ile w przedmiocie obrad są materialnie interesowani sani, względnie ich krewni lub powinowaci pierwszych trzech stopni, osoby pozostające pod ich opieką, przysposabiający lub przysposobiony, albo jeśli chodzi o sprawę, w której między członkami Komitetu, a osobą trzecią zachodzi stosunek zastępstwa prawnego.

^d §13. ^d Do prawomocności uchwał Komitetu konieczna jest obecność co najmniej 6 członków Komitetu, włącznie z przewodniczącym.

^d §14. ^d Posiedzenie Komitetu otwiera i zagaja przewodniczący lub jego zastępca stwierdzeniem liczby obecnych i zdolności Komitetu do podejmowania uchwał (kworum).

^d §15. ^d Przedmiotom obrad i uchwał mogą być tylko sprawy znajdujące się na porządku obrad. Sprawy nie objęte porządkiem obrad mogą być poddane pod obrady, o ile oświadczy się za tym większość członków Komitetu, biorących udział w Komitecie.

^d §16. ^d Po zreferowaniu spraw przewodniczący Komitetu otwiera dyskusję, udzielając poszczególnym członkom i uczestnikom posiedzenia głosu według kolejności zgłoszenia się. Przewodniczący ma prawo głosu w każdej chwili poza kolejnością mówcy. Po wyczerpaniu dyskusji przewodniczący zamyka dyskusję, ustala zgłoszone wnioski, względnie propozycje i zarządza głosowanie.

^d §17. ^d Uchwały zapadają większością głosów członków Komitetu obecnych na posiedzeniu, przy czym w razie równości głosów przechodzi wniosek, za którym głosuje przewodniczący. Większość głosów stwierdza się według liczby głosujących. Wynik głosowania ogłasza przewodniczący.

^d III. Protokół^d

^d §18. ^d Protokoły z posiedzeń podpisuje przewodniczący względnie jego zastępca. [Protokół powinien zawierać:]

1. dzień i czas trwania posiedzenia,
2. nazwiska obecnych na posiedzeniu członków Komitetu oraz uczestników, jak również usprawiedliwienie nieobecnych członków,
3. poszczególne punkty obrad,
4. uchwały powzięte co do poszczególnych punktów w dosłownym brzmieniu,
5. w razie imiennego głosowania nazwiska członków, głosujących za i przeciw wnioskowi,

6. przywołania do porządku i wykluczenia członka od udziału w obradach,
7. faktycznie uchwalone wnioski w wolnych głosach.

^d §19. ^d Protokołu posiedzenia nie odczytuje się na następnym posiedzeniu. Należy go natomiast wyłożyć w biurze Komitetu rozbudowy do wglądu członków Komitetu w dniu poprzedzającym następną posiedzenie.

^d §20. ^d Przeciw błędom i brakom protokołu mogą członkowie Komitetu zgłaszać na najbliższym posiedzeniu wnioski o sprostowanie względnie uzupełnienie protokołu. W razie różnicy zdań rozstrzyga Komitet większością głosów.

^d §21. ^d Komitet rozbudowy składa dwa razy do roku, to jest w dniu 1 stycznia i w dniu 1 lipca Miejskiej Radzie Narodowej sprawozdanie ze swej działalności.

^d §22. ^d Regulamin niniejszy uchwalony został przez Miejską Radę Narodową w dniu 4 września 1945 roku.

APP, ZMP, 43, s. 1-3.

109

1946 wrzesień 5, Warszawa – Dekret o rejestracji i przymusowym zatrudnieniu fachowych sił technicznych z dziedziny budownictwa na rzecz odbudowy kraju

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 roku w trybie wydatnym dekretem z mocy ustawy (część 5.2.1 nr 1) Rada Ministrów postanowiła z Prezydium Krajowej Rady Warszawy zatwierdził co następuje:

^d Art. 1. ^d

^d 1. ^d Obywatele polscy o technicznych kwalifikacjach fachowych z dziedziny Budownictwa obowiązani są w ciągu 2 miesięcy od dnia wejścia w życie dekretu niniejszego zarejestrować się w powiatowej władzy administracji ogólnej swego miejsca zamieszkania (w miastach będących powiatami miejskimi w mieście stołecznym Warszawie i mieście Łodzi – Zarządzie Miejskim).

^d 2. ^d Dla osób, które w dniu wejścia w życie dekretu niniejszego, przybywających za granicą, termin dwumiesięczny liczy się od dnia ich powrotu do kraju.

^d Art. 2. ^d

Za osoby o technicznych kwalifikacjach fachowych z dziedziny budownictwa w rozumieniu art. 1 uważa się:

1. inżynierów-architektów,
2. inżynierów dróg i mostów,
3. inżynierów lądowych,
4. inżynierów wodnych,

5. inżynierów o innym wykształceniu zawodowym, którzy pracowali w budownictwie nie mniej niż trzy lata,
6. techników budowlanych i instalacyjnych,
7. majstrów budowlanych i instalacyjnych.

^d Art. 3. ^d

^d 1. ^d Nie podlegają rejestracji:

1. Posłowie do Krajowej Rady Narodowej,
2. Osoby pełniące czynną służbę wojskową.

^d 2. ^d Osoby, wymienione w art. 1. obowiązane są jednak zarejestrować się w ciągu 2 miesięcy od dnia, w którym zaprzestały pełnione czynności, uzasadniających zwolnienie od obowiązku rejestracji.

^d Art. 4. ^d

Przy rejestracji należy podać:

- 1) datę, nazwisko, datę urodzenia oraz dokładny adres,
- 2) dane, które uzasadniają posiadanie technicznych kwalifikacji fachowych z dziedziny budownictwa,
- 3) zawód i stanowisko w zawodzie przed 1 września 1939 roku i w dniu rejestracji.

^d Art. 5. ^d

Osoba zarejestrowana powinna o każdej zmianie miejsca zamieszkania zawiadomić w ciągu dwu tygodni władzę, która dokonała rejestracji.

^d Art. 6. ^d

^d 1. ^d Powiatowe władze administracji ogólnej i w miastach będących powiatowymi miejskimi oraz w mieście stołecznym Warszawie i mieście Łodzi – Zarząd Miejski może do dnia 31 grudnia 1945 roku powołać do pracy w dziedzinie budownictwa na rzecz zabudowy kraju osoby zarejestrowane, stosownie do ich kwalifikacji na okres czasu nie dłuższy niż dwa lata.

^d 2. ^d Nie podlegają powołaniu funkcjonariusze państwowi i samorządowe, pracownicy przedsiębiorstw państwowych i samorządowych, osoby, które skończyły lat 60 oraz matki sprawujące opiekę nad dziećmi w wieku do ukończonych lat 13.

^d 3. ^d Zakres, sposób wykonania i czas trwania przymusowego zatrudnienia dla poszczególnych obszarów kraju oraz dla poszczególnych grup osób, wymienionych w art. 2 [określa] Minister Odbudowy w drodze zarządzeń.

^d Art. 7. ^d

Osoby powołane do pracy w trybie niniejszego dekretu mają prawo wyboru miejsca pracy w jednej z miejscowości wskazanych im przez władzę, wymienioną w art. 5 ust. 1.

^d Art. 8. ^d

Osoby wymienione w art. 2. uwolnione są od obowiązków rejestracji i pracy określonych w dekrete z dnia 6 stycznia 1946 roku o rejestracji i obowiązku pracy.

^d Art. 9. ^d

^d 1. ^d Osoby powołane do pracy w trybie niniejszego dekretu otrzymują przez cały czas zatrudnienia wynagrodzenie według norm stosowanych w instytucji i zakładzie pracy

^d 2. ^d Osoby w ust. 1 korzystają również z innych świadczeń przysługujących pracownikom dawnej instytucji (zakładu pracy).

^d Art. 10. ^d

^d 1. ^d Kto nie dokona obowiązku zarejestrowania się, określonego w art. 1 i 3 ust. 2 podlega karze aresztu do trzech miesięcy i grzywny do 30 000, albo jednej z tych kar.

^d 2. ^d Takiej samej karze podlega, kto nie dokona przewidzianego w art. 5 obowiązku zawiadamiania o zmianie miejsca zamieszkania.

^d Art. 11. ^d

^d 1. ^d Kto wbrew powołaniu do pracy nie stawia się do niej w wyznaczonym terminie podlega karze aresztu do roku i grzywny, albo jeden z tych kar.

^d 2. ^d Ściganie przestępstw, określone w ust. 1 następuje na wniosek powiatowej władzy administracji ogólnej (w miastach będących powiatami miejskimi oraz w mieście stołecznym Warszawie i mieście Łodzi – Zarządu Miejskiego).

^d Art. 12. ^d

Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrowi Odbudowy w porozumieniu z i Ministrami Ziem Odzyskanych i Administracji Powiatowej.

^d Art. 13. ^d

Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

APP, ZMP, 29, s. 64-66.

110

1946 wrzesień 9, Poznań – Protokół Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy z inspekcji odbudowy Zamku Poznańskiego

^d Obecni: ^d 1. inż. Jasielski Edmund, Naczelnik Wydziału Inspekcji

^d Rodzaj budynku: ^d gmach użyteczności publicznej

^d Właściciel budynku: ^d Skarb Państwa/dawniej Kancelaria Cywilna Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

^d Użytkownik: ^d Uniwersytet Poznański

^d Wiek budynku: ^d 40 lat

^d Na jakiej podstawie ^d dokonuje się odbudowę: Na podstawie zgłoszenia Uniwersytetu Poznańskiego.

^d Rodzaj kredytów: ^d Ministerstwa Odbudowy

^d Jakie roboty są w toku ^d i termin ich wykonania:

Roboty dekarские. 15 listopada 1946 roku

^d Uwagi Wydziału Inspekcji ^d w sprawie dokonywanej odbudowy:

Stwierdza zbyt powolne tempo robót dekarских wykonywanych przez firmę Szymczak, która ma przewidziane w umowie wykonanie dachu w ciągu 120 dni roboczych. Pomimo, że przeszło już 68 dni roboczych, wykonano zaledwie pokrycie dachów od wewnętrznego dziedzińca i w toku są roboty dekarские od strony wschodniej, to jest od strony Wałów Jana III. Dotychczas wykonano tylko 1/3 wszystkich robót. Wobec tego jeszcze pozostają bardzo duże połacie dachu od strony południowej, zachodniej i północnej o powierzchni około 8000 m². Należałoby już zawczasu zmusić firmę Szymczak do przyjęcia większej ilości pracowników i przyspieszenia tempa robót. Zdaniem tutejszego Wydziału główna część robót winna być wykonana już we wrześniu, gdyż zbliża się pora jesienna – deszczowa i należałoby uniknąć dalszych konsekwencji z wyraźnie opóźnionych robót.

Dotychczasowa ilość 13-14 pracowników dekarских nie jest w stanie podołać programowemu wykończeniu prac do połowy listopada.

Poza tym należałoby zbadać przyczynę opóźnienia i kto ją spowodował.

^a Podpisał: inż. Jasielski, Naczelnik Wydziału Inspekcji ^a

APP, PDO, 12, s. 14-14v.

111

1946 wrzesień 13, Poznań – Protokół posiedzenia Komitetu Rozbudowy miasta Poznania w sprawie celowości dalszego działania

Na porządku obrad:

1. Zagajenie.
2. Ustalenie podstaw prawnych obecnego zakresu działania komitetu i ewentualnego zawieszenia czynności komitetu.
3. Wolne głosy.
4. Zamknięcie posiedzenia przez przewodniczącego.

Obecni na posiedzeniu: wiceprezydent Günther – przewodniczący komitetu, budowniczy Garstecki – członek komitetu, Kaprowski – członek komitetu, Mielcarek – członek komitetu, budowniczy Rościszewski – członek komitetu, inż. Sławski – członek komitetu, dyrektor Kaczmarek – nacelnik Wydziału VII Zarządu Miejskiego, inż. Zieliński – nacelnik Wydziału VIII Zarządu Miejskiego, radca Wróblewski – delegat Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego, Rudolf – delegat Spółdzielni Budowlanej Urzędników Państwowych w Poznaniu. Obywatel Płóciennik usprawiedliwił swoje nieprzybycie, natomiast dalsi członkowie komitetu obywatele: Maćkowiak, Madajewski i Polaszek żadnego usprawiedliwienia nie nadesłali.

Posiedzenie zagał o godz. 12.00 obywatel wiceprezydent Günther i wyjaśnił, z punktu widzenia ustawy o rozbudowie miasta oraz na podstawie regulaminu organizację, kompetencje i zakres czynności Komitetu Rozbudowy.

Niniejsze posiedzenie jest pierwsze w okresie powojennym, gdyż o podziale państwowych kredytów budowlanych decyduje obecnie Komisja czterech, w której skład wchodzi po 1 przedstawicielu:

1. Wojewódzkiej Rady Narodowej,
2. Banku Gospodarstwa Krajowego,
3. Urzędu Wojewódzkiego i
4. Zarządu Miejskiego.

Czynnik społeczny jest zatem prawie zupełnie wyeliminowany.

Z kolei wyraził Komitet zgodę na uzupełnienie aktu 2 porządku obrad dodatkiem: „Wybór zastępcy Przewodniczącego Komitetu”.

Zastępcą przewodniczącego Komitetu wybrany został jednogłośnie obywatel Mielczarek.

Obywatel wiceprezydent wyjaśnia, że nowe powojenne dekryty regulują cały szereg zagadnień, np. dekret o rozbiórce i naprawie budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek działań wojennych, dekret o przymusowej gospodarce lokalami i inne, w sposób odmienny, wskutek czego stosowanie ustawy o rozbudowie miast stałoby w sprzeczności z nimi. Należy zatem zastanowić się nad tym i zadecydować, czy Komitet winien działać w dalszym ciągu lub czy działalności Komitetu należy chwilowo zawiesić.

W dyskusji ^d obywatel dyrektor Kaczmarek ^d wypowiada się na dalszym istnieniu Komitetu ze względu na szerokie pole działania, przewidziane ustawą o rozbudowie miast odnośnie kwestii finansowania budownictwa i do popierania ruchu budowlanego w innej formie. Należałoby dążyć do tego, ażeby kredyty budowlane uchwalił Komitetu Rozbudowy, zamiast utworzona Komisja Czterech.

^d Obywatel radca Mielcarek ^d jest również za pozostawieniem Komitetu Rozbudowy i dociążeniem Obywatelskiego Komitetu Odbudowy.

Zdaniem ^d obywatela Rościszewskiego ^d Komitet powinien działać z uwagi na §7 Regulaminu, zaliczający do zadań Komitetu akcję zapobiegania brakowi mieszkań.

^d Obywatel Rudolf^d popiera wypowiedzi obywatela Rościszewskiego, nadmieniając, że dałoby się stosunkowo niewielkim kosztem przysporzyć w przyszłości dużo mieszkań.

Ażeby zapobiec zniszczeniu i rozpadowi się domów, należy pokryć przede wszystkim dachy, a mieszkania można by wykończyć później. Przed wszystkim należałoby znaleźć instytucję gotową do finansowania inicjatywy spółdzielczej i prywatnej.

^d Obywatel budowniczy Garstecki^d wyraża zdanie, że Komitet Rozbudowy powinien decydować w kwestiach pożyczek budowlanych w miejsce obecnej Komisji Czterech.

^d Obywatel radca Wróblewski^d wyjaśnił, że ostatnie dekrety mają odrębny charakter, nie wiadomo zatem, w jakich wypadkach posługiwać się Komitetem Rozbudowy. Cały szereg zagadnień, np. włączenie terenów do miasta, załatwione zostało w drodze ustawodawczej.

Rozporządzenie Ministerstwa o organizacji odbudowy przewiduje 2 Komisje: Komisję Odbudowy i Komitet Odbudowy. Dla uniknięcia dwutorowości należy wyjaśnić, czy Komitet Rozbudowy winien istnieć nadal obok Komitetu Odbudowy.

Należy zatem zdaniem obywatela radcy Wróblewskiego porozumieć się z Ministerstwem Odbudowy w kwestii rozgraniczenia kompetencji między Komitetem Rozbudowy a Komitetem Odbudowy.

Sprawa zaktualizowania kredytów na budownictwo prywatne będzie trudna do zrealizowania.

Obywatel wiceprezydent Günther wyjaśnia, że dużo zagadnień jest obecnie załatwionych w sposób odmienny od przedwojennego, wskutek czego Komitet Rozbudowy nie będzie miał żadnego wpływu na ich ukształtowanie. Poza tym jest w opracowaniu nowa ustawa o prawie budowlanym. Okoliczności te przemawiały za propozycją ewentualnego tymczasowego zawieszenia czynności Komitetu. Jednakowoż po naświetleniu sprawy doszedł obywatel wiceprezydent do przekonania o celowości i konieczności dalszego funkcjonowania Komitetu, który ma przed sobą poważne i rozległe pola działania.

Wracając do zagadnień, poruszanych przez przedmówców, oświadcza wiceprezydent, że poruszy na najbliższym posiedzeniu Kolegialnego Zarządu Miejskiego kwestię remontowania mniej zniszczonych domów prywatnych, których odbudowa jest częściowo sprzeczna z nowoprojektowanymi planami zabudowania. Tym niemniej pozytywny wynik tej akcji zmniejszy w znacznym stopniu obecny głód mieszkaniowy.

Istnieje obecnie cały szereg Komitetów. Należałoby zastanowić się, czy nie należy znieść inne Komitety, których praca kolidowałaby z działalnością Komitetu Rozbudowy. Ten ostatni powinien istnieć nadal i wykazać bardzo intensywną działalność.

W głosowaniu wypowiedzieli się następnie członkowie Komitetu jednogłośnie za podtrzymywaniem działalności komitetu.

Obywatel wiceprezydent zwrócił się do Delegata Urzędu Wojewódzkiego, obywatela radcy Wróblewskiego, o wystosowanie do Ministerstwa Odbudowy wniosku o ewentualne zlanie funkcji Komisji Odbudowy i Komitetu Odbudowy z zadaniami Komitetu Rozbudowy miasta Poznania, ażeby nie było różnorodności. Równocześnie zwrócił się obywatel wiceprezydent do obywatela radcy Wróblewskiego o dostarczenie odpisów dekretu w przedmiocie powołania do życia Komisji Odbudowy i Komitetu Odbudowy.

Po ugruntowaniu na tej platformie podstaw prawnych i zakresy czynności, ustalony zostanie na następnym posiedzeniu program realizacji prac Komitetu Rozbudowy.

Poruszone przez obywateli Członków Komitetu na niniejszym posiedzeniu zagadnienia, znajdują się w trakcie realizacji przez Zarząd Miejski, a na przyszłym posiedzeniu obywatele Członkowie Komitetu będą mieli możliwość w szerszej i bardziej szczegółowej dyskusji sprecyzować swoje stanowisko odnośnie poszczególnych problemów.

Na tym zakończono posiedzenia o godz. 13.40.

APP, ZMP, 43, s. 4-7.

112

1946 wrzesień 16, Poznań – Powołanie Komitetu Obudowy Ratusza w Poznaniu

Obywatel przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej Kowalewski zreferował sprawę wyboru Komitetu Odbudowy Ratusza podając co następuje:

Chciałbym zainteresować Miejską Radę Narodową projektem, jaki został uchwalony na ostatnim posiedzeniu Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. Wiemy, że miasto nasze czyni wszystko, aby Poznań jak najszybciej odbudować a przede wszystkim nasz Ratusz. Niestety, miasto samo nie jest w stanie podołać tym wszystkim wymogom, z Ministerstwa Odbudowy również nie otrzymujemy takich kredytów, które dla odbudowy miasta są potrzebne. Wobec takiego stanu rzeczy obywatele miasta w miarę swych sił pomagają Zarządowi Miejskiemu w odbudowie. Niestety, wpływy z takich czy innych imprez – a trzeba przyznać, że obywatelstwo miasta Poznania dużo robi w sprawie odbudowy Ratusza – są niedostateczne. Miasto doszło do przekonania, że należy powołać Komitet Odbudowy Ratusza. Dlatego pozwalam sobie przedłożyć następujący wniosek:

Okupant hitlerowski, który pod naporem wojsk radzieckich łącznie z wojskiem polskim musiał opuszczać tereny polskie, zdewastował miasto nasze, w tym sławny na całą Polskę Ratusz, dzieło sztuki, jakiej trudno znaleźć w Europie.

Mimo najlepszych chęci i dobrej woli miasto nie jest w możności o własnych siłach odbudować naszego ratusza, w tym celu Prezydium Miejskiej Rady Narodowej występuje do Miejskiej Rady Narodowej z wnioskiem o powzięcie uchwały powołania Komitetu Odbudowy Ratusza, którego celem będzie zbieranie środków finansowych na odbudowę ratusza wśród obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, a w szczególności wśród obywateli Wielkopolski.

Komitet winien się składać:

z przedstawiciela Zarządu Miasta

z przedstawiciela Prezydium Miejskiej Rady Narodowej

z radnych ze stronnictw politycznych i organizacji zawodowych i społecznych.

Wniosek ten daję Radzie pod rozważę i proszę, aby zdecydowała o składzie odnośnego Komitetu. Otwieram nad tym dyskusję.

Obywatel Mielcarek powiedział:

Nie mam zasadniczo nic przeciwko utworzeniu tego Komitetu, jednak stwierdzam, że istnieją już 4 Komitety Odbudowy. Istnieje Komitet Odbudowy, powołany do życia przez Ministerstwo Odbudowy, dalej jest Komitet Odbudowy Warszawy i Poznania, przekształcony z tzw. Komitetu Pożyczki Odbudowy, poza tym działa jeszcze Komitet Rozbudowy miasta Poznania i jeszcze jeden Komitet ma powstać. Podaję to, aby zastanowić się nad tym, czy nie będzie za dużo tych komitetów.

Obywatel Seydlitz:

Komitet, który będzie miał za jedyny cel odbudowę Ratusza, niewątpliwie jest potrzebny. Kolejność rozmaitych potrzeb nie pozwoli tamtym komitetom troszczyć się specjalnie o budowę Ratusza. Ze względu na wodę podskórną uważam, że odbudowa Ratusza jest rzeczą palącą. Ja wniósłbym tylko małą poprawkę, gdyż przewidzieliśmy tylko zorganizowanie Komitetu Odbudowy Ratusza (tylko w ramach Miejskiej Rady Narodowej) a byłbym za tym, aby dopuścić także obywateli, którzy nie są partyjnie zrzeszeni.

Obywatel przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej Kowalewski:

Te trzy Komitety są doradczymi, względnie opiniodawczymi, a nam chodzi o Komitet, który zajmie się zbieraniem środków na odbudowę Ratusza. Jeśli chodzi i Komitet Odbudowy Warszawy i Poznania, to on zakończył już swój żywot. Propozycja obywatela Seydlitza jest wskazana, gdyż słuszne jest, aby poza gronem radnych i Zarządu miasta weszli jeszcze inni obywatele w skład tego komitetu.

Obywatel Cuprych:

Jeśli chodzi o Wojewódzki Komitet Odbudowy Poznania, to on we wrześniu nie kończy swój żywot, gdyż on jest komitetem stałym, lecz jeśli chodzi o odbudowę Ratusza, jest niewątpliwie koniecznym, abyśmy ten Komitet uchwalili. W innych miastach, nawet w Lubelskim, jest Komitet Lubelski i Komitet Warszawy. My tutaj zupełnie coś innego będziemy stwarzać, a ten Komitet jest konieczny, aby nasz Ratusz, który był zabytkiem historycznym, dzięki zbiórkom przez ten Komitet urządzanym, był odbudowany.

Obywatel Twardowski popiera powstanie Komitet Odbudowy Ratusza i równocześnie apeluje do powstać się mającego Komitetu, by zbadał przyczynę znajdowania się pod Ratuszem wody. Mówca stwierdza, że zna Ratusz od dużo lat i wie, że dawniej pod nim wody nie było. Uważa on iż jest to nieudolność Zakładów Siły, Światła i Wody, które nie mogą znaleźć miejsca pęknięcia rur wodociągowych.

Obywatel wiceprezydent miasta Günther odpowiada przedmówcy:

Że woda pod Ratuszem zawsze była, na to jest dowód. Dziesięć iniekatorów przed wojną wybudowano, które odprowadzały wodę. Poza tym komitetem, który dziś mi powstać, istnieje już Rada Techniczna Odbudowy Ratusza, która składa się z wybitnych fachowców; do tego należy 14 osób, które są bezpłatne. Nie będę szczegółowo wprowadzał skąd się ta woda bierze, bo musiałbym wygłosić obszerny referat. Proponuję jeszcze poprawkę poza wnioskiem. Aby upoważnić ten Komitet do dokooptowania takich osób, które będą w tym komitecie koniecznie potrzebni.

Obywatel Piękniewski powiedział:

Ma powstać Komitet Odbudowy Ratusza. Wiemy dobrze, że okólnikiem Krajowej Rady Narodowej powołały Komitet Odbudowy Warszawy. Na ostatnim posiedzeniu komitetu Pożyczki Odbudowy Kraju ustalono w sprawie powstania takich komitetów Odbudowy Warszawy, aby ze względu na to, że Poznań jest także bardzo zniszczony, nazwany został Komitetem Obudowy Poznania. Koncepcja ta przeszła, a czynniki centralne wezwały nawet obywatela Prezydenta miasta mgr St. Srokę, aby wytłumaczył się, gdyż on referował sprawę na posiedzeniu Komitetu P.C.K.³²⁶ tak, by Komitet ten nazwano Komitetem Obudowy Poznania. Wystosowałem w tej sprawie pismo, które poskutkowało w Warszawie i władze centralne zgodziły się na to, że 60% pójdzie na odbudowę Poznania, a 40% na odbudowę Warszawy. Czy z tych sum nie możemy także odbudować Ratusz? Nadmiernie przecież obciążamy obywatelstwo naszego miasta. Czy taki komitet będzie sprężyście działać, to pytanie. Czekam na protokół z posiedzenia Komitetu, aby rozpocząć tą zbiórkę w Województwie. Proszę wpłynąć na czynniki odnośne w sprawie dania sprawozdania, jak ta rzecz została załatwiona.

Obywatel Cuprych:

Jeśli chodzi o obywatela Piękniewskiego, to on nie wie, że ta sprawa została w Warszawie uregulowana. W powiatach już zostały takie komitety utworzone, było polecenie, aby Urzędy Skarbowe pootwieraly takie Komitety dla odbudowy Poznania i Warszawy. Okólniki zostały już rozesłane. Cała praca w tym kierunku już jest wykonana. Ze zbiórek 60% pójdzie do Poznania, a w 40% do Warszawy.

Obywatel przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej. wyjaśnia, iż sprawozdanie nie zostało złożone do Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, ponieważ nie mieliśmy konkretnych danych a po powrocie obywatela Prezydenta miasta z Warszawy bliższe dane otrzymamy. Wówczas Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej otrzyma nasze sprawozdanie. My chcemy, aby zbiórki odbywały się

³²⁶ [Skrót niezrozumiały]

nie tylko na terenie miasta Poznania, ale całej Polski, gdyż Ratusz Poznańskiej jest własnością całej Polski.

Obywatel wiceprezydent miasta Drabowicz powiedział:

Słusznie powiedział przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej, że Ratusz, który jest własnością Poznania, jest zarazem własnością całej Polski, a jest jedynym z niewielu Ratuszy tego rodzaju w całej Polsce. Nie szkodzi, aby powołać tego rodzaju komitet składający się z ludzi energicznych, którzy przyczynią się w kierunku uzyskania jak największych dotacji na odbudowę Ratusza, na którą potrzeba wiele milionów złotych. Tą drogą, którą dotychczas zbieramy pieniądze, nie szybko uzyskamy odpowiednie kwoty. Zarząd miasta, gdzie tylko może zbiera na odbudowę Poznania, każdego kupca czy przemysłowca się skrobie. Już załączek tego Komitetu istnieje i pewne kwoty już się zebrało, dzięki czemu architekci mogą pracować. Należy tylko ten Komitet rozszerzyć. Ja się nie obawiam, że ten Komitet jeszcze dodatkowo powstanie, gdyż my dzięki niemu zdobędziemy fundusze, które umożliwią nam przyspieszenie odbudowy tej perły architektonicznej, jaką jest Ratusz Poznański.

Obywatel przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej podaje wiosek obywatela wiceprezydenta miasta Günthera, by celem ułatwienia pracy temu Komitetowi dokooptować ludzi potrzebnych jemu.

Wniosek ten Miejska Rada Narodowa jednocześnie uchwaliła.

Dalej stwierdza przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej, iż jest propozycja, aby organizacje polityczne i społeczne wysunęły swych kandydatów. Mówca wywala 6 stronnictw i przedstawicieli Izby Rzemieślniczej i Przemysłowo-Handlowej o podanie kandydatów dziś, względnie w najbliższym czasie.

Obywatel Janik popiera powstanie Komitetu i stwierdza, że Poznań pod względem propagandy stoi bardzo nisko. Proponuje więc, by wybór odłożyć i aby organizacje polityczne i społeczne podały swoich kandydatów do Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. Mówca jest zdania, by powołać także architektów, literatów czy korespondentów, celem opracowania propagandy. Należałoby przeprowadzić szereg imprez propagandowych, aby dać pogląd innym miastom w jakiej sytuacji się Poznań pod względem zniszczeń znajduje.

Obywatel przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej Kowalski uważa wniosek obywatela Janika za słuszny, nie mniej chodzi tutaj o przyspieszenie akcji. Mówca uważa wniosek o powołanie Komitetu Odbudowy Ratusza z poprawką obywatela Janika za przyjęty.

APP, MRN, 17, s. 257-259 (fragment).

Poznańska Dyrekcja Odbudowy zamierza przeprowadzić akcję zbiórkową przez rozprzedaż tzw. cegiełek wartości 10, 50 i 100 zł.

Rozprzedażą cegiełek zajęłaby się na terenie miasta Poznania – Dyrekcja, na terenie województwa poznańskiego – komórki terenowe Stronnictwa Demokratycznego.

Dla uzasadnienia wniosku niechaj służy fakt, że na wszystkie roboty zabezpieczające przyznało Ministerstwo Odbudowy

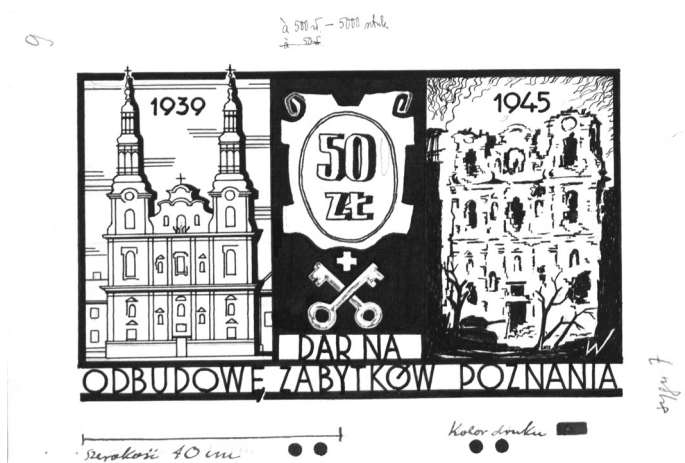
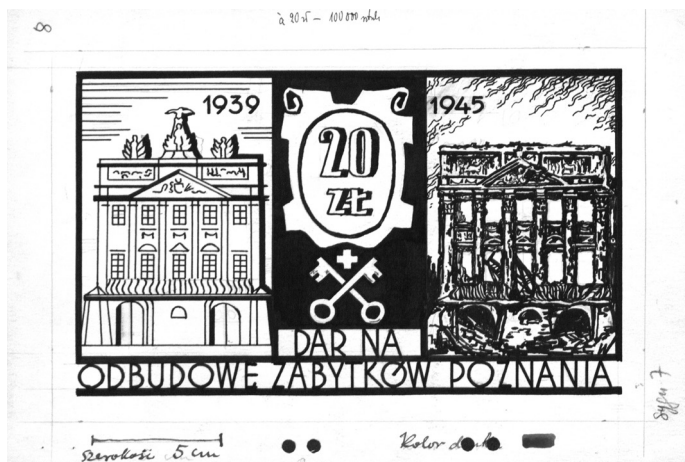
na II kwartał bieżącego roku –	2 900 000 zł
na III kwartał bieżącego roku –	2 000 000 zł
na IV kwartał bieżącego roku –	2 000 000 zł

Kwoty te przeznaczone są na zabezpieczenie nie tylko budowli zabytkowych, ale wszystkich budowli państwowych, ewentualnie także samorządowych.

Na zabezpieczenie zabytków potrzeba około 100 000 000 milionów złotych.

Podpisał: Dyrektor architekt J. Cieśliński

APP, PDO, 7, s. 12.

Ilustracja 16. Dar na odbudowę Zabytków Poznania tzw. „cegiełki” wartości 20, 50 i 100 zł, 23 listopada 1946

1946 listopad 20, Poznań – Wykaz robót Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy

Nazwisko i imię kierownika robót	Budowa	Rodzaj robót	Data zlecenia
Kaplński Rościław Płończak Stanisław Pogórski Stanisław Tomaszewski Leonard	Biblioteka Uniwersytetu Poznańskiego	wstępne szkice	20 lutego 1946
	Collegium Anatomicum	projekt wstępny	1 lipca 1946
		kierownictwo architektoniczne	28 czerwca 1946
Andrzejewski Marian	Konserwatorium Muzyczne	kierownictwo	
Bembnowski Stanisław	Fabryka Gazomierzy	rysunki konstrukcyjne kosztorys	16 marca 1946
" "	kesony N. Elektr.	" "	5 lipca 1946
Bolek Jan	Szkoła, ul. Słowackiego	kosztorys kierowniczy	13 lutego 1946
Budziński Rafał	Hotel Polonia	" "	17 stycznia 1946
" "	Collegium Chemicum	" "	23 marca 1946
" "	Collegium Anatomicum	" "	9 października 1946
Gmurowski Władysław	Sąd Grodzki	" "	16 marca 1946
" "	Collegium Maius	" "	
" "	Libelta 13 i 14	" "	
" "	Nowy Dom Akademicki	" "	12 lutego 1946
" "	" "	instalacja	3 czerwca 1946
Gromadziński Tadeusz	Pływalnia kryta	kosztorys kierowniczy	17 stycznia 1946
" "	" "	inwentaryzacja	13 maja 1946
" "	Targi Poznańskie	kierownictwo	3 czerwca 1946
Sawicki Stefan	Probostwo Kolegiackie	kosztorys kierowniczy	12 lutego 1946
Sawicki Stefan	Kościół Poddominikański	kierownictwo architektoniczne	4 czerwca 1946

Juraszek Antoni	Gimnazjum Paderewskiego	kosztorys kierowniczy	23 marca 1946
Kirkin Stanisław	Stacja Transformatorowa	projekt kierowniczy	11 lutego 1946
Kokociński Longin	Aleja Wielkopolska 40	kosztorys kierowniczy	17 stycznia 1946
" "	Z.O.M.	" "	10 listopada 1945
" "	Zakład Uniwersytetu Poznańskiego na Sołacz	" "	13 czerwca 1946
Przeworski Piotr	Szpital Przemienienia	instalacja wodno-kanalizacyjna	8 lutego 1946
Przybysz Lech	majątek Marcecin	kosztorys kierowniczy	16 lutego 1946
" "	Szkoła Ogrodnicza	" "	11 kwietnia 1946
" "	Ogrody Szkoły	" "	16 lutego 1946
Pobożan Antoni	Miejska Szkoła Handlowa	instalacja	18 lutego 1946
" "	Szkoła ul. Widna	"	
" "	„ ul. Promienista		25 marca 1946
" "	„ Wielkopolska 40	"	20 marca 1946
" "	Collegium Chemicum i Anatomicum	"	1 października 1946
" "	Stronnicтво Demokratyczne	"	9 października 1946
" "	Dom Akademicki Szkoły Inżynierskiej	"	20 października 1946
Pużycki Mieczysław	Szkoła, Garbary	kosztorys kierowniczy	14 lutego 1946
" "	Miejska Szkoła Handlowa	" "	14 lutego 1946
" "	Szkoła, ul. Widna	" "	18 maja 1946
" "	Dom Literatów	" "	
Seidel Stefan	Szpital Miejski	instalacja elektryczna	8 marca 1946

" "	Oddział Płucno-Chorych	" "	8 marca 1946
" "	Pływalnia Kryta		8 marca 1946
Słoński Stefan	Collegium Chemicum	kierownictwo architektoniczne	17 czerwca 1946
" "	Collegium Marcinkowskiego	kosztorys kierowniczy	11 października 1946
Sylwestrowicz Kazimierz	Nowy Dom Akademicki	kierownictwo architektoniczne	17 czerwca 1946
Sobierała Stefan	Wrocławska 26	kosztorys kierowniczy	17 stycznia 1946
" "	Collegium Medicum	" "	15 lipca 1946
Szkudliński Wiktor	Garaze Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy	instalacja elektryczna	
" "	Szkoła, ul. Widna	" "	
" "	Konserwatorium Muzyczne	" "	
Ulatowski Kazimierz	Pałac Działyńskich	szkic, projekt	12 marca 1946
" "	Salon Sztuki		16 marca 1946
Thiem Waław	Collegium Minus	kosztorys kierowniczy	24 kwietnia 1946
Thomas Franciszek	Collegium Anatomicum	obliczenia statyczne	6 lipca 1946
Wawrzyniak Leon	Szpital Ginekologiczny	kosztorys kierowniczy	16 lutego 1946

APP, PDO, 8, s. 61-62.

115

1946 listopad 21, Poznań – Protokół z konferencji rzeczoznawców w sprawie planu zabudowy Miasta Poznania

^dProtokół^d

z konferencji rzeczoznawców w sprawie zaopiniowania planu zabudowy miasta Poznania, odbytej w Poznaniu w dniach 21, 22, 23 i 24 stycznia 1946 roku.

^dObecni:^d

1. Inż. Chmielewski Jan³²⁷ – Główny Urząd Planowania Przestrzennego
2. Inż. Malisz Bolesław³²⁸ – Główny Urząd Planowania Przestrzennego
3. Inż. Tłoczek Ignacy – Główny Urząd Planowania Przestrzennego
4. Inż. Dziewoński Kazimierz – Główny Urząd Planowania Przestrzennego
5. Mgr Ostrowiecki Bogdan – Główny Urząd Planowania Przestrzennego
6. Prof. Zachwatowicz Jan – rzeczoznawca
7. Inż. Pękalski Roman – Regionalny Urząd Planowania Przestrzennego, Poznań
8. Inż. Cieśliński – Wiceprezydent miasta Poznania
9. Dyrektor Wydziału Budownictwa Zarządu Miejskiego – Kaczmarek
10. Inż. Zieliński Zbigniew – Naczelnik Wydziału Planowania i Rozbudowy
11. Inż. Płóczak Tadeusz – Miejska Pracownia Urbanistyczna
12. Inż. Podgórski Stanisław – Miejska Pracownia Urbanistyczna
13. Inż. Dworzańska Krystyna – Miejska Pracownia Urbanistyczna
14. Mgr Kostrzewski – Miejska Pracownia Urbanistyczna
15. Mgr Kępiński – konserwator
16. Inż. Tomaszewski Leonard – rzeczoznawca

^d21 stycznia 1946 roku, godz. 20.00^d

Konferencję zagał inż. Chmielewski.

Porządek obrad:

1. Zaopiniowanie planu zabudowania miasta Poznania po przeprowadzeniu dyskusji.
2. Udzielenie wyjaśnień pracowni urbanistycznej miasta Poznania w związku z projektem zabudowania śródmieścia.

^dReferat inż. Tłoczka Ignacego:^d

^dRozwój historyczny.^d Miasto powstało nad Wartą, najstarszymi dzielnicami: Chwaliszewo, Ostrów Tumski i Środka.

^dSzlaki komunikacyjne:^d Miasto powstało na historycznej trasie południowy wschód – północny wschód, uległa zmianie na trasę wschód-zachód. Miasto średniowieczne powstało już na lewym brzegu rzeki i w następnych wiekach dalej przesuwa się coraz bardziej na zachód, co nie jest niczym usprawiedliwione.

^dWęzeł kolejowy:^d Miasto przecina węzeł kolejowy z południa na północ, równoległe do Warty i wzdłuż linii kolejowej, rozwija się po obu stronach miasta

³²⁷ Jan Olaf Chmielewski (1895-1974) – architekt i urbanista. Od 1945 roku kierownik Wydziału Urbanistyki w Biurze Odbudowy Stolicy oraz członek kierownictwa Głównego Urzędu Planowania Przestrzennego przy Ministerstwie Odbudowy.

³²⁸ Bolesław Malisz (1910-1995) – architekt. Od 1945 roku dyrektor Biura Planu Krajowego w Głównym Urzędzie Planowania Przestrzennego.

od Warty. Rozgałęzia się na północy za blisko w środku miasta, co hamuje jego rozwój, podobnie jak Cytadela.

Tezy dyskusji:

1. konieczność przesunięcia miasta wzdłuż Warty na północ i południe,
2. zahamowanie nieograniczonego rozwoju na zachód,
3. przesunięcie węzła kolei na północ i rozwiązanie głównych problemów komunikacyjnych,
4. wykorzystanie obecnej Cytadeli i uczynienie z niej terenów zielonych,
5. na północ Cytadeli w pobliżu poziomemu Warty założenie nowej dzielnicy.

^d22 stycznia 1946 roku, godz. 9.00^d

Temat obrad:

1)^d Położenie i rola Poznania na tle nowych granic Polski i regionu.^d

2)^d Zagadnienia komunikacyjne:^d

- a) kierunki główne ruchu,
- b) przeprowadzenie tras przelotowych przez miasto,
- c) zagadnienie autostrady,
- d) zagadnienie węzła kolejowego,
- e) zagadnienie jezior położonych na południowy wschód od Poznania, zapory na Warcie, ustalenie koryta żeglugowego Warty i rozwiązanie sprawy mostów na tym korycie.

W toku dyskusji po omówieniu punktu 1) częściowo wyczerpanego w dniu poprzednim ustalono, że przewidywać należy:

1. rozrost miasta do liczby 500 000-600 000 mieszkańców,
2. charakter miasta jako ośrodka przemysłowo-handlowego i administracyjno-naukowego,
3. znaczenie miasta jako węzła trasy wschód-zachód (Berlin-Warszawa) i północ-południe (Wrocław-Szczecin i Wrocław-Gdańsk).

W drugim punkcie porządku obrad tego dnia omawiano zagadnienia komunikacyjne. Ustalono następujące tezy:

1. ^dTrasa ruchu kołowego ciężkiego wschód-zachód^d przebiegać musi w formie autostrady na południe od miasta, mając połączenie lokalne z miastem po lewym brzegu Warty (na zachód od linii kolejowej i na wschód od linii kolejowej).
2. ^dTrasa ruchu kołowego północ-południe^d biec musi po prawym brzegu Warty, skrzyżowanie z autostradą.
3. ^dSzlak przelotowy wschód-zachód^d o mniejszym znaczeniu niż autostrada i innym charakterze, należy przewidzieć na północ od obecnego śródmieścia. Szlak ten przebiegać będzie mniej więcej szlakiem rozgałęzienia obecnej kolei na południe od Cytadeli i łączyć port rzeczny z lotniskiem.
4. ^dSzlaki lokalne wewnątrz miasta:^d a) trasa historyczna, przechodząca przez dzielnice zabytkowe, b) trasa śródmiejska, na południe od historycznej, przebie-

gająca ulicami św. Marcina, ul. Bukowską i łącząca się z lotniskiem w dalszym ciągu, c) trasa spacerowa, przechodząca wzdłuż terenów zielonych w kierunku północ-południe po lewym brzegu Warty i inne trasy, co do których zapadną postanowienia w toku dalszych dyskusji

5. ^dWęzeł kolejowy:^d obecne rozgałęzienie krępujące miasto musi być przesunięte na północ poza Cytadelę.

6. ^dWęzeł wodny.^d Przewiduje się konieczność spiętrzenia Warty przez zaporę, zabudowaną na Głównej na północ od miasta. Rzeka musi mieć trzy koryta:

1) nurt zasadniczy wysokowodny dla żeglugi, biegnący na zachód od Ostrowa Tumskiego,

2) nurt wysokowodny pomocniczy dla żeglugi na wschód od Ostrowa Tumskiego,

3) nurt mający znaczenie historyczno-krajobrazowe na zachód od nurtu zasadniczego (jako koryto dekoracyjne, zamykane).

7. ^dPasy zieleni.^d Ukształtują się one wzdłuż Warty po obydwu brzegach na trasie południe-północ i wschód-zachód wzdłuż dolin Bogdanki i Cybiny.

W ramach dyskusji w dniu 22 stycznia 1946 roku mgr Kostrzewski wygłosił referat na temat rozwoju osadnictwa w czasach prehistorycznych w rejonie miasta Poznania.

^d23 stycznia 1946 roku, godz. 9.00^d

^dTemat obrad: Zagadnienia poszczególnych dzielnic miejskich:^d

nowej dyspozycyjnej dzielnicy miasta na północy od obecnego śródmieścia, dzielnicy przemysłowej, dzielnicy zabytkowej, dzielnicy uniwersyteckiej, stosunku wzajemnego dzielnic do siebie i stosunku ich do układu ruchowego.

W toku dyskusji ustalono następujące wytyczne:

1) ^dZwiązek funkcjonalny między dzielnicami,^d zwłaszcza między dzielnicą zabytkową, starą, a nowoczesną – jako zasada. Załączek ten oparty być musi o rozwój historyczny miasta. Dzielnice powiązane ze sobą funkcjonalnie muszą być powiązane również z układem komunikacyjnym, ustalonym w tezach przyjętych na poprzednich posiedzeniach.

2) ^dDzielnice historyczne,^d w których skupia się najwięcej zabytków: Śródka, Ostrów Tumski, Chwaliszewo, Stare Miasto i dalej aż do Placu Wolności. Dzielnice te, łącząc się ze sobą, tworzą trasę historycznych pochodów, którą można by określić jako „via triumphalis”³²⁹ miasta Poznania. Należy tę trasę utrzymać i powiązać ze Śródmieściem, żeby miała łatwy dostęp i charakter turystyczny.

3) ^dNowa dzielnica:^d Na północ od obecnego rozgałęzienia kolei, a na południe od projektowanego rozgałęzienia kolei, w miejscu zwięzania się doliny Warty, w okolicy wzgórza położonego na lewym brzegu, przewiduje się powstanie nowej dzielnicy miasta.

³²⁹ Łac. „droga triumfalna”.

4) ^d Dzielnicę przemysłową ^d przewiduje się częściowo na prawym brzegu Warty:

a) przemysł lekki na prawym brzegu Warty między trasą przelotową południowo-północną i stacją kolejową rozrządową,

b) przemysł ciężki – na północ od portu na prawym brzegu Warty poza linią kolejową.

5) ^d Dzielnica uniwersytecka: ^d W toku dyskusji wysunięto propozycję umieszczenia uniwersytetu na prawym brzegu w okolicy Chwaliszewa i Śródki i drugą propozycję co do umieszczenia uniwersytetu na lewym brzegu poza Cytadela na północ lub w kierunku Jeżyc. Przyjęto zasadę położenia dzielnicy na lewym brzegu Warty, dekoncentracji uniwersytetu, ale ograniczonej, polegającej na położeniu poszczególnych części dzielnicy w pobliżu siebie i w granicach pewnych terenów powiązanych i sąsiadujących ze sobą.

6) ^d Stosunek wzajemny dzielnic i powiązanie z trasami: ^d

Główne trasy ruchu południe-północ i wschód-zachód muszą być rozwiązane, o ile chodzi o ich dalszy bieg poza miastem, przez Regionalny Urząd Planowania Przestrzennego. W mieście kształtuje się bieg trasy wschód-zachód jako północny odcinek przelotowy, po linii obecnego rozgałęzienia kolei. Następnie jako drugi odcinek – trasą św. Marcin – ul. Bukowską, lub jakąś inną, łączącą się w okolicy lotniska z tym odcinkiem północnym. Ten drugi odcinek będzie mieć znaczenie lokalnego ruchu miejskiego. Trasa północ-południe przechodzić będzie prawym brzegiem Warty i omijając dzielnice zabytkowe, łączyć się będzie z portem i przemysłem.

^d 24 stycznia 1946 roku ^d

^d Analiza poszczególnych problemów śródmieścia: ^d

1) Dzielnicy administracyjnej i handlowej.

2) Zagadnienia trasy św. Marcina w dalszym biegu, zachodnia poza kolejną i ewentualnie Placu Zachodniego.

3) Zagadnienia dworca i terenów Targów Poznańskich.

4) Zagadnienia ul. Marcinkowskiego.

5) Zagadnienia poszczególnych partii dzielnic i budynków publicznych (Zamek, Ratusz, Opera).

6) Charakteru też ustalonych w dyskusjach nad planem zabudowania miasta Poznania i charakteru samego planu.

^d Przyjęto tezy dyskusji: ^d

1) ^d Dzielnica administracyjna: ^d Zasada koncentracji dzielnicy administracyjnej w okolicy obecnego Zamku i Dworca kolejowego i dzielnicy handlowej na trasie św. Marcin – Plac Wolności. Dzielnica handlowa przylegać będzie w ten sposób do dzielnicy administracyjnej. Jako linię zasadniczą, poza którą nie powinno się przenosić budynków znaczenia publicznego, celem uniknięcia dalszego przesuwania miasta na zachód, należy przyjąć linie, biegnącą na zachód od linii kolejowej północ-południe, tuż poza obecnym terenem Targów Poznańskich.

2) ^d Trasa ul. św. Marcina,^d rozszerzona do 45 m w biegu zachodnim, przecinać będzie kolej i dalej sieć, będzie naturalne połączenie przez dalsze ulice, jak np. Bukowską z lotniskiem. Na tej trasie poza koleją może powstać plac, nie mający jednak charakteru zamykającego ten kierunek.

3) ^d Dworzec kolejowy:^d dworzec kolejowy winien być usytuowany na północ od obecnego dworca i rozwiązany w ten sposób, by z dworca był swobodny przepływ ruchu i na wschód – na miasto, i na zachód – teren Targów Poznańskich.

4) ^d Trasa ul. Marcinkowskiego^d winna być rozwiązana w ten sposób, by stanowić naturalne połączenie wzgórza św. Wojciecha z budynkiem, tzw. Grollman³³⁰ na skarpie przez nowo projektowaną ulicę na południe od ul. św. Marcina wzdłuż skarpy.

5) ^d Zamek^d może pozostać na obecnym terenie, lecz należy go przebudować, by pozbawić go niemieckiego charakteru.

^d Charakter konferencji:^d Projektowany plan zabudowania miasta Poznania, opierający się na powyższych wytycznych, należy traktować:

1) jako koncepcje zasadniczą,

2) wariant realizacyjny (będący częściowym elementem koncepcji zasadniczej).

Ten wariant realizacyjny musi być tak sporządzony, by w razie niemożności lub odłożenia w czasie realizacji koncepcji zasadniczej, wariant realizacyjny stanowił całość harmonijną i zamkniętą.

APP, ZMP, 41, s. 68-72.

116

1946 grudzień 10, Poznań – Wykaz budynków, w których dokonuje się remontów

1)	ul. Mickiewicza 32 (prace stolarskie – ramy okienne)	13 460
1)	ul. Dolna Wilda 40 (prace dekarские – stolarskie)	64 687
2)	ul. Jakuba Wujka 11 (prace dekarские – stolarskie)	66 309
3)	ul Dąbrowskiego 9.11 (prace dekarские – stolarskie)	59 496
4)	ul. Polna 12 (prace dekarские – stolarskie)	116 357
5)	Al. Litewska 19 (prace murarskie)	4 520
6)	ul. Zagonowa 1 (prace murarskie)	49 292
7)	ul. Krzyżowa 6 (prace blacharsko-dekarские)	14 250
8)	Al. Litewska 3 (kocioł do centralnego ogrzewania)	25 000
	Razem roboty według kosztorysu	413 371

APP, PDO, 7, s. 33.

³³⁰ Grollman (Bastion Grollman) – jeden z sześciu elementów fortyfikacyjnych lewobrzeżnego rdzenia poligonalnej Twierdzy Poznań, wybudowany w 1843 roku.

1946, Poznań – Sprawozdanie ze etapu prac budowlanych przy zabezpieczeniu i odbudowie Starego Ratusza w Poznaniu

Prace, które się dotychczas przy zniszczonym Starym Ratuszu przeprowadzało i w dalszym ciągu kontynuuje, polegają zasadniczo na zabezpieczeniu gmachu od dalszych zniszczeń, a mianowicie przed wpływami atmosferycznymi, a następnie przez usunięcie elementów budowlanych, grożących zawaleniem się, przez dokonanie badań nad stanem wody zaskórnej i dodatkowym pompowaniu wody zaskórnej w otworach nowo wywierconych. Dotychczas przeprowadzono na podstawie przetargów na zlecenie Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy następujące prace:

1) Nad całym gmachem Starego Ratusza włącznie wieży ustawiono płaski dach prowizoryczny, pokryty pojedynczo tekturą smołowcową, celem zabezpieczenia murów, stropów itd. przed wpływami atmosferycznymi. Dachy stworzono w szczególności dla ochrony ocalałych sal pierwszego piętra i niższych kondygnacji. Ponadto zaopatrzono prowizorycznymi dachami galerijkę frontową i jedną z wieżyczek frontowych, a od strony północnej wejście do piwnicy ratuszowej i kotłowni.

2) Celem dokonania badań murów zewnętrznych pod względem technicznym i historycznym ustawiono przed częścią gmachu i wieży rusztowanie z drągów podwójnych.

3) Wywieziono wszelki gruz ze wszystkich kondygnacji, w szczególności z 2 i 3 piętra oraz z poddasza, usunięto zwisające dźwigary, kotwy i inne żelastwo, które obruszone, mogło spowodować nieszczęśliwe wypadki i dalsze zniszczenia.

4) Założono prowizoryczną instalację centralnego ogrzewania, ponieważ istniejąca była, szczególnie na wyższych piętrach, w znacznym stopniu zniszczona. Instalacja tymczasowa była potrzebna z uwagi na odbywające się posiedzenia w salach na pierwszym piętrze.

5) Ponieważ niemal wszystkie mury wykazują po części dość poważne pęknięcia, a szczególnie sklepienia (nadproża) okien, koniecznością było otwory 2 piętra, niemal wszystkie, zamurować na chudą zaprawę wapienną.

6) Dla zabezpieczenia sklepień sali renesansowej wyłożono posadzkę „Sali Złotej” blochami.

7) Wieżyczkę frontową zegarową pod koźłami zabezpieczono przez podmurowanie i przez uzupełnienie zniszczonego murowiska, a przez tymczasowe zamurowanie otworów okiennych wieżyczkę od strony północnej (ul. Wronieckiej).

8) Zburzono i rozebrano nadwyrężone cienkie ścianki, luźne części murów, gzymsów, tynków i inne zniszczone elementy budowlane, oczyszczono z resztek gruzu wszelkie gzymsy, wieżyczki, palmety itp.

9) Zburzono i usunięto pozostałe części w żelaznej dachu i murowiska nad pomostem, łączącym Stary Ratusz z Nowym.

10) Celem zaobserwowania ewentualnie dalszych poruszeń murów przyłożono około 80 nalepek gipsowych na rysach w murach powstałych na skutek działań wojennych.

11) Przeprowadzono badanie pod względem historycznym i technicznym przez odbijanie tynków, niektórych części murów itd.

12) Przeprowadzono wiercenia w gmachu Starego Ratusza (2 sztuki) i na zewnątrz (6 sztuk) dla zbadania gruntu i stwierdzenia wysokości lustra wody zaskórnej.

Badania były po potrzebne dla projektu odwodnienia terenu. Równocześnie pompowano wodę zaskorną dla doświadczeń i badań chemicznych.

13) Badano i uszczelniono rurociągi wodociągowe we- i zewnątrz gmachu. Przyczyną nadmiernego nagromadzenia się wody gruntowej jest nieczynność 10 inspektorów w domach okolicznych na Starym Rynku oraz nieszczelność przewodów wodociągowych, jak również zniszczenia dachów domów okolicznych, przez co woda deszczowa zamiast wpływać do kanalizacji, wsiąka w teren i podnosi stan wody zaskórnej.

14) Z uwagi na to, że Stary Ratusz nie posiada klatki schodowej, a szczególnie schody, znajdujące się w różnych częściach gmachu są przeważnie zniszczone, wykonano przez cieślę prowizoryczne podejście z sali renesansowej do sali złotej, w korytarzu z piętra na 3 piętro i 3 piętra przez wieżę na poddasze.

15) Obywatel inż. Ballenstaedt zaoferował swą bezinteresowną współpracę, z której kierownictwo korzysta szczególnie w sprawach konstrukcji i statyki.

16) Miejskie Zakłady Siły, Światła i Wody oraz Oddział Kanalizacji Miejskiej otrzymały polecenie zbadać i w razie potrzeby naprawić wszelkie rurociągi w najbliższym otoczeniu gmachu Starego Ratusza oraz uruchomić wszelkie iniektory, które są zainstalowane w domach prywatnych na Starym Rynku.

17) Złożono wnioski z prośbą o zezwolenie korzystania z funduszy, które stoją do dyspozycji obywatela Prezydenta Miasta. Kredyty do około 2 000 000 złotych byłyby potrzebne na ustawienie odwiazanego rusztowania z kantówek i na wykonanie odlewów z gzymsów, profili, ornamentów i innych elementów budowlanych, zniszczonych względnie rozpadających się, celem ich utrwalenia i umożliwienia odtworzenia przy odbudowie.

18) Następnie wykonano różne szkicowe propozycje odbudowy „Złotej Sali”, mianowicie rozwiązanie i architektoniczne ukształtowanie wnętrza, ścian i plafonu, na umeblowanie i rozmieszczenie miejsc siedzących, celem umożliwienia użytkowania sali na posiedzenia Miejskiej Rady Narodowej. Sporządzono projekty nowej monumentalnej klatki schodowej w wieży, z parteru na 1 i 2 piętro oraz na wyższe piętra wieży. Poza tym sporządzono plany Ratusza w skali 1:50 i uzupełniono plany w skali 1:100. W szczególności obrysowano w skali 1:50 i 1:100 wszelkie kondygnacje wieży i sporządzono potrzebne przekroje. Wykreślono więźbę dachu do nowego rozwiązania dachów Starego Ratusza.

19) Sporządza się dalsze kosztorysy na prace, które wykazały się podczas przeprowadzenia dotychczasowych robót zabezpieczających za konieczne, mianowicie:

Na dokopanie się w jednym miejscu do fundamentów wieży od strony północnej, celem stwierdzenia stanu i ich jakości, na ustawienie prowizorycznego dachu nad ubikacjami i piętra pomostu, na ustawienie odwiązanego rusztowania z kantówek na odbudowy gmachu wieży oraz na różne inne jeszcze prace budowlane i zabezpieczenia o mniejszych rozmiarach. Obywatele: inż. Śmigaj i inż. Serwacki złożyli szczegółowe sprawozdanie z wykresami i projekt odnowienia gruntu pod Starym Ratuszem.

Wydział Siły, Światła i Wody otrzymał polecenie przedłożyć na tej podstawie odpowiednie kosztorysy.

20) W kierownictwie zajęci są:

- 1) inż. architekt Roger Sławski,
- 2) lokalny kierownik budowy architekt St. Sawicki,
- 3) studentka Gundermanówna 3 tygodnie – z powodu choroby praktykę prze-rwała.
- 4) studentka Wirbserówna 2 miesiące (lipiec-sierpień)
- 5) student Szeszuła (od września roku bieżącego).

Biuro Kierownictwa Odbudowy znajduje się w Sali Sądowej Starego Ratusza (1 piętro, tel. 16-13).

^a Podpisali: inż. R. Sławski, naczelny architekt,
St. Sawicki, architekt kierownik budowy ^a

APP, PDO, 53, s. 12-13v.

118

1946, Poznań – Zestawienie kosztów odbudowy obiektów zabytkowych

L.p.	Budowa	Koszt dotychczasowy	do ukończenia
1.	Ratusz Poznański	645 000	20 000 000
2.	Zamek Przemysława	-	5 000 000
3.	Katedra Poznańska	1 855 000	60 000 000
4.	Odwach	-	10 000 000
5.	Pałac Działyńskich	44 000	30 000 000
6.	Kościół Bożego Ciała	1 112 000	2 500 000
7.	Kościół Pobernardyński	245 000	30 000 000

8.	Kościół św. Jana	88 000	2 000 000
9.	Kościół św. Marcina	-	12 000 000
10.	Kościół św. Józefa – Garnizonowy i Klasztor	1 002 000	10 000 000

APP, PDO, 7, s. 6.

Mury z kamienia rodzimego.

Obliczenia statyczne.

PN 57
B-183
Norma tymczasowa

1) **Wytrzymałość na ściskanie murów z kamienia rodzimego** jest zależna od wytrzymałości kamienia, sposobu obróbki kamienia, rodzaju zaprawy, od dobroci wykonania, a przy kamieniach t. zw. łamanych i od grubości murów. W murach bardziej smukłych, gdzie zachodzi możliwość wybooczenia, wytrzymałość zależy nadto od stosunku wysokości do grubości i od usztywnień poprzecznych.

2) **Kategorie konstrukcji i ogólne wymagania.** Przy ustalaniu dopuszczalnych naprężeń rozróżniamy następujące rodzaje konstrukcji.

a) Ciosy podporowe. Ciosy te winny mieć dokładnie obrobione powierzchnie wsporne.

b) Mury z ciosów. Ciosy w murach ciosowych winny mieć powierzchnie wsporne w przybliżeniu płaskie, uzyskane przez prawidłowe łupanie i poprawione przez usunięcie większych nierówności, zgodnie z normą PN/B — 357 dla ciosów surowych.

Spoiny wsporne nie powinny przekraczać grubości 15 mm. Kamienie w murze winny być układane na płask w stosunku do sił ciśnących. Spoiny poprzeczne i podłużne winny być o ile możliwości przykryte pełnymi powierzchniami ciosów następnej warstwy.

c) Mury z kamienia łamanego rzędowego. Kamień łamany rzędowy winien odpowiadać normie PN/B — 357. Wysokość poszczególnych rzędów kamieni może być różna, ale wysokości kamieni w jednym rzędzie winny być jednakowe. Kamienie w murze winny być układane na płask w stosunku do sił ciśnących. Spoiny poprzeczne i podłużne winny być o ile możliwości przykryte pełnymi powierzchniami kamieni następnej warstwy.

d) Mury z kamienia łamanego warstwowego. Kamień łamany warstwowy winien być sortowany odpowiednio do normy PN/B — 357. Kamienie w murze winny być układane na płask w stosunku do sił ciśnących z możliwym przewiązaniem spoin poprzecznych i podłużnych.

e) Mury z kamienia łamanego. Kamień łamany może pochodzić z kamieniołomów lub z głazów narzutowych. Winien on być obrobiony wg. normy PN/B — 357 i odpowiednio przesortowany. Każdy kamień w murze winien być ułożony tak, aby zachowywał trwałą równowagę bez pomocy innych kamieni. W żadnym razie jedno kamienie nie powinny przeszkadzać w pracy innym (np. rozklinowywać). Kamienie powinny być układane o ile możliwości z przewiązaniem spoin pionowych i z całkowitym zapelnieniem przestrzeni między kamieniami przy pomocy zaprawy oraz tłuczni wtopionej w zaprawę.

Kamienie do konstrukcji wszystkich kategorii powinny być nie zwietrzałe i nie spękane.

Mury winny być układane wg. zasad sztuki budowlanej.

3) Zasadnicze dopuszczalne naprężenia w konstrukcjach z kamienia rodzimego, ścianek osiowo i niepodlegających wybooczeniu, przyjmuje się wg. następującej tablicy.

Rodzaj konstrukcji	Wytrzymałość kamienia $R_c \geq \text{kg/cm}^2$	Zasadnicze dopuszczalne naprężenia w założeniu zapraw:														
		cem. 1:3	cem. 1:4	cem. 1:5	cem.-wap. 1:1:9	wapiennej 1:2 lub 1:3										
Ciosy podporowe	1000	80	—	—	—	—										
	500	50	—	—	—	—										
	200	30	—	—	—	—										
Mur z ciosów	1000	55	50	45	—	—										
	500	35	30	25	—	—										
	200	20	17	15	—	—										
Przy grubościach murów w cm.																
		≥ 70	$\frac{< 70}{\geq 55}$	< 55	≥ 70	$\frac{< 70}{\geq 55}$	< 55	≥ 70	$\frac{< 70}{\geq 55}$	< 55	≥ 70	$\frac{< 70}{\geq 55}$	< 55	≥ 70	$\frac{< 70}{\geq 55}$	< 55
Mur z kamienia rzędowego	500	25	20	15	23	18	14	20	16	12	18	14	10	—	—	—
	200	15	12	9	13	10	8	12	9	7	10	8	6	7	6	4,5
Mur z kamienia łamanego warstwowego	500	20	17	12	18	15	11	16	13	10	14	11,5	8,5	—	—	—
	200	12	10	7	10	8	6	9	7	5	8	6	4	6	4,5	3,5
Mur z kamienia łamanego	500	17	14	10	15	12	9	13	11	8	12	10	7	—	—	—
	200	10	8	6	9	7	5	8	6	5	7	5	4	5	4	3

Wrzesień 1945 r.

Ciąg dalszy na str. 2

Obowiązuje tymczasowo na mocy Zarządzenia Ministra Odbudowy z dn. 9.II.1946 r.

R. S. G. — B. 03583.

Ilustracja 17. Polskie Normy: Mury z kamienia rodzimego (obliczenia statyczne, broszura)

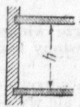
Jeśli obciążenie działa tylko na część muru np. pod podszkami podporowymi belek i podciągów, na podporach sklepień itp., dopuszczalne naprężenia na docisk należy przyjmować o 50% większe od zasadniczych naprężeń dopuszczalnych na ściskanie podanych w powyższej tabelicy.

4) **Wpływ wyboczenia.** Powyższe naprężenia dopuszczalne muszą być pomnożone przez współczynnik φ lub podzielone przez jego odwrotność w , jeżeli smukłość muru t. j. stosunek wysokości wyboceń h do promienia bezwładności i przekracza liczbę 19,1; przy przekrojach prostokątnych oznacza to, że stosunek wysokości h do najmniejszego wymiaru przekroju d przekracza liczbę 5,5.

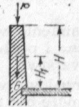
Wysokość h liczy się w świetle pomiędzy właściwymi usztywnieniami (por. rys. 1). Za właściwe usztywnienia poziome przyjmuje się:

a) stropy żelbetowe,

b) stropy na żelaznych belkach zakotwionych w murze w odległościach do 3,0 m od kotwy do kotwy, a przedwzrostkim zakotwionych na każdym filarze w odległościach do 2,5 m. od kotwy do kotwy, a przedwzrostkim zakotwionych na każdym filarze międzyokiennym — pod warunkiem, żeby kotwy były należycie zabezpieczone od przerdzewienia.

Rys. 1.

Rys. 2.

c) ew. inne konstrukcje przy odpowiednim umotywowaniu.

Jeżeli mur nie posiada na górnym końcu usztywnienia poziomego, wówczas wysokość wyboceń h oblicza się ze wzoru (por. rys. 2).

$$h = \frac{2PH + 2,5GH_i}{P + G} \quad (1)$$

W wzorze tym P jest siłą pionową zewnętrzną przyłożoną na górnym końcu muru, G jest ciężarem własnym muru od górnego końca muru do stężenia poziomego, zaś H i H_i są odpowiednimi pionowymi odległościami do dolnego poziomu stężenia. Jeżeli ciężar własny G jest przyłożony w środku wysokości H , wówczas wzór (2) przyjmuje formę:

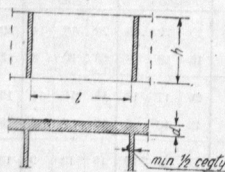
$$h = 2H \frac{P + 0,625 G}{P + G} \quad (2)$$

Współczynniki wyboczenia φ podane są w następującej tabelicy:

h/d	h/i	Współczynnik wyboczenia φ	Odwrotność współczynnika wyboczenia $w = \frac{1}{\varphi}$
5,5	19,1	1,00	1,00
6	20,7	0,98	1,02
7	24,2	0,94	1,06
8	27,7	0,90	1,11
9	31,2	0,86	1,16
10	34,6	0,82	1,22
11	38,1	0,78	1,28
12	41,5	0,74	1,35
13	45,0	0,70	1,43
14	48,5	0,66	1,52
15	52,0	0,62	1,61
16	55,4	0,58	1,72
17	58,9	0,54	1,85
18	62,3	0,50	2,00

Uwaga: Przy smukłości $h : d > 10$, zaprawy wapiennej stosować nie wolno.

Wpływ wyboczenia zmniejsza się, o ile mury usztywnione są przewiązanymi z nimi murami poprzecznymi o grubości co najmniej $\frac{1}{2}$ cegły (rys. 3).

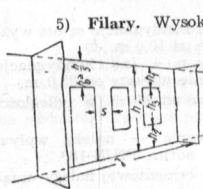

Rys. 3.

W tym wypadku współczynniki wyboczenia należy podzielić przez następujące współczynniki ψ :

Ciąg dalszy na str. 3

h/d	h/i	Współczynniki ψ zmniejszające wpływ wyboczenia ψ		
		1 : h = 1	1 : h = 2	1 : h = 3
5,5	19,1	1,00	1,00	1,00
6	20,7	0,98	0,98	0,99
7	24,2	0,97	0,97	0,98
8	27,7	0,96	0,97	0,98
9	31,2	0,95	0,96	0,98
10	34,6	0,94	0,96	0,98
11	38,1	0,93	0,96	0,98
12	41,5	0,92	0,95	0,98
13	45,0	0,91	0,95	0,97
14	48,5	0,90	0,95	0,97
15	52,0	0,89	0,94	0,97
16	55,4	0,88	0,94	0,97
17	58,9	0,87	0,94	0,97
18	62,3	0,86	0,93	0,96

Rys. 4

5) Filary. Wysokość wyboczeniową w filarach oblicza się jak w pełnych ścianach pomiędzy odpowiednimi stężeniami poziomymi (stropami).

Zmniejszenie wpływu wyboczenia przy pomocy współczynników ψ należy uwzględnić — jak dla pełnych ścian bez otworów tylko wtedy, gdy:

a) wysokość pozostawionego muru nad otworem drzwiowym h_0 jest nie mniejsza od 1/5 wysokości wyboczeniowej h ,

b) jeżeli suma wysokości pozostawionych murów nad i pod oknami $h_1 + h_2$ jest nie mniejsza od 1/5 wysokości wyboczeniowej h (rys. 4).

c) Przy obliczaniu filarów, których szerokość jest mniejsza od grubości należy sprawdzić również smukłość, biorąc stosunek $h_3 : s$. Do obliczenia wpływu wyboczenia będzie wtedy miarodajna smukłość większa.

6) Dopuszczalne naprężenia na rozciąganie i ścinanie przy mimośrodkowym ściskaniu przyjmuje się w kg/cm^2 wg. następującej tablicy:

Dop. napr. na rozciąganie i ścinanie przy zaprawach:				
cem. 1 : 3	cem. 1 : 4	cem. 1 : 5	cem.-wap.	wap.
1,2	1,1	cem.-wap. 1 : 1 : 6	1 : 1 : 9	1 : 3 : 1 : 1 : 2
		0,9	0,6	—

7) Naprężenia skrajne przy mimośrodkowym ściskaniu obliczane są ze wzorów:

Naprężenie ściskające:

$$\sigma_{\max} = \frac{P \psi}{\varphi F} + \frac{M}{W_1} \quad (3)$$

Naprężenie rozciągające jeśli ono występuje:

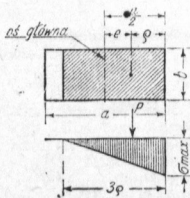
$$\sigma_{\min} = \frac{P}{F} - \frac{M}{W_2} \quad (4)$$

We wzorach tych P jest siłą ściskającą, M momentem gnącym, F polem przekroju, W_1 i W_2 są wskaźnikami wytrzymałościowymi, znaczenie ψ i φ jak wyżej w p. 4.

σ_{\max} nie powinno przekraczać zasadniczych dopuszczalnych naprężeń na ściskanie.

Jeśli σ_{\min} okaże się większe od dopuszczalnego naprężenia na rozciąganie, wówczas obliczenie naprężeń ściskających należy wykonać bez uwzględnienia strefy rozciąganej. Przy

tym mimośród obciążenia w stosunku do osi głównej przechodzącej przez środek ciężkości pełnego przekroju nie może przekraczać połowy odległości od tej osi do krawędzi, gdzie panuje największe naprężenie ściskające. W szczególności dla przekroju prostokątnego (rys. 5).

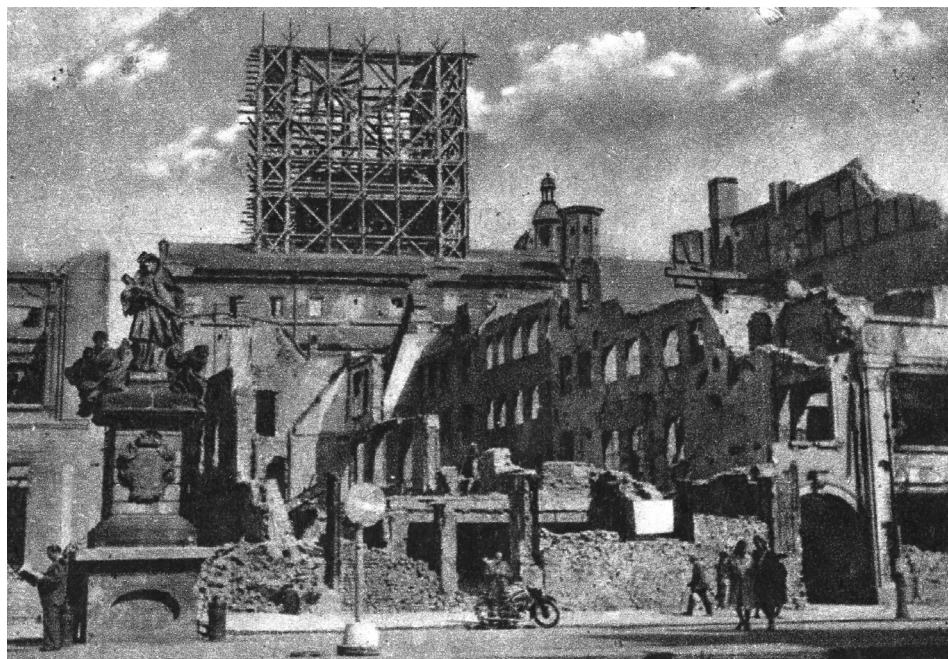
Rys. 5

$$\sigma_{\max} = \frac{2 P \psi}{\varphi 3 e b} \quad e < \frac{a}{4} \quad (5)$$

ciąg dalszy na str. 4

Ilustracja 20. Fragmenty Starego Miasta

Ilustracja 21. Ruiny Starego Rynku

Spis dokumentów

1945

1. 1945 luty 5, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 31 stycznia 1946 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu. 39
2. 1945 luty 22, Poznań – Ogólny program odbudowy i rozbudowy miasta Poznania 42
3. 1945 marca 23, Poznań – Pismo Wydziału Techniczno-Budowlanego do Zrzeszenia Związków Zawodowych w Poznaniu w sprawie mobilizacji rzemieślników i robotników budowlanych do odbudowy miasta Poznania 55
4. 1945 marzec 27, Poznań – Pismo Prezydenta Stołecznego m. Poznania w sprawie odbudowy Łoży Pomasońskiej w Poznaniu 54
5. 1945 kwiecień 6, Poznań – Okólnik nr 40 Prezydenta m. Poznania dotyczący prowizorium budżetowego..... 55
6. 1945 kwiecień 6, Poznań – Sprawozdanie z wizji lokalnej w budynku Łoży Pomasońskiej w Poznaniu..... 55
7. 1945 kwiecień 10, Poznań – Protokół z posiedzenia Komisji Rozbudowy Starego Rynku w Poznaniu 57
8. 1945 maj 28, Poznań – Wybór Społecznego Komitetu Odbudowy miasta Poznania 58
9. 1945 czerwiec 1, Poznań – Sprawozdanie Wydziału Oświat, Kultury i Sztuki za okres od 1 do 31 maja 1945 roku 59
10. 1945 czerwiec 2, Poznań – Zestawienie kredytów na rok 1945 61
11. 1945 czerwiec 5, Poznań – Propozycja Zarządu Miejskiego w Poznaniu dotycząca utworzenia Poznańskiego Urzędu Odbudowy 64
12. 1945 czerwiec 8, Warszawa – Instrukcja Ministerstwa Odbudowy o rozdziale kredytów na odbudowę w miesiącu maju i czerwcu 1945..... 65
13. 1945 czerwiec 8, Poznań – Okólnik nr 125 Prezydenta miasta Poznania dotyczący ustalania preliminarza budżetowego na lata 1945-1946..... 67
14. 1945 czerwiec 8, Warszawa – Instrukcja Ministerstwa Odbudowy dotycząca zasad bieżącego kredytowania odbudowy 68
15. 1945 czerwiec 18, Poznań – Problemy związane z odbudową miasta Poznania.... 72
16. 1945 czerwiec 21, Poznań – Zestawienie wydatków przeznaczonych na odbudowę w miesiącu sierpniu 1945 roku..... 75
17. 1945 czerwiec 25, Poznań – Protokół z konferencji w sprawie ujednoczenia postępowania przy badaniu wykonanych remontów budynków uszkodzonych w czasie działań wojennych..... 77
18. 1945 lipiec 2, Poznań – Rozprowadzenia kredytów do końca lipca 1945 roku 78
19. 1945 lipiec 10, Poznań – Projekt budżetu Wydziału Techniczno-Budowlanego w latach 1945/46 78
20. 1945 lipiec 20, Warszawa – Zarządzenie Ministra Odbudowy w sprawie podziału wydziałów komunikacyjno-budowlanych w urzędach wojewódzkich na wydziale odbudowy i wydziały komunikacyjne 80
21. 1945 lipiec 26, Poznań – Pismo prezydenta miasta do Ministerstwa Odbudowy w sprawie utworzenia Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy 81

22.	1945 lipiec 26, Poznań – Kosztorys na wykonanie prac zabezpieczających w kościele Najświętszej Maryi Panny i Psalterii na Ostrowie Tumskim w Poznaniu.....	83
23.	1945 lipiec 26, Poznań – Projekt statutu organizacyjnego Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.....	85
24.	1945 sierpień 8, Poznań – Uwagi do planu zabudowy miasta Poznania.....	92
25.	1945 sierpień 14, Poznań – Zestawienie przybliżonych kosztów strat względnie odbudowy budynków zniszczonych wskutek działań wojennych w Poznaniu (według cen z 1939 roku).....	103
26.	1945 sierpień 14, Poznań – Zestawienie procentowe zniszczeń budynków wskutek działań wojennych w Poznaniu.....	106
27.	1945 sierpień 17, Poznań – Pismo Zarządu Miejskiego w Poznaniu do Wydziału odbudowy Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego dotyczy przybliżonych kosztów odbudowy budynków, zniszczonych wskutek działań wojennych w Poznaniu.....	106
28.	1945, sierpień 24, Poznań – Projekt układu komunikacyjnego śródmieścia Poznania.....	108
29.	1945 sierpień 24, Poznań – Protokół z konferencji w sprawie projektu układu komunikacji śródmieścia Poznania.....	121
30.	1945 wrzesień, Poznań – Sprawozdanie architekta miasta Poznania o zniszczeniach i odbudowie.....	126
31.	1945 wrzesień 29, Poznań – Sprawozdanie dotyczące szkód powstałych w wyniku działań wojennych na terenie miasta Poznania.....	133
32.	1945 października 2, Poznań – Rozdział kredytów na budowę zabytkowe w miesiącu lipcu i sierpniu 1945 roku.....	135
33.	1945 październik 2, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od 1 do 30 września 1945 roku.....	137
34.	1945 październik 2, Poznań – Sprawozdanie z działalności Miejskiej Poznańskiej Kolei Elektrycznej za okres od 1 do 30 września 1945 roku.....	148
35.	1945 października 12, Warszawa – Powierzenie przez Ministra Odbudowy obowiązku zorganizowania Poznańskiej Dyrekcji odbudowy architektowi J. Cieślińskiemu.....	149
36.	1945 październik 27, Poznań – Program praca przy odbudowie i remoncie budynków państwowych miasta Poznania.....	150
37.	1945 październik 30, Poznań – Sprawozdanie Wydziału Odbudowy na miesiąc październik 1945 roku.....	161
38.	1945 październik 30, Poznań – sprawozdanie z działalności Zakładów Siły, Światła i Wody stołecznego miasta Poznania za miesiąc październik 1945 roku.....	164
39.	1945 październik 31, Poznań – Sprawozdanie Wydziałów Oświaty, Kultury i Sztuki na okres od 1 do 31 października 1945 roku.....	165
40.	1945 listopad 2, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 31 października 1945 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu.....	166
41.	1945 listopad 2, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu na okres od 1 do 31 października 1945 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu.....	169

42.	1945 listopad 5, Poznań – Rozdział kredytów na budowę zabytkowe w IV kwartale 1945 roku	173
43.	1945 listopad 14, Poznań – Protokół pierwszej konferencji w sprawie rozplanowania śródmieścia Poznania	173
44.	1945 listopad 14, Poznań – Opinia Kolegium Rzecznawców w sprawie zabudowy śródmieścia Poznania	178
45.	1945 listopad 15, Poznań – Uwagi dyplomowanego inż. architekta R. Sławskiego z Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu dotyczące planu rozbudowy Poznania	182
46.	1945 listopad 17, Poznań – Opinia dotycząca zabudowy śródmieścia Poznania	184
47.	1945 listopad 18, Poznań – Tezy dotyczące zabudowy śródmieścia Poznania	188
48.	1945 listopad 18, Poznań – Protokół Konferencji Kolegium Rzecznawców w sprawie rozplanowania śródmieścia Poznania	190
49.	1945 listopad 19, Poznań – Posiedzenie Kolegium Rzecznawców w sprawie rozplanowania miasta Poznania.....	198
50.	1945 listopad 20, Poznań – Posiedzenie kolegium Rzecznawców w sprawie rozplanowania miasta Poznania.....	218
51.	1945 listopad 20, Poznań – Organizacja Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy	227
52.	1945 grudzień 3, Poznań – Zarządzenie dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie składu komisji przetargowej	233
53.	1945 grudzień 13, Warszawa – Pismo Ministerstwa odbudowy o przydziale Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy szkła taflowego.....	233
54.	1945 grudzień 18, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie zaginięcia książki Mittelstaedta „Rathaus in Posen” potrzebnej przy odbudowie Ratusza	234
55.	1945, Poznań – Wyciąg z preliminarza budżetowego na III kwartał 1945 roku na okres od 1 sierpnia do 30 września 1945 roku	236
56.	1945, Poznań – Zasady organizacyjne Biura Polityki terenowej przy poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.....	236

1946

57.	1946 styczeń 5, Poznań – Informacja architekta miasta Poznania o przebiegu odbudowy w 1945 roku	241
58.	1946 styczeń 8, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy skierowane do Dyrekcji Odbudowy w Poznaniu w sprawie przydziału kredytu na odbudowę Poznania na miesiąc styczeń 1946 roku	245
59.	1946 styczeń 19, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy w Warszawie do Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie rozdziału reglamentowanych materiałów budowlanych (na I kwartał 1946 roku).....	246
60.	1946 styczeń 29, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy do Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie rozdziału kredytów na I kwartał 1946 roku na cele szkolnictwa	247
61.	1946 luty 13, Poznań – Sprawozdanie z działalności Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy za czas od 1 kwietnia 1945 roku do 31 grudnia 1945 roku.....	247

62.	1946 luty 14, Poznań – Pismo Zarządu Miejskiego skierowane do ministerstwa Odbudowy z wnioskiem o ustalenie dla Poznania na rok 1946 kontyngentu kredytów budowlanych w wysokości 940 milionów złotych	251
63.	1946 luty, Poznań – Plan gospodarczy Starego Miasta Poznania	253
64.	1946 luty 22, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od lutego do końca września 1945 roku	256
65.	1946 luty 23, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy do Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie przydziału kredytów na I kwartał 1946 roku	270
66.	1946 marzec 1, Poznań – Uwagi Dyrektora Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu do planu gospodarczego Starego Miasta	271
67.	1946 marzec 1, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od 1 października do 31 grudnia 1945 roku	272
68.	1946 marzec 5, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy dotyczącej ustalania stopnia zniszczenia odbudowywanych obiektów	276
69.	1946 marzec 5, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 28 lutego 1946 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu	277
70.	1946 marzec 19, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy dotyczący utworzenia Wydziału Inspekcji Robót	278
71.	1946 marzec 19, Poznań – Plan zabudowania Targów Poznańskich	279
72.	1946 marzec 20, Poznań – Pismo Prezydenta miasta Poznania do Ministerstwa Odbudowy w Warszawie w sprawie przyznania dodatkowych subwencji na odbudowę	280
73.	1946 marzec 26, Poznań – Projekt budżetu Wydziału Techniczno-Budowlanego na rok 1946	281
74.	1946 marzec 29, Warszawa – Zarządzenie w sprawie wewnętrznej organizacji i trybu urzędowania Dyrekcji Odbudowy w Poznaniu	282
75.	1946 kwiecień 11, Poznań – Sprawozdanie w sprawie runięcia części ściany frontowej Pałacu Górków w Poznaniu	286
76.	1946 kwiecień 18, Poznań – Opinia Oddziału Planowania i Rozbudowy Miasta w sprawie odbudowy Katedry w Poznaniu	287
77.	1946 kwiecień 25, Poznań – Decyzja Komisji Programowej Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie kolejności robót	289
78.	1946 maj 2, Poznań – Protokół w sprawie zabezpieczenia i częściowej rozbiórki zabytkowego Pałacu Górków przy ul. Wodnej	289
79.	1946 maj 15, Poznań – Sprawa odbudowy Uniwersytetu Poznańskiego w Poznaniu	290
80.	1946 maj 15, Poznań – Protokół w sprawie zabezpieczenia zabytkowego Pałacu Działyńskich w Poznaniu	298
81.	1946 maj 20, Warszawa – Pismo Ministerstwa Obudowy do Poznańskiej Dyrekcji Obudowy w sprawie rozszerzenia kompetencji przetargowych Dyrekcji Odbudowy	299
82.	1946 maj 20, Poznań – Zawiadomienie Zarządu Miejskiego w Poznaniu o mających się odbyć obradach na temat programu ogólnego planu zabudowy Poznania	299

83.	1946 maj 28, Poznań – Kolegium Rzeczoznawców powołane przez Ministerstwo Odbudowy do zaopiniowania planu zabudowy miasta Poznania...	300
84.	1946 maj 28, Poznań – Protokół a konferencji a Kolegium Rzeczoznawców a w sprawie a planu zabudowy i rozbudowy miasta Poznania	302
85.	1946 maj 28, Poznań – Protokół obrad Kolegium Rzeczoznawców dotyczący rozplanowania Śródmieścia Poznania.....	311
86.	1946 maj 28, Poznań – Opinia Kolegium Rzeczoznawców dotycząca rozplanowania Śródmieścia Poznania.....	312
87.	1946 maj 28, Poznań – Opinia Kolegium Rzeczoznawców dotycząca zabudowy śródmieścia Poznania	316
88.	1946 maj, Poznań – Odezwa Miejskiego Komitetu Obywatelskiego Premiovej Pożyczki Odbudowy Kraju do obywateli miasta o wkład finansowy na odbudowę Ratusza Poznańskiego.....	321
89.	1946 czerwiec 1, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy dotyczący utworzenia Oddziału Programowania i Planowania	323
90.	1946 czerwiec 18, Poznań – Opinia Wacława Podlewskiego dotycząca spraw zabytkowych miasta Poznania	323
91.	1946 czerwiec 19, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie ustalania organizacji wewnętrznej wydziału realizacji.....	325
92.	1946 czerwiec 21, Poznań – Rezolucja Miejskiej Rady Narodowej stołecznego miasta Poznania potępiająca nieprawidłowości w podziale kredytów i dotacji bankowych	326
93.	1946 czerwiec 25, Poznań – Pismo do Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu w sprawie prowadzenia akcji zbierania funduszu na odbudowę zabytków Poznania	327
94.	1946 czerwiec 26, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od 1 stycznia do 31 marca 1946 roku.....	328
95.	1946 lipiec 5, Warszawa – Protokół inspekcji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy przeprowadzonej w maju – czerwcu 1946 roku.....	337
96.	1946 lipiec 10, Poznań – Odbudowa szkolnictwa w Poznaniu.....	344
97.	1946 lipiec 17, Poznań – Okólnik wewnętrzny naczelnika Wydziału Budowlanego dotyczący struktury organizacyjnej	347
98.	1946 sierpień 2, Poznań – Program prac urbanistyczno-architektonicznych na terenach zabytkowych miasta Poznania.....	348
99.	1946 sierpień 2, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 31 lipca 1946 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu	352
100.	1946 sierpień 5, Poznań – Sprawa odbudowy Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu.....	353
101.	1946 sierpień 7, Poznań – Protokół Wydziału Inspekcji Poznańskiej Dyrekcji Obudowy o przeprowadzonej kontroli prac przy odbudowie Pałacu Górków w Poznaniu.....	356
102.	1946 sierpień 7, Poznań – Umowa w sprawie odbudowy Bazaru Poznańskiego....	357
103.	1946 sierpień 13, Poznań – Protokół z konferencji, odbytej u Prezydenta Miasta, w sprawie odbudowy terenu Międzynarodowych Targów Poznańskich....	360

104. 1946 sierpień 19, Poznań – Sprawozdanie z wykonania zaleceń pokontrolnych skierowane do Gabinetu Ministra, Ministerstwa Odbudowy w Warszawie	362
105. 1946 sierpień 21, Poznań – Projekt organizacji i regulamin prac Komisji Architektonicznej	364
106. 1946 sierpień 27, Poznań – Regulamin prac Komisji Architektonicznej	366
107. 1946 sierpień 29, Poznań – Protokół w sprawie rozbiórki głównej wieży Zamku Poznańskiego	367
108. 1946 wrzesień 4, Poznań – Regulamin Komitetu Rozbudowy stołecznego miasta Poznania	369
109. 1946 wrzesień 5, Warszawa – Dekret o rejestracji i przymusowym zatrudnieniu fachowych sił technicznych z dziedziny budownictwa na rzecz odbudowy kraju	372
110. 1946 wrzesień 9, Poznań – Protokół Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy z inspekcji odbudowy Zamku Poznańskiego	375
111. 1946 wrzesień 13, Poznań – Protokół posiedzenia Komitetu Rozbudowy miasta Poznania w sprawie celowości dalszego działania.....	376
112. 1946 wrzesień 16, Poznań – Powołanie Komitetu Obudowy Ratusza w Poznaniu.....	379
113. 1946 wrzesień 17, Poznań – Zbiórka na odbudowę zabytków	382
114. 1946 listopad 20, Poznań – Wykaz robót Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.....	384
115. 1946 listopad 21, Poznań – Protokół z konferencji rzeczoznawców w sprawie planu zabudowy Miasta Poznania	386
116. 1946 grudzień 10, Poznań – Wykaz budynków, w których dokonuje się remontów	391
117. 1946, Poznań – Sprawozdanie ze etapu prac budowlanych przy zabezpieczeniu i odbudowie Starego Ratusza w Poznaniu.....	392
118. 1946, Poznań – Zestawienie kosztów odbudowy obiektów zabytkowych.....	394

Spis ilustracji

1. Odbudowa Ratusza
Narodowe Archiwum Cyfrowe, Socjalistyczna Agencja Prasowa, 1024, obiekt 17
<https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/jednostka/-/jednostka/12236120> 6
2. Organizacja Oddziału planowania i rozbudowy miasta Zarządu Miejskiego
Stołecznego Miasta Poznania
Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zarząd Miasta Poznania, 29, s. 27 22

1945

3. Schemat organizacyjny Zarządu Miejskiego
APP, ZMP, 25, s. 140 40
4. Obwieszczenie dotyczące naprawy mieszkań i budynków ze szkód wojennych
(plakat, 15 lutego 1945)
APP, ZMP, 25, s. 52 41
5. Most Bolesława Chrobrego zniszczony przez wycofujące się z Poznania
jednostki niemieckie na początku 1945 roku, w tle ruiny katedry, psalterii
i kościoła Najświętszej Marii Panny na Ostrowie Tumskim,
autor: Z. Zielonacki, właściciel: A. Drogomirecki, sygn. CYRYL_49_1_1_0045,
cyryl.poznan.pl 63
6. Schemat Organizacyjny Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy (projekt)
APP, PDO, 6, s. 10 82
7. Zbombardowany gmach Ziemstwa Kredytowego przy ul. Armii Czerwonej
(obecnie siedziba Filharmonii Poznańskiej i filii Uniwersytetu Ekonomicznego,
ul. Święty Marcin, róg alei Niepodległości)
APP, Zbiór widokówek, 174 104
8. Procent zniszczeń budynków w skutek działań wojennych w Poznaniu, wykres
kołowy (31 lipca 1945)
APP, PDO, 11, s. 24 107
9. Szczątki zniszczonego kościoła św. Marcina u wylotu alei Marcinkowskiego.
APP, Zbiór widokówek, 172 185
10. Szkic do Planu Zabudowania Starego Miasta w Poznaniu. Skala 1:1000
APP, ZMP, 85, s. 17 187
11. Ogniomistrz Władysław Gryśka odgrywa pierwszy powojenny hejnał z wieży
ratuszowej w czasie obchodów 27. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego,
27.12.1945,
autor: Z. Zielonacki, właściciel: L. Zielonacki, sygn. CYRYL_52_0_8_1_0009
cyryl.poznan.pl..... 237

1946

12. Stefan Sawicki (pierwszy z lewej) wśród pracowników Wydziału Planowania
i Rozbudowy Zarządu Miejskiego stołecznego miasta Poznania
autor: R. S. Ulatowski, właściciel: M. Sawicka sygn. CYRYL_31_1_1_0066
cyryl.poznan.pl..... 288

13. Przedstawiciele Zarządu Miejskiego stołecznego miasta Poznania wśród robotników budowlanych pracujących przy odbudowie Ratusza ze zniszczeń wojennych autor: nieznany, właściciel: M. Sawicka, sygn. CYRYL_31_1_1_0065 cyryl.poznan.pl.....	322
14. Plan zagospodarowania przestrzennego wewnętrznej zabudowy Starego Rynku w Poznaniu, skala 1:200 (12 lutego 1946 roku) APP, ZMP, 109, s. 124.	351
15. Budowa nowej hali na terenach wystawowych Międzynarodowych Targów Poznańskich Narodowe Archiwum Cyfrowe, Socjalistyczna Agencja Prasowa, 1024, obiekt 2 https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/jednostka/-/jednostka/12236120	361
16. Dar na odbudowę Zabytków Poznania tzw. „cegiełki” wartości 20, 50 i 100 zł, 23 listopada 1946 APP, PDO, 7, s. 7-9.....	383
17. Polskie Normy: Mury z kamienia rodzimego (obliczenia statyczne, broszura) APP, PDO, 2, s. 51-52.....	396
18. Polskie Normy: Mury z kamienia rodzimego (obliczenia statyczne, broszura) APP, PDO, 2, s. 51-52.....	397
19. Polskie Normy: Mury z kamienia rodzimego (obliczenia statyczne, broszura) APP, PDO, 2, s. 51-52.....	398
20. Fragmenty Starego Miasta Narodowe Archiwum Cyfrowe, Socjalistyczna Agencja Prasowa, 1024, obiekt 27 https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/jednostka/-/jednostka/12236120	399
21. Ruiny Starego Rynku. APP, Zbiór widokówek, 173	400

Bibliografia

Materiały archiwalne

- APP, Bazar Poznański. Spółka Akcyjna w Poznaniu, nr 1806.
APP, Miejska Rada Narodowa w Poznaniu, nr 1160.
APP, Polska Izba Handlu Zagranicznego – Zarząd Międzynarodowych Targów Poznańskich w Poznaniu, nr 775.
APP, Poznańska Dyrekcja Odbudowy, nr 781.
APP, Prezydium Rady Narodowej Miasta Poznania, nr 1228.
APP, S. Nawrocki, Dokumentacja techniczna jako źródło historyczne do dziejów Poznania i Wielkopolski w XIX i XX w., nadbitka, sygn. 43257.
APP, Stanisław Nawrocki – spuścizna, nr 4807.
APP, Zarząd Miejski stołecznego miasta Poznania, nr 1226.

Publikacje książkowe

- Atlas architektury Poznania*, red. J. Pazder, Poznań 2008.
Bielawna B., *Straty materialne Miasta Poznania w latach 1939-1945 – materiały źródłowe w Zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, r. XII/XIII/XIV, 2005/2006/2007.
Bombicki M.R., *Bazar Poznański: lata świetności*, Poznań 1995.
Borkowski J., *Ludowcy w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1987.
Borodziej W., Kraft C., *Niemcy w Polsce 1945-1950: wybór dokumentów. Władze i instytucje centralne. Województwo olsztyńskie*, red. W. Borodziej, H. Lemberg, t. 1, Warszawa 2000.
Czabański E., *Z kart historii Junikowa*, Poznań 2013.
Dzieje Ostrzeszowa: praca zbiorowa, red. S. Nawrocki, Kalisz 1990.
Dzieje Poznania 1793-1945, cz. 2. 1918-1945, red. J. Topolski, L. Trzeciakowski, Warszawa–Poznań 1998.
Dzieje Środy Wielkopolskiej i jej regionu, red. S. Nawrocki, Środa Wielkopolska 1990.
Encyklopedia Szczecina: suplement. 3, A-Ż, red. T. Białecki, Szczecin 2010.
Eser I., *Niemcy w Polsce 1945-1950: wybór dokumentów. Pomorze Gdańskie i Dolny Śląsk*, red. D. Boćkowski, t. 4, Warszawa 2001.
Eser I., Kochanowski J., *Niemcy w Polsce 1945-1950: wybór dokumentów. Polska Centralna. Województwo śląskie*, red. W. Borodziej, H. Lemberg, t. 2, Warszawa 2000.
A. Galos, F. Gentzen, W. Jakóbczyk, *Dzieje Hakaty*, Poznań 1966.
Golus W., Nawrocki S., *Ostrzeszów. Przeszość i teraźniejszość*, Poznań 1969.
Grot Z., *Hipolit Cegielski*, Poznań 2000.
Heruday-Kielczewska M., *Powszechna Wystawa Krajowa w 1929 r. w źródłach historycznych*, Poznań–Warszawa 2020.
Ihnatowicz I., *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 7, Warszawa 1962, s. 99-124.

- Inwentarze mieszczańskie z lat 1528-1635: z ksiąg miejskich Poznania*, oprac. S. Nawrocki, J. Wisłocki, Poznań 1961.
- Jankowiak S., Steffen K., *Niemcy w Polsce 1945-1950: wybór dokumentów. Województwo poznańskie i szecińskie*, red. W. Borodziej, H. Lemberg, t. 3, Warszawa 2001.
- Jazdon A., Skutecki J., *Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu*, Poznań 2017.
- Kaczkowski A., *Biblioteka Raczyńskich*, Warszawa–Poznań 1978.
- Kaczorowski B., *Encyklopedia Warszawy*, Warszawa 1994.
- Kondziela H., *Stare Miasto w Poznaniu. Zniszczenia – odbudowa – program dalszych prac*, Poznań 1971..
- Korespondencyjny kurs archiwalny*, red. C. Skopowski, Poznań 1966.
- Kowalski W., *Mistrz i szkoła: Rozważania o profesorze Stefanie Zbigniewie Różyckim*, „Biuletyn Geologiczny”, T. 23, Warszawa 1979.
- Kronika Miasta Poznania: Budownictwo przemysłowe*, Nr 3, red. M. Mrugalska-Banaszak, Poznań 2012.
- Kronika Miasta Poznania: Jeżyce*, Nr 2, red. M. Ziółkowski, Poznań 2000.
- Kronika Miasta Poznania: Naramowice*, Nr 4, red. T. Jurek, M. Moszyński, Poznań 2020.
- Kronika Miasta Poznania: Ratusz*, Nr 2, red. J. Wiesiołowski, Poznań 2004.
- Kronika Miasta Poznania: Sołacz*, Nr 3, red. J. Wiesiołowski, Poznań 1999.
- Kronika Miasta Poznania: Starołęka, Głuszyna, Krzesiny*, Nr 4, red. J. Wiesiołowski, Poznań 2009.
- Kronika Miasta Poznania: Świąty Łazarz*, Nr 3, red. M. Warkoczewska, Poznań 1998.
- Kronika Miasta Poznania: Wielkie Garbary*, red. M. Mrugalska-Banaszak, Poznań 2017.
- Kronika Miasta Poznania: Winiary*, Nr 4, red. J. Wiesiołowski, Poznań 2008.
- Kronika Miasta Poznania: Władze miejskie*, Nr 1, red. J. Wiesiołowski, Poznań 1999.
- Kronika Miasta Poznania: Wzgórze św. Wojciecha*, Nr 4, red. J. Wiesiołowski, Poznań 2012.
- Kronika Miasta Poznania: Zawady i Główna*, Nr 2, red. J. Wiesiołowski, Poznań 2002.
- Kronika Miasta Poznania. Kwartalnik poświęcony problematyce współczesnego Poznania*, Nr 1, red. J. Dembski, Poznań 1965.
- Krystek H., *Efekty działalności zespołu „Informatyka i archiwa” i ich wpływ na opracowanie zasobu*, kps, Poznań 2004.
- Krzyślak B., Kurzawa Z., *Kościół św. Jana Jerozolimskiego za murami na poznańskiej Komandorii*, Poznań 2011.
- Kurzawa Z., *Kościół św. Wojciecha w Poznaniu*, Poznań 2003.
- Kwaśny papier: zagrożenia zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*, red. T. Łojewski, Pietrzyk Z., Kraków 2001.
- Łęcki W., *Poznań: przewodnik*, Poznań 1997.
- Łęcki W., Maluśkiewicz P., *Poznań od A do Z*, Poznań 1986.
- Łoza S., *Architekci i Budowniczowie w Polsce*, Warszawa 1954.
- Malepszak S., *Luboń i okolice: dzieje osadnictwa i dziewięciu parafii*, Luboń 2005.
- Maluśkiewicz P., *Swarzędz, Czerwonak i okolice*, Poznań 1988.
- Marcinkowski H., *Projekt-miasto: wspomnienia poznańskich architektów 1945-2005*, Poznań 2013.
- Matusik P., *Historia Poznania 1945-2016, Tom 4*, Poznań 2021.
- Metodyka pracy archiwalnej*, red. S. Nawrocki, S. Sierpowski, Poznań 2004.
- Michalski M., Pałat Z., *Collegium Maius w Poznaniu*, Poznań 2020.

- Michalski M., Skutecki J., *Collegium Minus w Poznaniu*, Poznań 2021.
- Mosina 700 lat. *Album Jubileuszowy*, red. W. Łęcki, Warszawa–Poznań–Mosina 2002.
- Mrugalska-Banaszak M., *Wilda w czterech odsłonach*, Poznań 2018.
- Nawrocki S., *Archiwistyka i regionalizm*, Poznań 1995.
- Nawrocki S., *Działalność państwowej służby archiwalnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych*, „Archeion”, t. 83 (1987), s. 57-77.
- Nawrocki S., *Dzieje 7. Kolejowej Drużyny Harcerskiej im. Henryka Dąbrowskiego i „Tajnej siódemki” w Lesznie 1935-1945*, Poznań 1993.
- Nawrocki S., *Dzieje hutnictwa w powiecie ostrzeszowskim*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, t. IX, z. 2, 1968, s. 41-56.
- Nawrocki S., *Dzieje wsi Parzynów w powiecie ostrzeszowskim*, Poznań 2005.
- Nawrocki S., *Dzień powszedni mieszkańców Poznania w latach wojny i okupacji (wrzesień 1939 – maj 1945)*, Poznań 1995.
- Nawrocki S., *Hitlerowska okupacja Wielkopolski w okresie zarządu wojskowego. Wrzesień–październik 1939*, Poznań 1996.
- Nawrocki S., *Komputer w służbie archiwalnej*, Poznań 1985.
- Nawrocki S., *Losy inteligencji poznańskiej podczas okupacji*, „Kronika Miasta Poznania: Inteligencja poznańska, historia i wspomnienia”, Nr 2, Poznań 1998, s. 120-139.
- Nawrocki S., *Policja hitlerowska w tzw. Kraju Warty w latach 1939-1945*, Poznań 1970.
- Nawrocki S., *Rozwój form kancelaryjnych na ziemiach polskich od średniowiecza do końca XX wieku*, Poznań 1998.
- Nawrocki S., *Rzemiosło średzkie (w okresie od r. 1793 do r. 1918)*, Środa Wielkopolska 1989.
- Nawrocki S., *Terror policyjny w „Kraju Warty” 1939-1945*, Poznań 1973.
- Nawrocki S., *Tezaurus archiwistyki*, Poznań 1984.
- Nawrocki S., *Uwłaszczenie chłopów i jego wpływ na przemiany gospodarczo-społeczne na wsi polskiej*, Poznań 1978.
- Nowicki M., *Akademia Lubrańskiego: organizacja szkoły i działalność wychowawcza*, Warszawa 2015.
- Początki władzy ludowej w Wielkopolsce. Materiały źródłowe z wielkopolskich archiwów państwowych*, red. S. Nawrocki, Warszawa 1976.
- Podbierowa E., *Ustrój władz miejskich Miasta Poznania i główne kierunki ich działalności w latach 1945-1950*, Poznań 1967.
- Polski słownik biograficzny konserwatorów zabytków*, z. 1, red. H. Kondziela, H. Krzyżanowska, M. Kurzątkowski, Poznań 2000.
- Polski słownik biograficzny konserwatorów zabytków*, red. H. Kondziela, H. Krzyżanowska, z. 2, Poznań 2006.
- Raport o stratach wojennych Poznania 1939-1945*, red. A. Sakson, A. Skarzyński, Poznań 2008.
- Ratajczak T., *Kościół Bożego Ciała w Poznaniu*, Poznań 2014.
- Skibiński S., *Polskie katedry gotyckie*, Poznań 1996.
- Sobczak J., *Zamek Królewski na Górze Przemysła: przewodnik po historii*, Poznań 2013.
- Spuścizny w zbiorach poznańskich archiwów i bibliotek*, red. H. Krajewska, J. Malinowski, J. Matysiak, Poznań 2011.
- Strykowski K., *Poznań '45. Ostatni rok wojny i pierwszy rok odbudowy*, Poznań 2013.

- Strykowski K., *Stanisław Nawrocki (2 XI 1925 – 21 XI 2000)*, „Archeion”, t. 104, 2002, 403-405.
- Szczepaniak M., *Fara poznańska: przewodnik*, Poznań 1995.
- Wielkopolski słownik biograficzny*, red. A. Gąsiorowski, J. Topolski, Warszawa–Poznań 1981.
- Wojciechowski P., *Działalność naukowa i zawodowa prof. Kazimierza Kaczmarczyka i prof. Stanisława Nawrockiego*, „Kronika”, Nr 2(4), 2011, s. 249-252.
- Z dziejów Kórnik i Bnina: studia i materiały*, t. 1, red. J. Fogel, Poznań 2007.
- Zaremba P., *Pierwsze poznańskie dni 1945 roku. Styczeń–marzec*, Poznań 1980.

Publikacje internetowe

- Barciński Florian*, <http://www.chronologia.pl/biogram-bafl19010504s0.html>, [dostęp 2.06.2022].
- Główna Komisja Badań Zbrodni na Narodzie Polskim — Instytut Pamięci Narodowej*, <https://sztetl.org.pl/pl/sownik/>, [dostęp 2.06.2022].
- Grosicki Jerzy*, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/589316>, [dostęp 2.06.2022].
- Lewandowski Hieronim*, <http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=2498>, [dostęp 2.06.2022].
- Lier Stefan*, http://inmemoriam.architektsarp.pl/pokaz/stefan_lier,258342, [dostęp 2.06.2022].
- Malisz Bolesław*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Malisz-Boleslaw;3936815>, [dostęp 2.06.2022].
- Nagroda im. Prof. Stanisława Nawrockiego dla archiwistów*, <http://poznan.ap.gov.pl/edukacja-2/wydarzenia-stale/nagroda-im-prof-stanislaw-nawrockiego-dla-archiwistow/>, [dostęp 2.06.2022].
- Niezborała J., Profesor Stanisław Nawrocki – życie i działalność naukowa*, http://poznan.ap.gov.pl/wp-content/uploads/2021/11/04_Profesor-Stanislaw-Nawrocki-zycie-i-dzialalnosc-naukowa_wspomnienie.pdf, [dostęp 2.06.2022].
- Podlewski Waclaw*, http://inmemoriam.architektsarp.pl/pokaz/waclaw_antoni_podlewski,14995, [dostęp 2.06.2022].
- Sierpowski S., Stanisław Nawrocki 1925-2000*, <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/712>, [dostęp 2.06.2022].
- Słowski Stefan*, http://inmemoriam.architektsarp.pl/pokaz/stefan_slonski,6344, [dostęp 2.06.2022].
- Stanisław Nawrocki – spuścizna*, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/zespol/-/zespol/20461>, [dostęp 2.06.2022].
- Tomaszewski Leonard*, http://inmemoriam.architektsarp.pl/pokaz/leonard_tomaszewski,6399, [dostęp 2.06.2022].
- Wojciechowska Z., Dzieje Archiwum*, archiwum.poznan.ap.gov.pl/institucja/o-nas, [dostęp 23.06.2022]

Indeks osób

A

Ambrosius 133
Andrzejewski Marian 384
Antoni Padewski św. 146
Antoni św. 172

B

Babiński 138
Balcerek Andrzej 21, 257, 260, 347
Balcerek Tomasz 10
Ballenstaedt Adam 21
Ballenstaedt Lucjan 48, 62, 257, 260,
279, 393
Bandych 302
Baranowski 244
Barciński Florian 302, 412
Barszczewska Celina 3, 4, 11
Batory Stefan 39, 116, 157, 158, 331
Bednarowicz Zbigniew 307
Bejma 131, 132
Bembnowski Stanisław 384
Berger 20, 160, 172
Berwiński Ryszard 60, 147
Będlewski 287
Białecki Tadeusz 409
Bielawna Barbara 20, 409
Bismarck Otto 43
Bitner-Nowak A. 16, 17
Błachowski Stefan 175
Boćkowski Daniel 33, 409
Bogusławski Wojciech 140
Bojża 130
Bolek 384
Bolesław I Chrobry 61, 63, 64, 93, 140,
148, 168, 169, 242, 265, 274, 310, 330
Bombicki M.R. 409
Bonadura Krzysztof (młodszy) 50
Bonadura Krzysztof (starszy) 50
Borkowski Jan 409
Borodziej Włodzimierz 33, 409, 410

Bortnowski Stanisław 191
Brzeziński Wacław 178, 190, 191, 220,
222, 224, 225, 226
Budziński Rafał 384
Budzyński Marian 347

C

Catenazzi Jan 136
Catenazzi Jerzy 50
Cegielski Hipolit 252, 409
Chmielewski Jan 387
Chociszewski Józef 73, 141
Choniawko Andrzej 8, 9, 17, 27, 28, 31
Chopin Fryderyk 158, 236
Cieszkowski Józef 168
Cieśliński Jan 17, 57, 72, 73, 74, 75, 77,
83, 122, 126, 128, 129, 130, 131, 132,
149, 173, 184, 191, 234, 241, 244,
245, 247, 248, 251, 253, 260, 276,
278, 279, 289, 290, 297, 298, 301,
309, 311, 323, 325, 327, 360, 362,
364, 367, 382, 387
Conrad 168
Cuprych Michał 379, 380
Cybichowski Stefan 143
Czabański Ewaryst 409
Czarnecka Aleksandra 29
Czarnecka Janina 85
Czarnecki Władysław 13, 21, 303
Czasza 360, 362
Czekalski 216, 224
Czerwiński 301

D

Dastych E. 302
Dąbrowski Jan Henryk 26, 98, 99, 113,
114, 118, 124, 147, 148, 156, 161,
168, 171, 172, 186, 203, 204, 258,
267, 275, 312, 319, 330, 391, 411
Dąbrówka Przemyslidka 156

Dega Wiktor 160
Dembski Janusz 410
Derda Z. 302, 309
Derfert-Wolf Lidia 29
Dettloff Szczesny Feliks 191
Dizmann 129
Dochniak 167, 168
Dochnik 139
Drabowicz Antoni 74, 124, 125, 294,
295, 296, 354, 381
Drzewiecki 302
Dudek 301
Dworzańska Krystyna 387
Dziewoński Kazimierz 387

E

Eger Akiva 172
Eser Ingo 33, 409

F

Faustmann 140, 167, 168
Ferrari Pompeo 137
Filipkowski Stanisław 303, 304, 306,
309, 310, 311, 312, 316
Filipowski Stanisław 299, 300
Florian św. 146
Foch Ferdynand 48, 92, 111, 115, 118,
139, 148, 155, 160, 161, 166, 167,
168, 172, 180, 186, 206, 274, 277,
319, 331, 332, 333, 334
Fogel Jerzy 412
Franciszek Seraficki św. 136
Frąckowiak 55
Fredro Aleksander 18, 45, 60, 148, 152,
153, 186, 318
Fryderyk I Hohenzollern 43

G

Galos Adam 409
Garstecki Z. 376, 377
Gąsiorowski Antoni 412
Gendera 133
Gensler Ignacy 257, 260, 347
Gentzen Feliks 409
Giec Maria 29

Gill Friedrich 45
Gmurowski Władysław 367, 384
Goldenring 255
Golus Władysław 26, 409
Goździewicz 139, 167, 168
Goźdz 139, 167
Górny 133
Góźdz 168
Grabowski Z. 302, 310
Graefe Jan Władysław 304
Grajek Czesław 59, 132, 244, 295, 296
Grochowski W. 302
Grollman 391
Gromadziński Tadeusz 286, 384
Grosicki Jerzy 191, 227, 412
Grot Zdzisław 409
Grysek Władysław 235
Gundermanówna 394
Günther Władysław 300, 301, 304, 354,
376, 377, 380, 381
Gutt Romuald 299, 300, 308, 311, 312, 316
Gwiazdowicz Michał 16

H

Hansemann Ferdynand 18, 44
Hebanowski Stanisław 60
Herrmann Heinrich 45
Heruday-Kielczewska Magdalena 13, 33,
409
Hinckeldeyn Karl 152
Hitler Adolf 14, 43
Hoover Herbert 167
Hruszka Czesława 29
Hryniewski J. 301, 307
Hugger Ambrosius 123, 223

I

Ihnatowicz Ireneusz 33, 409
Imielski 344

J

Jabczyński 176, 302
Jadwiga Andegaweńska 14, 50, 62, 64,
99, 102, 115, 116, 117, 137, 140, 168,
205, 226, 318, 335

Jagła Michał 59
Jakóbczyk W. 409
Jan III Sobieski 151, 162, 236, 375
Janik 296, 297, 354, 381
Janikowski Bogusław 347
Jan Jerozolimski św. 15
Jankowiak Stanisław 4, 33, 410
Jan Nepomucen św. 15, 45
Jan św. 18, 45, 52, 136, 254, 323, 395, 410
Januskiewicz 73, 129, 130, 301
Jańczak 56
Jarnuszkiewicz 192, 226
Jarochocki Karzimirz 167, 168, 172, 277, 333
Jasielski Edmund 191, 278, 289, 290, 297, 298, 367, 374, 375
Jasiewicz Zofia 59
Jazdon Artur 410
Jerzy św. 357
Jordan 61
Józefa św. 144
Józef św. 144, 311, 316, 330, 332, 395
Jóźwiak 139, 167, 168
Juraszek Antoni 325, 385
Jurek Tomasz 410

K

Kackowski A. 410
Kaczmarczyk Kazimierz 412
Kaczmarek Ignacy 21, 65, 73, 77, 108, 122, 123, 128, 173, 174, 177, 191, 193, 195, 196, 197, 200, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 218, 220, 221, 222, 226, 244, 245, 256, 257, 260, 279, 301, 310, 347, 376, 387
Kaczmarek Kazimierz 65, 73, 77, 108, 122, 123, 128, 173, 174, 177, 191, 193, 195, 196, 197, 200, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 218, 220, 221, 222, 226, 244, 245, 257, 260, 279, 301, 310, 347, 376, 387
Kaczorowski Michał 81, 247, 410

Kantak 171
Kapliński Rościśław 384
Kaprowski 376
Karwatka Kazimierz 21
Kasprowicz Jan 137, 176
Kasprzak Marcin 60
Kasprzak Maria 29
Kennemanna 18, 44
Kennemann Hermann 44
Kępiński Zdzisław 297, 298, 306, 307, 387
Kiernik Władysław 81
Kirchalski Stanisław 191
Kirkin Stanisław 47, 54, 57, 105, 106, 279, 385
Klocek 121, 122, 125
Kobsar S. 109
Kocent 139, 168
Kochanowski Jan 172
Kochanowski Jerzy 33, 409
Koczorowski 129, 130, 244
Kokociński Longin 385
Kollat 139, 140, 167, 168
Konarski Stanisław 145, 170
Kondziela Henryk 19, 20, 410, 411
Konopnicka Maria 279, 319
Kopczyński Onufry 39, 142, 331
Kosicki Zygfryd 77, 140, 167, 168
Kossak-Nowocień Hanna 4
Kostrzewski 387, 389
Kościuszko Tadeusz 21, 102, 153, 157, 236
Kotecki Leon 57, 77, 128, 129, 130, 257, 263, 264
Kowalewski Franciszek 16, 58, 59, 73, 74, 127, 128, 241, 244, 295, 296, 297, 326, 378, 379
Kozak K. 302
Kraft Claudia 33, 409
Krajewska Hanna 9, 411
Krakowski Edmund 301, 347
Krause August 183
Krysiek A. 302
Krysiński Wacław 258, 347
Krystek Henryk 10, 25, 29, 410

Krzyślak Bolesława 410
Krzywda-Polkowski P. 300, 311, 312,
316
Krzyżanowska Hanna 411
Książek Augustyn 176, 255
Kubero A. 344
Kujaciński Edward 357, 359, 360
Kukurenda 129, 244
Kulisiewicz Marian 74, 130
Kurenkow P. 109
Kurzawa Zofia 410
Kurzątkowski Mieczysław 411
Kwiatkowski 55

L

Lambert Jean 146
Lemberg Hans 33, 409, 410
Lemke Zofia 258
Leszczyński Stanisław 112, 113, 116,
119, 122, 123, 124, 147, 159, 214,
316, 319, 320
Lewandowski Hieronim 124, 125, 301,
309, 412
Leykam Marek 21
Libelt Karol 48, 116, 160, 291, 313, 315,
316, 384
Liebfeld J. 191, 199
Liebfield J. 217, 226
Lier Stefan 178, 190, 220, 222, 223, 412
Lisicki Zygmunt 61
Lisowski Karol 178, 190, 192, 194, 195,
196, 197, 198, 201, 202, 203, 204,
206, 207, 208, 209, 213, 216, 218,
219, 220, 221, 224, 299, 300, 313, 317
Littmann Max 60
Lorek Jan 83
Lubrański Jan 51, 83, 136, 146, 171, 411
Luebke H. 109

Ł

Łakoma Helena 258
Łakomy Stefan 260
Łazarz św. 331
Łęcki Włodzimierz 410, 411
Łojewski Tomasz 8, 410

Łoza Stanisław 410
Łukasiewicz 162, 236
Łukaszewicz 142, 158
Łukasz św. 49
Łukomski Stanisław 146

M

Maciejewski Feliks 16, 55, 127, 257,
260, 301
Maćkowiak Stanisław 376
Madajewski Dionizy 296, 376
Madurowicz Edward 151
Majakowski Włodzimierz 50
Majewski 59
Małepszak S. 410
Malinowski Józef 9, 411
Malisz Bolesław 387, 412
Małuśkiewicz Piotr 410
Małecki Antoni 115
Małgorzata św. 15
Maniewski Stanisław 57, 77, 257, 268
Marchlewski Julian 62
Marcinkowski Karol 15, 42, 49, 51, 92,
94, 98, 99, 113, 116, 117, 118, 123,
139, 140, 142, 144, 151, 153, 154,
156, 157, 160, 161, 164, 165, 166,
170, 179, 180, 182, 183, 185, 189,
206, 215, 223, 236, 254, 257, 277,
291, 311, 314, 317, 332, 354, 355,
356, 386, 390, 391, 410
Marcin św. 15, 21, 42, 60, 95, 98, 113,
115, 116, 117, 123, 136, 164, 166,
167, 172, 176, 177, 180, 181, 182,
183, 184, 185, 195, 196, 197, 203,
204, 205, 208, 211, 214, 215, 218,
223, 224, 226, 271, 279, 312, 315,
317, 318, 324, 332, 353, 389, 390,
391, 395, 407
Maria Magdalena św. 92, 94, 137, 153,
156, 170
Matejko Jan 14, 55, 60, 67, 154, 257,
266, 320, 331
Matusik Przemysław 16, 19, 21, 410
Matyja Stanisław 49
Matysiak Jarosław 9, 411

Mączyński 130, 244
Michalski 302
Michalski Maciej 410, 411
Michałek W. 17
Michał św. 176, 218
Michellini 105, 106, 133
Mickiewicz Adam 15, 21, 23, 95, 124,
139, 151, 153, 155, 191, 297, 391
Miedzianowska Jadwiga 29
Mielcarek Alfons 59, 131, 376, 379
Mielżyński Seweryn 21, 182, 186, 317
Mieszko I 83
Mika Marian Józef 16, 31
Milewski Witold 52
Miłosz Jan 4
Misiółek Leon 176
Moore John 137
Morawski Franciszek 146
Moszyński Maciej 410
Mroczkowski Waław 367
Mrugalska-Banaszak Magdalena 410, 411
Mularczyk 129
Musiał 325

N

Najgrakowski Stefan 257
Nawrocki Stanisław 3, 5, 7, 8, 9, 11, 23,
24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33,
34, 409, 410, 411, 412
Nawrocki Wojciech 10
Niezborala Jolanta 24, 412
Niziołek Cezary 357, 359, 360
Norwid Cyprian 39, 331
Nowacki 174
Nowakowski Marian 347
Nowicki Michał 411

O

Olesków Alicja 29
Orgelbrand Bolesław 302
Ossig 133
Ossowski Kazimierz 257
Ostrowiecki Bogdan 387
Ostrowski 299

P

Paderewski Ignacy Jan 42, 140, 147, 153,
167, 172, 385
Paetz Marian 56
Pajzderski 133
Palacz Maciej 266, 267
Paliszewski Waław 54
Pałat Zenon 410
Paprocki Adam 304
Paweł św. 15, 51, 95
Pawlewski Piotr 258
Pazder J. 409
Pękalski Roman 122, 123, 124, 178, 190,
195, 202, 203, 207, 214, 218, 301, 387
Piaszyk 140, 167, 168
Pieńkowski Romuald 178, 190, 195, 204,
222, 224, 226
Pietrusiewicz S. 299
Pietrzyk Zdzisław 8, 410
Piękniewski Zygmunt 16, 74, 128, 130,
132, 380
Piotr św. 15, 51, 95
Płończak Stanisław 21, 196, 205, 207,
384, 387
Płóciennik 125, 244, 376
Pobożan Antoni 385
Podgórski Stanisław 387
Podkowski Stefan 77, 258
Podlewski Waław 178, 190, 194, 201,
214, 216, 217, 222, 224, 300, 301,
313, 317, 323, 324, 412
Poelzig Hans 45
Pogórski Stanisław 21, 384
Polaszek 376
Poniatowski Stanisław August 243
Pospieszalski 311
Pośpiech 133
Potworowski Gustaw 139, 140
Prądyński Ignacy 154, 172, 277, 333
Prus Janusz 83
Prus Mikołaj 83
Przemysł I 52, 156
Przeworski Piotr 385
Przybylski 217
Przybył St. 141

Przybysz Lech 385
Pułaski Kazimierz 113, 115, 140, 148
Pużycki Mieczysław 385

Q

Quadro Jan Baptysta 45

R

Rabanowski Jan 81
Raczyński Edward 60, 355
Rajewski 302
Ratajczak Franciszek 14, 53, 140, 146,
152, 186, 301, 318, 411
Ratajski Cyryl 181, 304
Reński J. 301, 313, 317
Rey Mikołaj 149
Roch św. 49, 61, 62, 92, 93, 98, 99, 113,
114, 115, 119, 140, 146, 168, 171,
265, 274, 330, 335, 353
Rola-Żymierski Michał 113
Roosevelt Franklin Delano 180, 312
Rościszewski 376, 377
Różański S. 299, 300, 307, 313, 317
Różycki Zbigniew 300, 301, 313, 410
Różyczka St. Z. 317
Ruciński 302
Rudolf B. 302, 376, 377
Rypiński 133
Rzepecki 140, 167, 331

S

Sakson Andrzej 15, 411
Sawicki Stefan 9, 286, 287, 288, 384, 394
Scheibe 133
Schoeps Augustyn 45
Schwechten Franz 95
Seidel Stefan 385
Serwacki M. 191, 394
Seydlitz Józef 73, 74, 75, 244, 379
Sienkiewicz Henryk 149
Sierpowski Stanisław 24, 25, 26, 410,
412
Skarzyński Andrzej 15, 411
Skibiński Szczęsny 411

Skibniewski Z. 299, 301, 304, 309, 313,
317
Skoczylas 125
Skopowski Cz. 410
Skotarek J. 260, 268, 311
Skutecki Jakub 410, 411
Skwieciński 131
Sławski Roger 19, 21, 151, 182, 191,
207, 209, 218, 219, 289, 290, 297,
298, 301, 376, 394
Słomiński Wawrszyniec 257
Słoński Stefan 301, 323, 386, 412
Słowacki Juliusz 95, 118, 145, 147, 165,
170, 172, 333, 384
Smolny 325
Sobczak Jerzy 411
Sobierała Stefan 386
Sobolewski Jan 190
Sosiński Marian 301
Sroka Stanisław 125, 131, 227, 244, 301,
302, 307, 309, 362
Stablewski Florian 42
Stachowiak Wiktor 347, 348
Stalin Józef 234, 246
Stanisław św. 137, 330
Stefan Batory 39
Stefański 301
Steffen Katrin 33, 410
Stenzl Caesar 45
Studener Ernst 42
Stodolski 174
Stokowski Edward 16
Struś Józef 139, 172
Stryczyński Tomasz 257, 260, 266
Strykowski Krzysztof 7, 10, 14, 18, 19,
21, 23, 28, 29, 411, 412
Stryjski 301
Strzelecki Wacław 244
Stübben 13
Sulczyński 290, 294, 296, 353, 354
Surendra Sebastian 4
Sylwestrowicz Kazimierz 325, 367, 386
Szczepaniak M. 412
Szeszuła 394
Szkudliński Wiktor 386

Szłapczyński Józef 360
Szłapczyński Józef 74, 279, 362
Sznajder Alicja 29
Sztul Regina 29
Szukała 74, 294
Szulc 122, 129, 130

Ś

Śmigaj Bronisław 57, 260, 264, 289, 290,
297, 298, 325, 394
Śródecka Ludomira 258
Świerczyński 191, 198
Święcicki Heliodor 103, 151, 152

T

Tadeuszcak Ignacy 257
Taeding Bolesław 294, 295, 296, 297
Taranczewski Waclaw 83
Thiem Waclaw 386
Thomas Franciszek 386
Tiedemann Heinrich 18, 44
Tłoczek Ignacy 178, 190, 193, 194, 195,
196, 197, 199, 200, 201, 203, 204,
205, 206, 208, 209, 211, 215, 216,
218, 219, 220, 223, 224, 300, 387
Tołwiński Tadeusz 109
Tomaszewski Leonard 121, 122, 123,
124, 125, 132, 173, 174, 176, 191,
192, 193, 195, 196, 197, 198, 199,
200, 201, 202, 203, 204, 205, 206,
207, 208, 209, 210, 211, 212, 213,
214, 215, 216, 217, 218, 221, 222,
223, 225, 227, 279, 303, 304, 308,
310, 311, 312, 384, 387, 412
Topolski Jerzy 13, 409, 412
Traugutt Romuald 116, 148
Trawczyński 265
Trzeciakowski Lech 13, 409
Turek 133, 162
Turzeniecki Jerzy 137
Tuszowski Jerzy 103, 279, 347
Twardowski 129, 380
Twardowski Stefan 357, 359, 360
Tyrakowski Nikodem 56, 57
Tyszką K. 234, 246, 247

U

Ulatowski Kazimierz 188, 191, 212, 221,
263, 297, 298, 301, 302, 306, 309,
310, 315, 386
Urbańska Aleksandra 10
Urbański Antoni 295, 296, 297

W

Walentek 73, 129
Warkoczewska Magdalena 410
Waschko Stanisław 175, 209
Wawrzyniak Leon 301, 386
Wawrzyniak Piotr 166
Wawrzyniec św. 255
Wedek Karol 255
Wedel E. 255
Wesołowska Julia 3, 4, 11
Wicherkiewiczowa 128
Wicznyński Karol 196, 197, 205, 206, 209,
210, 219, 310, 313
Wieczorek 175
Wieczorkowski Bogdan 59
Wiesiołowski Jacek 410
Wilhelm I Hohenzollern 152
Wilhelm II Hohenzollern 95
Wilson Thomas Woodrow 60, 141, 143,
165, 267
Wirbserówna 394
Wisłocki Jerzy 26, 410
Witos Wincenty 39
Władysław Jagiełło 146, 153, 154, 168,
277, 332
Wodziczko Adam Marcin Jakub 302
Wojciecha św. 42
Wojciechowska 20, 412
Wojciechowski Przemysław 23, 412
Wojciech św. 15, 18, 42, 45, 52, 61, 111,
116, 136, 138, 139, 164, 180, 183,
186, 188, 189, 195, 203, 207, 208,
211, 214, 218, 221, 306, 311, 313,
315, 320, 324, 332, 391, 410
Wojsznis Justyn 178, 190, 192, 213, 219,
222
Wojszyc 198

Wojszyński 202
Woźniak Irena 258, 301, 309
Wreczyński P. 191, 192
Wrociński 133
Wróbel 131
Wróblewska G. 276
Wróblewski 164, 191, 301, 367, 376,
377, 378
Wujek Jakub 391
Wyczółkowski 307

Z

Zachwatowicz Jan 178, 191, 221, 222,
223, 225, 226, 300, 387
Zakłatowicz 200, 210, 211, 213, 214
Zaremba Piotr 47, 258, 412
Zarembina Barbara 56

Zaus Jan 225, 295, 296
Zieliński 77, 105, 106, 214, 279, 289,
290, 297, 298, 301, 376
Zieliński Stefan 178, 191, 192, 193, 194,
195, 196, 197, 198, 199, 201, 203,
204, 205, 207, 208, 209, 210, 211,
213, 214, 215, 216, 218, 219, 220,
222, 224, 299, 301, 307, 311, 313, 317
Zieliński Zbigniew 57, 174, 181, 258,
260, 308, 309, 387
Ziółkowski Marek 410
Zygmunt Stary 136

Ż

Żeromski Stefan 112, 113
Żukow Georgij 139, 145, 171